BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
26 R
21

Anno Domini 1578 Die 18 Januarii In Comitiis Generalibus Warsoviensibus empt fl 4

Statuta

Regni Poloniae, in ordinem Alphabeti digeſta.

Joannes [redacted]

A Joanne Herborto de Fulſtyn, Succamerario Premiſlienſi, et Sacræ Maieſtatis Regię Secretario.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cum Gratia et Priuilegio Regię Maieſtatis, Lazarus Andreę excudebat Crac.

M. D. LXVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO E.

SIGISMVNDVS AVGV-
STVS REX POLONIÆ.

❀❀❀❀❀❀

SERENISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, D. SIGISMVNDO AVGVSTO, REGI POLONIÆ, MAGNO DVCI LITWANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MASOVIÆ, SAMOGITIÆ, &c DOMINO ET HÆREDI, DOMINO SVO CLEMENTISSIMO,

IOANNES HERBORTH DE FVLSTYN, S. D. SVAq́ HVMILIMA OBSEQVIA COMMENDAT.

CREBRAS EGO SÆpe, ac diligentes, ad nos REges POloniæ, ab Equeſtri ordine fundi preces animaduerti. SIGISmunde AVGuſte REX: quò aliquando tandem LEGES REGNI VESTRI, in eum Ordinem redigerentur: ut ſingulæ, de quolibet negotio, atq́ de ſingulorum Regni ueſtri Ordinum Officio, una ſerie continerentur. SIC enim quisque, qui uoluerit aliquas Leges inuenire, & eas quæ eiuſdem ſententiæ ſint, & quæ ſibi repugnent, uno eodemq́ in loco poſitas cerneret. PETitum hoc eſt à Sereniſſimo, omniumq́ ſeculorum prædicatione digniſſimo REGE, PATRE TVO. quod ille (quæ ipſius erga ſubditos ſuos clementia, quod erga Rempub. ſtudium fuit) facturum ſe receperat: certosq́ Iuriſperitos, qui id negotium conficerent, non ſine magno ſumptu deſtinârat. QVod autem huic operi ſumma manus impoſita non ſit: non per REgem optimum, ſed neſcio

Studium REGVM POLONIÆ, in ordinãdis LEGIBVS.

per quos ſtetit. POST demortuum deinde illum, nihil utiq; idem Equeſtris ordo de ſuis precibus, Petricouiæ, in Comitijs proximis, apud te remiſit. imò uerò maiore etiam contentione petijt: ut LEGES ſingulæ, quarum beneficio & tu latè regnas, & nos feliciter dicto paremus tuo, ita examinarentur expenderenturq;: ut ſi aliquarum uſus commodo Reipub. eſſe poſſet, eæ in unum locum colligerentur: quaſiq; recenti tempore promulgatæ, omnes tenerentur. ſin minùs: omnium ordinum conſenſu antiquarentur. Hoc enim pacto, à Legibus omni ambiguitate perplexitatéq; remota, & Iudici, quid in iudicando ſequi deberet, præ oculis ſemper eſſet: & ſinguli Magiſtratus, Officijs ſuis, ſine ulla præuaricatione, facilè fungerentur. Tam honeſtas igitur Equeſtris ordinis preces Maieſtas tua cernens, eis benignè annuit: conceſſitq;, (quid enim tu, quod ex utilitate Reipub. eſſe poſſit, non concederes?) ut certi è Senatorio, certi itidem ex Equeſtri ordine, uiri deputarentur: qui librum legum diligenti iudicij ſui trutina expendentes, ſingulas ita examinarent: ut nihil in eis uarietatis, nihil ambigui relinquerent. Hoc igitur illi dum ex

Confuſæ LEGES POLONORVM.

mandato tuo diligenter agunt, plurimũ difficultatis atq; moræ huic inſtituto confuſionem legum afferre, reipſa ſunt experti. Leges etenim diuerſis locis diſſitæ, cùm in inueniendo multum operæ temporisq; capiebant: tùm in iudicando, non mediocres turbas ciebant. Cum enim de una aliqua lege certa iam ſuffragia eſſent, certáq; ſententia ſtaret: mox ab alio, de eadem re contraria lex, ex longè diuerſo diſtantiq; loco, afferebatur. quæ & priori derogabat: & ſententiam latam atq; fixam, in dubium uocabat. Quæ res tan-

dem ef-

dem effecit: ut uiri illi, alioquin induſtrij, de toto negotio deſperantes, & trimeſtri ſpatio fruſtra laborantes, præclaros illos ſuos conatus (licet nonnullæ etiam aliæ cauſæ interceſſerant) relinquere eſſent coacti. HIS autem omnibus rebus, cum & ego interfuiſſem, ac pars etiam aliqua horum fuiſſem, ſubijt ſtatim cogitatio: ut uarietatem hanc legum atq; confuſionem, & quæ ex ea ſunt incommoda (ſi quo modo poſſem) tollerem: legesq; omnes ita digererem: quo & faciliſime reperiri, & commodiſſime intelligi poſſint. AD hoc itaq; perficiendum, poſt multas cogitationes, hæc commodiſſima uiſa eſt ratio: ut perſonarum, rerum, actionum, obligationum, de quibuscunq; leges loquerentur, & quorum in legibus mentio, in foro uſus aliquis eſſet, ſua nomina tanq; capita colligerem: eaq; per ſeriem Alphabeti diſtinguerem. quo facto, leges deinde omnes, quæ ad illa nomina certo ordine poſita quoquomodo pertinebant, ex diuerſiſſimis locis in unum comportaui. SIMplex hæc quidem, & quæ ad aliorum, qui hoc idem tentarunt, collata induſtriam, non multum fortaſſe erudita uideri poſſit digerendi ratio. ſed qua, ad explicandam illam confuſionem, nulla fortaſſe fuerit commodior: & quam ego, cum amicis quibusdam meis, ualde utilem eſſe ſum expertus. Nam de quacunq; re legem habere uoles, & quotquot (ſi plures fuerint) uoles, uocabulo rei admonitus, obſeruata ſaltem nominis prima litera, ſuo loco ſtatim inuenies. quibus etiam ſub uno capite inter ſe collatis, facilime eaſdem intelligas: ac in uſum tuum, paruo negotio ſumas: dum quid cum re, de qua leges loquuntur, aut quid ipſæ etiam ſecum uel conueniant, uel diſſonent, aduerteris. CÆterum ſi

Confuſæ LEges quomodo illuſtratæ.

 non omni-

non omnibus ſatis adhuc fit: & ſi ne hac quidem ratione, omnes legibus apte uti poterint: illi utiq;, quibus tua Maieſtas ſuperfluas, contrarias, inutilesq́; leges aliquando immutare iuſſerit, paratam rem habebunt: & quantum quidq; uſibus Reipub. ſeruiat, facile cognoſcent. HOC autem quicquid operæ noſtræ eſt, Maieſtati tuæ, LEGVM OMNIVM PATRONO ATQ; AVTORI *dedico: nihil dubitans, Maieſtatem tuam benigno & hilari animo, laborem hunc noſtrum excepturam. SIVE enim quid præſtitimus: non deerit nobis, apud iuſtiſſimum tuum ingenium, debita gratia. ſiue nihil: uoluntatem nihilo minus noſtram, Reipub. prodeſſe cupientem, ipſe optimus & clementiſſimus probabis. Obſequia tandem mea humilima, Maieſtati tuæ commendo: à Deoq; Opt. Max. ſupplex oro: quò iisdem legibus ſaluis frui in perpetuum, te, poſterisq; tuis regnantibus, poſſimus.*

DAtum BVnouiciis, ex meo rure patrio, menſe IAnuario Anno Dñi

1563.

IOANNES DE OCIESSINO, REGNI POLONIÆ CANCELLARIVS, CAPITANEVS GENERALIS CRACOVIENSIS, OSWIECIMENSIS, SAMBORIENSIS, &c IOANNI HERBORTH DE FVLSTYN, SVCCAMERARIO PREMISLIENSI, S. R. M. SECRETARIO. & cæt.

S. D.

CVM A NEGOTIIS CVriſq; publicis, ſub abſentia SEreniſsimi REgis paulò liberior eſſem factus: ad viſendam præfecturam meam Samborieñ, quę mihi eiuſdem M. REgię gratia, paulò ante demandata fuit, profectus ſum. vbi cùm tu me, pro veteri conſuetudine, lociq; vicinitate ſæpius inuiſeres, & familiares mecum multis de rebus ſermones conferres, memini, cùm de Legibus diſſereremus, (ſine quibus nihil eſſe poteſt, ad Reip. diuturnitatem ſtabile) te mihi reſpondiſſe: Quòd omnes REGNI LEGES, ET CONSTITVTIONES, in certum quendam ordinem & modum redegeris. quàm bene, aut quàm fœliciter, id te iudicio aliorum reliquiſſe. Quod tuum ſtudium, nauitatem, animum in Rempub. tum collaudaui. Verę enim virtuti, veram laudem omni loco tribuere, ſemper honeſtum eſſe exiſtimaui. Poſteaquàm autem mihi eius libri copiam feciſſes: facile legendo animaduerti: prę hac perſpicuitate, quam in hoc opere adhibuiſti, aliorum ſtudia in hoc ipſo genere, penitus eſſe reſtincta. Nam (quàntum ego quidem iudicare poſſum) ſic ſcitè et eleganter SINGVLAS LOCO SVO COLLOCASTI: ita aptè capitulis DISTINXISTI, Indice ILLVSTRASTI, ac omnem à Legibus perplexitatem, tanquam ab oculis caliginem diſpuliſti: vt facile iam quiuis, & ſine faſtidio, ſingulas Leges, ad vſum ſuum reperire poſſit. Quare cùm huic Reipub. in qua maiores tui, propter plurima virtutis ornamenta, & plurimos Magiſtratus geſſerunt, & maximis honoribus perfuncti ſunt, et tam

Teſtimoniũ huic operi datum.

pace quàm bello ſemper magni atq; clari extiterunt: (quorum laudis ac virtutis, duo tui optimi & moderatiſsimi fratres, Reuerendiſsimus Dominus EPISCOPVS PREMISLIENSIS, & CASTELLANVS LEOPOLIENSIS, viuam & expreſſam imaginem, etiam nunc in Senatu referunt) cùm inquam huic Reipub. cuius clariſsima luce perfruimur, & quam pro virili omnes iuuare debemus, tam præclaram, tamq; neceſſariam operam nauaueris: nihil videris, neq; melius, neq; laudabilius facere potuiſſe. Ea enim ſola vera, & præſtans virtus habetur: quę eſt fructuoſa alijs, ſibi laborioſa & gratuita. Quamobrem ſi quid operis tibi etiam nunc reſtat, id vt celeriter perficias, ſummopere cenſeo: & quod commune eſſe debet, priuatim domi diutiùs ne premas: ſed ocyus in publicum edas. vt doctrinę, ingenij, iudicijq; tui fructus, non tibi ſoli, ſed etiam Reip. conſtare poſsit. Id vt facias: non ſolùm tibi ſuadeo: ſed te etiam planè rogo. Quo autem maius, & vtilius id eſt, quod præſtitiſti: hoc etiam maiorem, ab omnibus, & gratiam & laudem referre debes.

ADhortatio ad opus hoc diuulgandū.

VALE.

IOAnnes

IOANNES HERBORTVS, SVCCA·
MERARIVS PREMISLIENSIS. S. R. M. SECRETARIVS, &c.

AMICO LECTORI S. P. D.

QVI SE IN REPVB. CIVEM, NON PERE-
grinum, ſemper eſſe haberiq; volet, LECTOR LEges patriæ cognoſcēdæ.
AMICE: neceſſe eſt, meo quidem iudicio, vt
LEGES, mores, conſuetudines patrias, quàm
optimè teneat. HAS enim niſi ritè cognòrit:
perpetuò ſe hoſpitē in Repub. agnoſcat opor-
tet. OMNIBVS nanq; incommodis, quibus ij, qui hinc inde com-
meant premuntur, eundem affici videas. VT enim illi, ignari
Legum, ac inſtitutorum loci, ad quem appellunt, ſæpiùs contra
Leges peccant: ac etiam, magno cum dignitatis ſuę et facultatum
diſpendio, à leuiſsimo quoq; circumueniuntur: ſic propemodum
ijs, qui Reipub. ſuę leges minimè nòrunt, euenire cernas. EX-
PERTES enim legum, in vetita pręcipites ruunt: atq; inde pœnis,
quę præuaricatores ſequi ſolent, puniuntur: et à nullis preeij
hominibus cauſidicis, qui ſe cautionū prudentes eſſe volunt, cùm
veriùs captionum ſint, turpiſsimè, pro libito eorum, magna rei-
familiaris iactura tractantur. ALios nanq; iſti ſpe vana ducunt:
alios (prout ipſis maioris lucri emungendi ratio expeditior vi-
detur) in portu nauigantes, in turbulentum longiorum litium
pelagus detrudunt. quò ſumptus prouentusq; ſibi diuturniores
comparent. QVÆ omnia ſinguli effugerent: ſi in cognoſcendis
patrię legibus, plurimum operę, curę, ſtudijq; ponerent. SVę
enī cauſę quisq; conſultor, PAtronus, ac deniq; IVdex eſſet. HIS RAtio ordi-
ego incommodis, quę dixi, permotus: ciuemq; me, quàm pere- natorū LEgū.
grinum eſſe malens: Legibus noſtris euoluendis, ediſcendisq;, a-
nimū adieci: atq; quò memorię commodiùs mandare, & ſi quid
aliquando vſus poſtularet, faciliùs reperire ac proferre poſsim,
in hanc, quam vides, ALPHABETI SERIEM REDEGI: ſatagens
ſtudio maiore, quo potui: vt ſingulis dictionum capitibus, quas
hîc ſe ordine conſequi vides, LEGES omnes, quę à primis in
dictionibus literis inciperent, continerentur. EAM verò in di-
gerendis legibus operam noſtram, hoc propoſito, vt mihi ipſi Occaſio in lucē edendarū.
commodo eſſe poſsit factam, cùm diutiùs domi preſsiſſem, ac-
cidit aliquando: vt cū Magnifico Domino IOANNE OCIESSIO,
Regni Cancellario, viro omni laude digniſsimo, multos con-
ferrem ſermones. inter quos etiam huius operę, in digerendis le-
gibus præſtitę, mentionem feci. Mox, vt rationem inſtituti
noſtri explicarem, iubet: ediſſerui ego. qua quidem ratione ex-
plicata à nobis, non contentus ille, etiam Opus ipſum ſe videre

velle

velle dixit: oſtendi: diligentiús expendere, videreq; cœpit. Tandem, quę illius viri humanitas, atq; erga omnem ingenij ſignificationem ſtudium beneuolentiaq́; eſt, collaudauit conatus operamq́; noſtram: atq; ne intra priuatos parietes diutiús premerem, amiciſsimè ſimul & grauiſsimè, tùm præſens, tùm per literas admonuit, hortatusq́; eſt. Cuius ego viri authoritatem ſequutus, in publicum id, quicquid eſt operę noſtrę, edendum exiſtimaui. Cur enim eius viri authoritatem non ſequerer: qui per omnes ætatis progreſſus, tot honorum gradus ſuopte nixu, nullo manum porrigente ſcandens, non ànte finem ſcandendi fecit: quàm ad culmen honorum euaſit? vt non fortunę beneficio, ſed ſuo merito perueniſſe eò, credi poſsit. cuius ea vis eſſe ingenij, ea indoles animi cernitur: vt quocunq; loco natus eſſet, in quodcunq; tempus, licèt iniquiſsimum incidiſſet, fortunam ipſe ſibi facturus videretur. Huius itaq; tanti viri ſuaſu, LECTOR AMICE, hoc leuidenſe munuſculum tibi OFFERO. Neq; verò me prætererit, aliorum præclara, hoc in genere Legum digerendarum extitiſſe ſtudia. de quorum ego òpera, Reipub. præſtita, id ſtatuo: quod ab homine, alienę induſtrię minimè inuido, ſtatui debet: eos ſcilicet plurimùm Reipub. vtilitatis attuliſſe. Hoc tamen noſtri quicquid etiam eſt erga Rempub. ſtudij, atq; operę, tibi AMICE LECTOR gratum fore, nihil dubito. Tanto etenim hanc noſtram Legum digeſtionem, tibi vtiliorem cognoſces: quanto & ad cognoſcendum eſt facilior, & ad inueniendum accommodatior: quàm illorum, qui præclaro ingenio præditi, ad hanc ſimpliciorem rationem demittere ſe noluerunt. Ego enim illud vulgatum ſequutus ſum ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον: Rudiús ſcilicet, dũ planiús. Nam cùm rariſsimus, ac vix aliquis ex noſtratibus ſit, qui non aliquam literarum cognitionem habeat: quomodo non quisq; iam hac ratione Leges, quibus opus habuerit, facilimè reperiet: prima ſaltem dictionum, ſub quas Leges collegimus, litera admonitus? Nec verò propterea, LECTOR AMICE, quòd tu hęc iam planiſsima, facilimaq́; videas et habeas, mihi quoq; facili ac exiguo labore, hæc conſtituiſſe putabis. Quomodo enim, in re tam confuſa, & tam perplexa ac intricata, vt tu nihil ampliús laborâres hæreresúe, ſed omnia in promptu haberes, ſine multo & magno labore meo præſtari potuit? præſertim cùm non ex Iudicibus aliquibus, Leges in hunc ordinem collegimus: ſed toties totum corpus Legum peruoluentes, ſingulas ſuo loco in libris Statutorum ſitas, primùm vidimus, & annotauimus: tùm de quo loquerentur, quem ſenſum haberent, quorſum pertinerent, exa-

Vtilitas huius METHODI, in ordinatis Legibus.

rent, examinauimus: deniq; diuerſiſsimis ex locis, in vnam ſedem coadunauimus. Quod equidem ita factum eſſe à nobis, cùm diligentiùs, in inueſtigando animum attenderis, cognoſces. Sed ego operam hanc meam, quam tecum, ſumma cum alacritate animi communico, commendare nihil volo. tu LECTOR, ſi hanc (vt ſpero) vtilem fore experiere, vtere non ingratus: ego iam vt omnis huius libri ratio & ordo tibi ſimul pateat, ipſam dictionum ſeriem explicabo.

VALE.

HÆC autem METHODVS, in hiſce LEGIBVS ſeruata, mox è prima nominis litera, omnes de vna re LEGES oſtendit. vt de BELLO, litera B. de CITACIONE, litera C. & cæt.

NVMERVS etiam primus, in margine poſitus, ANNVM LEGIS conditę indicat: alter verò FOLIVM, in veteri Statutorum libro (nihil enim Autor hîc addidit) ſcriptum.

IN LEGibus autem SIGISMVNDI REGIS, ANNI 1527, 1532, et 1538, LITERÆ ALphabeti, loco Foliorum annotantur.

IN STATVTA REGNI POLONIÆ.
AB IOANNE HERBORTO DIGESTA.

BENEDICTI HERBESTI NEAPOLITANI CARMEN.

SARMatico claret MARtinus in orbe CROMerus:
Dum res exornat, Sarmata clare, tuas.
Quid? LEges ſi quis patrias illuſtret: an idem
Non fuerit patrij gloria magna ſoli?
Ergo tuas laudes celebrent HERBORte Poloni:
Iam retinent lucem IVRA POLona ſuam.

STATVTA REGNI POLONIAE, IN ORDINEM ALPHABETI DIGESTA.

ABBATES.

Conuentus Lubinenſis Abbatem electum Regi præſentet.

IN nomine Domini Amen. Nos Albertus, Abbas patientia diuina, Joannes Prior, Venceſlaus Præpoſitus in antiqua Goſtyn, Martinus Cuſtos, et Joannes de Krobia, Fratres Conuentus Monaſterij in Lubin, Poſnanienſis Dioeceſis, noſtro et totius dicti Conuentus nominibus, Significamus tenore præſentium, quibus expedit, vniuerſis et ſingulis, tam præſentibus quam futuris, harum notitiam habituris: Quod quanquam de Jure et conſuetudine, poſt ceſſum vel deceſſum Abbatis cuiuſlibet, præfati Monaſterij noſtri Lubinenſis, ad nos noſtrumq; Conuentum, futuri Abbatis Canonica electio ſpectat et pertinet: poſt vero Canonicam et legitimam electionem, per nos noſtrumq; Conuentum, in fratrem Conuentus noſtri Canonice factam, ante confirmationem prouiſionemue et conſecrationem, prout ex debito tenemur, eundem fratrem electum, per ſe vel per alium fratrem Conuentus noſtri, Sereniſſimo Principi et Domino, Domino Kazimiro, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Domino et hæredi. etc. et eius ſucceſſoribus, debitum honorem exhibentes, tanquam patrono et Domino gratioſiſſimo repræſentare: necnon huiuſmodi electionem Abbatis futuri intimare, et notificare ſpondemus, et præſentibus pollicemur: ac etiam à ſua Serenitate, et ſucceſſoribus legitimis, humiliter votum petere: et conſenſum gratioſum poſtulare, et impetrare. prout ad hoc de Jure et conſuetudine tenemur: in quem ſua Serenitas benigna pietate præbebit votum gratioſum, et conſenſum. Ad cuius quidem electi noſtri prouiſionem, confirmationemue et conſecrationem, abſq; conſenſu præfati Sereniſſimi Domini Regis, vel ſuorum ſucceſſorum, nullo modo procede-

Folio 74.

mus, nec procedere volumus: donec priùs conſenſus deſuper Regius fuerit nobis benigniter datus. In quorum omnium et ſingulorum fidem, et teſtimonium praemiſſorum, praeſentes literas per Nuntium publicum ſcribi procurauimus: Sigillisq; Abbatiatus et Conuentus noſtri fecimus communiri. Actum et datum Poſnanię, die Mercurij, ix Menſis Iulij, Anno Domini, 1460: Indictione octaua, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris Domini noſtri Pij Papę ſecundi, anno ſecundo: in Caſtro, in Sala ſuperiori Caſtri praefati Poſnanienſis, hora Veſperorum: Praeſentibus ibidem Reuerendiſſimis, Magnificis, et Generoſis Dominis: Andrea Dei gratia Epiſcopo Poſnanienſi: Ioanne de Brzezie vtriusq; Iuris Doctore, Sacri Palatij Apoſtolici cauſarum auditore, Archidiacono Gneſnenſi, et R. P. Vicecancellario: Stanislao de Oſtrorog Poſnanieñ Palatino: Ioanne de Czarnkow Gneſnenſi, Petro de Gay Caliſſienſi, Caſtellanis: Stiborio de Poniecz Succamerario Poſnanienſi, et Capitaneo Maioris Polonię generali: Sandiwogio de Lazizanice, Succamerario Sandomirienſi: Nicolao Thomicki, Vexillifero Poſnanienſi: et Petro Dunin de Prawkowice, Marſalco Curię Sereniſſimi Domini Kazimiri Regis Polonię: et alijs quàm plurimis teſtibus, circa praemiſſa.

Nec Epiſcopus Poſnanienſis, ad conſecrationem Abbatis Lubinenſis procedat: niſi Regia M. ad eandem conſentiat.

Folio 75. Andreas Epiſcopus Poſnanienſis, Significamus tenore praeſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo volentes Regiam Maieſtatem ad futura tempora, prout tenemur, ex debito honorare, promittimus pręſentibus et ſpondemus: quod exnunc et in antea, ad nullius electi ad futurum Abbatem Monaſterij Lubinenſis Dioeceſis noſtrę, qui per Fratres Conuentus illius Canonicè electus fuerit, prouiſionem, conſecrationem, ac etiam confirmationem procedemus: niſi priùs per Capitulum Conuentus ſui, poſt electionem Canonicam de eo factam, Sereniſſimo noſtroq; gratioſiſſimo Domino Kazimiro, aut ſuo ſucceſſori, Dei gratia Regi Polonię, Magno Duci Lituanię, Ruſſię, Pruſſięq; Domino et haeredi, praeſentatus fuerit: et in ipſum Serenitas ſua conſenſerit: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt praeſentibus ſubappenſum, teſtimonio literarum. Datum Poſnanię, Feria quinta poſt Octauas Glorioſiſſimę virginis Marię proxima, Anno Domini, 1460: Praeſentibus

ibidem

ibidem Reuerendiſſimo in Chriſto Patre Domino Joanne, Dei gratia Epiſcopo Wladiſlauienſi, et Regni Poloniæ Cancellario: necnon Magnificis et Generoſis Dominis, Luca de Gorká Poſnanienſi, Staniſlao de Oſtrorog Caliſſienſi, Palatinis: Petro de Gay Caliſſienſi, Joanne de Czarnkow Gneſnenſi, Caſtellanis: et Petro de Poniecz Succamerario Poſnanienſi, et Capitaneo Maioris Poloniæ generali: teſtibus circa præmiſſa.

Poloni ad Monaſteria Regni (niſi Priuilegia Germanorum obſtent) ſuſcipiantur.

Item iniquam conſuetudinem quorundam in Regno noſtro Monaſteriorum tollere cupientes, ad quę fratres gentis duntaxat Germanicę ſuſcipi ſolent, in contemptum Polonicę nationis: Statuimus, vt quisq; Dominorum Epiſcoporum, in ſua Dioceſi videat Priuilegia talium Monaſteriorum: et ſi eisdem Priuilegijs id non ſit expreſſum, vt ſoli Germani ad dicta Monaſteria ſuſcipiantur, prouideat: vt promiſcuè Poloni et Almani deinceps recipiantur. SIGIS. Detric. 1511 Fol. 19.

Abbates tamen, et Praepoſiti Monaſteriorum, ex Nobilibus, aut ſi ij defuerint, ex plebeijs, modo ſint Poloni, creentur.

Frequentibus magnisq; petitionibus, atq; clamoribus ſubditorum noſtrorum permoti: cernentes omnia Monaſteria ferme in Regno noſtro, ex munificentia et liberalitate, non ſolùm anteceſſorum noſtrorum Poloniæ Regum atq; Principum, ſed etiam Baronum et Nobilium facultatibus, bene dotata eſſe: et nunc quoq; Nobilitatis fauore plurimum indigere: Canentes etiam, ne noua dogmata ex Germania ad Regnum noſtrum, præſertim verò ad quædam Monaſteria in dicionibus noſtris, per homines nationis illius inferantur: Et ne Monaſteria ipſa, quę iam magna ex parte deſolata cernuntur, ad interitum, ob defectum perſonarum deueniant: Statuimus, vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nemo in Abbatem cuiuscunq; Monaſterij in Regno noſtro, aut etiam in Præpoſitum eligi debeat, aut poſſit: niſi qui ſit natione Polonus. hac cautione adiecta: vt ſi in eodem Monaſterio aliquis, ex Nobili genere procreatus, et idoneus Monachus reperiatur, in Abbatem ante alios eligi et recipi debeat: atq; per nos loci Ordi- Sigiſmundus 1538 A 4.

nario præſentari. Vbi verò nullus Nobilis idoneus, in eodem Monaſterio reperietur: tunc ex alio Monaſterio eiuſdem ordinis et Religionis, vir Nobilis et idoneus erit deligendus, ſeu poſtulandus. In defectu autem Nobilis idonei, licitum erit et liberum, plebeium idoneum, natione Polonum, in Abbatem eligere. de cuius idoneitate et natione, loci ordinarius Epiſcopus, nos per literas ſuas certiores reddet: vt ſciamus, quem et qualem ei præſentare debeamus.

Simile de Abbatibus: et quod in nonnullis Monaſterijs, nunc Germani, nunc Poloni in Abbates eligantur. Praeterea, vt Polonis ad Monaſteria Germanica ingreſſus pateat.

Sigiſ. Craco. 1539.

DE Abbatibus Decretum per Nos factum, in ſuperioris Anni Comitijs, ratum ſumus et firmum ſemper habituri: neq; præſentabimus quenquam loci Ordinario: niſi quem Nobili loco natum, et ſecundum diſpoſitionem Statuti Piotrcouienſis, Anni Domini 1538, electum comperiemus. Quod ſi quis non legitimè fuerit electus: dabimus operam, vt Domini Epiſcopi electionem nullam huiuſmodi eſſe pronuntient: ac de alio idoneo, vt Statutum diſponit, in locum illius ſufficiendo, ſint ſoliciti. certas tamen ob cauſas, viſum eſt nobis: vt in his Monaſterijs, quę partem bonorum ſuorum extra Regnum habeant, quaedam fieret viciſſitudo: vt alternatim Abbates, nunc Germani, nunc Poloni eligerentur. Dominis autem Epiſcopis curę erit: vt in quę Monaſteria ſoli Germani reciperentur, in ea quoq; Polonis pateret aditus, et ingreſſus.

Monachorum Abbates ex Nobilibus ſint. qui verò neq; in Eccleſia, neq; in Policia, aliud habent officium, Scholas Nobilium puerorum inſtituant.

SIGiſ. Augu. Petric. 1550.

VT donationes Monaſteriorum conſeruari poſſint faciliùs: renouandoq; Statutum, anno 1538 conditum: Statuimus, vt nemo in Abbatem eligatur: niſi Polonici, Nobilis ex patre et matre, generis: et homo idoneus. Quod ſi in eo Monaſterio, in quo Abbatia vacabit, non reperiretur profeſſus idoneus Nobilis, inibi aſſiduè et antiquitus habitans: vt ex eadem dioeceſi, in

œceſi,in qua eſt Monaſteriū,Nobilis idoneus ſtatus Spiritualis eligatur,et poſtuletur in Abbatem. Cumq; ſic eligetur inpro feſſus,debebit per nos loci Ordinario præſentari:et poſtea per illum inſtitui,vel cōfirmari in Abbatiam,et (Regulam) profiteri.

Et quoniam non eſt tantus numerus Monachorum in Monaſterijs, quantus fuerat antea: tenebuntur Abbates certum numerum puerorum Nobilium fouere,in Monaſterijs: et illos inibi hominibus doctis, artibus liberalibus dare inſtituendos: iuxta quod vnicuiq; Abbati,Domini Epiſcopi illorum locorum conſignabunt, et nominabunt.

ABSENTES.

Abſentes quomodo citandi.

CVm aliquis pro hæreditate citatur:et comparens in Iudicio,malicioſe opponit: Quod Petrus vel Ioannes,in remotis partibus eſt conſtitutus, cohæres eiuſdem hæreditatis: cum tamen forſan idem Petrus vel Ioannes, nihil Iuris habeat ad eandem: ideo ille citatus dicit,ſe non teneri reſpondere,pro eadem hæreditate: propterea quod Petrus vel Ioannes cohæredes ſui,agerent in remotioribus: Quapropter ſtatuimus:Quod taliter Petrus vel Ioannes in Iudicio nominatus, de mandato Iudicis, in aliquo eminenti loco, vel circa Parochiam,de qua Parochia eſt hæreditas, pro qua eadem quæſtio mouetur,per Miniſterialem tribus vicibus publice proclamando, ad proſecutionem ſeu defenſionem cauſę, ad certum locum et terminum debebit citari. quo non comparente, ipſius contumacia ſeu abſentia non obſtante,ad deciſionem ſeu definitionem cauſę,licite per ſententiam definitiuam procedatur.

Kazimirus Mag. Viſliciæ, Anno Domini, 1368. Folio 14.

Qui abeſt in proprio diſtrictu.

POrrò cum quis extra terram ſit, et pro termino peremptorio citatur: eidem decemocto ſeptimanarum terminum incluſiue, pro primo videlicet termino ſex ſeptimanas,pro ſecundo alias ſex, pro tertio vltimas ſex, præfigendum declaramus. Quod ſi intra hæc tempora non paruerit: Iudex ad definitiuam ſententiā procedat,huiuſmodi contumacia non obſtante.

Kazimirus Mag. Viſlicię 1368. Folio 37.

¶ De Abſentibus Dignitarijs,in Colloquijs: Vide in Titulo, COLLOQVIA. ¶ Qui abſunt, ſeruitijs Reip. occupati,vtpote Legationibus,aut exercitibus Imperatores præficiuntur extra regnum: horum cauſę,ad vnius anni ſpacium ſuſpendi poterint. Vide in Titulo, INHIBITIO.

ACCESSORIA.

Sigiſmundus 1543

AB acceſſorijs, quę non important perpetuam amiſſionem principalis cauſę, ſed tantum perditionem termini, aut ab citatione libertatem, Iudex moueri non debet: ſed in eius decreto partes conquieſcere tenentur. Alioqui á talibus acceſſorijs, quę in ſe contineant lucrum, vel amiſſionem principalis cauſę, pro qua quis citaretur: in tali caſu, ſi cui decretum Iudicis diſpliceret: poteſt Iudicem mouere ad Colloquia. iuxta conſuetudinem Iuris, et Statutorum antiquorum, de Motionibus conſcriptorum, diſpoſitionem. In Colloquijs autem mouens debet eſſe paratus, cum ſuis probationibus: vt ſuper negocio principali, citra omnes dilationes, iuxta Iuris formam, in eisdem experiatur. A Colloquiali veró, vt adminiſtratio iuſticię celerior ſit, nullum iudicium, neqꝫ officium, appellationem ſeu motionem ab acceſſorio admittere debet. excepto, ſi tale eſſet, quod principalis rei aut lucrum aut amiſſionem contineret, decreto: ſi alicui decretum non probabitur, poterit ad Comitia proximè celebranda appellare: et cum hac appellatione intermediante, haec appellatio ad Comitia ſuſpendatur. Pars appellans ponendo vadium, aliás Rocz, apud Iudicium Colloquiale, non tenebitur in Comitijs aliud vadium reponere: ſed cum Iure experientur, vadium illi parti, quę Iure vincet, cedere debet.

ACTIONES.

Omnes actiones Iudicij Terr. coram Rege ventilatae, in lib. terr. inſcribantur.

Sigiſ. Augu. Petric. 1550.

QVia etiam Iure communi, diuerſis Officialibus diuerſa ſūt negotia adſcripta: quicquid ad Terreſtria negotia, cauſas ué Iudiciales pertinet, quae in praeſentia noſtra peragi ſolent: hoc totum in librum Actorum Terreſtrium inſcribi debet. alias vero cauſas et negotia, ad Cancellariam noſtram: iuxta veterem conſuetudinem, et Statutum Anni 1538.

Quae actiones appellatione, et euaſione non ſiſtuntur.

SEd actiones, pro finibus regundis, et pro redemptione bonorum haereditariorum, condemnatione et euaſione non ſiſtuntur.

Actor.

ACTOR.

Si actoꝛ Iure Theutonico agit: non eodem, ſed ſuo Iure reconueniatur.

CVm actoꝛ foꝛum rei vndiq; ſequi debeat : Volumus, quod ſi quis in Iudicio Iuris Theutonici, contra reum ſuam diri- gat actionem : vt pꝛoponat contra eundem reus ibidem, ſuper aliqua quaeſtione ſimili, vel inaequali, reconueniri non poterit: ſed ſuam litem, aut cauſam, coꝛam Iudice competenti, cum vo- luerit, agitabit. Kaz. Viſli. 1368. Folio 23.

Sine Actoꝛe ne quis pꝛocuret, vel citet.

PRaeterea quicunq; Pꝛaeſidentes, aut eoꝛum Officiales, vel eoꝛum familiares, aliquos malitioſe laboꝛibus et expenſis gra- uare volentes cupientesq;, et laboꝛantes emungere et extoꝛque- re aliquid pecuniarum aut rerum, ab innocentibus, pꝛo vexati- one redimenda, quamuis penitus nihil habeant cauſę ſeu quae- ſtionis aduerſus eoſdem, faciunt et pꝛocurant diuerſas citati- ones: finguntq;, et dictant cauſas : Idcirco ſtatuimus: quod ſi quis citauerit, vel pꝛocurauerit aliquem, ſine legitimo actoꝛe, vulgariter, pꝛzez Powodá : taliter citans, vel pꝛocurans talem citationem, poenam Piątnadzieſta ſoluere citato tenetur. Pꝛo- hibentes nihilominus Caſtellanis, et quibuslibet Iudicibus, et Subiudicibus: quod deinceps, ſine certo actoꝛe et cauſa expreſſa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes. Kaz. Mag. Folio 14.

In cauſis criminalibus, in abſentia nemo co- gnoſcat.

STatuimus: quod in cauſis criminalibus, in abſentia accuſan- tis, ſeu actoꝛis, cuius intereſt, Nos vel noſtri ſucceſſoꝛes, aut Capitanei noſtri, cognoſcere non debemus : nec aliquem homi- nem condemnare: niſi conuictum Iudicio, et confeſſum. Kaz. Mag. Folio 37.

Actoꝛ debet eſſe paratus.

VOlumus de actoꝛe intelligi : cùm liceat actoꝛi, quod et reo : pꝛaeter ſimplicem infirmitatem, quę actoꝛibus non conuenit. eò quòd actoꝛes ſemper habent terminos peremptoꝛios: et pꝛopter hoc, ſemper debent eſſe ad comparendum parati. poterint ta- men et actoꝛes, in facientes documentis, habere dilationem : cum citato idipſum ſit permiſſum. Sigiſmun. 1523. Folio 33.

Si actor amiſerit citationem.

SIGiſ. Petric. 1523. Fol. 43. Item ſi Actor amiſerit citationem ante conteſtationem litis, ſiue ante terminos, ad quos citauit reum: extunc poterit citare reum alia citatione, ad inſtar prioris. quę quidem tametſi in ſua narratione, á prima amiſſa diſcrepauerit: ſi modó eundem effectum in ſe contineat, et ſummam: talis citatio habebit locum in Judicio. nec actor ob hoc aliquam poenam luet: ſed citatus, æque ſicut ad illam primam amiſſam, ſibi reſpondere tenebitur. Nec etiam poterit citatus actori obiicere: Quod dediſſet citationem ſuper citationem. Et idem erit obſeruandum: ſi poſt conteſtationem litis, ipſam citationem amiſerit. Nam poterit etiam adcitare, ſiue denuo citare, ſine aliqua poena. Et ſi idem actor habuerit citationem, ſiue Propoſitionem acticatam: extunc valebit ſibi pro citatione: et non tenebitur citationem citato oſtendere. Sufficiet enim adcitatio illius. Et ſi citatus amiſerit citationem: extunc Actor, poſt Propoſitionem ſuam, ad poſtulationem citati, tenebitur ſibi accommodare ſuam citationem ad reſpondendum. quam reſtituet Actori, poſt reſponſionem.

Teſtimonia Actoris per Miniſterialem.

Conſuetudo Terræ Cracouię. Fol. 123. Sed cum Actor aliquis teſtificatur aliquid, coram Miniſteriali, ſeu per eum: tunc Actor ipſe Nobiles duos habiturus eſt, cum Miniſteriali. Sed cum Miniſterialis cum citatione equitat: tunc ſufficit, eum Nobilem habere vnum.

Actor cauſam non continuans annum et ſex ſeptimanas, cadit á cauſa.

Cōſue. terræ Craco. Fol. 122. Præterea ſi Actor intra curſum eiuſdem temporis, vnius anni et ſex ſeptimanarum, ad terminum lapſum nihil faceret, neq; adcitaret: tunc decurſo iſto tempore amittit Actor id, pro quo citabat. excepto quód Judicia, ex aliqua neceſſitate ſuſpenſa fuiſſent. In tali enim caſu, citationi Actoris propagatio longi temporis nihil nocebit.

Actor, cum Reus negat, propior eſt ad probandum. ſi vero Reus euadere voluerit: admitti ad euadendum debet.

Atqui

Atqui cùm Actor queritur ſuper Citatum, poſt Propoſitionem, aliàs poſt Querelam, dicet: Si id Reus negabit, volo id probare, prout Ius decernet, nullum Ius omittendo: et Reus ſimpliciter negauerit: extunc propinquior eſt Actor ſuam Propoſitionem probare, quàm euadere Reus. Sed ſi etiam dicet Citatus: Volo id euadere, aliàs Odbyć, nullum Ius omittendo, prout Ius decernet: tunc Citatus propinquior erit euadere. exceptis Articulis, in Statuto ſcriptis: pro quibus Actori probatio debetur, contra citatum. Cõſue. terræ Craco. Fol. 122.

Actori terminus primus eſt peremptorius.

CVm Actoris ſit officium, vt faciat et procuret, ad cauſam Reum citari: Reo itaqz in terminis comparente, Actore verò ſe totaliter abſentante: Decernimus, ob contumaciam Actoris, quę eſt maior quàm Rei, ipſum Reum cauſam obtinuiſſe. Si autem Reus parere, in termino ſibi aſſignato non curauerit: Actore per ſe, vel per ſuum nuntium comparente: Decernimus, quod pro huiusmodi contumacia, Reus duorum boum pœna multetur. Kazimirus Viſliciæ, 1368. Fol. 151.

Sine certo Actore et cauſa, non debent citare.

QVòd deinceps, ſine certo Actore et cauſa expreſſa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes. Sed et ij, qui habent Ius in his vel illis bonis, libertateq́z communi gaudent, non citentur: niſi per literas noſtras, et noſtri cuiuscunqz legitimi Iudicis: illiq́z per literas duntaxat citentur. ſed Curia noſtra praeſente, vel Iudicio generali noſtro exiſtente, poterit Officialis ad Mandatum noſtrum, vel noſtri Capitanei ſeu Iudicis, ſine litera citare, in hoſpitio, aut in foro. Kazi. Viſl. 1368.

Actor citans pro hereditate, aut pecunia obligata.

SI quis ad Iudicium citat aliquem, pro hæreditate, aut pecunia aliqua obligata: et ipſum ad Iudicium euocauit: et ſi tunc Reus in primo termino peremptorio non parebit: Actor lucrabitur nominatam pecuniam, aut hæreditatem: pecunia nihilominus Reo reſtituta. Kaz. Viſli. Fol. 8.

Actor interceptor actionis reijcitur.

SI quis citauerit alium, reuocando aliqua bona ab eo, vel aliàs pro quacunqz alia cauſa: et ex aliqua occaſione iuridica, citatio- Conſuetudo.

citationem,vel alioqui terminum amitteret iudicialiter:et tandem aliquis alius, pro eisdem bonis, aut eadem cauſa, partem prædictam citauerit: volens Actori primo,viam agendi in præmiſſis præcludere: Extunc in tali caſu conſuetudo terræ obſeruat,primum Actorem locum habere : vt cauſam inceptam continuet,et citatione alia meliori.et hoc infra fatalia de Jure conceſſa. non obſtante citatione Actoris ſecundi : quę modo ſuprascripto locum non habet in Judicio:donec Actor primus actionem inceptam ad finem deduxerit.

¶ Poſſeſſori incumbet probatio,contra Actorem:præſertim cum vtraqꝫ pars ſit literatoria. vide in Titulo, POSSESSOR.

Actor,Reo,ſeu citato mortuo,intra annum et ſex ſeptimanas cauſam renouet.

Conſuetudo.

SI pars citata moritur, pendente et indeciſa cauſa : Actor tenetur contra pueros et ſucceſſores eius, citationem et cauſam, per concitationem reuiuificare, intra annū et ſex ſeptimanas. alioqui,ſi id facere neglexerit: cauſam totam,pro qua actio inter eos vertebatur,vt ſupra eſt ſcriptum,perdet in perpetuum: ſecundum conſuetudinem terrę antiquam. Si vero plures fuerint Actores,et ſimiliter Rei,in vna citatione:et ſi aliquis eorum,pendente citatione,ex vtraqꝫ parte moreretur:vel plures, aut omnes morerentur: extunc Actores ſuperſtites, a ſe et ſucceſſoribus defunctorum participum ſuorum , vel ſucceſſores Actorum, contra Reos etiam viuentes, aut hæredes, et contra ſucceſſores defunctorum , citationem huiuſmodi et cauſam reuiuificare tenētur: totiens quotiens id acciderit,vſqꝫ ad finem cauſę. Nam ſi quis moritur,in citatione exiſtens:moritur citatio ſua, et actio: niſi fuerit reuiuificata per citationem,contra hæredes et ſucceſſores mortui. Si autem pars habens actionem,ad quodcunqꝫ Judicium pendentem, moritur : intra terminos,vel eo die,quo Actio dicta debuit iudicari : extunc pars aduerſa,ſiue ſit Actor,ſiue Reus,non debet proſequi cauſam huiuſmodi: propter mortem partis ſuę,in eiſdem terminis,et Judicio,vbi pendebat: niſi præmiſſa concitatione,contra ſucceſſores mortui:iuxta conſuetudinem terrę.Si vero in tali caſu,attentaret terminum,et cauſam proſequeretur,cōtra defunctum: hoc partem proſequentem non releuabit. quin cum laruis,hoc eſt, cum mortuis, luctari videbitur.

¶ De Actore condemnato, antequam Jus admittet: Vide in Titulo, CONDEMNATIO.

¶ Actor citatum pro violentia, aut vi, proprio iuramento conuincat Reum. Vide in Titulo, VIOLENTIA.

¶ Actores in fine debent condemnari. Vide in Titulo, CONDEMNATIO.

¶ Actor terminum Colloquij generalis aliter transponere nequeat: niſi primum per veram infirmitatem: et in Terminis particularibus ſemel per ſimplicem infirmitatem. Vide in Titulo, COLLOQVIA.

ACTORATVS.

¶ Actoratum quomodo, et qui lucrautur: Vide in Titulo, SVCCAMERARIVS.

ACTORVM LIBRI.

Libri Actorum ſub tribus clauibus ſeruentur.

Wlad. Iagello Craco. & Vartæ 1423. Folio 45.

ET quia Barones terrarum noſtrarum, in Judicijs Colloquiorum generalium, perſonam noſtram repraeſentant: coram quibus cauſę hæreditarię, et alię maiores agitantur, et tractantur: et Sententię per eoſdem latę, robur accipiunt firmitatis, ac ſi in praeſentia noſtra agerentur: coram quibus etiam reſignationes bonorum magnorum peraguntur: et alię cauſę, per eoſdem definitę, in ſpeciali libro conſcribuntur: vnde cum maiori pondere, diligentiusq́ꝫ, et cautius debeant obſeruari: Volumus, quod liber praenotatus, ſeu Acta Colloquij generalis, ſub clauſura trium clauium amodo conſeruetur. quarum vnam Judex, aliam Subiudex, tertiam vero Notarius Terreſtris, habeant et conſeruent: nec liceat vni, ſine alijs, clauſuram praedictam aperire. Et quia ex Actis praedictis, ſeu in Libro, nonnulli literas habere et extrahere tempore debito cupiunt: quapropter prouidendum eſt: quod Judex per Miniſterialem debeat publice, quando opus viderit, facere proclamare: Quod in tali diſtrictu, loco, et die tali, Liber ſeu Acta, ad extrahēdum literas aperietur: vtq; eas habere volentibus, ſeu affectantibus, pateant.

Similis. *Idem repetitur in Titulo, COLLOQVIA.*

ITem ſtatuimus, vt Libri Terreſtres Actorum Judicialium ſeruen-

Kaʒimi. in Nieſʒowa, et Opoki: 1454. Fol. 94.

ſeruentur,iuxta Statuta Vartenſia,ſub tribus clauibus. quarum vnam habeat Palatinus,aliam Iudex,et tertiam Notarius. Completo Iudicio remanere debebit in loco, vbi factum eſt Iudicium, tribus diebus: pro dandis copijs Actorum, petentibus eas.

Similis.

SIGiſ. Petric. 1538 C 3.

DEcernimus, vt libri Terreſtres,vbicunq; locorum in Regno noſtro,ſub tribus clauibus,ſecundum Statutorum diſpoſitionem,in bona cuſtodia ſeruentur.

Poſitio Actorum publicetur.

Wlad. Iagello Craco.& Vartæ: 1423 Folio 45.

ET quia ex Actis Terreſtribus, ſeu ex libro, nonnulli literas habere et extrahere,tempore debito cupiunt: quapropter promdendum eſt, quod Iudex debeat per Miniſterialem publice, quando opus fore viderit, proclamare: Quod in tali diſtrictu, loco,et die tali, liber ſeu Acta, ad extrahendas literas aperientur. Quocirca ijs,qui eas habere vellent,ſeu affectent,pateant. Poſitio verò Actorum Terreſtrium, etiam ſub tempus Comitiorum Regni celebrari debet.

Vnus ſit liber Actorum, propter Sententias Iudicij inſcribendas.

Kaʒimi. in Nieſʒowa, 1454. Folio 90.

ITem ſtatuimus, vt pro Iudicijs iuſtè expediendis, et negocijs in Iudicium deductis ſcribendis fideliter, fiat vnus liber Iudiciorum,ſeu Actorum,in quolibet diſtrictu. Et dum in aliqua cauſa in Iudicium deducta, ſuper aliquo articulo, audita Propoſitione et Reſponſione, fuerit in Iudicio ſententiatum: quòd illa Sententia,in librum Actorum inſcribatur: et poſtea ſuper eodem articulo,vel ei ſimili, ſimilis ſententia proferatur.

Actorum Caſtrenſium libri,in Praetorio,ſub clauibus,Palatini,Iudicis Terrae,et Capitanei, ſeruandi ſunt.

IOan. Alber. Fol. 109.

VErum quia in nonnullis Capitaneorum noſtrorum locis, et praeſertim Capitaneatu Maioris Poloniæ,conſueuerunt inſerri libris Caſtrenſibus Inſcriptiones indifferenter vniuerſi: quoq; libri, per ſucceſſores Capitaneorum, in priuata loca deferri: quibus ſubditi noſtri Inſcriptiones, et literas, non niſi cum diſ-

cum difficultatibus,et nonnunquam grandi precio coguntur extrahere:nonnunquam vero,propter nimiam depactationem,non obtinere:quod fit contra omnem Juris,Juſticię,et aequitatis cõmunis rationem : Quapropter ſtatuimus perpetuo obſeruandū: vt in omnibus terris Regni noſtri,vacationibus Capitaneatuum generalium, et particularium, per ceſſum vel deceſſum contingentibus,libri Caſtrenſes eorundem cedentium,vel decedentium Capitaneorum , de locis Capitaneatuum vacantium, quoquam minime deferantur : ſed ſub teſtimonio reponantur , in Praetorijs, in Ciſtis,ad hoc ſpecialiter deputandis. quę clauibus Palatini,et Judicis Terrę illius,in qua Capitaneatus conſiſtit, et Capitanei pro tempore exiſtentis,claudi et aperiri debeant.

Rex antiquos Libros Caſtrenſes conquiret: et in Praetorijs reponet : ſub clauibus, Palatini, Judicis, et Capitanei.

Alber.Petricouiae, 1496. Fol. 109.

QUoniam autē ad hanc ipſam Conſtitutionem mouebamur iacturis, et iniurijs, ſubditis noſtris ob carentiam librorum eorundem annis ſuperioribus contingentibus : idcirco licet omnis conſtitutio communiter ad futura referatur ; tamen quia libri Capitaneorum praeteritorum,continent (vt veriſimile eſt) non priuatam ſucceſſorum Capitaneorum illorum praeteritorum , ſed communem neceſſitatem : Jdcirco promittimus,volumus,et debemus,omnes et ſingulos libros, etiam vetuſtiores, quoſcunqȝ, vbicunqȝ,apud quoslibet ſubditos noſtros,Spirituales,et Seculares, cuiuſcunqȝ ſtatus et conditionis exiſtentes, intellexerimus eſſe,autoritate Regia noſtra rehabere: mandareqȝ et efficere,eoſdem praeteritorum Capitaneorum,tam cedentium et decedentium,quam aliorum viuentium,reponi in ciſta,vel ciſtis ſpecialibus : quę cum eiſdem libris, in Praetorijs Ciuitatum obſeruabuntur fideliter,ſub tribus clauibus praedictis:videlicet Palatini,et Judicis terrę illius, ac Capitanei pro tempore exiſtentis. Quę tandem ciſtę,et Libri aperiantur,in Terminis Judiciorum Terreſtrium: et literę ex eiſdem,ſub Titulo et Sigillo eiuſdem pro tempore exiſtentis Capitanei , quibuslibet petentibus extradantur. pro quibus praeteritorum Capitaneorum literis,ipſi pro tempore exiſtentes non aliter ſalaria praeſumant exigere : quam exigi conſueuerunt , pro actibus coram eis geſtis , atqȝ ſcriptis. Jd autem,et quicquid praeſentibus,et alijs his inſertis et non inſertis Regni Statutis ſancitum eſt,ad futuros volumus extentus referri.

De Libris Capitaneorum Maioris Poloniae, in Praetorio Ciuitatis Poſnanienſis conſeruandis.

Sigil. Craco. 1510. Folio 11. ERrores vetuſtos abolere volentes, et Statuta ob id condita approbantes, Decernimus: vt Capitanei Maioris Poloniç generales, ſiue poſt mortem, ſiue per immutationem, libros Actorum Officij ſui ſuos, et quoscunq; alios praedeceſſorum ſuorum, iuxta Conſtitutionem vetuſtam, in Praetorio Poſnanienſi, in conclaui reponant et reſtituant. et mandamus, ſub poena centum Marcarum: vt omnes, quicunq; libros quorumcunq; Capitaneorum, eorum, qui Capitaneatum Maioris Poloniç quondam adminiſtrarunt, infra hinc et feſtum Sancti Joannis Baptiſtç proxime futurum reſtituant: et in Praetorio reponant. vt praemiſſum eſt. Capitaneus autem modernus, ſit obligatus facere diligentiam, in exquirendis Libris huiusmodi. Quos quidem ſi qui reſtituere noluerint: totiens, quotiens moniti fuerint, poenam centum Marcarum, fiſco noſtro applicandam, ſoluere irremiſſibiliter teneantur. Si verò quis, eiusmodi Libros ſe non habere contenderit: Iureiurando id probare tenebitur, Quòd eos non habeat, nec de eis ſcit.

ADVITALITAS.

Omnes Aduitalitates ſunt ſeruandae.

Sigil. Petri. 1538. ADuitalitatum literç à nobis conceſſç, per omnia, ſecundum earum tenorem, per nos ſeruabuntur.

B 4.

Eaedē Aduitalitates, et Conſenſus, rata eſſe debēt.

Sigil. August. Petr. 1550. ATtamen Aduitalitates, et Conſenſus omnes, iuxta Statutum, in robore relinquimus: et quç Iuri communi non ſunt contraria.

Aduitalitates conceſſae ſeruentur.

IdemRex. ADuitalitia omnia, iuxta Statutum, in robore conſeruamus: quç quidem Iuri communi non ſunt contraria.

Forma inſcribendae Aduitalitatis.

Sigil. Petri. 1523. Folio 46. COmparentes perſonaliter coram Iudicio, Nobiles N. de N. et N. de N. coniuges, ſani mente et corpore exiſtentes, et ex ſi amicorum conſilio, publice et per expreſſum recognouerunt: quia omnium bo-

mnium bonorum ſuorum hæreditariorum, et obligatoriorum, mobilium, et immobilium, quę nunc habent, et in poſt habebunt, invicem et mutuo conceſſerunt ſibi vſumfructum, ad tempora vitę ſuę, tali videlicet modo: Quod ſi praefatum N. prius, quam praedictam N. mori contigerit: extunc ipſa N. bona omnia, tam mobilia quam immobilia praedicti N. obtinebit, et poſsidebit, cum omni Iure et dominio, et proprietate, nihil excipiendo: illisq; vtifruetur, ad tempora duntaxat vitę ſuę. Poſt mortem vero praedictę N. bona praefata, tam mobilia quam immobilia, totaliter pleno Iure, ad ſucceſſores praedicti N. deuoluentur: ſine quouis impedimento, et contradictione ſucceſſorum praefatę N. Et ſimiliter, ſi contigerit praedictam N. prius mori, quam ipſum N. extunc praefatus N. bona omnia, tam mobilia quam immobilia praefatę N. obtinebit, et poſſidebit, cum omni Iure, dominio, proprietate, et omnibus eorundem bonorum pertinentijs: illisq; vtifruetur, ad tempora duntaxat vitę ſuę. Poſt mortem vero praedicti N. bona praefata, quaecunq; ipſam N. concernebant, ad ſucceſſores praedictę N. totaliter deuoluentur: ſine quouis impedimento, et contradictione, praefati olim mariti ſucceſſorum.

AEGER.

Tantum Rex mittet ad aegrotos.

OCcurrendo difficultatibus hominum, quę forſan ſuboriri poſſent, Statuimus: Quia nulli Officiales debent ad quenquam equitare, ſuſcipiendę Inſcriptionis, ſeu Recognitionis alicuius causa: neq; ſuſcipere debebunt vllius Recognitionem, cuiuscunq; ſtatus hominis, duntaxat circa Acta: cum fiet perſonaliter conſtitutus ad Acta, ſanus mente. Quod autem attinet perſonam noſtram, hoc ita relinqui debet: prout fuit ad hoc tempus conſeruatum. quia circa perſonam noſtram mittere nobis liberum erit, ad vnumquenq; ea re egentem, et in infirmitate decumbentem. Sigiſ. Augu. Petric. 1550.

AGER.

SI quis excolat, vel ſeminet agros alicuius violenter: ſemine careat in eisdem agris ſeminato, cum poena Piątnadzieſta. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio 28.

ALIENATIO.

Rex non alienet terras Regni Poloniae.

Ex Priuil. Ludouici, K. Aſſouiæ dato: 1375. Folio 40. SED quia Corona Regni prædicti, per has ſucceſſiones poſſit aliquo modo diuidi, rumpi, vel quouis modo violari: præmittimus bona fide, abſq; omni dolo cuiuslibet fraudis, ſub Sacramento Fidei noſtræ, ipſam Coronam Regni Poloniæ ſemper ſaluam, et integram, ac illibatam conſeruare: et nullas terras, vel partes earum, ab ipſa alienare, vel minuere: ſed eam augere, et recuperare. velut in Coronatione noſtra, ſumus et fuimus obligati noſtris munimentis.

¶ Reliqua, de Alienatione bonorum Regalium, Vide in Titulo, BONA REGALIA.

ALIENAS RES qui tollit in fundo non diſlimitato, quis citandus: Vide in Titulo, KMETO.

ALVEVS, Vide in Titulo, FLVMEN.

ANNATAE.

Annatae ne dentur Rom. Pontifici amplius: ſed potius in defenſionem Reip. conuertantur.

Sigil. Craco. 1543. SAtisfaciendo poſtulationibus Dominorum Conſiliariorum noſtrorum Secularium, et Nuntiorum terreſtrium, mittemus ad Sanctum Patrem Papam, petitum Annatas: vt ne eas, de Regno efferri permittamus: ſed vt remaneant, pro defenſione Reip. in Regno. Quod ſi easdem impetrare non poſſumus: tum iam extunc renuntiare illi debemus, easdem nos neq; daturos eſſe, neq; efferri vlla ratione permiſſuros.

De eisdem Annatis.

IdemRex. SAcra M. Regia, inter alias Legationum cauſas, apud Rom. Pontificem contendet: vt Annatæ maneant in Regno, ad Reip. tutelam.

ANNI DISCRETIONIS.

Sed licet Tutores debent reſignare bona Pueris, poſtquam nacti fuerint annos 15: tamen Pueri, ante annum 24, non poſſunt illa bona alienare, abſq; conſenſu amicorum.

Conſue. terr. ... ITem quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenētur Reſignare bona puerorum, dum habēt annos quindecim: pueri vero bo-

vero bona ſua accipiendo, vti debent eis: ſic nihilominus Iure ſit prouiſum, prout fieri conſueuit: quod ipſi pueri bona vendere, obligareq; non debeant, ſine conſenſu amicorum, conſanguineorum: donec habebunt annos viginti quatuor transactos.

ANNVS GRATIAE.

Statutum Lutkonis, Epiſcopi Cracouienſis, ad tempora Anni gratiae.

STatutum Domini Ioannis Lutkonis, Epiſcopi Craco. eſt: quod quilibet Praelatus, Canonicus, Altariſta, Plebanus, Vicarius, et ex quocunq; titulo beneficiatus, curatus, et non curatus, in vniuerſa dioeceſi Crac. ſi moritur in primis tribus Menſibus anni, incipiendo à Circumciſione Domini: habeat quartam partem omnium introituum: iuxta verum valorem ſuorum beneficiorum: ſed ſucceſſori frumenta aeſtualia relinquat, ad ſeminandum praedium. ſi in tribus ſecundis Menſibus: habet medietatem. ſi in tertijs tribus Menſibus: habet tertiam partem, de frumentis hyemalibus, ad quantitatem praedij non ſeminati ſucceſſori relictis. ſed in reſiduis Menſibus, habet totum. Folio 58.

APES.

Apum fur quomodo expurgatur.

PEtrus traxit Ioannem ad Iudicium: aſſerens, quòd apes, ſeu mellificia ipſius, tempore nocturno, furtiuè ad domum propriam deportaſſet. quod ſe offerebat probaturum. Ioannes autem negabat ſe hoc feciſſe: ſed dicebat, ſuum proprium mel (vt decuit) in domum ſuam propriam deportaſſe. Tandem Petrus per Iudicem pluries interrogatus: ſi per eos, qui vidiſſent apes, ſeu mellificia ſua, per Ioannem recipi, et in ſuam domum deportari, intentionem ſuam poſſet probare: reſpondit Petrus, quòd tales teſtes de viſu, nullo modo poſſet habere. Nos itaq; ſtatuendo decreuimus, In tali caſu Iuramentum Ioanni imponendum: ſi aliàs fuerit bonę famę: et pro expurgatione aſſerenti, quòd proprium ſuum mel, in domum deportabat. Kaz. Mag. Folio 17.

De apum mellificijs.

MEllificia in nemoribus, ſeu Borris, alterius Domini Kmetones tenentes, aut Iure haereditario poſſidentes, et ſub alio de-

Wladiſlaꝰ Craco. & Vartæ 1433. Folio 46.

gentes, de tributis, aliâs Dáni, ſeu melle, reſpondere tenentur domino nemoris: in quo huiuſmodi mellificia habentur. Quod ſi in ſolutione tardi fuerint: tunc Dominus poterit pro tributo ſuo iudicare, et inpignorare illos: et Dominus, ſub quo degit, non debebit eum defendere: ſed cum eodem iuſticiam petenti tenebitur miniſtrare. vt de communi Molendinatore, etiam in libro priori eſt prænotatum.

Si quis apiſteria ſuccidat.

Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio 34.

SI quis autem arborem cum apibus ſucciderit: paſſo damnum Marcam, et Judicio alteram. qui verò ſine apibus, tamen ad apes aptatam arborem ſucciderit: paſſo damnum Marcam mediam, et Judicio pariter mediam, conuictus exoluat.

APPELLATIO.

Appellationes, etiam Rex in Comitijs iudicat.

ITem à Sententia Judicis Terreſtris, vel Caſtrenſis, licet vnicuiqꝫ verbo, ad Colloquia Generalia: vel in defectu illorum; ad Conuentum Regni appellare.

Sed à Colloquiali decreto, iterum Regia M. appellatur.

Sigiſmundꝰ Petric. 1523. Folio 37.

POterit autem quilibet appellare, de Terminis prædictis generalibus, ad Regiam Maieſtatem, tanquam Jurium omnium Dominum ſuperiorem, pro iuſticia conſequenda.

Nihilominus à Sententia Judicis Caſtrenſis, vel Terreſtris, licet vnicuiqꝫ verbo, ad Colloquia generalia, vel ad Conuentum Regni appellare.

SIGiſ. Petricouiæ, 1523. Folio 37.

CAſu verò, quo aliquis Jure victus exiſtens Sententiam Judicis ſuſcipere noluerit, volumus id pro Jure obſeruari: vt liceat vnicuiqꝫ, à Sententia Judicij Terreſtris, vel Caſtrenſis, non per viam Motionis Judicis, ſed ſimpliciter verbo appellare, ad Terminos generales, tempore Quadrageſimę, annis ſingulis, toties quoties, in locis ad id deputatis celebrandos. Quibus terminis Barones Regni, videlicet Palatinus, Caſtellanus, et cæteri Dignitarij, et Officiales terrę illius, intereſſe tenebuntur: ſub pœnis, in Statuto contentis. Et in defectu Terminorum generali-

generalium, pars appellans contra appellatam, in Conuentione generali Regni, extunc in proximo celebranda, cauſam hanc ſuam, vigore Appellationis ſuę huiusmodi poterit proſequi, et iuſticiam ſuam experiri: Iudice, à quo prouocatum ſeu appellatum fuit, ſine qu auis reprehenſione remanente. Nihilominus Iudicium, à quo appellabatur, tenebitur partibus litigantibus, dare in ſcripto Propoſitiones et Reſponſiones, et eorum controuerſias, ex Actis ſuis: terminumq; præfigere, in Terminis generalibus: vel in defectu Terminorum, coram Regia Maieſtate.

Vt eadem Appellatio, ſeu motio Iudicis Caſtrenſis, omiſſo Capitaneo, ad Regni Comitia fiat.

Qvia non infrequenter accidere ſolet: quod ob longam Capitanei abſentiam à Capitaneatu, vel alias ob cauſas, homines in Iudicio Caſtrenſi grauati, in aſſequutione iuſticię negliguntur, aut retardantur: Decernimus, vt deinceps in cauſis, à Iudice Caſtrenſi, omiſſo Capitaneo, ad Conuentionem generalem, iuxta priora Statuta, Motio fiat. SIGIſ. Petricouiæ, 1538. B 2.

Appellare, ſeu Iudicem mouere, liberum. qui vero non appellat: iam Sententia tranſit in rem iudicatam.

PEtrus agebat contra Mathiam Iudicem: quod in cauſa, quam coram ipſo habuit, iniuſtam et iniquam ſententiam contra ipſum promulgaſſet: à qua tamen ſententia, quando ipſam Iudex tulit, idem Petrus non prouocauit, nec appellauit. Nos itaq; huiusmodi ſententiam Iudicis, quę non fuit aliqua prouocatione ſuſpenſa, declaramus tranſiuiſſe in rem iudicatam: prædictum Petrum ad pœnam debitam, aliàs pro Iudicibus expreſſam, condemnantes. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio

STatuimus: vt ſi aliquis Iudex ordinarius, vel delegatus, timore Dei poſtpoſito, vtiq; ſententiam tulerit contra aliquem clientulum, alteri parti ipſum condemnando, ſuper hæreditate, aut alia re certa in Iudicium deducta: propter hoc pars damnata, ad ſuperiorem appellet. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368.

Appellationem et Motionem proſequi vnicuiq; licet.

Sigiſ.Craco. 1532. B. DE Appellationibus, ſeu Motionibus, quę à ſententijs ſeu decreto Iudiciorum Terreſtrium, Caſtrenſium, et aliorum quorumuis, ad Terminos generales, tempore Quadrageſimę (alias tempore legitimo) celebrandos, vel ad Conuentum generalem Regni noſtri, extunc proxime celebrandum fieri ſolent, Declaramus: et ita obſeruari decernimus: vt tam Appellanti, quam eius parti aduerſę, liceat Appellationem ſeu Motionem proſequi, in Conuentione generali, vel Terminis generalibus: quod illorum, poſt Appellationem factam, prius celebrari contigerit. iuxta normam, in proceſſu Iudiciario noui Statuti, deſcriptam.

¶ Cùm quis per Appellationem redarguit Sententiam, et reperitur lata iuſtè, qua pœna puniri debet: Vide in Titulo, SENTENTIA.

¶ Appellatio ex Colloquijs, ad Comitia fiat. Vide in Titulo, COLLOQVIA.

ARBOR FRVCTIFERA.

Kaz.Mag. 1258. Folio 27. ARborem fructiferam excidens, 12 Groſſos ſoluat, cum pœna Piątnadżieſta. ¶ Alia de exciſis arboribus in ſyluis, Vide in Titulo, SYLVA.

Plantationes et inſertiones pomarij deſtruentes, et euellentes.

Kaz.Mag. Folio 27. STatuimus, et decernimus: quòd ſi aliquę plantationes, iam inſertę et radicatę, euellantur et extirpentur: etiam ſi fuerint proprię ipſius extirpantis, qui debet medietatem illarum plantationum dimittere in ſolo, ſeu Area: pœna ſex Marcarum teneatur.

ARCHIEPISCOPVS GNESNENSIS,

Vide in Titulo, ELECTIO REGIS.

ARESTATIO.

Kmetones etiam ne areſtentur, in Ciuitatibus: ſed in loco domicilij, in Villis, iuſticia de eis petatur. Quod ſi Dominus loci iuſticiam de eis miniſtrare noluerit: Iure impetendus eſt. alioquin, poena ſex Marc. in Ciues ſecus facieñ decernit, per Capitañ.

Item

ITem propter deordinationem Kmetonum: dum videlicet tanquam nulla lege aſtricti, quidam eorum in ſuperbiam efferuntur: pretioſis veſtiuntur: expenſasq; ſumptuoſas, et alia faciunt, quę illorum conditioni minime conueniunt: ſicq; debita inter ciues contrahunt, excedentia bona Kmetonalia: pro quibus tandem debitis, Ciues conſueuerunt Kmetones in Ciuitatibus, et Oppidis areſtare, detinere, aut citare, Jure illo omiſſo, ad quod Kmeto pertinet, domicilij ratione: Statuimus, ad praecludendam debitorum Kmetonalium viam: vt Ciues, pro debitis quibuslibet, quacunq; ratione contractis, etiam in libro Ciuili inſcriptis, vel non inſcriptis, Kmetones citare, areſtare, detinereq; non debeant, neq; poſsint, in Ciuitatibus et Oppidis praedictis: ſed pro eiſdem decernimus, Kmetonem in Jure haereditatis quam incolit conueniendum: iuxta formam Juris. Et ſi Dominus Juſticiam miniſtrare differret: eſſetq; occaſio Ciui, contra Dominum pro Juſticia conquerendi: tunc Ciuis Dominum loci conueniat pro Juſticia, Jure, ad quod Dominus loci illius, haereditatis ratione videbitur pertinere. ſub poena ſex Marcarum, in Ciue ſecus faciente, exigenda. Pro qua Ciues, ad loci Capitaneos citabuntur, per medium, et parti, et Judicio ſoluenda: atq; Jure Terreſtri repetenda. Et nihilominus Ciuis, ad damnorum ſolutionem, et rerum cum Kmetone receptarum reſtitutionem, villę illius Domino, vnde Kmeto fuerit, ſit Jure praeſentis Conſtitutionis obligatus. Quo in caſu, locorum Capitanei habeant facultatem illos iudicandi. non obſtante, quod in praeinſerto Priuilegio, quatuor duntaxat Articulos ſint cognituri.

Alber. Petricouiae, 1496. Folio 99.

De areſtandis pecunijs.

ITem homini poſſeſſionato, non debent pecunię areſtari. excepto, quod ſi minorem poſſeſſionem habet: quam illud, pro quo citatur: tunc pecuniam fideiubebit ex Areſto. quia videlicet parebit Juri, et Judicatis.

Conſuetudo Craco. Fol. 123.

Boues, ſimiliterq; aliae res, ſi Facie teneantur et areſtentur, Capitaneus iudicat, in vna ſeptimana Termino praefixo.

ITem Terminus Facie tenus datus, aliás qui Facionatus dicitur, in vna ſeptimana dari debet. Sic dum res aliquę areſtantur cum Miniſteriali: tunc ſi non reſtituit ille, apud quem ſit

Conſuetudo. 1505. Fol. 123.

Areſta-

Areſtatio, ponit Terminum Miniſterialis illi, apud quem eſt Areſtatio facta, comparendi coram Capitaneo in vna ſeptimana.

¶ De Areſtatione Kmetonum fugitiuorum, Vide in Titulo, KMETO. ¶ De Areſtatione impoſſeſſionatorum, Vide in Titulo, IMPOSSESSIONATI.

AROMATA.

Quae aromata aliquo ſint pretio vendenda.

Sigiſ. Craco. 1524. Conſiderantes nos, plerosq; Mercatores domeſticos, et etiam externos, per monopolia: qui conſtitutiones ſuas Aromatum, et rerum omnium exoticarum pretia, magis in dies augere: in magnum vniuerſorum ſubditorum noſtrorum grauamen: Regnumq; noſtrum, pro libito ſuo emungere: in quo frequentior vſus ipſorũ Aromatum, et aliarum rerum praedictarum, quàm alibi, eſſe ſolet: volentes ea ipſa pretia earundem rerum, ad certos moderationis fines reducere, et ad communem Reip. vtilitatem contemperare: multorum potiùs, quàm paucorum commodo conſulentes: Statuimus, et decreuimus, in Conuentu generali Petricouienſi proximè praeterito, de conſilio noſtrorum Conſiliariorum, illic nobiſcum exiſtentium: vt tam ipſa Aromata, quàm etiam Vina propinatoria, à Feſto Reſurrectionis Domini proximè futuro, hoc ad ſummum pretio vendantur, et emantur: videlicet, Libra Piperis, octo Groſſis: Libra Croci, vna Sexagena: Zinziberis Libra, octo Groſſis: Libra Caryophyllorum, media Sexagena: Libra Cinamoni, media Sexagena: Libra Florum Muſcati, etiam media Sexagena: vnus Lapis Sacchari, vna Sexagena et quindecim Groſſis: Olei Oliuę vnus Lapis, quadraginta Groſſis: Lapis Amigdalarum Venatarum, tribus Fertonibus: Lapis verò Amigdalarum, quę ex Gedano afferũtur, triginta Groſſis: Lapis vuarum paſſarum minorum, triginta Groſſis: vuarum verò paſſarum maiorum Lapis, quindecim Groſſis: Lapis Riſi, decemocto Groſſis: vna Libra Cymini, vno Groſſo. Vini Sermienſis vna Quarta, vno Groſſo cum medio: Vini verò Terreſtris Hungarici vna Quarta, vno Groſſo ad ſummum ſoluatur, et emetiatur. Malmatici Graeci vna Quarta, duobus groſſis: Malmatici Italici et Muſcatellę vna Quarta, pretium trium Groſſorum non excedat. Qui autem Aromata, et res praedictas, pretio ſtatuto vendere non poſſet: illa ad Regnum inferre, et educere nullo modo audeat: ſub amiſſione earundem rerum: quas contra prohibitionem noſtram aducere-

aduexerit,ſeu vendiderit. Statuimus inſuper et decreuimus: vt aurum,et argentum filatum, etiam ſub amiſſione, et confiſcatione illorum, nequaquã deinceps ad Regnum noſtrum vehantur, et vendantur. Vt autẽ huiuſmodi Conſtitutio noſtra effectum ſuum accipiat: vobis omnibus et ſingulis ſupradictis, cuiuſcunqȝ ordinis, et conditionis exiſtentibus, diſtricte mandamus: vt ab ipſo Feſto Reſurrectionis Domini proximo, nemo maiori precio, quàm ſupra expreſſo, Vinum Sermieñ et terreſtre Vngaricum, necnon Malmaticum, et Aromata, aliaſqȝ res prædictas, ſub earum amiſſione, vbiuis in Regno noſtro vendere: et prædictum aurum, et argentum filatum, amplius in ipſum Regnum noſtrum inferre audeat: ſub earundem rerum amiſſione. Quocirca vobis, et præſertim loci Capitaneis, et eorum Vicesgerentibus,ac Ciuitatum et Oppidorum Proconſulibus,et Conſulib. mandamus:vt hanc Conſtitutionem noſtram, in Ciuitatibus,et Oppidis, et apud Eccleſias Parochiales, diebus feſtis, per publicam proclamationem, ad vniuerſorum quorum intereſt noticiam,denuntiari faciatis. Vos verò Palatini, et Capitanei, in cuſtodiendo et perueſtigando, ne quis eandem Conſtitutionem noſtram transgrediatur, curam et diligentiam omnem, vnà cum Teloneatoribus, quos vobis ad hanc curam et cuſtodiam adiungimus, adhibeatis: et quoſcunqȝ offenderitis,vel deprehenderitis, in inuectione, et venditione aliquarum rerum ex prædictis, contra hanc ipſam inhibitionem noſtram exceſſiſſe: easdem res pro fiſco noſtro Regio capiatis: et pro nobis fideliter,et integre conſeruetis. ſub poenis,contra Capitaneos et Officiales negligentes ſtatutis, et pro gratia noſtra, aliter non facturi.

AROMATARII.

Doctores Medici, Apothecas et Aromatarias quotannis reuideant.

QVia pleriqȝ ſunt Aromatarij, qui non habitis rebus ad medicinas neceſſarijs,vnam pro alia ponere ſolent:vel ex rebus vetuſtis,et euaporatis,ipſas medicinas conficiunt:vnde pleriqȝ homines venire ſolent,in magnum vitę ſuę diſcrimen:Statuimus, et decernimus: vt deinceps Doctores Medicinę,in Ciuitatibus vbi degunt,Apothecas,et Aromatarias, diligenter ſingulis annis reuideant: eisqȝ ipſi Aromatarij omnia exponere,et oſtendere teneantur: ſub poena priuationis Apothecę. Doctores verò tales Aro-

Sigiſ. Petricouiæ. 1523. Folio 31.

tales Aromatarias,vel contumaces,vel non habentes res neceſ-ſarias,et valentes, Nobis et Conſulatui deferre, et manifeſtare tenebuntur: ſub gratia noſtra.

AVENA.

Cuiaw et Dobrzin terra,ab auenae tributo libera.

Wladiſl. lagello. Folio 52. ITem omnes incolę terrarum Cuiaw,et Dobrziñ, de Auena ſolita, quam nobis ſoluere conſueuerunt, ad decem annos duntaxat,nobis reſpondere ſint aſtricti: quibus euolutis, ab huiusmodi Auena liberi ſint, et exempti.

Ruſſia etiam à tributo Auenae libera.

Wladiſl. lagello. Iedlnæ 1433. Folio 52. DE Auenę verò contributionibus, nobis ad tempora vitę noſtrę, ſola Ruſſia reſpondebit.

AVREVS NVMVS.

Aureus Vngaricalis, 30 Groſſis aeſtimatur.

Ioan.Alb. Petrico. 1496. Fol. 103. ITem cùm cerneremus varietates committi multas, in valore auri Florenorum:cùm quilibet,prout vnicuiq; libet,illos pro priuato aeſtimat iudicio: interdum maiorem, interdum minorem aeſtimando: quod fit non abſq; Reip. incommodo: Itaq; ordinare cupientes, ne in futurum, pro et ſuper valore ipſo Florenorum errores committantur, Statuimus, et decernimus: vt in Regno noſtro vbiq; valor Floreni certus,videlicet medię Sexagenę habeatur,obſerueturq; euiterne'.pœnã conſtituẽtes 30 Florenorum Vngaricalium, ab illis, qui per alium valorem, aut vendere,aut emere Florenos viderentur, per locorum Capitaneos irremiſſibiliter, ſub priuatione Capitaneatuum, exigendam: noſtro inferendam aerario, pro auro argentoq;, ad Monetariam noſtram comparandis.

Poſtea 32 Groſſis Aureus aeſtimatur.

Alexand. Radom. 1505. Fol. 118. CVm ex auri congerie operũ fit incrementũ.quod quidẽ tanto minus haberi cõſueuit:quãto maiori vẽderetur. Vt igitur ſubditis noſtris vtcũq; opitulemur,ad acceſſiones opulẽtiores, quę ex auri fiũt copia, Decernimus et ſtatuimus: quòd valor Flor.Vngaricalis 32 Groſſ. nõ excedat. aliter,emẽs et vendẽs puniatur, iuxta conſtitutionẽ Piotrkowieñ,anni praeteriti: aliàs iuxta conſtitutionem Alberti Regis, Fratris noſtri.

BANNI.

BANNITIO.

Si Bannitus defenderet ſua bona.

POſt factam Bannitionem, inquantum idem victus, bona ſua Jure amiſſa defenderet, executioni brachij Regalis ſe opponendo: extunc iuxta Regni Statutum, vniuerſa Nobilitas terrę, diſtrictus eiuſdē, in quibus bona victi conſiſtunt, vnà cum Capitaneo loci mouebitur, cum apparatu bellico, contra victum rebellem: ita quod poterit de bonis ſuis repelli, et reijci. Et ſi talis rebellis poterit in perſona ſua comprehendi: talis cum complicibus ſuis comprehendatur: et mancipatus turri includatur: et ipſius vita in gratia noſtra conſiſtat.

SIGISM. 1523. Fol. 36.

De ſublatione Bannitionis.

SVblatio Bannitionis, quę dari conſueuit malò progreſſu Juris procedente, ſi quando prorogari debet: tenebitur is, cui datur, citare partem ad Officium: quando talis ſublatio proclamari debet. ibidemq́ꝫ probari debet: Quòd nullum gradum Juris omiſit, probando contra ſe malum proceſſum eſſe. Si verò id non demonſtraret: tùm talis ſublatio locū habere non debet.

Sigiſmun. Auguſtus 1557.

BELLVM.

Bellum, quale et quem ob finem.

ITem vt expeditio bellica ordinato modo fiat: ad tuitionem Regni, et non eiuſdem deſtructionem cedat.

Sigiſ. Petricouię 1523. Folio 29.

Bellum in Comicijs decernatur: inſperato caſu excepto.

ITem pollicemur: quòd neqꝫ terrigenis ad bellū moueri mandabimus, abſqꝫ Conuentione cōmuni, in ſingulis terris inſtituēda.

Kazim. in Nieſzowa Folio 95.

¶ EXCEPTIO. Quia tamen incerta eſt futurorum euentuū cognitio: nec aduerſus illos certa conſilia dari, aut prouiſiones fieri poſſunt: erit in poteſtate noſtra, ex decreto præſentis Conuentus, generalem belli motionem facere. vbi talis neceſſitas ingrueret: vt illi, per præſidia decreta obſtari non poſſet.

Sigiſ. Cra. 1527.

Conuentus prouinciales, bellum quoqꝫ antecedēt.

Ioannes Albertus 1495. Fol. CV.

ITem quoniam conuenimus, cum vniuerſis ſubditis noſtris: vt quamlibet Expeditionem bellicã generalem, Conuentiones particulares, in locis conſuetis, ſecundum conſuetudines ex antiquo ſeruatas, praecederent: itaqꝫ ſtatuimus, quòd nos, ſucceſſoresqꝫ noſtri, quotienſcunqꝫ Expeditionem bellicam vellemus indicere, ſeu vellent, neceſſitateqꝫ quacunqꝫ expoſcente, totiens Conuentiones particulares inſtituere debebimus, et debebunt: videlicet Terrigenis Cracouienſis terrę, in Proſſowice: Sandecenſis, et Biecenſis, in Czchow: Sandomirienſis, in Nowemiáſto: Maioris Polonię, et Wſchowenſis, in Srodá: Siradienſis, et Vielunenſis, in Sirádia: Lancicienſis, et Cuiáuienſis, et Brzeſtenſis, in Brzeſcie: Dobrinenſis, in Ripin: Goſtinenſis, et Socháczowienſis, in Ripin: Rauenſis, in Rawá: Lublinenſis, et Lukouienſis, in Vrzedow: Chelmenſis, in Rubieſzow: Belzenſis, in Buſko: Premiſlienſis, in Moſciſka: Podolię, in Kámieniec: Sanocenſis, in Sanok: Leopolienſis, in Viſznia: Halicieñ, in Trebowla: ad cõſulendũ neceſſitati, tũc fortaſſis nobis, et Reip. Regni noſtri imminẽti.

Sigiſmun. 1538.

¶ SIMILIS. Bellicam Expeditionem generalem, non niſi deliberatè, et ex legitimis rationibus et cauſis, et neceſſitate publica, futuris temporibus inſtituemus: ſecundum diſpoſitionem Statutorum, praemiſſis generali et particulari Conuentibus. Cùm verò Expeditio bellica fuerit inſtituta: ad illam immutandam, Conuentiones indici non debent. ne cùm ex decreta et publicata expeditione, praeparationes ad bellum Nobiles fecerint, ſi eodem tempore contribuere cogerentur, duplici ſumptu onerentur.

Literae Reſtium Bello praemittendae.

Sigiſmun. Bydgoſtię 1520. Folio 25.

STatuimus et ordinamus: quòd dùm bellum generale, iuxta Statuta antiquiora, per nos, et ſucceſſores noſtros, indictum fuerit: extunc trinę literę Reſtium, ſeorſim ſiue ſucceſſiuè mittantur: et in vltimis literis Reſtium, nominabitur dies Conuentionum particularium, in diſtrictibus. Pro quo tempore Caſtellani diſtrictuum, tenebuntur, cum Nobilitate conuenire: et conſtituere inter ſe vnanimiter diem, ac locum. ita quòd Nobiles diſtrictuũ, cum ſuis Caſtellanis, ad locum generalis belli deſignatũ procedant. Et Caſtellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, ſuper damnis et iniurijs iuſtitiam faciat: inobedientes aũt nobis, et ſucceſſoribus noſtris deferat. Quòd ſi deferre neglexerit: extunc damna paſſis perſoluat. Si verò idẽ Caſtellanus, aegritudine, vel alia aliqua cauſa abſens fuerit: vel trãſire non poterit: extunc in locum ſuum, alium idoneum Nobilem deputabit ad praemiſſa.

Qui d

Qui à bello liberi ſunt.

ITem ſtatuimus: quòd in eiſdem Conuentibus particularibus, licebit eiſdem Caſtellanis,ægrotos ad bellum proficiſci non valentes, cum aliquibus Nobilibus reuidere: et tandem nobis, et ſucceſſoribus noſtris deferre: ac deinde coram nobis, et ſucceſſoribus noſtris, nomine talis aegroti, teſtes quatuor Nobiles idonei nominabuntur. Qui teſtes quatuor, vel alij electi Nobiles teſtes nominandi, iurare debent, ſuper vera infirmitate,cum eodem aegroto conualeſcente. Sed ſi ipſe infirmus, cum quatuor teſtibus non iurauerit, ſuper vera infirmitate: extũc talis ægroti bona impetrata, debent ſecundum donationem noſtram, vel ſucceſſorum noſtrorũ, ſuum effectum ſortiri, et nihilominus talis aegrotus expeditionem debitam faciet bellicam. Sigiſmun. Bydgoſtię 1520. Folio 25.

¶ SIMILIS. Cauebimus deinceps Nos, et poſteri noſtri: ne aliquem, qui ad obeundum ſeruitium bellicum, de iure eſſet obligatus,ab expeditione bellica generali liberum et exemptum faciamus: praeter aegrotantes,ſenio confectos,et in neceſſitate Reip. exiſtentes: et praeter Vicecapitaneos illorum locorum, vbi ſunt Iudicia: et in limitibus Regni arcibus praeſidentes. SIGiſ. Petricouię 1538. B 4.

¶ SIMILIS De liberandis hominibus à bello, iuxta veterem conſuetudinem, et commune Ius, nos conſeruabimus. Sigiſmun. Auguſt. 1550.

In bello luſtratio Militum.

LVſtratio omnium ordinum, Spiritualium et Secularium, Ciuium et Colonorum, ad profectionem expeditionis bellicę,fieri debet in vniuerſo Regno vno die: hoc eſt, pro feſto S. Adalberti, anni proxime inſequentis 1545. Interea autem debent ſeſe parare. Quomodo autem, et coram quibus, hæc luſtratio fieri debeat: tum in Palatinatibus,an in terris ſiue diſtrictibus: in proximis Comitijs, de conſenſu omnium ordinum ſtatuetur. Hęc luſtratio inſtituta erat 1545. anno.

Quòd ſi luſtratio hæc, poſt expletionem rerum omnium, ad eam pertinentium,effectum ſuum erit ſortita: nihilominus alia vice conſtituenda non erit: niſi ex Comitiorum decreto.

Spiritualis ſi ſe in luſtratione non ſtiterit.

QVando luſtratio hæc effectum ſortietur, ad diem ſupraſcriptum quiſq; ordo, tam is qui per ſe, quàm is qui per alios expeditionem facere tenetur,exhibere ſe debet: iuxta facultates ſuas, et modum ſupraſcriptum. Quod ſi quis Spiritualium non fecerit:pœna in eũ decernetur, quę fuerit in Synodo conſtituta.

quę cum exacta ab aliquo fuerit: in vtilitatem Reip. cedere debebit. Si verò Secularis is fuerit: ea pœna afficietur, quę in Comitijs proxime futuris erit conſtituta. Quod ipſum de Ciuitatibus, et earum expeditione: ſimiliter de expeditione Colonorum, intelligi volumus.

In bellum, Lituanorum expeditio.

QVòd magnum ducatum Lituanię attinet: cum eſſet rogata S. M. Regia, ab vniuerſa congregatione Comitiorum, à Conſiliarijs, et Nuntijs terreſtribus: vt illius Ducatus ſubditos ſuos, eò adduceret: quò et ipſi, ad ſimilem ordinationem et expeditionem generalem tenerentur, vnà cum exercitibus Regni: aduerſus hunc ſuperius nominatum hoſtem: Quoniam ſcit S. M. Regia eſſe id in poteſtate ſua: vt liceat illi, quandocunqz libet, imperare ſubditis ſuis Magni Ducatus Lituanię: vt ad bellum, quocunqz iuſſerit, proficiſcantur: pollicita eſt: Quod cum Regni homines, ad eam expeditionem, contra talem hoſtem profecti fuerint: fore, vt etiam Ducatus Magni Lituanię homines, ſecundum facultates ſuas, ad eandem expeditionem, cum illis ſe coniungant. Quando tamen Conſiliarij Regni ſui tam ſollicitè ea de re, cum ea egerunt: vt eò adduceret ſubditos ſuos Ducatus ſui Lituanię: vt in ſuſcipienda propugnatione in vtramqz partem, vnì alteros adiungentes, contra eum hoſtem, qui ex aequo vtriqz parti vicinus eſt, Regno adſint: et Nuntios ad conſentiendum, in primum generalem Conuentum mittant: cum intelligat S. M. Regia, ſe nihil eiuſmodi promittere, aut conſtituere poſſe, de Magno Ducatu Lituanię, re ad Conſiliarios eius non relata: illud in ſe recipit: quòd omnem curam, et diligentiam adhibeat: vt etiam Ducatus Lituanię, ad hanc communem expeditionem, per Legatos ſuos, ad proxima Comitia mittendos, conſentiat: ac eſt bona ſpe: quandoquidem ab ordinibus Regni, fraternum illis promittitur ſubſidium: quod et ipſi, quod ſummum poterint, auxilium laboranti Regno ferre, non recuſabunt.

Pruſſorum expeditio, Zachorienſium, et Oſwiecinenſium.

TErrę Pruſſię, quoniam vltrò ſe facturas receperunt: vt contra vim hanc, facultatibus ſuis, nobis et Regno huic nō deeſſent: mittet S. M. Regia Conſiliarios ſuos, ad Comitia, quę in Maio menſe Mariemburgi habebuntur: vt ordinationem, quę

facta eſt

facta eſt hic, illis declarent: et ad eandem illos inducant. Hoc idem de Zathorieñ et Oſwiecineñ promiſit.

In Bellum generalis expeditio, quando fieri debeat.

Expeditio autem huiuſmodi generalis, fieri non debet: niſi certum ſit et indubitatum (quod Deus omen obuiat) hoſtem rupto foedere, quod ei cum S. M. Regia intercedit, aut ipſum per ſe in Regnum hoc impreſſionem facere: aut ingentem vim ſuorum populorũ, qui eius imperio ſubſunt, ad depopulandum Regnum mittere velle: Quibus veteri debita expeditione reſiſti nõ poſſit: quandoquidem eiuſmodi expeditio, contra extremam vim et potentiam de conſenſu omnium ordinum eſt decreta.

Haec ordinatio, etſi ita decreta eſt: quia tamen Nuntij Lituaniæ, Pruſſiæ, Zathorieñ, et Oſwiecineñ, Ducatuũ deſiderabantur: a quibus conſenſus, ad mutuam et reciprocam huiuſmodi inter ſe bellicæ defenſionis coniunctionem, videbatur neceſſarius: ſtatutum eſt, et ab omnibus Regni ordinibus receptũ: vt haec omnia ita conſcripta, et concluſa, ſuſpenſa ad proximum Regni Conuentum maneant: Hac adiecta conditione: Vt ſi iſtorum ſupra expreſſorum Ducatuum Nuntij, ad Conuentum Regni futurum, cum pleno mandato miſſi, ea in ſuos pro vtilitate Regni receperint: quę regnicolę ſuſtinere, ad illorum commodum volunt: tum quę ſunt concluſa, Sigillo M. Regię cõmuniantur, et confirmentur omnia. Sin minus: abrogata omnia, et nullius roboris eſſe cenſeantur: et ſit liberum, aliud in Conuentu conſilium, de imminentibus periculis capere. Si verò (quod Deus auferat) hoc anno, antequam alia Comitia habeantur, magna vi hoſtis impetum faceret, modo ſupraſcripto: tum haec conſtitutio, ad defenſionẽ Regni, et ad reſiſtendum hoſti, robur habere debet.

Conſiliariorum conſenſus in Expeditionem generalem.

Quibusquidem Conſtitutionibus, infraſcripti domini Conſiliarij, manibus ſuis proprijs ſubſcripſerunt. Petrus Archiepiſcopus Gneſnenſis, et Epiſcopus Cracouienſis: Nicolaus Wladiſlauienſis, Sebaſtianus Poſnanienſis, Samuel Plocenſis, et Vicecancelarius, Joannes Chelmenſis, Epiſcopi. necnon Joannes, Comes in Tarnow, Caſtellanus Cracouienſis. Petrus Kmitha, Comes in Viſnice, Cracouieñ. Januſſius, Comes in Labiſſin,

Poſnanienſis: Petrus de Sluzewo, Caliſſienſis: Staniſlaus Laſki, Siradienſis: Nicolaus Chodzieſki de Potulicze, Brzeſtenſis: Joannes de Koſcielec Jnowladi, Palatini: Spitek de Tarnow, Teſaurarius: et cœteri Dignitarij, et Officiales.

De Pruſis iterum, Zathorienſibus et Oſwiecinen̄.

Sigiſ.Cra. 1543. TAmetſi verò incolas Ducatus Pruſſiæ iam eò adduximus: vt contra violentum hoſtem, nobis et Regno noſtro, omnibus facultatibus, ac etiam ingulis ſuis, ſe auxiliaturos receperint: quia tamen ſubditi Regni noſtri Poloniæ, minus quàm oportet, illos ſeſe facturos promiſiſſe affirmant: Quòd ſcilicet tantum contra violentum et potentem hoſtem, auxilia ferre: non autē ſingulis annis, communem et ſolitam defenſionem ſuſtinere deberent: cùm ipſi non ſolùm in vna re, ſed in in omni neceſſitate illorum, quò minus eos defendant, nihil deuitent: Quodq; ſciāt, ipſos in Chronicis ſuis habere deſcriptum: Quia ipſomet, vt liberarentur ex oneribus, et ſeruityte Ordinis, virtyte ac potentia ſua adiuuerūt: vt omnino libertates eorum, ſanguine ſuo militari redemiſſe, atq; mercatos eſſe, ſit confeſſum. Jllis ergo promiſimus, et promittimus: nos denuo velle Conſiliarijs noſtris, et ſubditis terrarum Pruſſiæ in id Comicia edicere: et Nuntium noſtrum ad eos mittere, Conſilijs ipſos eò adducendo: vt non ſolùm contra violentiorem hoſtem, verum etiam vt vniformem ſingulis annis defenſionem, contra quoſuis Reipub. hoſtes, cum ſubditis noſtri Regni communibus viribus ſuſtinerent. Qua quidem in re, ſi noſtris conſilijs et adhortationibus obſequi noluerint: tum in primis Comicijs Regni noſtri, Conſilia Senatus noſtri eo nomine exquiremus: Quid nam vlterius, in eo negotio facere debebimus. Quod aūt de Ducatu Pruſſiæ ſcripſimus: hoc idem etiā de Ducatu Oſwiecinenſi, et Zathorienſi, facere volumus et pollicemur.

Jn bellum militum expeditio: et quod intra fines Regni militare cogantur.

Kaz.Mag. Viſlicie. 1368. Fol. 33. SEd quia in armata militia, honor Regis, et defenſio totius Regni dependet: tenetur igitur quilibet miles, ſecundum quantitatem et poſſeſſionem bonorum ſuorum, et redituum, ad Remp. certis armatis hominibus ſeruire, et prodeſſe. dummodò bona illorum ſint libera, et de Jure militari inſtituta: et abſq; omni vexatione conſeruentur. Decernimus etiam, quod Barones et Nobiles noſtri terrarum Poloniæ, nobis et noſtris ſucceſſoribus, in Regnonoſtro Poloniæ, quanto meliùs et efficaciùs poterint,

teneantur

tencantur militare: et armis ſe inſtruere, et ſeruire. Sed extra Regni metas, nobis ſeruire non ſunt obligati. niſi ipſis ſatis competens ſatisfactio per nos impendatur: vel per nos ſpecialiter fuerint petiti, et ad hoc rogati.

Damna in bello paſſis Rex perſoluat: et ex captiuitate liberet.

Ex Priuilegio Lud. Caſſouię. 1378. Fol. 40.

QVòd ſi inſultus hoſtium, in dictum Regnum inualeſceret: tunc Nobiles ipſius Regni, ad repellendam eorum ſaeuitiam occurrant, cum omnimoda eorum poteſtate. Demum ſi noſtro, et noſtrorum ſucceſſorum regiminis tempore, pro aliqua expeditione facienda, vltra fines Regni ipſius, procedere nos expediat: vel eosdem nobiſcum, cum inimicis quibuſcunqꝫ, in eadem expeditione, conflictum ſeu bellum facere et inire contigerit: et aliqui ex ipſis, in eodem conflictu capti et detenti fuerint: damnaqꝫ parua, vel magna perceperint: in rebus, et perſonis, ipſis plenariam ſatisfactionem impendemus.

Extra fines Regni in bellum proficiſcentibus, et pro captiuitate, et pro damnis, Rex ſatisfaciet.

Ex Wlad. priuilegio ledlnę. 1433. Folio L.

ITem promittimus, et ſpondemus: quòd dum ad requiſitionem noſtram, Nobiles noſtri Regni, extra metas eiusdem Regni noſtri, ad repellendã hoſtium ſaeuitiam transferre contigerit: ipſis ſatisfactionem condignam, pro captiuitate, caeterisqꝫ damnis, Nobilibus faciemus. Metas verò, ſeu granicies ſaepe dicti Regni memorati, Nobiles ab inſultu et incurſu aemulorum et hoſtium, proprijs ſumptibus tueri debent, et omnimodo teneantur. In caſu verò, quo aliquis aemulus Regni noſtri, quocunqꝫ modo Regnum noſtrum intrauerit: et cum eo conflictum, intra metas eiusdem Regni, terrigenas noſtros facere contigerit: eisdem terrigenis pro captiuitate duntaxat. ſi verò extra metas, id ipſum fieri contigerit: tunc et pro damnis, ſi quę (quod abſit) incurrerint, et pro captiuitate, ſatisfactionem condignam impendere.

Qui captiuum adduxerit, Sexagenam pro praemio tollet. Extra fines Regni proficiſcentibus, quinqꝫ Marcae dabuntur.

Wladiſl. Iagiello. Folio LI.

ET ſi quis ex noſtris Baronibus, Nobilibusqꝫ Proceribus, ſeu terrigenis, aliquem vel aliquos, captiuũ vel captiuos, cuiuscunqꝫ

ſtatus,conditionis,aut eminentię captiuauerit: illi, vel illis promittimus, à quolibet huiuſmodi captiuo, dare et ſoluere vnam Sexagenam,monetę in Regno noſtro currentis: et recipere pro nobis captiuum depactandum.exceptis Ciuibus,et plebeijs:quos ille,vel illi depactent,qui eos adduxerit,ſeu adduxerint captiuatos: pro libito ſuę voluntatis. Item quod quando ipſis praefatis noſtris terrigenis,extra metas Regni noſtri,expeditionaliter exire,ſeu ſe transferre mandabimusſeu mandaremus: quinqz Marcas,ſuper quamlibet haſtam,dare,ſoluere,et diſtribuere promittimus: in ciuitate notabiliori cuiuſlibet diſtrictus, ſeu antequam metas Regni noſtri exiuerint praedicti. Caſu verò, ſeu ſucceſſu temporis ſe offerente, dum infra ſpacium duorum annorum, poſt diſtributionem pecuniarum, ſic vt praemittitur factam,ad expeditionem non proceſſerimus:extunc ijdem terrigenę, ab huiuſmodi pecunijs et ſeruitijs,ratione praedictarum pecuniarum faciendis, erunt ſoluti penitus et exempti. Si aũt infra decurſum eorundem duorum annorum,ad expeditionem,cum eiſdem terrigenis tranſitum faceremus: et extra metas Regni noſtri,cum expeditione proceſſerimus: extunc praedicti terrigenę,ab eiſdem pecunijs et ſeruitijs,praetextu earundem ſint abſoluti.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol.xcij.

¶ SIMILIS. Item pollicemur: quòd dum et quando nos, extra fines Regni noſtri,expeditionaliter proficiſci contigerit, omnibus terrigenis noſtris, nobiſcum euntibus, exoluemus Iura terreſtria: videlicet ſuper quamlibet Haſtam,quinqz Marcas. Pro damnis etiam,et captiuitate,ipſis ſatisfaciemus:iuxta quod ipſis à noſtris praedeceſſoribus eſt conceſſum.

¶ SIMILIS. Nobilitas ſuis proprijs ceruicibus, à caſibus bellicis, Regnum noſtrum defendere conſueuit, et eſt aſtricta.

De quibus bonis expeditio fiat: hoc eſt, vt è diuerſis diſtrictibus expeditio certa fiat.

Sigiſ.Cra. 1510. Folio 14.

Statuto vetuſto innitentes, conſtituimus: vt terrigenę, in diuerſis terris domicilia habentes, omni tamen fraude ſubmota bellico ſeruitio, ex eis bonis, vbi eos Reſtes praeuenerint, propria perſona: de alijs autem bonis, expeditione congruenti ſatiſfaciãt.at verò ſecus facienti,fraus et dolus non patrocinabũtur.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. xcv.

Filius non emancipatus, pro patre: et frater indiuiſus, pro fratre, militare poſſunt.

Item, ſtatuimus, quòd ſi quis ex terrigenis noſtris habuerit filium,

filium,adultum,indiuiſum : aut frater fratrem, potentem ferre arma: poterit ipſum (etiam ſine licentia Regia)ad expeditionem vice ſua mittere : qui ſupplebit locum eius : tanquam ſolus perſonaliter intereſſet. ſic tamen,quod ipſum eo modo expediat : ſicut ipſemet iturus eſſet.

Armigeri ne damna dent, Stationes in campis faciant.

Expedit Reipub. vt ſubditi quiete viuant: et quod nulli noceant: et in virtutibus conualeſcant. quidam tamen praetereuntes iſta, veluti legis transgreſſores, quod cum per terras proprias pergunt ad expeditionem bellicam, quaſi hoſtes, infinita damna pauperibus (etiam plura,quam hoſtibus) inferre non verentur: per quod terrę noſtrę maxime deuaſtantur. Volentes itaq; huic periculo,de remedio oportuno prouidere,Statuimus: quod quotienſcunq; ad bellicam expeditionem ſit progreſſio,nullus in villis Stationem faciat: ſed in campo. nec rapinas,in equis, pecudibus, pecoribus, vel in alijs rebus committant: ſed ſolummodo pabula recipiant moderate, pro ſuis equis. nec Stationes faciant de lignis,in Syluis,Gaijs,aut Rubetis,pro aedificijs valentibus: vt ex hoc aedificia villarum,integra et illaeſa permaneant. Et ſi quis,velut temerarius,huius Statuti violator,fecerit contrarium:domino illius villę,aut cui damnum eſt illatum,damna reſtituat. iuxta Sacramentũ,cum reſtitutione ablatorum,ſuper ablatis praeſtitũ: cum poena Piątnadzieſta,ad hoc appoſita. Et nihilominus alia ſimilis poena cedat nobis,occaſione violationis Statuti. Per hoc tamen non negamus: quin pabulum moderatum equis,et victus ipſorum,ſine quo tranſitus alias non poſſit haberi, recipiatur.

Kaz. Mag. Villicię. 1368. Fol. xxv.

Contra raptores, maiores etiam poenae ſtatuuntur:et taxatio rerum venalium in bello,deſcribitur.

Quanquam foelicis recordationis Kazimirus Rex Polonię, praedeceſſor noſter,cum nonnullis Principibus Terrarũ,Regno et Maieſtati ſuę contrariantibus,per multa tempora,bella et expeditiones habuerit,fecerit,tenuerit,et exercuerit : nunquã tamen, tempore foelicis ſui regiminis Regni, per bellatores, tot et grauia damna, pericula, ſacrilegia, effractiones Eccleſiarum, et deuaſtationes bonorum Eccleſię, et Monaſteriorum,ac aliorum bonorum fuerunt,nec ſunt,tot,et tã grauia : vti foelicis tempore noſtri

WLadiſl. IAGEllo confirmat Statutum Kazimiri Magni. Fol. Lxiij.

noſtri regiminis Regni (quod condolentes referimus) perpetra-
ta, et commiſſa. Statuerat enim, ac laudabiliter ordinauerat,
præfatus prædeceſſor noſter, cum Prælatis, et Dominis Regni
ſui: Quod omnes et ſinguli regnicolę, ad expeditionem euntes,
quocunqz nomine cenſerentur, nunquam in Ciuitatibus, Oppi-
dis, villis, allodijs, et alijs bonis, tam Eccleſiarum, et Mona-
ſteriorum, et Secularium, quę ædificia habent: ſed in campis, vel
rubetis, Stationem facere: nullasqz rapinas bonorum quorum-
cunqz, et violentias cuiquam, inferre debuiſſent. Item ſtatue-
rat, cum Prælatis, et Dominis prædictis, leniori comparatione
expenſarum, ad expeditionem tranſeuntium, et vtilitate Regni
penſatis: Quod euntes ad expeditionē, pro expenſis ſuis compa-
randis, Bonem pro media Marca, Vaccam pro octo Scotis, pro
Fertone Porcum, Mutonē pro duobus Groſſis, duas Aucas pro
Groſſo vno, ſex Pullos pro Groſſo vno, Capetam tritici pro du-
obus Groſſis, Capetā ſiliginis pro Groſſo vno, et Capetam auenę
ſimiliter pro Groſſo vno emere debuiſſent. Quod ſtatutū, per lon-
gam conſuetudinem terrigenarum noſtrorum, fuit et eſt tentum:
et laudabiliter obſeruatum. Sed tempore fœlicis noſtri regimi-
nis Regni, quorundam incolarum Regni noſtri deteſtanda per-
uerſitas, neſciens abſtinere à vetitis, nec debito modo gaudere
conceſſis, tam laudabile Statutum in abuſum damnabilem de-
ducendo, non tantùm præmiſſa, ſed multò plura et maiora mala,
quę Diuinę Maieſtatis offenſam, Regniqz noſtri deſolationem
inducere videntur, ferociter perpetrando, commiſit. prout ex ſub-
ditorum noſtrorū querelis, et queruloſis clamoribus percepimus:
et nos ipſi certa experientia probauimus. Et quibus in Regno
noſtro, multa ſcandala, magna pericula, et grauia incommoda,
necnon deſtructiones Eccleſiarum et Monaſteriorum, ſunt ſecu-
ta: et ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſuccurratur) veriſimile
eſt, in futurum. Nos igitur præmiſſis, et alijs malis occurrere,
et indemnitatibus Regni noſtri, et Eccleſiarū Monaſteriorūqz,
prouida circumſpectione prouidere cupientes: tam laudabile Sta-
tutum prædicti prædeceſſoris noſtri, de conſilio pariter et con-
ſenſu, Prælatorum et Dominorum Regni noſtri, approbantes,
illud auctoritate noſtra Regia confirmamus: noſtris vobis dan-
tes in mandatis: Quatenus tam laudabile Statutū, in Ciuitati-
bus et Oppidis Regni noſtri, ac ipſius confirmationem et ap-
probationem, publicari et proclamare faciatis: illudqz ab omni-
bus regnicolis noſtris, ſub obtentu gratię noſtrę, obſeruari præ-
cipiatis. Tranſgreſſores verò ipſius nobis, et illis quibus damna

intulerint,

intulerint, poenam Siedmnadzieſta, alias xiiij Marc. vel maiorem poenam illius terrę, per cuius terrigenas praedicto Statuto contrauentum fuerit: vnà cum illatis damnis, et iniuriis, ſoluere tenebuntur. Quę damna, et iniurię, per illius ſolius iuramentũ, cui illata ſunt, quicunqz ille ſit, coram nobis probare debent: exceptis Pontificibus: qui cùm ſaepius, et diuerſis cauſis, in remotis partibus cauſas agere habent, Procuratores ipſorum, diſcretos et idoneos, Spirituales vel Nobiles Seculares, nobis iſtud praeſtent. Vobis nihilominus, huiuſmodi tranſgreſſores Statuti praeſentis, noſtra approbatione et confirmatione iudicandi, condemnandi, ad ſatisfactionem compellendi, et puniendi, omnibus dilationibus remotis, omnimodã damus, et cõmittimus facultatẽ: mandantes vobis, omninoq́ꝫ habere volẽtes: Quòd praeſentes noſtras, approbationis et confirmationis huiuſmodi literas, in libros terreſtres, de verbo ad verbũ, ad perpetuam memoriã, ſcribi et inferri faciatis. Nos igitur Wladiſlaus, Dei gratia Rex Polonię ꝛc. hoc laudabile Statutum ſuperiùs notatum, Sereniſſimi Principis et Domini Kazimiri, Dei gratia Regis Polonię, praedeceſſoris noſtri, renouantes confirmamus: et ad librum Iuris terreſtris, ſcribi et notari iuſſimus. prout antea, in Statutis eiſdem Domini Regis Kazimiri continetur: ac in omnibus priùs enarratis, obſeruari et teneri fecimus: de Conſilio Praelatorum, et Dominorum noſtrorum.

¶ SIMILIS. Quòd ſi vos, aut aliquis veſtrum, in exhibenda iuſtitia, iniurias aut damna paſſis, poſtquam per eos requiſiti fueritis, negligentes ac remiſſi fueritis: poterint perſonę Eccleſiaſticę, contra vos, et quemlibet veſtrum, pro huiuſmodi negligentia, vti Iure Spirituali: et per Iudices Eccleſiaſticos, cenſuris Eccleſiaſticis compellere: quibus vos ſubiicimus. Volumus tamen eſſe in optione, et arbitrio iniuriam aut damnũ paſſi: quòd poſſit et valeat, ſuper damnis et iniuriis ſibi illatis, ad Eccleſiaſticum et Secularem Iudicẽ, pro iuſtitia recurrere. Mandamus vobis, et cuilibet veſtrum, omnino habere volentes: quòd praeſentes noſtras huiuſmodi, approbationis et confirmationis literas, in libro terreſtri, de verbo ad verbum, ad perpetuam rei memoriam, ſcribi et inſeri faciatis, in teſtimonium futurorum. ſecus, noſtrę gratię ſub obtentu, non facturi. Actum et datum Petricouię in Conuentione generali, Sabbato poſt feſtum S. Andreę Apoſtoli: Anno 1457: noſtro Sigillo praeſentibus appenſo. ꝛc. Praeſentibus ibidem Reuerendiſſ. in Chriſto patre, D. domino Ioanne, ſanctę Eccleſię Gneſneñ Archiepiſcopo, et primate: Thoma

Kazimir. tertius Petricouię. 1457. Fol. Lxv.

Thoma Cracouienſi, Joanne Wladiſlauienſi, Cancellario, Andrea Poſnanienſi, Epiſcopis: Venerabili Joanne Luthkonis de Brzezie vtriusqȝ Juris Doctore, Archidiacono Gneſnenſi, Vicecancellario Regni Poloniȩ: necnon Magnificis, Generoſis, ſtrenuis, et Nobilibus, Joanne de Cziſzow, Caſtellano, et Capitaneo Cracouienſi: Staniſlao de Oſtrorog Caliſſienſi: Derſlao de Rithwiany Siradienſi: Petro de Opporow Lancicienſi: Nicolao de Kośćielecz Wladiſlauienſi, Palatinis: Andrea de Sprowa, Palatino et Capitaneo Leopolienſi: Petro de Samothuly Poſnanienſi: Petro de Gay, Caliſſienſi: Hincza de Rogow, Siradienſi, et Regni Poloniȩ Vicetheſaurario: Creſlao de Kurozwiaki, Lublinenſi: Joanne de Borek, Brzezenſi: Petro de Moſcziná, Dobrinenſi: Petro de Strikow, Wladiſlauienſi: Staniſlao de Szydlowiec, Zárnouienſi, Caſtellanis: Creſlao Woyſyk, de Woycza, Cracouienſi: Sandiuogio de Lázizánicza, Sandomirienſi: et Capitaneo Lublinenſi: Floriano de Pácżanow, Cracouienſi: Criſtino de Smolſko, Juniwladiſlauienſi, Dapiferis: Joanne Kra[illegible], de Lubincza, Caliſſienſi: Jacobo de Dambno, Cracouień. Pincernis: et aliȷs pluribus, fide dignis, circa praemiſſa. Datum per manus praefati Reueren. patris, Domini Joannis Epiſcopi Wladiſlauienſis, Cancellariȷ: et Venerabilis Joannis Luthkonis de Brzezie, vtriusqȝ Juris Doctoris, Archidiaconi Gneſneń. Regni Poloniȩ Vicecancellariȷ, ſyncere nobis dilectorum: ſub Sigillo noſtro, praeſentibus appenſo, in fidem praemiſſorum. Ad relationem eiusdem Reuerendi patris Domini Joannis Epiſcopi Wladiſlaueń. R. P. Cancellariȷ.

In bello damnum paſſi, quo Jure experiri debent, praeſertim Spirituales.

Kazimir. Rex in Opatowiecz 1474. Fo. Lxviiȷ

KAzimirus, Dei gratia Rex Poloniȩ, Magnus dux Lituaniȩ. etc. Vniuerſis et ſingulis Capitaneis, ſignanter tamen Cracouienſi, Sandomirienſi, Nouȩ Ciuitatis, Radomienſi, Lublinenſi, et aliȷs vbilibet conſiſtentibus, praeſentibus requirendis, ſyncere et fidelibus dilectis, gratiam noſtram cum fauore. Magnifici et Generoſi, ſyncere et fideles noſtri dilecti, non ſine animi graui moleſtia, ac Diuinȩ vltionis metu, quotidianas Spiritualium Regni noſtri querelas, lacrymis etiam permiſtas audimus: Quomodo ipſi, per terrigenas et belligeros, qui ad expeditionem generalem proxime praeteritam procedebant, in bonis Eccleſiaſticis, praeter morem terreſtrem, damnificati ſunt. Volentes itaqȝ vltionem Diuinam intercipere, noſtraqȝ animaduerſione praeuenire, cum

omnibus

omnibus Conſiliarijs noſtris, in Opátowiec exercitualiter congregatis, talem modum inuenimus, Statuimusq; per quem ipſi Spirituales damna ſua, per viam Iuris repetent breuiorem: Quód quilibet pro damnis ſuis, poſſit coram Capitaneo loci, cui damnificator ipſe ſubiacet, eum conuenire. quem ipſe Capitaneus, pro damnis illatis, non ſecus quám pro articulo caſtrenſi, vno ex quatuor Iure deſcripto, iudicare debebit: et admittere probationem actori. ſicut pro violentia domeſtica. aut ſi actor id elegerit: (quod arbitrio eius deferrimus) purgatione iuramenti, more Caſtri, reus iudicetur. Si veró Capitaneus in longa diſtantia fuerit, coram quo reus deberet trahi in cauſam: poterit actor Spiritualis, opportunitate capta, dum ipſi in partibus Cracouienſibus, et non Maioris Poloniæ eſſemus conſtituti, ad noſtri præſentiam reum citare. quem nulla diſtrictus euocatione volumus excipi: ſed more bellico, actori iuſticiam miniſtrare. Quæ omnia deſcripta, de Spiritualibus bene poſſeſſionatis, terreſtri dominio, ſiue hæreditario, intelligere volumus. De alijs veró Spiritualibus inferioris conditionis: qui propter eorum egeſtatem, in iudicijs terreſtribus, maximé ſic remotis, non ſufficient: extunc poterint in Iure eorum Eccleſiaſtico, damnificatores ſuos conuenire. in quo, quandocunq; iuſté conuicti fuerint, et cenſuras vltra annum ſuſtinuerint, volumus quód rigidiſſimé conſtitutio, de talibus edita obſeruetur: et quód turri mancipentur. Hanc volumus, á Iudicibus Spiritualibus, et actoribus, ſeueritatem moderari: vt nec illi in petendo, ſiue exiſtimando damna ſua, nec iſti in decernendo modum excedant rationabilis æquitatis. In cuius rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum in Noua Ciuitate Korczyn, Feria ſexta proxima, ante Dominicam Oculi: Anno Domini 1474. Ad mandatum Domini Regis.

Omnes Regni ordines militent, tam Seculares, quam Spirituales, ac Ciuitates: omnisq; bellicus ordo deſcribitur.

IN primis edicimus: vt iuxta conſuetudinem, omnes domini Seculares, iuxta facultatem bonorum ſuorum, expeditionem bellicam ſeruire teneantur. Kazimir. tertius 1475.

Item Spirituales, pro hac expeditione debent ſeruire ad bellū, iuxta facultatem et exigentiam bonorum ſuorū. ne ſine prouiſione bona ibidem eorum, prout et Nobiles, annihilentur per belligeros Ex Regeſtris Regig Cācell.

et damnificentur. Sed ſi quę victualia neceſſaria ab illis recipientur: ſolui debent, iuxta Statutum, ea de re diu factum. Et nihilominus Capitanei locorum, qui debent ſe prius quam caeteri mouere, vi et potentia in hoc diſſolutos, et rebelles compeſcāt: tam ad ſolutionem, quam ad progreſſum celeriorem eo cogentes. alias iĳ omnes in campo, ſine belli, reſpondeant: vel in domo coram Capitaneo: vbi ex his duobus, damnum paſſi elegerint. et damnificator poena xiiĳ Marcarum, ſoluto damno, irremiſſibiliter pro Regia Maieſtate punietur.

Item Eccleſię Cathedrales et Collegiatę, Abbates, ſiue Praepoſiti Coenobiorum, debent expedire armigeros in eo numero: iuxta quod in Synodo, ſuper vnumquenq; laudabitur.

Item Epiſcopi debent habere intelligentiā cum Plebanis Parochialibus: vt illi etiam faciant ſubſidium ſuo Epiſcopo. ita tamen, quod omnes ſuperius deſcripti, talibus ſeruire non debeant: qui per ſe ad ſeruitium bellicum obligarentur. niſi tales eſſent continui commenſales, et ſeruitores illorum.

Fratres indiuiſi.

SEd fratres indiuiſos, qui bello non obligarentur, recipere debebunt, vel ſaltem obligatos ad bellum, adeo egenos, et inſufficientes: qui neq; arma decentia, neq; equos valentes, ex patrimonio ſuo habere poſſent. Quod quidem arbitrio Capitanei, et Caſtellani, committimus. quibus tres de communitate adiungi debent, valorē eorum, vnā cum Capitaneo viſuri et aeſtimaturi.

Item ommes Ciuitates Regales, et Spirituales Eccleſiarum, debent cum dominis pedites expedire: in tanto numero, ad quem taxati fuerint. et quod quilibet peditum habeat baliſtā, vel bombardam, ac gladium: item galeam, chirotecas alias Rekáwice, ſcutum, et pectorale, alias Pláchownice.

Circa currum vnus pedes habendus.

ITem quilibet in bello, circa vnumquenq; ſuorum currum, demptis aurigis, vnum peditem habeat: ſimiliter armatum, cum gladio, baliſta, vel pixide manuali.

Capitaneus cum Caſtellano ſingulos, quam decenter ſeruiant, conſcribent.

ITem quilibet Capitaneus, cum Caſtellano, adhuc in terra conſpicere terrigenas pauperes, et illis iniungere debent: vt quilibet decenter

decenter ſerniat: ſingulosq́z, quàm decenter ſeruiant, conſcribere in Regeſtro tenebuntur. Conſpectio vero dominorum, et inter Nobilitatem maiorum, Regię Maieſtati reſeruentur. Et Capitaneus, cum alijs ad hoc deputatis, arbitrentur: qui non ſufficient ad bellum. vt ſcilicet duo aut tres, vnum ſatis idoneum, et ſufficienter ab omnibus rebus et armis inſtructum, expediant.

Nemo cõmodato accipiat res, neceſſarias in bello.

Item hoc quoq́z diligenter prouideatur: vt nullus alter alteri arma, aut equos, eo tempore commodet: quando ad ordinem acies debet ſe oſtendere. In fraudem enim ſeruitij publici, id ceſſurum exiſtimabimus.

¶ Caſtellanus Diſtrictum ſuum ad Palatinum ducat: vide in Dictione CASTELLANUS.

In Caſtris bene poſſeſſionati non relinquendi.

Item Regia Maieſtas, bonum in hoc reſpectum et moderamen habeat: quod tales ex Nobilibus in caſtris ſuis, et dominorum, non relinquat: qui multa bona haberent, ne per hoc notabiliter ſeruitium periret.

Speciale banderium eorum, qui proprijs perſonis non vadunt, eſſe debet.

Item Maieſtas Regia hoc etiam in conſideratione habeat: ne homines poſſeſſionati, et obligati, ad ſeruitium in ſtipendium reciperentur. niſi forte ſufficienter ſeruitium terreſtre implerent: illudq́z in alio banderio, quàm ſit ſtipendiariorum, collocarent. Item ſit ſpeciale banderium, et ſpecialis acies eorum: qui in proprijs perſonis non vadunt ad bellum. ſicut ſunt, Viduę, Praesbyteri, et infirmi. ne per hoc fraus aliqua committatur.

Filij Nobilium, in ſeruitio Dominorum exiſtentes, bellum pro patribus non intercedant.

Item filij Nobilium, in ſeruitio dominorum exiſtentes, non intercedant bellum pro parentibus, ad hoc idoneis. ſed ſi placet patri in domo manere: recipiat eum: ac pro eo, ac debet merere, ſeu ſeruire, de domo expediat. Ipſi verò domini, ex ijs clientelam ſuam integrent: qui à ſeruitio bellico ſint liberi, et exempti.

Die bello præſcripto quiſqꝫ ſe ſiſtat.

ITem quilibet compareat in loco, die conſtituto: ſub amiſſione bonorum, et colli: omnemq́ꝫ militarem diſciplinam obſeruet.

In bellum, Seculares domini et Nobiles, expeditionem facere tenentur.

Sigiſmun. Proceres, Petric. 1544. CVm Sacra Maieſtas Regia, Dominus noſter clementiſſimus, pro ea cura quam gerit, tuendi Regni ſui conſideret pericula: Comitia Regni maiora, Petricouiæ, ad diem feſtum Epiphaniarum edixit. in quibus communi conſilio omnium prouideri poſſit: ne quid Regnum detrimenti pateretur: ne ue nos imparatos hoſtis offendens, nec opinatos opprimeret. Nos Senatores et Conſiliarij Regni Poloniæ, tam Spirituales, quàm Seculares, vnà cum terrarum Nuntijs, quibus plena et non limitata, de rebus omnibus ad defenſionem pertinentibus, poteſtas fuit data defendendi, rationem eiuſmodi inuenimus: Principiò, pro veteri conſuetudine, domini Seculares, cum omni Equeſtri ordine, erũt obſtricti expedire ſeſe: atqꝫ ad bellũ inſtruere: pro eo, vt maximè facultas tulerit cuiusqꝫ, ſecundũ Statutũ et Priuilegia.

Spirituales, expeditis militibus, ipſi domi maneant.

QVod ipſum vltrò ſe facturos obtulerunt, vnà cum clero ſuo vniuerſo, et Secularium et Religioſorum Sacerdotum, domini Archiepiſcopi, et Epiſcopi, Archimedritæ, Wládicæ: quò et ipſi ad eundem modum, prout facultas ipſorum maximè tulerit, expeditionem facere teneantur. ita tamen, vt contra ſolius potentioris hoſtis vim, et non aliter, expeditio hæc per illos fiat: et immunitatem ipſorum perſonæ habeant, à profectione bellica: ſed alijs, loco ſui miſſis, officio ſuo fungantur, ſacrificijs et orationibus Deum placantes.

Omnes ex Ciuitatibus, et Oppidis, bellicam expeditionem facere tenentur.

IN omnibus Ciuitatibus et Oppidis, in quibus exercetur mercatura, et emporia ſunt, ne Factoribus quidem mercatorum exceptis, quos vulgò Legerones vocant, neqꝫ inquilinis, qui modò facultates aliquas habeãt: quiſquis bona habuerit, quæ mille Floren. æſtimari poſſunt, teneatur vnum armentũ equitem expedire.

Cuius verò

Cuius verò bona, ſiue merces, quingentorum Floren. aeſtimationem non excedant: is peditem armatū expediet, contra vim hanc maiorem. Qui verò ex ciuibus et mercatoribus minus habebunt: eorum facultates, in Ciuitatibus et Oppidis, ſimul taxabuntur, et coniungentur. ita vt ex mille Floren. bonus eques: ex iis verò quę fuerint quingentorum, pedeſter expediatur. Quod vt ita fiat, prouidebunt Conſules: Conſulibus ſuperintendent ii, qui erunt à Maieſtate Regia conſtituti. quales ſunt, Palatinus, Caſtellanus, et Regni exercituum Campiductor: quando erit ordinandus exercitus. Porrò iis, quos Spirituales expedierint, Capitanei Spiritualiū ſuperintendent. ita tamen, quòd Regni exercituū Campiductoris praeceptis, more aliorū Centurionū, pareant.

Quod ita intelligendum eſt: vt qui habent bona mobilia, ſiue immobilia, quę pluris quàm 100 Florenis poſſent aeſtimari, neq; tamen quingentorum, aut mille Floren. valorem explere queant, ii coniungantur ad expeditionem peditum et equitum. qui verò in Ciuitatibus et Oppidis, non habent bona mobilia et immobilia, quę centum Floren. aeſtimentur: ii obſtricti ſunt, è numero ſuo quindecimum quenq;, bene armatum expedire.

Ciuitates, quę habent nudum cenſum redituum praetorii, ex ſimiliter ex 1000 Florenis reditus, decem equites: ex quingentis, quinq; bene armatos expediant.

Kmethones.

KMethones S. M. Regię, et dominorum, tam Spiritualium, quàm Secularium, vigeſimum ex numero ſuo expedire tenebuntur: exceptis Hortulanis.

Judaei certam ſummam pecuniae in bellum conferre tenentur.

IVdaei vltra hanc pecuniam, quam quotannis S. M. Regię pendunt, certa millia Floren. numeri et monetę Regni Polonię, pro defenſione, in ſingulos annos numerare tenebuntur. Ipſi deniq; Judaei, ſi quando haec valida expeditio fieret, ad eundem modum, vt mercatores Chriſtiani, iuxta bonorum ſuorum aeſtimationem, expedire milites erunt obligati.

Porrò S. M. Regia promittere dignata eſt, alere exploratores diligentes et certos, verſus oram hoſtilem: et quàm poterit diligentiſſimè, tempori conſilia illorum inueſtigare: quando, ad quem locum, vires ſuas conuertere cogitent: atq; homines ſuos, quoad eius fieri poterit, celerrimè primis Reſtium literis, quę et ſecundarum vim habebunt, vt in procinctu ſint, hortari. Ac ſi

certius aliquid, de vi, atq; impreſſione in Regnum, cognoſcent: tum per alteras literas Reſtium, quę pro tertijs reputari debebunt, locus erit per eam deſignandus: ad quem, intra quatuor hebdomadas, cum S. M. Regia conuenire omnes teneantur.

Profectio in Bellum, quo ordine fieri debeat.

PRofectio autem ad Bellum fieri debet, iuxta veterem ordinem et conſuetudinem, in Statutis deſcriptum: citra damnum hominum, ſiue Spiritualium, ſiue Secularium: vt ſoluantur omnia: ſecundum Priuilegia, et Conſtitutiones Regis Jagellonis. Qui ordo vt in profectione, et ſolutione ſeruetur: Caſtellanus diſtrictus illius diligenter prouidebit: iuxta Statutum, cuius executio fieri debet, in omnibus.

Caſtellani primi in locum congreſſui deſignatum conuenient.

CAſtellani diſtrictuum, primi proficiſcentur ad locum: qui in illo diſtrictu congreſſui erit praeſcriptus: vt Nobilitas ad eos conueniat: quę vna cum ſuo Caſtellano, ad locum, qui vltimis Reſtium literis fuerit deſignatus, conuenire debebit. Ad quem locum vbi conuenerint, inſpiciendi ibidem erunt infirmi, et ſenes: iuxta Statutum Bidgoſtienſe.

In Arcibus bene poſſeſſionati non relinquendi.

PRouidebit praeterea S. M. Regia: vt ſiue in illius Maieſtatis, ſiue in quorumcunq; Spiritualium, aut Secularium arcibus, ne relinquantur ij, qui amplas habent poſſeſſiones. ne numerus eorum, qui expediendi ſint, minuatur. Quod ſi quis, ita officio ſuo exigente, manſerit: nihilominus ſecundum facultatem bonorum, expedire teneatur. Illud vnà curę S. Maieſtati Regię futurum eſt: vt ne ſtipendio conducat eos: qui cùm poſſeſſiones habeant, ad expeditionem ſunt obligati: et vt ſub vexillo ſuo, iuſtus habeatur numerus: quos in huiusmodi expeditione conſcribere tenetur.

Eorum, qui in ſuis perſonis in bellum non proficiſcentur, ſpeciale bexillum erit.

PRoprium praeterea vexillum eorum eſſe debebit: qui ipſi perſonaliter ad bellum non proficiſcentur. cuius generis ſunt Sacerdotes,

cerdotes, viduę, minorennes, infirmi. ne fraus in Repub. admittatur.

De filijs Nobilium, Dominis ſeruientibus.

FIlij Nobilium, ſeruientes dominis, non debent loco parentum, qui valent ad expeditionem, proficiſci: ſed ſi pater vellet domi manere: filium à domino recipere, et ex domeſticis eum copijs expedire tenebitur.

Sculteti in bellum proficiſcantur.

SCulteti S. Maieſtatis Regię, iuxta Statuta Regni et Priuilegia ſua, ad bellum proficiſcantur. Sculteti verò Spiritualium et Secularium, cum dominis ſuis, qui eorum locum tenuerint, proficiſci tenebuntur.

Vltimis literis Reſtium auiſatos in quatuor hebdomadis ſe ſiſtat.

QVicunqꝫ ad expeditionem tenetur, ſimul atqꝫ alteris Reſtium literis, quę vltimarum vim habebunt, de loco, deqꝫ die certior erit factus: in ſpatio quatuor hebdomadarum, à publicatione literarum in diſtrictibus, ſiſtere ſe in loco bene armatus, ſecundum Statutum, debebit: ſub amiſſione bonorum ſuorum: hoc eſt, ſi ordinationem exercitus neglexerit.

Factura eſt etiam S. M. Regia: vt iuxta veterem conſuetudinem, locum deſtinatum exercitui prouideat, et tutum reddat: ad quem tutò proficiſci, cum perſona Maieſtatis ſuę, terrę poſſint: non recedendo à veteri Statuto, et Priuilegio.

De ijs, qui non ſunt actu Sacerdotes: et de Annatis.

DE Spiritualibus beneficiatis, qui Sacerdotes actu non ſunt, erit Sacrę Maieſtati curę: vt apud Pontificem Romanum impetret: quò poſſint perſonaliter ad hoc bellum proficiſci. per quem quidem Nuntium, Annatas impetrare conabitur: quas ei noſtri Epiſcopi, contra Concilij Baſilienſis Decretum, pendebant.

In Bellum Militum deſcriptio, eorumqꝫ ſtipendium.

Sigiſmun. Cracouię 1527. A 3. ITem eligemus cum Capitaneo generali Praefectos militum, hoc eſt, Porucznîki, in quolibet Palatinatu, viros poſſeſſionatos, et rei militaris peritos: ipſi verò Praefecti delectum facient militum, in Palatinatibus ſuis, pro arbitrio ſuo.

Praefectus ducentos milites ducens, habebit ſeruitium ſuper decem equos.

QViſq; Praefectus militum, qui ducentos equites in ſuo comitatu et Praefectura habuerit, aut paulominus, habebit ſeruitium ſuper decem equos: et ad ſingulum equum, ſtipendium decem Floren. per quatuordecim Scotos quemlibet Flor. computando.

Milites.

RElíquis verò militibus ſoluetur ſtipendium, ſuper quemlibet equum, ad quodlibet Quartuale anni, per ſex Floren. per mediam Sexagenam computatos.

Praefecti per ſe praeſint, et damna prohibeant.

QVilibet autem Praefectus, non per ſubſtitutum, ſed ſolus per ſeipſum, ducere debet comites ſeu commilitones ſuos: tam eundo ad terras Ruſſię, quàm inde redeundo: et proſpicere, ne damna fiant hominibus, Spiritualibus et Secularibus, aut eorum ſubditis: neue ab illis ſtationes exigantur. Quę damna ſi facta fuerint: ipſe Praefectus pro illis conuenietur: et ad ſolutionem, reſartionemq; illorum, erit obligatus.

Damna quomodo reſartienda.

VT autem Praefectus poſſit prouidere indemnitati ſuę: cùm ob culpam alterius, nemo mulctari debet: reſeruabit apud ſe partem aliquam pecunię, commilitonibus ſuis ſoluendę: tum ad terras Pruſſię cum illis proficiſcetur: et ſimiliter, cùm ad domum cum eis reuertetur. vt ſi in itinere, et profectione, aliquis comes ſeu ſocius eius, damnum cuipiam homini cuiuſcunq; ſtatus fecerit, et reſarcire illud noluerit, ipſe pro illo ei, qui damnum paſſus eſt, ſub teſtimonio ſociorum ſuorum, ſatisfaciat: et poſtea eidem militi, qui damnum fecerit, ex eius ſtipendio id, quod pro eo ſoluerit, detrahat et defalcet.

Tempus exeundi de Caſtris.

IDem Præfectus cuiuslibet Palatinatus, duabus ſeptimanis ante finitum ſeu expiratum ſeruitium ſuum, et comitiuę ſuę, de Caſtris et terris Ruſſię diſcedet. vt comitiuam ſuam, ſub obedientia ſua habeat: et in officio contineat: prohibereq; commodius poſſit: ne damna hominibus, et miſeris colonis, ac Spiritualibus inferantur.

Milites, in quot equis ſuſcipiendi.

IIdem Præfecti militum prouidere debebunt, vt neminem ſuſcipiant ad militiam: niſi ad ſummum, in octo equis: et inferius, in ſeptem, ſex, quinq;, quatuor. et vt quiſq; militum, ſolus per ſeipſum ſeruiat: non per ſubſtitutum, et ſeruos ſuos.

Milites ad obedientiam quomodo cogendi.

ITem milites mercenarij, cum eorum Præfectis, cogi non debent ad inſolita Iuramenta, per Capitaneum generalem exercituum Regni. obedire tamen eidem Capitaneo debent, et militari obedientia ſubiecti eſſe.

Literae indemnitatis abrogantur.

LIterę indemnitatis, non videntur eſſe dandę Præfectis, et eorum comitiuis: prout anno ab hinc ſecundo non erant datę: ſed ſtabitur pro damnis. eademq; damna ſuſcipientur à Præfectis: et eorum ſocijs, per Capitaneū generalem, ſeu imperatorē exercitus, ac per Palatinos, ac exactores, ac illis adiunctos, perſoluētur.

Salaria militibus quis ſoluet.

TErrę, Cracouienſis, Sandomirienſis, et Lublinenſis, habebunt vnum Notarium, hominem induſtrium et fidum, per nos deſignandum: qui conductus publicis pecunijs, militibus mercenarijs ad terras Ruſſię pecuniam præferet: ac eam illis numerabit: ſecundum Regeſtra conſcriptionis, quę apud ſe habebit.

Terrę verò Maioris Polonię, mittent pecuniam contributionum ſuarum in Lanciciam: quam inde Notarius, per nos eligendus, præferet in Ruſſiam: et ſoluet ſtipendia militibus, illic militantibus: ſecundum Regeſtra conſcriptionis, quę illi ex vnoquoq; Palatinatu mitti debent.

De terris autem Ruſſię, Exactores portabunt pecuniam militibus: et eam illis numerabunt.

De Præfe-

De Praefecto militum, in locum Palat. ſufficiendo.

Sigiſmun. Cracouię 1540.

AD petitionem, de Præfectis militum, et Palatinatibus deligendis, ita cum Senatoribus noſtris conſtituimus: vt ſicubi in Palatinatu repertus fuerit, ad Præfecturam obeundam idoneus, et exercitatus: illamq; in ſe aſſumere vellet: non alteri, niſi ei committatur Comitiua Palatinatus illius. Cæterum ſi non fuerit repertus idoneus: vel ſuſcipere Præfecturę onus noluerit: licebit nobis, cum conſilio Capitanei generalis exercituum Regni noſtri, alium quempiam idoneum Comitiuę illius Palatinatus præficere. pecunia tamen, in illo Palatinatu contributa, militibus etiam illius Palatinatus, qui ſeruire voluerint, pro alijs erit eroganda.

Stationes mercenariorum militum, in locis opportunis indifferenter fiant: damna verò, ex pecunijs publicis ſoluantur.

Sigiſmun. Cracouię 1540.

TErrarum Podolię et Ruſſię Nuntijs, à nobis petentibus: vt Stationes exercituum militum mercenariorum, et aliorum, in bonis eorum fieri prohiberemus: Nos cum Conſiliarijs noſtris, et terrarum Regni noſtri Nuntijs, expendentes nobiſcum, fieri non poſſe: vt locatio exercituum, certis locis coarctari debeat: quodq; bona alia huic moleſtię eſſent obnoxia: alia verò ab ea eſſent libera: Proinde ſtatuimus, Conſiliarijs noſtris, et terrarum Nuntijs cenſentibus: vt huiuſmodi exercituum locatio, et ſtatina, fiant indifferenter, pro arbitrio Capitanei exercituum Regni noſtri, et neceſſitate occurrente, in locis et bonis quibuſcunq; : iuxta veterem conſuetudinem noſtram, et anteceſſorum noſtrorum. abſq; damno tamen illorum bonorum: quę in vicinia Stationum conſiſtunt. Vbi verò damna aliqua, per exercitus huiuſmodi locatos, et ſtatina habentes, bonis quibuſcunq; noſtris, vel ſubditorum noſtrorum, Spiritualium vel Secularium, fuerint illata: illa ex pecunijs publicis, damna paſſis ſarciantur, et ſoluantur: iuxta arbitrium Maieſtatis noſtrę.

De militum in bello delictis: dum ſcilicet pecunia accepta, ſeruitio non ſatis faciunt: aut diem conſcriptionis negligunt.

Quicunq;

Qvicunqꝫ ad ſeruitium militare pecuniam receperint: et pro ea non ſatisfecerint: nulla citatione praemiſſa, per Capitaneos capiantur: et tamdiu in carcere detineantur: donec ibi et tempus ſeruitij, quod facere debuerunt, expleant: et pecuniam acceptam reſtituant. ſiue illi poſſeſſionati, ſiue non poſſeſſionati extiterint. Et qui in praefinitum conſcriptionis diem neglexerint: arbitrio noſtro, aut Campiductorum noſtrorum, puniantur. Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 23.

Sponſione fidei, quando obſtringēdus eſt aliquis.

Ita poſtulantibus ſubditorum noſtrorum rationibus, decreuimus: Ut nullus Nobilis ſubditus noſter, ſponſione fidei per nos obſtringatur: niſi Iure victus. ſecus erit, in exercitio rei militaris: et vbi nobis, vel alicui ſubditorum noſtrorum, actio interuenerit, cum ſeruitore, factore, adminiſtratore, aut ſubdito ſuo: et vbi Reipub. cauſa aliquid ſit, contra quemuis agendum. Sigiſmun. Cracouię 1540.

In bello officia Imperatoris, ac militum: et quòd negligentibus, per Succamerarium equi accipi debent.

Ius militare admonet: vt attendamus, et ſuper id conſtituamus: quòd quidam ex noſtris Baronibus, Nobilibus, caeteriſqꝫ ſubditis, cùm in caſtris contra hoſtes poſiti fuerint, omni abiecto rubore, cum omni Nobilium ſtrenuitate communicantes, ſub nullius vexillo, neqꝫ alicuius ditione noſtri exercitus, ſe locare praeſumant aliquando: ad hunc praeſertim finem: vt machinarij, et propugnaculorum, caeterarumqꝫ rerum bellicarum, aut ipſius exercitus cuſtodiam, vel vigiliam nocturnam euitarent: et defenſionem, quam caeteri commilitones, et fratres ipſorum, ſub certis vexillis locati, ſecundum modum inter ipſos ordinatum, facere et ſeruare conſueuerunt, negligerent: Idcirco quoniam turpis eſt pars, quę ſuo non congruit vniuerſo, Statuimus: vt quilibet miles, aut ſimplex, ſub certo vexillo erecto, cum ſua ſtatione conquieſcat. vt ingruente neceſſitate belli, et dimicationis cum hoſtibus, ſciat capere locum certum: magiſqꝫ animaduerteret, pro ſui vexilli defenſione. Aliàs volumus: quòd tales et huiuſmodi deſertores, ſi amplius in noſtro exercitu fuerint inuenti: per Succamerarium terrę, ſeu diſtrictus, in quo degunt et militant, capti, nobis ad poenam praeſentabuntur. Equi verò eorum eidem Succamerario, pro ipſa culpa et delicto, applicentur. Kaz. Mag. Viſlicię. Folio 8.

Poena

Poena abſentium a bello.

Sigiſmun. 1520. Folio 26. ABſentiam a præſenti bello inobedientium Nobilium, merito punire debuimus, ſeuera et conſueta punitione, contra tales ſemper obſeruata: Petitioni tamen terreſtrium Nuntiorum ſupplici tribuentes, differre eandem decreuimus, ad Conuentum generalem proxime celebrandum, et præſentibus differimus.

Cum potens hoſtis ingruerit, generalis Expeditio contra eum fiat.

Sigiſmun. Auguſt. 1557. QVoniam vero potenti hoſti, contributione hac, quam conſenſu ordinum conſtituimus, reſiſti non poterit: conſilio habito, atq; petitionibus Nuntiorum terreſtrium moti, conſtituimus generalem Expeditionem. Ad quam quidem, ſi nobis de potentis hoſtis aduentu conſtiterit, nos perſona noſtra Regia accedemus. Sed ſi ex diuerſis locis, potens hoſtis fines Regni noſtri adoriretur: ita quod ex diuerſis locis propulſandus eſſet: (quod quidem fieri, cum omnes circa perſonam noſtram adeſſent, minime poſſet) cum conſenſu Nuntiorum terreſtrium, pro hoc tantum anno miſſorum, erit id in libero arbitrio noſtro prouidere: vt ſingula quæq; ingruens neceſſitas, pro commodo Reipub. expediatur. Vbi vero magis prægnans negotium Reip. incumbet: ibi nos, cum perſona noſtra Regia, cum copijs tantis, quantę contra hoſtem ſuffecturę videbuntur, conſtituemus. Alij vero Palatinatus, cum generali Regni Campiductore, vbicunq; opus fuerit, opponere ſe debent. Qui quidem conſenſus Nuntiorum terreſtrium, in hunc tantum annum præſentem conceſſus, in nullo libertatibus Regni officere debet: neq; vnquam in vim ſequelę accipi: vt aliquando exercitus Nobilitatis poſtea diuidi debeat: ſed ſemper libertates Regni, in robore conſeruari debent. ſecundum Iura, et libertates eiusdem Nobilitatis.

¶ De militibus ijs, qui ſtipendio merent: ſi alicui, tam ex Secularibus, quam Spiritualibus damna intulerint: qua pœna puniendi, quoue iudicio reconueniendi ſint: Vide in Titulo, STIPENDIARII MILITES.

¶ Caſtellanus prouidebit exercitui, res ad victum ſpectantes: Vide in Titulo, CASTELLANVS.

BONA REGALIA A' REGINALI MAIESTATE EXEMPTA.

PLurimùm intereſt Regni huius, vt ne qua fiat bonorum, praeſertim immobilium, alienatio. Nos itaqz in poſterum rationibus illius proſpicere cupientes, (quoniam Sereniſſima coniunx noſtra, quaedam caſtra, oppida, villas, in Regno noſtro, hypothecę ſeu cuiuſuis obligationis nomine, obtinet et poſſidet: ne vſu aliquando venire poſſit, vt haec ipſa á Regni corpore diuellantur) Statuimus et decernimus: vt Praefecti caſtrorum eius Maieſtatis ſint Poloni, indigenę, Nobiles: atqz hi, in ea prouincia, vbi caſtrum eſt, poſſeſſionem habentes. qui ita ſe nobis Iuramento, et ſucceſſori noſtro Regi, pro tempore exiſtenti, poſt mortem (quę procul abſit) Sereniſſimę coniugis noſtrę, obſtringant: vt non teneantur, niſi nobis, et ſucceſſori noſtro Regi: caſtris ſolis cedere. neqz prius tamen cedent: quàmſi (quod abſit) nos, vel filius noſter Sereniſſimus Rex Sigiſmundus Auguſtus, nulla prole maſculina ſucceſſiue relicta, deceſſerit. Ita eñ ſolutis realiter et cum effectu ſummis, in praefatis caſtris, ac bonis ad haec pertinentibus obligatis, (ſiue per Regem: ſi eximendo eſſe poſſit: ſiue per Nobiles: quibus redimendi et eximendi hac in re, vigore praeſentis Statuti ac conſtitutionis noſtrę, damus et facimus poteſtatem) filiabus noſtris, ex Sereniſſima Domina Bona Regina coniuge noſtra chariſſima procreatis: ac earũ ſucceſſoribus legitimis: ipſi caſtrorum Capitanei, Regi tunc temporis exiſtenti, vel Nobilibus, qui pro redemptione bonorum, ſummas pecuniarum repoſuerint, realiterqz praefati Capitanei, et caeteri bonorum ſuę Maieſtatis obligatorum praefecti, in manibus ſuis, caſtra, oppida, et villas tenebunt: quamdiu praefatę ſummę filiabus noſtris, et earum ſucceſſoribus, ſeu alijs quibusuis perſonis, iuxta ordinationem et diſpoſitionem Sereniſſimę coniugis noſtrę, (ſi quam illi facere videbitur) realiter repoſitę et perſolutę non fuerint. Interim verò de prouentibus bonorum dictorum, filiabus noſtris, et earum ſucceſſoribus, aut alijs perſonis reſpondebunt. Neqz tamen bona ipſa ab eis redimi poterint prius, quàm in matrimonium locatę fuerint. Poſt elocationem verò, tenebitur quaelibet earum ſummam ſe concernentem, vel iuxta ordinationem Maieſtatis ſuę, ſi quam (vt praemiſſum eſt) fecerit, accipere.

Sigiſmun. Cracouię 1540.

Bonorum fiſci redimendorum modus. Terminus vero ad redimendum, ſex ſeptimanarum praefigi debet.

Sigiſmun. Petrico. 1538.

QVoniam circa redemptionem bonorum noſtrorum Regalium, euenire ſolet: quod tenutarij, de quorum manibus bona redimuntur, grauamina et difficultates perferre coguntur: ad quę amouenda Statuimus: vt in redemptione bonorum noſtrorum Regalium, ſiue ea pro menſa noſtra, ſiue per quempiam alium, de conſenſu noſtro redimantur, non ſeruetur deinceps areſtatio pecuniarum, homini poſſeſſionato, ſimiliter et impoſſeſſionato, fideiuſſores pro ſe ſtatuenti. ſed ſi quiſpiam ſubditorum noſtrorum, ex illis bonis redemptis, ſe iniuriam aut damnum ab eo, qui exemptus eſt, accepiſſe praetendat: pro tali iniuria ſeu damno, iure terreſtri cum eo experiatur. Deinde vt ad migrandum, quod Rumowánie vocant, quilibet, de cuius manibus, ſiue per nos, aut alium quempiam bona noſtra redimuntur, tempus ſex ſeptimanarum liberum habeat. Quo tempore licere debet exempto, omnes et ſingulas res, et bona quaecunqꝫ mobilia propria, euehere, expellere, et exportare. Praeterea huiuſmodi bonorum redemptio fieri debet, in diſtrictu proprio: quando per alium, quàm per nos redimuntur. Et terminus citationis, pro redimendis bonis, ſiue per nos, ſiue per quempiam alium, de conſenſu noſtro redimuntur, debet eſſe ſex ſeptimanarum: à tempore poſitionis ipſius Citationis.

Nemo euocare quempiam poſt curiam, niſi pro re fiſci Regij, debet.

Sigiſmun. Auguſtus 1557.

IN primis occurrendo incommodo huic, ne ſubditi noſtri poſt curiam noſtram leui de cauſa citentur, Statuimus: quod inſtigator noſter, neminem ad inſtantiam ſui citare debet, neqꝫ ad inſtantiam noſtram, ſeu ad delationem partis: tantum pro bonis, mere ad nos pertinentibus: vt puta perſonę, bonis, et ſupereminentię noſtrę attributis. Qui vero contra hoc Statutum aliquem, pro alijs rebus, quàm ijs, quę ad iudicium noſtrum pertinent, Citare praeſumpſerit, vel poſt curiam, vel ad Comitia: talis centum Marcarum poenę, parti ſuccumbet.

In redemptione bonorum fiſci, qualiter literae et Inſcriptiones reuidendae.

Ad tollen-

AD tollenda dubia, et controuerſias ſuperfluas amouendas, quę oriri poſſunt ex diuerſitate Inſcriptionum bonorum noſtrorum, Statuimus: vt cùm eadem bona redimere voluerimus, reuideri debent literę Inſcriptionũ: et quę licitè, iuſtè, et legitimè inſcripta ſunt, aut contra, cognoſcatur et decernatur per Nos, et Conſiliarios noſtros. Quòd ſi quis huiuſmodi cognitione, et decreto grauatum ſe ſenſerit: liberum ſit ei cognitionem grauaminis, per Appellationem deferre, ad Conuentum generalem. Sigiſmun. Cracouię 1507.

¶ Idem repetitur, in Titulo, LITERÆ▸

An vero generaliter, vel ſpecifice, literae et Inſcriptiones in bonis Regijs, ſint interpraetandae.

¶ Idem repetitur, in Titulo, LITERÆ▸

AMbiguitates abolere volentes, quę plerunqꝫ (dum Inſcriptiones ſuper bonis Regalibus, ſeu Priuilegia, coram nobis producuntur) emergebant, Determinamus, innitendo veteri conſuetudini, dudum practicatę: quod quęcunqꝫ ſpecificata, in Priuilegio, vel Inſcriptione, nominatim fuerint, illa eadem tenenda ſunt. eandem ſpecificationem ſi quę generalitas ſequitur: ad praefatam ſpecificationem duntaxat referenda eſt: et non ad alia. Sed vbi ſpecialis mentio, in Priuilegio, vel Inſcriptione, de teloneo, de curru bellico, de exactione duorum groſſorum, de Statione, et Iurepatronatus facta non eſt: Iuri Regio reſeruatum eſſe cognoſcitur. Inſcriptiones autem, quę generaliter ſunt, nihil ſpecificando, ſed omne dominium in perſonam transferendo, omnia in ſe complectuntur: et poſſeſſori attribuuntur. Sigiſmun. Cracouię 1510.

Priuilegia publica, et priuata, ſimplici interpraetatione intelligenda.

PRiuilegia publica et priuata, non debent interpraetatione aliqua, in alium quàm ſonant ſenſum, verti: ſed ita, vt in ſuis tenoribus ſcripta ſunt, et non aliter, intelligi debent.

Bona Regalia non diſlimitata, quomodo defendi debent: et Capitanei, pro iniurijs, quomodo Iure conueniendi.

ITem ſtatuimus: vt tenutarij bonorum menſę noſtrę Regię, ſi vicinis aut alijs hominibus iniuriati fuerint, teneantur ſtare iudicio Kazim. in Nieſzowa et Opoki. Fol. 94.

iudicio terreſtri: poſtquàm fuerint per iniuriam paſſos euocati. Et ſi pellant pecora, aut pecudes, ad domos aut curias Regales: occaſione differentię granicierum, aut ratione deſtructionis ſeminatorum: tenebuntur dare ad cautionem fideiuſſoriam, ſuper decretum dominorum, iuxta conſuetudinem terrę, diutiùs obſeruatam. Quòd ſi ſecus fecerint: luent pœnas, ſicut alij Nobiles, quę pœnę poterint peti, et exigi ab eis, etiam in pecunijs: ſi quas habuerint, in bonis Regalibus inſcriptas.

Sed Capitaneus pro iniurijs nomine Limitum illatis, coram Rege reſpondebit. Poſt factos Limites, Rex neq; Commiſſarios, neq; Reuiſores dabit.

Sigiſmun. Petrico. 1523. E 6. Quoniam impediri plerunq; ſolent, et differri limites, inter bona noſtra Regalia, et bona incolarum Regni noſtri, tam Spiritualium quàm Secularium, Statuimus: vt Capitanei, et tenutarij, nullis iniurijs afficiant ſubditos noſtros, ratione limitum. et ſi quis illorum hoc fecerit: ex officio Capitaneali coram nobis reſpondebit. Nos verò deputabimus Commiſſarios noſtros, qui facient limites: ac illorum iudicium, inhibitionibus noſtris non impediemus. Aſſeſſores ſeu Commiſſarios, nec etiam Reuiſores, poſt factos limites deſignabimus.

Capitanei itaq;, quando ex officio ſuo aliquid committunt, aut quando modum in defenſione bonorum Regalium excedunt, coram Regia Maieſtate, vel in loco competenti reſpondeant: poſt limitationemq; factam, ſi in fundo Nobilis, iniuriam intulerint, eidem damna rependent.

Sigiſmun. Petrico. 1532. Capitanei locorum, de iniurijs, vicinis ſuis, vel Capitaneatus ſui ſubditis illatis, reſpondere tum demum corã nobis debebunt: quando ex officio ſuo aliquid admiſerunt: vel in tuendis bonis noſtris modum exceſſerint. Si quid vero vt priuati commiſerint: in foro competenti cuilibet reſpondere, de ſe querenti, tenebuntur. Praeterea ſi etiam Capitanei noſtri, ſub praetextu defenſionis bonorum noſtrorum, grauem alicui ſubdito noſtro, in eius bonis, iniuriam intulerint: et poſt hac, cum bona noſtra à bonis ſubditorum noſtrorum limitabuntur, deprachenſum fuerit: Capitaneum noſtrum, in his bonis, quę non erant noſtra, ſed eiuſdem ſubditi

ſubditi noſtri, iniuriam aut damnum illi intuliſſe: is ipſe Capitaneus, damnum á ſe, Nobili et ſubdito noſtro in eius bonis factum, reſarcire teneatur.

Capitanei bona Regalia defendant, vſqꝫ ad diſlimitationes.

CONſtituimus: ne deinceps Præfecti artium, et ciuitatum noſtrarum, ſed ſoli Nobiles Commiſſiones obtineant, ad fines terminandos. ita tamen, vt nihilominus Præfectis, ſeu Capitaneis noſtris (ſicut veteri more receptum eſt: et Statuto cauetur) liceat bona noſtra defendere, ad declarationem vſqꝫ Finium. Sigiſmun. Cracouię 1539.

In primiſqꝫ bona, ad procurationem generalem Cracouienſem ſpectantia, ne obligentur.

VVladiſlaus Jagello, Dei gratia Rex Polonię, Lithwanięqꝫ Princeps ſupremus. dominus et hæres Ruſſię &c. ac electus Regni Vngarię, Significamus tenore præſentium, quibus expedit, vniuerſis: Quomodo debita animaduerſione, huius Regni noſtri dicti Polonię beneficia (in quo et educati, et Regni honoris culmine inſigniti ſumus) in animo reuoluentes: volentesqꝫ ipſa beneficia, de ipſo Regno ſuſcepta, omni cura, ipſi Regno et Coronę Polonię, ſtatutum et ſtabilimentum procurantes refundere: quod maxime tunc videmur agere: cùm ipſius Regni bona, et poſſeſſiones, in libero, et inobligato ordine et ſtatu, vt poſſumus, præſeruamus: Igitur promiſimus, ſpopondimus: ac in verbo noſtro Regio promittimus, ſpondemus, et præſentis noſtri patrocinio ſcripti nos obligamus: omnia bona, poſſeſſiones, ciuitates, caſtra, oppida, villas, molendina, piſcinas, lacus, et alia bona, quibuſcunqꝫ ſpecialibus vocitentur nominibus, ſeu vocabulis, quę ad præſens et hactenus ad procurationem Cracouienſem generalem ſpectant et pertinent, propter Regni noſtri ſæpe fati Polonię neceſſitatem, et firmum ipſius ſtabilimentum, in libera conſeruantia et inobligata, ſeruare, ſtare, tenere, et habere volumus. ita quòd nulli hominum, cuiuſcunqꝫ ſtatus aut conditionis et præeminentię fuerint, dicta bona vel eorũ aliquid, quę ad procurationem Cracouieñ. generalẽ ad hactenus pertinent, ita vt præfertur, inobligata conſeruabimus: et libera, pro huius Reip. et Regni Polonię ſtatu profectu conſeruando, ſtare promittimus: harũ, quibus Sigillum noſtrum eſt ſubappenſum, teſtimonio literarum. Datum Cracouię, Sabbato proximo ante Dominicã Wladiſl. Iagello 1540. Fol. 84.

Judica: Anno Domini. 1440.

Terra etiã Sandomirieñ. amplius ne obligetur.

Kazimir. tertius. Fol. 85. Kazimirus, Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Litwanię, Russię, Prussięq; Dominus et Haeres ꝛc. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, vniuerſis, tam praeſentibus quàm futuris: Quomodo attendentes fidei conſtantiam, et eximię affectionis, in nos, et Remp. Regni noſtri deuotionem, per Magnificum Joannem de Rythwiány, Palatinum Cracouienſem, militem, et Conſiliarium noſtrum, ſyncerè dilectum, rata et ſingulari liberalitate monſtratam, per quam Joannes ipſe Palatinus, et voluntatem germani ſui olim Derſlai, Caſtellani Cracouienſis, et Capitanei Sandomirienſis, impleturus: et beneuolentiam propriam, erga noſtram perſonam primùm, deinde erga Remp. Regni noſtri, et Zelum ſingularem oſtenſurus: Terram Sandomirienſem, cum caſtro, ciuitate, caeteriſq; oppidis, et villis, teloniis, pontalibus, et vniuerſis cenſibus, prouentibus, et introitibus, ad illã quoquomodo pertinentibus: relaxando et dimittendo, ſimpliciter et nudè, notabiles pecuniarum ſummas: quas à nobis, et germano noſtro, Domino Wladiſlao Vngarię et Polonię Rege, in dicta terra Sandomirienſi, caſtro, ciuitate, oppidis, et villis, vterq; eorum habebat obligatas, et inſcriptas. Literas quoq; diuerſas noſtras, et praefati germani noſtri Domini Wladiſlai Regis (in quibus Jnſcriptio et obligatio praefatarum ſummarum, cum cauſis et reſpectibus, denotata et expreſſa ad liquidum continebatur) in poteſtatem noſtram, per manus Venerabilis domini Staniſlai de Kurozwiaki, Regni noſtri Vicecancellarii, reſtituit: de terra quoq; praedicta Sandomirienſi, caſtro, ciuitate, oppidis, et villis, effectualiter et ad integrum, nihil ſibi aut ſucceſſoribus ſuis Juris, proprietatis, et dominii, in eiſdem relinquendo, exceſſerit: ſpontanea, vltronea, et mera ſua voluntate: pro Regni ſui augmento, et profectu. Ne itaq; caſu aliquo ſiniſtro (quod Deus auferat) vel euentu, voluntatem ſuam optimam, iñ augmentum Regni noſtri et Reip. ordinatam, contingat quoquomodo infringi, vel deformari: tenore praeſentium, in verbo noſtro Regio promittimus, pollicemur: et nos fide bona aſtringimus, inſcribimus, et obligamus: Quod praefatam terram Sandomirieñ. caſtrum, ciuitatem, oppida, et villas, in toto, vel in parte, per ipſum Joannem Palatinum nobis reſignatam et donatam, nulli hominum cuiuſcunq; conditionis, ſtatus, vel eminentię, in quãtunq; noſtra et Regni noſtri neceſſitate,

euentu,

euentu, vel ſucceſſu, caſu, infeudabimus, inſcribemus, vendemus, donabimus, obligabimus, locabimus ad tempus, et ad vitam in perpetuum: vel alias quoquo modo. nec aliquam ſummam pecuniarum, paruam aut magnam, etiam ad extenuationem, arrendationem, vel locationem, aut ſub nomine extenuationis arrendę vel locationis, in eadem terra, et caſtro, ciuitate, oppidis, et villis, aut aliquo præmiſſorum, in parte, vel in toto inſcribemus, vel inſcribi conſentiemus: ſcienter vel ignoranter, directe vel indirecte, vel quauis exquiſita cauſa, occaſione, vel colore. Omnes tamen occaſiones, colores, artes, cauſas, calliditates, fraudes, ingenia, quacunqz ſubtilitate excogitatas, ſcriptas, vel interpoſitas, nulli hominum, cuiuſcunqz conditionis, ſtatus, ſexus, vel præeminentię exiſtat, qui contra noſtram ordinationem in toto vel in parte exceſſerit, aut illi contrauenerit, aut illam violauerit, volumus in aliquo ſuffragari: aut in excuſationem, vel purgationem ſui ſceleris, ſuęqz preuaricationis, pœnę, et reatus, trahi. Si aūt præſenti noſtrę promiſſioni, pollicitationi, aſtrictioni, inſcriptioni, vel obligationi contrauenerimus, et eam violauerimus, in toto, vel in parte: et aliquam infeudationem, inſcriptionem, donationem, venditionem, et obligationem, de dicta terra Sandomirienſi, eiusqz caſtro, ciuitate, oppidis, et villis, cenſibus, telonijs, et quibuſcunqz eius redditibus, fecerimus: extunc talem infeudationem volumus, et decernimus eſſe caſſam, et irritam: nec vllum vnquam poſſe obtinere robur: velut eam, quę in damnum Reip. Regni noſtri procederet, læſionem, et offenſam. Sed et perſonam, cuiuscunqz ſtatus, et conditionis exiſteret, quę inſcriptionem et infeudationem, ſuper dicta terra Sandomirieñ. caſtro, ciuitate, oppidis, et villis, á nobis vel ſucceſſoribus noſtris ſuſciperet, læſę Maieſtatis, læſęqz Reip. eam eſſe decernimus: noſtrumqz, ac Regni Polonię publicum hoſtem, et fraudatorem declaramus. habebimusqz facultatem nos, et ſucceſſores noſtri, quin et Conſiliarij Regni noſtri habebunt: hominem tam impium et ambitioſum, á præfata terra Sandomirieñ. caſtro, ciuitate, oppidis, et villis, aut parte earum, quamcunqz occupauerit, abſqz omni Jure, et ſtrepitu iudicij, amouendi, et expellendi: tanquam communis boni hoſtem, et perturbatorem. Jn cuius rei teſtimonium, Sigillū noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Conuentione generali Petricouienſi, Feria quinta ante Dominicam Eſto mihi: Anno Domini 1 4 7 8. præſentibus Reuerendiſſimo et Reuerendis in Chriſto patribus, dominis, Jacobo ſanctę Gneſneñ. Eccleſię Archiepiſcopo, et primate: Sbigneo

 Wladiſlavieñ,

Wladiſlanień, et Andrea Wármień, Epiſcopis: necnon Magnificis et Generoſis, Mathia de Bnin Poſnanień, Jacobo de Dąmbno Sandomirień, Nicolao de Kutno Lancicień, Palatinis: Joanne de Oſtrorog Poſnanień, Bartholomaeo de Iwánowice Caliſſień, Petro Dunin de Prawkowicze Siradień, Caſtellanis: caeteriſq; Dignitarijs, et Officialibus Regni noſtri, et Curienſibus quám pluribus. Datum per manus Venerabilis Stauiſlai de Kurozwiaki, Regni Poloniæ Vicecancellarij.

Imó amittat pecuniam: qui eam dederit, ſuper terras Principales: in quibus ſunt Capitaneatus.

Kazimir. tertius in Nieſzowa 1454. Fol. xciij.

ITem, cúm bona et poſſeſſiones menſæ noſtræ Regalis, nedum pro perſona noſtra, ſed et pro tuitione et conſeruatione Regni totius, ſunt á principio ordinata, Pollicemur: quód non ponemus in obligationem, pro pecunijs, caſtra, et terras principales, ſeu capitales: in quibus Capitaneatus conſiſtunt. Et ſi quis, á nobis, huiuſmodi terras, aut caſtra, ſic in obligationem receperit: pecunias per eum datas, eo ipſo amittat.

Itaq; bona Regalia, ſi neceſſitas Reip. vrgeat, non alibi quam in Conuentione generali, cum aſſenſu Conſiliariorum, ſunt inſcribenda: idq; ſemper cum extenuatione. alioquin, honoris et pecuniae amiſſionis poenam, ſecus faciens feret.

Alexand. Rex Petr. 1504. Fol. cxiij.

QVoniam de bonis menſæ Regalis, ſtatus Regius etiam conſueuit ſpecialem habere prouiſionem: et illis non habitis, neceſſarió ſtatus Maieſtatis Regiæ publicis auxilijs deberet ſuſtentari: tot veró onera, in Regno contingunt ferenda, vt etiam publicis auxilijs, impoſſibile eſſet ſatisfacere: et prouidendo ſtatui Regio, et neceſſitatibus occurrentibus: Vt igitur ſucceſſiue' euinci omnia valeant bona menſæ Regiæ, ſtatutum eſt: et per Maieſtatem Regiam approbatum eſſe debet: Quód bona Regalia, dum eximentur, vel ſi quopiam modo deuoluentur ad Regiam Maieſtatem, ampliús non impignorabuntur: neq; donabuntur per Maieſtatem Regiam: niſi in generali Conuentione, pro Reip. neceſſitate, Conſiliarij conſentirent, obliganda, donanda, vel inſcribenda. Propterea quód Regia Maieſtas nemini ampliús, ad ſummas priores, in bonis Regalibus aſcribet quicquam. Et ſi Inſcriptionem fieri contingat, etiam in generali Conuentione

dominia

Dominis Conſiliarijs conſentientibus: nihilominus perpetuo obſeruandum decretum ſit: Quod nemini aliqua bona menſę Regalis, Maieſtas Regia deberet inſcribere: abſq; conditione exteʒnuationis. Qui vero contra praeſens Statutum, pecuniam ſuper bona Regalia dederit: ille perdet et honorem, et pecuniam, quam habet inſcriptam.

BOVES.

Ne quis bi boues alienos recipiat.

Cum alicui quatuor boues ſint recepti violenter: et de huiuſ- Kaz.Mag.
modi violentia, fecerit proteſtationem: volumus; quod pro hu- Viſlicię.
iuſmodi negligentia bonu, et laborum, pro qualibet ſeptimana, 1368.
quatuor Scotos, damnum et iniuriam paſſo, cum pœna Pia- Fol 28.
thnadʒieſta, et Iudicio aliam ſimilem pœnam, ſoluere illator iniurię teneatur.

¶ In pigneratione Boum, quomodo ſit procedendum: Vide in Titulo, PIGNERATIO.

BVRGRABII.

Burgrabij et Iudices Capitaneorum, ſint poſſeſſionati.

Cum nouę et antiquę Conſtitutiones decernant, Dignitari- Sigiſmun.
os et Officiales terrarum, illis poſſeſſionatos eſſe debere: vbi Di- Cracouię
gnitates, et Officia obtinent: de Iudicibus tamen, et Burgra- 1507.
bijs Capitaneorum, non videtur quicquam hactenus eſſe conſtitutum: Quapropter decernimus, quod Iudices, et Burgrabij ſint poſſeſſionati, in illis terris: in quibus, a ſuis Capitaneis conſtituti, officia exercent.

Burgrabij et Iudices, itinerantes defendant.

Decernimus: quod Iudices et Burgrabij, ipſos terrigenas Sigiſmun.
et ſubditos noſtros, itinerumq;, ac itinerantium ſecuritatem, Cracouię
iuxta Iuris formam, a violentijs iniuriantium defendant. ad ſo- 1507.
lutionem vero pœnarum, quę ex Iudicio debentur, eoſdem com- Fol. 6.
pellant.

Burgrabij,

Burgrabij, ſeu tenutarij Caſtrorum, coram Officialibus Regni reſpondeant.

Ex priuil. Lodouici Caſſouię 1374. Fol. 41.

DEcernimus: quòd ipſi Burgrabij, ſeu rectores Caſtrorum, et homines ipſorum, coram Capitaneis, Iudicibus, Subiudicibus Regni prædicti, qui pro tempore fuerint citati, compareant: et reſpondeant, de ſe querulantibus: prout caeteri Nobiles, et homines quicunq; Regni prędicti. dum modo cauſa, vltionis ſanguinem non requirat. cuius cognitionem, pro Nobis, et noſtris ſucceſſoribus, reſeruamus ſpecialiter.

CALVMNIA, ET CALVMNIATOR.

Item cùm omnis regula Iuris viam praecludat calumnijs, Statuendum cenſuimus: quod ſi contigerit, vt cuipiam obijceretur calumnia: calumniatorq; ab antiquo nuncupetur: quia ſcilicet procurauit, aut procurat cauſam calumnioſam: ipſe calumniator, luet calumniato, cùm ſe purgauerit, poenam trium Marcarum: et Iudicio trium. Talis autem purgatio ipſis calumniatoribus, duntaxat tribus vicibus eſt indicenda. Cùm vero quarta vice quis culpatus fuerit, de opere calumniæ: amplius ad expurgationem admitti non debet. ſed ſi conuictus fuerit: pro ſuo ſcelere, nares ſibi praecidi debent, ad inſtar equi caſtrati. et eo ipſo, honore ſit priuatus: nec Iure Nobilium peramplius, aut eodem aliquatenus tueri poteſt. Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 94

Calumniatoriae Citationes.

Item volumus et decernimus: quòd calumniatrices et falſæ citationes, ac inordinatæ, locum in Iudicijs non habeant. pro quibus, iuxta qualitatem exceſſus, Dignitarij Iudicio praeſidentes, habebunt facultatem eoſdem calumniatores, et falſas et inordinatas citationes, puniendi, corrigendi, et mutilandi. Kazim. in Korczyn 1451. Fol. 88.

Calumniatoria Citatio.

Tametſi contra Citationes calumniatorias, quæ vehementer increbuerunt, ſint leges editæ: quia tamen in hoc dubitatum fuit, vbinam tales Citationes deberent cognoſci: quam quidem dubitationem nos praecidere volentes, ita Conſtituimus: Quia pro talibus Citationibus non alibi cognoſcendum eſt: niſi apud illud Iudicium, vel Officium, apud quod producentur. Nihilominus duntaxat eo tempore, cum pars hæc iniuria grauata, eo nomine actionem inſtituere volet, Appellatio, ſeu Motio ad nos procedere debet. Sigiſmun. Auguſtus 1550.

Si quis calumnioſè citauerit aliquem, pro inuaſione domeſtica.

Cvm quiſpiam perſonam iuſtam et innocentem, pro inuaſione domus Ioan. Alb. Fol. Cvi.

domus calumnioſe culpauerit: exindeq́ꝫ cùm inculpatus deputaretur, turri recludendus: in tali caſu, Nos et ſucceſſores noſtri, priuſquam ad deputandum in turri feſtinauerimus, ſcrutabimur, et ſcrutabuntur: ſcireq́ꝫ debebimus, et debebunt, veram poſitionem rei, culpę, et calumniatoris. quo in calumnia comperto, Nos talem, ex debito auctoritatis noſtrę, infamem pronuntiabimus: et inſuper in facie cauteriſari demandabimus.

¶ Calumnians mulier quempiam, de vi ſibi illata: Vide in Titulo, VIRGO.

CAMERARII.

Camerarij, Palatini, et Succamerarij, Iudicijs olim praeſidebant, in Terminis particularibus. qui alienas cauſas ne procurent.

WLadiſl. Iagello Craco. & Varthę 1423. Fol. 45. In Terminis particularibus, Camerarij Iudicum et Subiudicum, item alij duo Camerarij, videlicet Palatini et Succamerarij, ſunt eligendi: ac per eosdem ad illos adiungendi: ſine quibus Iudex et Subiudex, et Camerarij eorum, non habeant iudicandi facultatem. Praedicti etiam Camerarij, ſeu Officiales Iudicij ſic locandi, non debebunt alias cauſas, niſi proprias, procurare: vel ad procurandum ſe de Iudicio leuare.

Iudices non per Camerarios, ſed per ſe Iudicijs praeſideant.

Kazimir. tertius in Korczyn 1451. Fol. 88. Item decernimus: quod Iudices et Subiudices proprijs in perſonis, et non per Camerarios, Iudicijs tenebuntur praeſidere.

¶ De Camerariorum Sententia redarguta: Vide in Titulo, CASTELLANVS.

¶ Camerarij Iudicium ſuum exercere poſſunt, etiam in abſentia eorũ, qui intereſſe debeant: Vide in Titulo, IVDICIVM.

¶ Camerariorũ, vices Succamerariorũ in limitibus obeuntiũ, quod ſalarium ſit: Vide in Titulo SVCCAMERARIVS.

CANCELLARIA.

A Citatione Regali, in Cancellaria nihil detur, nihil etiam accipiatur.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 16. Item ne praedicti noſtri ſubditi, in Cancellaria noſtra, a Notarijs plus iuſto grauentur, Decernimus: quod deinceps a Citationibus nihil accipiatur.

Praelati, ex Cancellarijs et Vicecancellarijs ſint.

CAncellarij et Vicecancellarij expectantes erunt primi, Archiepiſcopatuum, Epiſcopatuum, Praelaturarum, et aliarum Dignitatum, et Beneficiorum, proxime ac primo vacaturorum. Alexand. Petrico. 1504. Fol. 113.

Officia Cancellariae Rex, in Conuentione generali conferre debet.

OFficia Cancellariẹ, Rex de caetero conferre debeat, cum conſilio Conſiliariorum, in Conuentione generali. Alexan. in Radom. Fol. 113.

Attamen Sigiſmundus promotionem Cancellarij, et Vicecancellarij, et Secretarij Maioris, in ſua reliquit poteſtate.

ITem in Statuto Alexandri Regis, quod eſt de Cancellario et Vicecancellario Regni, de Praelaturis, et Dignitatibus vacantibus, prouidendo Volumus et decernimus: vt habeatur per Nos, et ſucceſſores noſtros, debita ratio laborum, et ſeruitutis eorum. in noſtro tamen arbitrio, et ſucceſſorum noſtrorum reponimus: vt pro meritis, et virtute vniuſcuiuſqꝫ, liberum ſit nobis, offerente ſe nobis opportunitate, prout videbitur Reip. expedire, vnumquenqꝫ ad ſtatum et conditionem altiorem promouere. Quam moderationem, etiam ad Statutum de Secretario primo, ſeu Maiore, referimus. Sigiſmun. Cracouiẹ 1507. A 2.

Cancellarius et Vicecancellarius, pari autoritate ſint.

CAncellarij autem et Vicecancellarij officia, a modo officij autoritate, executione, expeditione, et conſuetudine ſic ordinabuntur: quod cenſeantur inuicem copulata eſſe. Alexand. Petrico. 1504. Fol. 113.

Cancellarius et Vicecancellarius, literas contrarias Iuri ne dent.

CAncellarius et Vicecancellarius, literas ſuper donationibus, et Inſcriptionibus bonorum nemini dent aliter: quam Conſtitutiones Regni continent. Literẹ autem, Iuri contrariẹ intelligantur, Inhibitiones ad Iudicia: quẹ emanant abſqꝫ neceſſitate Reip. Item Cõmiſſiones inter perſonas: niſi granicierũ diuiſionis, vel de conſenſu partium eſſent. Item liberationes ab expeditione bellica. Alexand. Petrico. 1504. Fol. 113.

Cauſas Teutonicas Cancellarij et Referendarij quoq; audient. quas ſimul etiam Regi referant.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550. Quia in Iudicijs Teutonicalibus, multas cauſas Nobilitas habere ſolet: Cum ergo tales cauſe obuenient: tum eas cũ Conſiliarijs, qui circa nos tunc praeſentes fuerint, iudicabimus atq; abſoluemus. Cancellarię vero Officiales, cum Referendarijs, audient eaſdem: et partibus praeſentibus nobis referent.

Libri ſeu Regeſtra Cancellariae, ad probationem ſuper bona, nihil valeant.

Sigiſmun. Petrico. 1538. B 3. Quoniam magno detrimento afficerentur permulti Regni noſtri ſubditi: vbi libri, ſeu Regeſtra Cancellarię, quibus magni momenti Priuilegia, et alia hominum Iura, et munimenta fideliter inſcripta ſunt, ſuſpecta aut fide carentia cenſeri debeant: ſicuti hactenus, pro varietati opinionum, putatum eſt: et ab aliquibus deſideratum, vt abolerentur, et caſſarentur: Nos itaq; volentes quoſdam metu, non admodum neceſſario, liberare, in praeſenti Conuentu decreuimus: Neminem ex ſubditis noſtris debere, aut poſſe inquietari, moleſtari, aut etiam periclitari, ſuper bonis quibuſcunq;: quę per literas, ex libris Cancellarię noſtrę ſumptas et deſcriptas, quod fuerint Regalia, probari poſſent. Tales enim literas, quo ad eum effectum, moleſtandi aliquem ex ſubditis noſtris, nullius roboris et momenti eſſe volumus, et decernimus.

Libris vero Cancellariae quid eſt inſcribendum, et ſi quis literas e Regeſtris Cancellariae extractas, iiſdem Regeſtris comprobare non poterit, propter vetuſtatem eaſdem Iuramento comprobabit.

Sigiſmun. Petrico. 1538. Ibidem. Caeterum vt deinceps futuris temporibus libri ipſi Cancellarię noſtrę, tanto diligentius et ſcribantur, et ſeruentur, Volumus et firmiter decernimus: Vt Cancellarius et Vicecancellarius Regni noſtri, ipſi ſoli libros eoſdem, in ſua cuſtodia diligenter adſeruent: habeantq; ſemper vnum, vel duos Notarios, vel ſcribas iuratos: qui omnia Priuilegia, decreta, recognitiones, et alia quę ad neceſſitates et ſecuritates hominum coram nobis fiunt, et ſub Sigillis noſtris conceduntur, ſyncere et fideliter, in libros huiuſmodi ſeu Regeſtra, deinceps inſcribant. Quod ſi aliquis ſubditorum

bitorum noſtrorum, caſu aliquo aduerſo aut fortuito, literas á nobis emanatas, et libris Cancellariç noſtrç inſcriptas, perdiderit, amiſerit, aut alioquin viciatas habuerit: Officiales Cancellariç noſtrç tenebuntur et debebunt, omnibus talibus, cùm petierint, ſine vlla difficultate et renitentia, alias literas ex libris noſtris, non mutato priori tenore deſcriptas, ſub Sigillo dare, et extradere. verùm vbi literç, ex libris Cancellariç extractç, allegarentur ſuſpectç: Regeſtris'qꝫ ſeu libris Cancellariç comprobari, propter antiquitatem, non poſſent: tum Iuramento producentis, vt moris eſt, comprobari debent.

Taxa literarum Cancellariae.

ITem ne praedicti noſtri ſubditi, in Cancellaria noſtra, á Notarijs plus iuſto grauentur, Decernimus: Quòd deinceps, á Citationibus nihil accipiatur: á Procuratorio, tres Groſſi: á literis Cōmiſſionis, cum Mandato, decem Groſſi: á literis Conſenſus, ſuper bona noſtra Regia, duo Floreni. ab alijs verò Inſcriptionibus communibus, duç Sexagenç. Item á quibuſlibet literis clauſis, ſex groſſi: á literis perpetuis, in pargameno, cum ſerico, Sexagenç quinqꝫ ſoluantur. Praedictam autem taxam literarum noſtrarum obſeruandam decreuimus, fauore Nobilitatis Regni noſtri: quam in hoc, ſpeciali praerogatiua condonare voluimus. Ciues verò, Iudaei, et homines externi, ſoluent literas iuxta arbitrium et voluntatem Cancellariç noſtrç. Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 16.

Vt in Cancellariatu, et Vicecancellariatu Regni, alter ſit Spiritualis, alter Secularis.

PEtitionibus Baronum et Nobilium Regni noſtri annuentes perpetuo Decreuimus Statuto: vt in futurum, in Cancellariatus et Vicecancellariatus officijs, cùm aliquod eorum vacare contigerit, Nos et ſucceſſores noſtri, ad vnum ex illis Spiritualem perſonam: et ad aliud, Secularem praeficere debeamus. propter acciones: quç interdum tales eueniunt: quod Spirituali perſonç, earum executionem committi non conuenit. Sigiſmun. 1507. Fol. 4.

Cancellaria taxam literarum ne excedat.

CAuendo, ne Nobilitas grauaretur, circa receptionem et ſcriptionem quarumcunqꝫ literarum, Renouamus Statutum: vt Cancellaria conſeruet ſe, iuxta hoc ipſum Statutum Sereniſſimi olim parentis noſtri, de eo conditum. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Cancellariatus, Vicecancellariatus, Marſchalcatus, de quibuſcunqꝫ terris.

Kazimir. tertius 1459. Fol. 93.

CAncellariatum, Vicecancellariatum, Marſchalcatum, et alia Officia curię, diſtribuemus viris idoneis: ſiue fuerint de terris Maioris Polonię: ſiue Cracouię, alias Minoris Polonię.

Cancellarij, et Vicecancellarij, tam Spirituales quam Seculares, dignitates cum Sigillo tenere non poſſunt.

Alexand. REX Fol. 113.

ITem Cancellarius et Vicecancellarius, poſt pacificam aſſecutionem cuiuſcunqꝫ, Gueſnenſis, Cracouienſis, Wladiſlauienſis, Poſnanienſis, Varmienſis, aut Plocenſis, Eccleſiarum Epiſcopatum, tenebitur Officium reſignare. et parimodo de Secularibus iſtud Officialibus intelligatur: vt et ipſi, Palatinatu aut Caſtellanatu aſſecuto, Officio cedant: illudq́ꝫ Rex de cætero conferre debeat, cum conſilio Conſiliariorū, in Conuentione generali.

CAPITANEI.

Capitanei ſint poſſeſſionati.

Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 22.

CApitanei, et eorum officiales, ſint in terris, vbi ipſa Officia gerunt, poſſeſſionati: iuxta antiquum Statutum. alioquin, ſuis Officijs per Nos priuari debebunt.

Capitanei, et Vicecapitanei, et Iudices, ſint poſſeſſionati.

Sigiſmun. Cracouię 1543.

CApitanei, et Vicecapitanei, et Iudices Caſtrenſes, ſint poſſeſſionati: ſub pœna amiſſionis Officiorum Capitanealium. contra quos Capitaneos, et Vicecapitaneos, et Iudices, ſimiliter etiam Nuntij illius terrę inſtigare debent, ac tenebuntur.

Pœna Capitaneorum negligentium.

Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. 3.

VT Officiales et Dignitarij diligentius intendant exequtioni, et Iudiciorum, et adminiſtrationum eis incumbentium, innitendo prioribus Conſtitutionibus Decreuimus: vt quotiens Capitanei, in exequendis ijs, quę ad ipſorum officium pertinent, negligentes reperti fuerint, ſi in obligatione bona Capitaneatuum ſuorum teneant, puniantur pœna centum Marcarum, de eorum

ſumm

ſumma eis defalcandarū. Si aūt in liberis bonis Capitanei extiterint: priuatione officij Capitaneatus volumus eſſe puniendos.

Quatuor articulos Capitaneus, ſeu eius Iudex iudicabit.

RElatum eſt nobis: quòd Capitanei noſtrarum terrarū, communiter cauſas quaſcunq3, quę minime ad eos dignoſcuntur pertinere, iudicant, ſententiant, et diſcernunt. Volentes igitur imponere eis modum iudicandi, Decernimus: Quod Capitanei terrarum noſtrarum non debeant alias cauſas, praeter infraſcriptos articulos, iudicare: ſcilicet pro violentia foeminarum: pro depraedatione ſtratę publicę: pro incendio, et immiſſione ignis: pro violenta inuaſione domicilij alicuius. aliarum autem cauſarum minime iudicandi habeant facultatem. Iagello Cracouię 1423. Fol. 45.

De eodem, quod quatuor articulos Capitaneus iudicat.

ITem Statuimus: quòd Capitanei noſtri non iudicent indiſtincte, praeterquam quatuor articulos: pro concuſſione vię Regię, vbi mercatoribus violentia infertur: pro incendio: pro inuaſione domus, violenta manu: et oppreſſione foeminarum. Kaźim. Nieſſowa 1454. Fol. 93

De eiſdem quatuor articulis, iuxta Statutum Nieſſouienſe iudicandis.

ITem ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abuſus, Decreuimus: vt ipſi Capitanei iudicent duntaxat articulos quatuor, in Priuilegio praeinſerto deſcriptos. Albertus Petrico. 1496. Fol. 97.

Alioquin, nullitas ſit Iudicij Capitanei: ſi quid vltra quatuor articulos iudicauerit.

ET nihilominus, ſi quid vltra articulos quatuor iudicarent, id irritum et inane eſſe volumus, et decernimus. Idem Rex Fol. 97.

In cauſis, a Iudicio Capitaneorum alienis, impune non paretur, vel terminus prorogatur.

VOlumus et ſtatuimus: vt Capitanei, praeter articulos in Statuto expreſſos, nullas alias cauſas iudicent: etiam ſi quis, vel non comparuerit: vel ex ignorantia, iuriſdictionem Capitanei Sigiſmun. Cracouię 1532. B 1.

 prorogaue-

prorogauerit. Et ſi quid in contrarium fecerint: eorum Judicium nullitatis vitio caſſetur.

Capitaneus ergo, de violationibus virginum, et oppreſſione viduarum, et maritatarum iudicet.

Kazimir. Viſlicię. 1368. Fol 34. Quicunqȝ itaqȝ virgini, ſeu viduę, vel coniugatę, in campo, ſylua, domo, aut vbicunqȝ opprimendo violentiam fecerit: et virgo, ſeu mulier, euadens violentiam oppreſſoris, ſi infra triduum, ad villam viciniorem veniens, ſeu in villa exiſtens, ad vicinos clamauerit: plorando, vel lacrymando, narrandoq́ȝ ſibi violentiam eſſe illatam: et ſigna oppreſſionis in ea apparuerint manifeſta: et ſubſequenter iurauerit: in gratia Noſtra, amicorumqȝ eius, idem oppreſſor exiſtat. et hoc, ſi de eius clamore, dicti villani fuerint proteſtati. Si verò virgo, de oppreſſione aliquem accuſauerit calumnioſè: et in ea ſigna non apparuerint oppreſſionis: extunc is quem accuſauit, cum ſex conditionis ſuę hominibus, ſe expurgabit: ipſa calumniatrix, cuiuſcunqȝ ſtatus, et conditionis exiſtat, pœna debita caſtigetur.

Capitanei itaqȝ iudicent terminos in ſex hebdomadis, ante vnam hebdomadam publicè praedicentes.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 92 Item Statuimus: quòd Capitanei noſtri iudicia ſua non iudicent, in arctiori tempore, niſi in ſex hebdomadis: quodq́ȝ antehac ipſorum Judicia huiuſmodi ante vnam ſeptimanam praeconiſentur, et proclamentur: locusq́ȝ tali Judicio publicè deſignetur.

Capitanei et tenutarij, Nobilitati in limitibus vim non inferant.

Sigiſmun. 1519. Fol. 22. Capitanei et tenutarij bonorum noſtrorum, violentias Nobilitati in limitibus non inferant: nec eosdem limites, per Commiſſarios noſtros factos, vi deſtruant.

De eodem: quod Capitanei in ſex hebdomadis iudicent Judicia. et ſi illos abeſſe, ex iuſta cauſa contigerit: poſſeſſionatos Judices ſubſtituant pro ſe: ſub priuatione Officij.

Albertus Petrico. 1496. Fol. 97. Haec autem Judicia celebrabunt (Capitanei) in ſex ſeptimanis: quibus perſonaliter interſint. et quotiens non intereſſent: conſtituent

conſtituent Nobilem Iudicem poſſeſſionatum, in eodem Capitaneatu domicilium habentem, cauſasq; et iudicia diſcernere ſcientem. Quod faciant, ſub priuatione Capitaneatus. cui pœnæ ſubijcientur, quotienſcunq; cauſa quæcunq; priuata impediti, Iudicijs non intereſſent. excepto, quod propter neceſſitates, aut actiones Reipub. vel noſtras, intereſſe non valerent.

Capitanei, non priuatis, ſed in conſuetis ac publicis locis, iudicabunt: ſub poena nullitatis.

ITem ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abuſus, dum videlicet relictis Capitaneatuum locis conſuetis, in quibus Iudicia exercere conſueuerunt, nonnunquam tribunalia Iudiciorum ſuorum, in locis ab officio ipſorum alienis conſtituunt, Decreuimus et ſtatuimus: Vt ipſi Capitanei terrarum, ac diſtrictuum, non in alijs iudicent locis, quàm Capitaneatuum proprijs: aliàs in quibus Iudicia eſſe conſueuerunt. articulos tamen duntaxat, in Priuilegio Iuris communis deſcriptos. Sigiſmun. Petrico. 1497. Fol. 97.

Alioquin, nullitas eſt Iudicij Capitanealis: ſi quid vel non in tempore, vel non in loco iudicauerit.

ET nihilominus, ſi quid vltra articulos quatuor, aut in alijs temporibus, et locis inconſuetis iudicarent: id irritum, et inane eſſe volumus, et decernimus. Albertus 1496. Fol. 97.

Cum autem criminales fere cauſas Capitaneus iudicet: quiſq; pro recenti crimine, infra annum et ſex hebdomadas accionem intentet.

QVerebantur ſubditi noſtri Maioris Poloniæ, præſertim de Capitaneatu Poſnanienſi, Citationibus Capitanei ſe vehementer grauari. Quamobrem decreuimus: Quod ad Capitaneum citari nemo debet, niſi pro recenti crimine. Tempus autem recentis criminis ſit, annus, et ſex hebdomadæ. Alexan. in Radom. 1505. Fol. 116.

Vt Rex, ita Capitaneus, poteſt Miniſterialem dare ad citandum.

DEcernimus etiam declarando: quòd Nos, vel Capitaneus noſter, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny, habeant facultatē dandi Miniſterialem ad citandum. Kazimir. Viſliciæ 1368. Fol. 37.

Capitaneus tantum Iure victos, ad ſolutionem poenarum compellat.

Sigiſmun. Cracouie 1507. Fol. 6. Capitanei, ipſorumq́ue Iudices, et Burgrabij, ad ſolutionem poenarum, que ex iudicato debentur, terrigenas et ſubditos noſtros compellant.

¶ Qua poena puniuntur Capitanei negligentes, in exequenda re iudicata: Vide in Titulo, PROCESSVS IVRIS.

¶ Olim Capitaneus Commiſſarios, ſumptibus et expenſis Regijs ſuſtentabat: Vide in Titulo, COMMISSARII.

¶ Capitanei, non exequentes Conſtitutiones Palatini, in pretio rerum venalium, ſi liberos Capitaneatus habent: illis puniuntur. ſi illiberos: centum Marcis puniantur: Vide in Titulo, PALATINVS.

Capitanei, ad limites faciendos venire negligentes, viginti octo Marcis puniantur.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 20. Item quia ex querelis Nobilitatis accepimus, multos damnis affici negligentia Capitaneorum, et tenutariorum bonorum noſtrorum: qui per Iudices Commiſſarios accerſiti, ad limitanda bona noſtra, cum bonis praedicte Nobilitatis, venire recuſant. Huic igitur incommodo occurrere volentes, Statuimus: vt ſi deinceps Capitanei, vel tenutarij noſtri, accerſiti venire neglexerint, ad eoſdem limites faciendos: poena viginti octo Marcarū, per Nos puniantur. quarum medietas, parti: reliqua nobis, et ſucceſſoribus noſtris, cedere debet.

¶ De defenſione Ciuium per Capitaneos, et iniurijs, ratione eorundem illatis: Vide in Titulo, BONA REGALIA.

¶ Capitanei, excōmunicatos non punientes, cenſuris Eccleſiaſticis puniantur: Vide in Titulo, PRIVILEGIVM.

¶ Iuramentum Capitaneorum: Vide in Titulo, IVRAMENTVM.

¶ Impoſſeſſionatos Capitaneus iudicabit: Vide in Titulo, IMPOSSESSIONATI.

¶ Capitaneus ſtipendiatos milites, damna inferentes, ad ſatisfactionem compellat: Vide in Titulo, STIPENDIATI.

¶ Coram Capitaneo non eſt terminus peremptorius: Vide in Titulo, TERMINVS.

¶ Palatinus et Caſtellanus, in Capitaneatu praefici non poteſt: praeter Palatinum Craconienſem: Vide in Titulo PALATINVS.

CARDINALATVS.

Eccleſia Gneſnenſis praeponitur Cracouienſi. Cardinalatus, et Legationes, non ambiantur: quodq; alternatim Archiepiſcopus et Cardinalis, ad conſilium accedebant.

ALexander Significamus: quia Reuerendiſſimus in Chriſto pater, dominus Andreas Roza, Archiepiſcopus Gneſnenſis, et Regni noſtri primas, in praeſentia Conſiliariorum, et Praelatorum, Spiritualium et Secularium, ſuas nobis porrexit petitiones: vt ex Regeſtris Cancellariae, Sereniſſimi olim Kazimiri Regis Poloniae, patris praedeceſſoriſq; noſtri, Priuilegium ad Eccleſiam Gneſnenſem pertinens, per ipſam olim paternam Maieſtatem Regiam donatum atq; conceſſum, tranſcribere, illudq; innouare et confirmare dignaremur. cuius ſequitur tenor. Alexand. REX 1451.

Kazimirus Significamus tenore praeſentium, quibus expedit vniuerſis, praeſentibus et futuris: Quod cum inter terras noſtras Regni Poloniae, et ſubditos earum, non modica orta eſſet differentia, diſceptatioq; non mediocris fieret: de et ſuper Cardinalatu Reuerendiſſimi in Chriſto patris, domini Sbiguei Epiſcopi Cracouienſis: propter quam etiam Reſp. Regni ipſius diſſoluebatur, et complurima incommoda capiebat: Nos tandem talem differentiam diſceptionesq;, prout ex debito regimine noſtri tenemur, ſemouere, ſedare, complanare, et ipſas terras noſtras ad ſtatum reducere debitum vnionis volentes: indicto per nos, ſuper ea re potiſſime, perlamento Praelatorum, et Baronum Regni noſtri praefati, in hoc loco oppidi Petricouien̄, pro feſto Pentecoſtes ſeruato: de conſilio eorundem Praelatorum, et Baronum noſtrorum, per nos ita vt ſequitur concluſum, determinatum, definitum, et decretum exiſtit. In primis autem, quod ſedes Metropolitana Gneſnenſis, domini quoq; Archiepiſcopi, et primatis ſedis eiuſdem, pro tempore exiſtentis, in omni Iure, autoritate, et poteſtate, praerogatiua, Iurisdictione, et conſuetudine, quas alias Eccleſia Gneſnenſis ab antiquo, ſupra Eccleſiam Cracouienſem habuit et habet, debeat in aeuum conſeruari.

Item Statuimus et ordinauimus: quod praefatum Sbigneum, Cardinalem, et Epiſcopum Cracouienſem, omnes et ſinguli regnicolae, cuiuſcunq; dignitatis ſtatus et conditionis exiſtant, pro vero et indubitato Cardinali tenebunt, et reputabunt: cumq;

ipſius Cardinalatus titulo ſcribent, intitulabunt, et nominabūt: ſcribereq; et intitulare, ac nominare tenebuntur, et ſint aſtricti. Item amodo et de caetero, neq; dominus Archiepiſcopus Gneſnenſis, neq; Epiſcopus Cracouienſis, et caeteri Epiſcopi poſtulabunt, aut petent: ſed neq; petere debent, aut quouis modo impetrare, dignitatem Cardinalatus, aut Legationes ſedis Apoſtolicę: abſq; conſenſu noſtro, et omnium Conſiliariorum Regni. Caeterum vt quaeuis impedimenta in conſilijs, pro bono publico fiendis, ceſſent: et difficultates amputentur: firmaq; ſtabilitas conſiliorum, in Regno ipſo noſtro permaneat: vterq; Praelatorum praedictorum, vadant cum caeteris Praelatis, et Baronibus, ad Conuentiones pro tempore ſtatuendas, daturi ad Rempub. conſilia opportuna: Sed alter eorum vna die, et alius altera die, ad conſilium veniat, et ingrediatur: quem tum Nos vocandum duxerimus. Non vocatus verò in hoſpitio debet remanere, et ſtare: daturus nihilominus ab inde conſilia opportuna, ſuper quibus fuerit requiſitus. Praeterea hoc praeſens decretum, in praemiſſis factum, habitum, et concluſum, inuiolabiliter per partes teneri debet, et irrefragabiliter obſeruari. Qui verò illud ſeruare, tenere, et ad illud attendere nollet, ſperneret, aut minimè curaret: Nos contra talem partem, praemiſſa non ſeruantem, et omnes Conſiliarij noſtri, atq; regnicolę, omnino eſſe debemus: et nō permittere eum vti propria voluntate. In quorum omnium fidem, et teſtimonium praemiſſorum, Sigillum noſtrum praeſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Piotrkow, in Conuentione generali, Feria quinta infra Octauas Pentecoſtes: Anno Domini 1451.

CASTELLANI.

Caſtellanorum ad Judicia celebranda, deſignata loca.

Kazimir. Viſlicię Fol. 12

Quia plerunq; habentes Juriſdictionem, à caſu, et pro libito ſuę voluntatis, conſueuerunt ad Judicium acceptare, vel eligere ſibi loca quaelibet indeterminatè: et ideo, vt quiſq; ſuis terminis ſit contentus, Statuimus: quòd Cracouienſis Caſtellanus, in tribus duntaxat locis, videlicet in Cracouia, in Andrzeiow, et in Wieliczká, ſua debet et tenetur Judicia pertractare. aliàs tanquam non à ſuo Judice, quicquid factum fuerit, vel iudicatum, nullam habeat facultatem. Idem de Caſtellano Sandomirienſi, et alijs, fieri Statuimus.

Prohibentes

Caſtellani ne deut Citationes, ſine certo Actore. ſic Judices, Subiudices.

PRohibentes nihilominus Caſtellanis, et quibuſlibet Judicibus, et Subiudicibus: quod deinceps, ſine certo Actore et cauſa expreſſa, non debent decernere, nec dare aliquas Citationes.
¶ Idem in Titulo CITATIO. Vide.

Kazimir. Viſlicię Fol. 14.

Qui arguit ſententiam Caſtellanorum, aut eorum Camerariorum, &c. quid vnicuiqz ſoluet.

CVm aliquis arguit, alias Nágáni, ſententiam Caſtellani Cracouienſis: tunc pelliceam hermelinam, alias Gronoſtaiowy: Caſtellanis autem, Sandomirieñ, et Lublineñ, pelliceas muſtellinas, alias Popielicze: cuilibet etiam Palatino, pelliceas muſtellinas: Judicibus autem, Cracouienſi, et Sandomirienſi, pelliceas mardurinas: Subiudicibus, vulpinas: Succamerarijs, per ſex Marcas: Camerarijs autem iſtorum, et aliorum omnium noſtrorum Dignitariorum, per ſex Scotos: Judicibus Caſtellanorum, per mediam marcam: cuilibet Notario terreſtri, pelliceas vulpinas: alijs vero Caſtellanis, et Judicibus, (Cracouieñ, Sandomirieñ, et Lublineñ exceptis) per ſex Scotos Marcas: abſqz omni contradictione, et antequam ad aliquam audientiam admittatur: dare, et ſatisfacere teneatur.

Kazimir. Viſlicię 1368. Fol. 28.

Caſtellanorum Judices.

SI Judicibus Caſtellanorum, obijciet aliquis falſitatem ſententię: audiri minimè teneatur, donec eis pelles agnellinę fuerint praeſentatę. quas pro ſe obtinebunt: ſi ſimiliter ſuum Judicium oſtenderint fore iuſtum. Et id, quod de Judice praemiſimus, et Caſtellano etiam cenſuimus ſentiendum.

Kazimir. Viſlicię Fol. 32.

Caſtellanorum Judices, pro capite iudicabunt.

STatuimus: quod pro capite quolibet, Caſtellanorum Judices, quilibet in ſua Caſtellania, iudicandi et cognoſcendi habeant facultatem.

Kaz. Mag. Viſlicię 1368. Fol. 11.

Caſtellania, de homicidio incerto non agat.

SI ignoratur homicida: Officium pro capite neminem culpabit: ſed conſanguinei inquirent, et culpent. Sed dum ignoratur, quis commiſit homicidij immanitatē, Decernimus: quod Caſtellania, de hoc

Kazimir. Viſlicię 1368. Fol. 22

de hoc aliquam non moueat quæſtionem:ſed conſanguinei et proximiores culpabilem inquirentes, cauſam, dum poterint, proſequantur: iuxta Iuris formam.

Caſtellanorum officia, in bello.

Sigiſmun. Bydgoſtię 1510. Fol. 9. & 10.

QVodam abuſu frequentatum eſt: quod Nobilitas ſine ordine ad bellum, dum generalis expeditio moueretur, tranſibat, Conſtitutionem vetuſtam non obſeruando. Decernimus itaq; Statuto veteri innitentes: Vt Caſtellani diſtrictus ſuos, ad locum in Reſtibus per Nos deſignatum, ſine hominum iniuria et incommodo, ducant. quibus quidem auctoritatem damus: eos puniendi: qui temerariè exceſſus facerent, et damna hominibus inferrent, ordinationes in victu comparando non obſeruantes. Quod ſi Caſtellani officium ſuum in hoc neglexerint exequi: et in profectione, damna non prohibuerint: tunc tenebuntur damna paſſis ſoluere: ſi reos nobis non detulerint: et Nobis, pro pœna negligentię, quatuordecim Marcas ſoluent. Palatini veró, cum Caſtellanis ordinabunt diſtrictus: et Caſtellanis eos ducendos diuident, et deputabunt: præſertim in Maiori Polonia: vbi nihil hoc modo ante ordinatum fuiſſe reperitur. Dum vero Caſtellanus, cum diſtrictu ſuo mouere ſe voluerit, ad bellum: vt vnà omnes pergant, debet Caſtellanus ſuo exercitui locum deputare: et in loco competenti, tentorium ſuum extendere: et quatuor diebus, in eodem loco demorari: et tandem progredi: ſine hominum iniuria, victualia quæuis, vt Statuto cautum eſt, ſoluendo. Et cum ad locum, in Reſtibus deſignatum, venerit: Palatino ſuo eum diſtrictum, quem duxit, conſignabit.

Sigiſmun. Bydgoſtię 1520. Fol. 21.

¶ SIMILIS. Itaq; Nobiles diſtrictuum, cum ſuis Caſtellanis, ad locum generalis belli deſignatum procedant: et Caſtellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, ſuper damnis, et iniurijs, iuſticiam faciat: inobedientes autem, Nobis et ſucceſſoribus noſtris deferat. Quod ſi deferre neglexerit: extunc damna paſſis perſoluet. Si veró idem Caſtellanus, ægritudine, vel aliqua alia cauſa abſens fuerit: vel tranſire non poterit: extunc in locũ ſuum, aliũ idoneum Nobilẽ deputabit, ad præmiſſa.

Precia rerum, ad victum ſpectantium.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 29, & 30.

ITem vt expeditio bellica ordinato modo fiat, ad tuitionemq; Regni, et non eiuſdem deſtructionem cedat, veteri ordinationi et Statuto innitẽtes, Statuimus et ordinamus vt Caſtellanus,

ad bellicam

ad bellicam expeditionem, cum Nobilibus ſui diſtrictus profecturus, quatuor vel ad minus tres dies, in loco ad conueniendū deſignato, in diſtrictu ſuo expectet. Et qui Nobiles ad diem illam non conuenerint: aut cum eo profectionem ſuam non continuauerint: ſoli verò abſq; Caſtellano ſuo proficiſcentes, ſi damnum cuipiam fecerint: duplum eiuſdem damni ſoluere damnum paſſis teneantur, et debebunt. Idem autem Caſtellanus, cum ſuo diſtrictu proficiſcens, ſtatiua faciet cum Nobilibus, non in villis, nec oppidis: ſed prope illa. iuxta Statuta Regni. Et ſi ruſtici, ſeu coloni, commeatum et alia neceſſaria, ad exercitum eius conducere noluerint: ipſe Caſtellanus ad vicinas villas, familiares ſuos, vel aliquos probos Nobiles mittat: qui neceſſaria ipſa, omnibus, qui pro illis ſe contulerint, diſtribuent: Mitrabunt, vt parata pecunia exoluantur: modo, et ordine infraſcripto: Videlicet Fœnum, quantum vnus equus portare, ſeu trahere poteſt, ſoluatur vno Groſſo: quod duobus equis afferetur, ſeu adducetur, duobus Groſſis: quod quatuor equis, quatuor Groſſis. Caſſula ſiliginis vna, tribus Groſſis ſoluetur: Auenę vnus chorus, vno Groſſo: Caſſula verò auenę, duobus Groſſis ſoluetur. Bos, media Marca: Iuuenca, aliàs Iálowicá, ſedecim Groſſis: Porcus, duodecim Groſſis: Aries, ſeu muto, tribus Groſſis: Anſeres, gallinę, et pulli, prout in antiquo Statuto deſcriptum eſt, ſoluantur.

¶ SIMILIS. De militibus mercenarijs, et Nobilitate, ad ſeruitium bellicum proficiſcentibus, vel inde redeuntibus, Capitaneus exercituum Regni, et Palatini, ſeu Caſtellani locorum, prouidere debent: ne ſubditis Spiritualium vel Secularium, aliqua damna vel violentię, contra Regni Conſtitutiones, et Priuilegia, inferantur. et ſi illatę fuerint: vt ad ſolutionem, et ſatiſfactionem damnorum, et iniuriarum, illas inferentes compellantur. Cùm verò milites mercenarij ex ſeruitio, vel Nobiles Regni noſtri ab expeditione bellica, domum reuertentes, aut reuerſi, aut in proprijs agentes, alicui damna intulerint: Nos iuſticiam cuilibet de illis facere, et miniſtrare pollicemur: vel Officiales noſtri miniſtrabunt. iuxta Statuta Regni noſtri. Sigiſmun. Cracouię 1532. B 2.

Caſtellani, ſeu Dignitarij, in Capitaneos non conſtituantur.

ITem cùm ſingula officia ſuis ſunt actibus deputata, Pollicemur: quod in nullis terris Regni noſtri, Palatinum, aut Caſtellanum, in Capitaneū præficiemus præter Capitaneū Cracouień. Kazimir. Viſlicię Fol. 92.

¶ Caſtellani ægrotos in conuentibus qui bellum præcedent reuideant: Vide in Titulo BELLVM. Fol. 21.

CASTRA PER QVEM ÆDIFICARI DEBEANT.

¶ Vide in Titulo, PRIVILEGIVM. Regis Ludouici Priuilegium.

¶ Legem quę vetat caſtra aligenigenis committi, vide in Priuilegio Wladiſlai Jagellonis: quod continetur ſub Titulo PRIVILEGIVM.

CAVSA QVIS CADIT.

Cauſa cadit, ~~qui non probat id: quod ſe probaturum recepit.~~

Conſuetudo. SJ quis in Citatione, vel in controuerſia ſua, recepit ſe probaturum aliquid: eaq; de cauſa retulit ſe ad librum Actorum, Jus aliquod, Miniſterialis recognitionem, teſtes, ad alindne aliquod ſummum cauſę ſuę fulcimentum: neq; eo probat: quo cauſam ſuam lucrari voluit, perdet.

CAVSÆ AD CONVENTIONEM DEVOLVTÆ, STATVTIS DIEBVS IVDICENTVR: ET CONCLVSIONE CONVENTVS FACTA, A' NEMINE IVDICENTVR.

Sigiſmun. 1538. B 4. COnſentimus: vt cauſę, ad Conuentionem Regni generalem deuolutę, duobus in ſeptimana diebus, quarta ſcilicet et ſexta Feria, per Nos deinceps recognoſcantur, et iudicentur. Et concluſione facta Conuentus, nemo poſtea in cauſis, ad Conuentionem deuolutis, iudicari debebit aut poterit.

CANIS.

De morſu canis, ex incitatione alicuius.

Kazimir. Viſlicię. 1368. Fol. 24. EGidius conqueſtus eſt: quod canis Falconis, ex incitatione ſeu impulſione ipſius Falconis, taliter illum laeſit, et momordit: quod ex illo morſu, aſſerebat et oſtendebat ſe claudicare: Falco verò eandem canis incitationē et impulſionē negabat. Et quia Egidius

Ægidius actor, hoc non poterat cõprobare, Nos in tali caſu Decernimus: quod Falco, per Iuramentũ propriũ, debet ſe expurgare.

Feræ acta, et canes, ne vi capiantur.

Nonnullæ diſplicentiæ ſeu controuerſiæ, inter noſtros ſubditos, et Nobiles, in venationibus oriuntur, ex eo: quod aliqui feras agitatas, aut canes alterius recipere non formidant, nec verentur. Vnde Statuimus: vt ſi quis in poſterum ceruum, aprum, aut onagrum alterius agitatum, aut captum, vi, aut occulte, aut canes alterius ceperit, aut rapuerit, et pro ſe vſurpauerit: talis vſurpans, pro ferinis, ſiue canibus, tres Marcas pro pœna: et alias tres Marcas illi, cuius fera fuit, ſoluere ſit aſtrictus. Wladiſl. Iagello Crac. & Vartę 1423. Fol. 47.

CELERITAS.

Celeritas inimica Iudicio.

Licèt in pluribus caſibus celeritas commendetur: tamen eadem celeritas, in Iudicijs et cauſis expediendis, rationabiliter quandoq; non eſt obſeruanda: ſed potiùs amplianda, et dilatanda. ex eo, quod iudicantem cuncta oportet rimari. Kaz. Mag. Viſliciæ Fol. 16.

CENSVS PERPETVI, SOLO ANNEXI, RATIFICANTVR.

Plurics per ſubditos noſtros ſolicitati ſumus: vt literas reponi mandaremus, ſuper cenſus perpetuos domorum: et in defectu literarum, liberam cuiq; poteſtatem faceremus, eoſdem cenſus perpetuos domorum, ſeu quorumuis locorum, ſolo annexos, vni ab altero redimendi: et perpetuitate oneris, pro certa ſumma pecuniaria, inter ſe, inſtar reemptionum cenſuum, commutandi. Nos etſi nunquã aſſentiri eiuſmodi petitioni voluimus: quia tamẽ hucuſq; ab ea ipſa petitione, quæ multam in ſe continere videtur iniquitatẽ, illos cum ſua non vulgari moleſtia, et faſtidio noſtro, nõ ceſſare experimur: prouidere volentes, ne in poſterũ, vni ab altero quod non eſſet æquum repetendi, vel literarum ſuper cenſus perpetuos diuturnitate temporis abolitarum productionem expoſtulandi, occaſio (diſſidiorum inter ſubditos noſtros ſubadminiſtratrix) præbeatur, Statuimus et decernimus, cum aſſenſu et conſilio totius Senatus noſtri, vt nemini ſubditorum noſtrorum, cuiuſcunq; ſtatus et conditionis extiterint, liceat quomodocunq; directe vel indirecte, reemptionem perpetuorum et ſolo Sigiſmun. Cracouiæ 1532. B 2.

anneroꝛum cenſuum, deinceps verbo vel facto, contra veterem illoꝛum poſſeſſionem, attentare. quos perpetuos eſſe, ſola veteri et diuturna poſſeſſione, et circa venditiones vel inſcriptiones bonorum, ad cenſus perpetuos ſoluendos obligatoꝛum, mentione, probari decernimus.

CERVISIA.

Spirituales et Seculares, libere vbiqꝫ locoꝛum Ceruiſias coquant.

Albertus Petrico. 1436. Fol. Ciiij.

ABuſum illum, quo ad recipiendas in villas, de ciuitatibus et oppidis noſtris ceruiſias, Spirituales et Seculares ſubditi noſtri, (ſpecialiter in Brzeſtenſi, Iuniwladiſlauienſi, Radziciouienſi, et in aliis quoqꝫ terris, et diſtrictibus) compellantur, tollimus et abolemus: perpetuo Decernentes ſtatuentesqꝫ, illos, et alios vbicunqꝫ locoꝛum in Regno noſtro conſtitutos, ſubditos noſtros, villarum dominos, eorumqꝫ ſubditos, in hac libertate conſeruandos: vt liceat cuiqꝫ ceruiſias, et liquores alios, vndecunqꝫ recipere, ſumere: in villiſqꝫ, et locis aliis ditionis eorum, braxare, et braxari facere: ac vndecunqꝫ maluerint, aut voluerint, ſumere, habere, propinare, et vti, frui libere: abſqꝫ omni Noſtri, et Capitaneoꝝ noſtroꝛum, prohibitionis, areſti, ac poenę foꝛmidine.

Ceruiſiam, in ciuitatibus Nobiles ſi coquent: Ducilia non ſoluent: praeſertim in ſuos vſus.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 17.

QVia Nobilitas Regni noſtri multa onera Reip. et praeſertim defenſionis contra hoſtem ſuſtinet, Statuimus: vt quicunqꝫ in ciuitatibus, et oppidis, ad vſum ſuum priuatum domeſticū, ceruiſiam braxauerit: dummodo id non in fraudem fiat, ad ſoluendam contributionem, dictam Czopowe, minime teneatur.

CITATIO.

In Citatione, verba criminalia ne ponantur.

Sigiſmun. decret. inter Strzaſkowski & Kolackowski.

MAieſtas Regia decreto ſuo, in vim Statuti perpetuis tempoꝛibus duraturi, omnibus paſſim, tam Procuratoꝛibus quam etiā aliis perſonis, cuiuſcunqꝫ ſtatus et conditionis exiſtentibus, mandare et inhibere dignata eſt: ne quiſpiam citationem inoꝛdinatam, et verba in eadem, quę alicuius honoꝛem et bonam famam tangeret, deſcripta: et ad praeſentiam M. Regię, et iudicium ſuę Maieſtatis, et ad quodlibet Iudicium, Terreſtre ſiue Caſtrenſe,

Caſtrenſe, deferre et de eadem proponere audeat: ſub poena ſeſſionis vnius ſeptimanę, in turri, per omnes, in contrarium decreti ſuę Maieſtatis praeſentis facientes ſuſtinendę.

Ad Iudicium Terreſtre citare licet, pro quacunqꝫ ſumma.

Volumus autem: vt liceat vnicuiqꝫ, pro quacunqꝫ ſumma pecunię, vel iniuria haereditaria, et perſonali, aut bonis quibuſcunqꝫ, totiens quotiens, citare ad Iudicium Terreſtre. Vbi citatus parere, reſpondereqꝫ tenebitur, et debebit: non excipiendo ſe ad Terminos generales, ob ſummę magnitudinem. vel potius licebit Iudicibus Terreſtribus, etiam pro magna ſumma iudicare: cum liceat vnicuiqꝫ partium appellare. Kazimir. Magnus.

In Citatione vero ad Conuentum ſcripta, terminus ſexta die, poſt ingreſſum Regis, praefigatur.

Item quoniam nonnunquam terminus Citationum confuſe ſcribebatur, ad Conuentionem generalem: aut certa diei ſpecificatione non limitatus: aut prolixius aſſignatus. vnde contingebat pauperes nonnullos, non expectato termino, defectu expenſarum, de Conuentione recedere: ſicqꝫ in iuſticia negligi: Hac igitur ratione moti, Statuimus: quod citatio, ex parte actoris ſuper reum, quę debet eſſe ad Conuentionem generalem, contineat ſemper terminum, ſeu diem ſextam poſt ingreſſum noſtrum ad locum Conuentionis: ſub poena trium Marcarum. et hoc propterea: vt lapſa vna ſeptimana, poſt ingreſſum noſtrum in locum Conuentionis, condemnationes, et iudicia exerceantur. ne expenſis, et impenſis magnis homines grauentur. Ioan. Alb. 1496. Fol. Cvi.

Sed omnes Citationes Regiae, quatuor vel duabus hebdomadis ante terminum, in bona citati inferantur: iuxta manſionem Regiam: et iuxta citatorum, ex Maiori in Minorem Poloniam, vel contra, euocationem.

Cum viſum eſſet nobis, et Conſiliarijs noſtris, oneroſum eſſe regnicolis noſtris: vt nobis in terris Minoris Polonię agentibus, citatis ex terris Maioris Polonię terminus breuis, videlicet duarũ hebdomadarũ, corã nobis comparendi, in Citationibus Sigiſmun. Cracouię 1540.

noſtris ſcriberetur: Nos ad petitionem Nuntiorum Regni noſtri Conſtituimus: vt nobis in terris Minoris Poloniæ agentibus, Regnicolis Maioris Poloniæ terminus quatuor hebdomadarũ, coram nobis comparendi aſſignetur. Similiter verò, nobis in terris Maioris Poloniæ agentibus, regnicolis ex terris Minoris Poloniæ, etiam quatuor hebdomadarum terminus comparendi præfigatur. Earum vero terrarum regnicolis, in quibus nos agere contigerit, terminus duarum hebdomadarum in Citationibus ſcribatur: iuxta veterem conſuetudinem.

Rex autẽ, Capitaneus, Palatinus, Iudex, Subiudex, et Officialis, Miniſterialem ad citandum dare poſſunt.

Kazimir. Viſlicie 1368. Fol. 37. DEcernimus etiam declarando: quod nos, vel Capitaneus noſter, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny, habeant facultatem dandi Miniſterialem, ad citandum: ita quod hi, qui habent Ius, non citentur niſi per literas noſtras, vel noſtri Capitanei: illiq; per literas duntaxat citentur. Sed curia noſtra præſente, vel in Iudicio noſtro generali exiſtente, poterit Officialis ad mandatum noſtrum, vel noſtri Capitanei, ſeu Iudicis, ſine litera citare, in hoſpitio, aut in foro. Extra curiam noſtram, vel Iudicium noſtrum, ſi quis citari debuerit: non in domo militis, ſed apud Wladarium, ſiue Sculretum, edictum citatorium proponatur, Actore præſente, vel eius nuntio: ei, contra quem actio fuerit dirigenda, cauſa citationis per quem citatur expoſita: et aſſignato ſibi certo termino comparendi. Et ſi citatus comparere non curauerit, vel contempſerit: pro quolibet termino, videlicet primo et ſecundo, octo Scotos, pro pœna ſoluere teneatur: et in tertio termino ſi non comparuerit, cauſam perdat: et ab actione cadat, cum pœna. Si vero Actor in primo termino, nec per ſe, nec per aliũ ſuũ nuntium paruerit: ab actione ſua cadat, cum pœna ſeptem Marcarũ.

Procurator poteſt citare verbali citatione.

Sigiſmund. 1511. Fol. 18. STatuimus: vt Procurator, ſiue poſſeſſionatus, ſiue non poſſeſſionatus, habens ſufficiens procuratoriũ, poſſit in Iudicijs comparere: omniaq; agere et exercere, quę ipſius principalis cauſam vel cauſas attinent, ſeu tangunt: etiam partem Citatione verbali, alias Nadwomym, citare: Iudicem mouere: ac alia omnia facere, quę ad defenſionem cauſę pertinent. ¶ Idem in Titulo PROCVRATOR.

Sed Cita-

Sed Citacio Curialis, ſolum Rege in aliqua terra exiſtente, fit.

QVia terminus (vt vocant) Curialis, alias Nadwomy rok, multis hominibus difficultates adferre ſolet: propterea quod interdum hi, qui negotia publica apud nos obeunt, paſſim et temere ab vnoquoq; citari ſolent, et in actionibus publicis impediri: Statuimus, quod deinceps, nobis in terris Minoris Polonię exiſtentibus, nemo niſi in eiſdem terris domicilium habens, citari ad nos termino Curiali poterit: pro ſumma, in Statuto deſcripta. et ſimiliter, nobis in terris Maioris Polonię agentibus, non niſi ex eiſdem terris Nobiles citari, ad Iudicium curię noſtrę debebunt. Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 21.

Qui vero inopinate, ac ex improuiſo, in curia, ad Regis vel Iudicis audientiam citantur: debite cauſa per Iudicem, ſeu per Actorem exponatur: et deinceps non ſolis verbis, ſed in ſcripto detur.

PRaeterea, cum in deliberatione conſiſtat mater virtutum ipſa diſcretio, contingit plerunq;: quod aliqui noſtri familiares, vel alij quomodolibet in curia noſtra conſtituti, vel in Iudicio areſtati, inopinate ad Noſtram vel Iudicis audientiam euocantur: et quaeſtiones, de quibus minime cogitauerunt, eiſdem mouentur: Ideo parti vtriq; prouidere cupientes: et vt dicto modo citati, cum bona deliberatione et diſcretione, ſuper propoſitis reſpondeant: neue actores ſuis quaeſtionibus, ſine cauſis fruſtrentur, Statuimus: quod cum aliquis in noſtra curia, vel in Iudicio inuentus, vel ad noſtram vel noſtri Iudicis praeſentiam fuerit modo praemiſſo euocatus, actor ſeu ipſe Iudex, quaeſtionem ſiue cauſam, debite citato exponere, et in ſcriptis tradere teneatur: vt reſpondeatur eidem quaeſtioni. Kazimir. Viſlicię Fol. 12.

Citatio Curialis pro haereditate.

SI quaeſtio fuerit haereditaria, vel pro magna pecunię ſumma, ſcilicet pro quadraginta Marcarum: terminus videlicet trium ſeptimanarum, per Iudicem eidem aſſignetur. alias, ſi pro minori debito, vel pro iniuria verbali: in craſtinū terminus prorogetur. Kaz. Mag. Viſlicię Fol. 12.

Abrogatur haec lex, de Citatione Curiali.

Ex cõſuet. Crac. Fol. Cxxij. Item, pro Granicibus, atq; pro haereditate, nemo poteſt citare alium Citatione verbali, alias Nadwornym rokiem.

Deinceps tantum pro ſumma, Citationes Curiales ſint.

Statuimus, quod nemo citari ad nos termino Curiali poterit: niſi pro ſumma, in Statuto deſcripta.

De citandis verbaliter in Judicio, alias, de tactis.

Conſuet. terrę Cra. Fol. 121. Item dum aliquis tactus recedet a Jure: debet condemnari in perlucro, pro quo tactus eſt. Sed ſi pro poena tactus fuerit: et recedet, non ſatisfaciendo pro poena: extunc aliam poenam ſuccumbet: videlicet Marcas tres Judicio, et parti: pro qua ſtatim debet condemnari in perlucro.

De illis, qui ſunt in remotis partibus, qualiter ſunt citandi.

Kazimir. Villicię Fol. 14. Dum aliquis pro haereditate citatur: et comparens in Judicio, malicioſe opponit: Quod Petrus vel Joannes, in remotis partibus eſt conſtitutus, cohaeres eiusdem haereditatis: cum tamen forſan idem Petrus vel Joannes, nihil Juris habeat ad eandem: ideo ille citatus dicit, ſe non teneri reſpondere, pro eadem haereditate: propterea quod Petrus vel Joannes, cohaeredes ſui, agerent in remotioribus: Quapropter Statuimus: quod taliter Petrus vel Joannes, in Judicio nominatus, de mandato Judicis, in aliquo eminenti loco, vel circa parochiam, de qua parochia eſt haereditas, pro qua eadem queſtio movetur, per Miniſterialem tribus vicibus publice proclamando, ad proſecutionem ſeu defenſionem cauſę, ad certum locum et terminum, debebit citari. quo non comparente, ipſius contumacia ſeu abſentia non obſtante, ad deciſionem ſeu definitionem cauſę, licite per ſententiam definitivam procedatur.

Forma Citationis Caſtreñ ad querelam, talis eſt.

Sigiſmun. 1523. Fol. 53. N. de N. Capitaneus P. tibi Nobili N. de N. innoteſcimus, Nobilem A. de B. contra te, coram nobis, in querela depoſuiſſe: Quomodo tu ipſum, de pacifica poſſeſſione bonorum, hoc vel illo Juris titulo habitorum et poſſeſſorum, expuliſti: et violenter eieciſti. Quare vigore Regio, et noſtri officij Capitaneatus, Mandamus:

Mandamus: quatenus coram nobis, aut officio noſtro Caſtreñ. Feria ſecunda poſt feſtum N. in Caſtro N. ad inſtantiam et inſtigationem eiusdem N. compareas: querelis præfati N. et ad alia, protunc tibi obijcienda et declaranda, reſponſurus. Quod ſiue comparueris, ſiue non: nos ad ea, quę officium noſtrum ſpectant, procedemus. Pro damnis verò exinde ſecutis, necnon pro vulneribus, ſibi per te tunc temporis illatis, (ſi illata ſunt) ſpeciales ſibi contra te reſeruat actiones, in foro competenti. Datum in Caſtro P.

Forma Citationis, pro capite.

PRo eo: quia tu occidiſti patrem ipſius Nobilem N. de N. quã occiſionem Miniſteriali terreſtri N. de N. et Nobilibus obduxit: et ſuper te proteſtatus eſt. Quod caput patris ſui præfati, penſat ſibi ad centum viginti Marcas: et ad pœnam carceris: aut prout Iudicium decernet: et vult te pro eodem conuincere. iudicialiter reſponſurus. Datum. &c.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 50.

Forma Citationis, pro Kmethone profugo.

PRo eo: quia tu non vis ſibi extradere laborioſum N. Kmethonem ipſum de villa N. ad villam tuam N. profugum, quem apud te in villa tua præfata N. areſtauit, per Miniſterialem Terreſtrem N. de N. Quem ſibi penſat ad decem Marcas, et totidem damni. iudicialiter reſponſurus.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 51.

Ne quis citetur contra ſuum Priuilegium.

STatuimus: quòd cùm aliquis contra ſuum Priuilegium, in qualicunq; cauſa citatur: et exhibet ſuum Priuilegium in Iudicio: amittit Sexagenam. quam Iudex ab exhibente pro ſe tollit. Et ſi actor iurare renuerit: quia neſciebat reum, quem citauerat, fuiſſe Priuilegiatum: ſoluet reo dictam Sexagenam, ſicuti præmittitur, amiſſam. Sed idem actor ſi velit iurare, ſe neſciuiſſe reum fuiſſe Priuilegiatum, et prouiſum tali Priuilegio: præſtito huiuſmodi Iuramento, Sexagenam illam non ſoluet reo, quem citauerat.

Kaz. Mag. 1368. Fol. 24.

¶ Vide et in Titulo, PRIVILEGIVM.

Ob diſcordiam vero Citationum, amittitur cauſa.

ITem cùm aliquis fuerit citatus, ad quodcunq; Ius: et pars vult videre, ſi concordant interciſę: tunc Citationes componendę erunt. et

Conſuet. terrę Cra. Fol. 123.

erunt. et ſi ſunt conformes earum interciſę: valet Citatio. Nam ſi interciſę ſunt, non vniformes, aliás, ſi non concordant: tunc actor amittit cauſam ſuam. ex eo, quia praeſumitur falſificati commiſſa.

Sed iam iſtarum poenarum captiones ſunt abrogatae, de defectu Citationis.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 20. Item ad abolendam antiquam conſuetudinem, in terra Sochácзouienſi, et alijs terris Regni noſtri: in quibus Citationes, ob immutatam literam, vel dictionem, vel mutam ſeu mancam in ea ſcripta Propoſitionem, vel propter interciſam, caſſari ſolent, cum amiſſione cauſę: Statuimus, vt eiuſmodi conſuetudo, vtpote pernicioſa, non teneatur: nec deinceps alicui vllum afferat nocumentum. Propter indecentias vero, et defectus Citationis, correctus actor poena conſueta, poteſt meliori Citatione cauſam releuare denuo, et incipere.

Sigiſmun. 1523. Fol. 32. ¶ Si quis in Citatione omiſerit titulum, vel nomen actoris, aut rei: vel ſi Citatio ipſa ſigillo adulterino fuerit obſignata: talis actor, luendo ſoluendoq́ ibidem mox, pro huiuſmodi inſufficientia ſuę Citationis, ſex Scotos parti, et totidem Iudicio, in inſtanti ibidem proponere poterit: ex eadem ſua Citatione, in ſufficientia illa non obſtante: et citatus tenebitur ſibi ad obiecta reſpondere.

Similis de defectu Citationis.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 32. OMnes autem alias poenas acceſſorias, videlicet propter defectum literę vnius, aut totius dictionis, vel alterius cuiuſcunq́ defectus in Citatione, ſiue ex quacunq́ alia cauſa, quam citatus actori obijceret, volens dilationibus et diffugijs laborare, etiam à coadiutoribus antea ſolui ſolitas, penitus annullamus: exceptis poenis, poſt decretum negotij principalis fieri ſolitis.

Forma Citationum ex officio.

SIgiſmundus Auguſtus Dei gratia Rex Polonię, Magnus dux Litwanię, Ruſſię, Pruſſię, Maſouię, Samogitię. &c. dominus et hæres, tibi A. B. C, noſtro D, ex officio tuo C. D, deq́ omnibus bonis tuis, mobilibus et immobilibus, vbilibet in Regno noſtro habitis et poſſeſſis, iuribus aliarum perſonarum in eiſdē nihil nocendo, Mandamus: vt Cracouię, vel vbi tunc cum curia noſtra foeliciter conſtituti fuerimus, coram Nobis, Conſiliarijsq́ noſtris,

noſtris, nobis protunc lateri noſtro aſſeſſuris, tertia Feria proxima, ad inſtantiam G. H. legitime ac perſonaliter compareas. Citat te pro eo: quia tu praeſidens in loco officij tui G. D. à nobis tibi credito et cõmiſſo, in cauſa iudiciali, inter eundem G. H. actorem et vna, et inter J. K. citatum ex altera partibus, occaſione L. M. mota, latius in ſe canente, eundem G. H. actorem, circa horam N. O. contra Juris et Judiciorum formulam, non expectato ſcilicet tempore debito, quo iuxta Statuti diſpoſitionem, actores euadi debent, neq; etiam praemiſſa ſolenni vocatione ſui per Miniſterialem, loco etiam ac forma Juris incompetenti, in euaſione ipſi J. K. condemnare: ſed neq; areſtare eidem ipſam condemnationem, motionemq; ab ea interponere, et in Acta ſcribere permiſiſti: in magnum grauamen, et praeiudicium ipſius. prout de eo Acta tua G. D, vel alioqui proteſtatio ipſius G. H, coram Miniſteriali terreſtri P. Q, et Nobilibus multis facta, et in recenti coram Actis R. S. latius vereq; recognita, canunt et teſtificantur. Quam iniuriam penſat ſibi contra te, ad T. V. Marcas pecuniarum, numeri et monetę Polonicę, et totidem damni. prout hęc omnia tibi latius, in termino declarabuntur. Judicialiter ſis reſponſurus. Datum X. Feria V. proxima Anno Domini.

Cum vero Magiſtratus citatur.

SImilisq; Citatio ipſius Magiſtratus fieri ſolet ab reo: ſi è contrario Judex, praeter tempus, locum, ac ſolennitates Juris, illum condemnari in lucro permitteret: vel alioqui ſi cauſam ſuam, ad forum de Jure communi non pertinentem, exceptione ipſius rei non obſtante, iudicaret: aliquidúe aliud in officio ſedens, contra Juris praeſcriptum, et bonos mores, contra alterutram partem faceret: Exceptiones videlicet, allegationes, motiones, proteſtationesúe facere, aut ſcribere, prohiberet: ſecusúe, quàm factę auditeq; fuerant, ſcriberet: et alia huiuſmodi, abuſus ſui officij autoritate, praeter Juris praeſcriptum et aequitatem, deſignaret.

Farrago Citationum Regiarum, ad inſtantiam Inſtigatoris Regij, ſeu fiſci Procuratorum.

CItat te: quia tu poſtpoſito boni Ciuis, et fidelis ſubditi officio, hoc vel illud, in et contra perſonam noſtram Regiam dixiſti: vel (quod abſit) machinatus es: per quod hanc vel illam poenam

pœnam Statuti commeruiſti. prout tibi in termino latius declarabitur. vel pro hoc aut illo Nobili occiſo, pœnam carceris, Nobis et Reip. debitam, non ſuſtinuiſti: Iudicia, Cõmiſſarios, Conuentus, vel Legatos noſtros violaſti: bonis fiſci, his vel his, hoc vel illud damnum intuliſti: ex illisue pecunias a nobis tolli ſolitas, exactiones cenſuum de bonis noſtris, vel penſionem retinuiſti; Sal, praeter prohibitionem noſtram publicam, huc vel illuc intuliſti: mare noſtrum piratis armaſti: res ad littus eiectas occupaſti: flumina nauigabilia impediſti: vias noſtras inſediſti, coarctaſti, intercluſiſti, inundaſti, deterioraſti, auertiſti: equireas, vel boues, extra Regnum, praeter publicum decretum, egiſti: vectigalia, et telonia noua inſtituiſti: ex commiſſoq; ad nos deuoluta, vi accepiſti: monetam falſam cudiſti, vel intuliſti: has vel illas pœnas, ex iudicato Nobis et noſtro fiſco prouenientes, non ſoluiſti: vel ob crimen peculatus, famoſorum libellorum, vel ob aliud facinus, incurriſti: virginem, viduam, vel vxorem huius vel illius, rapuiſti et violaſti: literas publicę fidei, huic vel illi per Nos datas, miſſas, Conuentus belliue denuntiatiuas, retinuiſti et accepiſti: fidem ſponſione obligatam fregiſti: collecto exercitu, caſtrum huius vel illius, hoſtiliter, turbandoq; pacem Regni publicam expugnaſti: vel illum ad hoſtem Regni, præterue decretum Comitiorum, extra Regnum eduxiſti: ſtatione profugiſti: conſilia tibi credita, tormenta, arma, pixidarium puluerem, exercitum, caſtraue, aut oppida noſtra, hoſtibus prodidiſti: in publica expeditione, vel accepto ſtipendio non meruiſti. et id genus alia.

Citatio a Kmethone, ſiue quouis alio ſubdito, pro iniuria.

Sigiſmun. 1523. Fol. 52. SIgiſmundus, Dei gratia Rex Polonię. ꝛc. Tibi Nobili A, hæredi de B, aliȷsq; omnibus bonis tuis, mobilibus et immobilibus, per te quocunq; Iure poſſeſſis, iuribus aliarum perſonarũ in eiſdem nihil nocendo, Mandamus: vt in terminis C, in D. proxime celebrandis, ad inſtantiam laborioſi E. de F. Kmethonis et ſubditi Nobilis N. de eadem N. hæredis, qui te citat pro eo, quia tu recepiſti ſibi violenter bouem, valoris trium Marcarum pecunię: et ipſum in totidẽ damnificaſti. iudicialiter reſponſurus. et dominus ipſius præfatus C. ſtat pro pœna ſua trium Marcarum, iuxta præfatum A. ſubditum ſuum. Datum. ꝛc.

A Kmetho-

A Kmethone, ſiue quouis alio ſubdito, pro non adminiſtrata iuſticia.

PRo eo: quia tu non vis ſibi iuſticiam miniſtrare, cum laborioſo A, kmethone et ſubdito tuo, de villa tua B: qui ſibi excidit robora diuerſi generis in Gaiſo ipſius, in hæreditate villę G. quam non adminiſtrationem iuſticię penſat ſibi, ad decem Marcas pecunię: et totidem damni. Ibidem.

Citatio a minorennibus adultis, contra tutorem.

CItat te, ſeu citant: quia tu exiſtens Iure naturali, ſeu inſcriptionis paternę, aut datiuo, tutor, non feciſti ſibi hactenus rationem, de bonis mobilibus et immobilibus, veſtibus videlicet, auro, argento, pecudibus, ſuppellectili domeſtica, equis, bobus, vaccis, ouibus, capris, prædiis, &c: poſt olim A. B. patrem ipſius legitimum, in tuam tutelam et adminiſtrationem aſſumptis. quarum etiam rerum omnium, publicum et autenticum Inuentarium non feciſti: in damnum ipſius actoris, ſeu quondam pupilli tui. Quę omnia penſat ſibi contra te, ad C. Marc. pecunię: et totidem damni: vel prout Ius decernet. quę tibi latius omnia in termino declarabuntur. Iudicialiter ſis reſponſurus.

Similis etiam Citatio fit a pupillo, contra eundem Tutorem: pro non reddita ratione, de cenſibus cuiuſlibet anni, et inmentis indomitis.

Citatio pro diuiſione bonorum communium.

PRo eo: quia tu non vis diuidere cum ipſo, bona hæreditaria A. B: quorum medietas ipſum C. concernit: et ipſe tecum vult. quod ſibi penſat ad 100 Marcas pecunię: et totidem damni. Iudicialiter reſponſurus. Sigiſmun. Fol. 50.

Citatio pro bonis, propinquitate deuolutis.

CItat te pro eo: quia tu poſſediſti, et tenes propinquitatē ipſius, videlicet villam A. et eius hæreditatem: ad quam ipſe eſt propinquior, quam tu: poſt Nobilem olim B. patruum ſuum germanum. quę bona præfata, eſtimat ſibi ad 200 Marcas pecunię: et in totidē ipſum damnificaſti. Iudicialiter reſponſurus. Ibidem.

Pro redimendis vero bonis, a propinquo venditis.

CItat te pro eo: quia tu tenes et poſſides bona A. B, à Nobili C. D. fratre vel patruo, aliouè propinquo ipſius, tibi vendita. ad qua tenenda ille eſt Jure naturali propinquior, quam tu. Ideo vt ſtares, Inſcriptiones tuas legitimas oſtenderes, pecuniam ab eo reciperes, et de bonis eisdem ipſi condeſcenderes, Judicialiter ſis reſponſurus. Datum.

Citatio pro redimendis bonis obligatis.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 51. CItat te, ad recipiendum pecunias: quas te, in bonis ipſius hæreditarijs, videlicet villa N. prætendis habere inſcriptas. Et ideo vt ſtares, et Inſcriptiones tuas coram Judicio oſtenderes, et pecunias reciperes, ſibiq; tanquam haeredi, de bonis ipſius præfatis Judicialiter condeſcenderes. Datum.

¶ Citatio ſupraſcripta poteſt fieri etiam, ad Actorum poſitionem: non expectata celebratione Terminorum. et hoc fiet in arbitrio actoris. In Maiori tamen Polonia tenutarius, etiam coram Judicio, vel officio Caſtrenſi, conuenitur. vide fol: 173

Citatio pro debito verbali.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 50. PRo eo: quia tu non vis ſibi ſoluere C. Marc. pecuniæ, monetæ et numeri Polonicalis, certi debiti. quas ſibi debuiſti ſoluere, ad tempus iam præteritum: et non ſoluiſti: et in totidem eum damnificaſti. Judicialiter reſponſurus.

Citatio pro debito inſcripto, ſiue vadio.

PRo eo: quia tu non vis ſibi ſoluere C. Marc. pecuniarum, certi debiti: quas iuxta obligationem B. C. debuiſti ſibi ſoluere, ad tempus iam præteritum: et non ſoluiſti. prout de hoc Inſcriptio, in actis B. C. latiùs canit: et in totidem ipſum damnificaſti. Judicialiter reſponſurus.

Citatio pro debito: ſi vadium obligationi ſit appoſitum.

QUi te citat pro eo: quia tu non attenta tua Inſcriptione A. B. qua te ipſi C. D. inſcripſiſti, et obligaſti, cum tuis poſteris ſoluturum, vel ad Acta E. F. repoſiturum, G. H. Marcas pecuniarum, ad tempus J. K. proximè præteritum: idq; ſub vadio totidem ſummæ facere debuiſti: et non ſoluiſti, neq; repoſuiſti. prout de eo, tam tua Inſcriptio, quàm proteſtatio ipſius E. D. eo nomi-

eo nomine, in Actis praefatis facta latius in ſe teſtificantur. Propter quod vadium praefatum L. M. in Inſcriptione contentum, eidem ſuccubuiſti ad ſoluendum. pro quo te citat: et pront tibi latius, in termino haec omnia declarabuntur. Judicialiter ſis reſponſurus.

Citatio, pro cautione fideiuſſoria.

PRo eo: quia tu ſibi fideiuſſiſti, pro Nobili N. de N. ſolnere viginti Marcas pecuniarum, ad tempus iam praeteritum. quas viginti Marcas nec ipſe N. principalis, nec tu, tanquam pro eo fideiuſſor ſolniſti. Pro quibus te citat. et in totidem illum damnificaſti. Judicialiter reſponſurus. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 51.

Citatio, pro receptione foeni.

PRo eo: quia tu recepiſti ſibi violenter decem caſſulas foeni, in prato ipſius haereditario, villę A, laboris ipſius. quod foenũ penſat ſibi ad viginti groſſ. et totidem damni. Judicialiter reſponſurus. Sigiſmun. Fol. 51.

Citatio, pro conculcatione et depaſtatione frumentorum.

PRo eo: quia tu immiſiſti de induſtria, et violenter, familiam tuam, cum equis et pecoribus, in et ſuper haereditatem ipſius A: et conculcaſti ſibi frumenta diuerſi generis, laboris ipſius. quę ſibi penſat ad 30. Marcas pecuniarum: et totidem damni. Judicialiter reſponſurus. Ibidem.

Citatio, pro exciſione Syluae, aut Mericae.

PRo eo: quia tu violenter excidiſti ſibi robora, in Gaijo ſiue ſylua ipſius, in haereditate A. valoris 10 Marcarum et in totidem ipſum damnificaſti. Judicialiter reſponſurus. Idem. Fol. 50.

Citatio, pro arboribus fructiferis.

PRo eo: quia tu ſibi excidiſti violenter 10 arbores fructiferas, videlicet B. et C. in haereditate ipſius villę D. valoris 5. Marcarum, aut prout Judicium decernet: et in totidem ipſum damnificaſti. Judicialiter reſponſurus. Ibidem.

Adcitatio, ad Citationem translapſam.

QVi te concitat, aliás przypozywa, ad paratam Citationem tranſlapſam: Idem. Fol. 52.

 tranſlapſam:

tranſlapſam: quę ſibi eſt tranſlapſa in terminis Terreſtribus in P, iam praeteritis. qua te citauerat, pro eo &c. Et eo inſeratur Citatio: et concludatur, Iudicialiter reſponſurus.

Adcitatio, ad paratam Citationem patris, fratris, vel cuiuſcunq; anteceſſoris mortui: cuius Citationi terminus nondum venerat.

Idem. Fol. 51. Qui te concitat, aliás przypozywa, ad paratam Citationem Nobilis olim A, patris praedicti Nobilis B. legitimi: qua te praefatus olim A. pater ipſius citauerat: videlicet pro eo. Et inſeratur Citatio patris: et taliter concludatur: Et praefata actio concernit praedictum B. tanquam filium legitimum praedicti A: ideo ad praemiſſa praedicto B, tanquam ſucceſſori, Iudicialiter reſponſurus.

Qui duabus Citationibus citatur.

Conſuet. Quandocunq; aliquis citauerit alium, pro aliqua re, aut bonis aliquibus, aut debito: et alia pars eundem ſimiliter citauerit, pro eadem re: citatus non tenetur, nec debet cogi, ad reſpondendum vtriq; Citationi, et partibus diuerſis: donec partes actores, de Iure ſuo prius inter ſe experiantur: quę illarum ſit propinquior, et maius intereſſe habeat, ad huiuſmodi debitum, aut bona, et res alias: pro quibus dictę Citationes vertuntur. Et interea citatus pacem habere debet á praedictis Citationibus. aut vtraq; pars actorea, ad vnam Citationem ſe inſcribat: et vnum actorem ſe, contra praedictum citatum faciat. nec alio modo citatus, ad reſponſionem dictis partibus, et Citationibus earum, debet compelli.

Qui errat in perſona poſſeſſoris, et alium pro haerede citat.

Conſuet. Quicunq;, in tempore á Iure conceſſo, ponit Citationem, in aliquibus bonis, contra poſſeſſorem: pro aliquo debito, aut onere, in illis bonis inſcripto: et reuocando aliqua bona praedicta propinquitate, credens illum poſſeſſorem eſſe, et haeredem praedictorum bonorum: ſi per haeredem verum, aut per citatum, talis Citatio impugnaretur, eó quod actor errauit, in proprio nomine veri haeredis: non nocet Iuri ſuo error huiuſmodi: etiam ſi talis Citatio fuerit ſecunda. quin luendo poenam ſolitam, propter

Citationis

Citationis importationem illicitam , poterit cauſam inceptam Citatione alia meliori , contra verum hæredem illorum bonorũ, proſequi et continuare : iuxta Iuris formam.

Citatio ſuper Citationem non ponatur : et quando poteſt poni.

ITem ſi quis importauerit Citationem ſuper Citationem , pro vna re : tunc luens pœnam trium Marcarum Iudicio,et totidẽ parti,Citationẽ vnam deſtruat:ſed vna Citatio eiusdẽ ſit nulla. Conſuet. terræ Cra. Fol. 122.

Si vero aliquis , exiſtens cum alio in Citatione , pro aliqua cauſa, aut violentia, et non terminata eã iudicialiter , facit parti aliam nouam violentiam,aut iniectionem in eadem bona:pro quibus prima Citatio penderet indeciſa: extunc poteſt talis citari alia noua Citatione, pro ſecunda violentia , et iniectione : faciendo mentionem in iſta Citatione ſecunda, de prima,hoc videlicet modo: ſtando mecum in Citatione priori,pro eiſdem bonis, ſiue pro eadem violentia : et non finito Iure,pro eadem Citatione priori. Et hoc facere poteſt licite:quotiens in eiſdem bonis violentiam nouam fecerit, Citationibus prioribus non determinatis: neq; Iure finito, pro eiſdem: abſq; iactura cauſę et Citationum priorum. Conſuet.

Formula Citationis ſecundę.

CItat te ſecundo: prout te condemnauit in termino primo, in terminis Terreſtribus in P, iam præteritis, in pœna contumaciæ:iuxta ſuam primam Citationem. qua te citauit pro eo ꝛc. Et inſeratur Citatio originalis:et concludatur,Iudicialiter reſponſurus. Datum.

De his qui pro hæreditate aut debitis citantur.

LIcet in pluribus caſibus celeritas commendetur : tamen eadẽ celeritas in iudicijs et cauſis expediendis rationabiliter quandoq; non eſt obſeruanda: ſed potius amplianda, et dilatanda: ex eo, quod iudicantem cuncta oportet rimari. ideoq; Statuimus: Quod ſi aliquis ſuper capitali hæreditaria quæſtione , primo ſecundo , et tertio citatus non comparuerit : a iudicioq; ſe contumaciter in termino ſibi aſſignato abſentauerit : tunc ob contumaciam eiusdem citati, actor in termino tertio et peremptorio, per Iudicem admittatur, ſententia deffinitiua mediante: in veram eiusdẽ hæreditatis poſſeſſionem. et ab omni Iure eiusdem Kaz. Mag. Viſlicię Fol. 16.

hæreditatis, et ipſius qualibet venditione, per Iudicis ſententiam reus decernatur, et pronuntietur cecidiſſe. Si autem quæſtio erit perſonalis, puta pro pecunia debita, aut quibuſcunqꝫ rebus obligatis, et primo, ſecundo, et tertio termino citatus contempſerit, vel in termino parere neglexerit ſibi aſſignato, Decernimus: Quod tunc creditor quarumlibet rerum obligatarum, ſibi poſt certum terminum per ſententiam Iudicis præfixum, diſtrahendi et alienandi, auctoritate Iudicis, plenam habeat facultatem. ita tamen, quod ſi auctoritate præmiſſa res obligatę, diſtractę, et alienatę, minoris valoris inueniantur et exiſtant tempore alienationis, quàm fuerit pecunia obligata ſeu credita: et ipſe creditor, pro ſumma pecunię, per ipſum ſimpliciter et ſine aliquo cautione credita, vadium receperit, ſufficiat creditori vadium, qui nulli alteri, quàm ſibiipſi, quod ſimpliciter vadium acceperit, imputabit. Sed ſi conditionem creditor appoſuerit circa res obligatas, maioris vel minoris quantitatis, ſi pro minori pecunia res obligatas alienauerit debitor, per Iudicem decernatur, creditę pecunię ſummam adimplere. Si verò pro maiori ſumma res alienauerit obligatas, reſiduū quicquid fuerit, vltra ſummam creditam, debitori creditor reſtituere teneatur.

Qui errat in Citatione, in Data, Titulo, Nomine.

Conſuet. terrę Cra. Fol. 121. ITem pro Data, Titulo, pro proprio Nomine, nemo debet cauſam amittere. Et ſi aliquis defectus eſſet in Citatione, aut in Concitatione: ſuccumbens pœnam trium Marcarum, ſoluet: et denuo debet citare. Quod ſi in verbo litera deeſſet: aut ſi litera Abecedarij male ſcriberetur: iſto nihil amittet aliqua partium.

¶ Qui mos citandi olim fuit: Vide in Titulo, MINISTERIALIS.

¶ Citationem ad faciendos Limites, et collateralium: Vide in Titulo, SVCCAMERARIVS.

¶ De citato, qui reus vocatur, ſeu victus Iure: Vide in Titulo REVS.

¶ De Citationibus calumniatorijs: Vide in Titulo CALVMNIA. Fol. 30.

¶ Citatus non tenetur reſpondere, niſi viſo Miniſteriali: Vide in Titulo MINISTERIALIS.

De Domi-

¶ De Dominabus, aut virginibus, quę citant, aut citantur: Vide in Titulo PROCVRATOR.

¶ De ijs, qui pro haereditate aut debitis citantur: Vide in Titulo DEBITOR.

CIVIS.

Ciuium ad militarem ordinem inauctoratio, quomodo rata eſſe debet.

CIues, qui terreſtria bona habent, cùm pro illis citabuntur ab aliquo: conſeruabimus nos iuxta Ius. Quorum alij, etiam Nobilitate ſe defendere non poſſunt: qui literas ſuper Nobilitatem ſui obtinentes, ſuſcipiunt in ſe negotia, quę ad ſtatum militarem non pertinent. quę quidem ſunt Statuto deſcripta. quorum nullus ſe talibus literis, in Iudicio defendere poterit. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Ciues bona Iuris terreſtris vendant, nec ea acquirant.

ITem ſtatuimus: quòd ciuibus, et plebeijs, vndecunq; exiſtentibus, oppida, villas, prædia, et bona alia, Iuri Terreſtri ſuppoſita, emere, tenere, poſſidereq;, perpetuo vel obligatorio modo, liceat minimè. et eo, quod in profectionibus bellicis, et aciebus ordinatis, locum inter Nobiles competentē non haberent: quodq; illi bonis talibus habitis, occaſiones quærere conſueuerunt, ſe a bellicis expeditionibus liberandi. Et inſuper, cum ipſi domos, et bona in Iure Ciuili ſita Nobilibus non admittant reſignari: eadem viciſſitudine et illis, bonorum in Iure Terreſtri ſitorum, exemptio videtur non abs re eſſe prohibenda. Quodq; Iudices Terreſtres et Caſtrenſes, Inſcriptiones eiuſmodi, in fauorem et perſonas ciuium fiendas, non admittant: admittereq; non præſumant. et ſi ſecus fecerint: extunc quicquid inſcriptum fuerit, contra Conſtitutionem eiuſmodi, id irritum, nullum, et inane decernatur eſſe, Statuto præſenti mediante. Et quod illi, qui iam in effectu bona Terreſtria vſurparunt, illa hinc ad decurſum temporis, quò commodè iſtud facere poſſint, vendere teneatur: ſub pœnis, quas ex illis ſecus facientibus, iuxta arbitrium Noſtrum, et Palatini terrę, in quo illa conſiſtunt, exacturi ſumus irremiſſibiliter. Ioan. Alb. Petrico. 1496. Fol. Cv.

Ciues, bona Terreſtria poſſidentes, militent.

Alexād.in Radom 1505. Fo.cxviij.

CVm mercatores, negociatores, et Ciuitatum incolę, fortunatiores ſunt communiter, ad opes per induſtriam aſſequendas: quibus aucti, bonis ciuilibus bona etiam Terreſtria accumulantes, conſueuerunt á bello abſolutiones obtinere: vt quemadmodum per induſtriam bona aſſequuntur: ſic etiam libertate maiore in eis, quàm Nobilitas, potirentur: quod etſi priuata ſuę rei domeſticę cura, faciant commendabiliter: tamen quia iſtud in Rep. abuſuum et diſſenſionum parens eſſet: quando quidem Nobilitate ſanguinis profuſione Remp. et terreſtrem tranquilitatem tutante, fortunati ciues fortunas terreſtres occuparent: et Nobilium victum vſurparent: et nihilominus ab oneribus publicis, per induſtriam (vt fit) ſe eximerent: Non indignum ergo, cum Prælatis, Conſiliarijs, Baronibus, et terrarum Nuntijs cenſuimus: quod ciues, habentes bona hæreditaria, terreſtria, ad expeditionem bellicam obligata, non ſint exempti et liberi, ab eadem bellica expeditione: quotiens fuerit inſtituta. literęq; Maieſtatis Regię, abſolutorię ab huiuſmodi expeditione datę, vel dandę, locū non habeant. aliàs, prout in Priuilegio Alberti Regis, fratris noſtri, ſupra ſcripſimus latiùs eſſe conſtitutū.

Modus eximendorum ciuium, de bonis terreſtribus.

Sigiſmun. Petricq. 1538. B I.

ANtiquis Conſtitutionibus prædeceſſorum noſtrorum innitentes, et ſubditorum noſtrorum petitionibus permoti, Decreuimus: vt ciues, et plebeij, ſecundum Statutorum prohibitionem, bona hæreditaria terreſtria deinceps non emant: et Inſcriptiones, quę in Iudicijs Terreſtribus, illis ſuper hæc factę fuerint, ſint ipſo facto nullę. Iudex verò Inſcriptionem admittens, pœnam centum Marcarum incurrat, ab eo ex officio exigendam. Bona autem, quę hactenus ciues ipſi poſſiderunt, et poſſident, tenebuntur infra tempus quatuor annorum illa, cuicunq; voluerint Nobili, et indigenę Regni vendere: ſub amiſſione eorundem bonorum: quę modo præmiſſo per nos vendi, et pecunię pro defenſione Regni conuerti debebunt. ita tamen, quòd ea bona, ad hunc modum vendita, poterint proximiores eorum Nobilium, qui ea vendiderant et alienauerant, pro eadem ſumma, pro qua vendita erant, infra annum à tempore venditionis factę, redimere. Hoc tamen extendi non debet, ad ciuitates, et communitates earundem:

earundem: quę bona hæreditaria terreſtria, vigore Priuilegiorum antiquorum, in commune obtinent. ſecus de Priuilegijs, quę ante Statutum Joannis Alberti Regis conceſſa ſunt.

¶ SIMILIS. De ciuibus et plebeijs, bona terreſtria non poſſeſſuris, executionem facere volumus: in primisqꝫ Statuti, anno abhinc quarto facti. et iam nonnullas perſonas, eo nomine ad nos citauimus literis noſtris. Sigiſmun. Cracouię 1547.

¶ Ciues non exequentes Statuta Palatini, in venditione rerum venalium: Vide in Titulo PALATINVS.

Ciuis in ciuitate reſidens, Porádlne non ſoluat.

DE ciuitatibus autem antiquis et nouis, tempore regiminis noſtri locatis, ſic ſtatuimus: Quod ille ciuis, ſeu oppidanus, qui ciuitatem cum vxore, filijs, et familia inhabitat, et agrum ſolus, vel per ſuum hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam Poradlne penſionem. ſed ſi ante ciuitatem, vel oppidum reſidet: ſoluat præfatam Poradlne penſionem: ac ſi in villa reſideret. non obſtante, quod ad Jus et iuriſdictionē eiusdem oppidi, ſeu ciuitatis pertineret: vel cū eis onera ſufferre perhibeatur. Wladiſl. lagello in Iedlna Fol. 51.

¶ Ciuis Nobilem debiti quomodo conuincet: Vide in Titulo MVTVVM.

¶ Nobiles, in Ciuitatibus domos habere poſſunt: modo onera Ciuilia ne vitent: Vide in Titulo NOBILIS.

COADIVTOR.

Poenae a coadiutoribus olim ſoluebantur.

ITem ſi aliquem citabunt cum coadiutoribus: et ipſe citatus non intercedit, alias non recuſabit coadiutores: videlicet non dicet, Coadiutores non intercedo mihi ſimiles, et indiſſimiles: et alia pars interponet, alias záłoży gij ex eo, quia ipſos adiutores non recuſauit: luet poenā, a quolibet coadiutore ſibi ſimili, tres Marcas: et a diſſimili, ſex Scotos: idqꝫ tam in Jure Terreſtri, quam Caſtrenſi. Conſuet. terrę Cra. Fo. Cxxij.

COLVMBATIO.

INſuper volumus: quod columbatio illibere, per rectores Eccleſiarū, a ſuis parochianis non exigatur de cætero: ſed quod quiſqꝫ ſponte petenti dare voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet. Bodʒ̃ta Epiſcopꝰ Cracoui. Fol. 56.

COLLOQVIA.

Iudicia et Colloquia, ſic ſunt diſpoſita.

Sigiſmun. Petrico. 1543. V Iſum eſt nobis, et Conſiliarijs noſtris, ſatis eſſe. vt tantùm ter in anno, Terreſtres Termini celebrarentur: idq́z, ſi non aliqua cauſa legitima impediat: quarta pars verò anni, vt iudicanda Colloquia conuertatur. et hoc propterea: vt Colloquia in terra Sandomirienſi, quolibet anno ſemel fierent: idq́z in tribus locis, iuxta veterem conſuetudinem, incipiendo Feria ſecunda in Autumno, poſt feſtum S. Franciſci: primò Sandomirię, poſtea Radomij, vltimò Viſlicię. Similiterq́z in Cracouienſi, Lublinenſi, et alijs Palatinatibus, ac terris, ipſi Termini Terreſtres, et Colloquia, eodem modo celebrari debent: hoc eſt, ter Termini Terreſtres. quartò autem Colloquia. Perindeq́z et in Palatinatu Ruſſię, et Termini Terreſtres, quartò autem Colloquia, celebrari debent: hoc eſt, incipiendo Terminos Terreſtres Leopolienſes, Feria quarta poſt feſtum Sanctorum trium Regum. poſtea verò in alijs diſtrictibus, ordine: iuxta veterem conſuetudinem. Alij verò Termini Terreſtres, Feria quarta poſt feſtum S. Adalberti. Porrò tercij Terreſtres Termini, poſt feſtum S. Margarethę. atq́z ad eundem modum, in alijs itidem diſtrictibus. Ipſa verò Colloquia Leopolienſia, Feria quarta poſt feſtum Exaltationis Sanctę Crucis incipientur. poſtea ſimili ordine, in alijs diſtrictibus: vt Præmiſlię, et Halicię. Porrò in diſtrictu Chelmenſi Termini Terreſtres, iuxta conſuetudinem, celebrari debent: Colloquia autem, poſt Colloquia Halicienſia. vt ſcilicet Palatinus obire illa poterit. In Lublinenſi aũt terra, in tribus locis conſuetis, in quarto verò loco, in Buſko, Termini ſeu Iudicia Terreſtria peragi debent. ipſa verò Colloquia tantùm Belzę, poſt feſtum Exaltationis Sanctę Crucis, peragantur. Ipſis autem Colloquijs literę noſtrę, quibus Comitia edicemus, impedimento eſſe non debent.

Iudices abſentes, in ſequentibus Terminis iurēt.

Sigiſmun. 1543. QVod ſi Iudices, Subiudices, et Notarij terreſtres, propter veram infirmitatem, à Terminis Terreſtribus abfuerint: propterq́z illorum abſentiam, Termini, quò minus procederent, impedirentur: tum in futuris proximè Terminis, antequam in ſuis locis conſidebunt, tenebuntur præſtare Iuſiurandū corporale. Quod vera, et non ficta infirmitate, ab his Terminis abfuerint.

Similiter

Similiter etiam Palatini, Caſtellani, Dignitarij, et alij Officiales Regni, quicunqꝫ in Colloquijs intereſſe tenentur, ſi aliquando propter infirmitatem in Colloquijs non adfuerint: priuſquam in locis ſuis conſident, Iuramentum præſtabunt: Quòd in proxime' præteritis Colloquijs, propter veram infirmitatem, adeſſe non potuerint. niſi forte' ſeruitus Reip. vel Legationibus occupati fuerint: propter quę, ipſis Iudicijs intereſſe non potuiſſent. Hæc enim illorum abſentiam excuſarent. Tamen in abſentia illorum, Caſtellanus illius terrę, primus locum Palatini occupare teneatur. ſimiliter in loco Caſtellani, aliquis Nobilis idoneus. qui quidem Colloquia celebrare debent: ne iuſtitia hominum prorogetur.

Colloquia neceſſaria ſunt.

ITem, quia multę negligentię, multaqꝫ errata et damna fiunt, inter ſubditos noſtros, per omiſſam generalium Iudiciorum, quę Colloquia vulgò nuncupantur, obſeruationem: Statuimus, vt Palatini illa indicent, præmiſſa in binis Terminis præcedentibus proclamatione. ita vt in tertijs Terminis deinceps iudicetur. Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 18.

Quid in Colloquijs fiat, ac iudicetur.

COram Baronibus etiam, in Iudicijs Colloquiorum generalium, Reſignationes bonorum magnorum peraguntur. Iagello Cracouię 1420. Fol. 45.

¶ Item obligator bonorum, etiã in Colloquio generali, faciat fieri publice', ſemel ad minus in anno vnam proteſtationem: ſi ſua bona, pro hac vel illa ſumma, huic vel illi dedit in obligationem, ſeu pignorationem: idqꝫ Præſcriptionis interrumpendę cauſa. Kaz. Mag. Viſlicię 1368. Fol. 18.

Qui à Iudicijs, ad Colloquia appellat: et poena appellantis.

QVi ad Colloquia à Iudicijs appellat, Volumus, vt teneatur ibidem pro re principali Iure experiri. quod quidem etiam volumus, de Appellationibus ad Conuentum, intelligi. Et ne Nobilitas per Iudicia grauaretur: volumus ne ampliùs Iudex poenam Rocz accipiat, niſi vnam, ab vna cauſa. nihilominus tenebitur Iudex ſententiã ſuam perſonaliter expurgare, in Colloquijs. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Qui Dignitarij Colloquijs præſint, et libros ſeruent.

Et quia

Wladiſl. Iagello Cracouię & Varthę 1423. Fol. 44.

ET quia Barones terrarum noſtrarum,in Iudicijs Colloquiorum generalium, perſonam noſtram repraeſentant : coram quibus cauſę haereditarię, et alię maiores agitantur et tractantur: et ſententię per eosdem latę, robur accipiunt firmitatis : ac ſi in praeſentia noſtra agerentur : coram quibus etiam reſignationes bonorum magnorum peraguntur : et alię cauſę, per eosdem definitę, in ſpeciali libro conſcribuntur : vnde cum maiori alicuius pondere, debeant diligentius et cautius obſeruari : Volumus, quod liber praenotatus,ſeu Acta Colloquij generalis, ſub clauſura trium clauium amodo conſeruentur. quarum vnam Iudex, aliam Subiudex,tertiam verò Notarius Terreſtris, habeant et conſeruent.Nec liceat vni,ſine alijs,clauſurā praedictam aperire.

¶ Idem vide in Titulo ACTORVM LIBRI. Fol. 6.

Abſentia vnius aut duorum Dignitariorum, Colloquia non impediet.

Kazimir. tertius in Korczyn 1451. Fol. 88.

ITaqꝫ Colloquia aſſignata vbilibet celebrabuntur. et mors, infirmitas, aut abſentia vnius, aut duorum Dignitariorum, ad ſedem Colloquialem ſpectantium, celebrationem Colloquij non debebunt impedire. Defectu verò aliquo ex ijs imminente, habebunt plenam facultatem et poteſtatem, alij Dignitarij Colloquio praeſidentes, in loco abſentium et deficientium, alios terrigenas, viros idoneos, legales, et poſſeſſionatos, cum plena poteſtate ſurrogandi. qui habebunt plenam poteſtatem iudicandi tamdiu : quouſqꝫ de defectibus, et de abſentia Dignitariorum, prouiſum fuerit.

Colloquia non negligantur.

Kazimir. Iagellonis Petrico. 1447. Fol. 90.

ASſidua Colloquiorum ſiue Terminorum generalium celebratio,pacis communis conſeruatio,et cuiuſlibet diſſidij infectiui excluſio eſt ad cuius,Palatini,Caſtellani,Capitanei,Iudices,caeteriqꝫ Dignitarij et Officiales Regni noſtri, tenentur tanto diligentius intendere practicam: quanto ad id ſunt, ex onere Dignitatum et Officiorum ſuorum,ſtrictius obligati. Quocirca praeſenti edicto, et authoritate Regia, omnibus Palatinis,Caſtellanis,Capitaneis,Iudicibus,Subiudicibus,diſtricte praecipimus, et Mandamus : vt Colloquia et Terminos, iuxta vires ſuas et tempora,in omnibus terris et diſtrictibus Regni noſtri Polonię, ſine aliqua interruptione celebrent : et illis perſonaliter (niſi forte aliquē grauis languor corporalis,aut in rebus publicis,Regni

ardua

ardua Legatio excuſauerit) interſint : nec aliquem, niſi in duobus caſibus praedictis, de abſentia volumus excuſari.

Abſens propter legitimam cauſam, in locum ſuum alium ſurroget.

IN quibus nihilominus caſibus praecipimus, omnibus aegritudine grauatis, aut Legatione Regni oneratis : vt locum ſuum poſſint, teneantur et debeant, per idoneam perſonam aliam ſupplere : et illi vices ſuas, per literas committere. Colloquium integrum eſſe cenſemus: perinde ac ſi principalis intereſſet. Si quis autem Colloquio et Terminis generalibus intereſſe, aut in locum ſuum ſurrogare perſonam idoneam neglexerit : conueniri eum, per illum vel illos, quibus propter abſentiam ſuam adminiſtratio iuſticię dilata eſt, coram nobis iubemus. vt noſtra ſententia et decreto, ad ſoluendum omnia damna, quę actores ex defectu Colloquij aut Terminorum generalium contraxerint, condemnetur. Idem Rex Fol. eodē.

Officiales Colloquijs perſonaliter interſint.

ITem Statuimus : quód Iudicia peremptoria, ſeu Termini generales, fiant tribus vicibus in anno, in terris ſingulis: omnesq; Officiales, qui Iudicijs praeſidere conſueuerunt, perſonaliter eis intereſſe tenebuntur: et ſint aſtricti. exceptis Palatino, et Capitaneo: qui, dum conuentionibus aut negotijs Regijs fuerint impediti, poterint vice ſua ſurrogare terrigenas poſſeſſionatos, et prudentes, ſeu Iuriſperitos. Caeteri veró praeſidentes in Iudicijs, vt Iudex, Subiudex, Vexillifer, ſemper perſonaliter intereſſe debebunt. praeterquā, ſi eorum aliquis infirmus eſſet: aut Legatione Regia, ſeu Regni fungens, alicubi mitteretur. Nam tunc pro vno ſemel poterit alium in Iudicio ponere, vice ſua. aliàs ſemper extra caſus iſtos, intereſſe perſonaliter ſint aſtricti. Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 93.

In Terminis generalibus, Barones Regni, videlicet Palatinus, Caſtellanus, et caeteri Dignitarij ac Officiales terrę illius, intereſſe tenebuntur : ſub poenis, in Statuto contentis. Sigiſmun. Petrico. 1543.

Dignitarij et Officiales, niſi in Colloquijs interſint: (excepta Reipublicę, et Regis cauſa) ab Nuntijs terreſtribus, in Comitijs deferantur. Sigiſmun Cracouię. 1543.

Quoties, et quando Colloquia fiunt.

STatuimus : quód Termini generales fiant tribus vicibus, in anno quolibet, idq; in terris ſingulis. Kazim. in Nieſzowa 1454.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 18.

Statuimus: vt Palatini generalia Iudicia, quę Colloquia vulgò appellantur, iudicent, praemiſſa in binis Terminis praecedentibus proclamatione: ita vt in tertijs Terminis, deinceps iudicentur.

Ipſi verò Termini generales, tempore Quadrageſimę, annis ſingulis, totiens quotiens, in locis ad id deputatis celebrentur.

Abſentes in Iudicijs, iurent ſe propter infirmitatem abfuiſſe.

SIGISM. Palatini, Caſtellani, Dignitarij, et alij Officiales Terreſtres, qui Colloquijs intereſſe tenentur, ſi forte in aliquibus Colloquijs praeſentes non fuerint, in alijs proximè ſequentibus Colloquijs, priuſquā in loco ſuo reſidebunt, iurare debent: Quia in praeteritis Colloquijs, propter hanc vel illam infirmitatem, non fuerint. nihilominus, abſentibus illis, in loco Palatini, primus illius Palatinatus Caſtellanus: in Caſtellani verò loco, idoneus aliquis homo Statuto deſcriptus, per alios huius Iudicij collegas, collocentur. Quocirca, abſentia nonnullorum non obſtante, per alios Dignitarios et Officiales terreſtres, Colloquia celebrentur. ne iuſticia hominum negligatur. Attamen priores Iuſiurandi conditiones intelligi debent: praeter eum, qui Reip. quocunqz ſeruitio, vel Legatione occupatus fuerit: propter quę Colloquijs intereſſe nequeat, et abſentia illius excuſetur.

Colloquia ſingulis annis celebrentur.

Sigiſmun. Auguſtus 1550. Quia Colloquia generalia videmus eſſe neceſſaria, volumus: vt quolibet anno celebrentur, in locis ſolitis: neqz à Palatinis ad alia tempora transferantur. Quòd ſi ea non celebrarent: poenis Statuto deſcriptis percellantur. Et qui à Iudicijs, ad Colloquia appellat, tenebitur pro re principali ibidē experiri. et idem intelligendum eſt de Appellationibus, ad Comitia generalia. Ne verò Nobilitas per Iudicia grauetur, Volumus: vt Iudex Kocz amplius non accipiat, niſi vnum ab vna cauſa.

De terminis Colloquiorum, et tranſpoſitionibus.

Wladiſl. Iagello Crac. & Varthę 1423. Fol. 42. Peruerſa conſuetudo, in terminorum tranſpoſitione, Colloquij generalis à noſtris ſubditis hactenus obſeruata extitit: vnde diuerſa Iuramenta, et periuria oriebantur: ac infirmitates fictiuę allegabantur. Vnde talibus obuiare volentes, et iniquitati viam praecludere, de vnanimi conſenſu Praelatorum, et Baronum, ac Nobili-

ac Nobilium noſtrorum, talem ordinem in praedictorum tranſpoſitione terminorum, volumus à noſtris ſubditis fore obſeruandum. vt praedictis periurijs obuietur: illicitéq; dilationes amputentur. Decernimus igitur: quod termini Colloquij generalis, taliter in Judicijs terrarum noſtrarum in poſterum tranſponi, et obſeruari debeant: videlicet quod primum terminum, per ſimplicem infirmitatem prorogent: ſecundum vero, per veram infirmitatem, abſq; confeſſione et allegatione Capellani, tranſponant. Pro qua infirmitate, in tertio termino, ſi ſuperuenerit, Juramentum corporaliter praeſtare teneatur: Quod tunc vera infirmitate fuerat innodatus. Si autem in eadem infirmitate caſualiter perduret: tunc tertió poterit iterum facere prorogare eundem terminum. quia ſcilicet, prout iacebat in ipſa infirmitate, huc vſq; non conualuit. Et nihilominus in Colloquio quarto generali parére ſtudeat: aut Procuratorem certum tranſmittere non poſtponat. alioquin cauſam amittat. Sed actor terminum Colloquij generalis aliter tranſponere nequeat: niſi primum per veram infirmitatem.

Item Volumus: quod reclamatio terminorum non debet eſſe deinceps, nec ſit neceſſaria: ſed Termini et Colloquia partibus aſſignatis iudicabuntur. quia Termini et Colloquia erunt peremptoria, pro partibus conſtitutis celebranda. Kazimir. tertius in Korczyn 1451. Fol. 87.

Statuimus: quod Judicia peremptoria, ſeu Termini generales, fiant in anno, in terris ſingulis. Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 93.

Quocirca Repoſitio ſeu Suſpenſio Colloquiorum fieri non debet: ita quod Citationes, et cauſę hominum, nullo modo, neq; generaliter, per ipſos Judices, ad alia Colloquia ſuſpendantur. Quicunq; aūt Judices Colloquiorum, tales Suſpenſiones cauſarum ſua ſponte fecerint: iuxta Statutum debent puniri. vel alioqui, pars non conſentiens, ad Comitia appellet. excepto, ſi tales Repoſitiones, ex conſenſu partium factę fuerint. Sigiſmun. Cracouię 1543.

Judex quando non eſt redarguendus.

INſuper Statuimus: quod in noſtra praeſentia, vel coram noſtro Capitaneo, vel quando generales Termini tenentur, Palatinis vel Baronibus praeſentibus, Judex iudicans non poſſit de malo Judicio redargui: cùm non ipſe ſolus, ſed caeteri et plures iudicant ſupradicta. Kaz. Mag. Viſlicię 1368. Fol. 32.

Ex Colloquijs, et ad Regiam Maieſtatem appellatio fiat.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550. Nihilominus poterit quilibet appellare, de Terminis praedictis generalibus, ad Regiam Maieſtatem, tanquam Iurium omnium Regni dominum ſuperiorem: pro iuſtitia conſequenda.

Quocirca ex Colloquijs, Appellatio ad Comitia Regni fieri debet.

Sigiſmun. Cracouię 1540. DE Terminis ſeu Iudicijs generalibus, quę vulgò Colloquia nuncupantur celebrandis, Statuta omnia deſuper edita in robore conſeruamus: ac illa in ſingulis terris, iuxta eorum Statutorum ordinationem, et veterem conſuetudinem, celebrari mandamus, ſemel ad minus annis ſingulis. Quia verò propter noſtrum in Magnum Ducatum Litwanię egreſſum, negotiaq; Ducatus illius, quę fortè nos in illo diutiùs quàm vellemus diſtinebunt, Appellationes ſeu Motiones à Iudicijs Terreſtribus et Caſtrenſibus, ſeu etiam officio Caſtrenſi, ad Nos factę, remanerent longo tempore indeciſę: per hocq; multorum ſubditorum noſtrorum iuſtitia negligeretur: Statuimus, vt interim, donec nos ex Magno ducatu Litwanię redierimus, eiuſmodi Iudicia generalia bis in anno celebrentur. quibus et domini Epiſcopi, ſinguli in diſtrictu ſedis Epiſcopatus ſui, Palatini, Caſtellani, caeteriq; Dignitarij et Officiales, Iudices, et Subiudices Terreſtres, intereſſe teneantur: ſub poenis, in illos ſtatutis. niſi vera infirmitas, Legatio, vel Reip. ſeruitium, illos excuſarent. In tali enim caſu, licebit impedito ſic in locum ſuum, alium idoneum ſurrogare. In quibus quidem Iudicijs generalibus, omnes Motiones, Appellationes, et alia id genus, tam à Terreſtribus, quàm à Caſtrenſibus Iudicijs, ac etiam ab officio Caſtrenſi, quę ad Nos, ſeu ad Conuentum generalem ſunt factę, et iam ante noſtrum in Litwaniam egreſſum non fuerint deciſę, ac item interim, donec in Magno Ducatu illo Nos agere contigerit, cadentia iudicari et terminari debebunt. Et quicquid, per Iudicio illi praeſidentes, iudicatum et decretum fuerit: id totum per eosdem Iudicio praeſidentes, ac locorum Capitaneos, in executionem deduci debet. Licebit nihilominus vnicuiq;, à decreto et ſententia Iudiciorum generalium, ad Conuentum generalem Regni primum, poſt noſtrum in Regnum reditum celebrandum, appellare. ſed huiuſmodi Appellatione non obſtante, executio decretorum fieri debet: vt ſupra: illeq;, pro quo iudicatum fuerit, in poſſeſſione bonorum illi adiudicatorum inducendus, et in ea tuendus erit. Vbi tandem in Conuentione generali, Nos cum

Conſiliarijs

Conſiliarijs noſtris, ſententiam et decretum, á quo appellatum fuit, iuſtum eſſe cognouerimus: illud approbabimus. E diuerſo verò, vbi per Nos et Conſiliarios noſtros, fuerit retractatum et infirmatum: bona omnia, et res illę, quę per huiuſmodi ſententiam fuerint adiudicatę alicui parti, rurſus reſtituentur illi: pro quo, in Conuentu generali tulerimus ſententiam: ſimul cum fructibus, intermedio tempore perceptis, et damnis inde ſecutis, Iuramento damna paſſi æſtimandis. Tempora verò celebrandorum huiuſmodi generalium Iudiciorum, volumus iuxta Statutorum diſpoſitionem obſeruari.

Statuta de Colloquijs, in executionem ponantur.

Hæc itaq; Statuta, de Colloquijs generalibus celebrandis, imò verò de omnibus perſonis, rebus, ac Iudicijs Regni edita, et quę non ſint poſterioribus expreſſè abrogata, in executionem ponere, et illa exequi, per edicta noſtra mandabimus. Sigiſmun. Petrico. 1538.

COMITIA SEV CONVENTVS.

Comitia Petricouiae ſint: niſi quid vetet.

Cum grauiùs ferrent nonnulli Conſiliarij, et Nuntij terrarum Regni noſtri, ad Conuentum generalem Regni, Graconiam ſeſe vocari: præter veterem conſuetudinem, à loco Petricouienſi illos euocando: Decreuimus, Conſiliarijs noſtris, et terrarum Nuntijs petentibus: vt non alibi, præter Petricouiam, Conuentus generalis celebretur. niſi cauſa legitima, per Nos cũ Conſiliarijs noſtris expendenda, aliud ſuaſerit faciendum. Sigiſmun. Cracouię 1540.

¶ SIMILIS. Aſſentimur dominorum Conſiliariorum, et terrarum Nuntiorum ſententię: et ita relinquimus duraturum: Quia Regni Comitia generalia, non alibi, niſi Petricouię, indici et agi debent. peſtilentię, et ægritudinis Regię, caſibus exceptis. Sigiſmun. Cracouię 1543.

Sed in Lublin, aut Parczow, Poloni cum Litwanis Comitia celebrent.

Hoc etiam addito ſpecialiter, et expreſſo: quòd præfati Barones, et Nobiles Regni Polonię, et terrarum Litwanię, Conuentiones et Parlamenta, quando neceſſe fuerit, in Lublin, vel in Parczow, et aliàs in locis aptis, de conſenſu et voluntate noſtra, celebrabunt: pro commodo et vtilitate Regni Polonię. Iagello Rex Fol. 127.

Sigiſmun. Auguſtus 1550. ❡ SIMILIS. Vt tempore foelicis noſtri principatus, negotia publica procedant: Comitia generalia, vt particularia, iuxta tempus et loca, Statuto deſcripta, edicemus.

Cancellaria informabitur, de praeſtituendis Conuentionum temporibus. et de Conuentu Srzedenſi, Colenſi, et Petricouienſi.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 8. PRouidentes, vt Conuentus particulares debito modo celebrari, dum opus eſt, valeant: Promittimus dare Cancellarię informationem: vt eos oportunis locis, et debitis temporibus, literis praeſcribant: et praeſertim, vt Conuentum Srzedenſem, duabus ſeptimanis ante Colenſem, et ſubinde Petricouienſem, octo diebus conſtituere meminerint.

Conuentus in Radzieiow, Brzeſtenſi et Junowladislauienſi terris, deinceps eſt indicendus.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 9. PEtitioni terrarum, Brzeſtenſis et Junowladiſlauienſis, conſentientes Conſtituimus: vt vtriqz terrę vnum Conuentum terreſtrem in Radzieiow celebrandum, deinceps inſtituamus.

Poena turbantium Conuentus.

Sigiſmun. 1520. Fol. 26. STatuto hoc praeſenti etiam ſancimus: quod quicunqz in Conuentibus rixas facientes gladios euaginauerint, poena Marcarum viginti Polonicalium puniantur. Si vero aliquem vulnerauerint: extunc poena Statuti, antea promulgati, puniantur. Sed ſi aliquem occiderint: poena capitis puniantur. Et contra tales Capitanei locorum, inquiſitionem et exequutionem facere debent: ſub poena centum Marcarum Polonicalium. Hi verò, qui crimine patrato aufugerint, ex Regno ſunt banniendi, et infames pronuntiandi. prout et infames eos declaramus.

Vnus particularis Conuentus, in terra Sandomirieñ. eſt celebrandus.

Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 23. VNus duntaxat particularis Conuentus, in terra Sandomirieñ, iuxta antiquam conſuetudinem celebretur: Conuetu Skrzynieñ, qui ex ſpeciali conceſſione noſtra annis ſuperiobus agebatur, abolito penitus, et ſublato.

Pœna ſtatuitur contra Epiſcopos, et Palatinos, atq; Caſtellanos, ad Conuentus Terreſtres non venientes.

DEcreuimus etiam: quòd Epiſcopi, Palatini, Caſtellani, et cæteri Officiales, teneantur intereſſe Conuentibus Terreſtribus, et in Maiori Polonia Colenſi, et in terris Cracouienſibus Nouę ciuitatis Korczyn: ſub pœnis. Epiſcopi nanq; ſoluturi ſunt pro pœna, Marcas quadraginta. ſi ſe legitima excuſatione, in eodem Conuentu non excuſauerint. Palatini verò, et primarij Caſtellani, ſoluere tenebuntur (ſi ſe temerariè abſentauerint: et legitima excuſatione ſe ibidē, in Conuentu non excuſauerint) Marcas viginti. Similiter Caſtellani minores, ſoluent pro abſentia decem Marcas, fiſco Regio applicandas. ſi ſe non excuſauerint, non vaga, ſed legitimi impedimenti excuſatione. Et pœnę præfatę, fiſco noſtro Regio irremiſſibiliter applicabuntur. Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 8.

¶ Terminus ad Comitia generalia, die ſexta poſt ingreſſum Regis, aſſignari debet. Vide in Titulo CITATIO. Fol. 38.

COMMISSARII, SEV COMMISSIONES.

Commiſſarij circa exemptionem, quomodo ſe conſeruare debeant.

STatutum et ſancitum eſt: quia Commiſſarij, in cauſis Iudicij ſui, non debent recedere à Statuto communi, et facultate illis circumſcripta: videlicet circa limites faciendos, exemptionem bonorum vel diuiſionem (bonorum, inter perſonas etiam remotas: par tamen Ius ſuccedendi habentes) faciendam: et ne morem gerant vllis informationibus, huic Statuto contrarijs. Quòd ſi quid contra Statutum facerent: id nihili eſſe debet; nullaq; informatio illos excuſare poterit. Præterea nulla bona, circa talem exemptionem accipere debent: tantùm ea, quę in literis obligatorijs eſſent deſcripta. Sigiſmun. Cracouię 1543.

Qui citat Commiſſarios vel Iudicium temerè, qua pœna plectitur.

QVi citaret Commiſſarios, aut Iudicium, vel Officium: et talis temerariè citaſſe conuinceretur: tenebitur talis, ibidem in Sigiſmun. Auguſtus 1557.

inſtanti, ſingulis ſeorſum, ſoluere bis quatuordecim Marcas: pro pœna. ſimiliter et parti: ſi citabitur.

Commiſſiones dentur petentibus.

Jagello in ledlna 1433. Fol. 52. ITem promittimus: quod omnibus terrigenis, cum bonis et hæreditatibus noſtris granities poſtulantibus et petentibus, non denegabimus.

Commiſſiones in quibus caſibus dantur.

Alexād. in Radom. 1505. Fo. Cxvij. AVtoritatem iudiciariam vbiqʒ illibatam conſeruare cupientes, Statuimus: quia Nos ſucceſſoresq̀ʒ noſtri, nullas dare debemus Commiſſiones, non dabuntqʒ ſucceſſores noſtri: niſi ſuper limitibus bonorum noſtrorum, et diuiſione bonorum hæreditariorum, inter fratres, et proximiores: aut quę eſſent de conſenſu partium. aliàs datę, nullius ſint roboris, vel momenti.

Commiſſiones Regiae etiam inter remotos, par Jus ſuccedendi habentes, dabuntur.

Sigiſmun. Cracouię 1532. B 2. COmmiſſiones in aliis caſibus, quàm qui in diſpoſitione Statuti continentur, dari prohibemus: et datas nullas eſſe volumus, et decernimus. Commiſſiones tamen, ad diuidenda bona, tam inter fratres germanos, quàm inter alios quoſuis conſanguineos, qui ad aliqua bona par Jus ſuccedendi habent, quantūcunqʒ remotos, locum habere debere declaramus, et decernimus. Quod ſi quis repellere volens eum, qui diuiſionem bonorum petit, negat eum eſſe conſanguineum, vel Jus ſuccedendi ad bona huiuſmodi habere: in tali cauſa Commiſſarij, à diuidendis bonis ſuperſedere, et deciſionem controuerſię ſuper propinquitate et ſucceſſione, ad Judicium Terreſtre remittere debebunt.

Olim ſolum duo Dignitarij, et Succamerarius, ad Limites dabantur.

Kazim. in Nieſſowa 1454. Fol. 93. PRæterea pollicemur: quod omnibus petentibus à Nobis limitationem, ſeu diſtinctionem limitum, inter bona menſę noſtrę Regalia, et bona petentium, conſentiemus: et dabimus duos Dignitarios, ſeu Officiales, et Succamerarium. qui nomine Noſtro, poteſtatem habebunt limites faciendi.

Sed deinceps quinqʒ ſint Commiſſarij.

Item

Albertus Petrico. 1494. Fol. 107.

ITem cum inter bona noſtra, inſcripta vel non inſcripta, et ſubditorum noſtrorum noſtris conuicinantium, nōnunquam iniuriæ et oppreſſiones, nonnunquam etiam cædes committerentur: et fierent difficultates plurimæ, pro limitatione granicierum: noſtris aut Capitaneis, aut Tenutarijs, ſub vmbra Regij nominis noſtri bonorumq́ꝫ noſtrorum, ſubditosq́ꝫ noſtros, vicinos, aut opprimentibus, aut limitationem granicierum difficultantibus: idcirco ex innata Nobis virtute, et benignitate Regia, propter omnem ſubditorum noſtrorum iuſtitiam et pacem, ex hac parte habendam, Promittimus: Quia quibuſlibet ſubditis noſtris, cuiuſlibet ſtatus et conditionis exiſtentibus, granicies ex parte bonorum noſtrorum petentibus, Nos et ſucceſſores noſtri, ſecundum Statuta antiqua, ad diſcernendum æquitatem, Comuniſſarios illius terræ et diſtrictus, in quibus bona limitanda conſiſtunt, videlicet duos Dignitarios et duos Officiales, cum ſuo Camerario deputabimus, et deputare debeant.

Commiſſarij, accepto ex vtraqꝫ parte à ſenibus Iuramento, Limitationem faciant.

Ibidem.

QVi quidem Cōmiſſarij poſtquam exiuerint, debent ex vtraqꝫ parte ſenes aduocare: à quibus recepto Iuramento, iuxta eorum recognitionem et teſtimonium, ad Limitationem procedent. Si verò ipſi ſenes diſcordes fuerint: extunc Commiſſarij, iuxta ſuas conſcientias, concordando diſcordias ſenum, ſecundum eorum priuatum iudicium, Limitationem ipſam proſequentur, et terminabunt. Vbi autem et ipſi Commiſſarij diſcordarent, Volumus: quòd ex ipſorum ſententia, qui plures in voce concordes fuerint, autoritas atqꝫ poteſtas dependeat difinita terminandi: noſtrorum Officialium, videlicet Capitanei, aut Tenutarij, contradictione non obſtante.

Si Commiſſarij deſint, in proprio diſtrictu.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 30.

SI autem Dignitarij, ad Limites ipſos deſignandi, eſſent pauci, in illa terra ſeu Palatinatu: in quo Limites fieri debent: aut forte eſſent abſentes: eo caſu, ex vicino Palatinatu, vel etiam ex remotiore, Commiſſarios deſignabimus, ad ipſos Limites faciendos. non alios tamen, niſi tales: qui in illis terris, vbi Limites eſſent faciendi, poſſeſſionati fuerint.

Sigiſmun. Petrico. 1511.

¶ Decem Groſſi, pro literis Cōmiſſionis, in Cancellaria accipiantur.

¶ A literis Commiſſionis, cum Mandato, decem Groſſi accipiantur.

Capitaneus, ſeu Tenutarius bonorum Regalium, ad Limitationem bonorum exeat: et Commiſſarios prouideat. ſi libera bona poſſidet.

Ioan. Alb. Petrico. 1496. Fol. 107. et fo. 108.

CApitaneo, ſeu Tenutario bonorum noſtrorum mandabimus: vt pariter cum Commiſſarijs eisdem, ad limitanda bona eadem exeat, deſcendat: et Commiſſarios expenſis prouideat: in his praeſertim bonis, quę habemus libera, et ſine obligatione.

Commiſſionis terminus ad limitanda bona, duae ſeptimanae.

Sigiſmun. Petrico. 1528.

INnoteſcentia Commiſſarialis, vna cum Mandato ad Capitaneum, per Miniſterialem et duos Nobiles, inferenda ſunt duabus hebdomadis ante Limitationem. ita vt tam de tempore, quam de loco, certum Capitaneum faciant.

Idem Rex 1523. Fol. 30.

Praeterea Commiſſarij noſtri praedicti, duabus ſeptimanis ante, quam ſimul conuenient ad faciendos Limites, Capitaneum ſeu Tenutarium noſtrum, de tempore et loco ſui conuentus, certiorem facient: per Miniſterialem, et duos Nobiles, ac etiam per literas ſuas proprias, et Mandatum noſtrum.

De honore, ac ſecuritate Commiſſariorum.

Sigiſmun. Cracouię 1543.

QVod ſi quis plebeius, in negotio et iudicio Limitum, vel aliquocunq; contra Commiſſarios inueheretur verbis, illosq́ꝫ inhonoraret: talis turri, vel alioqui ſeſſione dimidij anni, puniri debet. Cuius pœnę executionem, Capitaneus illius loci faciet: ſub pœna, in Statuto deſcripta, contra illos: quia executionem facere negligerent. Quod ſi quis, etiam plebeius, arma corriperet, et vibraret: licet etiam neminem vulneraret: collo luat pœnas. quod etiam Capitaneus exequatur. Nobilitas autem pro talibus exceſſibus, iuxta Statutum puniatur.

Quod a Commiſſarijs, in Limitatione bonorum ſemel decretum eſt: id non innouetur.

Sigiſmun. Auguſtus 1550. A 4.

VT, quod per Commiſſarios noſtros (quos ad Limitationem bonorum noſtrorum Regalium, et Nobilium, concedimus) ſemel decretum fuerit, amplius non innouetur, Statuimus: vt poſt Limitationem bonorum noſtrorum Regalium, ac Nobilium, Capitanei noſtri in fundis Nobilium, iniurias non inferant:

ſubditi

ſubditi verò noſtri, in fundis diſlimitatis, nullum vſum fructum habeant, neqꝫ alvearia, neqꝫ alias vtilitates.

Inter Regnum Poloniae et Ducatum Litwaniae Commiſſarij dabuntur.

PRopter iniurias ſopiendas, quę inter ſubditos noſtros, tam Regni quàm Magni Ducatus Litwanię, mutuò inferuntur, dabimus duos Commiſſarios ex Regno, et duos ex Magno Ducatu Litwanię: quando ſcilicet aliquis, de iniuria aliqua conqueſtus fuerit. Coram quibus Commiſſarijs, poſt innoteſcentiam Commiſſariorum, et Mandatum noſtrum, quilibet comparere tenebitur: ibidemqꝫ ſine vllis dilationibus, culpatus cum parte actorea experiri tenebitur. Sigiſmun. Auguſtus 1557.

Quicquid Commiſſarij fecerint, ratum ſit: nec Reuiſores dabuntur.

NOs verò deputabimus Cõmiſſarios noſtros, qui faciant limites: ac illorum Iudicium, inhibitionibus noſtris non impediemus: Aſſeſſores, ſeu Concõmiſſarios, nec etiam Reuiſores, poſt factos limites deſignabimus. ſed quicquid commiſſarij noſtri decreuerint, illud ratum et firmum eſſe debebit. Praeterea cùm Commiſſarij noſtri conuenient, ad locum Limitum: ſiue Capitaneus, ſeu Tenutarius noſter exiuerit, ſiue non: eduxerit ſenes, aut non: ipſi Commiſſarij nihilominus Limites ipſos proſequi, et finire debebunt: Capitanei noſtri, ac etiam illius, qui queritur de iniurijs Limitum, contradictiõne, ſeu Motione et Appellatione, ac etiam abſentia, minimè obſtante. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 30.

De Commiſſarijs, iniquè citatis: et de alijs Iudicijs.

QVicunqꝫ citaret Cõmiſſarios, aut aliquod Iudicium, vel Officium, pro aliquo proceſſu: et talis decernetur, iniquè illos citaſſe: is tenebitur ſingulis ſeparatim dare, bis quatuordecim Marcas, pro poena. ſimiliter et parti: ſi eadem citaretur. Sigiſmun. Auguſtus 1557.

COMPLICES.

Complices victo patrocinantes, proſcribuntur.

Sigiſmun. 1523. Fol. 36.

SImiliter et omnes complices, eidẽ victo palàm patrocinantes, citari

citari debebunt,ad banniendum: et de Regno,vnà cum ipſorum praefato principali,Iure conuicto,proſcribendum ſe decerni. contra quos, prout eorum principalem, Officium Capitaneale procedere debet.

Si complices impoſſeſſionati fuerint.

Sigiſmun. REX. QVi verò eſſent impoſſeſſionati: per Officium illud Caſtren. comprachendantur, et in turrim conijciantur. quorum punitio, in arbitrio et gratia noſtra conſiſtat.

¶ Complices perpetrati homicidij: Vide in Titulo HOMICIDIVM.

¶ Complices in inuaſione domus: Vide in Titulo INVASIO DOMVS.

CONDEMNATIO.

Kaz.Mag. Viſliciae 1454. Fol. 37.

Qui in termino peremptorio condemnantur.

SI citatus comparere non curauerit, vel contempſerit: in termino peremptorio,cauſam perdat: et ab actione cadat,cū poena.

Kazim. in Nieſzowa Fol. 94. In ſecundo autem termino,in terminis,quilibet citatus comparere, et reſpondere debebit.

Quocirca ſi citatus in ſecundo termino, vtpote peremptorio, Sigiſmun. Petricō. 1523. Fol. 33. temere ſineq; repoſitione termini non paruerit: actor eum condemnabit in lucro: iuxta continentiam ſuę Citationis. attamen in talem condemnationem Citatio debet inſeri,ſiue acticari.

Condemnatio legitima qualis eſſe debeat.

Kazimir. Viſlicie 1368. Fol. 11. AT ipſa pars,quę fuerit abſens,non niſi extremam horam meridiei, Iudice quaſi ſurgere volente, primo,ſecundò,et tertiò,hoc eſt, tribus vicibus euocata, (vel in lucro,ſi rea: vel in euaſione, ſi actorea fuerit) quod ſcilicet parere non curauit,condemnetur.

De iuſtè et iniuſtè condemnatis.

Conſuet. terrę Cra. 1505. Fo cxxiij. ITem dum aliquis aliquem condemnauerit iniuſtè: condemnatus areſtabit condemnationem in libro. Et ſi citauerit,pro iniuſta condemnatione: tunc ille, qui ſic condemnauit, debet luere poenam trium Marcarum,et condemnationē deſcribere de libro. Sed ſi condemnatus non areſtauerit condemnationem: tunc ille, qui condemnauit, poteſt deſcribere ſine poena.

Condemna-

Condemnatio Actoris.

Item in Terminis condemnandis Caſtrenſibus vel Terreſtribus, vſq; in fine Actores debent condemnari. et ſi Citatus prius condemnaret Actorem, antequam Ius admittet alios Actores condemnari: Actori condemnato nihil nocebit condemnatio. Conſuet. terræ Cra. Fo. Cxxij.

Condemnati in Iudicio, illico ſatisfaciant.

QVia victus tenetur victori ſatisfacere, de euictione, et condemnatis: neq; de Iudicio prius recedat: niſi ſatisfaciat pro eo, pro quo eſt condemnatus. Quidam tamen rebellione, aut inobedientia ducti, neſcitur quo animo recedunt de Iudicio condemnati, pro debito nullam ſatisfactionem aduerſarijs impendentes: Quapropter volumus: quod tales inobedientes, de malicia ipſorum commodum non reportent. quia poſtquam conuicti fuerint in Iudicio, ad manus aduerſariorum ſuorũ ligati tradantur. Et ſi in Captiuitate manentes effugerint: à poteſtate eorum ſint liberi, et abſoluti, ipſo facto: et omni debito, quod tenentur et obligantur. præter debitum furti: quod ſemper condemnati ſoluere tenebuntur. Kazimir. Viſlicię 1363. Fol. 9.

Poena condemnati, in Contumacia.

Item Volumus: vt quilibet Actor condemnando Citatum abſentem, in Contumacia, ſoluat duntaxat duos Groſſos. quorum vnus, cedet Notario. et alter Groſſus, Iudicio præſidenti. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 38.

De petitione inſimul, et condemnationis, et poenae.

Item, dum aliquis poſtulat, et condemnationem, aliàs obbicia, et poenam: pro citatione mala, non condemnatio, neq; vtrunq;, ſed poena duntaxat decernat petenti. Conſuet. Crac. 1505. Fo.cxxiiij.

CONFIRMATIO IVRIVM.

Wladislaus Rex tertius, Iura confirmat.

Ex certa noſtra ſcientia, præhabita ſufficientiſſima deliberatione, animo et voluntate noſtra vltronea: ipſis Prælatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Burgenſibus, cæteriſq; ſubditis et incolis Regni noſtri, cuiuſcunq; ſtatus exiſtunt, Spiritualis vel Secularis: quæq; ipſorum Iura, Wladiſl. Petrico. 1434. Ex Priuilegio manu ſcripto.

libertates ac immunitates, literas, Priuilegia, Ecclesiaſtica et Secularia: quę a diuę memorię praelibato genitore, ac alijs Regibus, Principibus, Ducibus, et dominis praedeceſſoribus noſtris Regni Polonię, veris et legitimis haeredibus, ſuper quibuſcunq; bonis et libertatibus habere dinoſcuntur, et habent: ſub quibuſcunq; Datis, in vita ſua iuſte et rite emanata: libertates et immunitates, Spirituales et Seculares, in ſe continentes: et quas hic volumus habere pro inſertis: in omnibus earum punctis, poſitionibus, conditionibus, articulis, et clauſulis vniuerſis, ratificamus, innouamus, approbamus, et praeſentis ſcripti patrocinio confirmamus: decernentes, illa robur obtinere perpetuę firmitatis. Promittimus inſuper in verbo noſtro Regio praeſentibus, et ſpondemus: eadem ipſorum Iura, libertates, immunitates'q;, literas, et Priuilegia, per omnia, rata atq; grata haberet et iugiter, inuiolabiliter, perpetuò obſeruare: ac eis ſatisfacere, cum effectu.

Similiter Kazimirus tertius Iura confirmat.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 92.

NOs Kazimirus attendentes, Conſtitutiones praedeceſſorum noſtrorum quaſdam in obliuionem deductas, alias reformatione et innouatione, et alias additione egere: ad inſtantiam omnium Nobilium, regnicolarum noſtrorum, coram nobis conſtitutorum, de conſilio Baronum, et Conſiliariorum noſtrorum, Conſtitutiones terrarum praefati Regni noſtri duximus praeſentibus innouandas, emendandas, et reformandas in melius: caeteris'q; aliquid adijciendum cenſuimus. vt Iudices terrarum Regni noſtri, ipſis inniti, et ex ipſis eruditione ſumpta, in iudicando conſeruent ſtateram aequitatis.

Confirmatio Iurium generalis.

Idem Rex Fol. 92.

IN primis igitur pollicemur verbo noſtro Regio, omnes Regni noſtri incolas, in Iuribus quibusuis, ipſis à praedeceſſoribus noſtris datis, integraliter conſeruare: nulli'q; bona recipi mandabimus, aut captiuari faciemus: niſi prius fuerit Iure cōuictus.

Similiter Ioannes Albertus omnia Iura, ſimulq; Kazimiri in Nieſzowa condita, confirmat.

Ioan. Alb. Petrico. 1496. Fol. 92.

LIcèt per alias literas noſtras, tunc vniuerſis terris, ſublimitatibus, et ſubditis Regni noſtri conceſſas, vniuerſa Iura, Priuilegia, libertates, et praerogatiuas, per Sereniſſ. Illuſtriſſimos'q; Reges,

Reges, et Principes Regni Poloniæ, olimq́ genitorem noſtrum, eis conceſſas atq; conceſſa, confirmauerimus: cum ſacramento Iuramenti, in fœlici Coronatione noſtra, per nos corporaliter praeſtiti: ibi quoq; licet cenſeantur vniuerſa Priuilegia incluſa eſſe, ſucceſſiue Regno conceſſa: tamen cùm in praeſenti Conuentione, produceretur in medium Priuilegium originaliter, continens Conſtitutiones multas, nobis et Reip. Regni noſtri perutiles, in Nieſzowa olim per genitorem noſtrum datum: illud ad vota Praelatorum, et vniuerſorum regnicolarum, ſpecialiter confirmaturi, decreuimus praeſentibus inſerendū, tenore infraſcripto.

Idem Ioannes Albertus Rex, de eodem.

QVod quidem Priuilegium, in omnibus punctis, conditionibus, paſſibus, et articulis, de certa ſcientia, benignitate, et virtute noſtra innata, praeclarorumq́; Baronum, ac Nuntiorum de ſingulis terris huc conuocatorum, vniuerſorum conſilio, et voluntate, confirmandum duximus: et confirmamus, perpetuò tenendum, obſeruandumq́;. Petrico. 1496. Fol. 96.

Idem Rex Ioannes Albertus decernit, ſua Statuta perpetuò duratura: ſimulq; priora omnia confirmat.

POſtremò verò, vt praeſentium Inſtitutorum confirmationisq́; et ſucceſſionis noſtrorum ſeries, robur obtineat perpetuæ firmitatis: nec vllo vnquam tempore, per Nos, et ſucceſſores noſtros, in aliqua ſui parte, quomodolibet valeat in irritum reuocari: tam praeſentia Inſtituta noſtra, confirmationem antiquorum continentia, quam alia antiquiora vniuerſa, per diuos olim praedeceſſores noſtros Reges Poloniæ, ſucceſſiue edita, praeſentibus etiam non inſerta, in omnibus paſſibus, Capitulis, articulis, punctis, et clauſulis, approbamus noſtra praeſentia: decernentes perpetuò valitura: illa vero vniuerſa antiquiora confirmantes, roborantes, et ratificantes: quatenus perennis firmitatis vim obtineant. Super quibus, tam nouis praeſentibus noſtris, quàm antiquioribus confirmatis, noſtras Priuilegiales praeſentes literas, pendentis retrorſum à dorſo Sigilli noſtri munimine roboratas, de certa noſtra ſcientia dedimus et conceſſimus: per manus Reuerendi in Chriſto patris, domini Creſlai de Kurozwiaki, Epiſcopi Wladiſlaueñ, et Cancellarij Regni noſtri, nobis ſyncere dilecti: Petricouiæ, in Conuentione generali, Anno Ioan. Alb. Petrico. Fol. 110.

domini 1 4 9 6, Feria quarta proxima poſt feſtum S. Vrbani, per Nos, et vniuerſos Praelatos, Barones, Regnicolas, et terrarum Nuntios, celebrata.

Item Rex Alexander, Statuta Heroum Regni, Petricouiae Anno 1 5 0 3. edita, Maieſtate Regia in Litwania exiſtente, continuat et approbat.

ALEX. 1503. Fol. 111. NOs Alexander Rex, poſt foelicem coronationem noſtram, Reſp. Litwana tunc expoſcente, cùm ad Magnum Ducatum Litwaniæ contuleramus nos: his verò Regni terris, nobis in Ducatu ipſo agentibus, dum Conuentionem indixeramus generalem, fuit per vniuerſos Regni noſtri Praelatos, Spirituales et Seculares, et terrarum Nuntios, vniuerſum corpus Regni, etiam abſentium nomine, per literas Noſtras, et per proclamationes publicas vocatorum, venientium et non venientium repraeſentantes, celebrata Conuentio generalis: in loco Regni noſtri, ad id conſueto, Petricouiæ, die Dominico Reminiſcere: et prorogationem habuit, vſq; ad dominicam Iudica me deus &c. Anno domini 1 5 0 3 Cui (Illuſtriſſimo et Reuerendiſſimo olim domino Friderico, Cardinali &c. germano noſtro, ad gubernandum Regnum, in noſtri abſentia per nos olim conſtituto, in lecto vltimæ aegritudinis decumbente) praeſidebant, Reuerendiſſimus et Reuerendi in Chriſto patres, domini, ac Magnifici: Archiepiſcopi, Epiſcopi, Palatini, et Caſtellani, cum reliquis ex ordine Reip. Praelatis, vtriuſq; ſtatus, Conſiliarijs noſtris. per quos, et vniuerſos alios Conſiliarios, ac terrarum Nuntios, Statuta edita, ſunt per Nos, ad vota eorum approbata, infraſcripta.

Alexander Rex cauſam reddit: cur in hunc modum anteceſſorum ſuorum euulgaſſet Statuta.

Idem Fol. 66. SVnt igitur vniuerſa haec, ad praeſens ſingulare volumen congeſta, Priuilegia ſupra ſcripta, Conſtitutiones Regni Poloniæ (quæ ſub tempore, à Boleſlao Caliſſienſi Duce, et à Magno Kazimiro, vſq; ad noſtra praeſentia tempora, autoritas Principum, pro Regno et incolarum eius foelici ſtatu, edidit) continentia. quorum tenores libris Legum Ciuilium, ad Reip. Regni noſtri ſtabilimentum vtilitatemq;, per dictum olim Kazimirum Magnum receptorum, anteponimus: eorumq; omnium, ſicut vetuſtiora praepoſuimus: ac eis clauem apertionis, proceſſum Iuris, et termi-

et terminorum conſeruationem, cum aliis ſuo loco poſitis, tanquam Iuris vehiculum atqз promulcum, quo tutiſſime per omnes euentus iuſtitię vectitabitur ſalus, aſcripſimus. Sic infraſcriptum noſtrum hoc, omnium extremo ſupraſcriptorum loco ponimus. Quod licet nihil contineat conſtitutionis nouę, veteris duntaxat, perhibere ſub ſacramenti munimine robur: tamen quia dum in hac Radomienſi diaeta, communi ſubditorum conamine et inſtantia impetratum a nobis erat: per quod nos re vera potius prouocati et incitati, quam motu proprio perſuaſi ſumus, ad iſtud edendum commune Priuilegium per omnes voluminis paſſus ſupraſcriptum fatebimur neceſſario. Vniuerſis quibus expedit, praeſentibus et futuris, infraſcriptum Priuilegium dediſſe occaſionem nobis: vt Priuilegia vniuerſa ſupraſcripta, cenſuram iuſtitię ſtatusqз publici perſtringentia, de theſauro Regni noſtri publico, ac ex aliis Regni noſtri publicis ſcriniis atqз locis, (quorum ſupra fit mentio) ſumpta, in manus dederimus ſubditorum noſtrorum. Quamobrem Priuilegium infraſcriptum, tanquam ſpecialiſſimum, et ſubditis noſtris gratiſſimum, duplici ſcilicet et materiali et ſacramenti ſigillo munitum, non inter indaginum ambages ſupraſcriptas, ſed ſpeciali deſcriptione exaratum, atqз omnium vltimum, tanquam vectem ac ſigillum praemiſſorum habebit locum. Cuius ſequitur tenor:

Generalis confirmatio Iurium, per Regem Alexandrum.

IN nomine Domini Amen. ad perpetuam rei memoriam, Regnantium et imperantium auſpicia, foeliciora ſemper eueniunt: dum quod ſacris ſuis proferunt et promittunt oraculis, pro Iure et iuſtitia conſolationeqз ſubditorum fidelium tenendum, id literis etiam perpetuis firment: et poſterorum noticię commendent, aeuo perpetuo duraturum: Proinde nos Alexander, Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Litwanię, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Ruſſię, Pruſſię, ac Culmeñ, et Elbineñ, Pomeranięqз, Dominus et haeres &c. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, vniuerſis, praeſentibus, ac futuris, harum noticiam habituris: Quia licet in ſacris Maieſtatis noſtrę Regię primitiis (dum videlicet principes Spirituales et Seculares, caeteriqз Praelati, et regnicolę noſtri, foelici aderant Coronationi) vniuerſa Priuilegia, per diuos olim anteceſſores noſtros, Principes, Duces, Reges, et per Nos, poſt ANNO domini 1505.

fœlicem Coronationem noſtram, Regno Poloniæ, eiusq́ꝫ regnicolis conceſſa, promiſimus inuiolabiliter tenere: tamen propter maiorem eorum firmitatem, annuentes votis Conſiliariorum noſtrorum, et Nunciorum terrarum, ex vniuerſis Regni terris in hac Conuentione exiſtentium, eorundem petitionibus et adhortationibus permoti, non per errorem vel improuide aut indeliberate, ſed ex ſpeciali virtute et munificentia Regijs noſtris, per literas perennes præſentes noſtras, promiſſionem illam noſtram ſolidiorem firmioremq́ꝫ efficere volentes: vniuerſarum terrarum noſtrarum, et vniuerſorum ac ſingulorum incolarum terrarum earundem, cuiuſuis ſtatus, ſexus, conditionis, et ordinis exiſtentium: Priuilegia, indulta, munimenta, Statuta, donationes, libertates, prærogatiuas, immunitates: et quaſlibet donationum ac venditionum Inſcriptiones, ſub quibuſcunqꝫ verborum tenoribus, modis, conſuetudinibus, ac dictis: per Illuſtriſſimos ac Sereniſſimos prædeceſſores noſtros, Principes, Reges, Reginas, hæredes, et Duces Poloniæ, et per Nosipſos, Regno Poloniæ, ac prædictis et alijs vniuerſis terris iuſte et legitime datas, donatas, conceſſas, et emanatas, ac data, donata, conceſſa, vendita, emanata, tentaq́ꝫ et obſeruata: (quorum et quarum tenores, hic volumus habere pro inſertis) in omnibus ipſorum et ipſarū modis, punctis, articulis, clauſulis, conditionibus, et conſuetudinibus, roboranda, confirmanda, et gratificanda, ac roborandas, confirmandas, et gratificandas, duximus et decreuimus: roboramusq́ꝫ, confirmamus, et gratificamus, ac præſentis ſcripti patrocinio firmamus, et approbamus: illa et illas, vere, perpetuo, indubie, et in æuum, inuiolabilis firmitatis robur obtinere: Promittentes ſub Iuramento noſtro: quod in prædicta fœlici Coronatione noſtra, corporaliter præſtitimus: illas ac illa, in quodlibet illorum illarumq́ꝫ, in omnibus prædictis eorum earumq́ꝫ modis, conſuetudinibus, poſitionibus, deſcriptionibus, articulis, punctis, et conditionibus, firmiter et inconcuſſe et inuiolabiliter tenere, habere, et obſeruare: teneriq́ꝫ, haberi, et obſeruari facere, temporibus perpetuo duraturis. Quod ſi aliquid, contra libertates, Priuilegia, immunitates, et Iura præfata Regni fecerimus: illud totum caſſum, irritum, inane, nullumq́ꝫ eſſe volumus, ac decernimus, ipſo facto: atqꝫ irritamus, et caſſamus, tenore præſentium mediante. In cuius rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Conuentione generali Radomienſi, Sabbato Inuentionis S. Crucis, Anno domini 1505, Regni noſtri anno quarto: præſentibus

Reueren-

Reverendiſſimis et Reverendis in Chriſto patribus, dominis, Andrea Archiepiſcopo Gneſnenſi et Primate, Bernardino electo Leopolienſi: Joanne Cracovienſi, Vincencio Wladiſlavienſi, Joanne Poſnanienſi, Luca Varmienſi, Eccleſiarum Epiſcopis: necnon Magnificis, Venerabilibus, et Generoſis, Spytkone de Jaroſlaw Caſtellano Cracovienſi, Joanne de Tarnow Sandomirienſi, Nicolao Gardzina de Lubrant Caliſſienſi, Petro Myſzkowſki de Mirow Lancicienſi, Nicolao de Koſcielec Brzeſtenſi, Nicolao de Krethkow Inowladiſlavienſi, Joanne de Tarnow Ruſſię, Nicolao de Kurozwiaki Lublinenſi, Prándota de Trcianá Ravenſi, Palatinis: Joanne Jarand de Brodzow Caliſſienſi, Joanne de Przeramb Siradienſi, Januſio Latalſki Gneſnenſi, Joanne Slupeczki Sandecenſi, Jacobo de Sieklika Voynicenſi, Petro Száfrániecz de Pieſzkowa ſkalá Viſlicenſi, Joanne Jordan de Zákliczyn Biecenſi, Staniſlao de Mlodzieiowicze Radomienſi, Martino Skotniczki de Boguria Záwichoſtenſi, Staniſlao de Pothylicza Miedzyrzecenſi, Petro de Opálinicza Landeñ, Petro Gorſki Nakleñ, Nicolao de Rádzikow Dobrzynenſi, Petro de Niemyglowy Ravenſi, Paulo de Chotza Polancenſi, Caſtellanis: Joanne de Laſko, Eccleſię Gneſneñ, et Regni noſtri Cancellario, Jacobo de Szydlowiecz, Theſaurario eiusdem Regni, Alberto Gorſki Scholaſtico Wladiſlavienſi, Nicolao de Barthniki Cuſtode Plocenſi, Eccleſiarum, Secretarijs noſtris: Nicolao Firley de Dambrowiczá Vexillifero Cracovienſi, et Capitaneo Lublinenſi, Verſlao Wilczek de Lubień Leopolienſi, Alberto Skora de Gay Dobrzynenſi, Staniſlao de Caſſanow Lublineñ, Succamerarijs: caeteriſq; Conſiliarijs, et Curienſibus noſtris, ad praemiſſa teſtibus fide dignis, ſyncere et fideliter nobis dilectis. Datum per manus eiusdẽ Venerabilis Joannis de Laſko, Gneſneñ Eccleſię et Regni noſtri Cancellarij, ſyncere nobis dilecti.

Idem Alexander Privilegia Sandomiriae confirmat.

ALEX. Cracovię 1502.

Nos Alexander &c. Significamus: Quia licet in ſacris Maieſtatis noſtrę primitijs (dum videlicet principes Spirituales et Seculares, caeteriq; Praelati, Barones, et regnicolę noſtri, foelici aderant Coronationi noſtrę) univerſa Privilegia, per divos olim anteceſſores noſtros, videlicet Ludovicum alias Loyſz. Kazimirum antiquum, Wladiſlaum avum, et Wladiſlaum patruum, Kazimirum patrem, et Joannem Albertum germanum,

Hoc Privilegium confirmatũ à Sigiſmundo 1537.

 aliosq;

alios'qz Reges, Reginas, Principes, prædeceſſores noſtros, eius regnicolis conceſſa, promiſerimus tenenda: tamen inſuper, vt ipſi pro eorum in Nos fide et beneuolentia, perpendant, ſe proinde gratiarum noſtrarum affectus et in præſenti conſequutos, et omni tempore conſecuturos procul dubio: (qua quidem ſua beneuolentia Nos, poſt mortem eiusdem Domini Regis Joannis Alberti, ad hoc inclytum Regnum Poloniæ, Jure electionis eorum liberę, Dei'qz optimi fauente clementia, vnanimiter elegerunt regnaturum) Decernimus ex ſpeciali virtute et munificentia noſtra, per literas noſtras perennes, promiſſionem illam noſtram efficere firmiorem. Vnde ſicut quibuſlibet petentibus confirmationem Priuilegiorum, ab eisdem olim anteceſſoribus noſtris habitorum, hactenus dare conſueuimus: ſic totius Nobilitatis terrę noſtrę Sandomirień, Priuilegia, Inſcriptiones, libertates, conceſſiones, exemptiones, prærogatiuas, indulta, et alia munimenta: per quoſcunqz Reges, Reginas, et Principes, prædeceſſores noſtros: eisdem ſimul, aut diuiſim, prædictę'qz Nobilitati terrę Sandomirienſis, data et conceſſa, datas'qz et conceſſas, iuſta et legitima, iuſtas'qz et legitimas: (quorum quarumqz tenores, perinde eſſe et valere volumus: ac ſi idem noſtris de verbo ad verbum, inſerta inſertę'qz eſſent) in omnibus eorum earū'qz tenoribus, paſſibus, capitulis, conditionibus, clauſulis, et articulis, duximus ex gratia ſpeciali, virtute et munificentia noſtra Regia, confirmanda, approbanda, et roboranda, confirmandas'qz et roborandas, et approbandas: prout confirmamus, approbamus, et roboramus: decernentes ea et eas, perpetui roboris vim habituras, tenore præſentium mediante, in æuum.

Sigiſmundus Rex omnium Jura confirmat.

Sigiſmun. Cracouię 1507. CVm rebus tempora vetuſtatem afferant: quę numero annorum admirabiliores, et ſanctiores habentur: eas ne vlla vnquam obſcurare poſſit obliuio: et præſertim, quę à Regibus et Principibus, ad communem ſubditorum vtilitatem fiunt: par et æquum eſt, vt literarum monumentis ſempiternę memorię mandentur: quarum adiumento ab interitu vindicentur, et immortales fiant: Proinde nos Sigiſmundus Rex Polonię ꝛc. Notum facimus, vniuerſis et ſingulis, præſentibus et futuris: à quorum cognitione, præſentium literarum ſeries non erit aliena: Quòd licèt ánte paucis diebus (cùm omniū Prælatorum et Procerum Regni, imó veriùs totius Senatus, Nobilitatis, et populi conſenſu, Diadema capiti noſtro imponeretur) Jureiurando de more

de more ſanximus, omnia Iura, omnia Priuilegia, omnes deniq; libertates, et immunitates Regni, ſiue omnibus in genere, ſiue ſingulis in ſpecie, per Reges, Principes et Duces, qui Nos præceſſerunt, ac Regno tanquam Monarchę ſiue Tetrarchę præfuerunt, in quacunq; legitima cauſa data et donata, ſiue donatas et datas, rata et firma eſſe debere; pro maiore tamen huiuſce rei firmitudine, ac robore: vt in futurum teſtimonium extet, Nos non ſolum boni principis officio functos; ſed debito noſtro, non minus liberaliter, quàm libenter ſatisfeciſſe: poſtquā voti compotes, eorum communi conſenſu, ſingularíq; erga nos pietate, facti ſumus (quod bonum et fauſtum, fœlixq; ſit Nobis, et Regno noſtro: vt demum hunc ipſorum conſenſum, ad vltimum finem vitę, nobis præferre liceat.) votis et precibus eorundem Prælatorum, Baronum, et Procerum, imò verius totius Senatus, et Nobilitatis, (cuius Nuntij, cum plena facultate, ex ſingulis Regni terris, ad conſultandum nobiſcum, de futuro ſtatu Regni, huc conuenerant) annuentes: cum bona et matura deliberatione, omnia Iura, omnia Priuilegia, omnia Statuta et Decreta, omnes deniq; donationęs, libertates, et immunitates, et quaſcunq; venditionum, et donationum literas, et ſyngrapha, ſub quocunq; tenore verborum factas: omnium terrarum Regni noſtri in genere, omniumq; prædictarum terrarum in ſpecie, omnis generis, omnis gradus, vtriuſq; ſexus hominum et incolarum: à Regibus, et Reginis, hæredibus, et Ducibus terrarum Regni Polonię, et præſertim Kazimiro magno, Ludouico aliàs Loyſz, Wladiſlao auo, Wladiſlao patruo, Kazimiro patre, Ioanne Alberto, et Alexandro, germanis, Regibus Polonię, prædeceſſoribus noſtris, iuſtè et legitimè data et donata, datasq; et donatas: (quorum et quarum tenores, tanti eſſe volumus: ac ſi in præſentibus literis expreſſè deſcriberentur) in omnibus ipſorum et ipſarum punctis, articulis, ſententijs, clauſulis, et conſuetudinibus, roboranda, confirmanda, et ratificanda, roborādasq;, confirmandas, ratificandasq; duximus, et decreuimus: ac roboramus, confirmamus, ratificamus, et præſentibus literis approbamus: illa et illas, perpetuas, et indubitatas, inuiolabiles, firmas, et validas, in ſempiternum futuras.

Ad idem, ex eodem Priuilegio.

ADijcientes, Iuramenti circa Coronationem per Nos præſtiti, et facti, auctoritate: Omnia ſupradicta, in omnibus conſuetudinibus, deſcriptionibus, punctis, articulis, conditionibus, clauſulis, Ibidem.

clauſulis,et ſententijs,firmiter et inuiolabiliter tenere,et ſeruare: teneriq; et haberi et ſeruari facere,temporibus per ſingula duraturis. Quod ſi aliquid contra libertates,Priuilegia,Iura,et immunitates prædictas Regni fecerimus,derogando vel abrogando,in toto vel in parte,alicui præmiſſorum: id totum irritum,et inane,ac nullius roboris,nulliusq; momenti,eſſe volumus.

Sigiſmundus Auguſtus, iam Regno inauguratus,de ſui electione,Iuriumq; confirmatione, ita ſcribit.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550. IN nomine Domini Amen: Ad perpetuam rei memoriam. Quandoquidem incerta eſt, neq; durabilis memoria humana: conſueuerunt prudentes homines ſcripturę commēdare id, quod in aeterna memoria poſteritatis haberi volunt: Proinde Nos Sigiſmundus Auguſtus,Dei gratia Rex Polonię. &c. Significamus præſentibus literis, vniuerſis quorum intereſt,præſentibus et futuris: Quia cùm ante viginti annos,viuente adhuc pię memorię Sereniſſimo Rege Sigiſmundo,parente noſtro, vnanimi conſenſu Conſiliariorum noſtrorū,tam Spiritualis quam Secularis ſtatus,et totius nobilitatis, aliorumq; ſtatuum Regni, ad Regnum Polonię electi,et coronati fuimus: vbi omnes Conſiliarij Regni,ordinesq; alij, Iuramentum debitę fidei, necnon ſubiectionis ac obedictię,nobis fecerunt: nihilominus,quòd ea præſtare nobis non tenebantur, quamdiu Sereniſſimus parens noſter viueret; penes quem integra autoritas,et ſuperioritas Regia durare debuit: prout et ad finem illius vitę durauit integra: et quia aetas noſtra tum non permittebat, vt debitum Iuſiurandum, ſecundum antiquam conſuetudinem maiorum noſtrorum Regum Polonię, facere poſſemus: obligauerat ſe eo nomine Sereniſſimus Rex, parens noſter: vt cùm ad aetatem noſtram perueniremus, Iuſiurandum debitum faceremus: eoq; nos obligaremus, Omnia Iura,Priuilegia,libertates,literas, et immunitates,iuſtas et legitimas,ipſius Regni noſtri Spiritualibus,Secularibus,et quibuſcunq; ordinibus hominum,nullis exceptis,à prædeceſſoribus noſtris Regibus et Principibus Polonię, nominatim verò à pię memorię Regibus,Kazimiro Magno,Ludouico, Wladiſlao proauo, Wladiſlao antiquo patruo, Kazimiro auo,Ioanne Alberto et Alexandro patruis, et Sereniſſimo Rege Sigiſmundo parente noſtro, datas, in omnibus firmiter tenere,ſeruare,et tueri: et hoc,quodcunq; illegitime ab hoc Re-

hoc Regno alienatum vel ademptum eſſet,iuxta facultatem noſtram recuperaremus,et ad vnitatem Regni adiungeremus : in nullo diminuendo fines Regni Poloniæ,ſed potius augendo,tantum quantum poterimus. prout iam huic ipſi obligationi ſatisfecimus: quando ſeptimo anno poſt Coronationem noſtri,more ſolito,in Eccleſia Iusiurandum præſtitimus. Poſt quod quidem Iusiurandum noſtrum, obligauimus nos literis noſtris, omnibus ſubditis noſtris datis: Quia cum Dominus Deus ex hac luce,memoratum Sereniſſimum Regem parentem noſtrum ſuſtulerit, non prius ſubditi noſtri deberent nobis obedientiam: quousq; in omnibus,in genere,omnes literas,et Priuilegia,tam generales Regni,et Dominiorum ei annexorum, quàm priuatarum perſonarum et locorum, omnes libertates continentia, aliasq; literas et immunitates, à ſupradictis prædeceſſoribus noſtris datas, et ab ipſo Sereniſſimo olim Rege parente noſtro, quamdiu vixit,dandas,literis noſtris confirmauerimus:et illas, vti in ſe extant ſcriptæ,in debitam executionem,iuxta facultatem noſtram reponeremus. Cum autem eò res peruenit: quoniam Dominus Deus Sereniſſimũ ipſum Regem, parentem noſtrũ, ex hac luce ſuſtulit: et iam poſt hanc liberam electionem,et coronationem noſtri, gubernatio, ſuperioritas,et auctoritas Regni, nunc ſuper nos deuoluta eſt: memores Iusiurandi per Nos præſtiti, et obligationis literalis, in nosmet datæ, Ediximus Conuentum Regni: tam propter alias neceſſitates Regni: quàm inprimis propter hoc : vt illud ipſum re ipſa exequeremur ſubditis noſtris, quod illis verbo et literis noſtris promiſeramus. Proinde ex iſtis cauſis,omnibusq; rebus bene apud Nos et cum matura deliberatione expenſis,poſtulationibus etiam omnium ordinum Regni,in hoc Conuentu exiſtentium,permoti: Omnia Iura,Statuta,donationes,libertates,immunitates, cõſuetudines, et omnes alias literas, et Priuilegia, quocunq; tenore verborum conſcripta,tam generalia totius Regni, et dominiorum ei adhærentium, Spiritualia et Secularia , quàm ſpecialiter omnibus ſtatibus,et perſonis,et locis, generaliter et ſpecialiter, nullis exceptis : à Regibus,et Reginis,à Ducibus,Dominis,et hæredibus,Regni Poloniæ,et terrarum eius, nominatim verò a Regibus piæ memoriæ,Kazimiro Magno,Ludouico Loyſz,Wladiſlao proauo,Wladiſlao antiquo patruo,Kazimiro auo, Ioanne Alberto et Alexandro patruis , necnon Sereniſſimo Sigiſmundo Rege parente noſtro,anteceſſoribus noſtris,iuſta et legitima,iuſteq; et legitime datas et donatas,dataq; et donata: (quæ quidẽ eius va-

eius valoris habere volumus : perinde ac ſi hic,de verbo ad verbum inſerta fuiſſent)ita prout ipſa in ſe ſonant,nihil eis diminuendo vel detrahendo,renouare, confirmare,approbare,ratificare decreuimus: prout praeſentibus literis noſtris renouamus, confirmamus,approbamus,et ratificamus:necnon firma,durabilia, certa,inuiolata,et immutabilia habere volumus,temporibus perpetuis. Et pollicemur verbo noſtro Regio:et ſub onere Iuriſiurandi per nos praeſtiti,obligamus nos:quia haec omnia ſupradicta,Iura,immunitates,libertates,donationes,Priuilegia,et literas,per anteceſſores noſtros pię memorię,et nominatim per Sereniſſimum Regem parentem noſtrum, legitime et iuſte datas et exhibitas,data et exhibita,firmiter et inuiolabiliter tenere, et iuxta ea ſubditos noſtros omnium ordinum,tam generaliter omnes,quam ſpecialiter ſingulos, vnumquenq; conſeruabimus : et omnibus tenere,et conſeruare mandabimus , temporibus perpetuis. et id,quod illis contrarium fuerit,neq; ipſi faciemus: neq; alijs facere permittemus. Quod ſi aliquando eueniret : vt vel per Nos,vel quempiam alium,iſtis ipſis Iuribus,Statutis,donationibus,Priuilegijs,literis, immunitatibus, et libertatibus, aliquid eiusmodi fieret contrariũ: vel ſi illis derogare,eaſdemue per Nosmetipſos abrogare,aliqua re vellemus: extunc omne illud nihil firmitatis,neq; ponderis habere debet : ſed omne illud, vigore iſtius Conuentus,nihili et caſſum intelligi debet.prout et Nos hocipſum annihilamus, et caſſamus : et nihili eſſe inuenimus,praeſentibus noſtris literis, temporibus perpetuis. Sed quia à non exiguo tempore,in multis rebus,contra haec ipſa Iura,Priuilegia,immunitates Regni,exceſſum et illis detritum eſt: poſtulantibus Nuntijs Nobilitatis ,et conſilio Conſiliariorum Regni noſtri ad hoc accedente, viſum eſt nobis neceſſarium : vt hocipſum,pro eo ac debemus,atq; obligati ſumus,hic in iſto Cõuentu reformaremus : et ad priorem conditionem,ſeu integritatem reſtitueremus, ac reduceremus ; et in debitam executionem reponeremus.

CONSENSVS SVPER BONA REGALIA.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

CONſenſus omnes, datos iuxta Statutum, in robore conſeruamus: qui quidem Iuri communi non eſſent contrarij.

Conſtitu-

CONSTITVTIO.

Conſtitutiones, ſeu Inſcriptiones, tam Regni, quam Magni Ducatus Litwaniae, publicam honeſtatem laedentes, ne fiant: aut factae non teneantur.

SI quę alię ſingulares Inſcriptiones, inter nos, Prælatos, et Barones Magni Ducatus Litwanię, ac Prælatos Regni Polonię, eſſent: quę communem vtriusqʒ honeſtatem læderent: quas anteceſſores noſtri non tenuerunt: tales nos quoqʒ non recipimus, neqʒ tenebimus. In Priuil. Prælatorum Litwanię.

Conſtitutiones non alibi, quam in Conuentione decernantur.

ITem pollicemur: quòd nullas nouas Conſtitutiones faciemus, absqʒ Conuentione cõmuni, in ſingulis terris inſtituenda. Kazimir. tertius in Nieſzowa 1454. Fol. 95.

Rex Conſtitutiones contra Ius non faciet, absqʒ publico conſenſu.

QVoniam Iura communia, et Conſtitutiones publicę, non vnum, ſed communem populum afficiũt: itaqʒ in hac Radomienſi Conuentione, cum vniuerſis Regni noſtri Prelatis, Conſiliarijs, Baronibus, et Nuntijs terrarum, æquum et rationabile cenſuimus: ac etiam Statuimus: vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui conſtitui debeat, per Nos, et ſucceſſores noſtros, ſine communi Conſiliariorum et Nuntiorum terreſtrium conſenſu: quod fieret in præiudicium grauamenq́ʒ Reipublicę, et damnum, atqʒ incommodum cuiuslibet priuatum: ad innouationemq́ʒ Iuris communis, et publicę libertatis. Alexand. in Radom 1505. Fol. Cxv.

De eiſdem nouis Conſtitutionibus, ſolius Regis autoritate non faciendis.

COnſtitutiones nouas, non niſi Conſiliariorum, et Nuntiorum terrarum conſenſu, ſecundum Statutum Alexandri Regis, faciemus. Sigiſmun. Petrico. 1538.

Idem Rex, de eodem.

MAnifeſtum facimus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, prę- Sigiſmun. Cracouię 1539.

uerſis, praeſentibus et futuris. &c. Quia in proximis Comitijs ſuperioris anni, terrarum Nuntijs quaedam conceſſimus: quę magno ſtudio a nobis impetrata cupiebant. Quoniam vſu cognouerunt, ea non eſſe aeque vtilia, atqz prima fronte eſſe videbantur: abrogari quaedam, alia corrigi: nonnulla vero per Nos clarius explicari, pleraqz noua etiam addi petebant. Nos itaqz precibus eorum annuendo, de Noſtra, Senatorumq́z, et Conſiliariorum noſtrorum ſententia, Articulos hos deſcribi fecimus: atqz autoritate noſtra Regia confirmauimus, eos inuiolate obſeruari volentes.

Idem Rex, de eodem.

Sigiſmun. Cracouię 1540. NOs Sigiſmundus Significamus: quòd cùm in praeſentibus Comitijs, reuiſę eſſent per Nos Conſtitutiones, in proximis ſuperioribus Comitijs, in hac ipſa vrbe noſtra factę, reductum fuit nobis in memoriam: quòd in ea Conſtitutione, quaedam obliuione, ſeu imprudentia fuerunt omiſſa: quę ante biennium, in Comitijs Petricouień ſtatuta erant. qua de re, cùm ordine ſingulos Regni noſtri Senatores, et Conſiliarios rogaſſemus: ita eſſe, viua voce omnes et ſinguli reſponderunt. Itaqz de conſilio eorum et conſenſu primùm, deinde Nuntiorum terreſtrium, eam Conſtitutionem, ita vt fuit anno ſuperiori pręſcripta, ſcribi fecimus: deinde eaipſa adſcribi iuſſimus, quę obliuione praetermiſſa Senatores noſtri affirmarunt: in eum, qui ſequitur, modum.

Conſtitutiones latae vel ferendae, futura reſpiciant, non praeterita.

Kazimir. 1368. Fol. 8. CVm omnes Conſtitutiones et Statuta legem imponant rebus et negotijs praeſentibus, et futuris, et non praeteritis: Volumus, vt omnes noſtrę Conſtitutiones, nunc in Colloquio generali in Wiſlicá editę, non reſpiciant pręterita: ſed tantummodo praeſentia, et futura.

Praeterea Conſtitutiones nouae neminem onerabunt, donec publicentur.

ALEX. 1505. Fol. Cxv. NE per ignoratam Conſtitutionem nouam, quiſpiam colludi videatur: dum quicquam fieret contra Conſtitutionem, quę ad cognitionem non eſſet deducta communem: idcirco in Conſtitutionibus noſtris plane procedere cupientes, Decernimus: Quòd nul-

Quod nullus obligatus erit, ad nouam Conſtitutionem ſeruandam: niſi ipſa primum per proclamationē, in Regno publicetur.

Alioquin vanae ſunt Leges, niſi innoteſcant, publicentur, ac obſeruentur.

CVm vana ſit Lex, niſi obſeruetur: obſeruari verò nequit, niſi innoteſcat: omnia inſtituta noſtra in vnū colligi, et ad omnem deduci notitiam, imprimi et publicari mandauimus. Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. I.

CONSVETVDO.

Conſuetudines terrae Cracouieñ pro Jure ſint.

QVamuis Nos Alexander Rex præſcripſerimus ſuperius omnes paſſus, ac Priuilegia iuſtitię communis, per olim praedeceſſores noſtros Duces, atq; tandem Reges Polonię, ad iuſtitiam communiter miniſtrandam, regnicolis in iſto inclyto Regno noſtro conceſſa, ſub tempore: quibus cum Iudices terrarum iuſtitiam, et negotia iudiciaria, abſoluere, dirigereq; conſueuerunt: tamen quia vltra haec, quaelibet terrarum ſuas ſpeciales habere conſueuit Conſuetudines: idcirco terrę Cracouienſis eas, quę in ipſa approbatę ſunt, praeſentium communi Iuris Terreſtris Regni noſtri corpori aſcripſimus: easq; approbauimus: et pro Iure perpetuò tenendas decreuimus: aſcribimusq;, approbamus, et decernimus, præſentium per tenorem. In conſuetudinibus terrę Cra. ALEX. 1505. Fol. Cxx.

¶ Quę quidem Conſuetudines, huic Statutorum libro, ſuis locis ſunt accommodatę.

Conſuetudines Juris teneantur.

CVncta ſupraſcripta Nos Alexander, Dei gratia Rex, ex Conſuetudinibus, tam Terreſtris quàm Caſtrenſis Iudiciorum terrę Cracouienſis, collegimus: quę Iuri corporis aſcripta, Decernimus, in terra Cracouienſi, pro plebiſcito priuato terrę eiuſdem tenendo perpetua. Quod decretum noſtrum etiam vniuerſis alijs terris, praeſentium tenore innoteſcimus, conſultiue hortātes: vt pro iuſtitię cultu conſeruationeq;, aut iſtas approbent: aut inſtar iſtarum ſuas ſcribant, in Papyri literis: quam in numero xij foliorum iſto loco relinquimus: et cuilibet terrarum eadem folia damus. ſic tamen: vt cum reliquę terrę ſuas conſcribent conſuetudines, primum eas nobis vel ſucceſſoribus noſtris offerant: Alexand. ibidē Fol. Cxxiiij.

 per Nos,

per Nos in ſtylum congruentem redigendas. Quas tandem in ſtylum redactas, Nos vel ſucceſſores noſtri, ad libros Statutorum praeſentium, in terra ipſa, de qua conſuetudines nobis porrectę eſſent, exiſtentiū, in duodecim folijs praedictis fideliter ſcribendas reſtituri ſumus: ſucceſſoresq́ʒ noſtri reſtituent, per appoſitum Maieſtatis Regię decretum, emendatas, moderatas et approbatas.

¶ Conſuetudines terrarum omnium inter ſe conferendę: Vide in Titulo STATVTA.

CONTVMACIA.

Poena duorum boum abrogatur.

Sigiſmun. Cracouię 1537. QVia nuſquam deſcriptum eſt in Statuto: quo pacto poena Contumacię, ſuper partibus citatis exigi debeat: (nam tantummodo in Statuto Magni Kazimiri, de receptione et pignorati-one duorum boum tractatur. cui Statuto, per abuſum tam longi temporis, eſt abrogatum: proptereaqʒ nullum robur, et firmitatem habere dignoſcitur) ideo Sacra M. Regia decernere dignata eſt: Quia praefatę poenę, á condemnatione in Contumacia, á nulla parte citata, in nullis Iudicijs, tam Regalibus quàm Terreſtribus, etiam et Caſtreñ, per Iudicium, neqʒ per partem actoreã, neqʒ pecunijs, neqʒ pignorationibus exigi, nec quouis modo recipi debebunt, nunc et in poſterũ, decreto Iudicij mediante.

De eo, qui ſuper haereditaria quaeſtione citatus, in primo, ſecundo, tertio termino, Contumaciter ſe abſentauerit.

Kazimir. Magnus. Fol. XVI. LIcèt in pluribus caſibus celeritas commendetur: tamen eadem celeritas, in Iudicijs et cauſis expediendis, rationabiliter quandoqʒ non eſt obſeruanda: ſed potius amplianda, et dilatanda: ex eo, quòd Iudicantem cuncta oportet rimari: ideoqʒ Statuimus: Quod ſi aliquis, ſuper capitali hæreditaria quæſtione, primò ſecundò et tertiò citatus, non comparuerit: á Iudicio ſe contumaciter, in termino ſibi aſſignato abſentauerit: tunc ob Contumaciam eiusdem citati, actor in termino tertio et peremptorio, per Iudicem admittatur, ſententia definitiua mediante, in veram eiusdem haereditatis poſſeſſionem: et ab omni Iure eiuſdem hæreditatis, et ipſius qualibet venditione, per Iudicis ſententiam reus decernatur, et pronuntietur cecidiſſe.

Actor com-

Actor condemnans reum in Contumacia, duos Groſſos ſoluat.

Item Volumus: vt quilibet actor, condemnando citatum abſentem in Contumacia, ſoluat duntaxat duos Groſſos. quorum vnus, cedet Notario: et alter, Judicio præſidenti. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 38.

Forma condemnationis, in poena Contumaciae.

Nobilis A. B. actor, Nobilem C. D. citatum, per Miniſterialem iuridice clamatum, in pœna Contumaciæ, ſuper Citationem ſuam E. F, occaſione G. H. valoris L. K. latius canentem, condemnauit.

De Contumacia Actoris.

Actor faciat et procuret, ad cauſam Reum citari. Reo itaq; in Termino comparente, Actore totaliter ſe abſentante, Decernimus: ob Contumaciã Actoris, quæ eſt maior quam Rei, ipſum Reum cauſam obtinuiſſe. Si autem Reus, parere in Termino ſibi aſſignato non curauerit: Actore per ſe, vel ſuum nuntium comparente: Decernimus, quod pro huiuſmodi Contumacia, Reus duorum boum pœna mulctetur. Kaz. Mag. Fol. 15.

CONTRIBVTIO TAM SPIRITVALIVM, QVAM SECVLARIVM.

Kazimirus tertius duos Groſſos ex Laneis decernit.

Item pollicemur: quod amodo non expetemus aliquas ſolutiones, aut contributiones Fertonum, aut ſex Groſſorum, à terrigenis, vel eorum hominibus: ſed in ſolutione duorum Groſſorum, de qnolibet laneo, debemus eſſe contenti. iuxta veterem conſuetudinem. Kazimir. tertius 1504. Fol. 93.

Tributum non ſoluant, libertate gaudentes.

Item, in exigendis cæteris actionibus antiquis, aut pro tempore laudatis, volumus et Statuimus, Exactores adeo rationabiles atq; diſcretos eſſe: vt de hominibus, cauſa quacunq; præcedente, à cenſibus annuis liberatis, interim donec libertas non videbitur expirata eſſe, Exactiones ipſas laudatas laudandasq; exigere non præſumant, neq; poſſint. Ioan. Alb. 1496. Fol. 104.

Agri, horti, et ſculteciae deſertae, quomodo Contributiones ſoluunt.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 17. ITem Statuimus: vt agri, horti, et ſcultetię deſerte, á ſoluendis exactionibus impoſitis ſint immunes: vtq; de molendinis, ſecundum antiquas taxas et quitantias, praedictę Contributiones exigantur. Et qui propter aliquem, caſum libertate ſiue munitate donati ſunt: ab eiſdē etiā exactionibus ſoluendis, (praeter Czowe) quamdiu eiuſmodi immunitas durat, liberi permaneant.

Villae et tabernae Contributiones ſoluant, et molendina

Sigiſmun. Petrico. 1527. A 3. VIllę, et Tabernę, quę ex quadam negligentia ſeu conniuentia Exactorum et Capitaneorum, publicas Contributiones hactenus non ſoluerunt, ad ſolutionem illarum nunc omnino compellantur. et ſimiliter Molendina, quorum tertias menſuras Tenutarij bonorum noſtrorum exemerunt, et illas á ſe emptas, ſeu in ſummis pecuniarum obligatas tenent, ſoluant Contributionem, quę Szos dicitur: ſicut reliqua omnia molendina, in Regno noſtro, ſeu illorum molendinatores eam ſoluere ſolent: contraria conſuetudine, quę corruptela potiùs dici debet, penitus non obſtante.

Qualiter Contributiones exigendae.

Sigiſmun. Cracouię 1532. B 2. PErſpicientes magnam Reipub. afferre iacturam conſuetudinem, in exigendis et comportandis Regni laudatis Contributionibus, in Regno noſtro ſeruari dudum ſolitam, Decernendum duximus: et Statuimus praeſentibus: vt in exigendis et comportandis publicis Contributionibus, talis vbiq; modus et ordo ſeruetur: vt coloni, qui ad publicam Contributionem ſoluendam obligantur, ad dominum vel ad poſſeſſorem villę, quam incolunt, ordinis et conditionis cuiuſcunq;, iuxta Conuentus decretum, et Conſtitutionē factam, et in vniuerſalibus literis deſcriptam, comportare teneantur. quam viciſſim perceptam, domini ſeu poſſeſſoris colonorum, vel quorumuis ad ſoluendam publicam Contributionem obligatorum, ad Exactores publicos in terris deſignatos, et conſtitutos integre, et ſecundum Conuentus ordinationem, per ſe, vel Procuratores ſuos deferent: cum ea ſimul pecunię parte: quam illi ipſi domini, ex decreto Conuentus, in publicam Contributionem ſoluere debent. De qua re, tam Exactor illi domino, vel Procuratori domini pecuniā afferenti, quàm

dominus

dominus ſeu Procurator Exactori, pecuniam Contributionum publicarum capienti, mutuo literarum obſignatam et ſubſcriptam recognitionem ſibi dabunt.

Contributionum iniqui Exactores, vel negligentes, quomodo puniendi.

ITem Volentes praecludere iniuriarum occaſionem, quę plerunq; ab Exactoribus, ſubditorum noſtrorum hominibus, in exigendis Contributionibus fiunt, Statuimus: Quod deinceps ipſi Exactores, ſi quando vltra formam literarum vniuerſalium, in ſoluta taxatione quempiam grauarent: querelis eorundem hominum de talibus iniurijs, coram illius terrę Epiſcopo, Palatino, vel Caſtellano reſpondere, et decretis eorum parere teneantur. Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 17.

Si ſoluere Contributiones aliqui neglexerint: R. Maieſtati deferantur: ſi in propinquo fuerit. ſin vero in remotis partibus: Capitaneo.

EXactores publicarum Contributionū deferre tenebuntur Nobis, (ſi in loco propinquo fuerimus) vel (ſi in remotis ageremus) Capitaneo loci, omnes qui negligentes fuerint, in ſoluendis ipſis Contributionibus: aut qui illas non ſoluerint: aut integrę non extradiderint. et tales, cuiuſcunq; ſtatus, ordinis, et praeeminentię illi fuerint, Nos ſine omni ſpe venię, poenis debitis puniemus. Et ſimili poenę, ſeu mulctę, ſubiacebunt Capitanei: qui executionem non fecerint Mandatorum Noſtrorum, et decretorum Conuentualium. Sigiſmun. Cracouię 1527. A 3.

Contributio a ſingulis Capitibus.

SIgiſmundus Dei gratia Rex Polonię &c. Vniuerſis &c. Quum hoc bellum, quod nobis in A. B. C. eſt, non modo non miteſcere, ſed magis ac magis feruere videatur: quodq; magis nos angit, dum hoc bello inuiti occupamur: mallemus hanc impenſam, et haec arma, aduerſus infideles conuertere: cum quibus, in primis autem Tartaris, Chriſtiani nominis perpetuis hoſtibus, in terris Ruſſię nobis continuum, et plane haereditarium bellum ſit: perneceſſarium fore putauimus, tantis malis et periculis, quibus Regnum et dominia noſtra, imo ferme tota Chriſtianitas obiecta eſt, diligentius quam vnquam alias conſulere, et prouidere. Statuimus igitur, in hoc Conuentu generali Bydgoſtienſi, cōmuni omnium Conſiliariorū noſtrorum et Nuntiorum Sigiſmun. Bydgoſt. Anno 1520.

terreſtrium conſilio et aſſenſu, Contributiones infraſcriptas: pro defenſione Reip. et neruo belli. Neqꝫ enim alió conuertenda erit hæc pecunia, quę grate pieqꝫ conferetur: quám pro defenſione Reip. et tuendis finibus Chriſtianorum, ab incurſione infidelium: et liberatione captiuorum, de poteſtate ferociſſimę gentis Tartaricę.

In primis D. Archiepiſcopus Gneſnenſis, Flor. 300.
Archiepiſcop. Leopolieñ flo. 100.
Epiſcopi omnes Polonię, per Flor. 150.
Suffraganei per Flor. 10.
Epiſcopi terrarum Ruſſię, per Flor. 50.
Gneſnenſes Prælati de ſingulis Prælaturis, per Flor. 10.
Prælati Sandomirieñ, de ſingulis Prælaturis, per Flor. 6.
Abbates, et Præpoſiti infulati, per Flor. 50.
Abbates baculati, per Flor. 25.

Quilibet Beneficiatus, de ſingulis beneficijs, quod quiſpiã habebit, in quibuſcunqꝫ Eccleſijs Regni, et terrarum Ruſſię, ſuam taxam ſoluet, ſingulariter inferius explicatam.

Canonici in Cathedralibus Polonicis, per Flor. 5.
Canonici in Collegiatis maioribus, per Flor. 3.
Canonici in Collegiatis minoribus, per Flor. 2
Prælati in Collegiatis minoribus, per Flor. 2.
Prælati Ruſſię, per Flor. 2.
Cancellarius Cracouieñ ratione officij, Flor. 8.
Cancellarij dominorũ Epiſcoporum, et Officiales rurales, per Flor. 4.
Præbẽdarij ſimplices per flo. 1.
Manſionarij, Altariſtę, Pſalteriſtę, per Flor. 1.
Item Lectores, Gratialiſtę, et Sacerdotes non beneficiati nec ſalariati, per Groſſ. 6.
Officiales, et Vicarij, et Iudices in Spiritualibus, in Eccleſijs Ruſſię, per Flor. 10.
Wladarij, qui decimas dominorum Epiſcoporũ vendunt, per Flor. 3.
Notarij Conſiſtoriorũ per flo. 1.
Vicarij Ruſſię Cathedralium, per Groſſ. 20.
Prælati Monaſteriorũ, Monachorũ et Monialiũ, per flo. 2.
Vicarij Canonicales, per flo. 1.
Oẽs religioſi Monachi, villas, domos, et cenſus habentes, et Moniales, per Groſſ. 10.
Doctores nõ beneficiati per fl. 1.
Phyſici practicantes, per flo. 2.
Cauſidici Iuris Spiritualis, per Flor. 1.
Magiſtri artium, per Groſſ. 8.
Baccalaurei, per Groſſ. 6.
Studentes cõmuniter omnes, ex Regno noſtro duntaxat oriundi, per Groſſ. 2.
Seruitores Magiſtrorum, Doctorũ, Studentium, Baccalaureorum, in omnibus Burſis præter extraneos, per Groſſ. 2.

Plebani ciuitatum, per Flor.6.
Plebani oppidorum ditiores, per Flor. 3.
Plebani villarum ditiores, per Flor. 2.
Plebani pauperiores per Marc.
Vicarij Parochialium, in ciuitatibus notabilioribus, per Groſſ. 12.
Rectores Scholarū, in ciuitatibus muratis, per Gro. 12.
Vicarij oppidorum paruorum per Groſſ. 6.
Viccarij villarum, et Kleſſi, per Groſſ. 4.
Cantores Ciuitatum notabiliorum, per Groſſ. 10.
Cantores oppidorū, per Gro. 8.
Organiſtę, per Groſſ. 6.
Campanatores, per Groſſ. 1.

Ordo Spiritualium Ruthenorum.

Vladici Rutenici, per fl. 10.
Archimedrite, per Flor. 3.
Kriloſzanye, per Flor. 1.
Seruitores vtriuſqʒ ſtatus, per Groſſ. 1.
Archipopones, aliàs archipopi, per Flor 1.
Monachi aliàs Czerncy, per Flor. 6.
Popadię, per Groſſ. 4.
Pueri et vxores eorum, per Groſſ. 2.

Dignitarij, et Officiales Seculares.

Palatini generaliter omnes, per Flor. 50.
Capitanei, in quibus Iudicia celebrantur, per Flor. 10.
Vicecapitanei, vbi nō ſunt Iudicia, per Flor. 1.
Capitanei caſtrorū, Epiſcoporū et dominorum, per Flor. 2.
Marſchalci, per Flor. 20.
Officiales Sigillorū Regiorū, per Flor. 20.
Theſaurarius Regni, Flor. 20.
Officiales nō ſalariati, prouentus non habentes, per Flo. 3.

Eadem ratio ſit, de Officialibus Sereniſſimae Reginae.

Praefectus exercituū, Fl. 20.
Ratione Capitaneat. Kazim. Flor. 10.
Vicecapit. vbi ſunt Iudicia, per Flor. 4.
Capitanei Caſtrorum Regaliū, non Iudicialium per Flor. 5.
Factores prædiorū, per Gr. 12.
Caſtellani Maioris Polonię, per Flor. 3.
Caſtellani reliqui oēs per Fl. 10.
Caſtellani nullos prouentus habentes, per Flor. 5.
Officiales Curię ſalariati, per Flor. 10.
Magnus Procurator Craconi. Flor. 20.
Curienſes noſtri, et Aulici, per Flor. 2.
Cubicularij noſtri, in equis ſeruientes, per Flor. 2.
Cubicularij ſine equis ſeruientes, per Groſſ. 15.

Familia

Familia Nobilis Conſiliariorū, Officialium, et Curialium, in continuo ſeruitio curię ſeruientes, per Groſſ. 8.
Familia eorundem ignobilis, per Groſſ. 2.
Burgrabij Cracouieñ. per fl. 10.
Burgrabij Caſtrorum, Judicio præſidentes, per Flor. 2.
Tribuni terrarum ſeu Caſtrorum, per Flor. 10.
Officiales omnes terreſtres et diſtrictuum, prouentibus ſuis gaudentes, per Flor. 5.
Judices terreſtres, per Flor. 6.
Subiudices terreſtres, per fl. 3.
Notarij terreſtres, per Flo. 10.
Camerarij Succamerariorum terreſtrium, per Flor. 1.
Judices Caſtrenſes, per Flor. 2.
Judex Succamerarij Cracouieñ. Flor. 2.
Procuratores pecuniarij, Secularium cauſarū, per Flo. 3. et ſi quis ſe talem eſſe negauerit: Juramento confirmet.
Exactores terreſtres, modernis exceptis, per Flor. 5.
Notarij eorum, per Flo. 1.
Officiales terreſtres et diſtrictuum, qui nullos habent prouentus, per Flor. 3.
Burgrabij Caſtrorum ignobiles, tanquā factores, per fl. 1.
Notarij Caſtreñ. per flor. ½
Holomkowie, et ſerui Caſtrorum, per Groſſ. 2.

Officia Salinarum.

Zupparij, per Flor. 30.
Vicezupparij, per Flor. 10.
Teloneator in Capitaneatibus, et telonijs noſtris Regalibus per flor. 10.
Teloneatores, et particularium teloniorū exactores per flo. 2.
Officiales perpetui in Zuppis, per flor. 5.
Officiales tēporales per flor. 4.
Warkmeiſter, flor. 15.
Barikrech, et qui dicunt et habent Jus perpetuum in montibus, per flor. 5.
Vxores et pueri, per Groſſ. 2.
Varzychowie, per flor. 2.
Gwarkones, per Groſſ. 2.
Vxores et pueri, per Groſſ. 1.
Menſarij aliās ſtolniczy, per Groſſ. 15.
Vxores et pueri, per Groſſ. 8.
Starzyſze, et cæteri minuti Officiales, per Groſſ. 6.
Vxores et pueri, per Groſſ. 3.
Laborantes cōmuniter omnes, per Groſſ. 2.
A qualibet feneſtra, aliās wyſcie, hæreditarij, per flor. 2.
Vxores et pueri, per Groſſ. 8.
A caldearibus, alias panwie ſalis Ruthenici, per flor. 8. exceptis Regijs.

Officiales fodinarum Plumbi.

Similiter in Jlkuſz laboratores cōmunes oēs, per Gr. 2.
Vxores et pueri, per Groſſ. 1.
Gwarkones in montibus laborantes, per Groſſ. 12.
Vxores et pueri, per Groſſ. 6.
Non habentes vero mineram, per Groſſ. 2.

Vxores

Vxores et pueri, per Groſſ. 1.
Menſarij alias Stolnicy, per Groſſ. 1.
Similiter vxores et pueri, per Groſſ. 1.
Mineratores alias Rudnicy, per flor. 1.
Vxores et pueri, per Groſſ. 6.
Socij vero eorum, per Groſſ. 1.
Similiter vxores eorum, per Groſſ. 1.
De molendinis ventilibus, et aquaticis, molendinatores ſoluent, per Groſſ. 3.
Vxores et pueri, per Groſſ. 1.
Lazurium fodientes, per flor. 3.
Vxores et pueri, per Groſſ. 5.

Ordo vniuerſae Nobilitatis.

Tam Spirituales, quam Seculares domini, et Nobiles, quicunq; villas habent, quilibet a qualibet villa, dummodo non ſit tota deſerta, per flor. 1.
non obſtantibus quibuſcunq; libertatibus. Nam haec lex, in perſonas, et non in bona, conſtituta eſt.
Nobiles bona habentes terreſtria, quotquot ſunt in domo, etiam indiuiſi, tenentur ſoluere de capite ſuo, per fl. 8.
Qui Kmetones habent per fl. 8.
Item viduę Nobiles, et populi, qui non habent Kmethones, per Groſſ. 12.
Populi autem, hæreditates et Kmethones habentes, per flor. 8.
Aduocati et Sculteti plebis, Kmethones et hæreditates non habentes, per Groſſ. 8.
Vxores, et pueri, per Groſſ. 1.
Aduocati et Sculteti plebis, Kmethones, hæreditates, aut tabernas aut molendina habentes, per flor. 8.
Vxores, et pueri, per Groſſ. 8.
Viceaduocati, et rurales Wladarij, ita et Kmethones ſoluent, per Groſſ. 1.
Similiter ab vxore, et pueris: qui non habent aliquos prouentus.

Conditio Kmethonum.

Quilibet a ſe, vxore, et puero per Groſſ. 1.
Hortulani, quilibet a ſe, vxore, et pueris, per Groſſ. 3.
Ráthaie, per Groſſ. 3.
Vxores, et pueri, per Groſſ. 1.
Inquillini villarũ, per Groſſ. 3.
Pueri, et vxores, per Groſſ. 1.
Demptis viduis pauperibus, et viduis, per Groſſ. 6.
Mercenarij diem laborando, per Groſſ. 3.
Vxores, et pueri, per Groſſ. 1.
Seruitores Kmethonum vtriuſq; ſexus, per Groſſ. 1.
Valachi agros colentes, et vltra centum oues habentes, per Groſſ. 3.
Vxores, et pueri, per Groſſ. 2.
Valachi agros non habentes, ſed oues habentes, per Gr. 1.
Similiter vxores et pueri.
Kniázowie Rutenici per Gr. 4.
Vxores, et pueri, per Groſſ. 2.

Fliſownicy, et piſcatores, per groſſ. 2.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Kmetones generaliter omnes, ſimiliter vxores per groſſ. 1.

Conditio Ciuitatum maiorum.

Conſules Craco. per flor. 5.
Conſules Poſnanieñ. per flo. 4.
Conſules Leopolieñ. per flor. 4.
Iuris ſupremi Aduocati per flor. 5.
Scabini eiusdẽ Iuris per fl. 4.
Aduocati Ciuitatum per flo. 2.
Vxores et pueri, tam Conſulũ, quàm Aduocatorum, et omnium ſupraſcriptorum, per medium ſummę: quamq; cuiuſlibet maritus ſoluerit.
Czechmagiſtri earundem Ciuitatum per groſſ. 12.
Vxores, et pueri per groſſ. 6.
Mercatores ditiores, et Pannicidę Cracouieñ. per flor. 3.
Vxores, et pueri per groſſ. 8.
Pannicidę Poſnanieñ. et Leopolieñ. per ſeſquialterũ Flor.
Mercatores pauperes per flo. 1.
Vxores, et liberi per groſſ. 8.
Inſtitores per groſſ. 10.
Vxores, et pueri per groſſ. 3.
Artifices omnium artificiorum per groſſ. 6.
Pueri, et vxores per groſſ. 3.
Socij artificum per groſſ. 2.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Diſcipuli artes mechanicas diſcentes per groſſ. 1.
Ciues cõmuniter omnes, Iure ciuili gaudentes per flor. 4.
Vxores, et pueri per groſſ. 20.
Inquilini in Circulo per gro. 2.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Seruitores vtriusq; ſexus per groſſ. 1.
Piſciũ venditores, apud Crac. habentes piſcinam et domos per flor. 1.
Vxores, et liberi per groſſ. 8.
Molendinatores praedictarum ciuitatum hæreditarij per groſſ. 12.
Vxores, et pueri per groſſ. 8.
Molendinatores temporales per groſſ. 4.
Vxores, et pueri per groſſ. 2.
Tragárze per groſſ. 3.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Mixtarij per groſſ. 2.
Armeni per groſſ. 12.
Vxores, et pueri per groſſ. 3.

Ciuitates et oppida ſecundi ordinis:

Kazimiria apud Cracouiam, Wieliczká, Bochnia, Sandecz, Biecz, Pilzno, Tarnow, Proſzowice, Skármierz, Miechow, Lelow, Saudomiria, Lublin, Rádom, Opoczno, Wiſlicá, magna Opátow, Ilżá, Bodzecin.

Maioris Poloniae eiusdem ordinis:

Kaliſz, Koſcien, Wſzchowa, Bydgoſzcza, Kryſzo, Plocko, Wieluñ, Lánczycá, Gnieзno, Lowicz, Wolborz, Vnieiow, Sniena, Bárk, Slupcza, Ráwá, Sochác zow, Brzeziny, Piątek,

Piątek, Számotuly, Grodziſko, Kolo.

Ciuitates et oppida, ſecundi ordinis, terrarum Ruſſiae:

PRzemyſl, Kroſno, Sanok, Jároſlaw, Przyworſko, Łánczuth, Rzeſzow, Strzyżow, Brzozow.

Supraſcriptarum omnium ciuitatum, et oppidorum, ſecundi ordinis:

COnſules ciuitatũ, á capite per groſſ. 15.
Vxores, et liberi eorũ per gr. 4.
Aduocati, Scabini, Notarij, per groſſ. 4.
Vxores per groſſ. 2.
Pueri veró per groſſ. 1.
Itẽ omnes mechanici per gr. 2.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Socij mechanicorũ per groſſ. 1.
Diſcipuli mechanicas artes diſcentes per groſſ. 6.
Mercatores, et vectores inuehentes res precioſas, videlicet Lapides, gemmas, pannos ſericeos, et laneos, telam precioſam et Colonieñ, et alia id genus per flor. 8.
Vxores, et pueri per groſſ. 4.
Mercatores pauperiores, qui ab his emere ſolent per groſſ. 8.
Vxores, et liberi per groſſ. 1.
Vectores et ducentes per gr. 3.
Ab vxoribus et pueris per gr. 1.
Oẽs generaliter ciues, domos et Ius ciuile habentes per groſſ. 4.
Vxores, et pueri per groſſ. 2.
Inquilini per groſſ. 2.
Vxores, et liberi per groſſ. 1.
Serui mercenarij laboratores per groſſ. 1.
Suburbani, et hortulani, et haereditarij molendinatores, in ciuitatibus et oppidis praedictis per groſſ. 8.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Molendinatores manuales et temporales, earundẽ ciuitatum et oppidorum per gr. 4.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.

Praeterea ſunt nõnulla

oppida, in Regno noſtro, et in terris Ruſſię, habentia fora annualia, et ſeptimanalia. in talibus oppidis, Conſules á capite ſoluant per groſſ. 8.
Vxores eorum per groſſ. 2.
Pueri veró per groſſ. 1.
Item Aduocati, Scabini, et Notarij per groſſ. 2.
Vxores, et pueri per groſſ. 1.
Item mechanici generaliter oẽs per groſſ. 1.
Similiter vxores et pueri per groſſ. 1.
Item artificum ſocij, ac eorum vxores et pueri per groſſ. 1.
Mercatores omnes per gro. 4.
Vxores, et pueri per groſſ. 2.
Inquilini, vxores, et pueri, per groſſ. 1.
Item ſuburbani, hortulani, Iure ciuili gaudentes, cum vxoribus et pueris per groſſ. 1.

Item Molendinatores talium oppidorum, perpetui, ſeu haereditarij. per groſ. 4.
Vxores, et pueri, per groſſos 2.

In Oppidis non habentibus forum annuum, et ſeptimanalia, Conſules, et generaliter omnes Officiales per groſſos 2.
Vxores vero, et pueri, et generaliter omnes homines, in huiusmodi oppidis exiſtentes. per groſſos 2.
Suburbani, et Hortulani talium oppidorum, omnes in vniuerſum, per groſſum 1.

Omnes Fiſtulatores, Citharaedi, Tympaniſtae, hoc quaeſtu victum querentes, de capite ſuo per groſſos 6.
Vxores, et pueri per groſſum 1.
Mulieres vagae, in Curijs Dominorum vbiq; manentes, per groſſos 6.
Item Iudaei generaliter omnes in regno noſtro 3000 Florenos, per groſſos triginta cōputatos, ſoluent.
Tempus vero ſolutionis, Nos literis noſtris aſſignaturi ſumus.
Iudices Iudaeorum, per flo. 2.
Notarij, per Florenum 1.

Praeterea exactio et Contributio Ducillorum, debet durare à feſto Pentecoſtes proxime venturo, vſq; ad Conuentum generalem proximum.

Vt autem haec decreta et ordinationes, in exigendis huiuſmodi tributis factae, debitae executioni demandentur, Statuimus: vt in omnibus diſtrictibus Palatinatuum, duo exactores fiant: vnus Spiritualis, et alter Secularis: et Capitaneus, ſeu eius vices gerens, cum eis, tanquam ſuperintendens. Qui quidem exactores, ſecundum formulam et diſpoſitionem ſupraſcriptam, eas exactiones, medio Iuramento ad ſancta Dei corporaliter praeſtito, exigent. Quod Iuramentum Secularis exactor, coram loci Capitaneo, aut eius vices gerente: Spiritualis vero, coram Notario publico, et teſtibus fide dignis: inter quos tamen ſit loci Capitaneus, vel eius vices gerens. Iurabunt autem in haec verba: Ego N. iuro: quia in ſupraſcriptis Contributionibus repetendis et exigendis, fidelis ero Clementiſſimo et Sereniſſimo Domino, D. Sigiſmundo Regi Poloniae, ac Reipublicae, quodq; volo et debeo, omni cura, ſtudio, integritate, et diligentia, exactiones villarum et capitalium, iuxta laudum et formam Literarum vniuerſalium, in generali Conuentione Bidgoſtienſi decretas et conſtitutas, fideliter repetere et colligere: nulli hominum, cuiuscunq; ſtatus, ordinis, ſexus, et conditionis, ſiue ob amorem, fauorem, aut praemium, parcendo: primò et ante omnia

Exactorū Iuramenti forma.

de bonis

de bonis Regijs, necnon Dominorum Spiritualium et Secularium: demum de bonis vniuerſis Nobilitatis, de perſonisq; et capitibus Ordinum et Statuum: non obſtantibus quibuscunq; libertatibus, et exemptionibus, quacunq; autoritate cuicunq; conceſſis. Et ſi aliquem hominum quippiam Reip. abſtrahere cognouero, alicuius libertatis et exemptionis praetextu, aut temere: extunc talem Maieſtati Regię, et Conſiliarijs eius, ac vniuerſę Nobilitati pandere publicè volo et tenebor, necnon loci Capitaneo. Exactas verò pecunias in manus horum inferam fideliter: ſicut inferius conſtitutum eſt. Sic me Deus adiuuet, et haec ſancta Crux. Sed vt in infraſcriptis exactionibus, facilior et verior modus et ordo fiat: debent omnes Plebani, vel eorum Commendarij, in Ciuitatibus, oppidis, villis, ſingularum ſuarum Parochialium, per capita et perſonas, nullum hominem excludẽdo, ſine mora fideliter conſcribere: et eadem Regeſtra, ante feſtum Purificationis Marię proximum, exactoribus ſui diſtrictus praeſentare: et in manus dare, ſub Iuramento: Quod ipſa Regeſtra, ab eo fideliter conſcripta ſunt. Vbi verò inter Plebanum, et Dominum villę, ſeu Conſules oppidorum, diſſenſio ſuper Regeſtris orta fuerit: extunc exactores diſtrictus illius mittant, vel (ſi quo modo poſſunt) ipſi deſcendant ad locum, de quo eſſet differentia, ad cognoſcendam rei veritatem. qua cognita, id quod iuſtum erit exigatur. Caeterum Statuimus: vt exactio et collectio omnium pecuniarum incipiat fieri, à proximo feſto Purificationis Marię: et finiatur die Dominico Oculi, proximè venturo, hoc modo: Quod Domini Spirituales et Seculares Conſiliarij, infra duas primas hebdomadas, ipſam exactionem in toto diſſoluant: ſub poena duplici, et centum Marc. et caeteri ſtatus ac ordines, etiam infra alteras duas hebdomadas, id quod iuſtum eſt extradant: ſub poena duplici, et quatuordecim Marc. Si quis Contributiones ſupraſcriptas extradere neglexerit: et die Dominico Oculi extunc lapſo, duplicem exactionem ſoluere cogetur. In qua quidem duplici exactione, Capitaneus loci eiusdem, in bona talis non ſoluentis, ſe autoritate Noſtra intromittere, et eadem tandem tenere debebit: vſq; ad totalem ſolutionem praefatę duplicis Contributionis. Et ſi talis negligens, ſiue ſit Dominus, ſiue inferioris ordinis, Capitaneo ſuo intromiſſionem in bona ſua dare noluerit: extunc ipſo facto, inferior poenam 14 Marcarum, Dominus verò Centum Marcarũ poenam ſuccumbet. Ratione quarum poenarum, tamdiu Capitaneus bona talium tenebit: donec poenę duplicatę, et ſimiliter

Capita quomodo cõſcribẽda.

Poenae nõ ſoluẽtium Contributionem.

pœnis ſupraſcriptis ſatisfaciet. Quę pœnę duplicatę, et pœnę quatuordecim Marc. ſiue Centum, repetitę et exactę, pro defenſione Regni, et neceſſitate Reip. conuertantur. Spirituales verò, tales exactiones ſoluere contemnentes, aut negligentes, cenſuris Eccleſiaſticis, ad ſoluendum pœnam duplicem compellantur. quas ſi quiſpiam vltra tres menſes induratus ſuſtinuerit: hoſtis patrię eſſe cenſeatur: et vt talis puniatur. Hoc etiam ſpecialiter prouiſum eſſe volumus: quòd Exactores deſignati, ſi qui in Jure Terreſtri aut Caſtrenſi, aut quocunqꝫ alio Judicio, actiones haberent: et ſi cauſas ſuas, intra tempus collectionis non attentauerint: vel diligentias neceſſarias et oportunas non fecerint: ea prærogatiua gaudeant: qua gaudere ſolent ij, qui Reipub. extra fines Regni noſtri ſeruiunt. Hic Exactores ſunt deſcripti: præterea'qꝫ ciuitates diſtrictuum primarię, in quibus pecunię exigebantur.

Exactores à Iudicijs liberi.

Collectis tandem omnibus Contributionibus, pecuniam collatam debent Exactores portare, ad ciuitatem capitalem ſuę terrę: videlicet ad diem Dominicam Judica, proximè venturum: et tandem iam integrè et fideliter, in manus et poteſtatem Palatini: ſi præſens fuerit. ſin autem minus: extunc in manus Caſtellanorum. ibidem'qꝫ mox, coram ſupraſcriptis, de omnibus perceptis et collectis, iuxta Regeſtra eis tradita, ſufficienter rationem facere. qua facta: de traditis et expoſitis, ab eodem Palatino, Caſtellanis, et Nobilibus accipere. qua accepta: eiſdem, Palatino, Caſtellanis, recognitionem ſuam dare: vt eam Palatinus, cum Caſtellanis, in Conuentu generali proximè futuro, coram Nobis, et Conſiliarijs noſtris, Nuntijs'qꝫ terrarum, originaliter oſtendant et producant. His peractis, pecuniam omnem collectam, Palatinus, cum Caſtellanis, Nobilibus ſupraſcriptis, in Theſaurum Regni noſtri, fideliter per Notarium noſtrum, ad id ſpecialiter deputandum, inferri, ſine omni mora procurabunt.

Modus inferēdę Cōtributiōis, in theſaurū Regni.

Vt autem præfatę Contributiones, ex neceſſitate, et bono Reip. inſtitutę, integrę et fideliter, et ſine cuiuſpiam hominis impedimento exigerent: Decreuimus, et præſentibus decernimus, omnium Conſiliariorum noſtrorum et Nuntiorum terreſtrium communi conſilio et aſſenſu: Quod nemo, cuiuſcunqꝫ ſtatus, dignitatis, aut conditionis exiſtens, audeat Exactores earundum Contributionum, aut illos qui illas iudicabunt vel conſcribent, ſiue ſint Eccleſiaſtici ſiue Seculares, quouis modo, occultè vel manifeſtè perturbare: vel facto, aut conſilio nocere illis velle: aut minas aliquas, et metum mortis, aut mutilationis membrorum interponere. ſub pœna confiſcationis

Exactores ſint vbiqꝫ tuti.

bonorum,

bonorum,et bannitionis de Regno. Mandamus igitur ſingulis et vniuerſis ſupraſcriptis:vt præmiſſis omnibus,vllo modo contrariare non audeatis: ſed pecuniam citò et fideliter,in manus Exactorum portare curetis. Vos verò Capitanei,eos qui tardi et contumaces in ſoluendo erunt, et quos vobis ipſi Exactores deferent, per pignorationes, et alias pœnas ſuperius expreſſas, ad ſolutionem ipſarum Contributionum compellatis: pœnasq́ꝫ huiusmodi diligenter exigatis. ſub pœna Centum Marcarum, contra negligentes Capitaneos decreta, irremiſſibiliter perſoluenda. Vos verò,qui ſummas non habetis inſcriptas,ſub punitione priuationis Officij, beneficij, et pro gratia Noſtra, aliter non facturi. Actum et datum, in Conuentione Bidgoſtienſi generali,Feria ſecunda ante feſtum S. Barbaræ proxima: Anno Domini,Milleſimo quingenteſimo vigeſimo: Regni verò Noſtri, quartodecimo.

CORYLUS.

ITem ſi aliquis aliquem prouocauerit in lite, pro corylo, alias za laſke, pro perditione, ac pro lucro: ſiue tres Marcas, ſiue ſex Scotos proponet ad corylum: tunc prouocatus ad corylum,arbitrium habebit eligendi, vt ſumat corylum: ſiue pro tribus Marcis,ſiue pro ſex Scotis. Conſuet. terræ Cra. Fo. cxxiij.

CORTESANI.

Corteſanus poteſt in termino cedere liti.

QVòd ſi aliquis contra diſpoſitionem Statutorum, aliquid Iure Corteſanico obtineret: proſcriptus ſeu bannitus ſit,ipſo facto: et bona ipſius,iuxta Statuta confiſcentur. Si verò metu pœnæ præfatæ cedit liti,Iuri,et cauſæ:nihilominus ad ſolutionem damnorum,et impenſarum, ei contra quem Iure Corteſanico egit, teneatur et ſit aſtrictus. Damnum verò et expenſæ, Iuramento petentis probabuntur. Sigiſmun. Petrico. 1538. B 2.

Corteſani ſub pœna proſcriptionis, ad Sacerdotia redeant.

CAeterum quia aliqui ex ſubditis noſtris,iam à multis annis Romæ agunt: et in Regno noſtro non pauca Sacerdotia, curam etiam animarum habentia,poſſident:eaq́ꝫ plurimum negligunt:et alios hic in Regno manentes,quieti et diuinis obſequijs Ibidem.

 deditos,

beditos, Citationibus ad Romanam Curiam euocant: litibus inuoluunt: et varie' diuerant: (quorum licentia et libido, non leuem in animis ſubditorum noſtrorum perturbationem excitauit) ideo petitionibus Nuntiorum terrarum, et clamoribus aliorum ſubditorum noſtrorũ permoti, et pene' coacti, Statuimus: omnes huiusmodi Corteſanos, ex vrbe Romana, ad Regnum noſtrum, et ad Sacerdotia quę obtinent, reuocandos eſſe. Et vbi reuocati per Nos, infra præfinitum tempus non redierint: proſcripti, et infames cenſeantur: neqȝ illis deinceps reditus pateat ad patriam.

Corteſani, ſecundum Statutum Anni 1538, ad Sacerdotia ſua reuocantur, infra tẽpus ſemeſtre.

Sigiſmun. Cracouię 1540.

AD petitionem frequentem ſubditorum noſtrorum, querimonijs ipſorum pulſati: Quomodo nonnulli ſubditi Regni noſtri, Eccleſiaſtici ordinis, in Curia Romana agentes, nedum ipſos fratres, filios, ſeruitores eorum, ſed etiam ſeruitoribus noſtris non parentes, plerisqȝ moleſtijs et turbationibus, expenſis et fatigijs inanibus afficiunt: præter Jus et æquitatem illos moleſtando: idqȝ potiſſimum fieri hac ratione: Quia Conſtitutiones Regni noſtri, iampridem contra illos editę, ad executionem debitam non deducerentur. Et propterea petijſſent à nobis iterum vniuerſi ordines Regni noſtri: vt Conſtitutiones Conuentus Petricouienſis, Anni 1538, de reuocandis ijsdem Corteſanis, executioni debitę demandaremus: (quod Nos iuſtum, et æquum eſſe cenſemus: nollemusqȝ querelas ſubditorum noſtrorum diutius ſuſtinere: eosqȝ per inſolentias Corteſanorum, de cætero moleſtari: ipſosqȝ Corteſanos ad indignitatem noſtram, et nationis Polonę ignominiam, in Curia Romana, huiusmodi malis artibus incumbere) De vnanimi conſilio et conſenſu Conſiliariorum, et Nuntiorum terrarum Regni noſtri, Decreuimus et Statuimus: Vt ijsdem Corteſanis, ſubditis noſtris, in Regno et dominijs noſtris Sacerdotia obtinentibus, (qui ſubditis et ſeruitoribus noſtris temere' moleſtias inferunt: illosqȝ moleſtant: ad impenſas, et ſumptus inanes deducunt) Jura Regni noſtri, Priuilegia Sedis Apoſtolicę, Nobis et Regno noſtro cõceſſa, per Nos iam reuocentur: patentibus literis noſtris, ad Eccleſias illorum mittendis, Vt infra tempus ſex menſium, à tempore oblatarum in Eccleſijs literarum noſtrarum computando, ad Regna et dominia noſtra, Sacerdotiaqȝ ſua redeant. iuxta

Conſtitu-

Conſtitutionem Petricouienſem præfatam. Et niſi redierint, intra tempus prædictum, eadem Conſtitutio Petricouienſis contra illos extendatur, et exequatur, per locorũ Capitaneos: quodq́ et Sacerdotia illorum diſtribuantur: et damna paſſis ex illis ſatisfactio impendatur: iuxta eam ipſam Conſtitutionem. Prætereà de Regno banniantur: liceatq́ nobis, et ſubditis noſtris, ad illa Sacerdotia alios præſentare: Ordinarij verò, huiuſmodi præſentatos inſtituere teneantur. Nihilominus tamen Nos, vel Capitanei noſtri, iuxta Conſtitutionem Petric. fructus huiuſmodi Sacerdotiorum, ſtatim poſt lapſum Fatale, reditus apprehendant: et illos percipiant: de illisq́ damna paſſis ſatisfaciant: et illos non dimittant, niſi alij ad ea præſententur, et inſtituantur. Per hanc autem Conſtitutionem noſtram, nolumus præcludere viam probis ſubditis noſtris: qui cauſa ſtudij, vel negotiorum honeſtorum curandorum gratia, ad Curiam Romanam ſe contulerint. cùm in arbitrio noſtro conſiſtat, qui reuocandi illinc fuerint: iuxta vniuſcuiusq́ conſeruationem.

¶ Corteſani Iura patronatus impetrantes, qua pœna puniendi: Vide in Titulo, IVSPATRONATVS.

¶ Conſeruantur in ſuo robore Conſtitutiones, contra Corteſanos plebeios. Vide in Titulo, PLEBEII.

CLERICVS.

Clericus bona terreſtria tenens.

CVm Iure ſuo nullus debeat defraudari: et quia pleriq́ Clerici noſtri Regni, bona patrimonialia tenentes et habentes, de eisdem bonis, ſub vmbra Clericali viuentes, Nobis et Regno noſtro ſeruitia debitè facientes, in expeditione ſubtrahere conſueuerunt: ideoq́ Statuimus: Quòd ijdem Clerici noſtri Regni, cuiuscunq́ ſtatus exiſtant, prædicta patrimonialia bona tenentes, vel nobiſcum ad quamlibet Expeditionem tranſire teneantur, iuxta prædictorum bonorum facultates: vel eadem bona proximis ſuis fratribus laicis reſignare, et dimittere, et eisdem renuntiare. Quòd ſi præfati Clerici neutrum facere curauerint: prædicta bona Decreuimus, et præſentium autoritate decernimus, perpetuis temporibus Regno noſtro applicanda. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 10.

SIMILIS. Clerici verò, cuiuscunq́ gradus, ſtatus, vel conditionis exiſtant, bona patrimonialia poſſidentes, ad Expeditionem cum Kazimirus Rex, cum Bodzanta Epiſcopo. Folio 57.

nem cum Domino Rege tranſeant,de eiſdem: iuxta eorum omnimodam facultatem.

¶ De CLERicidio, vide in Titulo, SPIRITVALIS.

CRIMEN LAESAE MAIESTATIS, IN PERSONA REGIA COMMITTITVR.

Sigiſmun. Cracouię 1539. Crimen læſę Maieſtatis,ita poſtulantibus terrarum noſtrarum Nuntijs,volumus niſi in perſona noſtra locum habere: et non in alios, quantumuis publicas perſonas gerentes, extendi. Si quod autem per quempiam facinus, vel homicidium,in his fuerit commiſſum: qui extra perſonam noſtram,vel Senatoria, vel aliqua publica dignitate,loco,et Officio fungerentur:in eum ſecundum Statutum animaduertetur. Crimen veró recentis criminis, annus et ſex ſeptimanę.

CRIMINALES CAVSAS neqꝫ Rex, neqꝫ Capitaneus, in abſentia Actoris iudicet. Vide in Titulo, ACTOR. Folio 5.

CRINILE.

¶ De Crinili nuptarum : Vide in Titulo, DOS.

CVRIALIS CITATIO: Vide in Titulo,CITATIO. Folio 40.

CVRRVS BELLICI.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 15. Vbi ſpecialis mentio, in Priuilegio, vel in Inſcriptione, de Curru bellico, facta non eſt : Iuri Regio reſeruatus eſſe intelligitur.

CVTES.

Sigiſmun. Petrico. 1538. C 2. PRohibemus : ne Cerdones, quicunqꝫ in Regno noſtro ſunt, cutes elaboratas,hoc eſt,corium ab illis paratum,extra Regnum noſtrum,ad externas nationes mittant : aut externis euehendū vendere præſumant. ſub amiſſione eiuſdem corij,et pœna noſtra Regali.

Ne equi,vel cutes, extra Regnum educantur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550. EQui per mercatores,vel Iudæos educi, neqꝫ Cutes per Cerdones et vectores e' Regno euehi,debent. Quicunqꝫ veró euehere vellent:per Capitaneos detineri debent. qui hoc diligenter cuſtodire debent : iuxta decretum Statutorum antiquorum.

DAM.

DAMNVM.

DAMNA, QVAE MILITES STIPendiati inferunt: Vide in Titulo, STIPENDIATI.

¶ De omnibus damnis, ratione belli illatis: Vide in Titulo, BELLVM. Folijs, 16. 17. 18. et, 22.

DEBITOR, SEV DEBITVM.

Debitori magnae Summae, vel ſi quis extra Regnum ſit, decemocto Hebdomadae ad ſoluendum indulgentur.

COm graui debito rixę plerunq; vtpote ſexaginta, trecentarum, aut plurium Marcarum ſuſcitentur: quod tantum debitum breui prouideri, ac inopinatè et ſubitò ſolui non poteſt: ex gratia conferendum Statuimus: Vt decem et octo ſeptimanis terminus incluſiuus, ad ſoluendum ſtatuatur, et obſeruetur. pro primo termino, ſex ſeptimanę: pro ſecundo, alię ſex: pro tertio, vltimę ſex ſeptimanę. Hunc etiam terminum, dum quis extra terram ſit, et citatur pro termino peremptorio, eidem ad Iudicium præfigendum declaramus. aliàs Iudex ad definitiuam procedat ſententiam: huiusmodi contumacia citati non obſtante. Kazimirus Viſliciæ, 1368. Fol. 37.

Si pro debito, pro haereditate, aut aliquibus rebus non inſcriptis, in termino peremptorio ſe non ſiſtat, condemnatur.

STatuimus: quòd ſi aliquis ſuper capitali, aut hæreditaria quæſtione, primò, ſecundò, et tertiò citatus, non comparuerit: à Iudicioq; ſe contumaciter, in termino ſibi aſſignato, abſentauerit: tūc ob contumaciam eiusdem citati, Actor in termino tertio peremptorio, per Iudicem admittatur, ſentētia definitiua mediante, in veram eiusdem hæreditatis poſſeſſionem: et ab omni Iure eiusdem hæreditatis, et ipſius qualibet venditatione, per Iudicis ſententiam, reus decernatur et pronuntietur cecidiſſe. Si autem quæſtio erit perſonalis: puta pro pecunia debita, aut quibuscūq; rebus obligatis: et primo, ſecundo, et tertio termino citatus contempſerit: vel in termino parêre neglexerit, ſibi aſſignato: Decernimus, quod tunc creditor quarumlibet rerum obligatarum, ſibi Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 16.

poſt eo-

poſt certum terminum, per ſententiam Iudicis præfixum, diſtrahendi, et alienandi, autoritate Iudicis, plenam habeat facultatē. ita tamen: quod ſi autoritate præmiſſa, res obligatæ, diſtractæ, et alienatæ, minoris valoris inueniantur et exiſtant, tempore alienationis: quam fuerit pecunia obligata, ſeu credita: et ipſe creditor, pro ſumma pecuniæ, per ipſum ſimpliciter, et ſine aliqua cautione credita, vadium receperit: ſufficiat creditori vadium. qui nulli alteri, quam ſibi ipſi, quod ſimpliciter vadium receperit, imputabit. Sed ſi creditor conditionem appoſuerit, circa res obligatas, maioris vel minoris quantitatis: ſi pro minori pecunia res obligatas alienauerit: debitor per Iudicem decernatur, creditæ pecuniæ ſummam adimplere. Si verò pro maiore pecuniæ ſumma, res obligatas alienauerit: reſiduum quicquid fuerit, vltra ſummam creditam, debitori creditor reſtituere teneatur.

Pro re qualibet, et debito inſcripto, bona dentur.

Conſuetudo terræ Cracouię. 1505. Fol. 124.

Item cùm aliquis citatus fuerit, pro quacunque re, pro qua non inſcripſerat ſe: ipſe autem Citatus nolens admittere ſe damnificari, dat circa Iudicium intromiſſionem: tunc ſuſcipienda eſt intromiſſio, per Citantem. Sed ſi citatur aliquis pro re, vel pro debito inſcripto: ſic quod Inſcriptionem fecerat, Quia debuit ſoluere, non dando intromiſſionem: ſed principale, ſeu originale debitum ſoluturus eſſet: prout ſe inſcripſit: talis ſi citatur, in termino non ſatisfaciens, ſi intromiſſionem actori dari vellet: Cui intromiſſioni dandæ, citatus in ſua Inſcriptione abrenuntiauit: Decernendum eſt, quod citatus non aliter, quàm cum triplici poena trium Marcarum intromiſſionem dabit in re debita: vſque ad ſatisfactionem, et pro ipſa re principali, et pro poenis faciendam. quam intromiſſionem Actor, cum triplicata trium Marcarum poena, recipere teneatur.

¶ Debita parentum maior natu filius, ex communi patrimonio ſoluet. Vide in Titulo, FRATER.

¶ De debitore, ad præſcriptum diem debitum non ſoluente: Vide in Titulo, FIDEIVSSOR.

¶ De debitis mercatorum: Vide in Titulo, MERCATOR

DECRETVM.

Similia ſimili decreto decernantur.

ET dum in aliqua cauſa, in Iudicium deducta, ſuper aliquo articulo audita Propoſitione, et Reſponſione, fuerit in Iudicio ſententiatum: Volumus, quod illa ſententia in librum Actorum inſcribatur. vt poſtea ſuper eodem articulo, vel ei ſimili, ſimilis ſententia proferatur. Kazim. in Nieſzowa 1454. Folio 93.

DECIMAE.

De raptu Decimae praedialis.

Iaroſlaus Archiepiſcopus Gneſnenſis, inter Regem Kazimirum, et Bodzantam Epiſcopum Cracouienſem, de differẽtijs decimarum ita compoſuit.

IN nomine Domini Amen. Cum, Scriptura teſtante, omnis aetas ab adoleſcentia ſit promptior ad malum: et omnis creatura conſiſtat ſub vitio: naturaq; humana facilius labitur ad delicta, ſic etiam, quod vitia imitetur. Quamuis enim, Domino diſponente, ſibi ſubditi debeant fore, pudici, modeſti, iuſti, ac pacifici: effrenata tamen cupiditas, niſi iuſticię conatus ſubuerteret, tunc profecto concordia et pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita eſt, Iuſticiam colere: et vnicuiq; quod ſuum eſt tribuere. et propter hoc conditur Statutum, ſeu Conſtitutio: vt humana coerceatur audacia: et inter improbos, innocentia ſecuritate laetetur. Kazimirus Rex. Fol. 53.

Ad idem Rex ſcribit.

KAzimirus, Dei gratia Rex Polonię, Significamus tenore praeſentium: Quomodo cupientes, vt ſubditi noſtri, in Regno noſtro degentes, praeſertim in Regno Polonię, et terris, cuiuſcunq; ſtatus et conditionis exiſtant, honeſtè viuant: alter alterum non laedat: et Ius vnicuiq; tribuatur: Praeterea de conſilio, venerabilis in Chriſto Patris, et Domini Iaroſlai, Sanctę Gneſnenſis Eccleſię Archiepiſcopi, necnon Praelatorum, Palatinorum, Baronum, et vniuerſorum Nobilium noſtrorum, de terra Polonię, ad perpetuam rei memoriam Statuta edidimus infraſcripta: Volentes vt ipſa Statuta, in praedicta terra Polonię, ab omnibus obſeruentur. ſicut noſtram indignationem, et poenas contentas in illis, volunt et cupiunt euitare. Requirit enim plerunq; audacia peruerſorum: vt non ſimus ſola delictorum prohibitione contenti: ſed etiam poenam delinquentibus imponamus. Ibidem.

Rex

Rex aſſidens arbitranti Archiepiſcopo Gneſnenſi, ſecum vna ſtatuit ſic: vt Archiepiſcopi ſequuntur decreta infraſcripta.

Ibidem. Nos itaq; Jaroſlaus, diuina prouidentia Sanctę Gneſnenſis Eccleſię Archiepiſcopus, in Cracouienſi diœceſi in officio viſitationis conſtitutus, vniuerſis ad quos præſentes peruenerint, volumus fore notum: Quod per Sereniſſimum Principem, Dominum Kazimirum, Dei gratia Regem Polonię, et patronum noſtrum ex vna, et Dominum Bodzantam partibus ab altera, fratrem noſtrum chariſſimum Epiſcopum Cracouienſem, quædam dubitatio ſuper Decimis, et alijs articulis inferius contentis, fuiſſet hinc inde ſuborta: demum eædem partes, volentes ad calculum concordię, ſine ſcrupulo conſcientię peruenire: in nos voluntarie, ex certa ſcientia, non per errorem, nec aliquo dolo, vel fraude circumuenti, ſuper infraſcriptis articulis, pro ſe omnibusq; ſucceſſoribus ſuis concorditer conſentientes, compromiſerunt: tanquam in arbitrium compromiſſariorum, arbitratorem, et laudatorem, definitorem, ſeu amicabilem compoſitorem: dantes et concedentes nobis liberam, et omnimodam poteſtatem, et facultatem: vt poſſimus de plano, et ſine ſtrepitu, et figura Judicij, ſuper dictis articulis pronuntiare, laudare, definire, arbitrari, et ordinare: etiam Juris ordine conſeruato, qualitercunq;, prout nobis melius videbitur, expedire. Nos itaq; Dei nomine inuocato, et conſilio ſapientum communicato, nobiſcum etiam habita deliberatione ſufficienti, pro bono pacis, et vtilitate Eccleſię Cracouienſis, ex vigore Compromiſſi prædicti, laudamus, atq; ordinamus, et definiendo arbitramur, inter dominum Regem, et Epiſcopum, prædictos.

De raptu decimae prædialis.

IAroſlaus Archiepiſcopus. Folio 54. PRo raptu Decimę prædialis alicuius Nobilis, vel pro cauſa qualicunq; rationabili, talis raptor, vel malefactor, monitione præmiſſa, Excommunicetur. Si verò in Excommunicatione per ſex menſes perſtiterit: extunc incolę, in eadem villa degentes, qui tunc tenebantur decimare, Excommunicentur cum raptore decimę eiuſdem. Vbi autem vxor alicuius, viro abſente Decimã rapuerit: per cenſuram Eccleſiaſticam huiuſmodi, ad ſatisfactionem condignam, contra ipſam procedatur. Si autem per ſex menſes, in eadem excommunicatione perſtiterit animo indurato: tunc Rmca

tunc Kmethones in eadem villa, vbi Decima fuit rapta, cum eadem Excommunicentur.

De tempore decimae foriſandae.

ITem quicunqȝ Dominus villę, in ipſa villa ſua Decimam emere voluerit, ante feſtum Beati Jacobi, cum domino Decimę foriſare procuret. alioquin dominus Decimę Decimam vendet libere, impedimento ceſſante domini villę illius. IAroſlaus Archiepiſco. GNeſ. Folio 54.

De Decimis, ſeminatorum in hortis.

VBicunqȝ aratro, in hortis vel in campis aratum fuerit: Decima plenarie exoluatur. exceptis rapis, papauere, caulibus, cepis, allio: et quę his ſunt ſimilia, in hortis. Si quis ligoniſando plantauerit: Decima ab eo nullatenus recipiatur. Folio 54.

De decima Canapi.

PRo Decima Canapi taliter Statuimus: Quod quicunqȝ Kmetho arat cum integro aratro, quotcunqȝ boues habuerit, ſeu equos, det quatuor ligaturas Canapi parati: iuxta conſuetudinem terrę antiquam. quicunqȝ cum medio: duas ligaturas dare teneatur. qui autem non arat: a decima Canapi debet eſſe liber, et ſolutus. Folio 54.

Super Decimis Bodzanta Epiſcopus Cracouienſis conſtituit.

CVm excitata erant odia multa et differentię, inter Spirituales et Seculares perſonas, dominos dioceſis Cracouienſis, tandem compactata erāt et congeſta inter eos: in Conuentione, per Regem Kazimirum Magnum: et in Synodo, per Bodzantam, Epiſcopū Cracouienſem: pro vno tempore, Cracouię, quarta menſis Junij, Anno 1 3 6 9 habitis. quibus intererat Jaroſlaus, Gneſnenſis Archiepiſcopus, Boguria dictus, tunc ex cauſa illius differentię, autoritate Metropolitica ac Primatiali viſitās dioceſim Cracouienſem. Sunt autem compactata infraſcripta, ſuper Decimarum libertate, raptu, tempore decimandi, foriſandi, per dominos locorum eas emendi, ex aratro percipiendi, noualium locatione, earum progreſſione. &c. columbationibus, viſitatione Archidiaconorum: ſuper Expeditione ad bellum Clericorum, Secularium ad Jus Spirituale citandorum, fabrica Ecclęſię, Folio 55.

cleſie, Decima Canapi: ſuper Interdicto triduano: et ſimplici ſuper ceſſatione a diuinis: ſalarijs tabellionum: item de Eccleſiis, in bonis Nobilium erigendis. vt infra ſequitur.

Fol. 55. IN nomine Domini Amen. Nouerint vniuerſi, praeſentium notitiam habituri: Quod nos Bodzanta, Diuina et Apoſtolicę Sedis prouidentia Epiſcopus Cracouienſis, attendentes: quod terrę, Lublinenſis, Ciechouienſis, et Lukouienſis, noſtrę dioeceſis, per inſultum infidelium Tartarorum, et Lituanorum, peccatis exigentibus, ſunt plurimum deſolatę: Volentes igitur, vt ad poſſidendas eaſdem populus Chriſtianus feruentius inuitetur: ad petitionem inſtātem Sereniſſimi Principis Domini noſtri, Domini Kazimiri, Dei gratia Regis Polonię Illuſtris, de voluntate et conſenſu fratrum noſtrorum Capituli Cracouienſis, omnibus et ſingulis, qui in terris praedictis ſe locauerint, aut hactenus ſunt locati, in villis praedictis et poſſeſſionibus, in quibus ad Menſam noſtram Epiſcopalem Decimę pertinebant, a ſolutione Decimę triginta annorum ſpatio, a data praeſentium, plenam et omnimodam concedimus libertatem. ita tamen: quod ſi libertate durante Dominus praefatus Rex, aut procuratores ſui, vel Nobiles quicunque, in Bonis ſuis, ſitis in terris praedictis, Decimam a ſuis colonis receperit: vel pro ſuis vſibus vſurpare voluerit: extunc libertate non obſtante, Decima bonorum eorundem, ad menſam noſtram, ſine contradictione aliqua reuertatur. In alijs autem bonis, in quibus Decima recepta non fuerit, libertas permaneat: ſicut conceſſa. Per hanc autem libertatem noſtram, Monachis, et Clericis etiam ſecularibus quibuscunque, (qui in terris praedictis, ratione ſuorum Monaſteriorum, ac aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum Decimas poſſiderent, aut poſſident) nullum volumus praeiudicium generari: ſed ipſorum quilibet, circa Ius ſuum permaneat: ſicut prius.

Decimae, ſicut dabantur ex antiquo, ita dandae ſunt. et de Decimis Sculteторum.

Fol. 55. CAeterum Mandamus annuente Domino noſtro, Domino Rege praedicto: vt vbicunque per totam noſtram dioeceſim, in ciuitatibus, caſtris, oppidis, villis, praedijs, et poſſeſſionibus, Decimę manipulatim in campis hactenus tollebantur: ibi adhuc eodem modo eaedem Decimę, in poſterum tolli debent: contradictione cuiuslibet non obſtante. Verum Sculteti, et Aduocati ciuitatum,

ciuitatum,oppidorum,ſeu villarum,in quibus Decimę manipu-
latim perſoluuntur,de quatuor manſis Aduocatię ſeu Scultetię
ſuę, quos coluerint proprijs laboribus et expenſis, de quolibet
manſorum prædictorum,in Feſto Beati Martini,in menſe No-
uembri, quatuor Scotos Groſſorum Pragenſium, pro Decima
nobis ſoluent. ſed ſi plures manſos colere voluerint, quàm qua-
tuor: aut dictos quatuor vendiderint, locauerint, aut tradide-
rint ad colendum:de ipſis debent Decimam manipularem dare,
in cāpo.prout alij incolę,quorū vicini ſunt,conſueuerunt ſoluere.

De tempore decimandi.

ET ne labores hominum, propter decimatorum deſidiam re-
tardentur,Decernimus:vt quilibet,in Octaua Beati Jacobi,ad Fol. 55.
recolligendum ſuam Decimam,vel per ſe,vel per Nuntium ido-
neum ſit paratus. aliàs, depoſitis et relictis in campo quinq;
manipulis,de qualibet quinquagena,frumenta hominum liberè
conducantur.

De decimis Noualium.

IN Noualibus autem exortis, vltra Wiſlàm, et citra metas
Ruſſię, Hungarię, progreſſiuè vſq; ad limites terrę, in quibus Fol. 56.
hucusq; nobis manipulatim Decima non dabatur,libertate ex-
pleta: de quolibet manſo paruo,ſeu magno,locato ſiue locando,
Ferto Groſſorum Pragenſium, in Feſto Sancti Martini præ-
dicto, annis ſingulis, nobis pro Decima ſolui debent prædiali.
Aduocati verò et Sculteti Noualium prædictorum,de quatuor
manſis Aduocatię vel Scultetię,ſeu quos coluerint proprijs la-
boribus,(vt præfertur)de quolibet manſorum prædictorum,tres
Scotos Groſſorum ſoluant illi Eccleſię,pro Decima: vbi audi-
unt diuina, ac percipiunt Eccleſiaſtica Sacramenta. Sed ſi
plures,quàm quatuor coluerint:aut aliqui ipſorum aliquid alijs
vendiderint, locauerint, ſeu tradiderint ad colendum: de quoli-
bet ipſorum vnum Fertonem Groſſorum (ſicut et ruſtici) in fe-
ſto prænotato,nobis pro Decima ſoluant. Et inſuper pro gra-
tia,quam eis facimus in ſolutione Decimę,(vt præfertur)ijdem
Sculteti vel Aduocati,Fertones noſtros decimales,in feſto Be
ati Martini ſuperius notato,ſub Juramento fidelitatis ipſorum
ruſticorum exigere: nobisq;,vel noſtro procuratori, infra quin-
decim dies, ante feſta immediatè ſequentia, præſentare fideliter
et integraliter tenebuntur. Sed tamen,vbi in prædictis Noua-

 libus,no-

libus,nobis ante Decima manipulatim ſoluebatur, adhuc futuris temporibus perpetuó ſolui debet; nec ipſam, propter hoc, remittimus ad Fertones.

De Decimis agrorum ſterilium,circa Dlugiepole: et Czorſtyn, verſus Myſlimice.

Fol. 56. VErum quia in diſtinctionibus circa Dlugiepole, Czorſtyn, ſub ea limitatione,videlicet inter viam,quę currit ad Myſlimice verſus Twárdoſzyno, et inter Slonagorá verſus montem, qui dicitur Obzdow, in Dunáiec, et vt intelleximus quod ſunt agri ſteriles:et frigora grandia diutius terram premūt: ita quod pauco tempore anni ibi laboratur: volentes gratioſius cum incolis diſtrictuum praedictorum ordinare,Statuimus: quod incolę praedicti,qui iam ibi locati ſunt,vel in poſterum locabūtur, in feſto Beati Martini praedicti,pro decima praedialí,de manſo quolibet tres Scotos Groſſorum Pragenſiū,annis ſingulis,nobis perſoluant. quam pecuniam Sculteti locorum praedictorum colligent: nobisq;,vel procuratori noſtro,praeſentabunt.prout in cauſa finali ſuperius eſt expreſſum. Hanc autem ſolam limitationem, de ſolutione Fertonum pro Decima, in locis ſuperius ita expreſſis,totaliter cum Domino Kazimiro Rege praedicto ordinario permanere: quod deinceps ad ciuitates,villas,oppida,praedia,poſſeſſiones quascunq; totius noſtrę dioeceſis, vbi manipulatim Decima ſoluitur abantiquo,nunquā vllo tēpore extēdatur.

De Decimis,per Nobiles cultis,arendatis: aut a Kmethonibus habitis.

Fol. 56. ITem Decreuimus: quod vbicunq; aliquis Nobilis alteri Nobili,ſibi aequali,neceſſitate cogente,haereditatem ſuam obligauerit: et creditor agros coluerit; in ea, Decimam frugum de agris ſuis ſoluat illi Eccleſię: cui is,qui obligauit,ſoluere conſueuerat ab antiquo. Sed ſi forte labores ſuos, dictus creditor voluerit ampliare,repellendo Kmethones, et excolendo agros eorum: de agris Kmethonum,quos colit,decimam in Gonitwá ſoluere tenetur. etiam ſi Nobilis Kmethoni,vel alteri,ſimiliter haereditatem obligauerit: idem ignobilis Decimam illiberam, cui de Iure debuerit,de agris quos colit, dare ſit aſtrictus.

De Decimis,per progreſſum habendis.

Demum

DEmum Statuimus,et ordinauimus,voluntate et conſenſu Domini noſtri Regis praedicti, ad hoc ſpecialiter accedente: Quod vbicunq; ab antiquis agris progreſſiue quispiam ſyluas, rubeta, vel mericas extirpauit: ille Decimam percipiat de Nouualibus amodo:ad quem antiquorum agrorum Decima primitus pertinebat. verùm ſi à dextris,vel ſiniſtris,ab antiquis agris aliqui incolę fuerint collocati: extirpauerintq; ſyluas, rubeta,vel nemora,vel mericas: praedicti incolę, de agris ipſorum totaliter extirpatis, Nobis et noſtris ſucceſſoribus Decimam ſoluere tenentur. Fol. 56.

De raptoribus Decimarum,et bonorum eccleſiae: ac ſuſtinentibus ſententias Excommunicationum vltra annum.

IN nomine Domini Amen. Nos Kazimirus,Dei gratia Rex Polonię,Magnus Dux Lituanię. &c. ad perpetuam rei memoriam, Significamus per praeſentes. &c. Et ſi Regni noſtri ſubditis,clementię noſtrę,et Regalis prouiſionis, in augendis commodis,ac Iuribus,immunitatibus, ac libertatibus conſeruãdis, ſinum extendimus: quanto magis Eccleſiis (vnde laus et honor altiſſimo Jeſu Chriſto,omnium creatori,ſalusq; prouenit animarum) necnon perſonis et membris Eccleſiaſticis,id facere et impendere conuenit. proinde felicis memorię Sereniſſimus Princeps, Dominus Wladiſlaus Rex Polonię, et progenitor noſter chariſſimus,et praedeceſſor,iniquitati hominum occurrendo: et Eccleſiaſticę libertati,eiusq; membris et perſonis,Eccleſiaſticis et Secularibus,paci et indemnitati ſui regiminis conſultius prouidendo: ſuas certas, et patentes literas Statuti fecit, et condidit, huiusmodi ſub tenore. Folio 66.

IN nomine Domini Amen. Wladiſlaus Dei gratia Rex Polonię, necnon terrarum Craco. Sandomir. Sirad. Cuianię, Lancicię, Lituanięq; Princeps ſupremus, Pomeranię Ruſſięq; Dominus et haeres: Ad perpetuam rei memoriam. Etſi ſubditorum noſtrorum Secularium commodis,de benignitate Regia libenter intendimus: Iuraq; et libertates ipſorum, contra deteſtandam malignorum prauitatem,ditionis noſtrę praeſidio confouemus: multò magis tamen Regis pacifici,dominatoris vniuerſorum exemplo,(per quem Reges regnant,et principes dominantur) Eccleſiam ſuam Sanctam,et perſonas Spirituales,et Fol. 66.

Seculares,ſibi ſubiectas,in Iuribus,et libertatibus,ac Statutis,a ſanctis patribus editis, conſeruare et tueri conuenit : et ipſas,ab omni impreſſionum incurſu praeſeruare. Noſcat igitur tam praeſens aetas, quàm poſteritas futurorum : Quod quanquam ſacris Canonibus ſalubriter ſancitum,et lege humana vtiliter ſit prouiſum: quod quicunqꝫ Princeps,ſeu Capitaneus,Baro,aut Nobilis, miles, aut vaſallus, et generaliter quaeuis alia perſona Spiritualis aut Secularis, cuiuscunqꝫ ſtatus, dignitatis,gradus,et conditionis exiſtat,Decimas, (quas ſibi Deus, in ſignum vniuerſalis dominij, pro alimento ſeruientium, reddi cenſuit) necnon domos,tributa,caſtra, villas, munitiones, poſſeſſiones,et quaeuis bona, ac alias res mobiles et immobiles, ad Eccleſias et pia opera, ac religioſa loca, perſonasq́ꝫ Eccleſiaſticas ſpectantes, ac etiam pauperum hominum,in ipſorum bonis degentium,rapuerit,inuaſerit,occupauerit : aut illicite detinuerit, exactionauerit, tallias ſeu collectas impoſuerit : ſeu iniuſte impignorauerit : aut occaſione pignoris aliquid extorſerit : vel quouis quaeſito colore grauauerit: vel rapi, inuadi,occupari,detineri,impignorari,ſeu exactionari mandauerit,ordinauerit, ſeu ratum habuerit: aut raptorem,inuaſorem,occupatorem,et detentorem illicitum,cum re rapta,inuaſa, occupata, et detenta conſeruauerit,ſeu in defenſionem ſuſceperit:aut in bonis eisdem,notorium damnum,vel manifeſtam offenſam intulerit: niſi omnia et ſingula,rapta,inuaſa,occupata,ſeu pignorata reſtituerit: necnon de iniurijs,et damnis illatis,ac manifeſta offenſa,condignā emendam et ſatisfactionem impenderit: cum ipſorum complicibus,poenis et Cenſuris Eccleſiaſticis debent ſubiacere. Tamen, quia nonnullarum perſonarum Secularium Regni noſtri adeo irrepſit,et inoleuit iniquitas: quod poenas et Cenſuras,in et contra tales,tam à Canone,quàm ab homine promulgatas, in ſenſum dati reprobum, vltra annum, animo indurato, in contemptum Clauium ſanctę matris Eccleſię,animarum ſuarum periculum,Statutoruḿqꝫ praedictorum vilipendium, et ſcandalum Chriſti fidelium plurimorum, ſuſtinere non formidant : propter quorum culpam , diuinę vltionis gladius ſaepius perimit innocentes : vnde etiam pullulant haereſes , variaq́ꝫ inſurgunt animarum pericula : Nos igitur Wladiſlaus (qui intenſis deſiderijs,praedeceſſorum noſtrorum exemplo,tanquam tutor et conſeruator Iurium,libertatum et Priuilegiorum in Eccleſia,perſonaruḿqꝫ ſibi ſubiectarum, propagationem libertatis Eccleſiaſticę ex debito affectamus, ad executionem debitam Statutorum

huiusmodi

huiusmodi procedere cupientes,(cum fruſtra conderentur leges:
niſi executioni debitę demandarentur. ex quo etiam,quos timor
Dei et mucro Spiritualis à malo non reuocat,pœna tempora=
lis debet coërcere) praeſenti noſtro Regio Decreto, de conſilio et
vnanimi Praelatorum,et Baronum noſtrorum voto,ſcientia,et
aſſenſu,Volumus,Decernimus, et firmiſſime et irrefragabiliter
perpetuò obſeruari pollicemur; Statuimusq́z, et ordinamus,
per praeſentes:Vt dum aliquis indigena Regni noſtri,cuiuscũqz
ſtatus et conditionis exiſtat., propter raptum Decimarum, vel
aliarum rerum Eccleſiaſticarum occupationem, aut ratione ex=
ceſſuum quorumcunqz,ſiue etiam in contumaciam,de non paren=
do Iuri,et mandatis ſanctę Eccleſię, ſententia Excommunica=
tionis iuſte fuerit innodatus: ipſamq́z, vltra annum legalem,
pertinaciter ſuſtinuerit.: nec curauerit, ad gremium ſanctę ma=
tris Eccleſię redire.: et pro exceſſu, debitam emendam exhibere:
Extunc Anno huiusmodi elapſo, omnia bona eiusdem excom=
municati,mobilia et immobilia,quę tunc poſſideret, debent reci=
pi,per locorum Capitaneos quibus ſubiacent, et apprehendendi:
tenenda et poſſidenda tamdiu,per Capitaneos huiusmodi: quo=
uſqz per eosdem excommunicatos,vel Capitaneos memoratos,
de huiusmodi bonis,damna,vel valor rei, ipſis laeſis,vel iniuri=
am paſſis,plenarie exoluantur. Quibus ſolutis,bona praelibata
praefatis excommunicatis, non niſi abſolutis Decernimus vice
uerſa reſtituenda, per Capitaneos praenotatos. Mandamus
igitur omnibus,et ſingulis Regni noſtri Capitaneis,et vices ge=
rentibus eorundem: quatenus ad compeſcendam talium excom=
municatorum pertinaciam,duritiam, et temeritatem, praemiſſa
noſtra ſaluberrima decreta executioni debitę debeant demanda=
ri,perpetuò et in aeuum: totiens,quotiens per Prętatos,aliasqz
perſonas,tam Eccleſiaſticas quàm Seculares,ſuper hoc fuerint
requiſiti,et moniti. Quòd ſi praefati Capitanei,Tenutariјq́z no=
ſtri,aut loca tenentes eorundem, pro tempore exiſtentes, in exe=
cutione praemiſſorum tardi fuerint,vel negligentes: extunc ipſos
omnes,pro huiusmodi negligentia, per loci ordinariòs,iaculo a=
nathematis indulgemus feriendos: Harum, quibus Sigillum
noſtrum eſt appenſum,teſtimonio literarum. Actum Craco=
uię,Sabbato proximo ante feſtum Purificationis Marię virgi=
nis, Anno Domini 1433: praeſentibus Reuerendiſſimis in
Chriſto patribus, dominis, Sbigneo Cracouienſi, et Ioanne
Chelmenſi,Epiſcopis: necnon Magnificis,et Nobilibus, Nico=
lao de Michałow Caſtellano Cracouienſi: Petro de Pieſzkowa

Skała, Palatino Cracouienſi: Joanne Głowacz de Oleſznicá, Marſchalco Regni Poloniæ: et Joanne de Koniecpole: ac aliis quàm pluribus militibus noſtris dilectis. Datum per manus Venerabilis Staniſlai de Opporow, Decretorum Doctoris, Decani Cracouienſis, Sedis Apoſtolicæ Protonotarij, Regni Poloniæ praedicti Vicecancellarij, nobis ſyncere dilecti. Ad relationẽ Magnifici Joannis de Koniecpole. Nos itaqꝫ veſtigia progenitoris, et praedeceſſoris Noſtri praelibati chariſſimi, toto mentis noſtræ conatu, inſequi et amplecti ſatagentes: literas huiuſmodi, Statutum laudabile in ſe continentes, cum eorum toto tenore, de conſenſu et voluntate Praelatorum, et Baronum, ac Conſiliariorum Regni noſtri, approbamus, innouamus, ratificamus, et confirmamus, tenore praeſentium mediante. Quocirca omnibus et ſingulis, praeſentibus et futuris, Regni noſtri Capitaneis, Tenutarijs, et eorum vices gerentibus, Mandamus: Quatenus praedictas noſtri progenitoris Statuti literas, in omnibus clauſulis, punctis, et conditionibus, teneant: et ad vnguem, perpetuò, et inuiolabiliter obſeruent: alioſqꝫ in ſuis Capitaneatibus, tenutis, et diſtrictibus, ipſis quomodolibet ſubiectos, ſuppoſitos, cuiuſcunqꝫ præeminentiæ, gradus, aut conditionis exiſtant, arceant, et compellant: iuxta vim et formam praedictarum progenitoris noſtri literarum: quotiens tam per Praelatos, quàm alias perſonas, Eccleſiaſticas et Seculares, fuerint ſuper hoc requiſiti, et poſtulati. Quòd ſi ipſi Capitanei, et Tenutarij, ſeu ipſorum loca tenentes, pro tempore exiſtentes, in praemiſſorum executione ſe remiſſos et negligentes, aut aliàs quomodocunqꝫ difficiles reddiderint: extunc ipſos, et eorum quemlibet, propter huiuſmodi incuriam, et contemptum Mandatorum noſtrorum, excõmunicationum ſententijs, et cenſuris Eccleſiaſticis, in eos per locorum ordinarios, eorumqꝫ vicarios, et Officiales generales, fulminandos et promulgandos ſubdimus, et ſubijcimus: ac perpetuò ſubiacere decernimus, et obligamus tamdiu procedendum: quouſqꝫ ad ipſarum executionem literarum, curauerint procedere cum effectu: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio literarum. Actum in Conuentione generali Petricouienſi, pro feſto Sancti Adalberti celebrata, Feria quarta poſt feſtum Sancti Georgij proxima, 26 menſis Aprilis, Anno Domini, 1 4 5 8: praeſentibus ibidem Reuerendiſſimo Reuerendiſqꝫ in Chriſto patribus, dominis, Joanne Sanctæ Gneſnenſis, Eccleſiæ Archiepiſcopo, et Primate: Thoma Cracouienſi, Joanne Wladiſlauienſi, et Regni Poloniæ Cancellario, ac Andrea Poſnanienſi,

ſnanienſi, Eccleſiarum Epiſcopis: Venerabiliq; Joanne Luthkonis de Brzezie, vtriusq; Juris Doctore, Archidiacono Gneſnenſi, et Vicecancellario Regni Poloniæ: necnon Magnificis, Venerabilibus, Nobilibus, et ſtrenuis, Joanne de Czyzow Caſtellano, Joanne de Tęczyn Palatino Cracouienſi: Luca de Gorká Poſnanienſi, Staniſlao de Oſtrorog Caliſſienſi, Derſlao de Rythwiány Sandomirienſi, Petro de Opporow Lancicienſi, Nicolao de Kościelec Brzeſtenſi, Palatinis: Andrea Odrowąż de Sprowa Palatino et Capitaneo Leopolienſi: Joanne de Pilcá, Hincza de Rogow Siradienſi, et Regni Poloniæ Vicetheſaurario, Petro de Tarnow Sandomirienſi, Petro de Striykow Wladiſlauienſi, Staniſlao de Szydlowiec Zárnouienſi, Caſtellanis: Creſlao Woyſzyk de Woyſza Cracouienſi, Sandiuogio de Łázyzánice Sandomirienſi, Joanne Kuropátwá de Łázuchow Lublinenſi, Succamerariis: Nicolao de Brzezie, Regni Poloniæ Marſchalco: Joanne Kraſká de Lubnicá Caliſſienſi, Joanne de Szczekocin Dapifero Sandomirienſi, Nicolao Lublineñ, Nicolao Pieniążek de Witowice Cracouieñ, Capitaneis: Joanne de Melſztyn, Joanne de Tarnow, Jacobo de Dębno Pincerna, Nicolao de Chrząſtoch Tribuno Cracouienſi: ac Venerabilibus, Jacobo Syenno Gneſnenſi et Cracouienſi, Jacobo Loth. de Dampno Decano Cracouienſi, Joanne de Pniow Decretorum Doctore Archidiacono, Joanne Woyſzyk de Woyſza Cuſtode Cracouienſi, Petro Spinek de Bedkow Gneſnenſi et Cracouienſi Canonico: Et aliis quám pluribus fide dignis, circa præmiſſa. Datum per manus præfatorum, Reuerendiſſimi patris, Domini Joannis Epiſcopi Wladiſlauienſis, et Cancellarii, ac Venerabilis Joannis Luthkonis de Brzezie, vtriusq; Juris Doctoris, Archidiaconi Gneſnenſis, et Vicecancellarii Regni Poloniæ, ſyncere nobis dilectorum. Ad relationem præfati Venerabilis Luthkonis de Brzezie, Doctoris vtriusq; Juris, Archidiaconi Gneſnenſis, Vicecancellarii.

DELIBERATIO.

Semel Judex deliberet, et ſemel partes controuertant:

Statuimus: vt non niſi ſemel Judex Terreſtris, vel Caſtrenſis, vel Succamerarius deliberet: ſimiliter et Capitaneus et Vicecapitaneus, ſemel etiam, ad duas ſeptimanas, in cauſa officii Caſtrenſis, ad alios terminos Caſtrenſes deliberet: ſub poena trium Mar- Sigiſmun. Cracouiæ 1543.

um Marcarum pecuniæ, parti ſuccumbenda: pro qua Capitaneus tenebitur iuſticiam parti, vel coram Nobis, vel coram Judicio Terreſtri: aliâs, vbi parti libuerit poenam ipſam perſequi. Poſt quam quidem deliberationem Judicis, Capitanei, vel eius officij, iam nulla pars poterit ſuam controuerſiam meliorare, vel locupletare: tantùm decretum audiet, ex illa controuerſia, ſuper quam deliberatum eſt. Sed quia Statuto nouo cautum extat: Quia ante probationem ſententiæ, hoc eſt, ante decretum, poteſt pars ſuam controuerſiam, vel cauſam meliorare: hoc ita debet intelligi; quia hæc ipſa melioratio controuerſiæ debet fieri ſemel, in termino peremptorio: hoc eſt, tum, quando iam Judex recipit ſibi ad deliberandum, ſeu ad interrogandum. Nam ſi pars deberet cauſam ſuam aliquoties meliorare: Judex verò itidem ſuper eadem aliquoties deliberare: tunc magna iuſticiæ compendinatio fieret, et admitteretur.

Judex Terreſtris et Caſtrenſis, ſemel deliberet.

COnſuet. terræ Craco 1505. Fol. 121. abrogata per ſuperiorem.

SI quæſtio perplexa et difficilis, in Judicio oboriatur: Judex accipiat ſibi ſpatium aliquod temporis, ad interrogandum ſuperiores ſe, vel ipſos Juriſconſultos; de ipſa quæſtione dubia, in Judicium adducta. atqui vlterius cunctationem ſuam protrahere non poteſt: niſi in tertios terminos. Jn tertijs autem terminis, deliberationem expediet; et ſententiam ſuam dicere teneatur. Judex autem Caſtrenſis, in ſedecim ſeptimanis ad maximum, debet expedire ſententiam, ex interrogatione conceptam. alioqui, ſi alteruter non expediuerit ipſam ſententiam: poteſt Judex ex eo nomine, tempore medio ad interrogandum habito, et præterito commonefieri. Cùm autem ſit interrogatio: partes nec intereſſe interrogationi, nec eam audire debent.

¶ Succamerarius ſemel deliberet. Vide in Titulo, SVCCAMERARIVS.

DIGNITATES, SEV OFFICIA REGNI.

Dignitates, in Juribus ſuis conſeruantur: indigenis dentur: nec in prouentibus diminuantur. damnantur et Expectatiuae.

Ex lAgel. Priuil. circa ledl. 1433. Folio 50.

DJgnitates autem Eccleſiaſticas et Seculares Regni Poloniæ, æquo modo circa Jura et conſuetudines, ac libertates ipſorum, quę

rum, quę et quas tempore Sereniſſimorum Principum Dominorum, Kazimiri, Ludouici, et aliorum Regum, et Ducum, hæredum Regni Polonię, obtinebant, dimittimus perſiſtere et permanere. Quas quidem Dignitates cùm vacare contigerit, nulli extraneo terrigenę, niſi Nobili benè merito, et in fama laudabiliter conſeruato, illius terrę in qua Dignitas huiusmodi, vel honor vacauerit, terrę videlicet Cracouienſi, terrigenam Cracouienſem: Sandomirienſi, Sandomirienſem: et in Maiori Polonia, terrigenam Polonię Maioris: et ſic de ſingulis terris Regni noſtri Polonię dabimus: et quomodolibet conferemus. Super quibus etiam Dignitatibus, Eccleſiaſticis et Secularibus, literas expectatiuas nulli perſonę dabimus in futurum. et quòd prædictas Dignitates, tam Eccleſiaſticas quàm Seculares, nō debemus minuere, nec etiam ſuffocare: et poſſeſſiones, cenſus, ſeu ſalaria, ad eos pertinētia, abſq; Iuris debito examine nō auferre.

Dignitates Nobilibus dentur.

QVia ordo militaris primas habet partes, in Regno hoc: nullus debet eſſe in conſilio noſtro, niſi ex militari genere, tam Spiritualis quàm Secularis.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Dignitates et Officia Regni, nulli extraneo: ſed indigenis Nobilibus ſunt danda.

ITem Promittimus: quòd tales honores et dignitates, vtpote Palatinatus, Caſtellanatus, Iudicia, et Succamerariatus officia, et his ſimilia, qui vel quę ad vitam conſeruari conſueuerunt, alijs quibuspiam hominibus extraneis hoſpitibus non conferemus: niſi talibus, qui ſint regnicolę terrarum eiusdem Regni: in quibus, huiusmodi dignitates et honores conſiſtunt. Quas etiam Dignitates et omnia Officia, ac ſingula, volumus in eorum Iuribus, prout fuerunt tempore Sereniſſimorum Principū Dominorum, Wladiſlai aui, et Kazimiri auunculi, noſtrorum, Regum Polonię, conſeruare plenariè promittimus: quòd nullū Baronem, Militem, ſeu Nobilem, vel alium quemcunq;, cuiuscunq; conditionis exiſtat, extraneum, hoſpitem, ſeu alienigenam, præterquam natione Polonum, in Capitaneum præficere debemus: niſi talem, qui ſub eadem corona, de gente Polonica ſit oriundus. dummodo non deſcendat de ſtirpe Ducali. Cæterum promittimus: quòd nullum caſtrum, ſeu fortalicium Regni Polonię, alicui Duci vel Principi, aut deſcendenti de gente Ducali,

Ex Priuil. Regis Ludou. Caſſ. 1374. Folio 41.

regendum

regendum et tenendum committemus, pro tempore, vel in aeuũ. Deinde ſpondemus, caſtra, et ciuitates ſaepe dicti Regni, de quibus honores, et Iudiciales ſedes procedunt, (Haec videlicet: Cracouia, Biecz, Sądecz, Wiſlicá, Woynicz, in terra Cracouienſi: Sandomiria, Zawichoſt, Lublin, Syeciechow, Lukow, Radom, in terra Sandomirienſi: ac caſtrum Lancicienſe, in terra Lancicienſi: in terra Siradienſi, et Piotrkowitem in terra Cuiauię, Brzeście, Kruſzwicá, Wladiſlauia: item in Polonia Maiori, Poſnania, Miedzyrzecz, Zbąſzyn, Káliſz, Nakiel, Konin, et Pyzdry nuncupata) nulli alteri, niſi terrigenis, ſeu Capitaneis in eodem Regno conſiſtentibus, conferemus. Alia autem quaecunqȝ Caſtra, hoſpitibus, vel aliis quibuscunqȝ voluerimus, Nos et ſucceſſores noſtri, habebimus et habebunt liberam conferendi facultatem.

Dignitates et Officia indigenis, bona haereditaria in illo diſtrictu habentibus, ſunt danda.

Kazimirus tertius in Nieſzowa 1454. Folio 92. Item cum indigenę, pro ſuis meritis et virtutibus, forenſibus ſint meritò praeferendi, Pollicemur per praeſentes: Quòd Dignitates, Caſtellanatus, et Officia in terris vniuerſis Regni noſtri, perſonis bene meritis, aetate, intellectu, et prudentia bene vigentibus, et indigenis diſtribuemus, dabimusqȝ Dignitatem illi perſonę: quę illius terrę indigena fuerit, in qua Dignitas ipſa vacabit: habueritqȝ haereditaria ibidem bona. vt viam murmuri, et diſplicentiis praecludamus.

Dignitates indigenis conferantur. alioqui, non pareatur inueſtito: et Rex contra Iuramentum faciet.

SENAT. Reg. Petricouiae, 1503. Fol. III. VNanimi Dominorum Spiritualium et Secularium, ac Nunciorum Terreſtrium, in hac Conuentione Petricouienſi cõgregatorum, decreto communi conſtitutum eſt, antiquo Statuto innitendo. Quod Dignitates et Officia terreſtria, per Maieſtatem Regiam incolis tantummodo terrarum poſſeſſionatis, et idoneis conferantur. ſecus factum, non ſeruetur: nec ille, cui Dignitas vel Officium, contra praemiſſa collata fuerint, eadem Dignitate ſeu Officio vti permittatur: neqȝ ei vlla praeſtetur obedientia. Regia autem Maieſtas, tanquam contra Iuramentum praeſtitum ſecus faciens, Rei et Priuilegio communi iniuriam intuliſſe cenſeatur.

Dignitates et Officia non dabuntur, niſi in terra poſſeſſionatis.

INnitentes Statuto Nieſzonienſi, et aliis praedeceſſorum noſtrorum decretis rationabilibus, praeſenti noſtro ſancimus Privilegio: et promittimus, pro Nobis et ſucceſſoribus noſtris: Quia Nos ſucceſſoresq; noſtri, Dignitates et Officia Terreſtria non dabimus: niſi poſſeſſionatis in Regno, terrisq; illis: in quibus ſunt huiusmodi Dignitates, et Officia. ſub poena, in Statuto, per Praelatos Piotrkouię ſupraſcripta. Alexand. i Radom. 1505. Fol. 118.

Dignitarij et Officiales ſint poſſeſſionati.

NOuę et antiquę Conſtitutiones decernunt, Dignitarios et Officiales terrarum, illic poſſeſſionatos eſſe debere: ubi Dignitates ipſas, et Officia obtinent. Sigiſmun. Cracouię 1510.

Si impoſſeſſionato, ob meritum, Dignitas data ſit: intra medium annum, poſſeſſionem quaerat.

AEquitatem circa vetuſtas Conſtitutiones ſeruãdo, Demandabimus deinceps illud Statutum debitę executioni: Ut quibus Dignitates et Officia Terreſtria conferemus, poſſeſſionati ſint. et ſi cui impoſſeſſionato, ob aliquod inſigne meritum, Dignitatem vel Officium dederimus: idem teneatur eſſe poſſeſſionatus, ab accepto officio in medio anno: ſub amiſſione Dignitatis, vel Officij. Eos autem, qui nunc impoſſeſſionati eſſent, et Dignitates vel Officia tenerent, ſi ſe hinc ad medium annum poſſeſſionatos non fecerint, Dignitate vel Officio priuabimus. Sigiſmun. Cracouię 1510. Folio 10.

Dignitates, cum Capitaneatibus eiusdem loci, ſe compati nequeunt.

IN collatione Dignitatum et Officiorum, Statuta Regni deinceps obſeruabimus: ita quod Dignitarios, in Capitaneos loci illius non praeficiemus. praeſertim cum Juribus Regni prouiſũ ſit: ut nullus Caſtellanus, vel Palatinus, illius terrę Capitaneatum, in quo Judicia celebrantur, obtineat. Proinde quicunq; auſus fuerit aliquid accipere, contra praeſentem ordinationem, et antiquam Regni Conſtitutionem: ubi monitus in Conuentione generali, aut particulari, huiusmodi Dignitatem aut Officium reſignare neglexerit: infamis ſit ipſo facto. Praeterea pol- Sigiſmun. Petrico. 1538. B 2.

licemur: quód iuxta Priuilegium Wladiſlai Jagellonis,quando Dignitates vacare contigerit, nulli extraneo terrigenę,niſi Nobili illius terrę,in qua Dignitas huiuſmodi vel honor vacauerit,(terrę videlicet Cracouienſis,terrigenę Cracouienſi: Sandomirienſis,Sandomirienſi: et in Maiori Polonia,terrigenę Maioris Polonię: et ſic in ſingulis terris Regni Polonię) deinceps dabimus,et conferemus.

De alienigenis.

Sigiſmun. 1538. B 3. Nulli deinceps æuiterno tempore alienigenę, aliqua caſtra et Dignitates Regni concedemus: neq; ſucceſſores noſtri concedent. Et quicunq;,contra præſentem Conſtitutionem, aliquod Officium ſeu Dignitatem obtineret: et monitus,quę obtinet nō reſignauerit: bona ipſius confiſcari,et ipſe infamis eſſe debet.

De fictis poſſeſſionibus.

Sigiſmun. Petrico. 1538. B 2. AD euitandas verò fictiones, quę de poſſeſſione habenda euenire ſolent,Statuimus deinceps obſeruandum: Quod Dignitates,Capitaneatus,et alia omnia Officia terrarum,non alijs cōferri poſſint,et debeant: niſi illis, qui antehac haberent, non fictam aut coloratam, ſed realem veramq; bonorum hæreditariorum poſſeſſionem: in illa terra,in qua Dignitates, vel Capitaneatus vacauerint. ſi ad alia aſſequenda habilis eſſe voluerit.

Dignitates et Officia,Nobilibus poſſeſſionatis in illo diſtrictu,danda.

Sigiſmun. Petrico. 1543. Satisfaciendo poſtulationibus Nuntiorum Terreſtrium, ſubditorum noſtrorum,relinquimus in robore Statutum noſtrum Petricouienſe,in Conuentu generali conditum, Anno 1538: illudq; tenere et exequi volumus.Vt ne negotia terreſtria negligerentur,tenebimur deinceps,huiuſmodi Officia et Dignitates, in principio Conuentus, priuſquam ipſe Conuentus generalis inchoabitur,hominibus idoneis poſſeſſionatis,indigenis illarum terrarum,iuxta Priuilegia et Statuta,diſtribuere.Si verò Palatini, Caſtellani, Dignitarij, et alij Officiales Terreſtres, per Nos dati,ſufficientem poſſeſſionem hæreditariam,et non fictam habere debent: et in ipſis Palatinatibus, et in diſtrictibus proprijs Commiſſiones,Colloquia,et alia Iudicia, et debita officiorum ſuorum explere,et exequi debent. niſi fortaſſe Legatione ſeruitij Reip. vel noſtrę M. Regię fuerint impediti. Quod ſi negligentes,

gligentes, et impoſſeſſionati fuerint: iuxta Priuilegia et Statuta, tum in Conuentu futuro priuari debent ipſis Officijs: ex dilatione Nuntiorum Terreſtrium illius ſui Palatinatus, vel diſtrictus. Qui quidem Nuntij tenebuntur inſtigare in Conuentu, contra talem Officialem, et Dignitarium: qui quidem talis fuerit. et hoc Statutum iam debet eſſe, et valere contra talem, pro monitione.

Rex neq; Caſtra neq; tenutas, niſi Polonis Nobilibus poſſeſſionatis credet.

QVandoquidem ſumus Rex Poloniæ: neq; caſtra, neq; tenutas vllas concredere volumus: niſi Polonis, Nobili genealogia ortis, eiſdemq; poſſeſſionatis. et hoc iuxta Priuilegium Regis Ludouici. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Dignitates et officia neq; plura, neq; pauciora ſint

DIgnitates et Officia nulla omnino multiplicabimus: neq; reddemus pauciora: niſi quæ ſunt Iure conſcripta, et inſtituta. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Dignitarij et Officiales, ſua noſcant officia.

DIgnitarij et Officiales ſua noſcant officia. ſi verò quibus incognita ſunt: à Regia Maieſtate, et Dominis doceantur: eademq; tam domi, quam in bello, debitè exerceāt. ne per quempiam, commodo ſuo fraudentur regnicolæ, defectu ordinis. Prælati Petrico. 1503.

Capitanei viſitent loca ſuarum Iuriſdictionum, in eisq; officia ſua exerceant.

CVm eſſent nonnulli per fauorem Officia, præſertim Capitaneatuum, Dignitatumq; aliarum, in terris ab eorum domicilio remotioribus aſſecuti, obtinentes: qui propter ſuam abſentiam, occaſiones pariunt ſcandalorum, in eorum iuriſdictionibus committendorum, nemine coërcente prauam adoleſcentum et aliorū hominum licentiam: quapropter Statuimus: quod in ſingulis Regni terris et diſtrictibus, Capitanei, Officiales, Dignitarijq; locorum, ſint poſſeſſionati: auiſandi noſtris literis, vt ſatiſfaciant Officijs ſuis. Quòd ſi trina vice auiſati, Officijs ſuis intendere non curauerint: priuentur Officijs, et Dignitatibus: ſintq; ipſo facto priuati. Ideo admonendi: vt poſſeſſionati ſint: vt frequentius viſitent loca, in quibus Dignitates habent, et Officia. Alexand. ī Radom. 1505. Fol. 119.

D ij De Digni-

De Dignitatibus collatis.

Sigiſmun, Petrico. 1538. QVia Dignitates et Officia, poſt Conuentum proxime' praeteritum, iuxta antiquam conſuetudinem per nos collata, non licet nobis abrogare: et ab eis, quibus collata ſunt, amouere et auferre: quod talis deturbatio, et degradatio perſonarum inſignium, nomini eorum notam inureret: eſſet inteſtini odij, et diſſidij, non leue incendium: ideo in futurum, dum vacabunt, ſecundum Statuta Regni noſtri conferenda.

DILATIO TERMINORVM. Vide in Titulo, TERMINI.

DIVISIO BONORVM.

Diuiſio bonorum inter fratres, per amicos facta.

Kaz Mag. Villiciae, 1368. Fol. 30. CVm omnis diſſenſionis et diſcordiç ſit mater ipſa communio: in qua etiam fratres, et quidam germani exiſtentes, ad odia et lites non modicas ſaepius prouocantur: ad quas euitandas, ne in periculum vitç vtriqz incidant, conſueuerunt plerunqz homines viuere, et ſtare in domibus proprijs ſeparatim: de parte bonorum, ſiue haereditatum, quç ipſos concernit, habita diuiſione abinuicem, interuentu ipſorum amicorum: Et licet ad Principem noticia ipſius diuiſionis non fuerit deducta: tamen, quia ſaepe contingit, quod ex aliquorum vita actiua, et bona procuratione, negligentes, et in ratione diſſoluti, domos proprias et bona haereditaria reformare non curantes, domos reformatas, et haereditates ad vtilitatem deductas, Iure pro ſeipſis obtinere nituntur, fratres aut amicos ipſorum, ad Iudicia protrahentes: et ſic quilibet paterfamilias, timore iſto et abuſu perculſus, a' reparatione bonorum ſe ſubtrahit, et domorum erectione: Quare vt a' tali torpore, et pigritia, tales retrahamus, et excitemus: vtqz bene' laborantes, et procurantes, aliquod commodum inde reportent: Statuimus noſtra autoritate: Vt quicunqz fratres, vel amici, conſanguinei, aut remoti, ſexus vtriusqz, abinuicem ſeparati fuerint, vel diuiſi: et in hac ſeparatione, et diuiſione, ſteterint per tres annos, et per tres menſes in taciturnitate, ad Iudicium nō prouocantes: (niſi cauſa legitima allegetur, vel aſſignetur: propter quam Praeſcriptio legitima impeditur, a' repetitione, ſeu vendicatione partis haereditatis fratris ſui, vel amici, Praeſcriptione obiecta legitime' excludentur.

Diuiſio per patrem, inter liberos ex duabus vxoribus ſuſceptos, rata ſit.

CVm verò pueri primę vxoris, portionem ſuam aequalem, à patre eis ſponte ex diuiſione eis perpetua oblata, obtinuerunt: tunc porcio ſecundę vxoris filijs, aut filiabus, eiſdem cedere debet integraliter. Vladiſl. Iagello Craco. & Vartæ. Folio 43.

¶ Diuiſio bonorum, etiam per Cōmiſſarios, inter perſonas par Ius habentes, fieri poteſt. Vide in Titulo, COMMISSARII. Folio 52.

DIVORTIVM.

AD Spirituale Iudicium, pertinere debet negotium diuortij. nihilominus cognitio de dote, et Inſcriptionibus dotalibus, inter perſonas per diuortium ſeparatas, ad R. Maieſtatem, iuxta antiquam conſuetudinem, debet remitti. Sigiſmun. Cracouię 1543.

DONATIO.

Donatio Regalis, militibus in bello facta, morte donatoris, etiam abſq; literis confirmatur.

HOc Statuto perpetuò Statuimus obſeruandum: Quòd donationes firę et firmę debeant permanere: etiamſi Priuilegiū, ſuper hiſce donationibus, conceſſum non fuerit. dummodo ſaltem morte donatoris, vel cui donatio facta fuerit, confirmetur: præſertim his, qui Nobiſcum vel cum noſtris ſucceſſoribus, viriliter in bello pugnantes fuerint interfecti, donatio recipiat perpetuam firmitatem. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 38.

DOS, SEV DOTALITIVM.

Dotes non inſcriptae nullae ſint.

ITem præcidere cupientes conſuetudinem, non quidem communem, ſed in certis terris ſeruatam, pro dotibus fœminarum non inſcriptis: quas dotes nonnullę perſonę, poſt fœminas ſteriles Iure expetebant, per teſtium tantummodo probationem: nulla Inſcriptione, aliàs reformatione, in Actis habita: Statuimus, Quòd amodo Dos, quę non fuerit coram Nobis, aut in libris ſeu Actis inſcripta, aliàs iuxta Iuris ordinem, transponere non Ioan. Alb. Petrico. 1496. Fol. 108.

debeant: et antiquam conſuetudinem reformata, nullius debet eſſe valoris et momenti.

Indotatae mulieri 30 Marcae ſoluuntur.

Ex Cõſue. terre Cra. 1505. Fol. 121.

Item dum aliquis copulat ſibi matrimonialiter virginem, ſeu puellam: et priuatur vita, Dotem non reformando eidem vxori: extunc talis vxor accipiet pro Crinili Marcas 30: aut poſſeſſionem, vbi trium Marcarum eſſet prouentus, habebit tamdiu: donec ſibi perſoluetur Crinile tenendum. Quę quidem vidua non tenetur equitare de bonis, in quibus eã maritus morte reliquit, alias Odumarl: vſquequo dabuntur ei, aut 30 Marcę, pro Crinili: aut trium Marcarum prouentum, alias cenſum, ſibi conſtituent mariti ſucceſſores.

Dotalitia, fuga vel crimine viri, non vitiantur.

Kaz. Mag. Villiciæ, 1368. Folio 35.

Statuimus: quòd ſi aliquis coram Nobis, vel noſtro Capitaneo, de aliquo crimine, vel aliquo maleficio fuerit accuſatus: et ad oſtendendum ſuam innocentiam, per Nos, vel Capitaneum noſtrum non fuerit admiſſus: et ob hoc, ipſum fugere contingat. et ne huiuſmodi fuga ad infamiam reputetur, idem fugiens coram Reuerendiſſimo in Chriſto Patre, Epiſcopo Cracouienſi, aut Palatino Cracouienſi, aut Sandomirienſi proteſtabitur: Quod Nos, aut Capitaneus noſter, ad expurgandum ipſum admittere noluimus. et tales prænotati, aut Palatinus noſter, illius terrę profugo treugas duorum menſium dare poterit: et ipſum profugum ſeruare. Infra quod tempus, idem Palatinus, apud Nos vel ſucceſſores noſtros, eidem profugo quaerat gratiam, et fauorem: vt ipſum ad iuſticiam admittamus. quę ſi praedictus Palatinus non poterit obtinere: quod eundem videlicet ad expurgandam ſuam innocentiam admittere nollemus: extunc Palatinus ad metas terrę ſuę, illum conducere tenebitur. Qui à tempore conductus Palatini, infra annum, terrę, Regno, et terrigenis nocumenta inferre non debebit: vxore ſua in bonis ſuis pacificè, infra annum praedictum, dimiſſa in quiete. Quo anno euoluto, intra quem gratiam noſtram ſemper quaerere debeat. et ſi ipſam inuenire non poterit: et praefatus profugus aliqua nocumenta Regno, vel terrigenis intulerit: propter hoc infamis non debeat reputari: nec ipſum per terrigenas captum, ad mortem, Nobis aut noſtro Capitaneo dare tenebuntur: nec propter hoc indignationem, aut offenſam noſtram incurrant terrigenę ſupradicti.

ſupradicti. Si verò malitioſe,et abſq; culpa contigerit aliquem profugere: et Juri parere noluerit: et profugendo nocumenta Regno,et terrigenis intulerit: bona ipſius immobilia (praeter Dotalitium vxoris) camerę noſtrę perpetuò applicentur. Nobilia verò,inter Nos,et Barones noſtros, per medium diuidātur. Et ſi captus fuerit per quempiam: in gratia noſtra conſiſtat. nec propter captiuitatem eius,per amicos debet aliqua indignatio,vel inimicitia occulta,vel manifeſta,ſuboriri. Vxor verò ſua, in Dotalitio ſuo remanebit: prout ſuperius eſt notatum: vel ipſum vendere liberam habeat facultatem.

Dotalitia,nec perlucris ſuper viro obtētis ſubſunt.

SI verò quis,in aliquo alio, bona quocunq; Juris decreto fuerit aſſecutus: in quibus ſcilicet bonis,vxor eiuſdem victi habuit reformationem ſuam Dotalitialem: talem reformationem volumus illæſam permanere: et talis conuictus,pro Golotá debebit reputari,Jure Golotarum deinceps conueniendus: Caſu, quo executioni rei iudicatę contraueniret. Sigiſmun. Petrico. 1523. Folio 38.

De Dote,ſi mulier prius moriatur,vel contra.

DOtium ſolutionem (mortua exiſtente muliere, cui viuenti inſcripta erat) dubia impediebant hactenus duplici ratione: Vna,quod viuente marito,præmortuę vxoris conſanguineis ſolutionem dotis petentibus, aliqui poſſeſſionem adiudicandam putabant: in bonis,viuenti mulieri reformatis, quorum ſuperuiuens maritus poſſeſſor eſſet. Altera, muliere poſt maritum antea ſibi præmortuum moriente, et in poſſeſſione Dotalicij, vſq; ad vltima vitę tempora exiſtente, poſt eiuſdem mulieris viduę mortis obitum, conſanguineis eiuſdem mulieris viduę mortuę ſolutionem Dotis petentibus: nonnulli putarunt,vt conſanguinei dictę mulieris viduę mortuę,Dotis ſolutionem Jure repeterent: nonnulli decidebant,conſanguineos in poſſeſſionem conſernandos: Quapropter Nos,cum Conſiliarijs,et terrarum Nuntijs, dubia ipſa abſoluimus, Decernentes perpetuò tenendum: Quòd dum mulier præmortua eſſet, habens Dotis et Dotalitij reformationem,Dos à marito ſuperuiuente,Jure mediante erigatur. Quem maritum Decernimus ſic potiri poſſeſſione,in bonis,per eum olim mulieri vxori ſuę viuenti reformatis: vti viuente ea,potitus erat et poſſidebat. de quibus omnibus,ſuę olim vxoris conſanguineis dotem petentibus,Jure reſpondebit. Sed Alexāder i Radom. 1505. Fol. 119.

præmortuo exiſtente marito, mulier per eum morte derelicta, ſi poſſidebat vſq; ad vltima vitę ſuę tempora, bona ſibi per olim viuentem maritum reformata: quandocunq; ipſa mulier, poſt mortem mariti ſui mortem obiret, exiſtens poſſeſſor reformationis ſuę: ſic debebitur poſſeſſio bonorum reformatorum, conſanguineis morte illius mulieris: vt eam mulier vidua poſſidebat. quam poſſeſſionem Statuimus, abſq; Iuris ſtrepitu, conſtito duntaxat de Iure reformationis, et de poſſeſſione per mulierem ad tempora vitę habita, dandam per loci Capitaneos his: quibus Dotis deberetur redditio.

De bonis Dotalitij redimendis: cum mulier ſcilicet ſecundo nubit.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Folio 37.

CVm primùm mulier ſedem ſibi vidualem, per ſecundas nuptias violauerit: Volumus, quòd talis poterit citari, aut in Iudicium Terreſtre, vel ad Actorum Terreſtrium primam et proximam poſitionem. Et talis quidem vidua citata, in primo termino non comparens, pœnam contumacię luet, parti et Iudicio exoluendam. in ſecundo verò termino, ſicut peremptorio, tenebitur citata, cum literis ſuis reformatorijs legitimè comparere: ad tollendas pecunias, à parte ſe redimente, in literis ſuis reformatorijs, per expreſſum contentas: et condeſcendere bonis illis redemptis, parti ſe redimenti: dando illi reemptori, certos pro ſe fideiuſſores, benè poſſeſſionatos, Nobiles, in hunc modum: Quòd ea muliere defuncta, Dotalitium, aliâs Przyvviánek, ad ſucceſſores primi mariti deuoluetur, vel potius reſtituetur. Si verò talis mulier citata, in ſecundo termino non paruerit: extunc Iudicium illud dabit illi redimenti, bona illa reformatoria in poſſeſſionem: et pecunias ad redemptionem pertinentes, iuxta Inſcriptionis reformatorię continêtiam, in Cancellaria Terreſtri conſeruabit: tamdiu, quouſq; ipſa domina Dotalitialis, in Iudicium rurſus veniens, certos pro ſe fideiuſſores, ſuper Dotalitio eius ad propinquos primi mariti reuertendo, modo ſupraſcripto ſtatuerit: auiſando citatione ſua literali illum reemptorem: et euocando eum ad hoc idem Iudicium, ad leuandum pecunias Dotis et Dotalitij ſuorum prædictorum: et ad ſuſcipiendum à ſe præfatos fideiuſſores, ſuper Dotalitio ſuo prænominato, poſt mortem ſuam reuertendo. Si verò quis, in aliquo alio, bona quæcunq;, Iuris decreto fuerit aſſecutus: in quibus ſcilicet bonis, vxor eiusdem victi habuit reformationem ſuam Dotalitialem: ta-

tem: talem reformationem volumus illæſam permanere. et talis conuictus, pro Golotá debebit reputari, Iure Golotharum deinceps conuenie̅dus: caſu, quo executioni rei iudicatę contrauenirет.

De pueris, ex duabus vxoribus dotandis procreatis, vel per patrem diuidendis.

DEclarantes Statuimus: quód ſi contigerit patrem cum ſecunda vxore filios non habere, ſed filias: et cum prima habuerit filios: extunc patre mortuo puerorum prædictorum, pars aliqua ſecundę vxoris filios non continget: ſed filij, ſeu filius primę vxoris, ſuperſtites ſorores ſuas, iuxta conſuetudinem terrę maritabunt: aſſignata ipſis in pecunijs Dote competenti. ~~bonis maternis duntaxat exceptis~~: ſi ipſę prædictę ſorores habuerint: quę pro ipſis debent remanere. Cum veró primę vxoris portionem ſuam æqualem, á patre ſponte eis ex diuiſione perpetua oblatam, obtinuerint: tunc portio ſecundę vxoris filijs, aut filiabus eiuſdem, cedere debet integraliter.

Wladiſl. Iagello Crac. & Varthę 1423. Folio 43.

Virgo, ſi fratres germanos vel patrueles habeat, dotetur.

ITem Statuimus: quód cúm aliqua dominicella maritatur, aut nuptui alicui traditur, Dos ſeu Donatio in pecunia parata ſufficiat. quę in præſentia amicorum ei aſſignetur: bona veró hæreditaria, coram Regia Maieſtate debeant aſſignari. Etiam Statuimus: quod ſi quis militum, aut Nobilium, de hoc ſeculo migrauerit, habens filios vel filias: tunc filię, per fratres maritis tradantur: Dote tamen eis, more conſueto, aſſignata. Si autem filios non habuerit, ſed filias: tunc filiabus omnes poſſeſſiones cedant paternę. Et ſi fratres patrueles huiuſmodi hæreditates obtinere voluerint: tunc Milites, ſecundum ipſorum conſcientiam, prædictas hæreditates taxabunt: et á die taxationis huiuſmodi, dicti fratres patrueles ſororibus, infra annum, parata pecunia (ſecundum quod fuerint taxatę hæreditates) perſoluere tenebuntur. et ſi in tempore vnius anni neglexerint ſoluere: tunc filię hæreditates perpetuó poſſidebunt.

Kaz. Mag. Vilſliciæ, 1368. Folio 29.

Virgo á patre dotata, nil plus petat á fratribus. alioquin, ipſi dotent, vel conſanguinei.

Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio 33.

STatuimus etiã: quód poſtquam aliquis noſtrorum Nobilium filiam ſu-

filiam ſuam viuens nuptui tradiderit,et dotem ſibi aſſignauerit competentem,ipſo tandem defuncto,eadem plura à fratribus repetere non poterit. Si verò patre mortuo, filia vel filius remanſerint, ſolutę,neq; per patrem dotatę: ſi filia fuerit Palatini,et poſſeſſiones fuerint multę: eidem Centum Marcę,pro Dote, per fratres aſſignentur. vbi verò poſſeſſiones paucę, et filię multę,vel vna hæreditas: fiat æſtimatio in valore: et pars contingens cuilibet ſorori,per fratrem, nomine Dotis, pecunia perſoluatur. Et idem ſentimus,de filiabus inferiorum Nobilium à Palatino: Quod cùm eas in vita tradiderint maritis, Dote eiſdem ſimiliter aſſignata competenti, illis de hac luce ſublatis, fratribus quæſtionem pro maiori hæreditate mouere non poterint. Fratres vero vterini,cuilibet ſorori quadraginta Marcas ſoluere teneantur: ſi poſſeſſiones ſint multę: vt præfertur. ſi verò paucę: fiat æſtimatio: vt ſupra: et pars contingens cuilibet ſorori, in pecunia per fratres exoluatur. Fratribus verò vterinis non exiſtentibus, idem volumus de patruelibus eſſe intelligendum. et patruelibus non exiſtentibus:tunc quilibet de eiſdem armis et ſignis, conſanguinitate ſaltem proximior,in bonis hæreditarijs ſeu patrimonialibus, ſuccedere poterit: ſororibus dotatis: vt ſuperius eſt deſcriptum. Et interim, quoad ſorores non fuerint matrimonialiter copulatę, earum hæreditates patrimoniales,quocunq; modo vocitentur,prædicti fratres poſſidebunt: quouſq; eas nuptui tradent, et dotent,modo præmiſſo: Hoc ſpecialiter declarando: (prout etiam ſuperius præmiſimus) quod cùm pater in vita ſua aliquam nuptui tradiderit, eo debeat contentari, quod ſibi pater aſſignauerat, dum adhuc viueret in humanis: nec fratribus pro Dote aliquam poterit mouere quæſtionem: ſed contentari debet eo, quod illi parentes ipſius viuentes,et ſui compotes exiſtentes,ſunt largiati: Adijcientes, quòd fratribus ſeu mortuis ſeu exiſtentibus, filię in hæreditatibus non ſuccedant; ſed contententur Dote eis tradita. vt ſuperius continetur.

Raptor: ſit infamis. rapta verò, ſi conſentiat, Dotem perdat.

Ioan.Alb. Petrico. 1496. Fol. 107.

ITem de raptoribus virginum, et fœminarum, ita volumus eſſe obſeruandum: Vt talis raptor virginis, ſi Iure conuictus fuerit, ſecundum antiquiora Statuta, honore: et fœmina rapi ſe conſentiens,bonis omnibus hæreditarijs,et quibuſcunq; alijs ipſam concernentibus rebus, Doteq; perpetuo,priuentur perpetuis temporibus. Eadem

Eadem lex interpretatur.

AD ſubmouendam dubitationem, quę circa Statutum, de raptu virginum et fœminarum conditum, oriri ſæpe ſolet, viſum eſt Nobis et Senatui noſtro, per præſens decretum illius intelligentiam ita declarare: Vt cùm raptor virginis, aut mulieris, viduę, ſeu coniugatę, ad præſentiam Noſtram, pro raptu commiſſo citatus fuerit: tum demum, ſecundum antiquiora Statuta, Iure eſſe conuictus in priuatione honoris intelligatur: Cum virgo, aut mulier, vidua, ſeu coniugata, in præſentia noſtra conſtituta, confeſſa fuerit, ſibi per raptorem citatum vim fuiſſe illatam: et ſe contra eius voluntatem, et conſenſum, per illum eſſe raptam. Per hanc enim raptę virginis, vel mulieris, viduę, ſeu coniugatę confeſſionē, raptor citatus, ad extendendam contra ſe pœnam priuationis honoris, cenſeatur eſſe ſufficienter Iure conuictus. Alioquin, rapta virgine, vel muliere, vidua, ſeu coniugata, per expreſſum in præſentia Noſtra confitente, et affirmante, ſe non per vim citati eſſe raptam: ſed voluntate et conſenſu ſuo proprio, vndecunq; abductam: citatus de raptu, à pœna Statuti honoris priuationis, liber eſſe cenſeatur. Virgo verò, ſeu mulier, vidua, aut coniugata, (ad quarum omnium perſonas, et nomina, legem hanc diu ſtatutam et obſeruatam, pertinere et extendi volumus, ac declaramus) poſt factum huiuſmodi voluntatis et conſenſus ſui confeſſionem, bonis omnibus hæreditarijs, et quibuſuis alijs ipſam concernentibus bonis, et rebus, Doteq; ſibi debita, perpetuis temporibus priuabuntur. Sigiſmun. Cracouię 1532.

¶ Dos pecuniaria virgini, coram amicis aſſignari poteſt: bona verò hæreditaria, coram Regia Maieſtate. Vide in Titulo VIRGO.

ELECTIO.

ELECTIO REGIS.

Ac primo omnium Proceres et Nobiles Regni Poloniae, Ludouico Regi conſenſerant: vt filij eius in Regno ſuccederent. ſi vero non eſſent filij: filiae haereditarent.

Ex Ludo. Priuil. Caſſouię dato 1374. Folio 40

IN Nomine domini Amen. Cùm geſta Principum debeant inuiolabiliter futurorum memorię enodari: et confirmationes, libertates, immunitates, Priuilegia, inſtrumenta, ratificationes, perpetuis temporibus perennari: Proinde Nos Ludouicus, Dei gratia Vngarię, Polonię, Dalmatię Rex, ad vniuerſorum, tam praeſentium quàm futurorum, notitiā volumus deuenire: Quòd ex puro animo, et ſynceris affectibus, Regnum noſtrum Polonię in bono ſtatu et robore permanere anhelantes: Licèt aliàs noſtris promiſſionibus inſtrumentorum, ſeu Priuilegiorum, Nobilibus ipſius Regni Polonię fuiſſemus obligati: quòd decedentibus nobis de hac luce, maſculinam prolem noſtram tantùm, et non foemineam, deberent habere, et ſibi recipere noſtrum in haeredem, et ſucceſſorem Regni Polonię: demum Baronum, Militum, Nobilium, et aliorum omnium conſenſu et voluntate accedente, filias noſtras, non extante prole maſculina, ſibi in Dominos et hæredes Regni praedicti acceptarunt: quas fieri noſtros ſucceſſores, et Coronam Regni Polonię ipſas volunt, et voluerunt obtinere: Tamen in eo caſu, quo filium vel filias, diuina nobis prouidente clementia habuerimus, vnum et eisdem maſculis, illis deficientibus vnam ex noſtris filiabus nunc natis et extantibus, ac in futurum naſcituris, quem vel quam, Nos vel Excellentiſſima Domina Regina mater, et conſors noſtra chariſſima, ipſis aſſignabimus et aſſignabit, illum vel illam habeant, pro hæréde et ſucceſſore noſtro: et ipſi regnicolę aſſumere teneantur: et habere: prout eisdem, per Barones, Nobiles, Proceres, Ciuitatenſes, et ſingulos inhabitatores Regni Polonię, fit et facta eſt, de noſtra voluntate, obligatio omagialis, et promiſſio fit et facta eſt: exnunc prout extunc, et extunc prout exnunc, recipient in Principem, haeredem, et legitimum ſucceſſorem: et deinde vel abinde, ſucceſſores eorundem vel earundem locum regiminis habeant obtinere, in Regno Polonię praenotato.

Idem

Idem Ludouicus, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, et Nobilium, caſſat literas: de non eligenda foemella in ſucceſſorem.

Omnes autem alias literas, ordinationes, pacta, inſtrumenta, et munimenta, data et conceſſa, per Nos et ſucceſſores noſtros, parte ex vna, et praedictos Barones, et Nobiles Regni praedicti, parte ex altera, quę ſucceſſionem filiarum noſtrarum ducem vel inducem, in dicto Regno fieri excludebant, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, et Nobilium dicti Regni Polonię, caſſamus, vacuamus, annullamus: caſſas, vanas, vacuas, et irritas nuntiamus: volentes ipſas carere omni robore firmitatis, praeſentibus ſolummodo perpetuis temporibus valituris. In quorum omnium euidens teſtimonium, firmitatemq; perpetuam, praeſentes conceſſimus literas noſtras, pendenti et euidenti Sigilli noſtri ſimplicis munimine roboratas. Datum et Actum Caſſouię, decimaſeptima menſis Septembris: Anno Domini 1374.

Ex eodē Priuil. Fol. 41.

Poſt mortem autem Ludouici, Proceres Regni, de electione filiae ipſius, Iuribus, Eccleſiae bonis, et finibus Regni ſub Interregno defendendis, ita erant confoederati.

In Nomine domini Amen. Conſonum rationi, et ſacris Canonibus eſſe dinoſcitur: vt ea, quę pro communi vtilitate Regni fiunt, et dicuntur, teſtimonio literarum approbentur: Proinde Nos Vincentius Poſnanienſis, Sandiuogius Caliſſienſis, Palatini, Joannes Caliſſienſis, Sandiuogius Nakleuſis, Andreas Stremenſis, Moiek Biechouienſis, Criſtinus Zbaſſinenſis, Caſtellani, Snateſlaus Poſtnanienſis, Nicolaus Caliſſienſis, Succamerarij, Vbiſlaus Pincerna Caliſſienſis, Laſſotha Dapifer, Joſeph de Horodyſzcze, Wiſſota de Kurnik, Kunath Subiudex Caliſſienſis, Petrko Dobicki, Tomiſlaus de Wyſſoki, Dobroguſtius Rádomicki, Dobroguſtius Wloczeiowſki, Szczedzik Dupnicki, Petro Sośnicki, Nicolaus Petrſki, Wlodzimir Borzukowſki, Láſzek Welewſki, Simon Gromowſki, Petryk Stanácki, Meczko Kryſtoſki, Nyczko Káczkowſki, Jan Popczycz, Januſius Jároglowſki, Albertus de Goray, caeteriq; Nobiles, Milites, totaq; communitas Maioris Polonię, Reuerendo in Chriſto patri ac domino, domino Joanni diuina prouidentia Epiſcopo

Ea confoederatio dicitur Kaptur.

P Cracouienſi,

Cracouienſi, necnon ſtrenuis ac Nobilibus viris et Dominis, Dobeſlao Caſtellano, Spitkoni de Melſztyn Palatino Cracouienſi Joanni Palatino, Joanni Caſtellano Sandomirienſi, Joanni Caſtellano Woynicenſi, caeteriſq; omnibus, et ſtrenuis et Nobilibus, ac omni communitati terrę Cracouienſis, Sandomirienſis, Siradienſis, Lancicienſis, ſub ſacramento noſtrę fidei, promittimus pure et ſyncere omnem fidelitatem et obedientiam, filię Sereniſſ. Principis ac Domini, olim Ludouici ſanctę memorię, olim Regis Polonię et Vngarię: quę nobis, pro haerede legitimo, in Regnum Polonię ad manendum dabitur: ſecundum tenores, prout articulatim ſunt in literis deſcripti, per eundem Dominum Regem et ſuos praedeceſſores, nobis et noſtris ſucceſſoribus datis et conceſſis, inuiolabiliter tenere. A quibus quidem Juribus, prout in omnibus ſuis clauſulis, punctis, et articulis continentur, ſub praemiſſa noſtra iurata fide, nunquam deſiſtere volumus: ſed circa eadem, totaliter volumus remanere: Promittentes pro ſucceſſoribus noſtris, quòd ſub fide et honore, cum ſacramento Juramenti, à praemiſſis Juribus non recedent: ſed ipſa iugiter, cum praefatis dominis et ſucceſſoribus eorum, defenſabunt et tuebuntur. Caeterum (quod abſit) ſi quis aut qui, contra aliquid praemiſſorum, ex noſtris, aut quiſpiam aliquis, praeſumpſerit inſurgendo attentare: omnes vnanimiter, et concorditer, contra ipſos vel ipſum promittimus inſurgere: et tanquam contra fidefragos, et Jurium noſtrorum deſtructores, totis viribus noſtris anhelare. Et ſi aliquis ex Baronibus, terrigenis, et Nobilibus ſaepe dicti Regni noſtri, vera Jura et Priuilegia noſtra iam dicta, ipſorum imitator ac defenſor fixè ac ſtudioſè perſiſtens, alterius cuiuſcunq; ſeu quorumcunq;, veluti deſtructorum, prophanatorum, violatorumq; noſtrorum Jurium praemiſſorum, guerras, aut militias quomodolibet contraxerit: extunc eidem, fauore, auxilio, conſilioq; pleno, ſub iurata noſtra fide aſſiſtere, et ab ipſius vel ipſorum inimicorum aduerſitatibus, eum volumus, et ſyncere promittimus, in omnibus, cum noſtris poſteris defendere et tueri. Juſuper, ſi quis extra fines Regni poſiti, Eccleſias ſeu bona Eccleſię, aut confinia Regni noſtri, Rege nondum coronato, moleſtare praeſumpſerit: Volumus promittentes ſine dolo et fraude, cùm ad hoc ſpecialiter requiſiti fuerimus, iuxta poſſeſſiones facultateſq; noſtras, vnanimiter illa defenſare. Jn quorum rei teſtimonium, Sigilla noſtra praeſentibus ſunt appenſa. Datum et Actum Feria tertia poſt feſtum S. Catherinę, in Radomſkie: ſub anno Domini 1382.

Poſtea

Poſtea Litwani fatentur, Wladiſlaum Jagellonem maritum Heduigi filiae Ludouici datum, libere a Polonis in Regem electum.

NOs Praelati, Principes, Barones, Nobiles, terrigenę terrarum Litwanię, et Ruſſię, videlicet Jacobus diuina prouidentia Vilnenſis Eccleſię Epiſcopus Dux Juanus, &c. Significamus quibus expedit vniuerſis: Quomodo eo tempore, quo Praelati, Principes, Barones, et Nobiles, et communitas terrigenarum Regni Polonię, diuina cooperante clementia, Sereniſſimum Principem Dominum Wladiſlaum, Regem Polonię, Supremum Ducem Litwanię, haeredem Ruſſię, dominum noſtrum gratioſiſſimum, de gentilitatis erroribus educentes, in Regem et dominum ſibi aſſumpſerunt.

Ex Priuil. Praelatorũ Litwa. Vilnae dato, 1401. Fol. 128.

Itaq; et ipſe Wladiſlaus Jagello, de libera electione Wladiſlai, ſeu Kazimiri, filiorum ſuorum, ita ſcribit.

VLadiſlaus, Dei gratia Rex Polonię, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Litwanię, Princeps, Pomeranię, Ruſſię'q; dominus et haeres &c. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo libramine verę rationis, penſantes intemeratę fidei, et inſuperabilis virtutis conſtantiam: quibus incolę Regni noſtri Polonię, in bellis et certaminibus, quę cum proſperis (auſpice Domino) noſtrorum triumphorum ſucceſſibus, ſaepe ſaepius'q;, pro defenſione noſtra et Regni eiusdem, hoſtium ſuſtinendo inſultus, ſuſcepimus, placere nobis meruerunt: et votis noſtris, obſecundatione fideli, non abſq; varijs periculis corporum, et extenuatione rerum, deuota ſubiectione vbiq; et ſemper paruerunt: Horum intuitu, et aliorum contemplatione meritorum, quę excelſa dona noſtrę munificentię non indignè promerentur: volentes etiam, vt beneuolentia eorum, fidei affectus, (quos cum tanta ſynceritate, et in filios noſtros, praeclaros principes, Wladiſlaum et Kazimirum direxerunt: quorum vnum, quem aptiorem ad regimen Regni cognouerint, quem noſtris requiſitionibus admoniti, ſibi expleta vitę noſtrę periodo, pro Rege, Principe, Domino et haerede Regni huius Polonię, et terrarum Litwanię, et Ruſſię, quos Praeclarus Princeps Sigiſmundus Kerſtuty, magnus Dux Lituanię, frater noſter chariſſimus, prout in

Ex Iagel. Priuil. Iedlnae, 1433. Folio 50.

præſentiarum poſſidet, et debet ad tempora vitę ſuę poſſidere, et poſt obitum eiusdem, ad Nos et filios noſtros prædictos, ac coronam, vera et hæreditaria ſucceſſione deuolui, ſicut patentibus literis, ad hoc confectis, eſt firmatum, deuote et humiliter ſuſceperunt: et corona Regni, ſceptrisq́ꝫ Regalibus, cum ſolennitate cæremoniarũ debita, promiſerunt, tanquam verum et legitimum ſucceſſorem, poſtquã ætatem integrã habuerit inſignire) dignis, pro grata viciſſitudine, R. Celſitudinis muneribus cõpenſentur.

Wladiſlaus autem tertius, de libera ſui electione, ita gratitudinem ſuam teſtatur.

Ex Priuil. manu ſcripto Petri: co. dato, 1432. Nos Wladiſlaus Significamus: Quomodo recenſentes et in animo reuoluentes, quanta puritatis affectione, et fidei integrę conſtantia, Prælati, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenſes, cæteriq́ꝫ ſubditi et incolę Regni noſtri, Spirituales et Seculares, perſonam noſtram venerati ſunt, atqꝫ dilexerunt: vt tandem, defuncto fœlicis memorię genitore noſtro chariſſimo, Domino Wladiſlao, Nos, tanquam verum hæredem, et legitimum ſucceſſorem, ipſis in Regem et dominum, voluntatibus concordibus aſſumpſerint: ſacro quoqꝫ Regni diademate inſignierint: Cum igitur, altiſſimo dirigente, votis eorundem incolarum Regni noſtri in noſtram maieſtatem deliberate concurrentibus, paternum huius ſacri Regni Polonię nacti ſumus ſolium: dignum eapropter duximus, in ipſos incolas oculos pietatis noſtrę aperire: et eis hanc, quam actu et opere velut athletę fideles nobis exhibuerunt, ſynceritatis conſtantiam gratitudine (vti decet) compenſare.

Kazimirus quoqꝫ tertius libere ſe eſſe electum, iiſdem verbis teſtatur.

Ex Priuil. manu ſcripto Petri. 1470. Nos Kazimirus &c. Significamus: Quod recenſentes et in animo reuoluentes, quanta puritatis affectione, et fidei integrę conſtantia, Prælati, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenſes, cæteriq́ꝫ ſubditi et incolę Regni noſtri Polonię, Spirituales et Seculares, perſonam noſtram venerati ſunt, atqꝫ dilexerunt: vt tandem decedente fœlicis memorię genitore, et fratre, noſtris chariſſimis, Regni Polonię Regibus, Nos, tanquam verum hæredem, et legitimum ſucceſſorem, ipſis in Regem et dominum, voluntatibus concordibus aſſumpſerint: ſacro quoqꝫ Regni diademate inſignierint: Cum igitur, altiſſimo dirigente, votis eorundẽ incolarum Regni noſtri, in noſtram

Maieſtatem

Maieſtatem deliberatè concurrentibus, paternum huius ſacri Regni Poloniæ nacti ſumus ſolium: dignum eapropter duximus, in ipſos incolas oculos pietatis noſtræ aperire: et eis hanc, quam actu et opere velut athletæ fideles in nobis exhibuerunt, ſynceritatis conſtantiam (vt decet) compenſare.

Similiter Joannes Albertus Rex, de ſui electione ita ſcribit.

NOs Joannes Albertus &c. Significamus: Quòd ſuperiori tempore, diuino numine, et communi atq; concordi Prælatorum, Baronum, Conſiliariorum, et omnium regnicolarum Regni noſtri Poloniæ fauore, ad regnandum, in hoc inclyto Regno noſtro Poloniæ, tunc per mortem diui olim Kazimiri genitoris noſtri vacante, aſſumpti ſumus. Petrico. 1496. Folio 92.

Alexander verò, de ſui electione ita ſcribit.

NOs Alexander, in notitiam deducimus: quia Dei, et Saluatoris noſtri gratia, Regni paterni dominia conſcendimus. 1505. Folio 6.

Idem de ſe.

IN ſacris Maieſtatis noſtræ primitijs, Principes Spirituales et Seculares, cæteriq; Prælati, Barones, et regnicolæ noſtri, fœlici noſtræ aderant Coronationi: Nosq; poſt mortem Sereniſſimi Regis alberti, ad hoc inclytum Regnum Poloniæ, Jure electionis libere, Dei q; Optimi fauente clementia, vnanimiter elegerunt reſignaturum. Ex manu ſcripto Priuil. Alexand.

Item Sigiſmundus Rex, conſenſu omnium ſeſe electum teſtatur.

NOs Sigiſmundus Significamus: Quòd paucis ànte diebus, omnium Prælatorum et Procerum Regni, imò verò totius Senatus, Nobilitatis, et populi conſenſu, diadema capiti noſtro impoſitum eſt. In Priuil. tempore Coronationis Crac. 1507.

Idem Sigiſmundus Rex pollicetur, Sigiſmundum Auguſtum Regē Poloniae creatum, cum venerit ad annos diſcretionis, Jura confirmaturum.

NOs Sigiſmundus, manifeſtum facimus per praeſentes, vniuerſis: Quia cum omnes ordines ſtatus vtriuſq;, tam

Spirituales quàm Seculares, Regni noſtri, conſiderantes horum temporum motus, ac malignitatem: praeuenireq; volentes turbas, aut ſeditiones omnimodas, quę vacantibus Regnis contingere ſolent: vnanimi conſenſu elegerunt, et coronauerunt in Regem huius Regni Noſtri, Nobis conſentientibus, Sereniſſimum Principem Dominum Sigiſmundum ſecundũ, filium noſtrum charisſimum: ex ſpontanea ſua voluntate, nobis viuentibus. qua fide et affectu in nos ſunt teſtatum eſſe volentes: quemadmodum et ánte, in multis alijs magnis et arduis negotijs, ex mera in Nos propenſione, et libera ipſorum voluntate, grata et vtilia Nobis illorum obſequia cognouimus. Nos viciſſim, pro ea obſeruantia, qua Nos et Sereniſſimam familiam noſtram proſequuntur: et quam abunde declararunt, in creando Rege ipſo, Sereniſſimo filio noſtro, nobis viuentibus: (ea videlicet conditione: vt Nos, abſq; vllo impedimento eiuſdem Sereniſſimi filij noſtri, donec viueremus, Regno et dominijs noſtris frueremur, et illis dominaremur) volentes pro talibus eorum obſequijs, nobis vtilibus et gratiſſimis, viciſſim eis prouidere: vt et ipſi, in ſuis Iuribus, Priuilegijs, et libertatibus, conſuetudinibusq; approbatis, abſq; vllo detrimento conſeruarentur: polliciti ſumus illis, et praeſentibus literis noſtris pollicemur: Quod quandocunq; ipſe Sereniſſimus filius noſter, ſiue nobis viuentibus, ſiue etiam poſt mortem noſtram, ad aetatem legitimam, hoc eſt, ad annos quindecim completos peruenerit, tenebitur illis id totum praeſtare: quod anteceſſores noſtri Reges Polonię, et Nos ipſi praeſtitimus, ex debito. ad quod eius Maieſtatem, vt filium et ſucceſſorem noſtrum, tenore praeſentium obligamus: videlicet quod iurare debebit, omnia Iura, libertates, Priuilegia, literas, immunitates Regni noſtri Polonię, Eccleſiaſticas et Seculares, Eccleſijs, ipſi quoq; Regno Polonię, eiuſdemq; Praelatis, Baronibus, Nobilibus, ciuibus, incolis, et quibuſcunq; perſonis, cuiuſcunq; ſtatus et conditionis exiſtentibus, donatas et conceſſas, per diuos anteceſſores noſtros, Principes, Reges, et quoſcunq; Dominos et haeredes Regni Polonię, (praeſertim verò per diuos, Kazimirum antiquũ, Ludouicum, Wladiſlaum auum, Wladiſlaum patruũ, Kazimirum patrem, Ioannem Albertum, et Alexandrum, fratres germanos noſtros, patruos verò ſuos, Reges Polonię, et per Noſmetipſos, patrem eius) iuſtas et legitimas, manutenere, ſeruare, cuſtodire, attentare: in omnibus conditionibus, atq; punctis: et omnia, illicitè ab eodem Regno alienata aut diſtricta, pro poſſe ſuo, ad proprietatem eiuſdem

Regni aggregare. terminos etiā ipſius Regni Polonię non minuere: ſed pro poſſe ſuo, dilatare, et defendere. Et quamdiu hoc Iuramentum Maieſtas ſua non præſtiterit: et huic debito Regio non ſatisfecerit: ipſi vniuerſi regnicolę noſtri, ad tradendam illi poſſeſſionem, et dominium Regni, et ad ſeruandum Iuramentum, et ad præſtandam fidelitatem, et obedientiam ſuam, eius Maieſtati non erunt aſtricti, neqꝫ obligati. verùm quandocunqꝫ ſupradictis omnibus idem Sereniſſimus filius noſter, in aetate legitima exiſtens, ſatisfecerit: et huiuſmodi debitum Iuramentum præſtiterit: vniuerſi regnicolę, et ſubditi noſtri, illi poſt mortem noſtram, vti vero et legitimo Domino et Regi ſuo coronato, omnem fidelitatem, et obedientiam, et obſequia, ſecundum Iuramentum à ſe illi factum, et debitum ſuum, præſtare et exhibere tenebuntur: Harum teſtimonio literarum: quibus, in fidem, Sigillum noſtrum eſt appenſum. Datum Cracouię, in Conuentione generali, Sabbato proximo ante Dominicam Lætare, Anno domini 1530, Regni noſtri anno 24. Petrus Thomicki, Epiſcopus et Vicecancellarius.

Cauet autem idem Rex: vt Regis electio ſit libera, Conuentu ad hoc idem edicto.

NOs Sigiſmundus, manifeſtum facimus per præſentes vniuerſis: Quia licet mos fuerit antiquus Regni noſtri: vt decedentibus Regibus, et Regno vacante, domini Conſiliarij ſtatus vtriuſqꝫ, capto inuicem mutuo conſilio, Conuentum electionis generalem ſtatuerant: et illum omnibus membris, et ordinibus Regni, tempori denuntiarent: vt vnuſquiſqꝫ, qui vellet, ad illum venire poſſit: quia tamen in eligendo Sereniſſimo Principe Domino Sigiſmundo ſecundo, Rege Polonię, et Magno Duce Lituanię, filio noſtro chariſſimo, mos ipſe prætermiſſus fuit: non data opera: ſed quòd nobis viuentibus, et Regno nondum vacante, magiſqꝫ diuina ordinatione, quàm humano conſilio, electio ipſa Maieſtatis ſuę contigit: Conſiderantes tantam omnium ſubditorum noſtrorum erga nos, et Sereniſſimam familiam noſtram fidem, et affectum, ac obſeruantiam: vt hanc ipſam electionem filij noſtri Sereniſſimi, vtcunqꝫ præter veterem conſuetudinem factam, approbauerint et gratam habuerint: nolentesqꝫ, vt per huiuſmodi electionem, aliquid in poſterum mori antiquo derogaretur: Decernimus: Vt deinceps, quotienſcunqꝫ Regem decedere, et Regnum vacare, aut electionem quomodocunqꝫ celebrari contigerit, domini Conſiliarij ordinis vtriuſqꝫ,

antequam ad electionem procedant, priùs iuxta veterem conſuetudinem Conuentũ electionis generalem ſtatuant: et illum vniuerſis regnicolis, et dominijs, in tempore declarent: ac electionem, in eod: Conuentu, iuxta veterem conſuetudinem celebrent: Harum teſtimonio ɀc. Datum Cracouię, in Conuentu generali, Sabbato proximo ante Dominicam Laetare: Anno domini, 1530, Regni noſtri anno 24.

Similis alia cautella.

IN Nomine domini Amen. Nos Sigiſmundus Significamus tenore praeſentium: Cùm nullius rei nobis cura ſit antiquior: quàm vt Regni noſtri quieti et tranquilitati, non ſolùm quoad nobis vita ſuppeditauerit, verùm etiam (ſi fieri poſſit) in ſempiternũ tempus prouidere poſſimus: Cumq́ꝫ non minus ad nos pertinere exiſtimemus ea, quę in poſterum, Nobis è vita ſublatis, quámqꝫ ſuperſtitibus accidere poſſint: faciundum Putanimus: Vt pro more noſtro, iuſtas et aequas preces Nobilitatis Regni noſtri, benignè et clementer admitteremus: quibus à Nobis, ſummo ſtudio Nuntij illius, ex omnibus Regni ditionisq́ꝫ noſtrę territorijs, contenderunt: vt ne qui (ſi quando interregnum eſſe contigerit) noui motus oriri poſſent, Conſtitutione noſtra caueremus, decerneremusq́ꝫ: quemadmodum praeſentibus cauemus, Statuimus, et Decernimus: de conſenſu totius Regni Senatus, et Nuntiorum Terreſtrium, euiternis temporibus obſeruandum: Vt ſi quid de Rege Polonię factum ſit, eumq́ꝫ ex vita excedere contigerit, ſecundum veterem morem conſuetudinemq́ꝫ, et Statuta Regni generalia, Comitia Regni edicantur, ad nouum Regem eligendum: fiatqꝫ electio Regis libera, ita vt ex omnium Regni Senatorum, Conſiliariorumqꝫ, Praelatorum, Baronum, Militum, Nobilium, quicunqꝫ Comitia iſta obierint, eisq́ꝫ interfuerint, conſenſu et voluntate, nouus Rex eligatur et denuntietur. Atqꝫ vt diplomati huic noſtro, tanto maior fides habeatur, firmiusq́ꝫ obſeruetur: Signum noſtrum illi appendi iuſſimus. Datum Petricouię, in Conuentione generali, Feria quinta poſt feſtum Sancti Mathię Apoſtoli proxima, Anno domini 1538, Regni verò noſtri anno 32.

Rex niſi libere electus, ne coronetur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1559.

INprimis aũt de Coronatione Regum Polonię ita prouidimus, et conſtituimus: Quia nemo ad Regum coronari debet: donec priùs ab omnibus ordinibus Regni, libere, iuxta Priuilegia Regno Polonię à Regibus data, electus fuerit. Si Rex

Si Rex Poloniae ſine prole deceſſerit: Poloni ſine Litwanis Regem ne eligant.

PRælati, Barones, et Nobiles Regni Polonię, Rege Polonię ſine liberis et ſucceſſoribus legitimis decedente, Regem et dominum non debent ſibi ipſis eligere, ſine ſcitu et conſilio noſtro: videlicet Alexandri, Magni Ducis, Baronūq;, et Nobilium terrarū Litwanię prædictarū. iuxta tenorem et contenta priorū literarū.

Ex Priuil. Prælatorū Litwa. 1401. Fol. 129.

SIMILIS. Illo etiam non omiſſo: Quod ſi Wladiſlaus Rex prædictus (quod Deus auertat) ſine prole deceſſerit: extunc ſine ſcitu, et conſilio eiusdem domini Ducis Witowdi, et noſtro pariter, Principes, Praelati, Barones, Nobiles, et communitas terrigenarum Regni Polonię prædicti, ſibi Regem et Dominum non debent eligere, ſeu locare. cum quibus firmam, mutuam, et conſtantem ſeruantes aſſiſtentiam, in dulcedine Fidei, et viſceribus Jeſu Chriſti, perpetuam et irreuocabilē tenebimus vnionem.

Ex codē Priuil. Fol. 129.

SIMILIS. Et viceuerſa Praelati, Barones, et Nobiles Regni Polonię, Rege praefato (quod abſit) ſine liberis et ſucceſſoribus legitimis decedente, ſine ſcitu et conſilio Illuſtris Domini Alexandri, alias Witowdi, Magni Ducis Litwanię, ſi ſuperſtes remanſerit) et noſtro, eligere non debebunt. Vt autem corroborationis, et cautellę vberioris, omnia praemiſſa accipiant firmitatem: fecimus Sigillorum noſtrorum munimine roborari. Actum in oppido Hrodlo, circa flumen Bug, in Parlamento ſeu congregatione generali, die ſecunda menſis Octobris: Anno Domini 1413.

Ex Priuil. Litwan. Vilnę. Fol. 131.

SIMILIS. Defuncto Rege Polonię, praefati Praelati et Barones Regni Polonię, ſine ſcitu et conſilio Praelatorum et Baronum Magni Ducatus Litwanię, ad electionem noui Regis non procedant: ſed pariter cum Praelatis et Baronibus Magni Ducatus Litwanię, ſi vocati tempore congruo voluerint, Regem et Dominum eligent. Quibus ita (vt praemittitur) ſtantibus, et in poſterum obſeruandis, de certa ſcientia omnium aliorum Praelatorum, Baronum, Procerum, et Nobilium Magni Ducatus Litwanię, fratrum noſtrorum, Inſcriptionem praeinſertam praedeceſſorum noſtrorum ſuſcepimus, ratificamus: ſuſcipimusq;, et confirmamus per praeſentes: obligantes nos noſtris nominibus, ac vice omnium Praelatorum, Baronum, Procerum, et Nobiliū Magni Ducatus Litwanię, bona fide, in verbo noſtro conſtāti et fideli, omni dolo fraude et colore ſemotis: promittimusq;,

Ex codē Priuil. 1409. Fol. 131.

pollicemur,

pollicemur, ac vouemus, et noſtri Juramenti præſtiti onere et miniſterio ſtrictius nos obligamus: ipſam præinſertam Inſcriptionem, cum reformatione ac declaratione articuli, De electione Sereniſſimorum Dominorum noſtrorum, (vt praemittitur) in omnibus articulis ſuis, clauſulis, punctis, et ſententijs, firmatam tenere, perpetuoq; et inuiolabiliter obſeruare.

Rex electus, a nemine, praeterquam ab Archiepiſcopo Gneſnenſi Coronari debet.

ET inprimis de Coronatione Regum Poloniæ, quemadmodum conſtituimus: Quod nemo in Regem Poloniæ Coronari debeat: donec vnanimiter, ſecundum leges et Priuilegia Regni, ab omnibus ordinibus Regni electus ſit. Qui quidem, vnanimi conſenſu electus, a nemine alio Coronari debet: praeterquam a Reuerendiſſimo Archiepiſcopo Gneſnenſi. ſecundum Priuilegium: quod Archiepiſcopo, per Kazimirum tertium, Regem Poloniæ, illi eſt conceſſum: in anno Domini 1451.

ECCLESIA. Vide in Titulo SPIRITVALIS.

EMPORIVM.

De Emporijs ciuitatum.

Sigiſmun. Cracouiæ 1543. QVanquam poſtulati fuimus a Nuntijs terrarum: vt ciuitatum Emporia, alias Składy, tollerentur: attamen quia ciuitates, quæ ea ipſa emporia ſeu depoſitoria a maioribus noſtris habent, Iure Priuilegiorum habere eadem videntur: quæ quidem Priuilegia eiſdem tenere iurauimus: atq; idcirco hoc reſponſum Conſiliarijs noſtris, et Nuntijs terrarum dedimus: Quia contra Iusiurandum noſtrum, nullius literas et Priuilegia frangere et mutare poſſumus, et nolumus. niſi fortaſſe illorum, ad id accedat conſenſus.

De eiſdem Emporijs.

Sigiſmun. Auguſtus. Petrico. 1550. QVia ordo Equeſtris queritur, ſeſe grauatum Emporijs: ideo Ciues debent reponere Priuilegia ſua, et literas, in Comitijs futuris, ſuper eadem: et ibidem, quod quidem iuſtiſſimum intellexerimus, hoc ex noſtro Senatus conſulto faciemus.

EQVVS.

Equi ne extra regnum pellantur.

Interdictum

INterdictum eſſe volumus omnibus et cuilibet: ne quiſpiam audeat greges equorum, ſeu equitreas, extra Regnum noſtrum, ad externa dominia depellere: ſub amiſſione equorum eiuſmodi, et pœna noſtra Regia. Sigiſmun. Petrico. 1538. C 2.

De equo, in accommodatione laeſo.

NIcolaus depoſuit querelam contra Mathiam: Quòd licèt ſibi equum ſuum ſanum, ad certam viam, tanquam amico accommodaſſet: tamen Mathias eundem equum reſtituit ſibi claudicantem. Mathias verò reſpondit, bona fide eundem equū tanquam proprium equitaſſe, et ſeruaſſe: nec ſciret, vnde ſibi veniret talis laeſio. Nos autem in tali caſu Declaramus: praedictum equum, intra duas ſeptimanas quiete, et abſq; labore, per eundem Mathiam obſeruandum. qui equus, ſi intra tempus praedictum non conualuerit: extunc pro eodem equo, prout poterit, amicabiliter ſecum componere teneatur. Kaz. Mag. Viſliciae, 1368. Folio 21.

Equi ne educantur.

EQui per mercatores, vel Iudaeos, educi non debent. quicunq; educere vellent, per Capitaneos detinere debent: qui hoc diligenter cuſtodire debent: iuxta decretum Statutorum antiquorum. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

¶ De equis obligatis: Vide in Titulo IVDÆI.

Equi ex Regno, in alias regiones educi non debent.

VT equi ex Regno non educantur: Capitanei locorum diligenter prouidebunt. Qui verò expellere vellet: huic Capitanei, ſeu Teloneatores, eoſdem equos accipere debent. Si verò aliquis ex Capitaneis ſeu Teloneatoribus, equos ſciens expellere ex Regno permiſerit: talis ſoluet pro pœna ducentas Marcas. Quòd ſi verò notarius Teloneatoris idem facere praeſumpſerit: duodecim ſeptimanas in turri ſedebit. Iudaeis etiam reuendere equos prohibemus. Quòd ſi verò id aliquis facere auſus fuerit: talis per Capitaneum capi debet: ac equi illius accipiantur: ipſe verò ſuſpendatur, ſine omni tergiuerſatione. Sigiſmun. Auguſtus 1557.

Equi, qui ad Nundinas pelluntur, non vendantur in vijs.

EQui, qui ex Vngaria, ſeu ex alijs partibus pelluntur ad Nundinas, in vijs non vendantur, tantummodo in Nundinis. Et Sigiſmun. Auguſtus 1557.

Capitanei liberam emptionem impedire non debent Nobilibus, nulla ratione: ſub poena centum Marcarum. pro qua ad Regiam Maieſtatem, ſeu Officium Caſtrenſe, citari debent: et in termino peremptorie controuerti debent, atq; pro poena ſatisfacere. Cuius quidem poenę medietas S. R. Maieſtati, et alia medietas parti, cedere debet.

EVICTIO.

Euictiones in criminalibus.

Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio 13.

CONtingit etiam, quòd dum aliqui pro quibusdam criminibus et delictis, ad noſtram audientiam euocantur, nominant dominos, et quoſlibet ipſorũ ſuperiores: allegantes, Quod autoritate, et mandato ſuorum dominorum, et ſuperiorum, huiuſmodi crimina et delicta commiſerunt: verumtamen quamuis aliquibus temporibus contra rationem fuerit obſeruatum: quia huiuſmodi malefactores, per eandem nominationem, à poena liberabantur: quę nominatio continet in ſe errorem intolerabilem: ex eo, quod directe contrariatur præcepto Diuino: Proinde nos attendentes, quòd peccata teneant ſuos tantummodo Actores: et ſecundum Canonicam æquitatem, nominatio in delictis non vendicat ſibi locum: nec liberat delinquentem, oſtenſio authoris delicti: Statuimus, quòd citati pro quibuſlibet delictis et criminibus, in noſtro Iudicio iudicentur, et reſpondere teneantur: et conuicti debita poena puniantur: non obſtante, prædicta qualibet nominatione: etiamſi ſuper hoc Priuilegijs Noſtris, vel noſtrorum prædeceſſorum eſſent cõmuniti. quę quantũ ad hoc, tanquam pernicioſa, et erronea, caſſamus, irritamus, et reuocamus.

Euictio conceditur: ſi is, qui euincit, præſentem ſe ſiſtit: et continuo reſpondet.

Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 38.

QVotieſcunq; in Iudicio, in cauſis criminalibus, ſeu quibuſcunq; alijs, magnis et paruis, quiſpiam conuentus fuerit: qui dominum, aut criminis auctorem nominauerit: aut ſocium, eiusq; mandato ſe feciſſe affirmauerit: et ille tunc principalis, veniens ad Iudicium ipſum liberabit, aſſerens ipſum id feciſſe ſuo mandato: Statuimus: Quod ille citatus, libere à Iudicio diſcedere poterit: actioq; huiuſmodi dirigi debebit, contra dominum, et criminis auctorem. qui protinus et ex continenti reſpondere tenetur: aliàs, primus ille qui citatus eſt, reſpondere compellatur.

In haeredi-

In haereditariis quaeſtionibus, Euictio quomodo fiat.

IN hæreditariis verò, et aliis quibuſlibet quæſtionibus Citati, et in noſtro Iudicio nominati, tales ſi noſtram iuriſdictionem declinare voluerint, nolentes eaſdem quæſtiones in ſe recipere: Decernimus, quòd extunc prædicti Citati, cuiuſcunqꝫ ſtatus et conditionis exiſtant, habeantur pro conuictis. at ſi ex munimentis, in termino ab reo productis, apparet: eum poſſe habere Euictorem: vel etiam in quauis alia cauſa, prouocaret quis ad ipſum Euictorem, ſibi in genere ſimilem: ad conueniendum'qꝫ illum, dari ſibi peteret Dilationem: eadem Dilatio detur ipſi: idq́ꝫ ad terminos, per vnos terminos, ad conueniendum ſcilicet ipſum Euictorem. Qui quidem niſi perſonaliter ſe, coram illo Iudicio, in termino legitimo ſiſtat: et onus cauſę, ſeu Citationem, in ſe recipiat: in reum actio eſt dirigenda. Quòd ſi etiam Euictor Citationem recipiat: Actor tamen principalem non obmittit. ſi videlicet Euictor non fuerit ſoluendo iudicato. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1 3 6 8. Fol. 13.

¶ Iudæus ſi non ſiſtit Euictorem, ſuſpendatur. Vide in Titulo IVDÆVS.

EVOCATIO DE DISTRICTV.

Euocator punitur, et forum Rei ſequatur.

AD Iudicia, ſeu terminos, ſi aliquis de proprio diſtrictu, in alium ſe euocatum quereretur: extunc euocans decernatur puniendus, ſex Marcarum pœna, per medium, et Iudicio et parti euocatę, ſoluenda. et inſuper euocatus, cum adiudicatione pœnę, ad proprium remittatur diſtrictum. Ioan. Alb. Petrico. Fol. 97.

SIMILIS. Tametſi hoc iam ſit Iure communi deſcriptum: attamen et nunc Statuimus: Quia nemo quenquam debet euocare ad vllum Iudicium, pro cauſa: quę quidem ad illud Iudicium non pertineret: ſub pœna, in Statuto deſcripta. Sigiſmun. Auguſtus 1 5 5 0.

Ne quis euocetur: praeter Regiā et Officii cauſam.

ITem Statuimus ne quis audeat quempiam extra diſtrictum ſuum euocare: præter Regiā et Officii cauſam: quę non habet diſtrictū. contrariū faciens, quatuordecim Marc. pœna puniatur. Sigiſmun. Petrico. 1 5 1 1. Fol. 18.

¶ Proprio diſtrictui renuntians, ibidem iudicandus. Vide in Titulo RENVNTIATIO.

Ne quis Secularis, pro cauſa ciuili, ad forum Spirituale euocetur: nec contra.

Bodjanta Epiſcop9 1369. Fol. 57. Praeterea volumus: Quod Laici deinceps pro debitis, et in alijs cauſis Ciuilibus, per Clericos, ad forum Eccleſiaſticum non trahantur. niſi forte cauſa ſit Spiritualis, vel Spirituali annexa: aut debitum fuerit Decimale.

Alexand. inRadom 1505. Fol. 112. SIMILIS. Quamuis in antiquioribus Statutis et Priuilegijs, conſtat vetitum eſſe: ne Spirituales Judices arrogent ipſis cauſarum Secularium iudicandi facultatem: tamen cum clamore communi pulſaremur: quia non obſtantibus Conſtitutionibus antiquis, Seculares perſonę plerumqȝ euocantur, ad Spiritualia Judicia, pro negotio Seculari: Quapropter Decernimus, et Statuimus: Quod Judices Spirituales, Secularia Judicia non exerceant: neqȝ iudicent in futurum.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 11. SIMILIS. Concordiam, quę mater incrementi eſt, conſeruare volentes, inter Spirituales et Seculares perſonas, Prohibemus deinceps: ne Seculares perſonę ſexus vtriusqȝ, Judicijs Spiritualibus ſe implicent: pro re ſeculari: vel debito contracto, vel contrahendo. nec aliquis Secularis Secularem, pro re mere Seculari, in Jus Spirituale conuenire audeat.

Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 21. SIMILIS. Vt ordo debitus, in Juribus et Judicijs obſeruetur: et temeritas nonnullorum, in vocandis hominibus ad Judicia impertinentia, coërceatur: Statuimus, quod Secularis Secularem, ad forum Spirituale, pro re mere Seculari citans, aut actioni ſuę perſonę Spirituali cedens, poena 28. Marcarum puniatur. cuius media pars nobis, altera parti aduerſę cedet. Quę quidem poena Judicio Caſtrenſi repetetur. Poena vero, contra Spiritualem euocantem Seculare, pro re ad forum Eccleſiaſticum non pertinente, in Synodo generali proxima conſtitui debebit. Et interim Domini Epiſcopi Officialibus ſuis cōmittere, et prouidere tenebuntur: vt Seculares perſonę, ad Judicium Spirituale, pro re mere Seculari, non euocentur.

EXEMPTIO BONORVM.

Sigiſmun. Cracouię 1543. ¶ Pro exemptione bonorum Notarius indicet. Vide in Titulo NOTARIVS.

Camerarij cum Notarijs iudicent, pro exemptione bonorum: iuxta Statutum: etiam ſi id fieri, intra tempus Comitiorum Regni contingat.

De autho-

De authoritate Notarij, et Camerariorum, abſente Iudice.

EAndem authoritatem, in abſentia Iudicis et Subiudicis, habituri, in cauſis, Citationumq́ꝫ terminis, pro bonorum exemptionibus præfixis: ſic vt reempturus bona, pecunias coram Notario, et Camerarijs reponet. quam Notarius ipſe, cum Camerarijs, decernat recipiendas: et exemptionem faciendam. Quorum decreto ſi fortaſſe retineretur eximendus: et de obligatione cedere nollet: nihilominus ipſi, cum libro Iudicio præſidentes, pecunijs iuxta tenorem obligationis receptis, ad Cancellariamq́ꝫ terreſtrem repoſitis, decernant exemptionẽ factam: ita quoqꝫ exempti poſſeſſionem aſſignandam: eamqꝫ iuxta formam Iuris aſſignabunt parti, pecunias reponenti. Ioannes Albertus Fol. 98.

Exemptio bonorum hæreditariorum.

SI quis ad Iudicium citat aliquem, pro hæreditate, aut pecunia obligata: et ipſum ad Iudicium euocauit: et ſi tunc Reus in termino peremptorio non parebit: Actor lucrabitur nominatam pecuniam, aut hæreditatem, pecunia nihilominus reſtituta. Kazimirꝰ Viſliciæ, 1368.

¶ Pro exemptione bonorum, in Maiore Polonia, ad Officium ſeu Iudicium Caſtrenſe citari poteſt. Vide in Titulo OFFICIVM CASTRENSE.

¶ De exemptione bonorum Regalium, Vide in Titulo BONA REGALIA. Fol. 25.

EXCEPTIO.

CVm iam ſuper Citationem, Adcitationem, ſeu Concitationem, ad ſatisfaciendum partes controuertunt: tum ſi aliqua partium, ab Iudicio poſtularet: poterit ab Iudicio, ad partem, cum aduocatis ſeu amicis ſuis, ad conſilium ſecedere: idq́ꝫ Propoſitione Actoris exaudita. Interea verò alię cauſę, in Iudicio peragi poterint: ita tamen, vt rurſus ex illo conſilio redeundo, reſponſionem faciat Citatus. Sigiſmun. Cracouię 1543

EXCOMMVNICATIO. Vide in Titulis, SPIRITVALIS et PRIVILEGIVM.

EXPEDITIO IN BELLVM. Vide in Titulo BELLVM. Folio 13.

EXPECTATIVÆ.

Expectatiuae, Iurapatronatus, et ſolida, caſſantur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

QVia multum Expectatiuarum, Iuri communi contrariarum, viuente ſanctę memorię Sereniſſimo parente noſtro, tum etiam nobis ad gubernacula Regni ſedentibus, datum eſt: aſſentientes poſtulationibus Nuntiorum Regni, et conſilio Conſiliariorum noſtrorum, omnes Expectatiuas, tam tempore Sereniſſimi parentis noſtri, quacunqꝫ ratione et reſpectu contra Ius commune datas, ſimiliter etiam et Solida, aliás communes poſſeſſiones, praeterea et Iurapatronatus, quę ſibi Spirituales in certas perſonas expedire ſolent, deſtruximus et caſſauimus: Sic quód nullam vim habere debeant. Nos veró, neqꝫ poſteri noſtri eas concedere debent. tamen Aduitalitates, et conſenſus omnes, ſecundum Statutum, in robore conſeruamus: qui quidem Iuri communi non ſunt contrarij.

EXPVLSI QVOMODO RESTITVANTVR IN BONA.

Vide in Titulo RESTITVTIO IN BONA.

EXTINCTIO CANDELLÆ.

Vide in Titulo VVLNVS.

FACTOR.

Factorum, cum rebus venditicijs euntium, Juramenta.

CVm frumentis, et ſtruibus, vel alio mercaturę genere nauigantes, non minus ſoluere debeant telonia: vt ea ſoluunt terreſtri itinere negotiantes. et tam iſti, quàm illi, Juramenta præſtabunt, in locis teloniorum: Quod res et merces, non ſunt emptę lucri gratia: ſed per eos, de proprijs collectę. A quibus proprijs ſit liber quilibet Spiritualis, et Secularis: ſiue terra, ſiue aqua, merces proprias ſui laboris, ſeu domeſticas, ducerent. Conſtitutiones enim teloniorum, tam nouę quàm antiquę, ad mercatores tantummodo, ſiue Nobiles ſiue ignobiles, Spirituales et Seculares, referuntur. Haec autem Juramenta, factores curruum ſeu Nauigiorum, vel ſtruum, et ſcapharum, præſtituri erunt, in abſentia patronorum ſeu dominorum ſuorum.

Alexand. Petrico. 1504. Fol. 114.

SIMILIS. Telonium autem aquaticum, ſoluendum per Nobiles, iuxta Statutum antiquum relinquimus. vt videlicet frumentum ducens per ſe, vel factorem ſuum, iuret: Quod cum frumentis proprij laboris nauigat. Et hoc Teloneatores obſeruabunt, poena ſub noſtra.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 10.

SIMILIS. Item Statuimus: (id quod etiam antiqua Conſtitutione eſt cautũ) Ne Regni noſtri Nobilitas, à frumentis et rebus, proprio et domeſtico labore quæſitis, ad vlla telonia noſtra ſoluenda ſit obligata: à quorũ ſolutione ipſam liberã eſſe volumus. Hoc tamen prouiſo: ne dolus et fraus, cuiquam in hac parte patrocinetur.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 17.

Factoris ſemel iurati literis credatur.

NOlentes grauari ſubditos noſtros minus neceſſarijs Juramentis, (quibus etiam nomen Saluatoris noſtri, quadam contumelia affici videbatur) Cum in ſingulis telonijs aquaticis fluitantes iurare cogerentur, Eas res vel merces, quas fluitatione demitterent, eſſe eorum laboris proprij: Decreuimus, et Statuimus, Conſiliarijs, et Nuntijs terrarum Regni noſtri petentibus, et cenſentibus: Vt cùm aliquis, cum rebus et mercibus fluitans, vel illius ſeruitor Nobilis, iurauerit in primo telonio Capitali, Res et merces domini ſui exiſtere: eiusq; Juramenti literas

Sigiſmun. Cracouię 1540.

ſignificatorias,ſub titulo,et ſigillo, vel ex Actis illius Officij,vbi iurauerit, exhibuerit: in alijs telonijs iurare non teneatur: ſed illis literis ſignificatorijs vbiq; ſtetur, et fides adhibeatur.

FALSATOR.

Qui alieno nomine falſas recognitiones facit.

Sigiſmun. Cracouię 1533. c. 3. QVia impunitas magnam, dedit hominibus ad malum proñenſis, ad falſitates et colluſiones admittendas, audaciam: vt non vereantur,per ſummiſſas et ſubornatas perſonas,vt in Iudicijs,aut apud libros Terreſtres, certas recognitiones facerent: nomine earum perſonarum,quas ſaepe contingit abeſſe longius, a loco Iudicij: et procurare, in detrimentum et perniciem ignorantium: Quam licentiam refrenare volentes,Statuimus: vt omnes tales, vbi ſufficienti teſtimonio conuicti fuerint, poena Statuti, de inuaſione domus expreſſa, puniantur.

¶ De Falſa Citatione,Vide in Titulo CITATIO. Fol. 58.

¶ Falſarij monetę, qua poena puniantur: Vide in Titulo MONETA.

FOENVM.

Foeni demeſſor probet, ſe emiſſe.

Kaz.Mag. Villiciæ, 1368. Fol. 29. BArtholdus depoſuit querelam contra Andream:quod pratum ipſius falcaſtraſſet, et gramina abſcidit: Andreas licet ſit confeſſus, praedictum pratum ſe falcaſtraſſe: tamen adijciendo propoſuit, quod idem pratum Wladarius Bartholdi, pro certa pecunia ſibi falcaſtrandum vendidiſſet: et pro eodem prato,pecuniam idem Wladarius recepiſſet: quem tamen mortuum aſſerebat. Nos autem,conſiderantes confeſſionem praedicti Andreę,et mortem ipſius Wladarij, in tali caſu Decernimus: eundem Andream probare, praedictam prati emptionem, et ſolutionem, taliter vt praemittitur eſſe factam.

Foeni currus, vi raptus, quanti.

Kaz.Mag. Villiciæ, 1368. Folio 28 ITem pro curru foeni, violenter recepto, damnum inferens ſoluat huic,cui abſtulerit,tres Scotos,cum poena Piathnadzieſtaz et pari modo Iudicio, ſeu Iudici, praedictam poenam, in cuius iuriſdictione hoc perpetratur, idem perpetrans ſoluere teneatur.

De depaſto-

De depaſtore ac demeſſore foeni.

PRaeterea Statuimus: Quod ſi quis, in alterius villa vel Kaz.Mag.
poſſeſſione, in lacu, piſcina, in aqua fluenti, in foeno, in frumen- 1368.
to, aut in campis furtum fecerit: Judicio conuictus, damnum Fol. 38.
paſſo ſatisfacere, et domino villę, in qua huiuſmodi furtum com-
miſſum eſt, ipſe fur poenā ſoluere teneatur. Depaſcentes vero, et
incidentes gramina cū falce, in tunica vel pallio impignorentur.

FERA ACTA.

Fera acta, vel canes, ne vi capiantur.

STatuimus: quod ſi quis ceruum, aprum, aut onagrum alteri- Wladiſl.
us agitatum, vel captum, vi aut occulte, aut canes alienos ce- lagello
perit, aut rapuerit: et pro ſe vſurpauerit: talis vſurpans, pro fe- Crac̄ &
rinis, ſeu canibus, tres Marcas pro poena: et alias tres Mar- Varthę
cas illi, cuius fera fuit, ſoluere ſit aſtrictus. 1423.
Fol. 47.

FIDEIVSSOR SEV FIDEIVSSIO.

Fideiuſſor conuicto debitore Judicialiter, det eius pignus creditori.

QVia ex facilitate obligationis, ad magna damna plerumq; Kazimirꝰ
homines deueniunt, iure tenendum eſt: Quod ſi quis fideiuſſit, Viſliciæ,
pro aliquo ſuo amico, pro certa pecunię quantitate; alicui ciui, 1368.
vel alteri cuicunq;, cuiuſcunq; ſtatus vel conditionis exiſtat: illo Fol. 38.
tunc non ſoluente, in termino adueniente et ſtatuto, fideiuſſor
non debet propter hoc, ad hoſpicium, in obſtagium ſubintrare:
aut aliqua damna facere, non ſoluentis in deſtructionem. Sed
ſi eſt paruum debitum: detur ei pignus, et diſtrahatur. Si aūt
magnum: poſſeſſio debitoris, pro valore debiti, per fideiuſſorem
apprehendatur: tradat'q; illi, cui debitum dare tenetur.

Villanus non pignoretur, pro fideiuſſione domini.

EX Jure Diuino debet obſeruari: quod iniquitas vnius non Kazimirꝰ
debet alteri obeſſe. Hoc Statuto igitur ordinamus: quod pro Viſliciæ,
poena, obligatione, aut fideiuſſoria cautione, Militis, aut ſupe- 1368.
rioris alterius cuiuſcunq;, Kmetho, vel ſubditus non debet im- Fol. 38.
pignorari: vel quouis modo aſtringi. ſed ſi Miles, aut quiuis
alius, aliquo et quocunq; debito, aut obligatione, vel fideiuſſione

 ſit aſtrictus,

ſit aſtrictus, et obligatus: ille de ſuis proprijs bonis et rebus, prout æquum eſt, ſoluat et ſatisfaciat creditori.

Si fideiuſſor dicat ſoluiſſe creditori.

Kazimirus Villiciæ, 1368. Fol. 29.

NIcolaus Mathię mutuauit decem Marcas: pro quibus Mathias Laurentium fideiuſſorem dedit: et poſt aliquot dies, idem Mathias debitor ipſi Nicolao creditori, in abſentia Laurentij fideiuſſoris, eandem pecuniam exoluit: et, vt debuit, reſtituit. Tempore verò procedente, prædictus Nicolaus creditor Laurentium fideiuſſorem præfatum traxit, pro dicta pecunia, ad Iudicium, ſeu ad cauſam. Et quia idem fideiuſſor, in Iudicio conſtitutus, aſſerebat prædictam pecuniam per Mathiam debitorem principalem fuiſſe perſolutam: Nos in tali caſu Decernimus, probandam factam ſolutionem.

Fideiuſſor conuincit principalem vario modo, pro varijs ſummis.

Kazimirus Villiciæ, 1368. Fol. 38.

PRæterea Statuimus: Quòd quilibet fideiuſſor, illo negante, pro quo fideiuſſum fuerit, ſi debitum fuerit 20 Marcarum, ſolus: ſi verò fuerit 40, metſecundus: in maiori verò pecunię quantitate, mettertius ipſum debitum, pro quo fideiuſſum fuerat, fideiuſſor et duo alij firmabunt, proprijs Iuramentis.

Fideiuſſor bouem vel equum ſui principalis, obligare non poteſt.

Idem Fol. 38.

ETiam Decernimus: quòd nullus fideiuſſor, pro illo pro quo fideiuſſit, in Iudicio equum vel bouem obliget. aliàs, ſi obligauerit: ad reſtaurationem damnorum, principalis debitor procedet: ſi præſertim proceſſerit de eius voluntate.

Fideiuſſionis verbalis præſcriptio.

Sigiſmun. Cracouię 1540.

SAepe fieri edocti ſumus multas contentiones, et controuerſias exoriri, inter ſubditos noſtros, ex eo: quia fuit incertum, quoad robur habitura eſſet cautio verbalis, per fideiuſſores verbo tenus facta. Volentes igitur eam dubietatem declarare, Statuimus, Conſiliarijs et Nuntijs terrarum ita petentibus, et cenſentibus: vt huiuſmodi fideiuſſiones, verbo tenus factę, pro rebus, ſeu ſummis, et contractibus quibuſuis, non vlterius robur firmitatis obtineant: duntaxat per vnum annum, et ſex ſeptimanas. quibus

currentibus,

currentibus, huiuſmodi fideiuſſiones, per illoſmetipſos fideiuſſores, ad Acta Terreſtria Caſtrenſia, ſiue noſtra Regalia inferantur: aut coram nobis recognoſcantur. Tunc enim ſic ingroſſatę, robur debitę obtinebunt firmitatis: ſecundum terrarum, et Iurium Caſtrenſium conſuetudinem.

¶ Qui pro rebus, ludo taxillorum amiſſis fideiubet, ad ſolutionem adigi non poteſt. Vide in Titulo, LVDVS TAXILLORVM.

¶ Qui fideiubet pro filio non emancipato, aliquid ludo perdente, ad ſatisfactionē minime cogendus. Vide in Titulo, LVDVS TAXILLORVM.

FILIVS.

¶ Filius non emancipatus ſi ludendo quippiam amittit: pater ad ſolutionem non tenetur. Vide in in Titulo, LVDVS TAXILLORVM.

¶ Pater pro ſcelere filij non tenetur. Vide in Tit. PATER.

¶ Filij, moriente matre, maternalia bona à patre non prius repetant: quam aliam vxorem duxerit. Vide in Tit. PVPILLI.

Filio illegitimo matris vagabundae caput eſt ſoluendum.

LAurentius conqueritur de Martino: quòd ſibi matrem interfecit. Martinus reſpondit: quia Laurentius non fuit de legitimo patre, ſiue toro procreatus: et aſſerebat eum eſſe filium vagabundę mulieris. Nos in tali, et ſimili caſu, caput matris exoluendum, et obtinendum decernimus. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio 22.

FILIÆ QVÆ HÆREDITANT.

VT viam dubijs præcludamus: interdum contingit, filias poſt obitum patris, carentes fratribus germanis, in bonis hæreditarijs remanere: quas ſolent patrui, vel amici proximiores, nomine tutorio obſeruare, in hunc finem: quòd ipſas, quibuſcunqȝ conditionibus, ſiue pactis, de hæreditatibus excludant: volentes ipſis pecuniam, cum maritantur, aſſignare. Eiſdem igitur de noſtra clementia prouidere cupientes, Statuimus deinceps: Quòd ſi mariti earum, taliter pecunijs à patruis, aut amicis, vel tutoribus receptis, ex pacto de non receptione bonorū ipſas concernentium aſtrinxerint qualitercunqȝ: ſiue per fideiuſſoriam cautionem, vel alio quocunqȝ modo, tale pactum interuenerit: aut aliquis fuerit aſtrictus: illud Decernimus irritum fore, et inane: vtqȝ præ- Wladiſl. lagello Crac & Varthe 1423 Fol. 43.

vtq; præfatę filię redeant, ad earum hæreditarias portiones: non obſtantibus pactis, aut cautionibus quibuſcunq;. ſed ſponte præfatę filię, bona ſua hæreditaria (ſi ipſis placet) vendendi, vt antea, habeant facultatem, et omnimodam poteſtatem.

¶ Filię Kmethonum impoſſeſſionatorum, cum poſſeſſionatis maritis manere debent. Vide in Titulo, KMETHO.

¶ Reliqua de Filiabus, Vide in Titulo, VIRGO.

FISCVS.

¶ Nullius Nobilis bona confiſcari debent, niſi Iure victi. Vide in Titulo, NOBILIS.

¶ Nemo euocare quempiam poſt Curiam, niſi pro re Fiſci, debet. Vide in Titulo, BONA REGALIA. Fol. 25.

¶ In redemptione bonorum Fiſci, qualiter literę reuidendę: Vide in Titulo, BONA REGALIA Fol. 25.

FORA SEV TARGI.

In foro, prohibitiones ne ſint.

Kazi. 2 in Nieſzowa &Opoki, 1454. Folio 95. ITem quoniam in emptionibus, et venditionibus rerum, æqualitas eſt ſeruanda, Statuimus: vt Ciuitates noſtrę, et omnes alię, non faciant prohibitiones in foris, pro vtilitate ſua, et incommodo aliorum, aliqua ſigna in foro prohibitionem deſignantia extendendo: ſed vnicuiq; ad forum venienti, liberum ſit vendere, et emere rem ſuam, ad placitum ſuum. Quod ſi ipſi ciues contrarium fecerint: habeat Capitaneus noſter ipſos puniendi, in poena trium Marcarum, facultatem.

In villis, fora non exerceantur.

Sigiſmun. 1538. B 1. ITem cum Chriſtianis Iura Regni, mercaturas et fora in villis facere, prohibeant: multo minus hoc Iudæis licere cenſemus. imo ſub grauiſſimis poenis, ne talia audeant, eis interdicimus, et prohibemus: ſub amiſſione rerum omnium, iuxta antiquum Statutum, confiſcandarum.

Ne mercata fiant in villis: et poena ſecus facientium. Negociatores etiam vijs publicis eant.

Sigiſmun. 1507. Fol. 7. PRouidere volentes indemnitati oppidorum, et eorum ſubditorum, in quorum præiudicium mercata in villis fieri conſueuerunt, Statuimus et decernimus: Vt Capitanei locorũ, mercata in villis,

in villis, per publicas proclamationes, exerceri prohibeant: et maxime, ne in villis, et caeteris locis, quibus fora ex Priuilegio non ſunt conceſſa, vlnis, et talento, fiat rerum venditio. Secus facientes, per rerum venditioni expoſitarum receptionem, puniantur. exceptis, frumento, pecoribus, pecudibusq́ꝫ. Ipſi etiam Capitanei prohibituri ſunt negotiatoribus: quod non niſi vijs conſuetis, et publicis ſtratis, telonia et publica loca non declinando, vadant: ſub rerum, quas per obliquas vias vexerint, priuatione.

Pauperes et baiuli, extra Regnum, etiam ad Fora et molendina, proficiſcantur libere.

LIceat verò hominibus pauperibus, et in ipſis Regni limitibus conſtitutis, molere frumenta ſua, in molendinis ſibi vicinioribus, etiam extra fines Regni noſtri ſita: poſſintq́ꝫ libere ire ad fora ciuitatum, et oppidorum vicinorum, Regno noſtro non ſubiectorū: ad eaq́ꝫ inferre tantū carnium, et aliarum rerū venaliū: quantū humeris, ſeu lacertis proprijs ſuſtinere, et portare poſſit. Sigiſmun. Cracouię 1540.

Foralia non exigantur.

FOralia etiam, iuxta antiquam conſuetudinem et Statuta Regni, non exigantur à Nobilitate, et eorum ſubditis: cùm frumenta, et res ſuas domeſticas, ad victum ſpectantes vendunt: aut etiam emunt aliquid, pro vſu ſuo domeſtico. Sigiſmun. Petrico. 1523. Folio 29.

Reuenditores Foralia ſoluant.

QVicunqꝫ ad reuendendum aliquid emunt, in ciuitatibus, vel oppidis: illi Foralia ſolita, et licita, ſoluere tenebuntur. A rebus verò mechanicis, quas ſubditi Nobilium ducunt ad Ciuitates et oppida, vtputa rotis, ſcutellis, cantharis, et alijs id genus, Foralia moderata accipiantur: iuxta antiquam conſuetudinem. Ibidem.

¶ Reliqua de Foralibus, ex Nobilitate eorumq́ꝫ ſubditis non exigendis, Vide in Titulo TELONIVM.

¶ Dominus ſi exactorem ſuum non ſtatuerit coram Iudicio: pro eo ſatisfacere teneatur. Vide in Titulo TELONIVM.

FORMVLAE INSCRIPTIONVM.

Vide in Titulo, INSCRIPTIO.

FLVMEN.

Ad vſum fluuiorum, qui bona Regalia diſterminant, vicini admittantur.

Sigiſmun. Cracouiæ. 1507. Fol. 4. NE grauentur ſubditi noſtri vicinia bonorum noſtrorum, per Capitaneos, Statuimus: Vt cum fluuius aliquis, noſtra et eorundem ſubditorũ bona diſterminat, quę ipſius fluminis ripis vtrinq; adiaceant: libere admittantur ydẽ ipſi ſubditi noſtri,ad vſum eiusdẽ fluminis: iuxta latitudinẽ bonorũ ſuorũ adiacentiũ.

Ne quid in fluminibus publicis nauigationem impediat.

Kaz.tertiꝰ 1447. Fol. 90. INter caeteras Reip. curas,ſolicitat mentem noſtram vehementius:vt ſingulas e Regno noſtro damnoſas obſeruantias,et abuſus euellamus: et quę incrementum Reip. adijciunt,plantemus. Sane etſi flumina noſtra Regni noſtri Polonię, Wiſlá, Niepr, Styr, Narew, Wártá, Dunáiec, Wiſloká,Bug,Buki,Wieprz, Thyſzmienicá, et San, Nidá,Proſzna,et quaecunq; alia in Regno noſtro conſiſtentia, cum ſuis alueis, Regia noſtra ſunt: nec poſſit illa quiſquam Iure priuato vendicare: plures tamen numero,obſtaculis et ſepibus clauſerunt mercatoribus per illa tranſitum: pluris æſtimantes capturam piſcium, quám bonum publicum, et abundantiam rerum neceſſariarum. vnde ſolenni deliberatione praehabita,Decreuimus: flumina praedicta,et eorum alueos, aliunde tranſeuntibus,infra et ſurſum. cum quibuſcunq; nominibus rerum venalium, eſſe debere libera. Et propterea omnes homines,cuiuſcunq; conditionis exiſtant,per praefata flumina facientes aſcenſum, vel deſcenſum, cum rebus eorũ et mercibus, cuiuſcunq; generis, vel ſpeciei, vel materiei exiſtant, prohibemus occaſione qualicunq;, et ſignanter ruptionis obſtaculorum,ad ſolutionem telonij vel damni cogi: cúm non ſepibus,ſed retibus piſcandum ſit. Vbi tamen aliquem obſtaculi delectat vtilitas: portas in illo latas faciat: quę tranſeuntibus liberum praebeant nauigium. Si quis autem huiuſmodi conſtitutionis ſaluberrimę, temerarius violator extiterit: et aliqua á tranſeuntibus, quocunq; colore, vel arte, aut ingenio exigere praeſumpſerit: iubemus, ablata ad integrum reſtitui: et tranſgreſſorem, ſine quauis dilatione, in primo termino conuentum,poena quę dicitur Polonice Siedmnadzieſta, per Capitaneum loci volumus multari. Iura autem haec praemiſſa, et obſtacula noſtra Regia, in quibuſcunq; locis conſiſtant, volumus reſeruare in hanc conſtitutionem,á noſtris obſtaculis inchoari Regalibus. vt nulla ſit grauis iuſſio: quę conſtringit et Principem.

Simile Statutum.

Approbantes

Approbantes Conſtitutionem paternam, ſuper nauigatione fluuiorum ſancitam, Decreuimus: eius Statutum praeſenti noſtro, ſuper fluitationibus, innouandum: ſic videlicet, Quòd etſi flumina Regni noſtri, videlicet Wiſlá, Niepr, Styr, Narew, Wártá, Dunáiec, Wiſloká, Bug, Wieprz, Tyſznienicá, San, Drwáńczá, Buda, Nidá, Prośnia, Noteſz, et alia in Regno noſtro exiſtentia, cum alueis eorum, noſtra fuerint: non poſſitq́ʒ quiſpiam illa Iure priuato vendicare: tamen cùm (vt à Nuntijs terrarum accepimus) per nonnullos, multò pluris æſtimantes capturam piſcium, quàm vſum publicum, et abundantiã rerum neceſſariarum, ſubditos noſtros (quorum bona, ſupra ripas fluuiorum ſituantur praedictorum) adeò fuerint clauſa obſtaculis multis, et ſepibus: vt mercatores nauigantes, illa fluitare non poſſent: Iccirco ad tollendum errorem et impedimenta, circa fluitationes fluuiorum praedictorum liberas, committi ſolitum atqʒ ſolita, ſupplicibus ſubditorum omnium petitis ſatisfacientes, Statuto praeſenti Decreuimus, et Decernimus: fluitationes et nauigationes, in fluuijs praeſcriptis, et in caeteris alijs Regni noſtri, alueisq́ʒ eorum, ſurſum et infra, cum rebus quibuſcunqʒ venalibus, cuiuſcunqʒ generis, ſpeciei, differentię, et materiei fuerint, quomodocunqʒ nominatis vel nominandis, nauigantibus nauigaturisq́ʒ, ipſa quoqʒ flumina et alueos debere eſſe libera: atqʒ liberos omnes et ſingulos homines, cuiuſcunqʒ conditionis exiſtentes, ijſdem fluminibus aſcenſum aut deſcenſum facientes, cum rebus eorum vniuerſis praedictis: Prohibentes praeſenti Decreto noſtro, occaſione quauis, et praeſertim ruptionis obſtaculorum, ad ſolutiones aut teloniorum aut damni, cogendos. praeſertim cùm non ſepibus, ſed retibus piſcandum ſit: vt tenet vſus. Vbi autem quempiam habendi obſtaculi delectat vtilitas: in et de illo, latiora oſtia ſolito conſtituat: per quę pateat tutius et liberius nauigium, nauigare volentibus. Cuius noſtrę Conſtitutionis, ſi quiſpiam temerarius violator fuerit: aut de nauigantibus ſolutiones aliquas, colore, arte, aut ingenio quocunqʒ exegerit: eas iubemus, et decernimus, integre reſtitui: tranſgreſſoremq́ʒ, qualibet excuſatione et dilatione ceſſante, coram loci Capitaneo conuentum, poena Siedmnadżieſta, per eum ipſum Capitaneum puniri. Quam Conſtitutionem etiã in noſtra obſtacula volumus extendi: et ab illis primùm executionem eius inchoari. vt exinde validior videatur eſſe iuſſio quę conſtringat et Principem.

Ioan. Alb. Petrico. 1496. Fol. 97.

Ex Fluuijs obſtacula tollantur.

Albertus Petrico. 1496. Fol. 98.

ET quia fruſtra eſſet Jura condere, quę non eſſent executioni demandata: idcirco Promittimus, Statutum praeſens noſtrum exnunc promouere, ad effectum celerius conſequendum: et efficere authoritate noſtra, vt fluuij purgentur: et illis regnicolę noſtri libere fluitabunt.

Fluuij ſint liberi.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 16.

ITem licét antiquis Statutis conſtitutum eſt: vt fluuij, Wiſlá, Wartá, et alij, debeant eſſe liberi, et nauigabiles: contumacia tamen quorundam ſubditorum noſtrorum factum eſt: quod hactenus, propter ſepes, quę obſtacula vocant, et molendina in ipſis fluminibus facta, ſunt imperuij: et liberę nauigationi minime patentes. Ideo Statuimus: vt praedicta flumina, ſub poena ſexaginta Marcarum purgentur: et in eis oſtia fiant: per quę naues onuſtę, et trabes contextę, ſiue ſtrues, quę vulgo Traſſty vocantur, libere deuehi poſſint. quod ſub eadem 60 Marcarum poena, hinc ad medium Quadrageſimę fieri debet. Quod ſi ſecus quis facere auderet: tunc ad noſtrum Judicium Citatus, in primo termino, tanquam peremptorio, condemnari debet, in praedicta 60 Marcarum poena. Cui etiam poenę, noua obſtacula in iiſdem fluminibus facientes, volumus ſubiacere.

Libera nauigatio per Capitaneos defendenda.

Sigiſmun. Cracouię 1532. A 3.

POſtulantibus terrarum Nuntijs, vt libera ſit nauigatio fluuiorum, in Statutis dudum deſcriptorum, reſpondendū ex vnanimi conſenſu Conſiliariorū noſtrorum duximus: reſpondemus, Decernimusq; praeſentibus: vt fluuiorum, in Statutis dudum ſuper hac re confectis expreſſorum, et aliorum nauigabilium, obſtacula, aggeres, et alia quaeuis impedimenta, cuilibet ſurſum deorſumue nauiganti, peruia reddantur: et vt contra ſecus facientes, per locorum Capitaneos, executio Statutorum, et poenę in illis deſcriptę extendantur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

SIMILIS. Flumina omnia, (ſicut eſt in Statutis deſcriptū) ad demittenda frumenta, et omnia labore facta, ac merces, libera eſſe debent.

Flumina ab obſtaculis libera ſint.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

QVod hactenus prohiberi id non poteſt, vt flumina ab obſtaculis libera ſint: renouando antiquiora Statuta, Statuimus: vt ſinguli,

vt ſinguli,quicunq; habent obſtacula in ſuis bonis,ad feſta Pentecoſtes proxime' ventura deijciant. excepto obſtaculo, in fluuio San,circa Premiſliam: propter ſal noſtrum. Qui vero id non fecerit: ſupra pœnas,in Statuto deſcriptas,quas in robore conſeruamus, centum Marcis puniri debet. quibus ſolutis, vtiq; obſtaculum deijcere tenetur: ſub eadem pœna, totiens quotiens. Et quilibet, pro eadem pœna, ad Officium Caſtrenſe citari poteſt: atq; ibidem eandem peremptorie' ſoluere debet. cum ſit eius rei facilis probatio: vtpote quę oculis conſpici poteſt.

Primum autē omnium Succamerarius, in negotio limitationis, naturalem limitem ſpectet: nempe riuulum, aut fluuium interfluentem, ſeu alueum nouum et antiquum, alia's Rzeczyſko, haereditates limitantem.

Crebra altercatione inter noſtros ſubditos, ſuper limitibus, in hæreditatibus ipſorū diſtinguendis, graues ſuſcitantur quæſtiones. ex quibus augentur expenſę: et labori nimio interdum ſupponuntur diſcordantes. Et quia fluuij, et fluuiorum aluei, vt plurimum inter hæreditates, poſſeſſiones, et villas,fluunt et habentur:vnde ſi quę villę,aut haereditates inuicem conueniunt, aliquo fluuio, vel riuo mediante: ſi inter eaſdem hæreditates, non ſunt limites de Iure facti: tunc illa quaelibet hæreditas,ſuam teneat ripam illius fluminis, ſeu riui, ad illam hæreditatem protenſam: et idem fluuius, ſeu riuus, pro limite ſemper ſit habendus. Qui fluuius,ſeu riuus,ſi etiam omiſſo primęuo alueo, per alia loca ſuum diuertit meatum, ſeu defluxum, ſine miniſterio hominis: ſed propria virtute naturali: nihilominus eiuſdem fluuij primæuus alueus,vbi ante decurſus aquę fuit,verus limes hæreditatum illarum erit. In quo antiquo fluuio,ſeu riuo alia's antiqui fluuij alueo, homines vtranq; villam ſeu hæreditatem illam inhabitantes, licite' ſuas facient piſcaturas. prout faciebant tunc: cum aqua ſuum primæuum ſeu antiquum curſum, in eodem antiquo alueo habuit. Sed ſi fluuius, ſeu riuus huiuſmodi,per hominis induſtriam auerſus eſſet,ab antiquo curſu, et alueo: vt in alium nouum influeret alueum: tunc ille nouus alueus hæreditates limitabit. Dabit quoq; ſic,vt antiquus ille alueus dare conſueuit, vnam ripam vni hæreditati: alteram alteri, quam alluit. Quo caſu,dum per hominis induſtriam fit fluminis auerſio,vna hæreditatum ipſarum,illa videlicet,in qua

Kaz.Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 8.

remanet antiquus alueus, omnem et integram habeat proprietatem, in alueo et ripis antiqui fluuij, ſeu riui.

FRATRES.

Frater, fratris minorennis bona ne alienet. debita vero fratris ex communi ſoluat.

Kaz. Iagel. Petrico. 1447. Folio 89.

IN primis ſiquidem attendentes: quod plures filij primogeniti, vel ſeniores, parentibus defunctis, licenter et ſine aliquo metu vel reſpectu, ſubſtantiam paternam ſumptu prodigo effundunt: et quę in ſplendorem, et augmentū domus illorum, parentum virtutibus, obſequijs, vel meritis collecta fuere, mutuó in incontinentia diminuunt: taliterq́ fratres, in pucrili aetate poſiti, bonis paternis, quorum eis aequa portio debetur, fraudantur. Quocirca perpetuo Statuimus et decernimus edicto, et inuiolabili prohibemus decreto: Ne filius ſenior, aut primogenitus, poſſit et valeat bona fratrum ſuorum, ſub quocunq; colore, arte, vel ingenio, vltra portionem eum tangentem, indebitare, vendere, obligare, vel alienare, dare, diſtrahere. niſi forte debitorum onus, per parentes contractum, illud exigeret et expoſceret. Sed nec pro ſolutione huiuſmodi debitorum, licebit ſibi aliquid vendere, obligare, aut diſtrahere: niſi ad id ſeniorum domus ſuę acceſſerit conſilium, conſenſus, et voluntas: et pecunia, ex venditione proueniens, ſummam debitorum non excedat. Vbi veró parua, aut nulla parentum extiterint debita: tenebitur frater ſenior, deductis ſuis congruis oneribus, impenſis, et expenſis, cenſum et prouentus, ex bonis prouenientibus, fideliter ad ſoluendum huiuſmodi parua debita conuertere: et omnia reſidua conſeruare, inter caeteros fratres aequaliter partienda. Si quid aūt in contrarium huic decreto noſtro factum fuerit: totum id irritum decernimus, et inane. Sic enim aequitatis libra ſeruabitur: ſi auxilium largimur imparibus: et metum legum, pro paruulis, inſolentibus imponemus.

Frater diuiſus nominatim, indiuiſus vero generaliter, citari debent.

Kaz. Mag. Villiciae, 1368. Fol. 19.

QVamuis negotia mortua et finita, tanquam et quaſi contra naturam, ſuſcitare difficile eſt, et retractare: reperiuntur tamen nonnulli, qui coloribus exquiſitis, mortua et finita negotia moliuntur et conantur refricare: in hoc videlicet, quod licét aliqui fratres ſeu ſorores, cum fratre ſint in bonis paternis abinuicem

ſeparati,

ſeparati, et diuiſi: tamen ſi contingat, quod aliquis fratrum eorundem, in quæſtione hæreditaria, recipiat contra ſe ſententiam definitiuam: poſtmodum alter ipſorum accedens ad præſentiam Judicis, allegat ſe contemptum: et ad eandem quæſtionem, tanquam illum cuius intererat, non vocatum: poſtulans, et hoc debere eandem ſententiam retractari. et ſic huiuſmodi ſententia, per talem petitionē conſueuit retractari. Unde Nos volentes, quod in huiuſmodi litibus certus finis habeatur, Statuimus: Quod vbi fratres, vel ſorores, fuerint abinuicem in bonis paternis diuiſi et ſeparati: ſi contingat vnum ipſorum, in hæreditaria quæſtione, contra ſe definitiuam ſententiam reportare: alteri ipſorum poſtmodum ſit penitus interdicta poteſtas infirmandi, ſeu redarguendi ſententiā eandem: Sed pro parte hæreditaria duntaxat, ipſum contingente, mouendi quæſtionem plenam habeat facultatem. Si vero huiuſmodi fratres, vel ſorores, cum fratre non fuerint in bonis paternis abinuicem ſeparati, et diuiſi: ſi ad annos legitimos ætatis peruenerunt, et habentes plenam diſcretionem: Volumus, vt in hæreditate, pro qua quæſtio agitatur, vel ventilari ſperatur, per Miniſterialem (vt in alia Conſtitutione docetur) terminus citationis, iuxta edictum publice apponatur, citando: Ut ſi quis ſit, qui habet, vel habere poſſit aliquod Jus, in dicta hæreditate, vel ad hæreditatem, aut ſua quomodolibet interſit, die protunc aſſignata veniat, et compareat, Jus ſuum oſtenſurus. aliás, ſi poſt talem Citationem, eo cuius intererat non comparente, definitiua ſententia ſuper eandem hæreditatem proferatur: Cuilibet poſtmodum venienti, et volenti eandē ſententiam agere et refricare, ſeu innouare, vt in caſu præcedenti ſit interdicta poteſtas, ſed ipſam ſententiam decernimus habere perpetuum robur.

Si ſenior frater cauſa cadit: et iunior eandem renouare vellet.

Falco pro hæreditate agebat, contra Henricum: Henricus ait, oppoſita longi temporis Præſcriptione: ac ipſam Præſcriptionem, vt debuit, probauit: Judex autem ipſum Henricum abſoluit, ab eadem petitione, ſilentium Falconi imponendo. Poſt hæc veniens Nicolaus, iunior frater Falconis, refricat et innouat eandem quæſtionem. Nos itaqz finem litibus imponere cupientes, Declaramus: eundem Nicolaum, fratrem iuniorem prædicti Falconis, non eſſe audiendum: et ſententiam Judicis tranſire in rem iudicatam. Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Folio 20.

Fratricidae, parricidae, ſororicidae, non ſuccedunt in bona occiſorum: et infames iudicantur.

Kazimirus Magnus, Fol. 22.

ET licèt lex, tam Noui quàm Veteris Teſtamenti, fratricidium, et alia ſaeua Crimina, grauiter puniat et damnet: tamen quidam, velut hoſtes proprij ſanguinis, et honoris, legis poenam minus formidantes, fratricidium cõmittunt: ſorores etiam, vel proximos occidunt. vt ex eorum morte, bona haereditaria lucrentur. Volumus itaqz, vt vnde bona haereditaria et lucra habere cupiunt, inde damnis afficiantur: aut puniantur, in quo peccauerint. ideo omnes regnicolę, et Nobiles Regni noſtri, fratres aut ipſos conſanguineos interimentes, in haereditaria ſuccedere poſſeſſione non valebunt: nec vllum ad eam acceſſum obtinebunt. quinimo ſententiamus ipſos, et ipſorum filios, et priuamus omni legitima talium haereditatum portione: in quibus bonis, ſeu haereditatibus, alij conſanguinei, licèt remotiores in linea obtinebunt ſucceſſionem. Quos (in aggrauationem culpę ipſorum, propter immanitatẽ Criminis) omnes fratricidas, et patricidas, infames pronunctiamus: et inhabiles, ad aliquos honores promouendos.

¶ Fratres indiuiſi, fratrem ad Expeditionem bellicam vnum mittere poſſunt. Vide in Titulo B E L L V M Fol. 13

FRATERNITAS.

Licet Fraternitates abrogantur: officia tamen illarum in Eccleſia maneant.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

QVia Fraternitates iamdudum à praedeceſſoribus noſtris ſublatę ſunt: et Nos eaſdem, etiã iuxta priora Statuta tollimus, et in nihilum conuertimus. praeter ordinẽ et obſequia Eccleſiarũ.

Fraternitates tolluntur.

Wladiſl. Iagello Fol. 47.

AD praecludendam viam Fraternitatibus, quas mechanici obſeruant ciuitatum, Statuimus: quia Palatinus, et Capitaneus, cum alijs Dignitarijs terrę illius, ſingulis annis, in certa die, menſuras tam frumentorum, quàm pannorum, et aliarum rerũ terreſtrium, quę ad forum per Kmethones adducuntur, et quę in Regno inueniuntur, precio indicere, et corrigere debeant: iuxta conſuetudinem diutius obſeruatam. vt circa eaſdem menſuras, et precia, fraudes non committantur. Et ſi amplius, contra hanc noſtram conſtitutionẽ, dictę Fraternitates, in quibuſcunqz ciuitatibus

ciuitatibus inter mechanicos inueniantur, ſeu reperiantur: tunc illi mechanici, inter quos talis Fraternitas fuerit reperta, pœnā ſeptuaginta Marcarum, aliás Siedmdzieſiąth, cameræ noſtræ applicandam, nouerint ſe incurſuros.

Fraternitates etiam fuerunt permiſſae. ſi modo Palatini, cum Dignitarijs, precia rebus ex aequo conſtituant.

DE Communitatibus, quas Fraternitates ſeu Cechy in ciuitatibus et oppidis vocant, non viſum eſt Nobis cum Senatu, quicquam immutare. Nam et illæipſæ communitates, ſeu Fraternitates, poſt veterum Statutorum decreta, vbiq; reperiuntur hucuſq; toleratæ: et nouis, et antiquis literis, et Priuilegijs roboratæ: et ſubditi cuiuſcunq; ſtatus Regni noſtri, ex eorum ordinationibus, Priuilegijs rationabilibus roboratis, nihil incommodi ſuſtinere videntur: vbi per Palatinos, et alios Officiales, ſeu Dignitarios, illis abuti non permittuntur. Quapropter, cum Senatu vniuerſo Statuimus, et decernimus: vt deinceps Palatini, cum Dignitarijs, et Officialibus, ad hanc prouinciam obeundam ſibi adiunctis, prouideant, iuxta tenorem et decreta Statutorum, de precio rerum venalium, et ſalario mechanicorum antea conditorum: ne quiſpiam contra æquitatem, et diſpoſitionem Statutorum, tam in rebus venalibus, ad communem omnium vſum neceſſarijs, quàm in operis, et precio artificum mechanicorum ſoluendo, admittatur. Sigiſmun. Cracouiæ 1532. A 4.

Fraternitates artificum tolluntur.

FRequentibus vniuerſæ Nobilitatis, et eorundem Nunciorum, vniuerſorum'q; ſubditorum Regni noſtri querelis permoti, Statuimus: Vniuerſa Contubernia, quæ et Fraternitates artificum appellantur, omnia'q; inconuenientia in eis, in damnum et iniuriam ſubditorum Regni noſtri excogitata, in omnibus ciuitatibus et oppidis Regni noſtri, tollenda et amouenda eſſe. quemadmodum Nos ea, decreto noſtro, in hoc Conuentu ſuſtulimus. Sigiſmun. Petrico. 1538. C 3.

De eiſdem Fraternitatibus.

QVandoquidem Fraternitates ciuitatum, libertatem Nobilium offendunt, Mandamus Palatinis: vt vnuſquiſq; in ſuo Palatinatu cuſtodiat hoc, et diligens ſit: ne ipſæ Fraternitates ſeruentur, in detrimentum libertatis terreſtris. Et quicunq; huic Sigiſmun. 1543.

edicto aduerſarentur: tales, Palatini ad ſe Citare, et pœna centum Marcarum, quoties hoc committerent, punire debent. pro quibus, ad Capitaneos pro executione remittant: et Capitaneus tenebitur executionem facere, ſub amiſſione Officij. pro quo debet deferri coram noſtra Maieſtate Regia, per Palatinum. Et Palatinus ſimiliter negligens, conſimiliter etiam puniri debet.

FRVMENTVM.

Sigiſmun Cracouię 1532. A 4.

SVadente commodo ex libertate cõmertiorum, inter Regna et dominia vicina proueniente, Statuimus: vt tam ſubditi Regni noſtri, extra Regnum educendi, quàm aduenę vndecunqʒ venientes, apud noſtros ſubditos in Regno noſtro emendi, et euehendi omnis grani frumenta, liberam habeant facultatem: prohibitione Capitaneorum, vel Officialium ciuitatum, non obſtante. niſi Regni noſtri vrgens, vel euidens vtilitas, aliud ſuaſerit. quod arbitrio et moderationi noſtrę, volumus eſſe reſeruatum.

Nobiles, Bydgoſtiae frumenta ſua libere vendant.

Alexand. in Radom 1505. Fol. 119.

TErrigenis Cuiauitis conquerentibus nobis: quia per oppidanos Bydgoſtienſes noſtros illibertarentur: qui terrigenę, dum ex rure frumentum, ex mercatu antea facto, cuipiam transferunt in oppidum, mox alij oppidani, non facto mercatu illud recipiebant: in domosq́ʒ, ſeu promptuaria ſua deponebant: pro quo tametſi ſolutiones impendebant: tamen quia iſtud facerent in praeiudicium prius ementis, et in illibertationem Nobilium: Idcirco Statuimus: Quod Bydgoſtię ſit Nobilibus libera frumentorum venditio, et deductio, ſine aliquo aliorum oppidanorum impedimento. quorum coërcio, Capitaneo pro tempore exiſtenti ſit commiſſa: ſintq́ʒ deſuper literę Regię, quotiens opus erit, pœnam Regalem quatuordecim Marcarum, ex perſona contemnente exigendam, continentes comminatam.

Gedanenſes Priuilegio doceant: quod Nobiles cogantur illis frumenta ſua vendere.

Sigiſmun. Cracouię 1539.

GRauiter queſti ſunt Nobiles Regni noſtri, de magnis difficultatibus: quibus in frumenti venditione premi ſe, à Gedanenſibus Ciuibus et ſubditis noſtris, dicebant. qui plerunqʒ in has eos anguſtias adducunt: vt quanti ipſi velint, frumenta diſtrahere cogantur: dum praeciſa eſt poteſtas alijs ea, quàm Ciuibus Gedanenſibus, vendendi. Horũ itaqʒ clamoribus aſſiduis victi,

facturum Nos polliciti ſumus : vt in his, quę proxime habituri ſumus Comitijs, Gedanenſibus exhibere Jura ſua et Priuilegia mandaremus: quibus nixi, liberam cui velint frumenta vendendi facultatem, Nobilibus Regni noſtri non permittunt.

Frumentum mutuatum, intra quatuor annos repetatur.

FRanciſcus Gregorio mutuauit viginti menſuras tritici: quas pluries monitus, non reſtituit: Gregorius autem queſiuit ab ipſo Franciſco : quando ſibi praedictum triticum mutuaſſet : reſpondit, Quatuor annos eſſe elapſos. Nos, ipſi Franciſco impoſuimus ſilentiũ: propter tanti temporis decurſum, et ſuã taciturnitatem. Kazimir9 Magnus, 1368. Fol. 19.

FRVGES, SEV SEMEN.

Qui alienas fruges capit, die aut nocte, qua poena puniri debet.

ITem pro vna caſſula cuiuſcunqз grani, in die recepta, poenam Judicio ſex Marcarum: et damnum paſſo, quindecim, alias Piąthnadzieſta, recipiens ſoluere teneatur. Si aũt tempore nocturno id factum fuerit : tunc furtũ eſſe decernimus, et declaramus. Kazimir. Villiciæ, 1368. Fol. 28.

Si frugum nocturnus fur capiatur, et occidatur.

ET licet Canonica ſanctio, depopulationes agrorum magno odio habeat : tamen temerarios à malo non auocat : niſi addatur torques collo ipſorum, et temporali diſciplina impiè puniantur. propter quod Statuimus : Vt ſi alicuius Militis, Praelati, ciuis, aut alterius hominis ſimplicis familiaris, frumenta Kmethonum, vel quorumcunqз, de nocte receperit : licitum ſit domino frumenti, aut ſuis ſeruis, vel amicis, ipſa defenſare : equos rapientium, vel alias res, pro ſe libere tollere. Et ſi tunc quempiam occiderint : impunite volumus ipſum pertranſire : dominum verò illum, de cuius dominio tales exiuerunt depopulatores, in poenam Piąthnadzieſta nobis decernimus incidiſſe. Et ſi vulnerauerint, vel occiderint frumentorũ defenſorem : ſoluant vulnera laeſo: vel caput pueris, aut amicis, cũ poenis praenotatis. Kazimir9 Villiciæ, 1368. Fol. 27.

F V M A L I A.

IDeo ob merita fideliaqз ſeruitia facta, et voluntates vniuerſitatis ipſorum, (quę Nobis, et noſtris pueris vtriuſqз ſexus, facto fideli Ex Priuil. Ludouici Caſſouiæ, 1374. Fol. 40.

fideli omagio, præſtiterunt: et in poſterum, loco et tempore, fidelia ſeruitia ſunt parati, dante Domino, exhibere) eos ſpeciali fauore proſequendo: ciuitates, Caſtra, poſſeſſiones, oppida, et villas, incolas villarum totius Regni Poloniæ inhabitantes, ipſorum Baronum, et Nobilium omnium, abſoluimus, liberamus, et eximimus: ab omnibus et ſingulis collectis, donationibus, ſiue tributis, tam generalibus quam ſpecialibus, quocunq; nomine cenſeantur: et ab omnibus ſeruitijs, laboribus, vexationibus, angarijs, præangarijs, in rebus et perſonis committendis, pure et ſimpliciter ſolutos, et abſolutos eſſe volumus, et exemptos. Sed his tantum volumus eſſe contenti: quod duo Groſſi vſualis monetæ, in dicto Regno currentis, quorum quadraginta octo Marcam faciunt Polonicalem, de quolibet manſo vel ſorte, locatis vel poſſeſſis, ſingulis annis, Nobis et noſtris ſucceſſoribus, in feſto Beati Martini Confeſſoris, in ſignum ſummi dominij, et recognitionem Coronæ Regni Poloniæ, exoluantur.

¶ Idem repetitur, in Titulo LIBERTAS. fol 145.

Communi moneta vel Pragenſi Zumalia ſoluantur.

ExPriuil. Wladiſl. ppe Czerwiensko. Fol. 49.

DEcernimus, et edicto perpetuo Statuimus: vt amodo, in dictis terris Cracouienſi et Sandomirieñ, non alia niſi currens, et communis in Regno moneta, pro huiuſmodi exactionibus noſtris exigatur. hoc prouiſo: quod ſi aliqui ſubditi noſtri, in dictis terris, à ſuis kmethonibus, pro ipſorum cenſibus Groſſos Pragenſes receperint, vel recipere voluerint: illi etiam kmethones, ad ſoluendum Nobis ſimiles Groſſos Pragenſes, pro exactionibus noſtris, per noſtros collectores arceantur.

Kmethones Zumalia dent, non Sculteti, molendinatores, tabernatores, ſeruitores, et hortulani.

ExPriuil. Wladiſl. Iagellon. in Iedlna, 1433. Fol. 51.

ABſoluimus inſuper et perpetuò liberamus, omnes et ſingulos omnium noſtrorum terrigenarum kmethones, ab omnibus ſolutionibus, contributionibus, et exactionibus, vecturis, laboribus, equitaturis, Podwodis dictis, angarijs, grauaminibus, frumentorum dationibus, dictis Sep vulgariter: præterquam duos Groſſos monetæ vſualis Polonicalis, et in Regno Poloniæ communiter decurrentis. Quos quidem duos Groſſos, quilibet kmetho prædictorum terrigenarum, de quolibet laneo poſſeſſo ſoluet: etiã ſi illum plures perſonæ poſſideant: Scultetis eorum,

et ſeruito-

et ſeruitoribus, (quos ab huiuſmodi ſolutione duorum Groſſorũ volumus eſſe liberos, et exemptos) necnon molendinatoribus, tabernatoribus, et hortulanis, non habentibus nec colentibus agros, hoc eſt, manſos, ſeu laneos integros, vel medios duntaxat, exceptis, atq; demptis: ſingulis annis, in futurum, in feſto ſancti Michaëlis Archangeli, vſq; ad diem ſancti Nicolai, ſoluere ſit aſtrictus. Si autem prædictorum molendinatorum, ſiue tabernatorum, aut hortulanorum aliquis, integrum laneum agrorum coluerit: tunc ad ſolutionem duorum Groſſorum: ſi verò medium laneum coluerit agrorum: ad ſoluendum vnum Groſſum, ſimiliter monetę prædictę, nobis ſint aſtricti. Ad quos quidem duos Groſſos monetę præſcriptę, aliâs Sereniſſimo Principi domino Ludouico, Vngarię et Polonię Regi, ſoluere liberè ſe ſubmiſerunt.

Si intra præfixum tempus Fumalia non ſoluantur.

QVòd ſi infra præfixum terminum, Nobis aliqua villa pecuniam huiuſmodi ſoluere neglexerit: extunc Exactor noſter, quem pro tollenda eadem exactione duxerimus deputandum, in eadem villa vnum bouem, ratione non ſolutionis, abſq; ſpe reſtitutionis, habebit recipiendi omnimodam facultatem. Si verò infra quatuordecim dies, poſt eiuſdem bouis receptionem, eadem villa, et quæuis alia, dictam pecuniam non ſoluerit: extunc Exactor noſter duos boues, conſimili modo, ſine ſpe reſtitutionis, recipiat atq; tollat. Ex Priuil. Iagellon. in Iedlna, Fol. 51.

Ciues Fumalia non ſoluent.

DE ciuitatibus autem antiquis, et nouis, tempore regiminis noſtri locatis, ſic Statuimus: Quòd ille ciuis, ſeu oppidanus, qui ciuitatem cum vxore, filijs, et familia inhabitat, et agrum ſolus, vel per ſuum hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam Porádlne penſionem. ſed ſi ante oppidum, vel ciuitatem reſideret: ſoluat præfatam Porádlne penſionem: ac ſi in villa reſideret. non obſtante, quòd ad Ius et iuriſdictionem eiuſdem oppidi ſeu ciuitatis pertinere, vel cum eis onera ſufferre perhibeatur. Wladiſl. Iagello in Iedlna, 1433. Folio 51.

Rex non expetet à ſubditis, præterquã duos Groſ.

ITem pollicemur: quòd amodo non expetemus aliquas ſolutiones, aut contributiones Fertonũ, aut ſex Groſſorũ à terrigenis, vel eorum Kazim. in Nieſzowa, 1454. Fol. 93.

vel eorum hominibus: ſed in ſolutione duorum Groſſorū, de quolibet laneo, debemus eſſe contenti: iuxta veterem conſuetudinem.

De integro laneo duo Groſſi dentur.

Ioan.Alb. Petrico. 1496. Fol. 104.

ITem Statuimus: vt moneta in Regno communis currens, videlicet mediorum Groſſorum, in exactionibus duorum Groſſorum, quę à nonnullis Regalia, ac Poradlne, à nonnullis verò Podymne dici conſueuerunt, recipiatur vbiq́;. quarum licèt quiditas ipſa nominis ſignificet, atq́; indicet ſolutionis conſuetudinem: tamen cum intellexiſſemus, in aliquibus locis introduci quaſdā priuatas conſuetudines, in exactionibus huiuſmodi: quę fortaſſe in aliquibus locis, de laneo per Fertonem: in aliquibus verò, præſertim in Haliciensi terra, non abſq́; præiudicio et grauamine ſubditorum noſtrorum, de qualibet agri parte tantum, quantum Exactoribus placuit, recipiebantur: et ſoluebantur: Idcirco, tametſi certis noſtrorum prædeceſſorum Priuilegijs, ac eorum et Regni ſtatutis, et conſuetudinibus, conſtitutum approbatūq́; fuerit: quod per duos Groſſos debeant ſolui: tamen Nos ſpecialiter, propter ſuccreſcentes eos errores ſupprimendos, Statuimus: quòd exactiones ipſę duorum Groſſorum, non confuſè, vel de domibus, vel de agri partibus, ſed de quolibet agri laneo, ſeu manſo integro, per duos Groſſos, moneta noſtra Regia in Regno cōmuniter recipi ſolita, ſicq́; et non aliter ſolui debeant: in æuum, in omnibus terris, diſtrictibus, et locis terrarū noſtrarū.

Fumalia, niſi expreſſè inſcribantur, ſunt Regia.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 15.

VBi ſpecialis mentio in Priuilegijs, vel in Inſcriptionibus, duorū Groſſ. facta non eſt: Iuri Regio reſeruata eſſe cognoſcūtur.

Monaſteriorum villae, et Nobilium, Fumalia ſoluant.

Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 19.

ITem grauaminibus quorundā Monaſteriorū prouidere cupientes, Statuimus: vt exactionē duorū Groſſorū ita ſoluant villę, et poſſeſſiones ipſorū: ſicuti villę Nobiliū eam ſoluere conſueuerunt.

Palatini, et aliqui Caſtellani, liberi ſint à Fumalibus.

Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. 6.

LIcèt vniuerſi Dignitarij terrarum, et præſertim in Mazouia, ſuppliciter ſupplicauerint: vt liberi ſint, à ſolutione exactionis noſtrę duorum Groſſorum: Nos tamen libertatem ipſam dictę

exactionis

exactionis non ſoluendę, Palatinis duntaxat, et Caſtellanis, loco Palatinorum Caſtellanatus obtinentibus, damus concedimusq́ꝫ. volumus tamen, quod in ſingulis terris et Capitaneatibus, locorum Capitanei, cenſus et prouentus quoſlibet, tempore praedeceſſorum noſtrorum, et praeſertim in terris noſtris Mazouię Ducum tempore, per Dignitarios percipi ſolitos, eisdem Dignitarijs terreſtribus exoluant.

FVRES

Qui in Curia aliquid furatus fuerit.

INſuper Statuimus: Si in curia noſtra minutas quaſcunqꝫ res ſubtraxerit: auris periculo et priuationi, ſit ſubiectus. Sigiſmun. Cracouię 1539.

Qui ex templis et Coenobijs capiendi.

IUs commune non permittit, defendi ab Eccleſijs ſeu templis, nocturnos ſegetum, et fundorum, ſeu agrorum damnidatores: liberarumq́ꝫ viarum obſeſſores, ſeu praedones: item fures, publice proclamatos: vel ter in Regeſtris conſcriptos: incendiarios: et libertatis Eccleſiaſticę violatores. Tales enim debent ex templis capi, neqꝫ defendi. Sigiſmun. Auguſt. s Petrico. 1550.

Fur, latro, incendiarius, homicida, raptor virginum, villarum depopulator, et praedo, vbiqꝫ detineatur.

QUi in furto, vel in publico maleficio, vtpote incendio, homicidio voluntario, raptu virginum et mulierum, villarum depopulationibus et ſpolijs, deprehenderentur: ſimiliter qui de ſe nollent debitam facere cautionem, vel dare, iuxta quantitatem exceſſus, vel delicti: iſti detineantur. Wladiſl. Iagello in Iedlna, 1433. Fol. 52.

In Curijs Nobilium nihil furandum.

SI vero quis, in curia Militis alicuius, minutas quaſcunqꝫ res ſubtraxerit: auris periculo et priuationi, ſit aſtrictus. Kazimir. Viſliciae 1368.

Fur licet fugiat, reus manet.

FUres tametſi captiuitatem effugerint: attamen debitum furti, qui cum eo fuerint condemnati, ſemper ſoluere tenebuntur. Kazimir. Viſliciae 1368. Fol. 9.

Fur vtrum ſit per vicinos inſequendus, an non

Kaƺ Mag. 1368. Folio 20. NAgoth depoſuit querelam, contra ſuos vicinos: Quod cum equus tempore nocturno fuiſſet ſibi ſubtractus, idem Nagoth eſt inſtantia requiſiuit, et petijt ſuos vicinos villanos: vt per veſtigia eundem furem ſequi velint, ſibiqꝫ eſſe auxilio: quo à fure equũ ſuum habere poſſet: villani verò furem inſequi recuſarunt: et ita Nagoth praedictum furem cum equo amiſit. Nos itaqꝫ in tali caſu declaramus, villanos ad ſoluendum equum praedicto Nagoth condemnandos.

Furti vir bonae famae notatus, quomodo expurgetur.

Kaƺ Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 24. VT viri famoſi et iuſtè viuentes, aliqua ſpeciali praerogatiua apud Nos, inter caeteros noſtros fide dignos conſolentur: Statuimus, de Noſtra, Baronũqꝫ noſtrorum voluntate: Vt ſi quis Miles, vel alius vir Nobilis, cui aliqua quaeſtio de eo prius in Iudicio mota non fuit, de furti vel latrocinij crimine accuſetur: fas ſibi ſit, propter bonã praeſumptionẽ apud vicinos de ipſo habitã, proprij Iuramẽti praeſtatione, à tali accuſatione ſe expurgare.

Qui fures ſeruat, et cum eis acquiſita partitur, infamis.

Idem Rex Fol. 26. STatuimus etiam: illum, qui occultè inſidiando inhabitatoribus Regni noſtri, fures, et profugos, aut prodigos ſeruat, eis hoſpiciũ praebet, aut partitur cum eis rapta, et malè conquiſita, tales infames eſſe: imparesqꝫ viris probis et bonis reputari.

Furti vel ſpolij ter conuictus, infamis. ſed non infamis, in vno teſte deficiens.

Kaƺimirꝰ Viſliciæ 1368. Fol. 34. STatuendo declaramus: quòd ſi quis tribus vicibus, de furto vel ſpolio, in Iudicio conuictus extiterit: etiam ſi rem furtiuam ſeu ablatam reſtituerit: is infamis remaneat perpetuò: nec eidem portę pateant Dignitatum: nullaqꝫ donaria in veſtibus, aut alijs rebus, penitus conſequatur. Quòd ſi accuſato de furto, ſed non conuicto, adhibito certo numero teſtiũ, fuerit indicta purgatio: et is ſi in vnius teſtis teſtimonio defecerit: propter hoc infamis nullo modo habeatur: ſed paſſo damnũ ſatisfacere teneatur.

Nobilis fur capiatur.

Ex Priuil. Iagellon, 1433. Fol. 51. NVllus terrigena poſſeſſionatus, pro aliquo exceſſu, niſi Iure conuictus, captiuandus eſt. illo tamen homine, qui in furto, vel publico maleficio deprehenderetur, excepto. Furti ac-

Furti accuſatus, ſi contumaciter non paret, qua poena puniendus.

OMnium de furto, vel ſpolio culpatorum, et contumaciter in primo, ſecundo, tertio, et quarto termino comparere nolentium, bona theſauro noſtro confiſcamus Regio: Mandantes omnibus Capitaneis, vt de illis ſe Noſtro nomine intromittant: et illorum realem apprehendant poſſeſſionem. Kaz. Iagel. Fol. 90.

Quomodo fures, ac praedones expurgentur.

LIcét cuncta iure deteſtemur ſcelera: et omne quod iniquũ eſt, Regius horreat auditus: ſed ea maxime, quę ſpoliatorum et furum aguntur in Republ. dolo, arte, vel violentia, incommoda Noſtram contra ſe incitare rigidiorem, hactenus quo multiplicata eſt eorum nequitia, cenſuram. et propterea firmamus edicto: Vt quilibet, cuiuſcunq; conditionis exiſtat, notatus, culpatus, infamatus, de furto, vel ſpolio, teneatur ſuam innocentiã aequali ordine, vel grauitate, et teſtium numero, ac ſi Nobilitatem ſuam probaturus eſſet, clarificare, purgare, et demonſtrare. alias, volumus illum tanquam furem puniendum. Illi autẽ volumus tantũmodo prodeſſe purgationis beneficium: qui ſemel, aut bis, et ad maximum ter, de furti aut ſpolij fuerit notatus vel culpatus ſcelere. eum autem, qui quarta vice culpatus fuerit, relinquimus legibus plectendum. Purgationem autem huiuſmodi facturus, ſine turba aut tumultu, ſed cum purgatoribus ſuis duntaxat veniat. Si qui verò vltra compurgatores ſuos venire praeſumpſerit: omnes decernimus honore priuatos. Kaz. Iagel. Fol. 89.

¶ De fure frugum, Vide in Titulo FRVGES. Fol.101.

FVRTVM.

Si quis, clam vel vi furto ablata, reddit.

EGidius propoſuit cum querela: quod cum in via dormiuiſſet, Falco ſuperueniens taliter dormienti gladium recepit: et peram, in qua fuerant tres Scoti Groſſorum. et quamuis gladium et peram ſibi reſtituiſſet: tamen tres Scotos non reſtituit, ipſos pro ſe vſurpando. Falco verò Reus quamuis de gladio et pera confitetur: et ſe eadem reſtituiſſe fatetur: tamen praedictos tres Scotos ſe habere negat. Vnde nos attendentes, quod nullus debet res alienas attrectare, domino rerum inuito, Egidium in tali caſu Actorem, Decernimus ad Iuramentum fore admittendum. Pro furto, Kaz. Mag. Villiciae. 1368. Fol. 24.

Pro furto, in vna Parochia intra annum agas.

Kaz.Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 16. SI aliqui fuerint eiusdem Parochię, ſeu diſtrictus: et de furto quarumlibet rerum, vnus alium ad Iudicium voluerit euocare: Statuimus, quod infra annum tantummodo, ad hoc faciendum liberam habeat facultatem. Si verò ſecus facere voluerit: annoq; elapſo eandem moueret quæſtionem: tunc accuſatus rationabiliter per idoneos teſtes teneatur, et poteſt ſe comprobare, in facto eſſe innocentem.

Si in remotiore Parochia: intra triennium.

Kaz.Mag. 1368. Fol. 31. CVm furta et latrocinia, propter Criminis immanitatem et inflictionem, ſeu formidinem poenę, pro delicto commiſſo opponente, per maleficos interdum occultantur: itaq; noticia criminis, breui non poteſt propalari, et manifeſtari: et ſic furta quandoq; remanent impunita. et cùm contra tales actio proponitur, aut opponitur: tunc per exceptionē præſcriptionis annualis, volunt et nituntur ſe tueri. In deteſtationē itaq; criminis, et maleficiorum, Decernimus: vt ſi quis de furto, aut latrocinio, in Iudicio accuſetur: ſi accuſatus cum accuſante ſunt ſimul in vna villa, vel in vna Parochia, audientes ſimul diuina: tunc obiectio et exceptio annualis pręſcriptionis procedat, et habeat locum, contra agentem de furto. Si aūt Actor et Reus ſunt abinuicem diſtantes: nec taliter, vt præmiſſum eſt, vicinitate coniuncti: non alia præſcriptio, vel exceptio, agentē de furto repellit, niſi tantùm triennalis. vt imputent etiam ſuę pigricię omnes deſides et lenti: quin in ſui damni recuperatione, minimè curauerint vigilare.

Nobiles ſubditos ſuos, pro furto ex Moldauia culpatos, coram Capitaneo ſtatuere debent.

Sigiſmun. Auguſtus 1557. VEterem conſuetudinem ſeruando, Statuimus: vt Nobiles terrę Podolię ſubditos ſuos, qui pro furto ex Moldauia culpati fuerint, coram Capitaneo Camenecenſi ſtatuere teneantur. de alijs verò rebus, quę in Regno committuntur, ſinguli Nobiles ex ſubditis ſuis iuſticiam adminiſtrare teneantur.

¶ De furto piſcium, Vide in Titulo PISCES.

¶ De furto foeni, Vide in Titulo FOENVM. Fol. 93.

¶ Furti, in via publica cōmiſſi, expurgatio qualis ſit: Vide in Titulo VIS. ¶ Furta cōmittentes, et e Regno fugientes, ſi poſtea in gratiā Regiā reſtituti fuerint: nihilominus infames erunt: et accuſati, pro damnis ſatisfacere tenebuntur. Vide in Titulo PROFVGI.

GOLOTA ET INQVILINI.

IN petitione, de Golotis et Inquilinis vagabundis facta, conſtituimus, et Decernimus: vt Statuta, ſuper his iam dudum condita, per Capitaneos locorum diligenter exequantur. ad quos etiam, admonitionis cauſa literas dari faciemus. Sigiſmun. Petrico. 1532. A 3.

Dominus pro ſeruo Golotá ſatisfaciat.

ITem ſi famulus alicuius, dictus Golotá, aut aliás Oblomek, vicino domini ſui, aut alieni alij damnum intulerit: aut iniuriatus fuerit: dominus ipſius, pro ipſo ſatisfacere teneatur. Kazimir. Viſliciæ, 1368.

¶ Reliqua de Golotis, Vide in Titulo IMPOSSESSIONATI. Fol. 28.

GLADIVS DISTRICTVS.

Gladium ſtringens in praeſentia Militis.

VBi veró coram Milite, quis gladium vel cultellũ extraxerit, neminem tamen vulnerando: ſit in gratia Militis. Si autem vulnus intulerit: Decernimus, vt manus ſua perforari poterit, et debeat. Kaz. Mag. Fol. 39.

Qui in Conuentu gladium ſtringat, aliquem vulneret, vel occidat.

STatuto hoc praeſenti etiam ſancimus: quód quicunqꝫ in Conuentibus rixas facientes gladios euaginauerint, poena Marcarum viginti Polonicalium puniantur. Si vero aliquem vulnerauerint: extunc poena Statuti, antea promulgati, puniantur. ſed ſi aliquem occiderint: poena capitis puniantur. Et contra tales, Capitanei locorum inquiſitionem, et executionem facere debent: ſub poena centum Marcarum Polonicalium. Hi veró, qui crimine patrato aufugerint, ex Regno ſunt banniendi: et infames pronuntiandi. prout et infames eos declaramus. Sigiſmun. Bydgoſt. 1520. Fol. 26.

¶ Qui gladium praeſente Iudicio ſtringit, qua poena plectendus. Vide in Titulo IVDICIVM.

De eo, qui coram Regia Maieſtate, Archiepiſcopo, et Capitaneo, gladium extraxerit.

Kaʒimirꝰ Magnus, Fol. 39. INſuper Statuimus:ſi quiſpiam coram Nobis gladium,vel cultellum extraxerit,et aliquem vulnerauerit : ſine gratia puniatur. ſi verò extraxerit,et non vulnerauerit:in gratia noſtra conſiſtat. Et idem, ſi coram Capitaneo noſtro hoc factum fuerit, decernimus obſeruandum. Si verò coram domino Archiepiſcopo,gladium vel cultellum extraxerit : ſiue vulnerauerit,ſiue non: pœna Siedmnadzieſta puniatur, eidem domino Archiepiſ.applicanda.

GVERRA.

Kaz.Iagel. 1447. Fol. 91. NOnnullorum improba temeritas et audacia , ſuas paſſiones et iniurias vlciſci volentium, Guerras execrabiles ſæpenumero Regno noſtro excitant : et damna procurant immenſa. propter quod Prohibemus præſenti edicto : ne aliquis, cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis exiſtat, quacunq; laceſſitus offenſa, aut iniuria, vel damno,audeat ſine noſtro conſenſu belligerare: aut Guerras perſonis extraneis,aut intraneis mouere. Si quis autem contrarium facere præſumpſerit : ad damnorum omnium quę Nos, aut noſtri ſubditi propterea contraherent, eum decernimus conuictum cogi debere ſolutionem. Si autem plenaria ſolutio,aut partialis damnorum,propter eius inchoationem Guerrę,Regno aut perſonis irrogatorum , non ſufficeret : multandum decernimus in corpore.

Subditi quietè viuant.

EXpedit Reipub. vt ſubditi quietè viuant. quod fiet : ſi nulli noceant, et in virtutibus coaleſcant. &c.

¶ Vide in Titulo BELLVM. Fol. 13.

HÆRETICVS.

Wladiſlaus Jagello, contra haereticos, et fautores eorum, in Wielun conſtituit.

WLadiſlaus, Dei gratia Rex Polonię, necnon terrarum Cracouię, &c. Princeps ſupremus Litwanię, Pomeranię, Ruſſięq; dominus et haeres, Significamus tenore praeſentium, quibus expedit vniuerſis, praeſentibus et futuris, harũ noticiam habituris: Quod cum ſub diſſimulatione praeterire non debemus, imò arcemur diuinę legis perpetuis inſtitutis, peſtiferos haereticorum errores, (quos in Dei contemptum, et in Chriſtianę religionis detrimentum, et eneruationem, politięq; iacturam, iniqua peruerſorũ corda conflauerunt) etiam quaecunq; oporteret nos ſubire pericula, à finibus noſtris propulſare: et in gladio deijcere: vt qui cenſura Eccleſię non terrentur, humana ſeueritate multentur: maturo conſilio Praelatorum, Principum, et Baronum noſtrorum habito, et conſenſu, et etiam de certa ipſorum et Noſtra ſcientia, praeſentibus Decernimus: et pro firmo, conſtanti, et pro irrefragabili edicto, teneri praecipimus: Vt quicunq; in Regno Polonię noſtro, et terris nobis ſubiectis, haereticus, aut haereſi infectus, vel ſuſpectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit, per noſtros Capitaneos, Conſules ciuitatum, et alios Officiales, ac quoſlibet ſubditos noſtros, ſiue in Officijs, ſiue extra viuentes, velut Regię Maieſtatis offenſor capiatur: et iuxta exigentiam exceſſus ſui puniatur. Et quicunq; venerint de Bohemia, et intrant Regnum noſtrum: Ordinariorum ſuorum examini, aut magiſtrorum haereticę prauitatis, ad hoc à ſede Apoſtolica deputatorum, vel deputandorum, ſubdentur compraehenſi. Si quis aũt incolarum Regni noſtri, cuiuſcunq; ſtatus, dignitatis, gradus, aut conditionis fuerit, hinc ad feſtum Aſcenſionis Domini proximũ, redire de Bohemia neglexerit, noluerit, vel comtempſerit: pro conuicto haeretico cenſeatur: et poenis ſubiaceat, quę haereticis infligi conſueuerunt: nec amplius ad Regnum noſtrum reuertatur moraturus. Et nihilominus omnia bona ipſorum, mobilia et immobilia, in quibuſcunq; rebus conſiſtentia, publicentur, theſauro noſtro confiſcanda: proleſq; eorum, tam maſculina quàm foeminina, omni careat ſucceſſione perpetuò, et honore: Fol. 75.

nec vnquam ad aliquas aſſumatur dignitates, vel honores : ſed cum patribus et progenitoribus ſuis, ſemper maneant infames: nec de caetero gaudeat aliquo Priuilegio Nobilitatis, vel decore. Inhibemus etiam, ſub eiſdem poenis, omnibus mercatoribus,et alijs hominibus,cuiuſcunqꝫ conditionis fuerint : vt amodo,et in poſterum, nullas res venales, praeſertim plumbum, arma eſculenta,et poculenta, ad Bohemiam ducere praeſumant,vel portare. Quocirca vobis omnibus,et ſingulis,Capitaneis,Burgrabijs, Procuratoribus, Magiſtris, Ciuium Conſulibus, et alijs Regni noſtri Officialibus, et ſubditis quibuſlibet,ad quos praeſentes peruenerint,Mandamus: quatenus praeſens edictum noſtrum cuſtodire fideliter, et firmiter, debeatis: vt vbilibet in Ciuitatibus, villis, et alijs quibuſlibet locis publicis, et priuatis, et ſpecialiater vbi tractabuntur Iudicia, et vbicunqꝫ contigerit aliquam multitudinem hominum confluere,palam vocibus Praeconum faciatis proclamare : vt nullus valeat praetendere ignorantiam praemiſſorum: Harum quibus Sigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Datum in Wieluń, die Dominica Iudica me deus, Anno Domini 1424.

Confoederatio Principum, tam Spiritualium quam Secularium, contra haereticos, eorumqꝫ fautores.

Fol. 76. Nos Principes, Spirituales et Seculares, Barones, et Comites, Proceres, Milites, Nobiles, Ciuitates, totaqꝫ communitas Regni Polonię, ſingulariter ſinguli, et vniuerſaliter vniuerſi, eodem animo, eadem voluntate,ſcientia,aſſenſu,et ratihabitione, omnes vnanimiter, Significamus tenore praeſentium, quibus expedit vniuerſis, praeſentibus et futuris, noticiam praeſentium habituris: Quomodo conſideratis nonnullis diſordinationibus,quę in ipſo Regno ſuboriri inceperant,viſis literis praedeceſſorum noſtrorum, Poſnanię,Petriconię,et in Iedlna factis, circa eaſdem literas, et earum articulos (ſub quacunqꝫ forma verborũ extant confecti)remanere volumus vſquequaqꝫ,et ſpondemus : et praecipue circa hunc articulum: Quod quicunqꝫ exiſtens indigena Regni Polonię, habens in ipſo Regno Polonię bona, vellet aliquas inobedientias contra Ius Terreſtre commune, aut etiam Guerras,Nobis et eidem Regno Polonię damnoſas,alicui mouere: ſine licentia Domini noſtri Regis gratioſiſſimi,et Conſilij ſui: et in Iure Terreſtri cõmuni nollet contentari: aut etiam

aut etiam hæreticales errores facere, vel promouere vellet: contra talem, ſiue tales, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, conditionis, et præeminentię fuerint, ſiue Spirituales, ſiue Seculares, et in eorum deſtructionē conſurgere volumus: et promittimus, ſub fide et honore noſtris: abſq; dolo, et fraude: nec ipſis auxilio, conſilio, vel fauore patrocinari volumus, ſub fide et honore noſtris: etiam ſi ſanguine, affinitate, et quacunq; propinquitate forent nobis, aut alicui noſtrum coniuncti: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum: ſed eos, et eorum quemlibet talem, punire volumus, et promittimus: Iura tamen noſtra Ducalia, et Terreſtria, in nullo per hoc violando, nec ab eiſdem recedendo: Harum, quibus Sigilla noſtra, cum ſubſcriptione nominatim nominum noſtrorum, in pendulis ſigillorum ſunt appenſa, teſtimonio literarum. Scriptum et datum, in Noua Ciuitate Korczyn, Feria ſexta, ipſo die ſancti Marci Apoſtoli, et Euangeliſtę, generali tunc Parlamento celebrato: Anno Domini 1 4 3 8.

Liberum ſit vnicuiq; ex Regno, ad bonas literas perdiſcendas, proficiſci: modo ne nouas doctrinas ferat.

In eo, cum Conſiliarijs noſtris, et Nuntijs Terreſtribus conuenit Nobis: vt liberum ſit vnicuiq; noſtrorum ſubditorum, de Regno noſtro exire, ad quamcunq; regionem vellet: videndi, ſeruiendi, et ſe in bonis moribus, ac honeſtis diſciplinis exercendi cauſa: et propter literas, ab Eccleſia admiſſas. alioquin, ſi quis rediens ab aliena prouincia, qualeſcunq; nouas doctrinas, aut libros propagare, ſubminiſtrare, et vti illis vellet: ijs, iuxta antiqua Iura et Priuilegia Regni, debet ſe iuſtificare. Sigiſmun. Cracouię 1543.

Quae ad Spiritualium Iudicium pertinent.

In primis ad Spirituale Iudicium pertinet, Iudicare differentias religionis ſanctę Chriſtianę: hæreſes videlicet, ſchiſmata, blaſphemias contra Deum, et apoſtaſias: pro Decimis, ſeptem Sacramentis Eccleſię, Beneficijs, Sacrilegijs, et Simonia. Sigiſmun. Cracouię 1543.

HOMICIDIVM.

Vnus de homicidio accuſetur: complices vero expurgent ſe de obiectis.

Kaz Mag. Viſliciæ 1368. Folio 21.

Item ſi plures, puta duo, vel tres, aut quatuor, de homicidio accuſentur:

accuſentur: licèt antiquitus, per Iuramentum accuſatoris, omnes pœna homicidij puniebantur: Nos tamen huiuſmodi Iuramentum reſtringentes, Statuimus: quòd vnus tantummodo, per Iuramentum Actoris, de homicidio condemnatur, et puniatur: Conſortes verò eiusdem accuſati, per probos et idoneos teſtes, de homicidio et vulneribus, ſe teneantur expurgare, aliàs, in expurgatione deficientes, puniantur.

Caſtellanorum Iudices, olim pro capite iudicabant.

Kazimir. Viſliciæ Fol. 11. STatuimus declarantes: quòd pro quolibet capite Caſtellanorum Iudices, quilibet in ſua Caſtellania, iudicandi et cognoſcendi habeant facultatem.

Qui incerto authore occiduntur, eorum conſanguinei reum quaerant.

Kaz. Mag. Folio 22. ITem quacunqȝ morte caſuali, vel inopinata, contigerit aliquem de hac migrare luce: puta, de arbore cadendo, vel in aqua mergendo, aut quouis modo: Statuimus, quod pro tali homine, ſic decedente, penitus nulla quæſtio moueatur. Item dum ignoratur, quis cõmiſit homicidij immanitatem, Decernimus: quod Caſtellania de hoc aliquã non moueat quæſtionem: ſed conſanguinei, et proximiores, culpabilem inquirentes, cauſam dum poterint proſequantur: iuxta Iuris formam.

Pro Milite olim occiſo, tantum 30 Marcae. et de vulneratis, aut mutilatis.

Kazimir. Viſliciæ 1368. Fol. 22. QVamuis occidens hominem, ſecundum Dei et legum ſanctiones, eſſet capitali pœna plectendus: Nos tamen rigorem illum temperantes, Statuimus: quod occidens Militem, triginta Marcas parentibus, pueris, vel amicis: mutilans autem in pede, manu, vel naſo, quindecim Marcas: in pollice verò mutilans, octo Marcas: digitum verò quemlibet alium amputans, tres Marcas Groſſorum, ipſi mutilato, vel in digito læſo (vt ſupra dicitur) ſoluere teneatur.

Poſtea 60 Marcis caput Militis redimitur.

Kaz. Mag. Viſliciæ, Fol. 22. VT violentorum audacia refrenetur, Statuimus: quod dum Miles parem ſibi Militem occiderit, pro capite 60 Marcas ſoluere teneatur.

Si villanus

Si villanus Militem, Scartabellum, vel Militẽ ex ſculteto creatum, occidebat: quantum ſoluebat.

PRo capite Militi famoſo, aliás Slâchcie, ſexaginta Marcas: Scartabello, 30 Marcas: Militi autem creato de Sculteto, vel de Amethone, 15 Marcas, á villano occiſore Statuimus eſſe perſoluendas. Kaz. Mag. Villiciæ Fol. 22.

Pro homicidio, poſtremo duplex poena irrogatur: et ſeſſio turris decernitur.

ITem de homicidio Nobilium caſuali, quod á diuerſis diuerſimode refertur caſualiter perpetratum, Statuimus: Quod homicidæ huiuſmodi, pro capite ſoluant Centum viginti Marcas: et per vnum annum et ſex ſeptimanas, victi Iure in turrim deputentur: nec turris correctionem vllo modo euadant: etiamſi cum amicis occiſi concordiam inierint. Si veró talis homicida, timens turris correctionem, de Regno fugierit: ſiue poſſeſſionatus ſiue non: infamis ipſo facto perpetuó pronuntietur per Miniſteriales, proclamationibus mediantibus publicandus. Alb. Petr. 1496 Fol. 107.

Pro homicidio, in ſui defenſione commiſſo, praeſertim in via.

VErùm quia contingit ſaepenumero, caſualem homicidã minime eſſe reum homicidij, quod vim vi repellendo euenit: iccirco ſpecialiter declaramus Statuentes, ad eos ipſos Nobiles, et Nobilium homicidas: vt cum quiſpiam, aut viam, aut tranſitum alterius obſidens, occideretur per illum, cuius tranſitum voluit praepedire, aut euntem moleſtare: in tali homicidio, citato homicidæ ſex teſtes ſufficiant ſe expurganti: et conuictus non plus, quàm ſexaginta Marcas communes, pro capite ſoluet, ſine turri. Alb. Petr. 1496. Fol. 107.

De homicidio, in via publica facto.

SEd idem, aut viæ aut tranſitus publici praepeditor, alium, ſub tutela cõmunis ſecuritatis viæ, euntem temere interficiens, Centum et viginti Marcas communiter currentis exſoluet: punitionemq; turris ſuſtinebit, ordine praetacto. Alb. Petr. 1496. Fol. 107

De homicidio, in defenſione bonorum et ſubditorum commiſſo.

Praeterea

Albertus Petrico. 1496. Fol. 107.

Praeterea, tametſi de caſuali homicida, in itinere ſe tuenti, ſic vt ſupra definiuimus: tamen inſuper Statuimus: vt alius homicida caſualis, aut bona, aut ſuos defendens, ſi committet homicidium, licet non voluntariū: nihilominus Iure victus, poena carceris non perpeſſa, Centum et viginti Marcas communes, pro occiſo exoluere teneatur.

Poena contra homicidas á Capit. deferendos eſt ſtatuta: ſiue ſint poſſeſſionati, ſiue non: tamen ad quinquennium duntaxat durabit.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 12.

Homicidia voluntaria, et notoria, quę poſtpoſito Dei timore, ac cum Noſtro dedecore in Regno noſtro inoleuerunt, (vt á temerarijs, omni Iuſticia atq; publica honeſtate procul pulſa, diuerſis modis, in diuerſi ac cuiuſlibet ſtatus, ordinis, ac dignitatis homines, crebris vicibus impune, prout hoc triennio hactenus á tempore noſtrę foelicis Coronationis, patrata ſunt) petiti á Conſiliarijs Regni noſtri ſtatus vtriuſq; vniuerſis, et á terrarum Nuntijs, hic ex omnibus terris congregatis, compeſcere, punire, et remouere volentes: de omnium præfatorum Conſiliariorum noſtrorum conſenſu, et approbatione, ad quinq; annos hinc duraturū. tale Statutum condidimus, in omnes noxios irremiſſibiliter exercendū: Videlicet cùm contigerit, quod aliquis homo Nobilis hominem Nobilem in domo, ſiue in ſtrata publica, aut in loco aliquo, data opera interfecerit: Promittimus et ſpondemus, (veteri Statuto, de ſimili homicidio, tantiſper quādiu iſtud, vt præmiſſum eſt, durare debet, abrogato) talem homicidam, cum primum á Capitaneo, in cuius Capitaneatu ſcelus patratum fuerit, cum Caſtellano, vel Iudice, vel Succamerario eiuſdem terrę, Nobis nuntiatum fuerit, ſiue aliunde ad noſtram cognitionem venerit, ad noſtrā præſentiam, vbicunq; tunc cum Curia noſtra foeliciter conſtituti fuerimus, literali Citatione aduocare. Citatio verò, ab oblatione per duos Nobiles et Miniſterialem, continebit in ſe terminum ſex hebdomadarum. Cumq; talis homicida coram Nobis comparuerit: et de eius facinore, Nobis (vt præmiſſum eſt) conſtiterit: eundem irremiſſibiliter carcere turris, anno, et ſex hebdomadarum ſpacio, puniemus: et punire promittimus: in primo termino, tanquam peremptorio, contra ipſum ſententia promulgata. á quo termino, nequaquam eidem ad terram, ſeu diſtrictum, appellare licebit. Et cùm homicida (vt præmiſſum eſt) carceris poenam expleuerit: tenebitur

proximis

proximis interfecti Centum viginti Marcas pecuniarū, pro capite, in continenti ſoluere: aut in bona aequiualentia, realem dare intromiſſionem: aut tamdiu in carcere ſedere, quamdiu non ſoluerit. Et ſi contigerit, quod homicida citatus coram Nobis non compareret: ſi idem fuerit poſſeſſionatus: bonis ſuis omnibus per Nos, fiſco Regio applicandis, priuabitur: et deniqz erit obligatus, ad ſubeundam poenam praefatam, cùm in manus inciderit. et cùm punitus per nos ſufficienter fuerit: et capitis precium perſoluerit: bona ſibi, per Nos recepta, reſtitui debent. Similiter ſi homicida impoſſeſſionatus, et citatus pro crimine huiuſmodi, per literas Noſtras, in Parochia ad quam pertinet, contumaciter coram Nobis non comparuerit: debet publico edicto infamis pronunciari: et hoſtis patrię iudicari. et quicunqz tali fauores praeſtiterit, ipſum apud ſe ſeruando, et ſecum conuerſationē habendo: infamis habendus eſt tamdiu, quamdiu ſe non purgauerit: et ea poena puniendus, quam ille ferre debuit. Si vero talis homicida, carcere incluſus, ibidem moreretur: non tenebitur ſucceſſoribus ſolutionem, pro capite impendere. Capitanei autem, ſiue oppignoratos, ſiue liberos Capitaneatus habentes, ſi Nobis tales homicidas tempeſtiuè non detulerint: à Nobis poena irremiſſibili punientur: videlicet cogentur illi, qui oppignoratos Capitaneatus habent, ſoluere Nobis centū Marcas pecuniarum: totiens, quotiens ante ſex menſes Nobis eiuſmodi homicidas non patefecerint: facinuſqz ipſum ſubticuerint. liberos autem, Capitaneatu priuabimus, Capitaneo verò, ſe expurgandi proprio Iuramento, quod ei de tali homicidio non conſtiterit, concedemus (vbi id opus eſſet) facultatem. Super homicidio autem, quod alicui ſe defendendo, dum inuaditur, in aliquem committere acciderit, talem progreſſum ſeruabimus: videlicet Citabimus homicidam, ad praeſentiam Noſtrā, vbicunqz tum fuerimus: eundemqz, cùm comparuerit, iuxta qualitatem homicidij commiſſi, ex arbitrio noſtro iudicabimus: ſeu expurgationem eidem decernemus. Si verò citatus non comparuerit: ita puniendum declarabimus, vt eſt in articulo homicidij voluntarij et notorij praemiſſum.

De homicidijs, ante commiſſis, ſuperiori Statuto quinquennali vindicandis.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 13.

DEcernimus etiam, omnium Conſiliariorum et Nuntiorum conſenſu et conſilio, à tempore foelicis noſtrę Coronationis, vſqz

C hactenus

hoc illis, vt peterent, aequum viſum eſt) decretum anno ſuperiore, Petricouię de homicidis, de Noſtra Senatorumq́ʒ et Conſiliariorum Regni noſtri ſententia factum, interdicimus et abrogamus: atqʒ id valere volumus, quod eadem de re à Sereniſſimo Joanne Alberto, fratre noſtro, olim Rege, fuit conſtitutum.

Homicidia Statuto Regis Joannis Alberti plectantur: tutores pro capite agant. Palatinus tamen cum Dignitarijs, in Colloquijs ſcrutabuntur: ſi in via, hoſpitio, domo, vel in templo, caedes facta ſit. ſeruus etiam pro domino non punitur.

TAmetſi hortatu Senatorum noſtrorum, inter Nuntios terreſtres haec fuit diſceptatio orta: vt aliter homicidia voluntaria, et caſualia, praeterea in templis, in domibusue commiſſa, expenderentur: nihilominus poſtremo in hoc ſtetit: vt Statutum Regis Joannis Alberti, de eo conditum, in robore conſeruaretur, hoc eidem adiecto: Quia cum aliquis occideretur pater minorennium puerorum: tunc tutor, tam inſcriptus, quàm conſanguineus, aut cognatus, pro capite occiſo agere, iuxta Juris formam: et probationem, quaecunqʒ pueris (cùm haberent annos diſcretionis) ſeruiret, talem quoqʒ pro capite eodem facere debet: et poſtea pueris illis de eadem pecunia capitis rationē reddere, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, tenebitur. Quod ſi etiā ille homicida, poſt facinus perpetratum homicidij moreretur prius, quàm ad Judicium attraheretur: tunc pueri, et alij ſucceſſores eiusdem homicidę, tantum euadunt ſeſſionem in turri: ſed non recipientes ſibi dilationem ad annos diſcretionis, in primo termino, tanquam peremptorio, citati pro mercede capitis, illi tutori, vel illis quibus pater vel conſanguineus fuerit occiſus, reſpondere tenebuntur. Pro alijs verò cauſis, cùm pater citatione occupatus moreretur: tunc pueri etiā minorennitate ſeſe tueri non poterint. ſed ſi pater non fuiſſet citatus: pueri obtinebunt dilationem ad annos diſcretionis: iuxta Statutum. Quod ſi etiā homicida viueret, et Jure conuinceretur: talis in fundo turris ſedere debet, nemine excepto: ſine indulgentia illius Capitanei, apud quem ille homicida poenam huiuſmodi ſuſtineret. Et ne poſtea reus, in hac cōuictione euaderet poenam: innocens autem patiatur: (cōmuniter enim ditior conuincitur, paupere dimiſſo) in hoc caſu, Palatinus illius terrę, in qua huiuſmodi parricidiū

Sigiſmun. Cracouię 1543.

perpetratum fuerit,cum Caſtellanis,et alijs Dignitarijs,ac Officialibus Terreſtribus illius terræ, in Colloquijs ſcrutinium facere debet,de culpa vel innocentia illius homicidæ. vt ea cautela, innocens pro ſonte non patiatur. Sic etiam Palatinus, cum Caſtellanis, Dignitarijs, et Officialibus Terreſtribus, ſcrutari debet de tali homicidio: (ſi quod acciderit) cum quis defendendo vitam ſuam occiderit quempiam,in via,in hoſpitio,vel in domo: de nocentia, vel innocentia eius: ſecundum inuaſionem, vel inequitationem iſtius occiſi: et ſi circa occiſionẽ dominus ſolus fuit, vel non fuit, et ibidem, poſteaquam cognouerit Palatinus, cum alijs Dignitarijs et Honorarijs Terreſtribus, homicidam condemnabunt ad id: quod eius culpæ Iure debetur:hoc eſt,iuxta decretum probationis per Iudicem factum, condemnabunt illũ ad turrim. Etenim decernendo probationem Actori cum controuerſia partem, quæ ſi ad hoc, et tale ſcrutinium trahetur: ad Iudiciũ Colloquij remittere tenebitur. Quod ſi aliquando,circa litem domini,famulus aliquem occiderit: tunc iuxta Statutum, dominus debet culpari, et non ſeruus.

De homicidio innouatur lex Ioannis Alberti, et Sigiſmundi: præſcriptioq; roboratur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

QVia in Regno noſtro multa homicidia inualuerunt: propterea innouando Statutum Regum, Ioannis Alberti patrui, et Sigiſmundi patris noſtri,Statuimus: Quia vnuſquiſq; homicida,poſteaquam conuictus fuerit,annum et ſex hebdomadas, in fundo turris ſedere debet: et Nos, huiuſmodi ſeſſionem nulli remittere debemus. Quibus autem homicidijs Capitanei,de ea pœna aliquid remitterent aliás s folgowaliby: vt ex illis pœna, iuxta Statutũ Sereniſſimi parentis noſtri,Anno 1540 conditum, recipiatur. Quod quidem non ſolum de hijs, qui tempore noſtri Regni homicidia cõmiſerunt,verum etiam et de illis, qui hoc ipſum facinus,tempore Sereniſſimi parentis noſtri commiſerunt, intelligi debet: tantum vt Iure ſint conuicti. tamen præſcriptio de homicidio, in robore conſeruari debet.

Si kmetho kmethonẽ occiderit,quomodo punitur.

Kazimir. Viſliciæ 1368. Fol. 21.

LIcét antiquitus fuerit obſeruatũ: quód kmetho kmethonem occidendo, ſolutis tribus Marcis Groſſorum,a' pœna homicidij liberabatur: tamen quia huiuſmodi pœna non ſufficiebat,ad debitam delicti correctionẽ: vnde Nos Statuimus: Quod kmetho

occidens

occidens kmethonem, pro poena homicidij, Caſtellanię, in qua homicidium fuerit commiſſum, vel ei, in cuius iurisdictione, delictum et homicidium hoc eſt perpetratum, quatuor Marcas: con ſanguineis verò, ſiue amicis proximioribus interfecti, ſex Marcas perſolvat. Qui ſi non fuerit ſoluendo, et captus fuerit: poena capitali puniatur.

De kmethone occiſo, ac diuiſione poenarum.

SI verò quiſpiam kmethonem occiderit: decem Marcas ſoluere teneatur. quarum ſex, vxori, ſeu pueris: (ſi ſuperſtites fuerint) et reſiduę quatuor Marcę, domino occiſi exoluantur. Si verò occiſus fuerit dominorum duorum: tunc dictę quatuor Marcę, inter dominos ſunt diuidendę. Kazimirꝰ Viſliciæ, 1368. Fol. 22.

Pro occiſis villanis, in Ciuitatibus Jus Polonicum eſt dicendum.

ITem Statuimus: quòd Ciues Ciuitatum noſtrarum, Nobilium et Spiritualium, pro vulneribus, et homicidio, Jus Polonicum hominibus villarum noſtrarum, Spiritualium et Nobilium, miniſtrare tenebuntur. Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 95.

Vt pro Nobilibus, ita kmethonibus occiſis, Jus Polonicum eſt locandum.

DEcernimus: vt deinceps, ſecundum antiquas Regni noſtri Conſtitutiones, de occiſis ſeu vulneratis Nobilibus, aut eorum kmethonibus, in omnibus ciuitatibus, et oppidis noſtris Regijs, Spiritualiumq; et Secularium dominorum, non Judicium Ciuile, ſed Terreſtre et Polonicum ſeruetur, et locetur. Vbi verò Ciuile Jus fuerit à ciuibus, in hac re ſeruatum: poena quatuordecim Marcarũ pecunię Ciues ipſi, parti ſoluenda puniãtur, Jure Terreſtri (totiens quotiens opus fuerit) peremptoriè exigenda. Sigiſmun. Petrico. 1538.

Scrutinium, quod pro homicidio fieri ſolet, Caſtellanus cum Judicio Colloquiali facere debet.

SCrutinium pro homicidio, poſt proclamationem partis, Palatinus quiſq; in Palatinatu ſuo facere debet, cum Judicio terrę illius. Quod ſi verò Colloquia non celebrarentur: tum Capitaneus, cum Judicio terreſtri, in terminis idem faciat. poterit tamen Palatinus Nobilem poſſeſſionatum, et iuratum, ſimiliter Sigiſmun. Auguſtus Varſzauię 1557.

Capitaneus Vicecapitaneum, in locum ſuum locare. Et quando per ſcrutinium is, qui occidit, demonſtrabitur: tum pro ſeſſione turris, per Regiam Maieſtatem citari debet.

Quando aliquis, aſſerens ſe Nobilem, et non ſit Nobilis, occidetur, aut vulnerabitur.

Idem Rex 1557. SI quis, aſſerens ſe Nobilem, et non exiſtens, occidetur: talis caput ſolui non debet: quando id per ſcrutiniũ probabitur. quod quidem intelligendum eſt: ſi pro capite illius, tanquam pro Nobili, proclamatio fieret. Et qui pro capite eiuſmodi, Iure experiretur: talis luet pœnę Centum viginti Marcas: atq; ſeſſionis, annum et ſex ſeptimanas, pœnã in fundo tolerare debet. Idem de vulneribus intelligendum eſt.

Praeſcriptio agendi pro capite.

Kazimirus Viſliciæ 1368. Fol. 31. VT calũniis malorum hominum via præcludatur: Conſueuerunt enim quidam homines litigioſi, calumnioſe viros innocentes de crimine homicidij commiſſi ante multos annos, querulose accuſare: cuius probatio vel expurgatio, propter facti vetuſtatem, haberi non poteſt: vnde Statuimus: Vt ſi quis de crimine homicidij vult accuſare, vel agere contra aliquem: pœnam pro capite ſibi cupiens vendicare, et obtinere, antequam tres anni elabentur, a die criminis commiſſi, hoc in Iudicium deducat. alias tribus annis elapſis, petenti et agenti pro pœna capitis obſtabit Præſcriptio, et exceptio Præſcriptionis.

¶ Pro homicidio incerto, Caſtellania non agat: Vide in Titulo CASTELLANVS. Fol. 35.

¶ De homicidio Sacerdotum, Vide in Titulo SPIRITVALES.

¶ De homicidio fratrum, ſororum, conſanguineorum: Vide in Titulo FRATRES. Fol. 98.

¶ Quando Plebeius occidit Nobilem aut vulnerat: qua pœna puniendus. Vide in Titulo VVLNVS.

IMPOSSESSIONATI.

Impoſſeſſionati coram Capitaneo reſpondebunt: ac de eiſdem apud poſſeſſionatos areſtandis.

SI impoſſeſſionatus, ſeu odardus, alias Golothá, cuipiam reus eſſet in aliquo: reſpondebit cuilibet in Iudicio Caſtrenſi, pro re qualibet. Item ſi aliquis culpabilem, in aliqua ſua re, impoſſeſſionatũ hominem areſtauerit, apud poſſeſſionatum: (quam areſtationem facere debet, cum Miniſteriali veniens) tunc ille poſſeſſionatus, tenetur in vna ſeptimana illũ impoſſeſſionatum, coram Capitaneo ſtatuere. qui impoſſeſſionatus, ſtatutus coram Capitaneo, fideinſſores pro ſe daturus, ſeu ſeſſurus: quia parebit Iuri. Et ſi idem poſſeſſionatus, illum impoſſeſſionatum non ſtatuet: tunc ſolus ipſe poſſeſſionatus reſpondebit Actori, pro re, pro qua impoſſeſſionatus eſt culpatus. Ex cõſuet. terrę Cra. Fol. 122.

Contra impoſſeſſionatum, qui areſtari non poteſt, ponendae Citationis in Parochia.

ITem ſi homo impoſſeſſionatus non poſſet areſtari, in aliquo loco: tunc in qua Parochia aliquando erat poſſeſſionatus, in illa contra eum debent poni Citationes: ibiq; Miniſterialis clamabit: Quod contra talem A. B. impoſſeſſionatum, Citationes ponuntur. quę talium Citationũ in Parochijs poſitio, hæredi bonorum illorum, vbi eſt Parochia, nihil nocere debet. Conſuet. terrę Cra. Fol. 122.

Impoſſeſſionati Iure victi, niſi illico ſatisfecerint, et receſſerint, capiantur.

QVia victus tenetur victori ſatisfacere, de euictione, et condemnatis: neq; de Iudicio prius recedat: niſi ſatisfaciat de eo, in quo eſt condemnatus. quidam tamen rebellione, aut inobedientia ducti, neſcitur quo animo de Iudicio recedunt condemnati, pro debito nullam ſatisfactionẽ aduerſarijs impendentes. Quapropter volumus, quod tales inobedientes, de malicia ipſorum commodum non reportent. quin poſtquã conuicti fuerint in Iudicio, ad manus ſuorum aduerſariorum ligati tradantur. Et ſi in captiuitate manentes effugerint: à poteſtate ipſorum ſint liberi, et abſoluti, ipſo facto: et omni debito, quod tenentur et obligantur. præter debitum furti: quod ſemper condemnati ſoluere tenebuntur. Kazimir. Viſliciæ 1368. Fol. 9.

Impoſſeſſionati comprehendendi ſunt, Iure dicti.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 36.

Qui verò eſſent impoſſeſſionati, per Officium illud Caſtrenſe comprehendantur: et in turrim conijciantur. quorum punitio, in arbitrio et gratia noſtra conſiſtat.

INCENDIARII.

Incendiarij et exuſtores, Iure Polonico non Ciuili ſunt iudicandi: et Eccleſiae patrocinium nullum ſentiant.

Kaz. Mag. Fol. 23.

Ex lege Imperiali clara luce nobis conſtat: quòd Incendiarij et exuſtores domorum, horreorum, aut quorumuis bonorum voluntarij, morte crudeli et turpiſſima puniantur. quibus etiam inuentis, ſi ad Eccleſiam effugiant, patrocinium ex hoc nullum debeant obtinere: propter criminis damnati ſaeuiciem. Conſueuerunt enim hactenus huiuſmodi malefactores, (vt manus Iudicum, iuſticiam exequi volentium, effugiant) vt plurimum, in ciuitatibus vel villis Teutonicalibus permanere: vt actionem contra illos propoſitam elidant, per Iuris Teutonici defenſionē. et ſic ſaepius talium malefactorum crimina remanent impunita. Vnde de noſtrorū Baronum, et Procerum conſilio, Statuimus: quod accuſati de crimine incendij, ſiue exuſtionis, etiam inuenti in ciuitatibus, aut villis Teutonicalibus, extra forum ipſorum trahantur: et Iure Polonico, coram Iudice competenti, tenebuntur reſpondere: ac ſententiari, ſeu puniri poena digna: iuxta criminis commiſſi demeritum.

De aruipirio et incendio ſyluarum.

Wladiſl. Iagello Crac & Varthe Folio 47.

FRequenter ſolet euenire: quòd Nobiles, ſeu Plebeij, Borra, ſyluam, aut Gaium (dictum Zapuſtá) cuiuſcunqz ex induſtria intrantes, aut caſu caumate, aliàs Požarem, ſuccendunt: ſi de hoc per dominum villę fuerint inculpati: tales non alio Iure, niſi Iure Polonico, ſicut Incendiarij debent iudicari. Et licèt honori ipſorum per hoc minimè derogetur: nihilominus tamen conuicti, ſi fuerit kmetho, et non habet vnde ſoluat, redimat ſaltem vitam decem Marcis. ſicut pro capite plebeij, dari eſt conſuetum.

Poena Siedmdzieśiąth, hoc eſt, 14 Marcarum, pro incendio eſt decernenda.

Vt itaqz

VT itaqz certa menſura et regula, de poena (quę conſueuit noſtro fiſco, ſiue noſtrę camerę applicari) quę Siedmdzieśiąth dicitur, habeatur: Statuimus, quod tantum in quatuor caſibus infra ſcriptis, et non in pluribus, noſtrę camerę applicetur. Primus caſus eſt, pro incendio: vt dum aliquis de incendio accuſatus, iuxta formã Iuris legitime ſe non poterit expurgare. Secundus caſus: vbi aliquis de violentia, ſeu ſpolio publicę ſtratę accuſatus fuerit: et defecerit in ſui expurgatione. Tertius caſus: vbi aliquis Iudicium noſtrum parui pendens, coram Iudicio cultellũ, vel gladium praeſumpſerit extrahere. Quartus caſus: cum aliquis iudicatus et condemnatus, iuſſusqz ſatisfacere, vel ſufficientem fideiuſſoriam cautionem facere, contempſerit: et de Iudicio, per ſuam rebellionem, diſceſſerit: non praeſtita praedicta cautione. Volumus, quod praedicta poena, in praemiſſis quatuor caſibus, noſtrę camerę applicetur. Kaz. Mag. Fol. 15.

Fur, latro, incendiarius, raptor virginum, depopulator, cautionem fideiuſſoriam facere nolens, capiendus et puniendus.

Wladiſl. Iagello in Iedlna. 1433. Fol. 52.

ILlo tamen homine, qui in furto vel in publico maleficio, &c.

¶ Vide in Titulo FVRES. Fol. 103.

¶ De ijs qui ſyluas incendunt: Vide in Titulo SYLVA.

INFAMES QVI SVNT.

¶ Qui de Regno profugi, latrocinia exercent. Vide in Titulo PROFVGVS.

¶ Qui haereticis patrocinantur. Vide in Titulo HÆRETICVS. Fol. 106.

¶ Qui latrones, fures, in domos recipiunt. Vide in Titulo FVR. Fol. 103.

¶ Qui ter in Regeſtris notati fuerint. Vide in Titulo NOBILIS.

¶ Qui praeter compurgatores, ad Iudicium veniunt. Vide in Titulo FVR. Fol. 103.

¶ Infames ſunt parricidę, fratricidę. Vide in Titulo HOMICIDIVM. Fol. 107.

¶ Infames ſunt omnes, quicunqz perpetratis furtis fugiũt. Vide in Titulo FVR. Fol. 103.

¶ Infames ſunt, quicunqz furibus hoſpitia praebent. Vide in Titulo FVR. Fol. 103.

¶ Infames ſunt, quicunqȝ quarta vice de calumnia accuſati fuerint. Vide in Tit. CALVMNIA. Fol. 30.

¶ Infames ſunt, qui inuaſione domeſtica facta, e Regno profugiunt. Vide in Titulo INVASIO DOMVS.

¶ Infames ſunt omnes, quicunqȝ raptus conuincuntur. Vide in Titulo RAPTVS.

¶ Infames ſunt ſerui, qui domino iubente maleficos non inſequuntur. Vide in Titulo SERVVS.

¶ Infamis eſt ſeruus, qui tempore Expeditionis bellicę à domino receſſerit. Vide in Titulo SERVVS.

¶ Infames ſunt omnes impoſſeſſionati, homicidia perpetrantes, et citati non comparentes. Vide in Titulo HOMICIDIVM. Fol. 107.

¶ Infames ſunt omnes, quicunqȝ Conuentu turbato, e Regno profugiunt. Vide in Titulo COMITIA. Fol. 51.

¶ Infames ſunt, quicunqȝ Officium, vel Dignitatem, contra Statutum acceptam, moniti non dimittunt. Vide in Titulo DIGNITAS. Fol. 77.

¶ Infames ſunt, quicunqȝ caſtra Regni, contra Statutum obtinent. Vide in Titulo CASTRA. Fol. 37.

INHIBITIO.

Inhibitiones Spiritualium, ad Secularia Iudicia dandae non ſunt.

Ioan. Alb. Petric. 1496 Fol. 108. ITem viam diſcordiarum, inter ſtatum Spiritualem et Secularem, occaſione Inhibitionum (quas Praelati Spirituales, in Iure Seculari, ipſorū literis et Interdictis facere conſueuerunt) feruentius exortarum exoriundarūqȝ, praecludere volentes, Statuimus: quod deinceps Praelati Spirituales, à talibus Inhibitionibus faciendis penitus ceſſent: praeſertim pro cauſis, ad Ius Seculare pertinentibus. exceptis cauſis, Iuri Spirituali ſubiectis: de quibus ſe nullatenus Iudiciū Terreſtre debeat ingerere.

Qui literas Inhibitionis producit, et Iudex Terreſtris aut Caſtrenſis eas ſuſcipit, poenis 14 Marc. puniatur. niſi forte Reip. cauſa aliquis excuſetur.

Sigiſmun. Petrico. 1538. A 5. VOlumus, vt nullę in poſterum Inhibitiones ad Iudicia dentur: fiatqȝ in hoc executio Statutorum Regni noſtri: et is, qui huiuſmodi literas in Iudicium produxerit, poena 14 Marcarū

parti ad-

parti aduerſe puniatur. Similiter Iudices, tā Terreſtres quàm Caſtrenſes, huiuſmodi literis Inhibitionū, in praeiudicium partium parentes, et locum dantes, 14 Marc. poena plectantur. exceptis cauſis eorum: qui in ſeruitijs Reipublicę, puta Legationis: aut vbi aliquis per Nos exercitui, contra hoſtem noſtrum, etiam extra Regnum praefectus fuerit. quorum cauſę, ad vnius anni ſpatiū (ſi tanto tempore fuerint, in ſeruitio noſtro) ſuſpendi poterūt: iuſſu ac declaratiōe noſtra, per literas Iudicio facienda.

De cauſis Secularibus, in Iudicio Spirituali non iudicandis.

Alexand. fol.Cxvij.

QVamuis in antiquioribus Statutis et Priuilegijs, conſtat vetitū eſſe: ne Spirituales Iudices arrogarent ipſis, cauſarum Secularium iudicandi facultatem: tamen cùm clamore cōmuni impulſaremur: quia non obſtantibus Conſtitutionibus antiquis, Seculares perſonę plerunq; euocantur, ad Spiritualia Iudicia, pro negotio Seculari: Quapropter ſtatuimus, et decernimus: Quod Iudices Spirituales, Secularia Iudicia non exerceant, neq; iudicent in futurum.

Inhibitiones, ad Commiſſariale Aſſeſſoriale ue Iudicium, non dabuntur.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 30.

NOs verò deputabimus Commiſſarios noſtros, qui faciant limites, ac illorum Iudicium Inhibitionibus noſtris non impediemus: Aſſeſſores ſeu Concommiſſarios, nec etiam Reuiſores, poſt factos limites deſignabimus: ſed quicquid Cōmiſſarij noſtri decernent, illud ratū et firmum eſſe debebit. Praeterea cùm Commiſſarij noſtri conuenient, ad locum limitum: ſiue Capitaneus, ſeu Tenutarius noſter exiuerit, ſiue non: eduxerit ſenes, aut non: ipſi Commiſſarij nihilominus limites ipſos proſequi, et finire debebunt: Capitanei noſtri, ac etiam illius, qui queritur de iniurijs limitum, contradictione, ſeu Motione, et Appellatione, ac etiam abſentia minimè obſtante.

Neq; Rex Iudicio inhibeat. niſi quis Reip. cauſa abſit.

Kazim.iii. Iagello in Korczyn, 1451. Fol. 88.

ITem Decernimus: quòd amodo et deinceps literę, Ius et iuſticiam prohibentes, in grauamen et praeiudicium iuſticiam quęrentibus, non dabuntur, nec concedentur: niſi illis, qui in bello fuerint: aut rebus et negotijs Reip. intendunt: tempore medio, quo huiuſmodi onera pertulerunt.

Regię

Regiae Inhibitiones ſint nullae.

Kaȝim. in Item pollicemur: quod non dabimus literas prohibitorias Iu-
Nieſzowa. ſtitię: aut has, per quas poſſet impediri, aut differri Iudicium,
1454. in praeiudicium alicuius partis, Actoris aut Rei. Quod ſi ali-
Fol. 93. quando huiuſmodi literas, de Cancellaria noſtra, per importunā
alicuius inſtantiam, aut quouis modo emanare contigerit: ſint
eo ipſo nullę: Iudicesq́ꝫ, per huiuſmodi literas minime iudicare
ſint aſtricti.

Cancellaria Inhibitiones ne det.

Alexand. Petrico. 1504. Fol. 13. Literę autem Iuri contrarię, intelligantur Inhibitiones ad
Iudicia: quę emanant abſq; neceſſitate Reipub.

¶ SIMILIS. De Inhibitionibus, Iuri communi et Sta-
Sigiſmun. tutis Regni contrarijs, non concedendis, Mandabimus: ut Can-
Cracouię cellarię noſtrę praeſidentes, in contrarium Statutorum, illas ne-
1532. mini concedant. et ſi conceſſerint: illę iuxta Statutorum prae-
B 2. ſcriptum, nullę cenſeantur.

Inhibitiones ad Iudicia ne dentur.

Sigiſmun. Quandoquidē de Inhibitionibus ſunt antiqua Statuta: iuxta
Auguſtus haec, tam Cancellaria noſtra, quām Iudicium, vel Officium, ſeſe
Petrico. conſeruare debent. Quod ſi aliquod Iudiciū, vel Officium, aliter
1550. ſeſe conſeruaret: extunc poena Statuti deſcripta puniri debet.

INSCRIPTIO.

Aetas, diſcretio, et valetudo, conſideranda, in faciente Inſcriptionem.

Sigiſmun Notandum, quod Iudicio praeſidentes debent diligenter inten-
Petrico. dere, et conſiderare perſonam, recognoſcentem aliquam Inſcri-
1523. ptionem: ſi habeat debitam aetatem, aut diſcretionem bonam.
Fol. 44. quod ſi aliter: non ſuſcipiatur Inſcriptio. Etiam debent con-
ſiderare, ſi eſt ſanus corpore: tunc poteſt ſcribi, Sanus mente et
corpore. ſed ſi aeger corpore exiſtat, compos tamen rationis: prout
eſt in re, ſcribatur: ita videlicet, Aeger et languens corpore, ſa-
nus tamen mente, et compos rationis.

Inſcriptiones Caſtrenſes euaneſcunt: ſi infra annum, ad libros Terreſtres non transferantur.

IN libris et Judicijs Caſtrenſibus, ſi quę inſcribentur Inſcriptiones, aut ex cauſa, aut neceſſitate hominum: illę ad librum Terreſtrē transferuntur, ante anni decursū vnius. quo decurſo, nullius roboris cenſeantur eſſe, in libro Caſtrenſi ſine tranſlatione relictę. Albertus 1496. Fol. 97.

Inſcriptiones transferantur.

IN primis Statutum Joannis Alberti, quod hactenus non fuit in executione poſitum, de Inſcriptionibus in librum Caſtrenſe inductis (vt infra vnius anni decurſum, ad librum Terreſtrem transferantur. alioquin, nullius roboris eſſe cenſeantur) approbamus: et in futurum ab omnibus obſeruandū decernimus: volentes, vt ſi quę deinceps Inſcriptiones, ſeu Reſignationes coram Capitaneo factę fuerint, niſi infra vnum annum, in librum Terreſtrem transferantur, ſint nullius roboris et momenti. Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. I.

Poena trium Marc. irrogatur ei: qui Inſcriptionem Caſtrenſem, ad tempus praefixum non transferat.

ITem dum aliquis inſcribit alicui, in Judicio Caſtrenſi Inſcriptionem: et promiſerit inducere, in librum Terreſtrem, aut Regalem: et non compleuerit ad tempus, prout ſe inſcripſit: ſuccumbens poenam Judicio trium Marcarum, et totidem parti, iſtud facere teneatur: quod in Judicio Caſtrenſi inſcripſit. Conſuet. terrę Cra. Fol. 120.

Inſcriptiones, quae corā Capitaneo Maioris Poloniae, in Palatinatu Poſnanienſi et Caliſſienſi fiunt, perpetuae ſunt.

DEcernimus, ad petitiones Nuntiorum Maioris Polonię: vt Reſignationes, et Inſcriptiones, Reformationesq́; corā Capitaneo Maioris Polonię generali, more antiquo fiant in Palatinatibus, Poſnanienſi et Caliſſienſi duntaxat. Sigiſmun Cracouię 1510. Fol. II.

Inſcriptiones, coram Officio Caſtri Siradienſis, et Lancicienſis factae, ſunt perpetuae.

INſcriptiones et Reſignationes bonorum, in terra Siradienſi et Lancicienſi coram Judicio et Officio Caſtrenſi factę, ſint firmę et validę: ac robur perpertue firmitatis obtineant, ſine quauis introductione in librū Terreſtrem. quemadmodū in Capitaneatu Maioris Polonię obſeruatur. Sigiſmun Cracouię 1519. Fol. 24.

D In terra

In terra Goſtinenſi,tam libri Caſtrenſes,quam Terreſtres,perpetui ſunt.

Sigiſmun. IN terra Goſtineñ,rationabili quadam ratione adducti,de con-
Cracouię. ſilio Senatorum,et Nuntiorum Regni aſſenſu,Conſtituimus et
1540. decernimus: vt non ſecus Caſtrenſes, quam Terreſtres libri, et
Inſcriptiones in illis factę,ſint authenticę:et robur habeant perpetuę firmitatis.quemadmodum id antiquitus fuit obſeruatum.

A caſſatione Inſcriptionis vnus Groſſus accipiatur.

Sigiſmun. STatuimus: vt Notarij Terreſtres et Caſtrenſes, á caſſatione
Cracouię. Inſcriptionis,non niſi vnũ Groſſum, ratione memorialis, et pro
1532. nota exigãt:ſub pœnis,in Statutis prioribus cõtra eos ſancitis.

Inſcriptiones in fraudem factae, quomodo probandae.

Sigiſmun. SAepe contingit circumueniri ſubditos noſtros, per Inſcripti-
Cracouię. ones bonorum, in fraudem eorundem, et impedimentum iuſtitię
1507. contra delinquentes: quapropter Statuimus: vt cum actio et
Fol. 4. lis iudicialiter alicui intentata fuerit,pro quouis delicto: ſi Reus ille, Reſignatione et Inſcriptione bonorum, in Iudicio ſe tutari voluerit: et ſi perpetua fuerit Inſcriptio: probabit eandem Inſcriptionem, per Iuramentũ, cum ſex teſtibus ſuę conditioni paribus. Quod non in fraudem partis, aut adminiſtrationem et executionem iuſticię,occaſione delicti obiecti,illam fecerit. ſi veró ad certum tempus eadem Inſcriptio facta fuerit: cum duobus teſtibus, nullo dolo factam eſſe, iurabit.

Si quis alterius nomine Inſcriptionem faciat falſó.

Sigiſmun. QVia impunitas magna dedit hominibus in malum propen-
1538. ſis, ad falſitates et colluſiones admittendas audaciam: vt non
C 3. vereantur,per ſubmiſſas et ſubornatas perſonas, vt in Iudicijs, aut apud libros Terreſtres,certas recognitiones facerent,nomine earum perſonarum,quas ſæpe contingit longiús abeſſe a loco Iudicij, et procurare in detrimentum, et perniciem ignorantiũ. quã licentiã refrenare volentes,Statuimus: vt omnes tales,vbi ſufficienti teſtimonio conuicti fuerint,pœna Statuti,de Inuaſione domus expreſſa puniantur.

Procurator

Procurator Inſcriptiones ne faciat.

Statuimus: vt Procurator, ſiue ſit poſſeſſionatus, ſiue non poſſeſſionatus, licet habeat ſufficiens procuratorium: Inſcriptiones tamen nec nouas faciat, nec de antiquis quietet, nec pecunias tollat inſcriptas, ſine praeſentia ſui Principalis, ſeu Actoris. Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 18.

Inſcriptiones lingua Polonica ſcribi poſſunt.

Vt autem Citationes, ita Controuerſias, Decreta, et Inſcriptiones, liberum eſt vnicuiq; Polonica lingua ſcribere. hoc tamen perpetuum ſit: vt tam Inſcriptiones Terreſtres, quam illa omnia, in loco Iudicij, praeſente Iudicio Terreſtri, in Acta, Polonice vel Latine inſcribantur: proptereaq; Notarij Terreſtres debent aſſidere Actis, ſub amiſſione ſui Officij. Sigiſmun. Cracouię 1543.

Contra Inſcriptiones factas, locus dicendi non relinquitur.

Porro contra Inſcriptiones obligationum, et oppignorationũ quarumuis, iam nullus locus, nulli hominum, ne Procuratoribus quidem, ad dicendum erit reliquus: nec quiſquam controuerſiam, atq; contradictionem, contra eaſdem inſtituet ac faciet: ſed duntaxat eiſdem Inſcriptionibus ſatisfacere, et eaſdem implere, iuxta obligationem tenebitur, nullam Motionem Iudicis faciendo: pro quibuſcunq; tandem debitis inſcriptę, et quacunq; tandem tuitione robarate fuerint. Sed neq; vllam dilationẽ, atq; procraſtinationem debitor habebit. niſi forte aſſe, coram certo Iudicio demonſtraret, et allegaret Quietationem ſui, ratione ſatisfactionis pro eodem debito inſcriptam. In tali enim caſu, ſemel ad futuros Terminos, beneficio dilationis vti debet. Quam quidẽ ſatisfactionẽ, et Quietationẽ ſui, tenebitur comprobare in futuris terminis, ex eiſdẽ Actis ad quę ſe receperit: ſub amiſſione ſuę cauſę. Sigiſmun. Cracouię 1543.

Officium ad nullum accedat, ad Inſcriptiones ſuſcipiendas excepto Rege.

Cauendo difficultates omniũ, quę exinde exoriri poſſent, Statuimus: vt nullum Officium ad quenquam accedat, propter ſuſcipiendas aliquas Inſcriptiones, aut Recognitiones aliquas: ſed Actibus praeſentibus, in praeſentia inſcribentis, aut recognoſcentis ſani mente. Quod vero attinet perſonam noſtram Regiam, id eo modo conſeruari debet, prout hactenus conſeruatum Sigiſmun. Auguſtus 1550.

fuit: quod liberum ſit in praeſentia noſtra, ad ſuſcipiendas Inſcriptiones ad vnumquenq; nobis mittere.

Sigiſmun. 1524. INSCRIPTIONES OMNES SECVNDVM FORMVLAS STATVTI FIANT.

INSCRIPTIONVM VARIÆ FORMÆ.

De forma ac validitate omnium obligationum in genere.

Sigiſmun. Cracouiæ 1543. AD effugiendas difficultates, in Inſcriptionibus et Citationibus, (quas vafri homines, et eorum Procuratores, in longum inutiliterq; trahere, ſimplicitatem vero Juris ac iuſticiam impedire ſolent) Conſtituimus: quia Inſcriptiones reemptionales, commutatoriæ, donatoriæ, obligatoriæ ad certum tempus, et debitorum in certam diem fieri ſolitæ, bonorum vtendorum inter coniuges, adnitalitates, et arendarum, aliæq; huiuſmodi obligationes, ſint iuxta formulas ipſarum Inſcriptionum, in Statuto conſcriptas: ita vt ſi etiam breuiter in Actis ſcriberentur, debent tamen valere. Et hoc ita: vt quilibet, vendendo ſua bona, vel quocunq; modo inſcribendo, aut oppignorando, Comparens coram Iudicio recognoſcat: Quia bona ſua, hoc eſt, hanc vel illam villam, vendit huic vel illi Nobili, et ſucceſſoribus eius, hac vel illa pecuniæ ſumma: cum omni Iure, proprietate, et dominio: ſicut eandem ſolus habuit: atq; dat realem intromiſſionem perpetuo, per Miniſterialem hunc vel hunc. hoc adiecto: (ſicut latius in formula Statuti deſcriptum eſt) Quod ſi praedictus venditor, inſcriptor, alienatorue bonorum haberet vxorem: tunc eam tenebitur, cum amicis ſuis adducere: vt cedat, de reformatione dotis et dotalicij ſui. et hanc receſſionē faciet, et recognoſcet, iuxta formulam venditionis, ſuperius in Statuto contentam, cum conſenſu amicorum ſuorum. Quarum quidem Inſcriptionum tuitionem, ac defenſionem, vnicuiq; liberum erit facere, ſub damnis terreſtribus, vel ſub vadio: prout ſcilicet inter partes contrahentes fuerit conuentum. Contra tales vero Inſcriptiones, obligationum et oppignorationū quarumuis, iam nullus locus, nulli hominum, ne Procuratoribus quidem ad dicendum erit reliquus: nec quiſpiā controuerſiam, atq; contradictionem, contra eaſdem inſtituet, ac faciet: ſed duntaxat eiſdem Inſcriptionibus ſatiſfacere, et eaſdem implere, iuxta obligationem tenebitur, nullam Motionem Iudicis faciendo: pro quibuſcunq; tandem debitis inſcriptæ,

inſcriptę, et quacunq; tandem tuitione roboratę fuerint. Sed neq; vllam dilationem, atq; procraſtinationem debitor habebit. niſi fortaſſe coram certo Judicio demonſtraret, et allegaret Quietationem ſui, ratione ſatiſfactionis pro eodem debito inſcriptā. Jn tali enim caſu, ſemel ad futuros Terminos beneficio dilationis vti debet. Quam quidem ſatiſfactionem, et Quietationem ſui, tenebitur comprobare in futuris Terminis, ex eiſdem Actis, ad quę ſe receperit: ſub amiſſione ſuę cauſę.

Inſcriptio commutationis bonorum.

COmparentes perſonaliter coram Judicio Nobilis N. hęres de N. ex vna, et Nobilis N. de N. partibus ab altera, ſani mente et corpore, compoteſq; rationis exiſtentes, publice et per expreſſum recognouerunt: talem inter ſe feciſſe bonorum hæreditariorum, perpetuam et irreuocabilem commutationem: dantes ſibi inuicem bona pro bonis, et terram pro terra: quod videlicet prædictus N. dedit et commutauit ſua bona hæreditaria, videlicet villam N. cum ipſius villę totali hæreditate, cum omni Jure, dominio, et proprietate, ac titulo hæreditario, cum prædicto N. de N. qui pro eiuſdem N. hæreditarijs bonis, videlicet villa N. etiam cum totali ipſius villę hæreditate, illi dedit et commutauit bona ſua hæreditaria præfata, videlicet villam N. cū ipſius villę totali hæreditate, cum omni Jure, dominio, et proprietate, ac titulo hæreditario: ita quod præfatus N. prædicta bona videlicet villam N. cum ſuis ſucceſſoribus tenebit, habebit, et hæreditarie poſſidebit: ita late, longe, circumferencialiterq;: prout dicta bona, ſeu hæreditas, præfatę villę N. in ſuis metis et limitibus ab antiquo eſt diſtincta, et limitata: cum omnibus ad ipſa bona ſpectantibus, et pertinentijs: nihil excipiendo. Et ſimiliter prædictus N. prædicta bona ſua, videlicet villam N. cum ipſius villę totali hæreditate: cum omni Jure, dominio, et proprietate, tituloq; hæreditario: et cum legitimis ſuis ſucceſſoribus, tenebit, habebit, et hæreditarie poſſidebit: ita late, longe, circumferencialiterq;: prout dicta bona, ſeu hæreditas villę N. in ſuis metis, et limitibus ab antiquo eſt diſtincta, et limitata: cum omnibus pertinentijs ad ipſa bona ſpectantibus: nihil excipiendo. Et iam præfati commutantes, dederunt ſibi inuicem, in præfata bona cōmutata realem intromiſſionem, et actualem poſſeſſionem: et debent tenebunturq;, ſe et eorum ſucceſſores, inuicem, occaſione præmiſſorum bonorum, tueri, defendere, et inuicem ſe eliberare, pacificareq;, ab omni impetitione Juridica, ab

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 45.

omnibus perſonis per perſcriptiones Terreſtres : prout ad aliquam perſonam praeſcriptio pertinet : ſub damno terreſtri, totiens quotiens alteri ipſorum cōmutantium, vel eorum ſucceſſoribus opus fuerit.

Inſcriptio venditionis bonorum.

Sigiſmun. Cracovię 1523 Fol. 44.

COmparens perſonaliter coram Iudicio Nobilis N. haeres de N. ſanus mente et corpore exiſtens, publice' et per expreſſum recognouit : Quia bona ſua haereditaria, videlicet villam N. cum totali ipſius villę haereditate, et omnibus ad eam pertinentibus, et quouis modo ſpectantibus, et prouenientibus, nihil Iuris, dominij, et proprietatis, et quorumuis vſufructuum, praedictus N. in praefatis bonis N. pro ſe et ſuis ſucceſſoribus reſeruando, ſeu excipiendo : ita late', et longe', circumferentialiterq́ʒ, prout praefatorū bonorum villę N. haereditas, ſe in ſuis metis et limitibus extendit : Nobili N. de N. pro centum Marcis pecunię, monetę et numeri Polonicalis, vendidit perpetue', et in aeuum : ita, prout ſolus habuit, tenuit, et poſſedit : nullis excluſis : per praefatum N. et eius ſucceſſores, cū omni Iure, dominio, et proprietate, ac titulo haereditario, perpetue' et in aeuum tenenda, poſſidenda, et ad vſus beneplacitos conuertenda. Et iam ex nunc praedictus N. praefato N. dedit realem intromiſſionem, et actualem poſſeſſionem, per Miniſterialem terreſtrem, N. de N. in praedicta bona, videlicet villam N. et eius haereditatem totalem, et debet praedictus N. et eius ſucceſſores, praefatum N. cum ſuis ſucceſſoribus, occaſione praemiſſorum tueri, euincere, et eliberare, pacificareq́ʒ : ab omni impetitione Iuridica, ab omnibusq́ʒ perſonis, per Praeſcriptiones terreſtres : prout ad quālibet perſonam Praeſcriptio pertinet: totiens, quotiens ſibi N. opus fuerit: ſub damno terreſtri, nulla re exquiſita ipſum euadendo. Pro quibus damnis, ſeu vadio &c. vt ſupra. Et ſi venditor haberet vxorem: cuius reformatio extenderet ſe, ad talia bona vendita : conſtituetur per maritum ad Acta : et cum conſenſu amicorum, ad minus duorum, ex linea paterna conſanguineorum, conſentiet ad talem Inſcriptionem : quo ad eius reformationem.

Inſcriptio cenſus in vim reemptionis, alias Ná widerkaw, perſonis.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 45.

COmparens perſonaliter corā Iudicio Nobilis N. de N. haeres, ſanus mente et corpore, publice' per expreſſum recognouit : Quia

Quia honorabilibus viris N. de N. &c. Manſionarijs Eccleſię Cathedralis Craconienſis,modernis et pro tempore exiſtentibus, duodecim Marcas pecunię cenſus annui, pro trecentis Marcis pecuniarum, monetę et numeri Polonicalis, perpetue' et in æuũ, in vim tamen reemptionis, alia's Ná widerkaw, vendidit,et inſcripſit: et vendit,et inſcribit: in et ſuper bonis ſuis hæreditarijs: videlicet villa N. ac Kmethonibus,tabernatoribus,et alijs quibuſuis incolis, præfatę villę N. Quas quidem duodecim Marcas pecuniarum prædictus N. et eius ſucceſſores, tenebitur ſeu tenebuntur ſingulis annis, pro quolibet feſto Sancti Martini, præfatis honorabilibus viris Manſionarijs. N. et N. modernis et pro tempore exiſtentibus,per proprium nuntium mittere: et ab illis etiam quotannis, poſt ſolutionem, Quietationem recipere. Et tenebitur, præſentibusq́3 ſe obligat præfatus N. cum kmethonibus eiuſdem villę incolis,ad Acta Spiritualia,Vicarij ſiue Officialis in Spiritualibus Cracouień.pro feſto Sancti Andreę proximo ſtare: et ſe ad ſolutionem, cum præfatis kmethonibus, præfati cenſus annui duodecim Marcarum,ſub cenſuris Eccleſiaſticis obligare. Etiam præfatus N.obligat ſe et ſuos ſucceſſores,occaſione præfati cenſus,ab omnibus Inſcriptionibus prioribus,ſi quę ſunt, et omni impetitione Juridica,prædictos Mãſionarios modernos,et pro tempore exiſtentes, tueri, euincere,et eliberare: ab omnibus perſonis: ita quod præfati Manſionarij moderni, et pro tempore exiſtentes, poſſent pacifice' et integre', quolibet anno præfatũ cenſum duodecim Marcarum,ſic vt præmiſſum eſt percipere,ſine quouis impedimento. Quę omnia ſuperius expreſſa, et in præſenti Inſcriptione contenta, præfatus N. tenebitur, et ſui ſucceſſores tenebuntur complere: ſub vadio centum vel N. Marcarum, prędictis Manſionarijs, et eorum ſucceſſoribus ſoluendo. Pro quo vadio, citatus, vel ſucceſſores eius citati, in primo termino, tanquam peremptorio, ſtare debet ſiue debent: nulla re exquiſita ſiue Judiciaria, ſine extraindiciaria illos euadendo: vel terminum differendo: ſub amiſſione ſuę cauſę: ſed in eodem termino tenebitur et tenebuntur prędictos Manſionarios, ab omnibus impedimentis,euincere,eliberare: et omnibus in præſenti Inſcriptione contentis,ſatisfacere. Quod ſi noluerit,aut neglexerit, vel eius ſucceſſores neglexerint: extunc in inſtanti,pro prefato vadio ſatisfacere tenebitur, ſiue tenebuntur. Et ſatisfaciendo pro pręfato vadio, vtiq3 omnia contenta in pręſenti Inſcriptione, complere debebit, toties, quoties pręfati Manſionarij cenſum præfatum, ad tempus prædictum

habere non poſſent: et illis dedit realem intromiſſionem, in praefatum cenſum, per Miniſterialem Terreſtrem N. de N.

Formula donationis perpetuae.

Sigiſmun. Cracouię 1523. Fol. 46.

COmparens perſonaliter coram Iudicio Nobilis N. haeres de N. ſanus mente et corpore exiſtens, publice' et per expreſſum recognouit: Quia bona ſua haereditaria, videlicet villam N. cum totali ipſius villę haereditate, ac cum omni Iure, dominio, et proprietate, tituloq́ꝫ haereditario, necnon cum omnibus ad ipſa bona pertinentibus, et quouis modo ſpectantibus, et vtilitatibus vniuerſis, nihil Iuris, dominij, et proprietatis, et quorumuis vſufructuum, ac vtilitatum, in praedictis bonis, pro ſe et ſuis ſucceſſoribus, reſeruando, ſeu excipiendo: ita late', et longe', circumferentialiterq́ꝫ, prout pręfatorum bonorum hęreditas ſe in ſuis metis et limitibus extendit: et prout ea ſolus tenuit, habuit, et poſſedit: Nobili N. de N. nepoti ſuo ex fratre germano, dedit, donauit, perpetue', et in aeuum, irreuocabiliterq́ꝫ: per pręfatum N. et eius ſucceſſores, tanquam veros et legitimos hęredes, prędicta bona tenenda, habenda, et perpetuę poſſidenda, ad vſusq́ꝫ beneplacitos conuertenda. Et iam prędictus N. prędicto N. exnunc dedit realem intromiſſionem, et actualem poſſeſſionem, per Miniſterialem terreſtrem N. de N. in pręfata bona.

Forma obligationis, cum traditione poſſeſſionis.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 47.

COmparens perſonaliter coram Iudicio Nobilis N. de N. hęres publice', et per expreſſum recognouit: Quia Nobili N. de N. bona ſua hęreditaria, videlicet villam N. in trecentis Marcis pecunię bonę monetę numeri Polonicalis obligauit, inſcripſit: et pręſenti Inſcriptione inuadiat, obligat, et inſcribit, ad feſtum Natiuitatis Chriſti proxime' venturum: et a' feſto Natiuitatis Chriſti proximo, in defectu exemptionis, et ſummę pręfatę ſolutionis ad aliud feſtũ Natiuitatis Chriſti: et ſic ab anno ad annũ, annis ſe ſequentibus: vſqꝫ ad plenariã et integram pręfatę ſummę trecentarum Marcarum exolutionem: et prędictorum bonorũ N. exemptionem: per ipſum N. de N. prędicta bona N. tenenda, habenda, et poſſidenda: cum omni Iure, dominio, et proprietate, modo obligatorio: nihil Iuris, dominij, et quorumuis vſufructuum vel vtilitatum, in pręfatis bonis N. pro prędicto N. et eius ſucceſſoribus, vſqꝫ ad debitam executionem, penitus reſeruando, ſeu excipiendo: ſed ita late', et longe', prout ſolus prędictus N.

tenuit,

tenuit, habuit, et poſſedit. Et iam ſibi prædictus N. dedit, et dat et nunc in præfata bona N. realem intromiſſionem, et actualem poſſeſſionem, per Miniſterialem Terreſtrem N. de N. Et debet tenebiturq́ʒ præfatus N. et ſui ſucceſſores tenebuntur ipſum N. et eius ſucceſſores, occaſione prædictorum bonorum, ab omni impetitione Juridica, et quibusuis Inſcriptionibus et Juribus prioribus, tueri, defendere, euincere, et eliberare: totiens, quotiens ſibi aut eius ſucceſſoribus opus fuerit: vſqʒ ad exemptionē bonorum prædictorum. Nec debet prædictus N. et eius ſucceſſores, prædicto N. et eius ſucceſſoribus, in præfatis bonis obligatis iniuriari: aut quouis modo pacificam poſſeſſionem præpedire: ſub vadio aliarum trecentarum Marcarum: pro quo vadio, ſi ſe citari permiſerit, aut ſucceſſores permiſerint: in primo Termino, tanquam peremptorio, parere tenebitur, et tenebuntur. Et in illo Termino, intercedere, euincere, eliberare: iniuriamq́ʒ per ſe, vel ſubmiſſas perſonas, in præfatis bonis, illatā reſarcire. Quod ſi in p̄fato Termino intercedere, euincere, eliberare, damnumq́ʒ reſarcire noluerit, aut neglexerit: extunc pro p̄fato vadio ſatisfacere tenebitur, in eodem Termino: nulla re exquiſita, nec colore excogitato: nec Judicialiter, neqʒ extra iudicialiter. abrenunciando omnibus Juris remediis, et dilationibus: nullisq́ʒ euaſionibus, modis, vel cautelis, Terminū p̄fatum differendo: nec quouis modo ipſum N. vel eius ſucceſſores euadendo. Quod vadium, debet conuerti, in ſummam eſſentialem, ſine corporali iuramento: nec poterit quicquam in auxilium ſibi contra ipſum N. et eius ſucceſſores accipere, ſub amiſſione ſuę cauſę: videlicet ſolutionis p̄fati vadij: quo ſoluto, vtiqʒ Inſcriptioni p̄ſenti et in ea contentis ſatisfacere: totiens, quotiens ſibi N. et eius ſucceſſoribus opus fuerit.

Inſcriptio inſcribendi debiti, ad certum diem obligati.

Comparens perſonaliter corā Judicio Nobilis N. de N. publice et per expreſſum recognouit: Quia Nobili N. de N. centum Marcas pecuniarū certi et liquidi debiti, ſiue mutuatę pecunię, monetę et numeri Polonicalis, tenetur, p̄ſentibus obligatur, hinc ad feſtum Natiuitatis Chriſti proxime venturum, ſoluere, et complere. Caſu quo non ſoluerit, aut ſoluere neglexerit: extunc in craſtino eiusdē feſti Natiuitatis Chriſti proxime venturi, debebit, tenebitur, p̄ſentibusq́ʒ ſe obligat ſibi N. dare realem intromiſſionem, et pacificam poſſeſſionē, in villā ſuam hęreditariā, ſiue obli- Sigiſmun. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 48.

ſiue obligatoriam,dictam N. per Miniſterialem quemcunq; ſibi praefatus N. elegerit: etiam ſine alicuius additione officij. Et data ſibi intromiſſione, et pacifica poſſeſſione, debet et tenebitur ipſum tueri, et defendere, et eliberare: ita quod praefata bona, pacifice, et quiete, ab omni impetitione Juridica,quarumcunq; perſonarum, poſſet tenere,et poſſidere: quę tenebit,habebit,poſſidebit, modo obligatorio, in pręfatis centum Marcis, a pręfato feſto Natiuitatis Chriſti: vel potius ab acceptione poſſeſſionis, ad aliud feſtum Natiuitatis domini proxime venturũ: et a feſto Natiuitatis Chriſti proxime venturo, ad aliud, annis ſe ſequentibus,vſq; ad plenariam ſolutionem praedictarum centum Marcarum: cum omni Jure, dominio, et proprietate: ac cum omnibus vtilitatibus, ex eiusdem bonis, ſeu villa praedicta, prouenientibus: nihil excipiendo. et tenebitur dictus N. praefatum N. occaſione praemiſſorum,tueri,defendere,et eliberare,ſub vadio aliarum centum Marcarum. Quod ſi tueri,et defendere,et eliberare noluerit, aut neglexerit: vel in praefatis bonis, per ſe, vel ſummiſſas perſonas, quouis modo iniuriatus fuerit: et ſe occaſione pręmiſſorum, pro pręfato vadio citari permiſerit: vel ſui ſucceſſores permiſerint: extunc in primo termino parere tenebitur,et tenebuntur: et in illo termino, tueri, euincere, eliberare, bonaq; praefata pacificare, ab omnibus perſonis, prout ad aliquam perſonam praeſcripto pertinet. Quod ſi in praefato termino pręmiſſa non fecerit,ſeu facere neglexerit: aut iniuriam ſi quam intulerit, reſarcire nollet: extunc in eodem termino, pro pręfato vadio, ſatisfacere tenebitur, et tenebuntur: nulla exquiſita, nec colore excogitato: neq; Judicialiter, neq; extraiudicialiter, terminũ pręfatum differendo: neq; quouis modo ipſum vel eius ſucceſſores pro pręfato vadio euadendo: quod vadiũ, debet conuerti in ſummam eſſentialem, ſiue principalem, ſine corporali iuramento, nec quicquam ſibi contra ipſum aut eius ſucceſſores, recipiendo ſub amiſſione ſuę cauſę. Nihilominus ſoluto vadio,pręſenti obligationi,et in ea contentis,ſatisfacere eidem N. et ſucceſſoribus eius tenebitur: totiens,quotiens ſibi et eius ſucceſſoribus opus fuerit.

Inſcriptio locationis et conductionis, ſeu Arendae.

Sigiſmun. Comparens perſonaliter coram Judicio Nobilis N. de N. hę-
Petrico. res ſiue Tenutarius, publice et per expreſſum recognouit: Quia
1523. bona ſua hereditaria,ſiue obligatoria,videlicet villam N. Nobili
Fol. 49. N. de N. pro decem Marcis pecunię, bonę monetę, et numeri

Polonica-

Poloznicalis arendauit, ad tres duntaxat annos, a feſto Natiuitatis Chriſti proximo, continue ſe ſequentes: quas decem Marcas, præfatus N. prædicto N. tenebitur ſoluere ad quodlibet feſtū Natiuitatis Chriſti, ſeorſum in loco N. Et præfatus N. tenebitur præfatum N. quietare, ad Acta Caſtrenſia, diſtrictus illius: et ſic quolibet anno, vſq; ad expirationem præfatę arendę. Quę quidem bona præfata, videlicet villā N. prædictus N. arendator tenebit, poſſidebit: illisq; vti fruetur, vigore præfatę arendę: et nullo alio Iure: cum omni Iure, dominio, omnibusq; vſufructibus, ad prædicta bona quoquo modo ſpectantibus: et vtilitatibus ex illis prouenientibus: vſq; ad decurſum trium annorum, a receptione poſſeſſionis, vel potius ad certum tempus, prout ſupra. Et iam præfatus N. dedit ſibi arendatori realem poſſeſſionem, in præfata bona: tenebiturq; ipſum tueri, protegere, in præfatis bonis arendatis, ab omni impetitione Iuridica, vſq; ad expirationem præfatę arendę, ſub damno terreſtri. Et hic idem ſtans præfatus N. arendator etiam recognouit ſe arendaſſe prędicta bona, apud præfatum N. iuxta continentiam præſentis Inſcriptionis. Quę bona recognouit, non alio genere tantummodo Iure arendę prædictę, ſe tenere et poſſidere.

Inſcriptio inter Coniuges ad tempora vitae.

Comparentes perſonaliter coram Iudicio Nobiles N. de N. et N. de N. Coniuges, ſani mente et corpore exiſtentes, et vſi amicorum conſilio, publice et per expreſſum recognouerunt: quia omnium bonorum ſuorum hæreditariorum, et obligatoriorum, mobilium et immobilium, quę nunc habent, et in poſt habebunt, inuicem et mutuo conceſſerunt ſibi vſufructum, ad tempora vitę: tali videlicet modo: quod ſi præfatum N. priuſquam prædictam N. mori contigerit, extunc ipſa N. bona omnia, tam mobilia quam immobilia prædicti N. obtinebit et poſſidebit: cum omni Iure, dominio, et proprietate nihil excipiendo: illisq; vtifruetur ad tempora duntaxat vitę ſuę. Poſt mortem vero prædictę N. bona præfata tam mobilia quam immobilia, totaliter, pleno Iure, ad ſucceſſores prædicti N. deuoluentur: ſine quouis impedimento, et contradictione ſucceſſorum præfatę N. Et ſimiliter ſi contigerit prædictam N. prius mori, quam ipſum N. extunc præfatus N. bona omnia tam mobilia quam immobilia præfatę N. obtinebit, et poſſidebit: cū omni Iure, dominio, et proprietate: et omnibus eorundem bonorum pertinentibus: illisq; vti fruetur ad tempora vitę duntaxat ſuę. Poſt mortem vero prędicti N.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 45.

dicti N. bona præfata quæcunqꝫ ipſam N. concernebant, ad ſucceſſores praedictæ N. totaliter deuoluentur, ſine quouis impedimento, et contradictione ſucceſſorum præfati N.

Inſcriptio vero ceſſionis haec eſt.

COmparens perſonaliter coram Judicio praeſenti, Nobilis A. de B. ſponte, publice, ac expreſſe recognouit: quia de omni Jure ſuo ac Inſcriptionibus ſuis perpetuis, (vel obligatorijs,) in Actis quicunqꝫ contentis, a quibuſcunqꝫ perſonis, quacunqꝫ ex cauſa, in et ſuper bonis C. habitis, vna cum tuitione, in eodem Jure, ac Inſcriptionibus contenta, latius in ſe canente, nihil Juris dominij, et proprietatis, ac vſuumfructuum, ex eiſdem Juribus ac bonis praedictis, ſibi et ſuis ſucceſſoribus relinquendo: ſed prout ea ſolus habuit, tenuit, et poſſedit, Nobili D. E. et eius ſucceſſoribus ceſſit: prout iam exnunc caedit, et reſignat: aliaqꝫ omnia ipſius Juris, ac Inſcriptionum ſuarum beneficia, bonorumqꝫ dominium, ac vtilitates vniuerſas, in eundem D. et eius ſucceſſores transfudit, perpetuo et in aeuum. Et iam ipſe A. eidem D. dat realem intromiſſionem, et actualem poſſeſſionem, tam in hoc ipſum Jus ſeu Inſcriptiones, quam in bona praedicta, per Miniſterialem terreſtrem, quẽcunqꝫ iam ex nunc de Jure additum, ad intromittendum præfata bona C. vigore ipſius Juris ceſſi, ac Inſcriptionum originalium, tenenda, habenda, et vtifruenda, perpetuo ac in aeuum. (vel alioqui vſqꝫ ad exemptionem eius, vel ſucceſſoribus ipſius, realiter faciendam.)

Judex cum Subiudice obſeruare debent: vt Inſcriptiones diligenter inſcribantur.

Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 23. IVdices cũ Subiudicibus prouideãt: quod Inſcriptiones iuſte et diligenter, per Notarios, in libros inſcribãtur: et non mutentur. ad quod et ille, qui actionẽ habebit, et res ſua illi erit curæ, intẽdat.

INTERCESSIO.

¶ Vide in Titulo COADIVTOR. Fol. 47.

INTERDICTVM QVADRIDVANVM.

Jaroſlaus Gneſnenſis Archiepiſcopus, de Interdicto ſeruando.

Fol. 54. SVper Interdicto ſeruando taliter Decernimus: quod cum ex caſu qualicunqꝫ euenerit, in ciuitate Cracouienſi Interdictum

Eccleſia-

Eccleſiaſticum, teneri et obſeruari: ciuitas Kazimiria, iuxta flumen Wiſlá, eidem Interdicto non debet ſubiacere: et econuerſo.

De eodem, Bodzántá Epiſcopus Cracouieñ.

ITem ſuper Interdicto ſeruando taliter Decernimus: quòd cum ex caſu qualicunq; euenerit, in ciuitate Cracouienſi Interdictum Eccleſiaſticũ teneri et obſeruari: ciuitas Kazimiria, quę eſt quaſi contigua, iuxta flumen Wiſla, eidem Interdicto non debet ſubiacere: et econuerſo. Fol. 58.

De ceſſatione a diuinis, propter Excõmunicatos.

STatuimus inſuper: quòd vbicunq;, vel ad quamcunq; Excommunicatus á Iure, vel Eccleſiam, ſeu ciuitatem ingreſſus fuerit: tunc ceſſetur a diuinis. ipſo tamen de Eccleſia, aut cimiterio recedente, diuina licitè reſeruentur, et reſumentur. Iaroſlaus Fol. 54.

De eodem, Bodzántá Epiſcopus Cracouieñ.

STatuimus inſuper: quòd vbicunq;, vel ad quemcunq; locum Excommunicatus á Iure, vel ab homine venerit ad Eccleſiam: vel ciuitatem ingreſſus fuerit: tunc ceſſetur á diuinis. ipſo tamen de Eccleſia, vel ciuitate iam recedente, diuina licitè reſumentur. Fol. 58.

De Interdicto triduano non ſeruando, Iaroſlai Archiepiſcopi Gneſneñ.

INter caetera Decernimus, et ſtatuimus expreſſè: Quòd Interdictum triduanũ, quod aliás ſeruatur per omnes Eccleſias, propter aduentum alicuius Excommunicati, extunc per quempiam, et exnunc nullatenus debeat teneri, et obſeruari, ne pluritas plebis deuotę, propter crimen vnius obſtinati, ſalutaribus diuinis officijs priuetur: et ſua orbentur deuotione. Vbi autem ſententia ſedis Apoſtolicę fuit: cui nos legem dictare non poſſumus: volumus quòd forma Mandati, in reſcripto poſita, diligenter ſeruetur, et exequatur: clauſula, de Interdicto ſuperius triduano praemiſſo, non obſtante. Fol. 54.

De eodem, Bodzántá Epiſcopus Cracouieñ.

INter caetera Decreuimus, et ſtatuimus expreſſè: Quòd Interdictum triduanum, quod aliás ſeruabatur per omnes Eccleſias, propter aduentum alicuius Excõmunicati, exnunc per quempiam nullatenus teneri debet, nec obſeruari. ne pluritas plebis deuotę, Fol. 58.

X propter

propter crimen vnius obſtinati, ſalutaribus diuinis officijs, et ſua deuotione orbetur.

De Excommunicatis in Parochia.

Idem Fol. 58. Item etiam volumus: quód propter Excommunicatum vnum, qui venerit ad locum quemcunqз, Parochiani non debent carere diuinis: Papali duntaxat Excõmunicationis ſententia, et Interdicti, obſtante.

INTERROGATIO.

Adijcimus hoc etiam: quód quando ſuper iudicato dubitaretur: et ad Judicem interrogandum, partes ſe reciperent: et ſi ipſe Judex in memoria teneat, qualiter iudicauit: ſtatim ſententiam dicere, vel in craſtinum differre teneatur. niſi iam eſſet libris Actorum inſcripta.

De tempore, ad interrogandum accipiendo.

Conſuet. terrę Cra. Fol. Cxxi. Item cúm Judex accipiet ad interrogandum aliquam dubietatem, aliás rem vlterius protrahere non poteſt: niſi ad tertios Terminos. ſed in tertijs Terminis, Interrogationem dicere teneatur. Judex veró Caſtrenſis, in ſedecim ſeptimanis debet expedire Interrogationem. et pro eo poteſt Judex moneri, ſi non expediuerit Interrogationem, tempore medio, ad interrogandum habito et praeterito. Cúm autem ſit Interrogatio, partes nec Interrogationi intereſſe, nec eam audire debeant.

¶ Abrogata haec eſt lex: Vide in Titulo, DELIBERATIO. Fol. 77.

INTERREGNUM.

Sub Interregno, fines Regni á Nobilitate defendantur.

Ex confoederatione dicta Kaſpur. Inſuper, ſi qui extra fines Regni poſiti Eccleſias, ſeu bona Eccleſię, aut confinia Regni noſtri, Rege nondum coronato moleſtare praeſumpſerint: volumus, promittentes ſine dolo et fraude, cúm ad hoc ſpecialiter requiſiti fuerimus, iuxta poſſe facultatesqз noſtras, vnanimiter illa defenſare.

¶ Vide in Titulo, ELECTIO REGIS. Fol. 84.

Sub Interregno, nihil rapiatur de theſauro.

Ex theſauro ſi quis aliquid ſuſtulerit,rapuerit,aut quouiſmo- Sigiſmun.
do in vſus proprios conuerterit,præſertim ſub Interregno:frau- Cracouiæ.
dis, et peculatus reus iudicetur. 1507.
Folio 3.

INTROMISSIO.

Ab intromiſſione,Capitanei, et eorum Burgrabij munera ne accipiant.

Item quoniam ſubditis noſtris,vel ex re iudicata,ſiue aliàs per- Albertus
lueris, vti Iudicialiter dici conſueuit, ſiue per emptionem, aut Petricô.
reſignationem, donationem, deuolutionem, aut alia ratione bo- 1496.
norum intromiſſiones petentibus, Officiales noſtri,videlicet lo- Fol. 109.
corum Capitanei,Vicecapitanei,et Burgrabij eorundem,conſue-
uerant à qualibet Intromiſſione ſolutiones extorquere inſolitas:
cùm videlicet pro parte Capitanei decẽ Marcæ,et pro parte Burgrabij vna Sexagena Polonicalis,per eos,qui intromittebantur, iuſſu Capitaneorum dari conſueuerant: Nos cernentes iſtud introductum eſſe ſine Iure, quinimo cum grauamine ſubditorum noſtrorum,Decreuimus et Statuimus: Vt cùm Capitanei noſtri ſalarijs,et introitibus ſpecialibus,ac in certis locis,de menſa noſtra prouentibus Regalibus fuerint(prout ſunt) dotati vbiq;: quorum ratione, ſicut ad exercenda debita eis annexa officia, ſic ad omne iuſticiæ miniſterium eis incumbens, et dandas eas Intromiſſiones obligantur:propter quod amodo in perpetuum prædicti Capitanei,et Burgrabij eorundem, in vniuerſis Regni noſtri terris pro tempore exiſtentes, aut prædicta, aut alia forſan exquiſita,vel exquirenda ſalaria,vel munera, pro Intromiſſionibus,à ſubditis noſtris exigere,extorquereq; non debeant. A quorum ſolutione, eoſdem ſubditos noſtros in hac parte, de ſpeciali noſtræ benignitatis gratia abſoluimus æuiterne. tamen volumus: vt circa eaſdem Intromiſſiones, debita Miniſterialium ſalaria ſoluantur: iuxta ſolitum.

De eodem, Alexander Rex.

Capitanei introligantes in bona, de brachio Regali,non per- Alexan.in
cipiant decem Marcas: neq; Burgrabij Sexagenam,aliàs iux- Radom
ta Statutum Alberti Regis,quo iſtud prohibetur,ſe conſeruent. 1505.

De eodem.

Volentes cauere,ne grauetur Nobilitas, renouamus Statu- Sigiſmun. Auguſtus
tum: ne Officium Caſtrenſe aliquid recipiat,ab Intromiſſione. 1550.

Intromiſſio per Miniſterialem danda.

Conſuetu. QVandocunqꝫ aliquis acquirit bona aliqua haereditaria, ſiue titulo perpetuo, ſiue obligatorio, aut ex re iudicata, ſiue alio quocunqꝫ modo: de neceſſitate Iuris, per Terreſtrem Miniſterialem proprium ab Officio Terreſtri receptum, debet induci et intromitti, in talia bona manifeſte. vt nullum lateat noui domini in illis bonis poſſeſſio: qui aliquod intereſſe habere ſe praetendat, ad eadem. Et haec Intromiſſio, ex recognitione Miniſterialis debet inſcribi, et induci in librum Terreſtrem, ſeu Caſtrenſem, in diſtrictu proprio: vbi praedicta bona conſiſtunt. A qua Intromiſſionis Inſcriptione, omnis Praeſcriptio, et diuturnitas Terreſtris, in omnibus bonis perpetuo acquiſitis, accipit initium et firmitatem. Quae quidem Intromiſſio licet ab antiquo non obſeruabatur communiter: de conſenſu tamen communi omnium approbata eſt, et inſtituta: initiumqꝫ, vigorem, et neceſſitatem, praeſertim in omnibus perpetuitatibus, iam ab anno 1543 accepit, et habebit in perpetuum.

Victori in bona Intromiſſio danda, praeſertim ſi ſe debitor Intromiſſionem daturum in deffectu ſolutionis recepit.

Conſuet. terrę Cra. Fol. 124 CVm aliquis citatus fuerit, pro quacunqꝫ re, pro qua non inſcripſerat ſe: ipſe autem citatus, nolens admittere ſe damnificari, dat circa Iudicium Intromiſſionem, tunc ſuſcipienda eſt Intromiſſio per citantem. Sed ſi citatur aliquis pro re, vel pro debito inſcripto: ſic quod Inſcriptionem fecerat, Quia debuit ſoluere, non dando Intromiſſionem: ſed principale, ſeu originale debitum ſoluturus eſſet, prout ſe inſcripſit: talis ſi citatur, neqꝫ in termino ſatisfacit, ſi Intromiſſionem Actori dare vellet, (Cui dandę Intromiſſioni, ipſe Citatus in ſua Inſcriptione abrenunciauit) Decernendum eſt: Quod Citatus non aliter, quam cum triplici poena trium Marcarum, Intromiſſionem dabit in re debita: vſqꝫ ad ſatisfactionem, et pro ipſa re principali, et pro poenis faciendam. quam Intromiſſionem Actor, cum triplicata trium Marcarum poena, recipere teneatur.

¶ Idem vide in Titulo DEBITVM. Fol. 71.

INVASIO DOMVS.

Qui inuadit domum alterius manu violenta, et vulneratur, vel alios vulnerat in domo.

PEtrus depoſuit contra Joannem, quod ſibi quatuor inflixiſſet vulnera: Joannes vero fatetur hoc ſe feciſſe: ex eo, quia manu armata domum eius inuaſiſſet: et in ea inuaſione, matrem, aut ſororem, vel vxorem, ſeu filiam ſibi vulneraſſet: quod vulnus, refert, per Miniſterialem conſpectum, vel viſum fuiſſe: obtulitq; ſe probaturum: tamen Miniſterialis interrogatus per Judicem, negauit ſe praedictum vulnus vidiſſe, vel conſpexiſſe. Et quia poſt negationem ipſius Miniſterialis, idem Joannes mox praedictum vulnus, matri ſuę illatum, per alios idoneos teſtes, qui dictum vulnus viderunt, et conſpexerunt, ſe offerebat probaturū: Nos in tali, et ſimili caſu Decernimus: eundem Joannem, ad producendum teſtes, de calumnia, fore admittendum. Kazimir. Viſliciae Fol. 17.

De domus violatione, et in ea vulneratione, ac homicidio, et violatoris complicibus.

ITem cum frequentius violatores domorum ſuas defenſiones Judiciarias deponerent, in multitudine cautelarum: per quas nonnunquam Rei abſoluebantur, ab inſtantijs Actorum: vnde Statuimus: Quod ſi quis intrans domum alicuius, manu violenta hoſpitem, aut vxorem, vel filium, aut familiarem ipſius interfecerit: aut etiam enormiter vulnerauerit: talis, ſi citatus fuerit ad Judicium Caſtrenſe, non aliter conuinci debeat: niſi teſtibus decemocto nominatis. e quibus, electis ſex Nobilibus bonę famę, et poſſeſſionatis, illius diſtrictus, aut Palatinatus, vbi tale crimen fuerit patratum, Actor cum eisdem pręſtito Juramento, actionem obtinebit: et Reus, vti violator ſecuritatis domeſticę, vita priuabitur. Complices vero antiquam retineant Conſtitutionis Juriſdictionem, animaduerſionemq;. Ne tamen quiſpiam perſonam iuſtam, et innocentem, pro tali, aut alio crimine calumnioſe culparet, exindeq; culpatus deputaretur turri recludendus: in tali caſu, Nos et ſucceſſores noſtri, priuſquam deputandum in turrim feſtinauerimus, ſcrutabimur, et ſcrutabuntur: ſcireq; debebimus, et debebunt, veram poſitionem rei, culpę, et calumniatoris. quo in calumnia comperto: Nos vt talem, et debito autoritatis noſtrę, infamem pronunciabimus: et inſuper in facie cauteriſari mandabimus. Sed ſi violator ipſe, patrato crimine de Regno fugerit: ipſo facto, infamis pronuncietur, et habeatur: in collo, ſi eius copia eſſet, puniendus. Albertus Petrico. 1496. Fol. 106.

Si quis culpatur: quod familiaris ſuus domum violauerit.

Ioan.Alb. Petrico. 1496. Fol. 107. CVm verò aliquis homo, cuiuſcunq; ſtatus exiſtens, inculpatus fuerit: Quod ipſius familiaris, violentiam domeſticam fecerit: vt ſcilicet deſcriptum eſt, hoſpitem, vxorem, filios, aut familiarem eius inuadens, manu violenta in domo eadem interfecerit: in eo caſu illum violatorem, apud ſuum dominum, per Nobiles et Miniſterialem areſtari decernimus. Cum quo, taliter culpato, dominus ſuus Jus miniſtrare tenebitur. et ſi perſonaliter requiſitus, Jus miniſtrare denegauerit: extunc pro eo reſpondebit dominus, ſecundum Juris ordinem.

Si ſeruitor violator domus fuerit.

Ioan.Alb. Petric. 1496. Fol. 107. TAlis autem familiaris, ſi aufugerit: per Nobilesq; areſtatus non fuerit: dominus ſuus pro ipſo citatus, non aliter ſe innoxium de crimine tali expurgabit: niſi Juramento per eum, cum duobus teſtibus ſimul pręſtito: Quod videlicet nec ſuo ſcitu, nec conſenſu, neq; mandato, aut voluntate, crimen id eſt cõmiſſum: neq; dedit occaſionem aufugendi ſeruitori.

INVENTA RES.

Si inuentor inuenta negat: iuret.

Kaz. Mag. Villiciæ 1368. Fol. 30. ITem Martinus depoſuit contra Nicolaum: quòd cùm agros coluiſſet proprios, burſa eidẽ cecidiſſet: in qua fuiſſent tres Scoti: Nicolaus verò ſeminans, burſam inuenit eandem, cum eisdẽ tribus Scotis: et eos monitus reſtituere non curauit: Nicolaus autem negauit, ſe praedictam burſam inueniſſe, vel pecuniam habuiſſe. Nos itaq; in tali caſu Edixi mus: vt idem Nicolaus proprio ſe Juramento expurgaret: quòd non inuenit, nec habuit pecuniam eandem.

IVDEX ET SVBIVDEX.

Judex et Subiudex, Rege in terram adueniente, teneantur ad curiam Regis venire, et iudicare. exceptis cauſis de haereditate: quas Regi, vel Baronibus referent iudicandas.

Kazimir. Viſliciæ 1368. Fol. 10. QVia ex multiplicitate Judicum, (prout experientia nos edocuit) in cauſis ſuper eodem facto, varię et diuerſimodę plerunq; ſententię proferebantur: ideo volentes certum numerum ſtatuere Judicum, et occurrere varietati prędictę, Statuimus: quòd vnus in Craco-

in Cracovień. et alter in Sandomirień. terris, Iudices noſtri habeantur. ita quod dum Nos contigerit alicuius terrarum earundem limites ſubintrare: volumus quod Iudex, et Subiudex terrę, infra cuius limites morabimur, in curia noſtra, de cauſis iudicare et cognoſcere teneantur. declarantes poteſtatē eorundem Iudicum: Quod deinceps in quibuſlibet cauſis magnis, etiā haereditarijs, terminos vltra tres ſeptimanas non poſſint, nec valeant aſſignare. Sed cum quaeſtio fuerit haereditaria: Iudex, vel Subiudex, eandem quaeſtionem teneatur nobis referre. cuius cognitionem, in Noſtra Baronumq́z noſtrorum praeſentia, volumus et decernimus pertractari. Et ſi aliquo impedimento fuerimus praepediti: tunc ſex, vel ad minus quatuor Baronibus, per Nos Iudici et Subiudici adiungendis, ipſe Iudex cum Subiudice, vna cum dictis Baronibus, eandem quaeſtionem, ſeu cauſam haereditariam, definiendi et cognoſcendi habeant plenam facultatem.

De eiſdem cauſis.

Cauſę Iudiciarię Iudici, iuxta Statutum committantur.

Nullus Iudex poteſt effici Capitaneus illius terrae, cuius eſt Iudex

Item cum ex hoc non modica ſubditis noſtris contingant diſpendia: ſi Iudices in terris, in quibus praeſint Iudicijs, in Capitaneos praeficiamus: propterea exnunc et in antea, nolumus aliquem Iudicem illum, terrę illi in Capitaneum praeponere: in qua Iudicio praeſidet, et Iudicij obtinet poteſtatem. Iagello in Czyrwiensko, 1422. Fol. 48.

Iudex, et Notarius Caſtrenſis, et Vicecapitaneus ex Iudice vel Notario Terreſtri, ne ſint: et ſint poſſeſſionati.

Quia quodlibet officium, habet ſua negotia: amplius non debent tenere Iudices, et Notarij Terreſtres, Caſtrenſia Iudicia, vel Notariatus vna cum Terreſtribus. ſed tamen Iudex Caſtrenſis, et Vicecapitaneus, poſſeſſionati eſſe debent. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Iudex Caſtrenſis electus, in primis terminis Caſtrenſibus, coram Capitaneo vel Vicecapitaneo iuret.

Sigiſmun. Auguſtus 1550. Iudices Caſtrenſes ſint Iurati: et in primis Terminis, Iuramentum præſtent: ſub pœna priuationis Officij: coram Capitaneis, ſeu Vicecapitaneis locorum.

Iudices ſecundum Conſtitutiones iudicent.

Kazi. iij in Nieſzowa 1454. Iudices terrarũ Regni noſtri, Cõſtitutionibus innixi, et ex ipſis eruditione ſumpta, in iudicando conſeruent ſtateram aequitatis.

Iudices Caſtrenſes ſint iurati.

Sigiſmun. Cracouię 1532. B I. Iudices Caſtrenſes ſint iurati: iuxta tenorem Statuti, ſuper eo conditi: et officia illis incumbentia, diligenter curent: et per ſemetipſos expleant.

Iudices in ſuis terris reſideant.

Ioan. Alb. Petric. 1496. Fol. 105. Item cum nonnulli ſubditi noſtri, aut domicilia propria, aut ſeruitiorũ ſuorum officia terris in alijs obtinentes, Iudicatus terrarum, in quibus non reſident occupare, et officij miniſteria negligere ſepenumero viderentur: Nos ſuper hoc conſultationem habentes generalem, cum Prælatis et Baronibus vniuerſis, Decreuimus ſtatuendum: vt in ſingulis terris Iudices terrarum reſidere, et iuſtitiam miniſtrare petentibus, per ſe, et perſonaliter teneantur. alioquin ſi interim Iudicijs, non præeſſent, nec in terra reſiderent: extunc anno decurſo Iudex nouus, per Nobilitatem terrę illius eligatur: iuxta conſuetudinem antiquitus conſtitutã.

Officiales Iudicij in Conuentu eligantur.

Alexand. Radom 1505. Fol. 118. Officiales Iudiciorum eligantur in Conuentionibus Terreſtribus: iuxta conſuetudinem diu obſeruatam: alias, iuxta Conſtitutiones, in Ioannis Alberti Regis Priuilegio ſcriptas: electiq; præſtent, noſtri præſentis Statuti vigore, Iuramentũ: nec habeant ſubſtitutos, excepta infirmitate: ſub amiſſione Officiorũ.

Iudex poſt reſponſionem Rei, ſententiam ferat.

Kazimirꝰ Fol. 94. Poſt reſponſionem verò Rei, ſuper Propoſitione Actoris, Iudex amputatis controuerſijs, et altercationibus ſuperfluis, vnicuiq; partium faciat iuſtitiam.

De Iudicibus perſonaliter iudicaturis.

Kazim. iij Fol. 88. Item decernimus: quod Iudices et Subiudices, proprijs in perſonis, et non per camerarios, Iudicijs tenebuntur præſidere

pro ſum-

pro ſummis centum Marcarũ, triginta Marcis extendentibus, nullo pacto iudicabunt.

¶ Abrogata haec eſt lex, in parte. Vide in Titulo IVDICIA. Fol. 127.

Iudices in primis Terminis coram Palatino vel Caſtellano iurent. quorum ſententia retractata famae non nocebit.

IVdices Terreſtres et Caſtrenſes, Subiudices, et Notarij ſint iurati: et in primis Terminis Terreſtribus Iuramentum praeſtent: ſub poena priuationis Officij: Terreſtres videlicet Iudices, ac Subiudices, coram Palatinis ſuis, aut Caſtellano illius terrę: Caſtrenſes verò Iudices, coram Capitaneis, aut Vicecapitaneis locorum. ſententia tamen eorum, ſi quando retractata fuerit, honori et bonę exiſtimationi ipſorum non nocebit. Sigiſmun. Petrico. 1519.

SIMILIS. Iudices Terreſtres, necnon Subiudices Terreſtres, ſint iurati: iuxta tenorem Statuti, ſuper eo conditi. Sigiſmun. Cracouię. 1537.

Iudex cum Subiudice, deinceps per ſe iudicent.

AC bonum et conſultum eſſe videtur: quòd Iudex ac Subiudex particularibus perſonaliter Terminis, cùm poſſint pręſideant. ſicut in Maiori Polonia eſt conſuetum. Wladiſl. Iagello Cracouiæ & Vartæ 1423.

Iudex et Subiudex ac Notarius ſiue Camerarius iudicẽt, quater in anno. niſi infirmitas et Reip. negotium impediat.

IN primis quoniam crebriuſcule contingit, Iudicia non teneri Terreſtria: propter abſentias eorum, è quorum authoritatibus generalis dependet adminiſtratio iuſtitię: idcirco ſtatuendũ putauimus, et Statuimus: Vt in ſingulis terris Regni noſtri, Iudicia Terreſtria quater in anno celebrentur. quibus Iudiciorum Terminis interſint, et eis praeſideant illi: qui ad Iudicia celebranda, ratione Dignitatis aut Officij pertinent. Si verò non intereſſent, neq; alium à ſe ſubſtituerent: nihilominus Iudex cum Subiudice, Terminos et Iudicia iudicabunt: non obſtante abſentia illius et illorum, qui intereſſe debuit et debuerant: et ſimiliter Camerarij ſui, Camerariorum eorundem. Tamen ad minus Iudicijs, et Terminis eiſdem, Iudex cum Subiudice ac Notario, intereſſe teneantur. pro quibus ſi aliquis eorundẽ trium Ioan. Alb. Petric. 1496. Fol. Xcv.

Officiali-

Officialium Terreſtrium non venerit, aut omnes non venerint: extunc puniendus, puniendi'q; erunt 14 Marcarum poena, fiſco Regio irremiſſibiliter applicanda: vera infirmitate, et Reipub. negotijs exceptis: ſi eis impediti, ad Iudicia venire non poſſent, vel eisdem non intereſſent.

Quando Iudex non poteſt redargui.

Kaz. Mag. INſuper Statuimus: quod in noſtra praeſentia, vel coram noſtro Capitaneo, vel quando generales Termini tenentur, Palatinis vel Baronibus praeſentibus, Iudex iudicans non poſſit de malo Iudicio redargui: cum non ipſe ſolus, ſed caeteri et plures iudicant ſupradicta.

Alexand. Radom 1505. Fol. 118.

Iudices non habeant ſubſtitutos, infirmitate excepta.

Sigiſmun. Cracouię 1532. B I.

OFficiales Iudiciorum non habeant ſubſtitutos: excepta infirmitate: ſub amiſſione Officiorum.

SIMILIS. Iudices Terreſtres, necnon Subiudices, iuxta tenorem Statuti, ſuper eo conditi, Officia illis incumbentia diligenter curent: et per ſemetipſos expleant.

Iudex, Subiudex, ac Notarij, a' Nobilibus eligantur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

VT in omnibus rebus libertas Nobilium conſeruetur: libera electio Iudicis, et Subiudicis, ac Notarij, illis eſſe debet. Nos autem nemini alij tale Officium dabimus: niſi vni ex his quatuor viris, qui quidem ab omnibus generaliter fuerint electi: et Nobis patentibus literis illorum declarati.

Iudex a' partibus inquirat: an habeant adhuc aliqua munimenta.

Sigiſmun. Petrico. 1523.

DEbebit autem Iudex praeſidens, a' partibus comparentibus, ante ſententię prolationem inquirere: an haberent aliqua ſua munimenta, vel documenta, defenſionesq; iuridicas, ad cauſę proſecutionem opportunas. ne homines ſimplices ruditate ſua, in cauſis ſuis ſuccumberent.

De Iudice inculpato.

Kazim. iij Fol. 87.

SI quis contra Iudicem quenquam attentauerit, eum'q; inculpauerit,

paucrit, aliàs Ruſſij: extunc ſolummodo illa cauſa, in qua Iudici derogauerat, non debet iudicare. aliæ verò omnes cauſæ, coram eodem Iudice vertentes iudicentur, eo non abſente.

Iudex in cauſa ſua alium ſurroget, Succamerario excepto.

QVòd ſi aliquando euenerit, quòd Iudex vel Officialis, tam Terreſtris quàm Caſtrenſis, haberet actionem apud Iudicium vel Officium ſuum, cum quauis perſona: licebit illi in locum ſuum, ad iudicandum illam rem, Nobilem aliquē in illa terra poſſeſſionatum, ſine ſurrogatione Regiæ Maieſtatis collocare. qui quidem Nobilis, non tenebitur Iuramentum præſtare. Excepto tamen Succamerario: ſi quis cum eo granicies facere debet: tum Succamerarius tenebitur ſurrogationē à Nobis accipere. quod ſi nollet: tum is, qui cum eo actionem habet, à Nobis illam petet: et Cancellaria noſtra tenebitur illi concedere. Sigiſmun. Auguſtus Varſauiæ 1557.

¶ Iudices à Iudicijs abſentes, iurent: ſe propter legitimam cauſam, hoc eſt, infirmitatem abfuiſſe. Vide in Titulo COLLOQVIA. Fol. 47.

¶ De illo, qui ſententiam Iudicis redarguit, Vide in Titulo SENTENTIA.

¶ Iudices et Subiudices prouidere debent: vt Inſcriptiones diligenter inſcribantur. Vide in Tit. INSCRIPTIO. Fol. 115.

¶ Iudex ſi non poterit purgare ſententiam: pœnam ſoluat. Vide in Titulo SENTENTIA.

IVDICIA.

Ad locum Iudicij armatus nemo veniat.

CVm Iudiciorum tribunalia, ad dicendam et diſcernendam iuſtitiam, dexteræ excelſi propriiſſimè diuinitus fuerint reſeruata: nobis tandem mortalibus, qui vices gerimus ſolicitudinū mundanarum, commodata: Nos cùm in nomine iuſtitiæ, veritatem in veritate, Deum dictum implicitè credamus, Statuimus: Vt ob reuerentiam Iuſticiæ, et tribunalis, quod ex parte Dei iudicantibus conceditur nobis, nullus in domum, vbi Iudicia Terreſtria celebrantur, cum armis quibuſcunq; vel communibus, vel excogitatis intrare audeat, ſecus faciens, pœna quatuordecim Marcarum per Iudicium puniatur. Cuius arma Capitaneus vel Burgrabius Terreſtris, ſi Iudicio præſidet, aut Officiales Ioan. Alb. Petric. 1496 Fol. 106.

Iudicio

Judicio præſidentes pro ſe tollent. Et ſi quis auſu temerario, in Judicio gladium, vel cultrum, vel lanceam exerere vibrareq́ꝫ pręſumeret: ſexaginta Marcarum pecuniarum, in terra currentium, Judicio exoluat. quod ſi aliquem vulnerauerit: collo priuetur. talesq́ꝫ violatores, per loci Capitaneum vel Burgrabium detineantur incarcerandi: vſq́ꝫ ad ſatisfactionem, et ſolutionem pœnarum ſupraſcriptarum:

De poena eorum: qui manu armata, ad Judicia, et Conuentus generales et particulares, veniunt.

Sigiſmun. 1507. Folio 5. Qvamuis in Conſtitutionibus nouis, diuę memorię Sereniſſimi Joannis Alberti praedeceſſoris et germani noſtri chariſſimi, prouiſum fuerit: qua poena afficiendi ſint, qui cum inſolentia et manu potenti, ad Judicia veniunt: tamen quia non ſolum in Judicijs, ſed etiam in Conuentionibus generalibus et particularibus, ac Conuentibus, qui de Noſtro, vel Conſiliariorum noſtrorum mandato fiunt, varię contentiones, et ex his etiam ſeditiones, impedientes ac interrumpentes eorundem Conuentuum publicas conſultationes, oriri conſueuerunt: Statuimus et decernimus: (quo maiori ſeueritate huic incommodo amouendo conſulatur) Quod ſi quis in armis, vel cum armis, inſidias et ſeditionem, ad violentiam praeferentibus, ad praefatos Conuentus aut Judicia venerit: tanquam pacis communis violator, poena capitis puniatur. quam ſi forte fuga euaderet: bona eius confiſcentur. Et hoc Statutum ad perſonas cuiuſlibet ſtatus, conditionis, et praeeminentię extendimus: praeſertim vero in Capitaneos. qui cum aliorum ſecuritati prouidere debeant: ſi quid tale in oppoſitum, et contra hoc Statutum commiſerint: merito eadem poena, aut etiam ſeueriori, puniendos eſſe decernimus.

Judicia certis in locis ſunto.

Kazim. in Viſlicia 1368. Fol. 12. Qvia plerunq́ꝫ habentes Juriſdictionem, a caſu, et pro libito ſuę voluntatis, conſueuerunt ad Judicium acceptare, vel eligere ſibi loca quaelibet indeterminate: et ideo, vt quiſq́ꝫ ſuis terminis ſit contentus, Statuimus: quod Cracouienſis Caſtellanus, in tribus duntaxat locis, Cracouię, in Andrzeiow, et in Wieliczka, ſua debet et tenetur Judicia pertractare. alias, tanquam non a ſuo Judice, quicquid factum fuerit, vel iudicatum, nullam habeat facultatem. idq́ꝫ de omnibus Judicibus fieri ſtatuimus.

Quis mo-

Quis modus et ordo ſit ſeruandus, in perſonis vocandis ad Judicium.

Et vt facilius et ſine clamore, vel ſtrepitu, cauſarum expeditio habeatur, Statuimus: Quod ad locum audientię, in quo Judices præſident, non ſecundum merita perſonarum, nec ſecundum maioritatem, vel minoritatem cauſarum, ſed ſecundum ordinem litigantium, tantummodo Actor vel Reus vocati accedentes, per Judices audiantur, et expediantur. Ordinem autem, in vocando ipſos litigantes, ad præſentiam ipſorum Judicum, taliter duximus deſcribendum; Quod ſcriptor cauſarum, ſub pœna priuationis ſui Officij, non aliter quàm ſecundum ordinem Citationum, litigantes per Miniſterialem vocandos pronuntiabit, ſeu nominabit. ita quòd qui prius ad cauſam prouocauerit, prius nominetur, et expediatur: et ſic deinceps, videlicet qui ſecundo loco, ſimiliter loco ſequenti: et taliter, donec ad extremos procedatur. Quòd ſi altera partium vocata, ſe præſidentibus non exhibuerit: ſiue quouis caſu fuerit impedita: et tribus vicibus euocata: tunc mox pars aduerſa, quę fuerat præſens, de audientia remoueatur. et alij litigantes, ſecundo loco inſcripti, nominentur: et ad audientiam euocentur. Et nihilominus pars, quę fuerat abſens, et tribus vicibus euocata, ſi circa extremam horam meridiei, Judice quaſi ſurgere volente, iterum et ſecundò tribus vicibus euocata, non curauerit parere: extunc condemnetur. Si quis autem eo tempore, quo Judices præſideant, ad locum in quo præſident, præterquã ad petendam Citationem, vel de ſpeciali ipſorum Judicum licentia et mandato, quauis præſumptione vel temeritate, intrare præſumpſerit: abſq; aliqua remiſſione, pœna, quę dicitur Piątnadzieſta, per Judices puniatur. Kaz Mag. Viſlicię. Fol. 11.

De ſecuritate Judiciorum.

AD præcludendam viam audacię hominum, (qui ad Judicia, vbi ſumma pax et tranquillitas eſſe debet, non ſolùm ipſi armati, ſed etiã magnis cateruis ſtipati venire: atq; ibidem in locis Judiciorum, non ſolùm rixas aut contentiones, ſed etiam pugnas et bellum facere, præſumunt) Statuimus: vt in omnibus Judicij locis, vbi Judicia aguntur, toto tempore Judiciorum, atq; ante Judicia octo diebus, et poſt alijs octo diebus, plena et omnimoda ſecuritas fiat, ad ea ipſa Judicia veniendi: et in illis negotia ſua curandi: domumq; propriam tutò cuilibet redeundi. Quod ſi quiſpiam huiuſmodi libertatem, et ſecuritatem publicam, ſub SIGiſmũ. 1538. C 2.

præſcripto tempore, quomodocunq; , et in quacunq; perſona violauerit : talis puniri debet, non ſecus, quàm ſi Saluum conductum noſtrum Regium violauerit.

Quòd Statutum tenendum eſt, de ſecuritate Judiciorum editum.

SIGIſmũ. QVoniam intereſt omnium, vt ad Judicia tutò venire, atq; abſq; vllo metu verſari in illis liceat: (cùm non alibi pax maior, & tranquillitas requiratur: quàm vbi Judex, et aliæ publicæ perſonæ præſunt : alij verò pro iuſtitia Jus petunt) Volumus hac de re Decretum noſtrum obſeruari : quod anno Domini 1 5 0 7, Cracouiæ factum per Nos fuit , tempore fœlicis Coronationis noſtræ. quod verò Petricouiæ, in proximè præterito Conuentu ea de re factum, abrogamus et tollimus.

De violentia, in Judicio commiſſa.

KAzimir. Fol. 87. VT violentiæ et inuaſiones in Judicijs ſecludantur, et viæ calumniatoribus amputentur, Decernimus : Si quis auſu temerario Judicium inuaſerit, et violentiam commiſerit: in cauſa ſua, quam coram Judicio habet, vel habiturus erit, ſecundum pœnã ſtatutam punietur : et duodecim ſeptimanis mancipetur, et carceribus recludetur.

Judicium olim, tantum pro paruis ſummis iudicabat.

Kazi. iij in Korczyn 1 4 5 1. Fol. 88. ITem Decernimus: quòd Judices et Subiudices, pro ſummis centum Marcarum, triginta Marcis extendentibus, nullo pacto iudicabunt.

Sed iam Judicium omnes cauſas iudicat.

SIGIſmũ. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 33. VOlumus autem, vt liceat vnicuiq; aliũ quempiam, pro quacunq; ſumma pecuniæ, vel iniuria hæreditaria, et perſonali, aut bonis quibuscunq;, totiens quotiens citare ad Judicium Terreſtre. vbi citatus parere, reſpondereq; tenebitur et debebit : non excipiendo ſe ad Terminos generales, ob ſummæ magnitudinem. vel potiùs licebit Judicibus Terreſtribus, etiam pro magna ſumma iudicare: cùm licebit vnicuiq; partium appellare.

Nemo ad Judicium cum ſtrepitu accedat.

Plerunq;

PLerunqȝ fit: quod aliqui, propter cauſas conſanguineorum, vel familiarium ſuorum, ad Judicia venientes, per ſtrepitum et importunam ſuam acclamationem, et infeſtationem, ſententiam ſeu victoriam cauſarum reportare conſueuerunt: vnde ſuper hoc prouidere volentes, Statuimus: quod deinceps nemo, cuiuſcũqȝ ſtatus vel conditionis exiſtat, propter cauſam conſanguinei, vel familiaris, aut ſeruitoris, ad Judicium venire tali modo, non ſeruata quadã reuerentia, et diſcreta decentia, præſumat. Quod ſi quis contra facere præſumpſerit: pœna, quę dicitur Piątnadzieſta per Judices puniatur, noſtrę camerę applicanda.

Ka. Mag. Viſlicię. 1 3 6 8. Fol. 13.

Judicium tantum ad petendam Citationem accedatur.

SI quis autem eo tempore, quo Judices præſideant, ad locum in quo præſident, præterquam ad petendam Citationem, vel de ſpeciali ipſorum Judicum licentia et mandato, quauis præſumptione, vel temeritate intrare præſumpſerit: abſqȝ aliqua remiſſione, pœna quę dicitur Piątnadzieſta, per Judices puniatur.

Kaȝ. Mag. Viſliciæ, 1 3 6 6. Fol. 11.

De inhonorato Judicio.

ITem, ſi quis Judicium inhonorauerit: aut poſuerit ſe in menſa, vbi iudicatur: pœnam trium Marcarum ſuccumbet. pro qua debet ſatisfacere, ſub alia pœna quatuordecim Marcarum, a Judicio non diſcedendo.

Conſuet. Craco. Fol. 122.

Judicia ex Statutis iudicentur.

HViuſmodi aũt Judicia iudicentur, ex libro Statutorũ Regis Kazimiri diuę memorię: et ex Statutis, in Wártá confectis.

Kaȝ. iij in Nieſzowa & Opoki, 1 4 5 4. Fol. 94.

¶ SIMILIS. Judices terrarum, Regni noſtri conſtitutionibus inniri, et ex ipſis eruditione ſumpta, in iudicando conſeruent ſtateram æquitatis.

Idem Rex

De Judicijs, duntaxat á mane ad horam nonam tractandis.

PRaua conſuetudine noſcitur eſſe obſeruatum: quod ſine temporum et horarum differentia, et diſtinctione, per Judices Judicia celebrabantur: et ita pleriqȝ non aliter ad cauſas veniebant pertractandas, quam poſt prandium repleti, et inebriati: propter quod Judicium parui pendebatur, et debilitabatur: reuerentiaqȝ

Kaȝ. Mag. Fol. 11.

Judicis minime obſeruabatur:nec ad veritatem aliquis habebatur reſpectus. Itaqз decernimus,et volumus: Vt certis temporibus, ſiue horis, et cum debita animi diſcretione,Judicia pertractentur et obſeruentur:et quod deinceps Judices,diebus Terminorum, et ad præſidendum conſuetis, a' mane vſqз ad horam nonam,ſiue ad meridiem, in quibuſlibet cauſis debeant præſidere,et cauſas pertractare. Et ſi primo die Terminorum,ad horam meridiei,omnes litigantes,in cauſis et litibus ipſorum,non poterint expediri: volumus quod abſqз alicuius cauſę vulneratione,aut abbreuiatione, diebus proxime' ſequentibus præſidendo, duntaxat ad horam prædictam, omnes et ſinguli litigantes debito modo,ſecundum ordinem infraſcriptum,expediantur.

De Judicijs, tempore proclamati Conuentus generalis.

SIGiſmū. 1538. C 3. Quoniam abuſu quodam inoleuit,Judicia Terreſtria non celebrari,mox vt literę de Conuentu generali ſtatuto emittuntur: (quod fit cum magna iuſtitię negligentia) proinde Statuimus: vt deinceps futuris temporibus, non obſtantibus literis huiuſmodi, et Conuentus generalis publicatione, Judicia Terreſtria vbiqз celebrentur: vſqз ad Conuentum particularem, in vnoquoqз Palatinatu inſtitutum.

De eo,qui aliquem in Judicio,vel coram Judicio vulnerauerit,vel dehoneſtauerit.

Kaz.Mag. Villicię. Folio 39. Statuimus etiam: quod ſi aliquis in Judicio cultellum extraxerit, neqз aliquem vulnerauerit: vt talis deniqз in gratia Noſtra conſiſtat. ſi verò gladium,vel cultellum extraxerit,et vulnerauerit aliquem:pœna,quę dicitur Siedmnadzieſta,puniatur:et illi,quem dehoneſtauerit,pœnā Piatnadzieſta, ſoluere teneatur.

¶ Judicia quater per annum celebrentur. Vide in Titulo TERMINI.

¶ Reliqua de Judicijs, quę vulgò Termini,alias Roki vocantur: Vide in Titulo TERMINI.

IVDICATAE REI EXEQVVTIO.

¶ Vide in Titulo PROCESSVS IVRIS.quo in loco, et Sigiſmundi Proceſſum Juris, et antiquum reperies.

IVDAEI.

Judaei fora in villis non faciant.

Item, cùm Chriſtianis Jura Regni, mercaturas et fora in villis facere prohibeant: multò minus hoc Judæis licere cenſemus. imò ſub grauiſſimis pœnis, ne talia audeant, interdicimus eis, et prohibemus: ſub amiſſione rerum omnium, iuxta Statutum antiquum, confiſcandarum. SIGiſmũ. 1538. B 1.

Modus mercandi Judaeis ſtatuitur: et pactis, cum ciuitatibus initis, ſtent.

Volumus præterea: vt Judæi non habeant liberam mercandi, in omnibus rebus facultatem: ſed modum per Nos ſtatuendum, in mercimonijs ad victum quærendum, vbiqʒ in Regno noſtro teneant, et diligenter obſeruent: atqʒ etiam pacta, et conuentiones, quas cum nonnullis ciuitatibus maioribus Regni noſtri habent, in toto teneant. Idem Rex A 6.

Vadia Judaeis conceſſa, ad communitatem ſunt referenda.

Quòd etiã ad prouidendum ſecuritati eorundem Judæorum, et ad compeſcendam licentioſorum audaciam, eiſdem Judæis in aliquibus locis contulimus vadia, ad magnas ſummas ſe extendentia. quæ quidem non ad ſingulares et priuatas perſonas, ſed duntaxat ad communitatem, aut aliam multitudinem ciuilem, per conſpirationem, tumultum, et ſeditionem, ad perniciem et interitũ Judæorũ excitatã, extendi debere volumus et declaramus. Idem Rex B 1.

☞ Judaeorum libertatis et Juris Priuilegium, per Boleſlaum Ducem Maioris Poloniæ, proauum Kazimiri Magni Poloniæ Regis, in Kaliß, in craſtino Aſſumptionis virginis Mariæ, Anno Domini M. CC. LXiiij. editum: tandem Cracouiæ in die Beatorum Dionyſij et ſociorum eius, Anno Domini M. CCC. XLiij. per dictum Magnum Kazimirum Regem Poloniæ, et eiuſdem Boleſlai pronepotem confirmatum. quòd nos Alexander Rex, non confirmando confirmatione ſpeciali, ſed ad cautelam defenſionis contra Judæos Priuilegijs Regni, in iſtum codicem congeſtis aſcribi mandauimus: atqʒ ſic eius ſequitur tenor. Fol. 163.

IN Nomine Domini Amen. Ne decreta Regia, cum fluxu temporis à memoria deciderent hominum: digne prudentum ratio ſtabiliuit, ea apicibus literarum, propter notitiam futurorum commendare. Quapropter nos Kazimirus, Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæ Dominus et hæres, notitiæ vniuerſorum, tam præſentium quam futurorum, præſentibus declaramus: Quòd cùm Noſtram noſtrorumq; Baronum præſentiam accedentes, viri idonei noſtriq; fideles, Iudæi terrarum noſtrarum, nobis Priuilegium Ducis Boleſlai, diuæ memoriæ quondam Ducis Poloniæ, protaui noſtri chariſſimi, ſuper Iuribus ſuis oſtendiſſent, ſupplicárunt humiliter: vt ipſum Priuilegium noſtro Regio inſigni, innouare et confirmare dignaremur. Priuilegij autem eiusdem, de verbo ad verbum talis tenor extat.

IN Nomine Domini Amen. Humani generis actiones, niſi vigeant voce teſtium, aut teſtimonio literarum, celeriter tranſeunt: et prorſus à memoria relabuntur. Igitur nos Boleſlaus, Dei gratia Dux Maioris Poloniæ, notum facimus tam præſentibus, quàm futuris, ad quorum notitiam deuenerit præſens ſcriptum: Quòd Iudæorum noſtrorum, per totum diſtrictum noſtri dominij conſtitutorū, Statuta et Priuilegia, quæ à Nobis obtinuerunt, de verbo ad verbum, prout in ſequenti ſerie continentur, taliter duximus declaranda.

Contra Iudaeos, non debet admitti ad teſtimonium Chriſtianus: niſi probet per Iudaeum, et Chriſtianum.

PRimum quidem Statuimus: vt pro pecunia, aut pro quacunq; re, mobili vel immobili, aut in cauſa criminali, quæ tangit perſonam, aut res Iudæi, nullus Chriſtianus contra Iudæum, niſi cum Chriſtiano et Iudæo, in teſtimonium admittatur.

Si Chriſtianus pro pignoribus citat Iudaeum, et ille non confitetur: Iudaeus per iuramentum euadat.

ITem ſi Chriſtianus Iudæum impetit, aſſerens, quòd ei pignora ſua obligauerit: et Iudæus diffitetur: et Chriſtianus ſimplicibus Iudæi verbis fidē noluerit adhibere: Iudæus iurando ſuper æquiualente

ualente ſibi oblato,ſuā intentionē probabit:⁊ tranſeat abſolutus.

Si pro minori pecunia,aſſerit Chriſtianus ſe Iudaeo pignus obligaſſe : Iudaeus per Iuramentum probet.

SI Chriſtianus obligauerit Iudęo pignus,aſſerens,quòd Iudęo pro minori pecunia obligauerit,quàm Iudæus confiteatur:iurabit Iudæus ſuper pignore ſibi oblato. et quod Iuramento probauerit,Chriſtianus ei ſoluere non recuſet.

Si Iudaeus dicat, Chriſtiano ſe aliquid mutuaſſe: Chriſtianus Iuramento ſe expurget.

ITem ſi Iudæus Chriſtiano, teſtibus non aſſumptis dicat, ſe pignus mutuaſſe : et ille negauerit: ſuper hoc Chriſtianus,ſolius ſui Iuramento ſe expurget.

Iudaeus pro pignore omnia poteſt recipere : exceptis veſtibus ſacris, et madefactis ſanguine.

IVdæus recipere poterit nomine pignorum, omnia quę ſibi fuerint obligata : quocunq; nomine vocentur : nulla de his requiſitione facta. exceptis veſtibus ſanguinolentis, et madefactis,et ſacris veſtibus : quas nullatenus acceptabit.

Iudaeus contra Chriſtianum iurabit : quòd neſciebat pignus furatum, aut violenter ablatum, dum obligabatur ei.

ITem ſi Chriſtianus impediret Iudæum:quia pignus,quod Iudæus habet, ei furtim, vel per violentiam ſit ablatum : Iudæus iuret ſuper illo pignore : quòd cum recepit, furtim ablatum,vel raptim ignorauerit : hoc in ſuo iuramento implicito, quanto ſit pignus huiusmodi obligatum probabit. et ſic expurgatione facta, Chriſtianus ſortem et vſuram ei perſoluet : quę medio tempore accreuerunt.

Si Chriſtianus apud Iudęum aliquid impignorauit, et Iudaeus ſuum cum illo amiſit : iurabit Iudaeus,et abſoluetur à petitis.

SI autem Iudæus,per caſum incendij,aut per furtum, aut per

vim res ſuas, cum ablatis ſibi pignoribus amiſerit: et hoc conſtiterit: et Chriſtianus, qui hoc obligauerit, nihilominus cum impedit: Judæus Juramento ſe proprio abſoluet.

Ciuitas nihil agat cum Judaeis: niſi Princeps, vel Palatinus. pro reatu vero perſonę, ſolus Princeps iudicabit.

Fol. 165. ITem, ſi Judæi inter ſe de facto diſcordiam mouerint, aut guerram: Judex ciuitatis noſtrę, nullam Juriſdictionem ſibi vendicet in eosdem: ſed Nos tantummodo aut noſter Palatinus, vel eius Judex, Judicium exercebit. Si aũt reatus vergit in perſonam: nobis tantummodo hic caſus reſeruabitur iudicandus.

Pro vulnere Judaei, poena debetur Principi, et Palatino, ac laeſo.

ITem, ſi Chriſtianus Judæo vulnus qualitercunqꝫ inflixerit: reus Nobis, et Noſtro Palatino pœnam ſoluat, (ſecundum quod noſtram poterit inuenire gratiam) noſtrę camerę deferendam: et vulnerato ſatisfaciat, pro curatione vulnerum, et expenſis. vt Jura terrę noſtrę requirunt, et exigunt.

Pro capite Judaei poena debetur Principi, videlicet confiſcatio bonorum.

ITem, ſi Chriſtianus Judæum occiderit: digno Judicio puniatur: et omnia Rei mobilia et immobilia, in noſtram transeant poteſtatem.

Pro plaga Judaei non ſanguinolenta, poena debetur Palatino, et laeſo ſatisfactio.

ITem, ſi Chriſtianus Judeum ceciderit: ita tamen, vt ſanguinem non effundat: per Palatinum requiretur, ſecundum terrę noſtrę conſuetudinem, ab eodem: et percuſſo ſeu læſo ſatisfaciat. quemadmodũ in terra noſtra eſt conſuetum. Si verò pecuniã habere non poterit: idem pro commiſſo, ſicut iuſtum fuerit, punietur.

De telonio, à Judaeis exigendo.

VBicunqꝫ Judeus dominium noſtrum tranſierit, nullus ei aliquod impedimentũ pręſtabit: nec moleſtiã inferat, aut grauamen. Sed ſi

Sed ſi aliquas merces, aut aliquas res duxerit, muta debeat ex eis prouenire: per omnia mutarũ loca. Ipſe quoqꝫ Iudæus non niſi debitam ſoluat mutam: quam ſolueret vnus ciuium ciuitatis illius: in qua Iudæus eo tempore commoratur.

¶ Idem vide in Titulo, TELONIVM.

De ductione Iudaeorum mortuorum.

SI Iudæi, iuxta ſuam conſuetudinem, aliquem ex mortuis ſuis, aut de ciuitate in ciuitatem, aut de prouincia in prouinciam, aut de vna terra in aliam duxerint: nihil ab eis, per Notarios noſtros volumus extorqueri. Si autem Notarius aliquid extorſerit: vt prædo, volumus puniatur.

De diſſipatione Cemiterij Iudaeorum.

ITem, ſi Chriſtianus cemiterium eorum, quocunqꝫ modo diſſipauerit, aut inuaſerit: volumus, vt ſecundum terræ noſtræ conſuetudinem et Iura, grauiter puniatur: et omnia ſua cameræ noſtræ proueniant, quocunqꝫ nomine nuncupentur.

De violentia Schole Iudaeorum.

SI aliquis temerariè iactauerit, ſuper Scholas Iudæorum: noſtro Palatino duo talenta piperis, volumus vt ſoluat.

De poena Iudicis contra Iudaeum.

ITem, ſi Iudæus Iudici ſuo, in pœna pecuniaria, quæ Wándel dicitur, reus inuentus fuerit: pœnam talenti piperis, quæ ab antiquo eſt impoſita, ſoluat eidem.

De contumacia Iudaei: qua poena puniatur.

SI Iudæus per edictum ſui Iudicis, vocatur ad Iudicium: et primò, et ſecundò non venerit: pro vtraqꝫ vice pœnam, quæ conſueta eſt ab antiquo, perſoluat. ſi ad tertium edictum non venerit: pœnam quæ ſequitur, ſoluat Iudici memorato.

Si Iudaeus Iudaeum vulnerauerit.

ITem, ſi Iudæus Iudæum vulnerauerit: pœnam Iudici ſuo, ſecundum terræ noſtræ conſuetudinem, ſoluere non recuſet.

De occulta Iudaei interfectione.

Si Iudæ-

SI Judæus clàm fuerit interfectus: vt per teſtimonium conteſtari non poſſit is, qui eum interemit: ſi poſt Inquiſitionē, ſuſpectum habere cœperint Judæi: Nos Judæis contra ſuſpectū Judei occiſorē, patrocinium iuſtitię adhibemus, Jure mediante Rei.

De violentia manuali in Judaeum.

Fol. 166. ITem, ſi Chriſtiani alicui Judæo manus iniecerint violentas: ſecundum quod Jus terrę noſtrę exegerit, punientur.

De poteſtate Judicis Judaeorum.

ITem, Judex Judæorum, nullam cauſam ortam inter Judæos, in Judicium deducat: niſi fuerit per querimoniam inuitatus. Item Judæi circa Scholas vel vbi elegerint, debent iudicari.

De accreſcentia vſurarum.

ITem, ſi à Judæo Chriſtianus pignus ſuū abſoluerit, vſuraſq; non perſoluerit: eaſdem ſi infra menſem non dederit, illis vſuris accreſcant vſurę.

De hoſpitatione in domo Judaei.

ITem, nullum volumus in domo Judæi hoſpitari.

De literis, et poſſeſſione bonorum Judaei immobilium.

SI Judæus, ſuper poſſeſſiones, aut literas bonorum immobilium, pecuniam mutauerit: id quoq; ille, cuius res eſt, probauerit: Nos Judęo ⁊ pecunias, et literarū pignus abiudicari ſtatuimus.

De Judaeorum pueris.

ITem, ſi aliquis, vel aliqua, puerum Judæis abduxerit: volumus condemnetur, vt fur.

De poteſtate Judicis Judaeorum, ſcilicet de pignore iudicandi.

ITem, ſi Judæus receperit à Chriſtiano pignus: et per ſpatium anni tenuerit: ſi pignoris valor mutuatam pecuniam non exceſſerit: Judæus Judici ſuo pignus demonſtrabit. ſi verò pignus bonum non fuerit: Palatino noſtro, vel ſuo Judici oſtendet: vel po-

vel poſtea vendendi habebit poteſtatem. Si idem pignus, antequam annus tranſierit, ſuo Iudici demonſtrabit: ſi quidem pignus apud Iudæum, diem et annum remanſerit: nulli ſuper hoc poſtea reſpondebit.

Iudaei non iudicentur die feriata ſua.

VOlumus: vt nullus Iudæum, ſuper ſolutione pignorum, in ſuo feriato die audeat coarctare.

De ablatis pignoribus Iudaeis, per aliquem.

ITem, quicunq; Chriſtianus, per vim abſtulerit pignus ſuum à Iudæo: aut violentiam, in domo ſua exercuerit: vt diſſipator noſtrę camerę, grauiter puniatur.

Iudaeorum exceſſus, in Scholis iudicentur eorundem.

ITem, contra Iudæum, non niſi in Scholis, vel vbi iudicantur omnes Iudæi, in Iudicio procedatur. exceptis Nobis, et noſtro Palatino: qui eos poſſumus ad Noſtram præſentiam euocare.

De impetitione Iudaei per Chriſtianum, pro puero interempto.

IVxta Conſtitutiones Papę, in nomine noſtri patris ſancti diſtrictius prohibemus: ne de cætero Iudæi ſinguli, in noſtro dominio conſtituti, debeant culpari: quòd humano vtantur ſanguine. cùm iuxta præceptum Legis, ab omni prorſus ſanguine ſe Iudæi contineant vniuerſi. Sed ſi aliquis Iudæus, de occiſione alicuius pueri Chriſtiani, per Chriſtianum fuiſſet culpatus: tribus Chriſtianis, et totidem Iudæis, conuinci debet: et poſtquam conuictus fuerit: tunc ipſe Iudæus, tantummodo pœna quę ſequitur puniatur, crimine pro commiſſo. Si verò ipſum teſtes ſupradicti, et ſua innocentia expurgabit: pœnam Chriſtianus, quam Iudæus pati debuerat, non immeritò ſuſtinebit.

Aequalis pecunia, ſiue debitum, ſemper Iudaeo reddatur, cum vſura.

ITem ſtatuimus: vt quicquid Iudæus mutuauit, ſiue aurum fuerit, ſiue denarij, ſiue argentum, idem ſibi ſolui vel reddi debet: cum vſura debita, quę accreuit.

De equis,

De equis Judaeis obligatis.

VOlumus: vt Judæi equos qualeſcunq; generaliter omnes, manifeſte, atq; in luce diuturna, pro pignore recipiant. Si aũt aliquis equus, apud Judæum, furatus per Chriſtianum aliquem inueniretur: Judæus ſe iuramento proprio expurgabit, dicens: Quia eundem equum manifeſte, et in die, pro tanta, quantam dedit pecuniam, impignoratum habuit: & credebat, non furatum.

De falſa moneta quęrenda apud Judaeos.

Fol. 167. ITem inhibemus: vt Monetarij in noſtro dominio conſtituti, Judęos cum falſis denarijs, vel rebus alijs, ſoli abſq; noſtro nuntio, vel noſtri Palatini, ſeu abſq; ciuibus honeſtis, quoquo modo detinere, vel capere non præſumant.

De clamore Judaei, in nocte, pro violentia.

STatuimus: quod ſi Judæus aliquis compulſus nimia neceſſitate, noctis tempore clamauerit: et ſi vicini Chriſtiani præſtare non curauerint auxilium oportunum, nec venerint ad clamorem: quilibet vicinus ſuus Chriſtianus triginta Solidos teneatur.

De comparatione et emptione victualium.

STatuimus etiam: vt Judæi vendant omnia libere, et emant: panem tangant ſimiliter vt Chriſtiani. prohibentes verò pœnam noſtro Palatino, pro eo ſoluere tenebuntur. Et vt omnia quę pręmiſſa ſunt, perpetuę robur obtineãt firmitatis, præſens inſtrumentum, cum teſtiũ annotatione, ipſis pro cautela dedimus, cum Sigilli noſtri munimine roboratũ. Huius verò rei teſtes ſunt Comes Albertus Palatinus Caliſſienſis, Comes ſimul Caſtellanus Gneſnenſis, Comes Jankalis, Comes Mathias Caſtellanus Ledineñ: et alij complures, Barones terrę noſtrę. Actum in Ciuitate Kaliß, in craſtino die Aſſumptionis Marię virginis, Anno Domini 1 2 6 4, octauo Calendas Septembris. Nos igitur, Jure ipſorum diligenter conſiderato, et inſpecto Statuto prædeceſſorum noſtrorum, confirmare eò magis, quàm monere aliqualiter decernentes, benemeritis ipſorum deſiderijs fauorabiliter inclinati. Exnunc prædicta omnia innouamus, roboramus, et ratificamus, in titulum perpetuę firmitatis. In horum aũt euidentiam, præſentes ſunt noſtro Sigillo inſignitę. Actum Cracouię, die Beatorum Martyrum Dionyſij et ſociorum eius, Anno

Anno Domini 1334 præſentibus his Nobilibus noſtris, Spicimiro Caſtellano Cracouienſi, Niſcinio Sandomirienſi, Nicolao Palatino Cracouienſi, Andrea Venatore, Krzywoſande Succamerario Cracouienſi, et aliis multis fide dignis. Datum per manus Sbignei, Præpoſiti et Cancellarij noſtri Cracouień.

Parentes filiorum contractibus, circa aleam, aut cum Iudaeis factis, non obligantur.

VT noxius ludus taxillorum abiiciatur: per quem ſępius iuſti patres, propter filiorum exceſſum, de bonis eorum pelluntur: et abſq; illorum commeritis, ad nimiam deducuntur paupertatem: Statuimus: vt ſi filius quiſpiam, vtriſq; parentibus viuis, et ſanis, ludo amiſerit aliquam pecunię quantitatem: prædicti ludentis parentes non tenebuntur ipſi victori, pro ipſorum filiis, vel filio, ad pecunię perluſę ſatisfactionem. Idemq; dicimus de Iudæis: ſi mutuarent pecuniam tali filio, ſuperſtitibus dicti filij parentibus, et ſanis: quod videlicet eius parentes non teneantur de mutuo: nec aliquomodo compelli debeant, nec poſſunt. Sic etiam dicimus, de omni contractu inito cum filiofamilias: quod non valet, cum ſit in paterna poteſtate conſtitutus: (iuneturq; Senatusconſulto Macedoniano) propter quod non habet alicuius rei dominium, vel aliquam poſſeſſionis traditionem.

Kazimir. Vjſliciæ, Fol. 25.

¶ Idem repetitur in Titulo TAXILLVS.

Iudaei exigant vſuras ſeptimanatim. ſi vero ad literas obligatorias pecunias dent: ad nullam vſuram tenebitur mutuarius.

CVm in vſurarum voragine, ſit inſatiabilis appetitus: extorſioniq; pecuniarum quidam terminum non imponunt: proinde Statuit noſtrorum Baronum, et Nobilium authoritas: Quod Iudæi, Fidei noſtrę Chriſtianę veri inimici, Chriſtianis pecunias ipſorum mutuantes, non plus de vſura, qualibet ſeptimana exigere debent: niſi tantum vnam quartã, alias, vnum Groſſum à Marca, debent et tenebuntur, cum gratiarum actione recipere. Et ſi aliqui Iudæi per nouas deceptiones, ad literas obligatorias pecunias eorum mutuarent: et per duos annos ſuum debitorem ſuſtinerent: pro vſura accreſcente, et pro ſumma principali, debitorem ad Iudicium non prouocantes: extunc ipſo facto vſuram, vltra duos annos accreſcentem, amittere debent: in ſorteq; principali, et ſumma capitali ſola, et abſq; vllis vſuris, debent

Kazimir. Viſliciæ, Fol. 26.

 eſſe con,

eſſe contenti: neq; per eandem literam obligationis, obligantem poterint ad maiorem ſummam compellere: neq; obligatus tenetur ſtare, vel obſeruare ipſis ſuam obligationem, vel promiſſum, vltra hoc ſe extendens.

Iudaei ergo pecuniam ſuper literas ne dent, praeter pignus.

Kazimir. Viſlicię, Fol. 36.

Porro cum Iudaicę prauitatis intentio ſuper hoc verſetur: vt Chriſtianorum bona et diuitias ſemper deprimant, et euellant: conuenit igitur non immeritò ſtatuere: vt nullus Iudæus amplius, alicui Chriſtiano, in Regno noſtro amodo conſtituto, ſuas pecunias, ſuper literas obligationis præſtet, aut mutuet: ſed tantum ad pignus ſufficiens præſtare valebit: ſecundum conſuetudinem antiquitus reſeruatam.

Wladiſl. Iagello. 1423. Fol. 45.

¶ SIMILIS. Peruerſa Iudaica perfidia, cum ſemper ſit et eſt Chriſtianis contraria et inimica: et non ſolum in Fide, nec in corpore, verum etiã in direptione bonorum, et facultatum attractione, quam ſtudioſiſſime intendit: quamuis in Conſtitutione eiusdem capituli, quod incipit, Porro &c. ſit eis prohibitum: quod dare non debeant hominibus, cuiuscunq; ſtatus aut conditionis exiſtant, pecunias ſuper literas et Inſcriptiones, ſed tantum ſuper vadia et pignora: tamen hoc ipſi minimè aduertentes, pecunias ſuper literas et Inſcriptiones dare non ceſſant: etiam contra Iura et Canonica, et Ciuilia, quę arctiſſime hoc prohibent: Ideo volentes noſtris ſubditis terrarum noſtrarũ ſubuenire gratioſè, (prout ex religione Chriſtiana tenemur, et debemus) de cętero Prohibemus: ne Iudæi, ſuper literas et Inſcriptiones pecunias mutuent: ſed ſolum ſuper pignora, vt ſuperius in eodem Capitulo eſt expreſſum. Si quis igitur Iudæorum tales literas de cætero, aut Inſcriptiones exhibuerit, aut ſuper easdem pecunias dederit: extunc tales literę, aut Inſcriptiones, debent eſſe nullius valoris, vel roboris: nec recipiens pecunias huiuſmodi tenebitur procedere, ad earundem ſolutionem.

Iudaei triennio praeſcribunt in Obligationibus, et Inſcriptionibus: ſed nihil ſuper bona dent. quorum et libertates, Iuri diuino et Terreſtri contrariae, abrogantur.

Kaz. iij in Nieſſowa, 1454. Fol. 95.

Item, cum infideles nõ debeant ampliori prærogatiua gaudere, quam

quam Chriſti Dei cultores: nec ſerui debent eſſe melioris conditionis,quam filij: Statuimus: quòd Judæi potiantur Juribus, iuxta Conſtitutiones Warthenſes, prout alij Nobiles terrarum noſtrarum, quantum ad Præſcriptiones: vt videlicet vtantur Pręſcriptione trium annorum, in Obligationibus,et Inſcriptionibus ipſorum. Nec poterint dare aliquam ſummam pecunię,ſuper obligationem aliquorum bonorum,aut ſuper literas Inſcriptionum. quòd ſi dederint: contra huiuſmodi prohibitionē Statuti, eo ipſo pecuniam perdant: Obligatioq3 et Inſcriptio huiuſmodi eo ipſo ſint nullę. Literas etiam quaſcunq3, ſuper libertate ipſis Judæis, in Regno noſtro degentibus,per Nos,poſt diem Coronationis noſtrę conceſſas,et Juri diuino,ac Conſtitutionibus Terreſtribus contrarias,penitus reuocamus,abolemus: easq3 nolumus alicuius roboris,vel momenti fieri. Quam reuocationem,et obligationem eorum,in Regno noſtro per proclamationem publicam omnibus innoteſcere faciemus: hæc omnia rata,grataq3 habere promittimus: et inuiolabiliter obſeruare, et ab alijs obſeruari faciemus: Præſentium noſtrarum,quibus Sigillum noſtrum appenſum eſt,teſtimonio literarum. Actum in Nieſzowa die Sabbato proximo, poſt feſtum Sanctę Elizabet: Anno Domini 1454.

Judaei arbitrio Cancellariorum Regias literas ſoluunt.

Sigiſmun. Cracouię 1511. Fol. 16.

IUdæi ſoluent literas, iuxta arbitrium et voluntatem Cancellarię noſtrę.

¶ Idem in Titulo CANCELLARIA. Fol. 30.

Pignora non conſpiciantur per ſeniores Judaeorum: ſed in libros eorum inſcribantur.

Sigiſmun. Petrico. 1532. B1.

DE conſpiciendis per ſeniorem Judæorum pignoribus,ad Judæos illatis,non videtur nobis factum conueniens: cum ſinguli pignorantes,id maxime vitare,et cauere ſoleant: ne in egeſtate, et indigentia ſua,cuipiam detegantur: ſed Mandabimus,vt res oppignoratę, et dies earum oppignorationis, ſecundum veterem conſuetudinem, in libros Judæorum inſcribantur.

De eodem, Judaei pignora inſcribant in libros.

Sigiſmun. Petric. 1538. A6.

CAeterum pignora debebunt inſcribere in libros: ſecundum Statutum noſtrum,Cracouię in Conuentu Regni generali,Anno Domini 1532,editum.

Iudaeus ſi non ſiſtit euictorem, ſuſpendatur.

Sigiſmun. Petrico. 1538. A 6. QVoniam verò nimia furum licentia, et pluralitas, eo maximè creuiſſe videtur: quòd fures ipſi habeant rerum furto ablatarum, apud Judæos tutam venditionem: Cui malo vt obuiari poſſit, ex conſilio Senatorum Regni noſtri, et poſtulantibus Nuntijs terrarum noſtrarum, Decreuimus decernimusq́ꝫ: Vt ſi Judæi, pro re furtiua ad ſe delata, euictorem ſtatuere non poſſent, aut nollent: in Judicio ad hoc citati, pœna furcę ipſi, vt culpę participes et conſcij, puniri debent.

Iudaei neqꝫ telonijs, neqꝫ vllis officijs praeſint.

Sigiſmun. Cracouię. 1538. A 6. STatuimus inuiolabiliter obſeruandum, Judæos telonijs quibuſcunqꝫ præfici non debere, neqꝫ poſſe: indignum, et Juri Diuino contrarium cenſentes, eius generis homines aliquibus honoribus et officijs, inter Chriſtianos fungi debere.

Glaucis mitris inſigniti prodeant in publicum: ſub poena vnius Floreni. niſi forte in itinere ſint.

Sigiſmun. Petrič. 1538. A 6. ET quoniam Judæi, relicto veteri inſtituto, proiectis ſignis, per quę à Chriſtianis dignoſcebantur, veſtitum Chriſtianis per omnia ſimilem ſumpſerunt: vt inter Chriſtianos dignoſci non poſſint: Statuimus perpetuò obſeruandum: Vt omnes et ſinguli, vbiqꝫ in Regno noſtro Judæi ſigna, hoc eſt, Bireta, aut Capellos, ſeu aliud capitis tegmentū coloris glauci, aliâs Zolthe, vbilibet locorum deferant: viatoribus exceptis. Per viā enim et itinera, licebit eis ſigna eiuſmodi deponere, aut occultare. Quòd ſi quiſpiam ex Judæis, vti transgreſſor huius legis, non deferens capitis tegmentum glauci coloris, Palatino loci, aut eius Vicepalatino, ſeu Judici, ſecundum morem terrę cuiuſlibet, delatus et ibi conuictus fuerit: ſoluere tenetur, totiens quotiens Conſtitutioni contrauenerit præſenti, vnius Floreni pœnam. cuius medietas Palatino, ſeu Vicepalatino, ſeu Judici, et alia medietas inſtigatori cedere debet.

Nobilium Iudaei, in Regia defenſione nihil ſibi promittant.

Sigiſmun. Cracouię. 1539. QVi Nobiles in Oppidis, aut in villis ſuis, Judæos habent: per Nos licet, vt ſoli ex eis fructus omnes, et emolumenta percipiant: Juraq́ꝫ illis, arbitratu ſuo dicant: verum ex quibus Judæis,

nullum ad Nos commodum peruenit, eos vti Iudæorum Iure non permittimus, per Nos et anteceſſores noſtros conceſſo: neqʒ de iniurijs eorum deferri ad nos volumus. vt ex quibus nullum commodum ſentimus: hi etiam nullum in Nobis præſidium habeant collocatum.

Qualiter Iudaei iurare debent.

Statuimus, quod nullus Iudæus iuret ſuper Rodale ipſorum: niſi ſit pro magnis cauſis, quę ſe extendunt vſqʒ ad quinquaginta Marcas argenti: vel ſit ad noſtram præſentiam euocatus. pro minoribus vero cauſis, iurare debet ante Scholas, ad hoſtium dictę Scholę. Sigiſmun. Cracouię. 1539.

Forma Iuramenti Iudaici, contra Chriſtianos.

Quod Iudæus debet conuerti contra Solem ſeorſum, et ſtare nudipes ſuper vnam ſedem, indutus pallio, aut chlamide: et pileũ Iudaicum debet in capite habere. et ſi lapſus fuerit ter: totidem amittit Fertones. ſi quarto: manet reus in cauſa. Tunc dicat is, qui ſibi Iuramentum narrare debet, ſeu prædicere: Helia Iudęe, ego te moneo per has tres literas, et per hanc legem, quam Dominus dedit Moyſi, in tabula lapidea, in monte Sinai: quod liber iſte, aut Rodale hoc, verum et iuſtum ſit: ſuper quod tu, Iudęe iurare debes: huic vero Chriſtiano, pro tali culpa, ſiue cauſa, pro qua duxit te ad Iudicium.

Et praedicetur ei Iuramentum ſic.

Quod tu in hac cauſa non es reus: pro qua hic Chriſtianus te culpat. ita te Deus adiuuet ille et idem: qui cœlum et terram fecit, aërem, et rorem, montes cum vallibus, flores, et gramina. Alexan. Fol. 163. Et ſi tu reus ſis: quod te lepra et venenum inuadat: quę præcibus Eliſæi, Naaman Syrum dimiſit, et Giezi inuaſit. Et ſi tu reus ſis: quod te ignis cœleſtis comburrat, et morbus inuadat caducus, et fluxus ſanguinis. Et ſi tu reus fueris: quod tu pereas in anima tua, et in tuo corpore, et in tuis rebus: et vt tibi accidat, ſicut vxori Lot accidit: quę mutata fuit in ſtatuam ſalis, quando Gomorra et Sodoma perijt: fiat et tibi. Et ſi tu reus es: vt nunquam ad Sinum Abrahę venires: vbi Chriſtiani, Iudæi, et gentiles, ante creatorem omnium rerum reſurgent. Et ſi tu reus es: quod te lex Moyſi deleat in monte Sinai, quã Dominus dedit Moyſi: quam ſolus Deus digito ſuo ſcripſit, in

tabula lapidea. Et ſi tu reus es: quòd te confundat omnis ſcriptura, quę ſcripta eſt in quinqꝫ libris Moyſi. Et ſi tuum Juramentum, non eſt inſtum, nec mundum, atqꝫ verum: quod te Adonay deleat ſuę Diuinitatis potentia: et te ſuſcipiant diaboli, et deducant te in æternã damnationem, in ſecula ſeculorũ. Amen.

IVMENTVM.

Qui interficit iumentum.

Kazim. in Viſlicza 1368. Fol. 34. Statuimus inſuper: quòd interficiens iumentum indomitum cuiuſcunqꝫ, quatuor Marcas: poledrum verò interficiens, tres Marcas: et vbi iumentum, ictu vel plaga, culpa alicuius læſum fuerit ad dorſum, Marcam cum dimidia: et pro poledro ſecundi anni, quinqꝫ Marcas, huiuſmodi plagam vel ictum inferens ſoluere teneatur. vbi verò tertij, quarti, vel quinti anni poledrum, vulgariter Zrzebczá, occiderit: iuxta quod paſſus damnum, ſuper æſtimatione eiuſdem poledri occiſi, Juramento ſuo firmauerit, ſatisfacere teneatur.

Jumenta indomita quamdiu ſub cuſtodia tenẽda.

Ka. Mag. Fol. 35. Statuimus: quòd omnes habentes iumenta indomita, à Vigilia Sancti Adalberti, vſqꝫ ad feſtum Sancti Michaëlis, illa ſub cuſtodia paſcere teneantur. aliàs qui ſecus fecerit, æſtimatione damni conuictus Judicio, et damnum paſſo, cum pœna vnius Marcę, ad ſoluendum ſit aſtrictus. ſed deniqꝫ ipſa iumenta, damnum patiens ad ſuam domum pellere non præſumat.

¶ Jumenta ex damnis abacta, qualiter tenenda. Vide in Titulo PECVS.

IVRAMENTORVM FORMAE.

Juramentum electi Regis.

Alexan. Fol. 161. Ego A. Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Litwanię, Ruſſię, Pruſſię, &c. dominus et hæres, Juro, ſpondeo et promitto, ad hæc ſancta Dei Euangelia, quòd omnia Jura, libertates, Priuilegia, literas, immunitates, Regni mei Polonię, Eccleſiaſticas et Seculares, Eccleſijs, Regno quoqꝫ Polonię, eiuſdemqꝫ Prælatis, Principibus, Baronibus, Nobilibus, ciuibus, incolis, et quibuſlibet perſonis, cuiuſcunqꝫ ſtatus et conditionis exiſtentibus, per diuos prædeceſſores meos, Principes, Reges, et quoſcunqꝫ dominos ac hæredes Regni Polonię, præſertim vero per

diuos,

diuos, Kazimirum antiquum, Loiſch, Wladiſlaum auum, Wladiſlaum patruum, Kazimirum patrem, et Joannem Albertum germanum, meos, Reges Polonię, iuſtas et legitimas donatas, manu tenebo, ſeruabo, cuſtodiam, et attendam: in omnibus conditionibus, atqz punctis: et omnia illicite ab eodem Regno alienata, aut diſtracta, pro poſſe meo, ad proprietatem eiusdem Regni mei aggregabo. terminos etiam Regni mei Polonię, non minuam: ſed pro poſſe meo defendam, et dilatabo. Sic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Dei Euangelia.

Juramentum Conſiliariorum Regni.

EGo J. Juro: quia Sereniſſimo Principi et Domino, domino A. Regi Polonię, fidelis ero: pro eiusqz Maieſtate, et Reipub. Regni ſui, fideliter conſulam: Secreta, quę mihi per ſuam Maieſtatem, et Conſiliarios eius dicentur, contingentia vel M. Regiam, vel Remp. aut vtrunqz, nemini in iacturam Regiam, et Reip. pandam: et pro poſſe meo, vtilitates ſuę M. Regię, Regni, et Reip. augmentabo. Quicquid verò ſciuero, intellexero, aut ſenſero, ſuę M. Regię, Regno, et Reip. nocibile et damnoſum, præcuſtodiam: et ne fiat, me opponam: et illud auertam. Sic me Deus adiuuet, et hoc ſacrum Euangelium. aut, hæc S. Crux. Fol. 161.

Juramentum Magiſtri Pruſſiae.

EGo L. Magiſter generalis ordinis ſanctę Marię virginis, Theutonicorum Princeps, et Conſiliarius Regni Polonię, Juro: quod ab hac hora, et deinceps, fidelis ero, Sereniſſimo Principi domino K. Regi, et ſucceſſoribus ſuis Regibus, et Regno Polonię: et profectum illorum fideliter procurabo: et negotijs Regis, et Regni fideliter conſulam: et ſecreta, quę mihi qualitercunqz communicata fuerint, in eorum detrimentum nulli pandam: pacem inſuper perpetuam, in omnibus ſuis conditionibus, et articulis, obſeruabo et cuſtodiã. Sic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Crux. Fol. 162.

Juramentum Conſiliariorum terrarum Pruſſiae.

JVro, quod nunquam ſcienter ero in conſilio, auxilio, aut factor in tuam læſionem, iniuriam, aut contumeliam, aut honorem, quem habes, aut habiturus es. et ſi contra aliquid adiuuero: pro poſſe meo, vt non fiat, impedimentum præſtabo: aut tibi, quanto citius potero, nuntiabo. ſecreta mihi manifeſtata, ſine tua licentia Fol. 162.

nemini pandam: vel per quod pandantur faciam. ſimiliter tibi et Reip. conſulam: prout videbitur magis expedire. et nunquam ex perſona mea aliquid faciam ſcienter: quod pertinet ad tuam, et Reipub. contumeliam, vel iacturam.

Conſiliarij terrarum Pruſſiae, in medio conſilij ſic iurant.

Fol. 163. EGo A. iuro Sereniſſimo Domino domino Regi Poloniȩ, &c. et ſucceſſoribus ſuis, fideliter conſulere: pro honore, et ſtatu ſuo Regali, ac prouentibus ſuȩ Maieſtatis: ac pro communi bono terrarum Pruſſiȩ, et Regni Poloniȩ: conſilium ſuum ſecrete tenere: et eum in omnibus precuſtodire. Sic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Crux.

Iuramentum Miniſterialium, quando conduntur per Palatinum.

Fol. 163. EGo B. exnunc, et in antea, fidelis ero Sereniſſimo Domino meo Regi &c. negotio Iudiciorū mihi commiſſa, et credita, et Citationes fideliter faciam: ſuper quibuſcunq; negotijs, poſtquam in teſtimonio requiſitus fuero, fideliter recognoſcam: non amore, odio, precio, vel fauore: ſed pro Deo, et iuſticia. nec ero conſentiens cuiquam maliciȩ: quȩ poſſet quoquo modo opprimere veritatem. obediens etiam ero Iudicio Regali, omnia mihi commiſſa, per dominos Palatinos, et alios Officiales Iudicij Terreſtris, fideliter recognoſcam. nec promouebo falſam cauſam: et omnia mihi commiſſa, fideliter, abſq; dolo et fraude promouebo. Ita me Deus adiuuet, et omnes Sancti.

Conſules ciuitatum earundē, et terrarum, ac Nobilium communitas, in ſolio Maieſtatis iurabunt forma infraſcripta.

Fol. 163. EGo N. iuro: quia Sereniſſimo Principi et Domino, domino A. Regi Poloniȩ &c. et ſuis legitimis ſucceſſoribus Regibus, primoq; coronatis, fidelis ero: ſuæq; Serenitatis honorem, ſtatum Regium, et commodum Reip. Coronȩ, et terrarum Pruſſiȩ, pro poſſe meo procurabo: ſuam Serenitatē de omnibus damnis, quȩ ſciuero, auiſabo, et ea manifeſtabo fideliter. Sic me Deus adiu. &c.

Iuramentum Iudicis et Subiudicis.

Ego A.

EGo A. iuro: quia iuſtè, ſecundum Deum, Jus ſcriptum, æquitatem, et partium controuerſias, iudicabo: Recognitionesq; ſuſcipiam, diuitis et pauperis, amici et inimici, ciuis et peregrini, diſcrimine ſublato. et neq; fauorem, neq; odium, neq; præmium, neq; pœnas, mihi propoſita curabo: ſed in iudicando ſolum Deum, et Jus ſcriptum, æquitatem, partium controuerſias, et Recognitiones, In hisq; omnibus conſcientię meę iudicium ſequar, et audiam: aliaq; negotia, mihi incumbentia, fideliter et pro poſſe meo faciam. Sic me Deus adiuuet, et ſancta Crux Chriſti.

Juramentum Notarij.

EGo A. Juro: quia iuſtè, ſecundum Deum, Jus ſcriptũ, æquitatem, et partium controuerſias iudicabo: conſulam Judici: fideliterq; partium Recognitiones, controuerſias, affectationes, ſeu poſtulationes Juridicas, vel Judicis Decreta, in librum Actorũ Terreſtrium inſcribam, et inſcribi curabo: diuitis et pauperis, amici et inimici, ciuis et peregrini, diſcrimine ſublato. et neq; fauorem, neq; odium, neq; præmium, neq; pœnam, mihi propoſita curabo: ſed in iudicando, conſulendo, et ſcribendo, ſolum Deum et iuſticiam ſanctam, et æquitatem, partium Recognitiones, controuerſias, ac Judicis ſententias, in hisq; omnibus conſcientię meę iudicium ſequar, et audiam: aliaq; negotia mihi incumbentia, fideliter, et pro poſſe meo peragam. Sic me Deus adiuuet, et ſancta Crux Chriſti.

Capitanei et Tenutarij Caſtrorum Pruſſiae. ſic iurant.

EGo B. iuro: quia fidelis ero, in Caſtro tenutę meę: illudq; ſeruabo fideliter, Sereniſſimo Principi et Domino, domino &c. Regi Polonię, et ſuis legitimis ſucceſſoribus Regibus Polonię: tranquillitatem et ſecuritatem viarum, et iuſtitiam tuebor: et generali, ſeu ſupremo terrarum Pruſſię Officiali obediens ero. Sic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Crux. Fol. 163.

Juramentum Burgrabij Gedaneñ.

EGo N. iuro: quia fideliter Jus Regium tuebor: et quicquid ad Jus et perſonam Maieſtatis Regię pertinet, attendam, et attentabo, agam et procurabo: vt æquè benè pauperi, ſicut diuiti, iuſtitia miniſtretur. Sic me Deus adiuuet, et hæc S. Crux. Fol. 163.

Juramen-

Iuramentum Notarij exercitus.

EGo N. iuro: quia Sereniſſimo Domino Regi, et Regno Poloniæ, fideliter ſeruiam: omnia damna in exercitibus, et ſtipendiarijs equitibus, et peditibus, ſuæ Maieſtati et Regno Poloniæ, imminentia, diligenter prouidebo, et cuſtodiā: omnes equos, tam perdamnificatos, quàm ad ſtipendium ſeruitij conductos, et conducendos, veraciter conſcribam. et hæc omnia diligenter, et fideliter faciam: nec eadem negligam, vel omittam, cauſa timoris, odij, amoris, fauoris, vel lucri, vel damnorum gratia: ſed omnia damna Maieſtatis Regiæ et Regni, diligenter cuſtodiam: et ea Maieſtati Regiæ vel domino Capitaneo exercituum Regni, fideliter reuelabo. Sic me Deus adiuuet, et ſancta Chriſti Crux.

Iuramentum, quod Valachi præſtare conſueuerunt Regi, et Regno Poloniae.

Fol. Cxlij. NOs Barones Vaſalli, et tota terra Moldauiæ, præſtamus omagium, noſtro et totius communitatis terræ Moldauiæ nomine, Sereniſſimo Principi Domino Kazimiro, et ſucceſſoribus Regibus Poloniæ, et Coronæ Regni Poloniæ: promittimusq;, et iuramus, omnem fidelitatem, ſubiectionem, et obedientiam, in perpetuum Serenitati ſuæ, Regno, et Regibus Poloniæ. Ita nos Deus adiuuet, et ſancta Crux.

Iuramentum Palatini Moldauiae, quódq; olim Stephanus Woywodá, Kazimiro Regi, et Regno Poloniae, in loco Campeſtri circa Colomiam, feria quinta in craſtino Exaltationis S. Crucis, Anno Domini M.CCCC.Lxxxv. praeſtitit.

GRatioſiſſime Rex, ego omagium præſto, et iuro, ac etiam promitto fideliter ſine dolo et fraude, veſtræ Serenitati, ſucceſſoribusq; Serenitatis veſtræ Regibus, et ſacræ Coronæ Regni Poloniæ, cum omnibus terris, Baronibus, et hominibus meis, fidelitatem: eſſéq; fidelis et obediens Serenitati veſtræ, ſucceſſoribus, et Coronæ Poloniæ Regni. Sic me Deus adiuuet, ét S. Crux.

Iuramentum Ducis Zathorienſis.

EGo Dux Zathorienſis, iuro: quod fidelis et obediens ero, cum omnibus ſubditis Ducatus mei, et cū Ducatu meo, Sereniſſimo Principi,

Principi, domino A. &c. Regi Poloniæ &c. gratioſiſſimo, et ipſius ſucceſſoribus Regibus, et Regno, ac Coronæ Poloniæ: pro bono ſtatu M. Regiæ et Reip. Regni Poloniæ: et pro vtilitate M. Regiæ et Regni conſulam: et quæ ſentio M. Regiæ, ſucceſſoribus, et Regno Poloniæ nocitura, per cuſtodiam et pro poſſe meo auertã: ac omnia fideliter ad partem Maieſtatis Regiæ et Regni Poloniæ agam: fideliter et obedienter mandatis Maieſtatis Regiæ et ſucceſſorum ſuorum parebo: et ea implebo. Literas meas, iuxta contractum, per olim Sereniſſimum dominum Joannem Albertum inter me et Regnum factum, ſub meo et ſubditorũ meorum Sigillis dabo M. Regiæ ad theſaurum Regni: ſubditosq; vniuerſos meos, ad iuſiurandũ iuxta contractum inducam: et iurari, aliaq; quæ ex condictamine debeo facere, faciam. Sic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Crux.

Juramentum terrigenarum Ducatus Zathorien.

Ego P. iuro: quòd fidelis ero Sereniſſimo Principi, et Domino, domino Alexandro, Dei grátia &c. gratioſiſſimo, et Regno ac Coronæ Poloniæ: et poſt mortẽ Ducis Januſſij Zathorienſis, domini mei gratioſi, neminem alium quàm ipſum dominum Alexandrum Regem, et ſucceſſores Poloniæ, pro domino ſuſcipiam: et me ſibi ſubijciam: ac pro poſſe meo procurabo omne bonum: et auertam omne malum, quod ſciuero imminere Regiæ M. et ſuo Regno Poloniæ: omniaq; faciam fideliter, obedienter, et diligenter: quæ ad ſubditum bonum et fidelem pertinent. Sic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Crux.

Juramentum Capitaneorum.

Ego B. iuro: quia fidelis ero in Caſtro A. B. illudq; ſeruabo fideliter, Sereniſſimo Principi et Domino, domino Regi Sigiſmundo Poloniæ: et ſucceſſoribus ſuis legitimis Regibus Poloniæ: tranquillitatẽ, ſecuritatem, ac iuſtitiã tuebor: aliaq; munia, mihi, ſeu Capitaneali officio incumbentia, ſine dolo et fraude exequar. Sic me Deus adiuuet, et Chriſti Jeſu ſancta Crux.

¶ Juramentũ Judæorũ, Vide in Tit. IVDÆI. Fol. 130.

¶ De Juramento Factorum, Vide in Titulo FACTOR. Folio 93.

¶ Juramenta quæ decernuntur à Judicijs, aut in Comitijs, ad diſtrictum remitti debent. excepto, ſi aliquis ibidem Jurare vellet.

IVS.

Iure Theutonico qui abuſus ſit, iam amplius eo vti non poteſt.

Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 23.

CVm ſecundum patrum ſanctorum decreta, lex decernat illos amittere Priuilegij autoritatem, qui conceſſa ſibi non vtuntur poteſtate: plures ſunt noſtri Milites, Ius Theutonicum habentes, in multis ipſorum villis, ex noſtra aut prædeceſſorum noſtrorum gratia eis facta: et tamen Iure Theutonico omiſſo, ſecundũ Ius Polonicum, ſe regunt in quibusdam: Statuimus: quod ſi in aliqua villa, abuſi ſunt Iure Theutonico: ampliùs contra agentes, per Ius Theutonicum non poterint ſe defenſare. Quapropter volumus: quod ſi crimen eſt commiſſum: illo Iure, quo villa eadem vſa fuerit, illud tenebitur iudicare ſimul et terminare.

In Regno Poloniae, vnum ſit omnibus Ius.

Kazimir. Viſliciæ, 1368. Fol. 32.

CVm ſub vno Principe et capite, eadem gens Iura diuerſa habere non debeat: ne ſit tanquã monſtrum, diuerſa habens capita: expedit Reip. vt vno et æquali Iure, tam Cracouienſes, quam etiam Maioris Poloniæ inhabitatores, et cæteræ Regni noſtri terræ, vtantur et iudicentur.

Wladiſl. Iagello, ppe Czyrswiensko, 1423. Fol. 49.

¶ SIMILIS. Cæterum cùm omnibus terris, quas Regni ambitus comprehendit, velut vnicus princeps et dominus, dominemur: non eſt æquum, vt varijs modis iudicandi, populus nobis ſubiectus, et ſub noſtro exiſtens regimine, in varios ritus Iudiciorum dilabatur. propterea perpetuo edicto Statuimus: vt omnes et ſinguli homines, et ſubditi Regni noſtri, cuiuſcunqꝫ conditionis, ſtatus, gradus, aut dignitatis fuerint, cauſas in Iudicijs noſtris Terreſtribus proponentes, vel proponere volentes, ſingulariter ſinguli, et vniuerſaliter vniuerſi, eodem Iure, modis, conſuetudinibus, et ritibus Nobilibus per Regnum noſtrum potiantur: nec audeant Iudices, ſedibus et tribunalibus Iudiciorũ noſtrorum præſidentes, alios modos, ritus, et conſuetudines, circa Terminos et ſententias obſeruare: niſi illos, quos præfati domini Kazimiri prædictus liber, et conſuetudines doceant, et informent. ad quem ſemper recurrant. Quicquid autem per ipſos fuerit aliter iudicatum, et ſententiatum, irritum remaneat, et nullius roboris, vel momenti.

Ex Priuil. Vlad. Iag. in Iedlna, Fol. 52.

¶ SIMILIS. Item pollicemur: quod omnes terras noſtras Regni Poloniæ, etiam terram Ruſſiæ includendo, ad vnum Ius,

et legem

et legem vnam communem, omnibus terris reducemus: reducimusq́ꝫ, adunamus, et vnimus, tenore præſentium mediante.

IVSPATRONATVS.

Qui ſacerdotia Iurispatronatus Regij vel regnicolarum impetrat: bona eius confiſcantur, et ipſe proſcribatur.

SI quiſpiam Beneficia Iurispatronatus Regij, aut ſubditorum noſtrorum, in præiudicium et derogationem Iurispatronatus noſtri, et ſubditorum eorundem noſtrorum, ex cauſa quacunqꝫ impetrauerit: Statuimus, decernimus, et mandamus, omni bonorum ſuorum, communium et priuatorum, mobilium et immobilium Secularium, ærario ſeu fiſco vel menſę noſtrę applicandorum priuatione, Eccleſiaſticorum verò areſto confiſcatione, et extra Regnum noſtrum bannitione, immediatè puniendos. Albertus Petrico. 1496. Fol. Ci.

De eodem.

NÆ quiſquam cuiuſcunqꝫ generis vel conditionis exiſtat, audeat Beneficiū quodcunqꝫ noſtri Iurispatronatus, quandocunqꝫ impetrare, vel oblatum à quouis ſuſcipere, ſine noſtro conſenſu: ſub incurſu præfatę pœnę exilij, et confiſcationis ſuorum bonorum, et parentum, ac propinquorum eius. Alexand. Radom. 1505. Fol. 117.

Iuriumpatronatus impetratores, in bonis ſuis, et amicorum plectuntur.

FIt nonnunquam, quia Corteſani et Curſores Romani, Beneficia, per terrigenas de bonis eorum, ad conſolationem amicorum viuentium et mortuorum, fundata impetrant: ſicqꝫ non mediocribus iacturis pauperem Nobilitatem, pro ſui defenſione Iuris impendentem, afficere conſueuerunt: Quapropter decernimus: quòd impetrantes Beneficia apud ſedem Apoſtolicam Iurispatronatus noſtri, et dominorum Nobiliumq́ꝫ Secularium Regni noſtri, puniantur in perſona, et in bonis. ſimiliter amici, et conſanguinei impetrantium eorundem. Alexand. Radom. 1505. Fol. 118.

Iuspatronatus niſi expreſſè inſcribatur, Iuri Regio reſeruatur.

Sigiſmun. Cracouię 1510. Fol. 15.

VBi ſpecialis mentio, in Priuilegio, vel Inſcriptione, de Iurepatronatus facta non eſt: Iuri Regio reſeruatũ eſſe cognoſcitur.

Iurapatronatus a Spiritualibus obtenta caſſantur.

Sigiſmun. Auguſtus Petriċ. 1550.

IVrapatronatus, quę ſibi Spirituales in certas perſonas expedire ſolent, deſtruximus, et caſſauimus: ſic quod nullam vim habere debeant.

IVSTITIONARIVS.

Iuſtitionarius in nulla terra inſtituendus.

IAgello in Priuil. Iedlnæ, Fol. 51.

ITem ſpondemus: quod in nulla terra totius Regni Polonię, Iuſtitionariũ conſtituere nolumus, vel quomodolibet ſurrogare.

KMETHO.

Kmethones fugitiui reſtituantur.

Itaqꝫ Kmethones fugitiui, tā per Capitaneos, quàm per Offi- ciales ciuitatum, propter concordiam ſeruandam, reſtituantur: præter inquilinos. Sigiſmun. Cracouiæ 1505.

Kmetho, vel Scultetus, à domino profugus, et quater ad Iudicium vocatus, non tamen rediens.

CVm autem Scultetus, vel Kmetho, de agro ſeu hæredi- tate ſua, abſqꝫ culpa domini ſui fugerit: talis profugus debet per dominum, in Iudicio maiori et bannito ter, et ex ſuperabundanti quartò, vt ad ſuam redeat hæreditatem, euocari. qui ſi non redie- rit taliter vocatus: dominus villæ, cum proteſtatione poterit ſuā hæreditatem per alium locare: contumacia illius non obſtante. Et ſi is profugus minas incuſſerit poſſeſſoribus agrorum qualeſ- cunqꝫ: tenebitur dominus, ſub quo degerit, requiſitus, Ius Polo- nicale poſcentibus cū eo miniſtrare. aliàs ille ſub quo fuerit con- tradicens, pœnam Piathnadzieſta incurret, totiens quotiens contra hanc Conſtitutionem fecerit quoquomodo. IAgello Cracouiæ 1423. Fol. 46.

De libertate, alicui Kmethoni per dominum conceſſa.

QVia libertas ad hoc per ſapientes eſt reperta: vt ſyluæ et ne- mora, vbi modicæ ſunt vtilitates, vel proueniunt, extirpentur: et ad ampliores vtilitates reducantur: Vnde ſi quis Kmetho in Sylua, vbi villa locari debeat, libertatem accipiat: non poterit de ſuo agro, niſi illum extirpauerit, ſe mouere. quo extirpato, fa- cere poterit: quod Ius Terreſtre, aut illius hæreditatis exquirit, et depoſcit, circa ſuam motionem. IAgello 1423. Fol. 46.

Kmethones vnum diem, plus minuſue, ſeptima- natim laborent.

Sigiſmun. Thoruniæ 1520.

ITem, cōmoditatibus ſubditorum noſtrorū conſulere volentes, de omnium Conſiliariorum noſtrorum ſtatus vtriuſqꝫ ac Nun- tiorum terrarum Regni noſtri conſilio et conſenſu, Statuimus et decernimus perpetuò obſeruandum: Quòd omnes et ſinguli coloni, ſeu Kmethones, omnium et ſingularum villarum, tam Ex Regeſtris Cancellariæ Regiæ.

noſtrarum quam ſubditorum noſtrorum, cuiuſcunqꝫ ſtatus exiſtentium, qui prius diem in ſeptimana non laborauerunt, Nobis et dominis ipſorum, de quolibet Laneo vnũ diem ſeptimanatim laborent: et ad laborandum ſint aſtricti. demptis his colonis: qui cenſu pecuniario, aut frumentario, ſeu quacunqꝫ alia contributione ſeu datione, dominis ſuis labores iam antea recompenſarunt. Et hoc ſpecialiter prouiſo: quòd hæc Conſtitutio non extendat ſe, contra hos colonos: qui ratione poſſeſſi agri, plures fortaſſe dies in Septimana, dominis ſuis, et Nobis laborare conſueuerũt. Nam hæc lex, pro his tantùm conſtituta eſt: qui minus quàm diem, in ſeptimana, Nobis et dominis ſuis laborare ſoliti erant.

Sigiſmun. Bydgoſt. 1520. Fol.26. ¶ SIMILIS. Statuimus, et ordinamus: quòd omnes Kmethones omnium villarum noſtrarum Regalium, Spiritualium et Secularium ſubditorum Regni noſtri, ſecundum Decretum Conuentionis Torunen̄ generalis proximè præteritę, debent dominis ſuis laborare vnum diẽ in Septimana. exceptis villis noſtris, deſuper Priuilegiatis: quę expreſſè ſpeciali Priuilegio docerent: Quòd loco laborum, cenſum pecuniarium auxerunt, tales duntaxat Priuilegijs gaudebunt: alij, vt præmiſſum eſt, laborabũt.

Vnus aut duo tantùm Kmethones, vno anno abire poſſunt: quandoqꝫ omnes.

Kazimir. Villiciæ, 1368. Fol.24. CVm ex ſeparatione ſubditorum bona dominorũ ſuorum ſæpius annihilantur, et deſertantur: nulla præſertim legitima cauſa ad hoc perſuadente: ob id viſum fuit Nobis, ac noſtris Baronibus, huic periculo non ſegniter obuiantibus, cum quibus vna ſtatuimus: Quòd non plures Kmethones, aut incolę, de vna villa inſimul, ad aliam villam poſſint recedere, niſi vnus aut duo: præter domini illius villę, in qua degunt, voluntatem. niſi in caſibus hic exceptis: Vt ſi dominus villę opprimat filiam, aut vxorem, ſui Kmethonis: aut ſi pro exceſſu, ſeu culpa hæredis, ibidem villani bonis ipſorum deprædantur; vel in ſententia Excommunicationis, per annum durant ſui domini, ex delicto. In talibus caſibus, non tantùm tres, aut quatuor villę eiusdem incolę, abire poſſunt: ſed et omnes ibidem habitantes recedant, quò vnicuiqꝫ placebit.

Kmetho, à domino ſuo profugus, infra annum repetatur, et quando, et quomodo, illi recedere liberum ſit.

Præterea

PRæterea declarando ſtatuimus: quòd cum à Nobis, ſeu à quocunq; alio domino nobis ſubdito, Kmetho aufugerit, abſq; culpa ſui domini: idem Kmetho fugiens, nullum Jus acquirat tã diu: donec domino ſuo, de manſione ipſius non conſtabit. ſecus, ſi domino ſuo de manſione ipſius conſtiterit, et infra annum ipſum non repetierit: extunc poſt annum, ſi ipſum repetere voluerit, minime hoc ſibi facere licebit. Qui profugus, ſi propter auſteritatẽ, ſeu rancorem domini ſui redire timens, etiam Jure conuictus noluerit: extunc Decernimus: quòd idem fugiens, domino ſuo tres Marcas pro pœna, et cenſum annualem integre, quem aliàs ſoluebat, ſoluere tenebitur: et per hoc à domino ſuo, fugitiuus liberabitur antedictus. hoc tamen in Jure Terreſtri, non Theutonico, intelligi volumus. Quando verò in Jure Theutonico kmetho reſedet: idem fugere, ſeu recedere non poteſt: niſi hæreditate vendita, vel loco ſui kmethonem æque diuitem collocet: aut agris ex toto extirpatis, hyemalibusq; et æſtiualibus ſeminatis domino reſignando, recedere poterit pro libito. Adijcientes: Quod ſi kmetho huiuſmodi, in noctis tempore receſſerit fugitiuè: res quaſcũq; in domo dimiſerit fugiendo, dominus ipſius pro ſe poteſtatem habeat retinendi. et nihilominus dominus, qui kmethonem hunc fugitiuum ſecum retinere præſumpſerit, priori domino reſtituere tenetur: cum omnibus rebus, quaſcunq; attulit ad eundem: et cum pœna, quę dicitur piątnadzieſta. Culpę verò, propter quas licitum ſit fugere kmethoni à domino, ſunt iſtę: Prima, cùm dominus propter ſuum excommunicatur delictum: et ob hoc kmethones Eccleſiaſtica priuantur ſepultura. item Secunda, quando dominus villę, in quocunq; loco villę, ſuam villanam oppreſſerit violenter. Et cùm primum de hoc conſtiterit: nedum parentes oppreſſę, verùm etiam omnes villani, vbi hoc ſcelus commiſſum fuerit, quacunq; hora recedendi liberam habeãt facultatem: nec oppreſſor huiuſmodi, ſeu dominus villę, ipſum detinere audeat, ſeu in aliquo moleſtare. Idem liceat kmethonibus facere: cùm ob culpam domini ſui, pignora fuerint de illis recepta. tunc abſq; quolibet impedimento, poſſunt fugere ab eodem. Sed præmiſſis culpis non exiſtentibus, kmetho nequaquã recedat, à domino ſuo: niſi domo bona relicta, et decenter ſepta: ſolum in neceſſitate domini, iuxta conſuetudinem hactenus obſeruatam. Etſi antea libertatem habebat: tot annis domino ſuo ſeruiat, ab ipſo minime recedendo: quot annorum libertate gaudebat. et hoc, quando in Jure Polonico ſedet kmetho. Quando verò kmetho Jure Theutonico eſt locatus: idem nequeat recedere vllo modo: niſi tot annis

Kaz. Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 36.

VT concordia inter omnes paſſim conſeruetur, Statuimus: vt coloni, qui deſertis agris à dominis ſuis, ad inquilinatus ciuitatum et oppidorum fugiunt, cùm reperiuntur, dominis ſuis, vel per Capitaneos, vel ciuitatum Officiales reſtituantur: ſub pœnis Regalibus: vel cogantur deſertos agros alijs poſſeſſoribus idoneis, loco ſui collocare. Reliquos verò inquilinos, ſine iniuria cuiuſpiam manentes, tolerandos decernimus. Statutum autem, quod de filijs Kmethonum antehac conditum eſt, in robore relinquimus. *Joan. Alberti 1496 [illegible]*

Sigiſmun. Cracouię, 1510. Fol: 9.

Kmetho profugus reſtituatur, et non redimatur decem Marcis.

SI quis alicui acciperet Kmethonem poſſeſſionatum, vel hæredem, vel etiam ad aliquem Kmetho profugeret: tunc debet illũ reſtituere, cum bonis eius omnibus: et non poterit illum Kmethonem redimere decem Marcis pecunię, vel vlla alia ſumma. quod ſi noluerit eum reſtituere, niſi ex decreto Iudicij: tunc cum pœna, in Statuto deſcripta, tenebitur illum reſtituere, cum vxore, et pueris, et cum bonis illius omnibus. Quod ſi Kmetho morietur: tunc illius omnia bona debent reſtitui, cum vxore, et pueris, necnon cum pœna.

Sigiſmun. Cracouię, 1543.

Filij Kmethonum ſi plures fuerint: vnus tantummodo ad ſeruitia, et præſertim ad ſtudia literarum, ſeu artificiorum, ſub literis teſtimonialibus Capitanei, vel domini ſui mittatur. alioqui, ſi vnus ſit: vndecunq; extradatur.

ITem, prouidentes licentioſitati, tam adoleſcentum plebeiorum, quam deſertationi bonorum: cùm adoleſcentibus de villis à proprijs parentibus exeuntibus, villę deſertantur: propter defectum laboratorum, in agris locandorum: et inſuper aliqui, ſub colore artificiorum diſcendarum à patribus euntes, ad ſtipendia et ſocietates malas ſe conferunt: ſic quoq; furantur, prædantur, et in moribus deprauantur: Statuimus: quòd tantummodo vnus filius, de villa à patre recedere poſſit, ad ſeruitia: et præſertim ad ſtudia, aut literarum, aut artificiorum: reliqui maneant in hæreditate, cum patribus. Cùm verò receſſurus eſſet: licentiam, et literas teſtimoniales, à dominis locorum accipiat: cum quibus, tanquam emancipatus, iret ad artificia, vel ſeruitia.

Ioan: Alb. PEtrico. 1496. Fol: 99.

De filiabus Kmethonum in Matrimonium collocatis.

DE filiabus verò eorundem Kmethonum, ſeu colonorum, propter Matrimonia (quę libera eſſe volumus) Statuimus: Quod ſi quis non poſſeſſionatus duxerit filiā alicuius Kmethonis poſſeſſionati: apud illam in poſſeſſione manere debet. et ſimiliter impoſſeſſionate filię apud poſſeſſionatos maritos remaneāt, in Matrimonio collocatę. Idem de viduis obſeruandum decernimus. Sigiſmun. Bydgoſt. 1511. Fol. 20.

Kmethones Hortulani, et eorum filij, a dominis ſuis profugi, capiantur per Capitaneos, aut Ciuile Officium.

COnſulentes commoditati rei cōmunis domeſticę Regni noſtri, (quę plerunqꝫ fugitiuorum colonorum, ſeu Kmethonum, vel filiorum eorum malicia, ita defraudatur: vt multi ſubditorum noſtrorum, ex defectu laborantium, et ſeruitorum, in laboribus neceſſarijs negligantur) Statuimus et decernimus: Vt quicunqꝫ colonus, ſeu Kmetho, Hortulanus, ſeu quiuis alius ſubditus, ſeu filij eorum, inuito et inſcio domino ſuo, in alienas prouincias fugientes ſe transferant, per Capitaneos, et eorum vices gerentes, deniqꝫ per Officiales ciuitatū et oppidorum, ad quę deuenerint, capiantur: et capti operis ſeruilibus adhibeantur tamdiu: donec dominus detenti, vel detentorum, illos inuentos repecierit. Repetente enim domino ſubditū, et docente illum eſſe ſuum, Capitanei et eorum vices gerentes, vel Ciuitatum et oppidorū Officiales, illum extradere debebunt irrecuſe: receptis prius ab eo, qui ſubditū ſuum repetierit, duodecim Groſſis. quos illi, pro opera et diligentia, in detinēdo ſubdito adhibita, ſoluendos eſſe decernim9. Sigiſmun. Cracouię 1432. A. 3.

Pro Kmethone fugitiuo, in Iudicio Caſtrenſi procedatur.

ITem volumus et Decernimus: vt cauſę pro Kmethonibus fugitiuis, in Iudicio Caſtrenſi, coram Capitaneis experiantur: ſicut illorum, qui recepti fuerint violenter. Kaz. Iagel. in Noua ciuitate, 1451. Fol. 88.

Pro Kmethone fugitiuo, deinceps coram Iudicio Terreſtri, aut poſitione Actorum, peremptorie agatur.

Pro fu-

Albertus Petrico. 1496. Fol. 98.

PRo fugitiuis tamen, tametſi videatur ſatis ſuperq; definitũ, in Statuto Magni Kazimiri: quod teneri decernimus: tamen quia non videtur quicquam deſcriptum eſſe, qualiter in citando procedendum eſſet, idcirco Statuimus: Ut pro kmethonibus fugientibus, a die data præſentium, in futurum citentur, qui citandi ſunt, ad Judicia terrarum. in quibus Judicijs Terreſtribus, in primo termino, tanquam peremptorio, comparere et reſpondere citati tenebuntur. Et ſi termini non celebrarentur tũc, cum terminus ipſe penderet partibus: nihilominus (non obſtante abſentia Judicis, Subiudicis, et aliorum Dignitariorum, Officialiumq; Judicijs præſidere ſolitorum) Notarius et Camerarij, qui intereſſent poſitioni Libri, fugitiui Judicium iudicabunt ſententiabuntq;.

Profugi, in peremptorio termino repetuntur: terminus tamen vera infirmitate differri poteſt.

Albertus Petrico. 1596. Fol. 108.

ITem licet iam de Judicijs Kmethonum, miſſis vel non miſſis, nonnihil definiuerimus: tamen quia reſtat definiendum de fugitiuis, idcirco decernimus et Statuimus: Quod ſi Kmetho cuiuſpiam ſubditorum noſtrorum, Spiritualium et Secularium, fugę medio ſe tranſtulerit, in bona alterius, ſiue etiam Noſtra: Nos per eum, aut eius nomine, cuius kmetho erat, requiſiti exiſtentes, demandaturi ſumus Capitaneo, Burgrabio, aut Tenutario Noſtro, ad quemcunq; kmetho profugit, kmethonẽ reſtitui, Jure mediante. quod quidem miniſtrari volumus Polonicum: ſecundũ Statuta antiquiora: et ſub pœnis in eis ad id deſcriptis. Eo quoq; modo, ac ſecundum idẽ Statutum, ſub pœniſq; illis Statuti antiqui, quilibet Regni indigena, cuiuſcunq; ſtatus et conditionis exiſtat, profugum Kmethonem reſtituere teneatur. videlicet Jure Polonico locato: et ſecundũ illud, eum ipſum kmethonem repetenti iuſtitiam miniſtrando, ſine dilatione. Et ſi pro eodem profugo kmethone, citari contingat quempiam Nobilem, aut alium ſubditum noſtrum, cuiuſcunq; præeminentię, dignitatis, conditioniſq; exiſtentẽ: citatus in primo termino, tanquam peremptorio reſponſurus eſt. cui dilationis inducię aliter concedi non debeant: niſi quis eius nomine, vera infirmitate expoſcente, eas concedi flagitaret. Cui etiam Legi atq; Juri, Capitanei noſtri ſubiacebunt: ſic quod Jure conuicti, vti terrigenę, pœnis in antiquis Statutis contentis, pro kmethone profugo, puniantur: non mittendi a loco Judicij, niſi prius pro pœnis, cautionem

cautionem præſtiterint ſeu ſtatuerint ſufficientem. Si verò à Iudicio receſſerint, pœnis non fideiuſſis: decernimus pœna maiori noſtra quatuordecim Marcarum puniendos. ad cuius ſolutionem Nos illum compellemus impendendam, ſimul cum kmethonis reſtitutione realiter facienda.

Pro Kmethonibus fugitiuis, Spirituales Iure Terreſtri experiantur.

Spirituales, pro bonis, ſeu iniurijs bonorum, Iuri cõmuni ſubiectorum, Iure Terreſtri experiantur. Iniurię ſunt, ſuper limitibus, kmethonibus fugitiuis, cæde, et vulneribus. aliàs iuxta Statutum Ioannis Alberti Regis. Alexand. Radom. 1506. Fol. 117.

Kmetho ob bellum Prutenicum profugus, in Iudicio Caſtrenſi repetatur.

QVoniam æquitate Dei ſuadente, tenemur cuiuslibet iuſtitię et indemnitati proſpicere: huius Statuti decreto Sancimus: Vt nemo audeat profugum kmethonem alicuius Eccleſiaſtici, ſeu etiam Nobilis ſuſcipere, qui à domino ſuo, ob præſentis belli inflictam ſibi calamitatem, fugeret: ſed ſine ſtrepitu Iuris, quilibet teneatur ad requiſitionem ſuo domino, ſiue Eccleſiaſtico ſiue Seculari, ſponte reſtituere. Si verò requiſitus quiſpiam, talem kmethonem profugum reſtituere nollet: et ſe permiſerit ad Iudicium Caſtrenſe trahi: in primo termino conuictus, cum pœna eundem reſtituere tenebitur. Et Iudicio Caſtrenſi licebit in primo termino, pro huiusmodi kmethonibus iuſtitiã facere: et quod iuſtum eſt decernere. Quę præſens Conſtitutio, De Kmethonibus fugitiuis, duntaxat ad vnius anni decurſum durabit. Sigiſmun. Bydgoſt. 1520. Fol. 26.

Pro Kmethonibus fugitiuis, in Iudicio Terreſtri, aut Caſtrenſi, areſtatione illorum facta, peremptoriè agatur.

ITem pro Kmethonibus fugitiuis, non in villis hæreditarijs, ſed in Terminis Terreſtribus ſeu Caſtrenſibus, iuxta Statutum, cauſę omnes iudicentur: areſtando ipſos profugos, Miniſteriali et Nobilibus, in bonis eorum: ad quos domicilia ſua, dominis ſuis inuitis, tranſtulerint. iuxta Conſuetudinem antea obſeruatam. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 39.

Kmethones

Kmethones profugi, aut eorum filij, aut ſeruitores cum repetentur, amplius areſtari non debent.

Sigiſmun. Petrico. 1538. A 6.

Statuta de areſtatione Kmethonum, neminem ad ſui obſeruationem deinceps ſtringere debent: ſed antiquiora, de repetendis fugitiuis Kmethonibus, ſine areſtatione, in robore conſeruamus. hoc idem Jus, ad filios colonorum, et famulos, ſeu ſeruitores fugitiuos, per dominos repetendos, extendimus.

Cum Kmethonibus retia accepta erunt, quis citandus. et ſimiliter ſi in Syluis, Gaijs, Borris, violenter damnum inferatur.

Conſuet.

Quando Nobilis, vel quiscunqz alius, receperit ſubditis et kmethonibus alterius res aliquas, vel retia, aut aliqua inſtrumenta aquatica, in fluuio vel in alijs locis: pro quibus inter partes prædictas, controuerſia fuerit mota: non kmethones illi, pro tali violentia et iniuria, ſed domini eorum agere debent. quia actio hæreditaria eſt: quę non competit kmethonibus. Et ſimiliter intelligendum eſt de alijs bonis, videlicet Syluis, Gaijs, Borris, mellificijs, limitum violatione, ſeu transgreſſione: et his ſimilibus, præſertim in confinio bonorū in diſlimitatorū poſitis.

Kmethonum ſteriliter decedentium bona.

Kaz. Mag Viſliciæ, Fol. XXI

A Buſiua conſuetudine noſcitur eſſe obſeruatum: quód cum aliqui kmethones, ſeu ruſtici, vel alij Ciuiles homines, abſqz prole de hac luce decedunt, ipſorum omnia bona, mobilia et immobilia, nomine vulgari Puſcizna dicta, domini eorundem conſueuerunt occupare. Unde nos eandem conſuetudinem, vt veró contrariam, et abſurdam reputantes, Statuimus: Quód de bonis eorundem decedentiū (ſi tantum reperiatur in eiſdem bonis) Calix, pro Marca cum media, Eccleſię Parochiali dandus, cōparetur. reliqua veró bona, ad proximos, conſanguineos et affines, ceſſante quolibet impedimento, deuoluantur. prout æquitas, et iuſticia ſuadent.

Kmetho pro debito domini ſui non pignoretur.

Kazim. M Fol. 39.

Ex Jure Diuino debet obſeruari: quód iniquitas vnius alteri non debet obeſſe. Hoc Statuto igitur ordinamus: Quod pro pœna

pœna, obligatione, aut fideiuſſoria cautione, Militis, aut ſuperioris, alteriusq; cuiuscunq;, kmetho vel ſubditus non debet impignorari: vel quouis modo aſtringi. ſed ſi Miles, aut quiuis alius, aliquo et quocunq; debito, aut obligatione, vel fideiuſſione ſit aſtrictus, et obligatus: ille de ſuis proprijs bonis et rebus, (prout æquum eſt) ſoluat, et ſatisfaciat.

¶ Vide in Titulo PIGNORATIO.

¶ Si kmetho kmethonem occiderit, qua pœna punitur: Vide in Titulo HOMICIDIVM. Fol. 107.

¶ Kmetho Nobili ignobilitatem obijcere non poteſt: niſi in certo caſu: Vide in Titulo NOBILIS.

¶ Kmethones pro ſuis debitis, in Ciuitate areſtari non debent: Vide in Titulo ARESTATIO. Folio 10.

LEX.

Lex donum Dei, ac Reipub. anima.

Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. 1. Quia omnis lex donũ Dei eſt: huic omnes obedire oportet. vt pote ſine qua Respub. veluti corpus ſine anima, conſiſtere et regi nequeat.

Lex propter impares inuenta.

Kazim. iij Petric. 1447. Fol:89. SIc æquitatis libra ſeruabitur: ſi auxilium largimur imparibus: et metum legum, pro paruulis inſolentibus imponemus.

Leges conduntur propter coërcendam audaciam.

Kazimir9 Cracouię 1368. Fol. 53. PRopter hoc cõditur Statutũ, ſeu Cõſtitutio: vt humana coërceatur audacia: et inter improbos, innocentia ſecuritate lętetur.

Vt honeſte homines viuant, poenę legibus adduntur.

Kazimir9 Cracouię 1368. Fol:53. CVpientes, vt ſubditi noſtri, in Regno noſtro degentes, cuiuscunq; ſtatus et conditionis exiſtant, honeſte viuant: alter alterum non lædat: et Jus ſuum vnicuiq; tribuatur: præterea de conſilio Venerabilis in Chriſto patris et domini Jaroſlai, S. Gneſnenſis Eccleſię Archiepiſcopi, necnon Prælatorum, Baronum, et vniuerſorum Nobilium noſtrorum de terra Polonię, ad perpetuam rei memoriam Statuta edidimus infraſcripta: volentes, vt ipſa Statuta, in prædicta terra Polonię, ab omnibus obſeruentur. ſicut noſtram indignationem, et pœnas contentas in illis, volunt et cupiunt euitare. Requirit enim audacia plerunq; peruerſorum: vt non ſimus ſola delictorum prohibitione contenti, ſed etiam pœnam delinquentibus imponamus.

Leges conduntur in ſuffragium bonorum morum, et euentuum definitionem.

Ioan.Alb. Petrico. 1496. Fol 96. QVanquam tam olim genitor noſter, quàm cæteri ex ordine prædeceſſores noſtri, conſideratis moribus et conſuetudinibus adoleſcentum, et hominum vniuerſorum, præſertim huic inclyto Regno ſubiectorum, quadam effrænata ſenſualitate ductorum, et ad malum declinantium, (per quod morum et iuſticię ſubuerſio, in populo frequenter obrepit) tam eas in præinſerto Priuilegio deſcriptas, quàm multas alias, in ſuffragiũ bonorũ morũ, et in mi-

et in miniſterium æquitatis communis, Conſtitutiones fecerint: tamen quia Iurium quantecunq; ſanctiones, etiam propenſiori congeſtę conſilio, ad humanę naturę varietatē, machionationesq; inopinabiles, ſæpenumero non ſufficiunt: ſimul quoq; ad deciſionem lucidam nodoſę ambiguitatis, plerunq; contingentis, non attingunt: quandoquidem, vt conſtat e ſacrorum Canonum decretis, et e vetuſtiſſimorum legum præceptis: quorum quarumq; additiones et declarationes fiunt nouę, vix aliquid adeo certum clarūq; conſtituitur: quin ex cauſis, paſſionibus, ac caſibus emergentibus nouis, quos Iura antea poſita mederi non poſſunt, in dubiumq; reuocetur.

Legibus Reſpub. ad Dei honorem, et ad diuturnitatem regatur.

PErpendimus: in Regno et dominijs noſtris, ad Dei honorē, et ad fœlix diuturnumq; Regni noſtri imperium, ſingula Iure optimo, per diuos olim anteceſſores, ac auum, patruū, genitorem, et germanum, noſtros, Reges Polonię, ſic ordinata eſſe: vt Leges haberentur Regni, per eos conditę vetuſtiſſimę: quibus vniuerſi regnicolę, et illud ipſum Regnum, in euentibus, et in omni adminiſtratione diuina et temporali, hactenus rectū eſſet proſpere. Alexand. Radom. 1505.

Propter vitia comprimenda, mores corrigendos, et Iuſtitiam ſeruandam, leges ſunt neceſſarię.

CAeterum inſiſtentes veſtigijs, et exemplis prædeceſſorum noſtrorum, conſulentium varijs temporum neceſſitatibus et mutationibus, per diuerſas ſanctiones ſuas: vt vitia comprimantur: boni mores adaugeantur: et quod iuſtum ac rectum, in toto Regno exerceatur: Decreuimus, de Prælatorum, Baronum, ac totius Conſilij, et Nobilitatis noſtrę conſenſu, nonnulla Statuta noſtra, perpetuis temporibus, ad communem omnium vtilitatem et neceſſitatem duratura. Sigiſmun. Cracouię ex Priuil. 1507. Fol. 2.

Leges viam calumnijs praecludunt.

OMnis regula Iuris præcludit viam calumnijs. Kazim. in Nieſzowa, 1454. Fol. 94.

Eorum caſus, quę frequenter, non quę raro accidunt, legibus definiuntur.

DEcreuimus, dictorum Iudiciorum ſeu cauſarū, potiſſimum Kazimir. 1368. Fol. 8.

in his quę frequenter accidunt, decidere et euellere varietatem.

Leges pro ratione temporum variantur.

Kazimirꝰ Viſliciæ, 1368. Fol. 7. Non debet ſane reprehenſibile iudicari: ſi ſecundũ varietatem temporum, Conſuetudines, et Statuta humana, quandoq; varientur. præſertim cum ingens neceſſitas, et euidens vtilitas hoc expoſcit.

Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. 1. ¶ SIMILIS. Sed nec omnis lex, omnibus vna et cõmoda eſſe poſſit: quin neceſſe ſit alia aliis ſtatui: eaq; pro ratione temporum, et hominum, plerunq; mutari, ac variari: recte prædeceſſores noſtri Reges Polonię, ſuas quisq; leges et Conſtitutiones, prout res et locus exigebat, condere ſolebant. quę iam pridẽ collecta, et in vnum volumen redacta conſpiciuntur.

Idem Rex leges alias moderat, alias innouat.

Sigiſmun. Cracouię 1507. Fol. 1. Reuoluentes certa fœlicis memorię Ioannis Alberti, et Alexandri, Regum, fratrum, et prædeceſſorum noſtrorum Statuta, nonnihil in illis, communi Prælatorum, Baronum, et Nunciorum Terreſtriũ conſenſu moderati ſumus: quædam addidimus: et aliqua, quę in vſu non erant innouauimus: et præſenti decreto innouamus, et ratificamus, perpetuo duratura.

Diuerſitas legum periculoſa eſt.

Sigiſmun. Bydgoſt. 1520. Fol. 25. Diuerſitas Conſtitutionum, diuerſas inter homines controuerſias generat: et diuerſos Iudices, cauſas iudicantes, diuerſa intelligere et ſentire cogit. Supplicationibus itaq; crebris Nũtiorum Terreſtrium moti, in proximo generali Conuentu futuro, omnibus Conſuetudinibus, Iuribusq;, et Statutis vetuſtis, ex omnibus Palatinatibus congregatis, reformationem omnium Conſtitutionum, per deputatos et deputandos Iurisperitos Regni noſtri, fauente Deo aggrediemur.

Non ſolum armis, ſed etiam legibus decet eſſe armatum.

Kazim:M. 1368. Fol. 7. Quemlibet hominem virumq; integrum, ex inſtituto quodam decet, non modo armorum fortitudine eſſe decoratum: ſed etiam moribus et legibus armatum.

¶ Reliqua de Legibus, ſeu Statutis, Vide in Titulo STATVTA.

LEPVS

LEPVS.

Lepores in alieno fundo quando venandi.

CVm autem lepores venantes ſolent pauperibus hominibus non modica inferre nocumēta, bona eorum, et fruges conculcando: ea propter Statuendo inhibemus: Quod a feſto S. Adalberti, vſq; ad congregatiōem omnium frugum, hyemalium et æſtiualium, de campis, in bonis alterius, abſq; voluntate eiuſdem, venari non præſumant. alias, paſſo damnū pro pœna tres Marcas talis nouerit ſe incurſurum.

Wladiſl. Iagello. Cracouię & Vartæ 1423. Fol.47.

LIBERTATES.

Libertas fundorum Nobilium.

IDeo ob merita, fideliaq; ſeruitia facta, et voluntates vniuerſitatis ipſorum: quę Nobis et noſtris pueris vtriuſq; ſexus, facto fideli omagio præſtiterunt: et in poſterum, loco et tempore, fidelia ſeruitia ſunt parati (dante Domino) exhibere: eos ſpeciali fauore proſequendo, ciuitates, caſtra, poſſeſſiones, oppida, et villas: incolas villarum totius Regni Polonię inhabitantes, ipſorum Baronum, et Nobilium omnium, abſoluimus, liberamus, et eximimus: ab omnibus et ſingulis collectis, donationibus, ſiue tributis, tam generalibus quam ſpecialibus, quocunq; nomine cenſeantur: et ab omnibus ſeruitijs, laboribus, vexationibus, angarijs, præangarijs, in rebus et perſonis committendis, pure et ſimpliciter ſolutos, et abſolutos eſſe volumus, ac exemptos. tantum duo Groſſi &c. in feſto Beati Martini Confeſſoris, in ſignū ſummi dominij, et recognitionē Coronę Regni Polonię exoluantur.

Ludouicꝰ Caſſouiæ, 1374. Fol:40.

¶ Vide hoc idem de FVMALIBVS. Fol. 101.

Ab omnibus Contributionibus Nobilitas libera.

KAzimirus &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo Magnifici, Generoſi, et Nobiles terrarum noſtrarum, Maioris Polonię, Siradię, Lancicię, et præſertim Cuiauię, ſyncere et grate nobis dilecti, Nobis ſubſidium Fertonum, ſponte, et de bona ipſorum voluntate, non inuiti, nec quocunq; per Nos coacti, ſed ad petita noſtrę Maieſtatis, et pure conſiderata noſtra, et Regni noſtri magna et ardua neceſſitate, dederunt. Quam ſolutionem Fertonum, non de Iure, nec quouis alio modo, niſi (vt præmittitur) ſpontaneam recipimus: et loco eorundem Fertonum nobis datorum, promittimus verbo

Kazim: in loco cāpeſtri circa Choynice. 1455.

noſtro Regio, a feſto S. Martini Confeſſoris, et a data præſentium, poſt vnum annum venientem, ad ſex annos continue ſe ſequentes, de terris prædictis, Exactionem Fumalium, ſeu Poradlné, alias Króleſtwo, ſe non recipere: ſed loco iſtorum Fertonum, Nobis taliter datorum, anno quolibet, de quolibet Laneo duos groſſos defalcari, et excutere. Demum promittimus, tales Fertones, aut huiusmodi inconſuetas ſolutiones, ab ipſis expetitas aut datas, non in ſequelam trahere: aut eorũ Priuilegijs, et munimentis, per huiusmodi ſolutionem in aliquo derogare: ſed ipſas terras, et præſertim Cuiauię, circa Jura, et munimenta, Priuilegia, et ipſorum Jurium confirmationem, prædeceſſorum noſtrorum et noſtra, ac antiquas et bonas conſuetudines (prout in ſuis punctis, clauſulis, et articulis, latius continentur) gratioſius conſeruare: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt ſubappenſum, teſtimonio literarum. Datum in loco campeſtri exercituum noſtrorum, circa Choynice, Feria ſexta ante omnium Sanctorum: Anno Domini 1455.

Idem Rex liberos Nobiles a tributis facit.

KAzimirus Dei gratia &c. Rex Polonię, Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, tam præſentibus quam futuris, præſentium notitiam habituris: Quomodo Magnifici, Generoſi, et Nabiles, Dignitarij terrarum, incolæq; terrę noſtrę Brzeſtenſis, ſyncere nobis dilecti, ad preces noſtras, de ipſorum mere ſpontanea et libera voluntate, penſato periculo, quod poſſit imminere terris noſtris Cuiauię, ex hoſtium noſtrorum incurſu et inuaſione, promdentes et conſulere volentes terrarum ipſarũ Cuiauię indemnitati, conſenſerunt ad Contributionẽ pecunialẽ: pro ſtipendiatorum, per Nos nunc ſuſceptorum conſeruatione, in terris Cuiauię: pro reprimendis hoſtibus, ab inuaſione ipſarum terrarum. promittimusq;, quod Contributio non debet in poſterum venire in ſequelam: neq; aliquam Contributionem, de prædictis Dignitarijs et terrigenis noſtris terrę Brzeſtenſis, ipſis inuitis et contradicentibus, erigere et extorquere deinceps volumus, et promittimus. In cuius rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Datum in Kolo, Feria quarta in Vigilia Conceptionis glorioſę virginis Marię: Anno Domini 1463. Dominus Rex per ſe.

Ludouic9 Caſſouiæ, 1374. Fol. 41.

Ludouicus libertates omnium confirmat.

INſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, ciuitates, oppida, villas,

villas, poſſeſſiones eorundem, populum, et Kmethones, in eorum libertatibus pollicemur et ſpondemus conſeruare: nec eos contra illas intẽdimus aggrauare: vel per quempiã faciemus aggrauari.

Wladiſlaus Jagello omnia quoq; Jura, et Priuilegia confirmat.

OMnia Jura, et ipſorum Priuilegia, (quæ dudum circa Coronationem noſtram, et alijs poſtmodum momentis et temporibus, ipſis conceſſimus: vel quæ eis alij Reges et Principes, veri hæredes Regni Poloniæ, prædeceſſores noſtri, ab antiquis temporibus conceſſerunt) patrocinio præſentis Priuilegij noſtri ratificamus, approbamus, renouamus, et confirmamus. IAgello. in Iedlna, 1433. Fol: 50.

¶ SIMILIS. Præterea promittimus, ſingulos articulos et clauſulas, in Priuilegijs nullo vitio falſitatis deprauatas, Sereniſſimorum Principum Dominorum, Kazimiri, et Ludouici, ac omnium aliorum Regum, Ducum, et vera ſucceſſione hæredum antiquorum Regni Poloniæ, Eccleſijs, terrigenis, et ciuitatibus conceſſis, noſtrorum prædeceſſorum contentas, præſertim commodum et profectum noſtrum, Regniq; Poloniæ ſæpe fati, et ipſius incolarum concernentes, firmiter et inuiolabiliter obſeruare, perpetuis temporibus, et tenere. Idem Fol. 51.

¶ SIMILIS. Item attendentes, quòd dicti Regni noſtri incolæ et inhabitatores, in fauorem noſtræ Maieſtatis, Priuilegijs ipſis, per Nos et noſtros prædeceſſores conceſſis, quandoq; derogarunt: eadem ipſorum Priuilegia noſtra, et prædeceſſorum noſtrorum, Regum, ac Ducum, et hæredum legitimorum et verorum Regni Poloniæ prædicti, ad ſtatum priorem reducimus, reintegramus, reſtauramus: ac præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, ratificamus: et declaramus ipſaq; robur obtinere perpetuæ firmitatis. Idem Fol. 52.

¶ De libertate à Bello, Vide in Tit. BELLVM. Fol. 13.

¶ De libertate Fundorũ, et tantùm de ſolutione duorũ Groſſ. Podymné, Vide in Titulo FVMALIA. Fol. 101.

LIBER ACTORVM. tam Caſtrenſium quàm Terreſtriũ: Vide in Titulo ACTORVM LIBRI. Fol. 6.

LIMITES.

Rex neq; negabit, neq; differet dielimitationem bonorum,

Ex Priuil. Iagel. ppe Czyrwiensko. Fol.48. Item, nolumus amodo, nec debemus alicui petenti noſtram Maieſtatem granicies limitum, ſeu granicierum huiusmodi, cū bonis, villis, et hæreditatibus Noſtris, diſtinctionem denegare, vel differre: dummodo per vim vel violentiam, non exigatur a Nobis.

¶ Limites non ſecundum literas, et ſigna in eis deſcripta, fiant. tamen de quibus, et qualibus literis id intelligendum ſit, Vide in Titulo LITERÆ. Fol.150.

Limites bonorum, ſigna, teſtimonia ſenum, et alia poſſibilia Judicia, faciunt.

Sigiſmun Petrič. 1538. B 2. Cæterum ad tollendas difficultates in faciendis limitibus, Statuimus: vt Commiſſarij noſtri, Deum ſolum præ oculis habentes, nulli partium fauentes, conſpectis inprimis ſignis metalibus, et rei veritate diligenter inueſtigata, tam ex ſenū, etiam ſi opus fuerit Juratorum teſtimonijs, quam alijs poſſibilibus Judicijs, limites inter bona noſtra Regalia, et hæreditaria, pro arbitrio et conſcientia ſua conſtituant.

Dum limites facti erunt, Capitanei iniuriam ne faciant.

Sigiſmun. Auguſtus 1550. A 4. Ne etiam amplius in diſceptationem reuocetur: quod ſemel per Commiſſarios noſtros, ad dislimitandum bona noſtra Regalia et Nobilium datos, definitur: Statuimus, Vt poſt dislimitationem bonorum noſtrorum Regalium, et Nobilium, iniurias Capitanei noſtri, aut Officiales, in fundis Nobilium non faciant. ſed et ſubditi noſtri, talibus fundis ablimitatis, neq; apiſterijs, neq; vlla ratione vti debent.

¶ Si ratione limitum iniuria inferatur a' Capitaneis: quo Jure ſint Capitanei conueniendi: Vide in Titulo BONA REGALIA. Fol.25.

Ad limites faciendos, Rex Commiſſarios det.

Kazim: in Nieſzowa, Fol.93. Præterea pollicemur: quod omnibus, petentibus a' Nobis limitationem, ſeu diſtinctionem limitum, inter bona Menſæ noſtræ Regalis, et bona petētium, Conſentiemus: et dabimus duos Dignitarios, ſeu Officiales, et Succamerariū. qui nomine Noſtro, poteſtatem habebunt limites faciendi.

¶ Reliqua de Limitibus, inter bona Regalia, Vide in Titulo COMMISSARII Fol.51. et BONA REGALIA. Fol.25.

In limi-

¶ In limitibus faciendis, terminus per Succamerariũ tranſponi non debet. Vide in Titulo SVCCAMERARIVS.

¶ Succamerarius quid ſpectare debeat in limitibus faciendis, omnemq; rationem Limitandi, Vide in Titulo SVCCAMERARIVS.

LIS PENDENS.

Lite pendente concordiam tentantes, a' poenis quibusuis abſoluuntur.

Item, ſi qui terrigenę, aut quiuis alĳ incolę Regni Polonię prædicti, pendente lite in Judicĳs, pro quibuscunq; cauſis concordare voluerint: a' pœnis Noſtris, ac Judicum, et Subiudicũ, Palatinorũ, et Caſtellanorũ eoſdē liberos facimus et ſolutos. ex Priuil. Jagellonis Fol. 52.

LITERAE.

Si falſitas literis Judicĳs obĳciatur.

Vt deinceps calumniantem iniquitas, et periuriorum licentia refrænetur, et cohibeatur, Statuendum duximus, et ſtatuimus præſentibus: Vt qui in Judicio literas, parti eius aduerſę de falſitate ſuſpectas producit, parte contendente et poſtulante, Actis Judicialibus Terreſtribus illas comprobare teneatur. Ad quę Acta cùm producens literas ſe retulerit, ac remitti poſtulauerit: dari illi debet dilatio, ad primos Terminos Terreſtres, actiõem introductam immediate' conſequentem. in quibus ſi docuerit, literas ſuas eſſe in Actis: comprobare illas alĳs modis probationum non teneatur. Cùm autem producens literas Actis Terreſtribus probare illas non ſufficeret: in hoc caſu, nominare ibidem is ipſe producens teneatur decem et octo teſtes, Nobiles, poſſeſſionatos: bonę integræq; fidei et famę viros. ex quibus per eum, qui ſuſpectas de falſitate aſſerit eſſe literas, viri ſex deligentur: qui, ſimul cum ipſo producente eiusmodi ſuſpectas literas, Iureiurando, illas non eſſe falſas, ſed legitime' ex Actis Judicialibus emanatas, comprobare debebunt. Si vero' producens literas, Actis illas veras et legitimas eſſe probauerit: ille tum demum, qui temere falſitatem literis obiecit, quatuordecim Marcarum pecunię communis, pœna parti applicanda puniatur: et vltra hoc, in tribus Marcis pecunię, Judicio ibidem ſtatim ſoluendis condemnetur. Vbi vero' Acta, et libri Judiciorum non extarent: ſiue incendio abſumpti, ſeu vi ac iniuria hoſtili, vel quocunq; alio fortuito

Sigiſmun. Cracouię 1532. A 3.

fortuito caſu perditi:ſatis eſſe cenſemus: vt in eo caſu, literas de falſo ſuſpectas probet quiſqʒ et purget,ſecundum conſuetudinem antiquam : hoc eſt , ſuo, et duorum teſtium Nobilium poſſeſſionatorum,bonę et non inculpatę famę, corporali Iuramento.

Literę niſi ex Actis alijs, in Acta Terreſtria non inſcribantur.

Sigiſmun. Petric. 1539. MVltas et magnas ſæpe fraudes, admitti cognoſcimus: dum quidam adulteratas literas proferentes , vt hę in Libros Terreſtres inſcriberentur obtinuerant. quę ſimul atqʒ inſcriptę fuerāt, exemplar ſibi perijſſe fingentes,exemplum ex Actis Terreſtribus dari poſtulauerunt: atqʒ eo, tanquam robur et authoritatem habente, intrepide vtebantur. Quare fraudi huic et calliditati obuiam venire volentes, Statuimus hac lege noſtra,deqʒ Senatorum et conſiliariorum noſtrorum ſententia : Vt nullę deinceps literę,in libros Terreſtres inſcribantur : niſi quę in alijs Libris Terreſtribus , inſcriptę eſſe probari poſſint. Si enim quas inſcribi quis cupit,quę quidem alibi inſcriptę non reperiantur : eas inſcribi vetamus. Quod ſi contra hanc Conſtitutionem inſcriptę fuerint : eiuſmodi literas nullum pondus habere volumus. Cæterum quę literę alicuius Inſcriptionis, ex Libris Terreſtribus deſcriptę ſint, vt non niſi acceptę literę (vt fieri ſolet) originaliter factę,in Iudicijs fidem faciant,decernimus.

Literas Caſtrenſes Capitanei vel eorum Iudices ſubſcribant.

Sigiſmun. 1532. A 3. AD obuiandum vero futuris falſitatibus, volumus et Decernimus: Vt Notarij Terreſtres,omnes literas Terreſtres Iudicij manibus proprijs ſubſcribant. literas vero Caſtrenſes ſubſcribant, vel ſoli Capitanei, vel eorum Iudices Caſtrenſes.

Qui literas ſuper bona Regalia amiſerit.

Alexand. Petrico. 1504. Fol. Cxv. QVi literas ad bona Regalia amiſſas diceret : et de amiſſis infra annum, a perditione literarum computandum,euidens ac legitimum teſtimonium, ſeu proteſtationem non fecerit: (quam proteſtationem coram Capitaneo , et Palatino ſuę terrę faciat) ille, anno poſt amiſſas literas decurſo, non obtinebit renouationem: neqʒ probationis viam habiturus eſt perpetuo. Probationem vero amiſſarum literarum faciet,coram Regia Maieſtate.

Nobilitas

Nobilitas ad reponendas literas, ſuper bona haereditaria, non cogitur. niſi omnia bona Regalia eſſe appareant.

QVerela ſubditorum noſtrorum permoti, (qui ſe plerunqz grauari ſentiunt: cum per bonorum Regalium Tenutarios, ſeu Capitaneos, ad exhibendum literas, ſuper bona eorum hæreditaria, et perpetua illorum proprietate, eo prætextu, tanquam bona ipſa Regalia eſſent, adiguntur) Decernimus et Statuimus: Vt nemo Capitaneorum, ſeu Tenutariorum noſtrorum, aliquem ex Regni noſtri incolis, ad exhibendum huiusmodi literas compellere audeat. niſi ipſe Capitaneus, ſeu Tenutarius, Judicium certum, vel literas quaſcunqz habuerit: ex quibus, bona illa eſſe noſtra Regalia, et non hæreditaria, conijcere poſſit. Jn tali enim caſu, poſſeſſor bonorum illorum, ſuper ſua proprietate literas exhibere, et producere teneatur. Sigiſmun. Cracouiæ 1532. B 2.

Nobilitas non reponet Priuilegia ſuper bona: niſi doceretur, omnino Regalia eſſe. alioqui res perplexa et antiqua, ad Conuentum remittatur.

AD literas et Priuilegia reponenda, ſuper bonis, quæ hæreditaria putata ſunt, nemo cogi debet, aut poterit: niſi in Cauſis manifeſtis, et claris: quando ſcilicet doceretur ſufficienter, Regalia bona omnino eſſe. vbi vero res eſſet nimium antiqua, perplexa, et dubia: tum negotium tale et cauſam, non alibi, quàm in Conuentu Regni generali, cũ Conſiliarijs noſtris iudicabimus. Sigiſmun. Petricž. 1538. B 4.

Quæ ſunt literæ contra Jus Regni.

LJteræ autem Juri contrariæ intelligantur, Jnhibitiones ad Judicia: quæ emanant, abſqz neceſſitate Reipub. item Commiſſiones inter perſonas: niſi granicierum diuiſionis, vel de conſenſu partium eſſent. item liberationes ab Expeditione bellica. Alexand. Petrico. 1519. Fol. 113.

Non ſecundum literas, et ſigna in eis deſcripta, ſed iuxta teſtimonia ſenum, limites faciendi.

QVia multæ literæ et Priuilegia reperiri ſolent, partim abuſa, partim etiã incertæ: Statutum Sereniſſimi olim Domini Regis Alberti renouamus: Vt videlicet limitationes bonorum fiant, non ſecundum literas, et ſigna in eis deſcripta, ad inſtantiã petentium, Sigiſmun. Petrico. 1519. Fol. 22.

petentium,et re oculis non ſubiecta: ſed iuxta ſenum teſtimonia, præſertim cum illius Maieſtas tam benignam,et liberalem Conſtitutionem fecerit: vt cognitionem et diſtinctionem bonorum noſtrorum,Dignitarijs, et Officialibus Regni, ſubditis noſtris committeret.

De quibus, et qualibus literis,hoc Statutum intelligendum.

Sigiſmun. Cracouię, 1532. B 1.

DEclaramus Statutum,De limitibus bonorum,non ſecundum literas et ſigna in eis deſcripta, ſed ſecundum ſenum teſtimonia faciendis, Statuimus: intelligi debere, tum demum literariam probationem, in limitatione bonorum non procedere: cùm literę antiquatę,ſeu datę,ac emanatę,re oculis non ſubiecta, vel etiam in abuſu redactę,aut incertę comperientur. Cùm verò literę Cõmiſſariorum noſtrorum, ſigna metalia, et limitationem bonorum noſtrorum, cum bonis Nobilium vicinorum in ſe continentes,per Nos confirmatę: vel literę,ſub titulo et ſigillo Succamerarij,vel Iudicij Terreſtris, limitationem bonorum vtriq; hæreditariorum ſubditorum noſtrorum in ſe continentes, fuerint coram Nobis,vel aliàs vbilibet in Iudicijs productę: literis huiuſmodi fidem indubiam adhibendam fore, et limitationem bonorum,tam noſtrorum,quàm hæreditariorum,iuxta illarum continentiam,firmam eſſe et validam decernimus.

Literę qualiter interpretandę.

Sigiſmun. Cracouię, 1538. C 1.

PRiuilegia publica et priuata,non debent interpretatione aliqua,in alium quàm ſonant ſenſum verti: ſed ita, vt in ſuis tenoribus ſcripta ſunt, et non aliter intelligi debent.

Literę Commiſſariorum,ſuper limitatione datę, confirmatione non egent.

Sigiſmun. PEtrico, 1538 B 2.

PEtitionibus ſubditorum noſtrorum inducti Permittimus: Vt in arbitrio ſit ſubditorum noſtrorum petere,et obtinere à Nobis confirmationem:ſuper literis limitum editis, à quinq; Commiſſarijs per Nos,ſecundum Statuti tenorem deputatis. Quę quidem literę, quibus Commiſſio et Mandatum noſtrum fuerit inſertum, et Sigilla Commiſſariorum appoſita, authoritatem et robur perpetuum obtinere debebunt: etiamſi nulla deſuper interueniat confirmatio noſtra.

Literas

Literas limitum liberum eſt in librum Cancellarię inducere.

Liberum erit vnicuiqȝ, literas Commiſſariorum ſuper Limitibus, ad libros Cancellarię noſtrę inducere. Quas quidem, caſu vel neceſſitate poſtulante, Cancellarij noſtri, ſine vlla difficultate, ſicut inſcribere: ita etiã deſcribere, et literas petentibus, eiuſdem tenoris, ſub Sigillo noſtro, vna tantum Seragena pecunię pro eis accepta, ſine vlla difficultate dare debebunt, et tenebuntur. Ibidem.

Qui non habent, aut amittunt literas, ſuper Telonia diu poſſeſſa.

Non habentes literas, aut illas amittentes, ſuper Telonia longo tempore poſſeſſa, quærent in ea re gratiam Noſtram, et ſucceſſorum noſtrorum. Sigiſmun Petrič. 1519. Fol. 24.

Literę Vectigalium reuideantur: et iniquę abrogentur.

Quoniam ita multa ſunt vectigalium, ſiue teloniorũ genera, per quosuis inſtituta: vt his perſoluendis, grauiter ſe noſtri homines premi querantur. Reliquum vide in Titulo TELONIVM. et De qualibus literis, ſit hoc intelligendum. Sigiſmun. Cracouię 1539.

De literis, ex libris Terreſtribus extractis.

Ad præcludendam viam dolis, in detrimentum hominum excogitatis, Decernimus: Vt literę ad libros Terreſtres inſcriptę, et poſtea ex libris denuo deſcriptę, non aliter in Iudicijs fidem faciant, niſi cùm originales fuerint productę. Sigiſmun. Petrico. 1538. B3.

¶ Literę, in exemptione bonorum Regalium, quomodo interpretandę: an generaliter, vel ſpecificè: Vide in Titulo BONA REGALIA. Fol. 25.

¶ Super literas Iudæi pecunias ne dent. Vide in Titulo IVDÆI. Fol. 130.

¶ Literis Cancellarię ſuper proprietate nihil probari poteſt. Vide in Titulo CANCELLARIA. Fol. 30.

¶ De literis Reſtium, bello præmittendis, Vide in Titulo BELLVM. Fol. 13.

¶ Quantum à literis extractis ſoluendum: Vide in Titulo SALARIA.

¶ Qui literas ex libris Cancellariæ amiſerint, ij Cancellarij nouas extradant. Vide in Tit. CANCELLARIA. Fol. 30.

LVDVS TAXILLORVM.

Kazimir9 Viſliciæ, 1 3 6 8. Fol. 25.

VT noxius ludus taxillorum abijciatur (per quem ſæpius iuſti patres, propter filiorum exceſſum, de bonis ſuis pelluntur: et abſq; ipſorum commeritis, ad nimiam deducuntur paupertatem) Statuimus: Vt ſi filius quiſquam, vtriſq; parentibus viuis et ſanis, ludo amiſerit aliquam pecuniæ quantitatem: prædicti ludentis parentes non tenebuntur ipſi victori, pro ſuis filijs, vel filio, ad pecuniæ perluſæ ſatisfactionẽ. Idemq; dicimus de Iudæis: ſi mutuarent pecuniam tali filio, ſuperſtitibus dicti filij parentibus et ſanis. Quod videlicet eius parentes non teneantur de mutuo: nec aliquo modo compelli debeant, nec poſſunt. Sic etiam dicimus de omni contractu inito, cum filiofamilias: quod non valet: cùm ſit in paterna poteſtate conſtitutus: (iuuetur'q; Senatusconſulto Macedoniano) propter quod non habet alicuius rei dominium, vel aliquam poſſeſſionis traditionem.

Iudaeus mutuans pecu. filio nobili exstan pa. no amittit eam.

Neq; luſor, neq; fideiuſſor eius obligantur.

Kazimir9 Viſliciæ 1 3 6 8. Fol. 25.

AD præcludendam Luſoribus taxillorum maliciæ ſubtilitatem: qui conſueuerunt cum inebriatis, aut ad iracundiam prouocatis et deductis, nouam Taxillorũ ludi formam adinuenientes, ſuper credito, aut obligandis rebus, etiã et impignorandis quibusuis pecunijs, equis, bonis et hæreditatibus ludere: eosq; ſibi debitores taliter facere: ſpoliare bonis, et malicioſe amouere: qui tandẽ ſic ludis exuti, et ad inopiam deducti, vt plurimum ad vitia deteriora labuntur: propter quæ vltio Iudicialis, iuxta ipſorum cõmerita, à Nobis conſueuit in talibus exerceri: Quare ob hoc malum euitandum (quòd præſertim noſtri Nobiles, rebus abundantes, ſtrenuitati dediti pro defenſione Regni fortius peruigilent) Decernimus: Quòd deinceps nullus terrigena noſter, cum alienigena, cuiuscunq; ſtatus aut conditionis, exiſtat, in Regno noſtro ludat taxillos, ad præſtam, aut creditum, ſeu credentiam: ſed tantummodo pro pecunia parata. Quòd ſi quiſpiam contra hoc Statutum venerit temerariè: ipſo Iure non valeat creditum: nec ad aliquam ſolutionem, ſeu ſatisfactionem, victus victori tenebitur: nec fideiuſſor datus, ab ipſo vincente poterit, pro debito conueniri. Si quis verò contrauenieus Statuto, proq; pecunia

pecunia ſic credita acriter monuerit ſuum debitorem, cum verbis turpibus, vel eius fideiuſſorem: quotienscunq; maledixerit, et improperauerit, pro debito prælibato: totiens illi, pro ſua verecũdia, pœnam Piątnadzieſta ſoluet: et noſtro Judicio nihilominus aliam ſimilem pœnam, pro inobedientia aſſignabit.

Si filius ludit, ac perdit aliquid: et de honeſtis ludendi cauſis.

FIlius nondum emancipatus, in paterna conſtitutus poteſtate, nec a fratribus diuiſus vel ſeparatus, ſi globiſando, vel teſſeriſando, aut quemlibet alium ludum damnoſum ludendo, aut alia exercendo, aliquid perdiderit: talia omnia et ſingula, per ipſum deperdita, Volumus et Decernimus: quod in ipſius parte ſeu ſortem cõputentur. Nihilominus tamen decernentes: quod ſiue in taxillis, aut Szachis, vel quibuscunq; alijs ludis lucroſis, ipſis ludentibus pro pecunijs, equos, aut alias res lucratas, ſeu in huiusmodi ludis acquiſitas, mutuos fideiuſſores interpoſuerit: monendi, requirendi, petendi, ſeu vendicandi (non obſtante qualibet fideiuſſoria, cautione, ſeu obligatione) penitus nullum Jus, ex prædictis ludis ſit acquiſitum. ſed duntaxat quoslibet ludos habere concedimus et volumus, gratia temporis deducendi, et cauſa ſolatij et exercitij habendi.

Kazimirʒ Viſliciæ, 1 3 6 8. Fol. 28.

MARSSALCVS.

Marſſalcatus, Cancellariatus, Vicecancellariatus, de quibuscunq; terris hominibus dandi.

Kazi. iij in Nicſzowa & Opoki, 1 4 5 4. Fol. 93.

Item pollicemur: quod Cancellariatum, Vicecancellariatum, Marſſalcatum, et alia Officia Curię, diſtribuemus indiſtincte viris idoneis: ſiue fuerint de terris Maioris Polonię, ſiue Cracouię.

De Officijs Marſſalcorum Regni, et Curię.

Alexand. Petrico. 1 5 0 4. Fol. 112.

Officia Regni et Curię, et præſertim Marſſalcorum, hactenus tenta erant, de conſuetudine quadam. Licet enim quilibet eorum, ſuum ſingulare ſciat onus, ac debitum: tamen quia vel propter concurrentes in vno duos Officiales, vel quia deſcriptũ nõ fuerat, quid eorum quilibet attentare debeat, committebantur errores, et negligentię: in his, quę Officialibus illis videnda, agendaq; incumbunt: ac inter eos ipſos diſſenſiones mutuę. Quapropter rationabiliter cenſendum eſt: Quòd officium Marſſalci Regni, et officium Marſſalci Curię, ſiue vterq;, ſiue alter eorum eſſet in Curia, debet eſſe omnium ceremoniarum, et Curieñ Magiſter. Quorum et vtriuſq; iſtorum hoc erit officium: Vt Curieñ conſcribant, ſoluant, Regeſtra teneant: et ſciant diligentes et negligentes, malos et bonos: et non obſequentes, non ſinant in Curia foueri: ſed permoneant, vt tales à Curię ſeruitio alienentur: ſemper hoſpites et Conſiliarios Regni excipiant: et attendant, vt debitus cuiq; honor, ex parte Maieſtatis Regię, iuxta meritum perſonę, impendatur: vtq; ſcandala et exceſſus, aut moderentur, aut eliminent, aut emendent, animaduerſione iuxta meritum aut demeritum adhibita: ſicq; omnia conſtituant, prouideant, et dirigant: tam in aula, curijs, domibus, cameris, et menſis Regijs: quàm alijs Officijs, et Officialibus, ad Equeſtrem ordinem Maieſtatis Regię pertinentibus. ad quod tribuitur ei poteſtas plena, inſtituendi, deſtituendi, et omnia cum meliori conditione, ac cum conſenſu et authoritate Maieſtatis Regię, faciendi. Et licèt Marſſalcus Regni eam authoritatem habere conſueuerit: Vt eo præſente Marſſalcus Curię, de nulla adminiſtratione incumbentis officij ſe intromittat: tamen quia Marſſalcus Regni ſæpius abeſſe conſueuit à Curia: Vt igitur abſente eo, ſciret Marſſalcus Curię proſequi, aut exequi id, quod bono or-

bono ordine per Marſſalcum Regni rectum erat in Curia: Conſtituimus: quod iſta officia, aut inuicē debito officij indifferentia. ſic videlicet: Quotiens Marſſalcus Regni eſſet in Curia: ſemper ad omne officij exercitium, et actionem, vocare debet Marſſalcum Curię, eo ſciente omnia facturus, Marſſalcatus officio incumbentia. Recedens vero' e' Curia, tradet Regeſtra, et adminiſtrationē officij Marſſalco Curię. in quo Marſſalco Regni, authoritas ſumma ſit ad omnia ſupraſcripta: eo vero' abſente, in perſona minoris ſit eadem, nec minor authoritas: quam eam Regni Marſſalcus, in Curia perſonaliter exiſtens, habere conſueuit. Cui quidem Marſſalco Magiſtratū Curię dirigenti, et in eo perſonaliter exiſtenti, ratione adminiſtrationis ſui officij, aſcribitur perceptio Foralium: et authoritas imponendi precij rerum venalium, ad neceſſitatem Curię importatarum. Ea autem Foralia percipiat moderatius, quàm facere conſueuit: et non aliter, quàm communi Jure, et conſuetudine, in ciuitatibus, et oppidis illis, ad quę ventum eſſet, percipi conſueuerunt. De foro tamen campeſtri reſeruatur hæc facultas, ad Campiductorem generalem. vt communi conſilio, precium rebus tribueretur: et tā domi, quàm foris agente Rege, quicquid vel Marſſalcus, vel Campiductor, ad precia rerū, aut cōmunem ordinationem ſeruandā conſtituet, debebit Conſtitutionem per publicationem intimare. Si vero' Marſſalcus, in pretio rerum et Foralium, excederet modum: habeant facultatē Conſiliarij, in Curia præſentes, illud moderandi, ſibi quoq; præcipiendi. quibus ſi Marſſalcus parere noluerit: extunc tanquam inobediens, ad communem authoritatem conſilij generalis proxime' futuram, deferatur.

MATERNALIA BONA QVANDO A' FILIIS REPETVNTVR.

Pueri orbati matre, bona materna a' patre non repetant

Ex communi vſu, in Regno noſtro extitit obſeruatum. Quòd moriente matre, pueri omnium bonorum a' patre ipſorum tollūt medietatem, pro portione et hæreditate materna. propter quod ſæpe ipſi filij, in teneris annis exiſtentes, rebusq; ſuis conſulere non valentes, ſic receptam hæreditatem inutiliter conſumere, expendere, et diſſipare conſueuerunt, patri deniq;, de pietate, et beneficijs ingratitudinem exhibentibus, impellunt plerunq; etiam eundem vergere ad inopiam: ſicq; viciſſim ſentiunt incommoda, Kaz. Mag. Viſliciæ, Fol. xxvi.

 et iactu-

et iacturas. Quare æquum viſum extitit nobis, et noſtrę Militię: vt matre moriente, filij non petant bonorum, et hæreditatis maternę deuolutę portionem, et ſucceſſionem, a' patre: donec ad ſecundas nuptias conuolabit. niſi tunc, velut famę ſuę prodigus, bona, et hæreditates illas communes indebite diſſiparet.

De pueris matre orbatis, habentibus patrem, et bona maternalia.

Wladiſl. IAgello. Cracouię & Varthæ Fol. 43.

IN quadam Conſtitutione, noſtri prædeceſſoris decretum extitit, videlicet in Capitulo, ex communi vſu. &c. Quod moriẽte matre puerorum, patre cum alia contrahere volente, pueri petere valeant portionem maternam. et ideo conſiderantes in eadem Conſtitutione: quod propter ingratitudinem patri factam per filios: et depreſſionem ſtatus ſui: quem a' filijs nonnunquã, in tanta partis bonorum receptione et priuatione, patiebatur: et quia multotiens filij ad inopiam vergentes, ad patrem conuolabant, et recurrebant: qui ſuperiora aduertens, eiſdem ſuccurrere non curabat, nec volebat: vnde inter vtranqȝ partem, rancor et diſplicentia oriebatur: Quibus incõmodis obuiare cupientes, nunc Statuimus: Quod pater habens filios, dum poſt mortem genitricis eorum ad ſecundas nuptias conuolauerit, non tenebitur (niſi forte' velit ſponte) prædictis filijs ſuis portionem hæreditariam aſſignare: (dummodo diſſipator bonorum non exiſtat) ſed vſqȝ ad mortem ſuam, in bonis hæreditarijs quibuscunqȝ, dominari et manere valebit, et poterit. aſſignata duntaxat prædictis filijs ſuis portione: quam poſt matrem ipſorum, ratione Dotis ſeu nuptiarum tulit, et recepit.

De pueris, ex duabus vxoribus procreatis dotandis, vel per patrem diuidendis.

Wladiſl. Iag. Cracõ. & Varthę Fol. 43.

DEclarantes ſtatuimus: Quod ſi contigerit patrem, cum ſecunda vxore filios non habere, ſed filias: et cum prima habuerit filios: extunc patre mortuo puerorum prædictorum, pars aliqua ſecundę vxoris filios non continget: ſed filij, ſiue filius primę vxoris, ſuperſtites ſorores ſuas, iuxta conſuetudinem terrę maritabunt: aſſignata ipſis in pecunijs Dote competenti. bonis maternis duntaxat exceptis: Si ipſę prædictę ſorores habuerint, quę pro ipſis debent remanere. Cum vero' pueri primę vxoris, portionem ſuam æqualem, a' patre eis ſponte ex diuiſione perpetua oblatam, obtinuerint: tunc portio ſecundę vxoris, filijs aut filiabus eiuſdem, cedere debet integraliter.

MAZOVIA.

Judicio aſſeſſorum vnus aut duo Conſiliarij. Officialesué ex Mazouia adiungantur.

ET ne Conſtitutionibus, et Conſuetudinibus Ducatus præfati noſtri Mazouię, in aliquo derogetur, in Conuentibus præcipue generalibus Regni noſtri: vbi cauſę per Appellationes, ad Judicium noſtrum deuolui ſolent: Pollicemur: Quod ad Judices, quos iudicandis cauſis, in Conuentu Regni deputauerimus, vnum aut duos ex Conſiliarijs noſtris, aut Officialibus Ducatus illius, adiungemus Judices: qui Conſtitutionum, et Conſuetudinum Ducatus periti fuerint.

Ratio aequa Mazouiorum haberi non poteſt, atq; Polonorum.

NVntij ex terris Mazouię cum multa a nobis poſtularent, quę concedi ſolent per Nos alijs ſubditis noſtris, Regnum incolentibus, et Statutis communibus fruentibus, a nobis hoc reſponſum tulerunt: Quod dum eſſent Jure, et Conſuetudine, ab alijs Regni noſtri ſubditis ſeiuncti, non in omnibus eorũ eadẽ ratio haberi poſſit: quę habetur ſubditorũ Regni. ſed ſi aliquando Juribus, et Conſuetudinibus ſe coæquare Regni noſtri ſubditis voluerint: (quod in eorum arbitrio eſt poſitum) tum eorum ratio, æqualis cum alijs eſt futura. Interim autem in eorum Moribus, Juribus, Priuilegijs, et Conſuetudinibus, Priuilegio noſtro confirmatis, conſeruabimus. Sigiſmun. 1540.

Cauſę ex Ducatu Mazouię ad Comitia deuolutę, Jure ipſius Ducatus iudicabuntur.

CAuſę omnes Nobilium, et quorumuis ſubditorum noſtrorum Ducatus Mazouię, ad noſtram Maieſtatem, et Conuentum Regni, per Appellationes, et quouis alio modo deuolutę, iudicari non debent alio Jure, et modo: ſolum Conſuetudinibus, et Jure ipſius Ducatus: quibus omnes ſubditi, in eodem Ducatu, ab antiquo gaudent, et iudicantur: Appellationesq; huiusmodi teneri et ſeruari debent, iuxta veterem Conſuetudinem, in terris Mazouię ſemper ſeruari ſolitam.

MENDICI.

Mendici ſub certo numero, in ciuitatibus et villis habeantur: et ſub ſignis Conſulum in ciuitate, aut Plebanorum in villis mendicent. alioquin, in manus Capitanei, vel dominorum tradantur.

Ioan. Alb. Fol. 103. ITem cum viderentur, in hoc inclyto Regno noſtro, mendicātes laici et fœminę in tanta multitudine eſſe: vt dari non poſſit Regnum, (iudicio eorum, qui multas orbis partes peragrarunt) frequentiam continens mendicantiū tantam: inter quos, plures conſtat laicos et fœminas: bonarum virium eſſe: poſſeq; competenter manuum labore victum quærere: dūmodo illos et illas, lex ſuper id ſtringeret, non voluntas: per quam, (ſeu vt veriùs loquamur) deſidiam quandam, vt primum in eis barbę a' mento dependerent, et cani viderentur pili, poſtpoſitis domicilijs, in eleemoſynarū ſuffragijs ac impetrationibus reſiduum vitę ponunt: ſcandala nonnunquam committentes: nonnunquam verò, vbi prece non impetrant, dolis obtinent: Quapropter inſtar legum optimarum municipalium, in plerisq; Chriſtianis dominijs ſancitarum, Statuimus: Vt in ciuitatibus, et oppidis, et villis Regni noſtri, non plures mendici habeantur: quàm quot, communitates et domini locorū decernant habendos. Quibus in locis, ciuitatibus, et oppidis, Conſulatus pro tempore exiſtens: in villis verò Plebani, ſub quorum Parochijs villę conſiſtunt, et locorum domini ſigna imponant ſub illis: ad deſignandū numerum eorū, quos habendos duxerint mendicaturos. Qui verò abſq; ſignis reperientur, Decernimus, ad ſeruitia capiendos: aut in manus Capitaneorū noſtrorum tradendos. a' quibus illos, pro laboribus caſtrorum noſtrorum, Turcis et Tartaris cōmetaneorum, foſſatarumq;, ſucceſſiuè recepturi ſumus. Poterint tamen et valeant domini locorum his, quos emeritos, ac ad nulla Iuris officia valentes cognouerint, ſuas ad peregrinandum illis teſtimoniales literas concedere. ſub quarum immunitate, etiam ſigna non habentes admitti debeant vbiq;, eleemoſynas petituri.

MENSURA.

Menſura et pretia conſtituta, vt a' Mercatoribus ſeruentur, Palatini cum Capitaneis prouidebunt.

Item

ITem, ne ſubditi noſtri, a' Mercatoribus et Artificibus nimium grauentur, Statuimus: Vt menſura antiquitus conſtituta, a' Mercatoribus ſeruetur: nec eam aliquis audeat facere breuiorē. contrarium facientes, a' Palatinis et Capitaneis, iuxta Statutum puniantur. Et ſimiliter fiat de pretijs rerum: vt illa Palatini conſtituant: et transgredientes puniant. Sigiſmun. Petrico. 1511. Fol. 17.

¶ Ne emptores a' Mercatoribus fallantur, Palatini prouidebunt. Vide in Titulo PALATINVS.

MERCATORES SEV MERCES.

Mercatores debita in Regeſtris annotata, a' Nobilibus ante triennium petant.

STatutum de Regeſtris Mercatorum, illorum Iuramento cū teſtibus firmandis, in robore conſeruato: hoc adiecto, Vt Mercatores ipſi, debita in Regeſtris eorum ſcripta, a' Nobilibus, intra trium annorum decurſum, repetant. alioquin, lapſo triennio, debitum huiusmodi repeti non poterit a' Nobili, iuxta illius Statuti diſpoſitionem: obſtante triennali Præſcriptione: verum Iure communi, Reum in foro ſuo conuenire debebit. Hoc autem duntaxat intelligitur: vbi Mercatori, cum Nobili eſſet actio. Mercatores enim inter ſe, veterem ſuam retineant obſeruantiā, in ſoluendis et repetendis eorum debitis. Sigiſmun. Cracouię 1540.

Mercatores et Artifices, res neceſſarias afferant, et faciant.

MErcatores, Artifices, et alij, rebus ad vſum humanum neceſſarijs mercantur. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 28.

Mercatores Regni ſi extra Regnum proficiſcantur: iurabunt non eſſe ſuas merces, quas vexerint.

ET quoniam pleriq; Mercatores, ſubditi noſtri, ad pendendam Conſtitutionem, ſeu Edictum, de non euehendis extra Regnum, ac non inuehendis in Regnum mercibus editum, varijs ingenijs vti conſueuerunt: prætendentes, res et merces huiusmodi eſſe proprias Mercatorum, in Vngaria, Sileſia, et alijs Regni confinijs agentium: per illos, ſeu illorum Notarios, et factores, in Regno emptas eſſe: cūm tamen plerunq; depræhenduntur, eſſe proprię ſubditorum noſtrorum: quorum opera et impenſa, ex Regno euehuntur, Ad præcludendam itaq; huic illuſioni viam, Sigiſmun. Cracouię 1540.

ſic Decer-

ſic Decernimus, Conſiliariis Regni et terrarum Nuntiis conſentibus: Vt huiusmodi Mercatores, ſubditi noſtri, qui merces extra Regnum euehere procurant, corporale præſtent Iuramentum, in manibus Teloneatorum noſtrorum: Quia tales merces non ſunt eorum propriæ: nec in illis aliquod commercium, vel intereſſe habent: ſed ſunt propriæ eorum, quorum eſſe aſſeruntur, videlicet Mercatorum extraneorum, in terris extraneis agentiū, Et aliter, tales merces dimitti nullatenus debebunt: ſub illarum amiſſione.

¶ Mercatores Regni eadem libertate, in terris Pruſſiæ, gaudere debent. Vide in Titulo PRVSSIA.

¶ In Sileſiam cum mercibus progredi, capitale eſt. Vide in Titulo VIA.

¶ Regni incolis via, in Vngariam, et Sileſiam prohibetur. Vide in Titulo VIA.

MILITES.

¶ De Militibus, damna inferentibus, Vide in Tit. BELLVM. Folio 13.

MINISTERIALIS.

Teſtimonia Miniſterialium in libris Caſtrenſibus inſcribantur.

Conſuetu. terræ Cra. Fol. 123.

SI alicui neceſſe fuerit Miniſterialem producere, ex alia terra in aliam terram: et non poterit Miniſterialem educere: tunc illum debet ducere ad Iudicium Caſtrenſe illius diſtrictus, vbi eſt Miniſterialis: ibiq; idem Miniſterialis facere debet Recognitionem. et ille, cui debet Recognitio eſſe, Literas accipiat à Iudicio illo, vbi fit Recognitio: ad aliud Iudicium, ad quod ducendus erat Miniſterialis. Quæ literæ ſint ſub Sigillo Iudicij illius, vel Capitanei, vbi recognouit: et tandem talibus Literis credendum erit: vti Miniſterialis perſonaliter ſtetiſſet, et recognouiſſet.

Miniſterialis ad videndum occiſum vocatus, vno Groſſo contentus ſit: et exuuias ne tollat.

Kazimirꝰ Viſliciæ Fol: 23.

COnſuetudine iniquiſſima Miniſterialium fuit obſeruatum: quod dū ad aliquem, in via vel aliàs occiſum, vocabantur, ipſum veſtibus, in quibus fuerat occiſus, Iure ipſorum (quod ipſi Frwáwné nominabant) expoliabant. vnde cùm afflictis non ſit addenda affli-

denda afflictio, eiſdẽ Miniſterialibus Prohibemus: Ne de cætero quoslibet occiſos ſpoliare, ſeu exuere præſumant: ſed tantummodo vnico Groſſo contenti ſint. quem decernimus eis dandum, pro labore, per eum: qui ad aliquem occiſum procurauerit eosdem vocari, donec eadem homicidij quæſtio totaliter fuerit definita.

Miniſterialis adſit Iudicio.

Poſſibilitas hoc dictat rationis: quod Iudices, in exercendis ſuis Iudicijs, habeant ſuos certos Miniſteriales, ſeu Officiales. Kazimirus Viſliciæ, 1368. Fol: 13.

Miniſterialium conſtitutio, eorumq; Iudices et defenſores.

HOc etiam ſpecialiter declaramus: quòd Officiales, vel Miniſteriales, aliàs Sluzebniki, nullus niſi Palatini inſtituere: et eos iudicare: proq; afflictione, aut vulneribus, vel capite eorundem, pœnas exigendi, vel leuandi, omnimodam habeant facultatem. Idem Fol. 32.

¶ Vide in Titulo PALATINVS.

Forma literarum Palatini, Miniſteriali dari ſolitarum.

PEtrus Kmitá, Comes in Wiśnice, Palatinus Cracouieñ &c. Vniuerſis et ſingulis, in Palatinatu noſtro Cracouienſi exiſtentibus, Iuris Terreſtris municipibus, Significamus tenore præſentium: Quia cum attendiſſemus iuſticiã hominum forenſem, ob Miniſterialium paucitatem ſolere negligi, aut ſaltem difficile expediri: ne noſtro officio, illorum autem vtilitati hac parte deeſſe videamur: prouidum A. de B. de cuius virtute, induſtria, ac integritate, complurium bonorum virorum accepimus teſtimonia, in Miniſterialem Terreſtrem Cracouieñ, creandum atq; tondendum duximus: prout creamus et tondimus, in Dei nomine, per præſentes. ab eodemq; Iusiurandum fidelitatis ſuſcepimus: ipſiq;, eo nomine, has præſentes noſtras literas dedimus. ſimulq; conceſſimus illi poteſtatẽ, omnia Miniſterialis officia, vbiq; in Palatinatu noſtro Cracouienſi legitime exequendi. Quocirca vobis denuntiamus: vt eo A B. tanquam vero, creato, Iurato, et fideli Miniſteriali, in omnibus veſtris Iudicijs atteſtationibus, alijsq; omnibus iuridicis actibus vtamini: ſaluo ſemper ipſius ſalario, debito et competenti. Et ſi (quod abſit) infideliter fecerit ſuum officium: pœna. In cuius rei teſtimonium, præſentes literas noſtras, ſigillo noſtro cõmunitas, eidem dedimus. Per Mini-

Per Miniſterialem Iudex citet.

Kazimir9 Viſliciæ, 1368. Fol: 13.

QVapropter ſtatuimus: Quòd penitus nullus Iudex, per aliquam aliam perſonā, quàm per certū ſuum Officialē, ſeu Miniſterialem, faciat et expediat ſuas Citationes: Milites autem ſuperiores, per literas. excepto hoc: ſi aliquod crimen in Iudicio, vel in curia Iudicij, recenter et de nouo committatur: tunc pro huiuſmodi crimine, per quemlibet familiarem, contra tales liceat fieri Citationes.

Miniſteriales ne citent, Iudice non iubente.

Kazimir9 Viſliciæ, 1368. Fol: 12. & 13.

FLebili querela ſæpius recipimus: quod Miniſteriales, per terrā gyrantes et curſitantes, pauperes villanos, aut Religioſorum villas, aut pauperes Milites, cæteroſqȝ ſubditos Noſtros, fatigandi vel vexandi modos exquiſitos adinuenerunt, ita quod ſi alicuius villę pauperes Milites, aut villani Religioſorū, eos, pro beneplacito ipſorum Officialium, quibuslibet expenſis non pertractant nec procurant: ijdem Miniſteriales ipſos pauperes Nobiles, aut villanos, ſine culpa ſeu cauſa, et abſqȝ Iudicis præcepto citánt: occaſione vexationis faciendę terminos eis, pro libito ſuę voluntatis, aſſignantes: Sicqȝ ijdem pauperes Milites, ſeu villani, volentes redimere huiuſmodi vexationes et moleſtationes, ſæpiſſimè de certa pecunię ſumma cum eiſdem componunt: Vnde Nos huiuſmodi malicię et machinationi obuiare volentes, Statuimus: Quòd deinceps Miniſterialis, ſub pœna priuationis ſui Miniſteriatus et priuatione omnium ſuorum bonorum, abſqȝ ſpeciali Iudicis mandato, aliquem citare non præſumat, aliàs, præmiſſam pœnam, et in facie aduſtionem et notationem, non immeritò poterint formidare.

Qui Miniſterialem addunt ad citandum

Kazimir9 Viſliciæ Fol: 37.

DEcernimus etiam declarando: Quòd Nos, vel Capitaneus noſter, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny, habeant facultatem dandi Miniſterialem, ad citandum.

Qui mos citandi olim fuit per Miniſteriales

Kaz. Mag. Viſliciæ 1368. Fol. 12.

QVoniam ex modo Citationis, nonnulla grauamina et oppreſſiones, per noſtros Iudices, ſeu Officiales, noſtris ſubditis euenire conſueuerunt: et ideo eiſdem grauaminibus et oppreſſionibus vo-

onibus volentes obuiare, Statuimus: Quòd Miniſteriales, ſiue Officiales, per Nos, ſeu quoſlibet Iudices deputandos fore et eſſe: in hunc modum formandam, vel faciendam Citationem: Quod ipſe Miniſterialis, cum ſuo ſolito baculo, debet accedere ad dominum villę: pro quocunqꝫ etiam exceſſu fuerit citandus: et omiſſis eiusdem villę villanis, in pace et trãquillitate illis relictis, ad domum ſeu ad portam eiusdem domini, ſuo baculo tangendo, et clamando eundem citet: Literasq́ꝫ Citationis porrigat: exponendo nihilominus in dicta Citatione contenta: de cuius videlicet Iudicis mandato, et ad cuius inſtãtiam, et propter quam cauſam, fecit eandem Citationem. Si autem eiusdem villę villani, et ipſe dominus villę, fuerint ſimul culpabiles: volumus, Quod eodem modo tangendo portam cuiuſlibet villani, ſeu kmethonis, et clamando, faciat ſimili modo (vt præmiſſum eſt) Citationem. Qui villani ſi non fuerint culpabiles, in delicto ſui domini: Volumus et prohibemus omnino, quod per eandem Citationem quomodolibet non grauentur, nec fatigentur. Tamen plerunqꝫ in contemptum, et odium villę domini, et ex rancore, conſueuerũt aliqui villanos indebitè fatigare, et moleſtare. Quare huic morbo mederi volentes, Statuimus: Quòd quandocunqꝫ ipſos villanos, abſqꝫ iuſta et legitima ratione, citatos et vocatos eſſe conſtat: quod ille extrahens Citationem, et qui hoc malitioſè procurat, puniatur pœna quę dicitur Piątnadzieſta. Et eodem modo volumus fieri Citationem prædictam: vbi ſine delicto domini villę, ipſius fuerint villani communiter vel diuiſim culpabiles: vel delicto obnoxij: ita quod ad portam tangendo, quemlibet ipſorum citare teneatur, modo et ordine ſuperiùs expreſſo: ceſſante qualibet oppreſſione ſupraſcripta.

Citatio vbi ponenda à Miniſteriali.

DEbet autem Miniſterialis, propter mortem ſuam, cum vno Nobili in perſona actoris miſſo, ponere Citationẽ indifferenter, vel apud Nobilem citandum, in curia eiusdem: vel apud Wladarium, aut kmethonem, ſiue apud hortulanum: publicando nihilominus Citationis poſitionem, in curia terrigenali. quę ſi defuerit in eadem villa: extunc villanis idemipſum Miniſterialis notificabit: vt ad notitiam Citati deueniret.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 32.

Citatus ne reſpondeat, niſi viſo Miniſteriali.

Confuetu. terrę Cra. 1505. Fol. 121.

ITem, cùm aliquis aliquem citauerit, pro aliqua re: pars citata dicet:

dicet: Domine Judex, volo videre Miniſterialem, qui Citationes portauit: et cum Miniſterialē videbo, volo reſpondere quod Juris erit: extunc non tenebitur reſpondere, donec videbit Miniſterialem, qui Citationes portauit. Et ſi actor protunc non habebit Miniſterialem: poteſt ſibi differre, aliàs recipere ad proximos Terminos, pro Miniſteriali ſtatuendo.

Relatio Miniſterialis, ex quibuscunq; Actis valet.

Sigiſmun. Cracouię 1543. RElatio Miniſterialis, coram quibuscunq; Actorum libris, depoſitione Citationis facta, volumus vt tantum valeat: quantum perſonalis Recognitio eiusdē Miniſterialis valere debuit. niſi quod recognoſcat in eisdem Actis, tempus, et locum poſitę Citationis: et cui eandē Citationem publicauit in bonis: et cum quibus Nobilibus, aut Nobili, hoc fecerit: iuxta Statutum.

Salaria Miniſterialis, à teſtibus et furibus.

Kaz: Mag. Viſliciæ, 1368. Fol. 37. ITem volumus: Quod Officiales, ab vno producente teſtes, habeant quatuor Scotos: à pœna verò, quę dicitur Pietnadzieſta, bouem: et quando pro furto pignerat, bouem mediocrem.

Si Miniſterialis formam Juramenti mutet.

Kazimir9 Fol. 37. ITem, ſi Officialis, aliàs Woźny, aliter formam Juramenti teſtibus dixerit, quàm eſt mandatum: et de hac conuictus Judicio fuerit: perpetuò de officio deponatur.

De Nobilibus, quo numero cum miniſteriali habendi.

Conſuet. terrę Cra. Fol. 123. ITem, dum Actor aliquis teſtificatur aliquid, coram Miniſteriali, ſeu per eum: tunc Actor ipſe Nobiles duos habiturus eſt, cum Miniſteriali. Sed cùm Miniſterialis cum Citatione equitat: tunc ſufficit, eum Nobilem habere vnum.

¶ Miniſterialium Juramentum. Vide in Titulo, IVRAMENTVM. Fol 136.

MINORENNES.

Si cohaeredes citati eſſent minorennes in cauſa Limitum.

Sigiſmun. Petrico. 1523 Fol. 41. SI verò plures eſſent participes, ſeu conſortes, vnius et eiusdē hæreditatis, citati per quempiā alium, pro faciendis granieiebus: et inter

et inter tales Citatos,eſſent aliqui cohæredes minorennes,æque citati: extunc contra tales Judicium procederet, tam Terreſtre, quam Officium Succamerarij: non obſtante ipſorum minorennitate. Ad quam quidem limitationem, Judicium et Officium Succamerarij procedet. nihilominus Succamerarius, vel eius Officium reſeruabit eis actionem,pro eorum intereſſe,cum actore granicierum. dum videlicet annos diſcretionis aſſequentur: tunc licebit eis Jure agere cum illis,a quibus putarent ſibi eſſe præiudicatū: tamē non niſi pro ſorte et intereſſe,ipſos cōcernente,agēt.

Minorennes cum annos diſcretionis attingent,pro iniurijs acceptis agant: Praeſcriptione illis non obſtante.

INfantibus præſertim egenis, ſuccurrere et prouidere volentes, Statuimus: Vt ſi aliquibus, patre mortuo, per quempiam iniuria fuerit illata: venientes ad annos diſcretionis, poſſent Juridice agere contra iniuriantes. et exceptio Præſcriptionis eis opponi non poterit; niſi tunc ætate in eis legitima completa. Et infra tempus debitum,ſi agere neglexerint,pro iniurijs olim eis illatis: tunc obſtat eis exceptio præſcriptionis: propter negligentiam allegatam. Kazi. M. Viſliciæ. 1368. Fol. 24.

Minorennes in tribus tantum caſibus reſpondere tenentur,

CItati minorennes reſpondere non tenentur:ſed per Judicem, anni ætatis eorū computentur. tamen in caſibus infraſcriptis, Juridice requiſiti,comparere tenebuntur. Primo,ſi aliquis patri ipſorum hæreditatem ſuam aliquam obligaſſet: et ipſam a pueris redimere vellet: tunc pueri pecuniam obligatā recipere tenentur, pro eadem hæreditate: quamuis annos legitimos non haberent. Item,ſi quis pro patre ipſorum cautionem incideret fideiuſſoriā: et viuente patre, ad Judicium fuerit prouocatus: tunc pueri reſpondere, vel ſoluere tenentur, fideiuſſorem liberando, non expectando annos ætatis. Tertio,ſi pater pro aliqua hæreditate citatus fuiſſet adhuc viuens: etiam pueri reſpondere teneantur, pro eadem hæreditate. Ka: Mag. Fol: 33.

Minorennes in Judicio ne reſpondeant: ſed cum matre, Tutori dato a patre ſubſint.

Wladiſl. Iagello. Fol. 43. Orphanitati puerorum noſtrorum ſubditorū conſulere gratioſe cupientes: qui interdum, per patres ipſis ad annos pubertatis minime educatis, caſu mortis relinquuntur: et ſic multoties, per nonnullos in Iudicium euocantur, et vexantur: qui ætate et diſcretione carentes, Litem conteſtari nequeunt, neqz cauſas acticare, neqz defendere. Et quanquā antea hoc, ad certam ætatem ſit reſtrictum: (vt videlicet maſculus ad quindecimum annum, fœmella vero ad duodecimum, compelli non poſſint, neqz alicui infra hoc teneantur reſpondere) tamen alijs diuerſis grauaminibus, multoties opprimuntur: Quare Statuimus: Quod pater viuens poſſit et valeat pueris ſuis et vxori (ſi ipſa affectauerit) conſtituere certos Tutores: quos voluerit: de quibusqz maior ſibi fides, et confidentia apparuerit: qui tueri, et curare eoſdem poterint, vſqz ad annos ſuperius allegatos: nec eoſdem Tutores, poſt mortem conſtituentis, proximiores a Tutela poterint remouere.

Pupilli nec reſpondent, nec præſcribunt, ante legitimam aetatem.

Kaſimirus Magnus Fol. 31. SI impuberes cuiuscunqz pueri, ante legitimam ætatem ad Iudicia trahantur: ſuper hæreditaria quæſtione, aut alia quacunqz controuerſia: et ob defectum ætatis, cum Actore litem conteſtari, ſeqz tueri nequeunt: propter quod, et plerunqz, infantilis ætas et pueritia conſueuit offendi: Quare Statuimus: Vt ex Interlocutione Iudicis, eadem litis Conteſtatio, vſqz ad ætatem debitam illorum puerorum prorogetur. et dilatione pendente, aliquod anni effluere conſueuerunt. Deinde pueris legitimam attingentibus ætatem, ſi quæſtio eadem ipſis innouatur: ijdem pueri contra ſe agentibus, Exceptione Præſcriptionis, aut tantę taciturnitatis illorum annorum, quibus iudicati non fuerunt, obijcere et opponere minime valebunt: Sed tantum vtantur iſtius temporis Præſcriptione: ſi qua fuit apud ipſos, vel eorum progenitores, antequam fuiſſent primo ad Iudicium tracti, ſuper eadem cauſa, et euocati.

Pro patre tamen pupilli teneantur.

Conſuet. Cracoui. 1505. Fol. 120. ITem, cum aliquis bona hæreditaria vendet, aut obligabit, ſiue impignorabit alicui: et inſcribet ſe pro defenſione: et in hoc priuaretur vita: filij eiusdem defuncti, debent tueri reſidentem, in bonis hæreditarijs. et ſi annos diſcretionis non haberent: non debet dari eis, ad annos diſcretionis Dilatio.

De bonis, minorennibus pueris reſignatis, per pueros non inſcribendis.

Item, quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenentur Reſignare bona puerorum, dum habebunt annos quindecim: pueri vero bona ſua accipiendo, uti debẽt eis. ſic nihilominus Iure ſit prouiſum: (prout fieri conſueuit) Quod ipſi pueri bona vendere, obligareq; non debeant, ſine conſenſu amicorum conſanguineorum: donec habebunt annos viginti quatuor transactos. Conſuet. Cracoui. 1505. Fol. 120.

¶ Minorennium Tutor, pro capite patris agere poteſt. Vide in Titulo TVTOR.

¶ Si minorennes pro homicidio citantur. Vide in Titulo HOMICIDIVM. Fol 107.

¶ De fratre minorenne, Vide in Tit. FRATER. Fol. 98.

MINVTA.

Item, ſimplici minuta nihil probari poteſt: ſed tantummodo Literis, aut Minuta ſub Sigillo, aut Libris coram Iudicio. Conſuet. terrę Cra. Fol. 122.

MODII.

Quia pauperes homines, qui cum frumentis ad fora equitãt, propter diuerſitatem Modiorum non parum grauantur: propterea Conſtituimus: Vt in Prætorijs Modij ſint iuſtę menſurę. qui etiam gratis debent dari hominibus. ad menſuranda frumẽta. æqualiterq; aliás Rowno, ſine vlla faſtigatione menſurari debent: hoc eſt, ad amuſſim, ſeu Regulam, aliás pod Strych. prætereaq; non emptor ſed venditor menſurare debet. Alijs autem Modijs omnino non menſuretur. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

MOLENDINATOR SEV MOLENDINVM.

Molendinatores, Sculteti, Aduocati, Molendina, Scultetias, Aduocatias, abſq; conſenſu domini ne alienent, aut obligent.

Saepenumero Molendinatores, Sculteti, Aduocati, Iuri dominorum per ignorantiam detrahere cõſueuerãt: et vendebant vel oppignorabant, Aduocatias, Scultetias, Molendina, in toto vel in parte, abſq; conſenſu dominorum ſuorum. Quapropter Conſtituimus, ne hoc amplius facere audeant: ſub amiſſione ſummę, pro Sigiſmun. Cracouię 1511. Fol. 15.

me, pro qua vendiderint, vel oppignorauerint, fiſco dominii ſui: in bonis verò noſtris, Nobis applicandę. Petentibus autem ad oppignorandum conſenſum, non negabimus. ſine tamen incommodo Noſtro.

Molendinator multorum fratrum ſeu dominorum, communiter omnibus ſe iuſtificet.

Kazimir9 Villiciæ. Fol. 21. FRanciſcus, Falco, et Henricus, tres fratres, habentes vnum Molendinatorem: Henricus tertius frater, ſuper quibusdam ipſius Molendinatoris exceſſibus, coram Iudice deputato, dato, vel electo, debito modo ipſum Molendinatorem iudicare præcepit: demum frater alter Falco veniens, conqueritur de Henrico: quòd ipſius Molendinatorem iudicaſſet, et condemnaſſet. Nos itaq; attendentes, quòd licet cuilibet de Iure, ſuam proſequi iniuriam: Declaramus ipſum Henricum, iuſtè, et debitè Molendinatorem, pro ſua parte iudicaſſe.

In Molendinum et Tabernam Intromiſſio ne detur: niſi forte alię deſint poſſeſſiones.

Conſuet. Cracoui. Fol. 122. ITem, in Tabernam, et Molendinū, nullus debet Intromiſſionem dare. excepto, quòd aliam poſſeſſionem non haberet: extunc poteſt dare Intromiſſionem in Tabernam, vel Molendinum.

¶ Baiuli extra Regnum ad Molendina et fora eant, cum rebus venalibus: quantum humeris ſuis ferre poſſint. Vide in Titulo FORA. Fol. 95.

MONASTERIVM.

¶ Vide in Titulo ABBAS. Fol. 1.

MONIALES.

Moniales in bona paterna et materna ſuccedunt. ea tamen alienare non poſſunt: ſed ex illis cenſuum pecuniariorum medietate, à conſanguineis, quoad viuant, potiantur.

Sigiſmun. Cracouię 1527. A 5. STatuimus etiam: quòd Sanctimoniales, Ordinem aliquē à ſede Apoſtolica approbatum profeſſę, tametſi Mundo et bonis temporalibus renunciauerint, nihilq; proprij habere poſſint: quia tamen non ſunt vbiq; debito modo prouiſę: et conceſſum ſit illis,

ex indul-

ex indulgentia ſedis Apoſtolicę, vt ſuccedere poſſint in bona paterna, et materna, ad ſe reuoluta: de illisq́ʒ libere, cum authoritate Superiorum ſuorum diſponere: quia multę querelę ſubditorũ noſtrorum ad nos deferebantur: qui indigne ferebant: quód ipſę Sanctimoniales ſuccedere deberent, in bonis ſuis paternis, et maternis, ad eas poſt mortem parentum, aut conſanguineorũ earum deuolutis: Jureq́ʒ illas, ab huiusmodi ſucceſſionibus repellere nitebantur: volentes huiusmodi querelas cohibere: et eaſdem Sanctimoniales, in bona gratia et fauore conſanguineorum illarum conſeruare: illarumq́ʒ neceſſitatibus benigne proſpicere: Statuimus, et ordinamus, de conſilio, et conſenſu Conſiliariorum Regni noſtri ſtatus vtriusq́ʒ, et Nuntiorum Terreſtrium: Quód Moniales ipſę, Ordinem Regularem profeſſę, et in Cœnebijs et Clauſtris manentes, ſuccedere quidem poſſint ad bona paterna, et materna: quę ad eas deuoluta legitime fuerint: alienare tamen illa á conſanguineis, et propinquis, aut in alienas perſonas quomodocũq́ʒ transferre, nullo modo valeant. ſed cum primum ad eas, aut earum aliquam, ea ipſa bona deuoluta fuerint: Jure legitimę ſucceſſionis et deuolutionis, proximiores cõſanguinei, ſeu agnati, et cognati earũ, illa tenere, eorumq́ʒ poſſeſſionem adire debebunt: et ex illis medietatem omnium cenſuũ, et prouentuum pecuniariorum, illis, et cuilibet earum ſoluere erunt aſtricti: vita illarum durante. Reliquam vero medietatem prouentuum pecuniariorum, ſimul ac fructus omnes, ex bonis illis prouenientes, pro ſe retinebunt: et ex illis onera Reipublicę, Regni, et Bellicę expeditionis, ſuſtinebunt.

Quod ſi bona, ad Moniales ipſas deuoluta, nullos prouentus pecuniarios habuerint: eſſent tamen in illis prædia, ſeu piſcinę, ſeu molendina, vel prata, vel ſyluę cæduę, aut mellificia, aut agri, quę locari poſſint, et alię id genus vtilitates, quocunq́ʒ nomine cenſeantur: in eo caſu, Epiſcopus, et Ordinarius loci, ſeu eius in Spiritualibus Vicarius, cum Capitaneo terrę ſeu diſtrictus illius, in quo bona huiuſmodi conſiſtunt, diſquirent diligenter: quantum ex huiuſmodi bonis prouenire, in anno poſſit: illaq́ʒ, et obuentiones, ſeu vtilitates, quę ex illis, annis ſingulis prouenire poſſent, diligenter taxabunt, et æſtimabunt. et ad quãcunq́ʒ ſummam illa taxauerint: Conſanguinei prædictarum Monialium, qui bona eiuſmodi tenebunt, ſoluere illis, et cuilibet earum reſpectiue, medietatem eiusdem ſummę, quotannis, abſq́ʒ omni contradictione tenebuntur. Et ſi ijdem conſanguinei, in ſoluendo negligentes et remiſſi fuerint: et moniti literis Monitionis Ibidem.

domini Epiſcopi, ſeu loci Ordinarij, aut eius in Spiritualibus Vicarij, ſeu Officialis, illis ſatisfacere de bonis illarum temere noluerint: ac demum propterea Excommunicati, tres menſes Cenſuras Eccleſiaſticas ſuſtinuerint: extunc libertatem et facultatem habebunt Moniales prædictę, bona ſua huiusmodi, alteri cuipiam conſanguineo, aut etiam externo locandi, ſeu arrendandi: pro arbitrio ſuo, ad vitam ſuam. poſt mortem verò illarum, eadem ipſa bona earum, ad proximiores illarum conſanguineos rurſum deuoluentur, et deuolui debebunt.

Intra viginti annos, Moniales bona haereditaria repetant.

Sigiſmun Petric. 1519. Fol. 23. — PRæſcriptio virginibus Monialibus, ad bona hæreditaria repetenda, fiat a' Profeſſione Religionis viginti annorum. Aequum enim videbatur, fauore Religionis: vt cùm illis Præſcriptio ſtatui debuit, vt nuptę decennium habeant: ipſę vt ſponſę Chriſti, et quę in Clauſtris occluſę, et educatę, tam cito rerum ſuarum cognitionem habere non poſſunt, duplum habeant.

MONETA SEV PECVNIA.

Moneta Regni Polonię vna ſit.

Kazimirs Viſliciæ, 1368. Fol. 32. — EX quo vnus Princeps eſt omnium et Dominus, Statuimus, de conſilio et aſſenſu noſtrorum Baronum, et Procerum: Quòd vna Moneta, in toto Regno noſtro, debeat haberi. quę debet eſſe perpetua, et bona, in valore et pondere, vt per hoc cæteris ſit gratior, et acceptior.

Sed Rex non cudet Monetam, abſq; conſenſu Conſiliariorum.

Wladiſl. Iagello. ppe Czyrwiensko, 1422. Fol. 48. — INprimis pollicemur: Quòd amodo, et in antea, nunquã abſq; conſilio, ſuaſu, conſenſu, et annuentia ſpeciali Prælatorum et Baronum Regni noſtri, Monetam nunc currentem in Regno noſtro, vel etiam extraneam, aut de nouo inuentã, cudere faciemus: aut cudi permittemus: et cudentes, iuxta ipſorum demerita, pœnis Legis affligemus. vt per hoc damna, et importabilis ſubditorum noſtrorum penuria, per cuius abuſum hæc vbiq; in Regno noſtro abundarunt, tempore Noſtri regiminis fœliciter auferatur. Quemadmodum diuę memorię Dominus Kazimirus, olim Rex Polonię, anteceſſor noſter, hoc ipſis conceſſerat: et in

Libro

Libro Terreſtri, quem cum prælatis et Baronibus ſuis, quondam Wiſlicię, in Conuentione generali edidit: et pro memoria ſempiterna dereliquit.

Sine conſenſu Baronum, Moneta ne cudatur.

ITem promittimus, pro inclytis filijs noſtris prædictis: Quod poſtquam (dante domino) vnus illorum in Regem electus, ſceptra Regni Polonię amplectetur, Monetam ex quocunq; genere metalli, abſq; conſenſu et conſilio Spiritualium Prælatorum, et Baronum, in Regno Polonię cudere non permittet. quemadmodum Nos, ſine ipſorum conſenſu et conſilio, huiuſmodi Monetam cudere noluimus, nec cuſſimus. Wladiſl. Iagello Ledlnæ, 1433. Fol. 51.

¶ SIMILIS. Volentes nos maioribus noſtris in eo adæquare, pollicemur: Quod Monetam, præter conſenſum Comitiorũ, iuxta Iura eo nomine conſcripta, concudemus. Sigiſmun Auguſtus Petrico. 1550.

Palatini cum Capitaneis, Monetam eferri prohibeant.

PAlatini, cum Capitaneis, Monetæq; præfectis, cuſtodiant: ne Moneta de Regno exportetur. Sigiſmun. Auguſtus 1550.

De Moneta braccata, et falſa.

KAzimirus, Dei gratia Rex Polonię, magnus Dux Lithwanię, hæres Ruſſię. &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo agentibus Nobis in Piotrków, pro Rep. Regni noſtri Conuentionem generalem, inter cæteras huius Conuentionis ordinationes, ſuper differentia, quę inter Prælatos et Barones terrarum totius Regni fuit, vnanimiter ordinatum eſt ac concluſum: innitendo ordinationibus et concluſionibus aliarum Conuentionum, etiam generalium, et ab eis non recedendo: Quod pecunia minuta braccata, indifferenter per totum Regnum noſtrum Polonię, et Ducatum Mazouię, tam pro noſtris, quam etiam Prælatorum, Principum, Baronum, Nobilium, et cuiuslibet ſtatus hominum prouentibus (vtpote telonijs, exactionibus, contributionibus, cenſibus, decimis, necnon pœnis, memorialibus, arris ſeu notis Notariorum, Reſignationibus, item mercibus, et ſingulis rebus venalibus) ſine contradictione, tam per Nos, ſeu noſtros Officiales, quam etiam Prælatos, Principes, Barones, Capitaneos, Nobiles, et quoslibet Regni Polonię, et Ducatuum Mazouię incolas, et ſubditos, modo du- Kazim. iij Iagello. Petric. 1451. Fol. 86. Braccata pecunia vbiq; recipienda.

modo dudum ſtatuto (videlicet nouem Denarios, pro quolibet medio Groſſo lato computando) recipiatur, et exigatur. niſi forte
Exceptio. aliquis de Jure, pro cenſibus et decimis Fertonalibus, debeat exigere latos Groſſos monetę Pragenſis: quorum quilibet, pro eisdē latis Groſſis, pecuniam minutam braccatam, iuxta curſum communem inter Mercatores currentem, debet recipere ſeu exigere: et tenetur, ſub pœnis infraſcriptis. Quicunq; Regni noſtri, aut Ducatuū Mazouię, cuiuscunq; ſtatus incola et ſubditus, ipſam braccatam pecuniam minutā recipere noluerit, aut contempſerit:
Pœna Spiritualium. ſi Prælatus, aut Spiritualis perſona fuerit, quę pro decimis eandem pecuniam minutam recipere noluerit: decimam pro qua foriſauit perdet. quę per Capitaneum, aut Officiales noſtros, pro bonis recipietur: et pro noſtra vtilitate conuertetur. Si autem
Nobiliū. fuerit Nobilis: pro primo exceſſu decem Marcas, pro ſecundo ſimiliter decem, et pro tertio alias decem, pro quarto vero triginta Marcas, pro fiſco noſtro ſoluat. pro quibus Capitaneus in bona eius ſe intromittat: et teneat eadem, ad perſolutionem triginta
Ciuium. Marcarum. Si vero in ciuitate aliqua, pecunia minuta braccata, pro quibuscunq; rebus venalibus, ſiue in hoſpitijs, ſiue in foro non reciperetur: extunc ipſa ciuitas, pro primis tribus exceſſibus, pro quolibet exceſſu ſeorſum, ſoluat decem Marcas: pro quarto vero exceſſu, ſoluat triginta Marcas, pro theſauro noſtro Regio
Mercatorum. conuertendas. Quod ſi Mercator, pro mercibus ſuis quibuscunq;, et cuiuscunq; generis, aut ſpeciei, eandem pecuniam minutam braccatam recipere noluerit, in valore prædicto: videlicet pro medio Groſſo lato, nouem denarios computando: aut plures in minuta pecunia, quàm in Mediantibus, pro mercibus ſuis exigere pecunias voluerit: extunc omnes ipſę res, et merces, eidem
Kmethonum. recipiantur: et pro theſauro noſtro conuertantur. Item Kmethones, pro rebus ſuis pecuniam minutam recipere recuſantes, et nolentes, pro quolibet exceſſu, in Fertone puniantur irremiſſi-
Tabernatorum. biliter ab eisdem exigendo. Item Tabernatores in villis, qui pro rebus ſuis, videlicet victualibus, et pabulis, recipere noluerint minutam braccatam pecuniam: pro quolibet exceſſu, quilibet in media Marca puniatur, irremiſſibiliter ab eodē exigenda.

Falſariorum. Volentes inſuper Reip. prouidere, ne habeant malefactores occaſionem importandi falſam Monetam in Regnum noſtrum, Statuimus, et ordinamus, de vnanimi prædictorum noſtrorū Conſiliariorum voluntate: Quod apud quemcunq;, cuiuscunq; ſtatus hominem, in vna Marca duo Groſſi falſi fuerint reperti: ipſe cuius Marca fuerit, Marcam perdet. apud quem ſex Groſſi

falſę mo-

falſę monetę, in vna Marca inuenti fuerint: talis iuxta priores concluſiones puniatur. Inter Creditores verò, habentes Inſcriptiones ſuper Mediantes, taliter eſt ſtatutum: Quod quilibet talium, pecuniam ſibi ante hanc diſpoſitionem inſcriptam, iuxta continentiam Literarum ſuarum, libere exigat in moneta, in ipſa Inſcriptione expreſſa. Deinceps vero' non niſi minuta pecunia, vel ſimpliciter Marcę, moneta et numeri Polonicalium, inter Creditores inſcribantur: et in minuta pecunia quęuis debita exigantur, et ſoluantur: duntaxat nouem Denarijs, pro medio lato Groſſo computatis. Statutum eſt inſuper omni vnanimi voluntate: Quod Capitanei noſtri quorumlibet locorum, facere exactam diligentiam tenentur: vt prædicta minuta pecunia recipiatur: et puniant modo præmiſſo, omnes et ſingulos diſpoſitionis prædictę contemptores. aliàs, Capitanei ipſi noſtri prædictam diſpoſitionem introducere, et inobedientes coërcere, et punire negligentes, per Nos, tanquam rebelles Mandatorum Regalium contemptores, puniantur. Datum in Piotrkòw, Feria quinta proxima poſt feſtum Pentecoſtes, Anno Domini 1451. Sigillo noſtro præſentibus ſubappenſo. De Credidorum Moneta.

Ad idem.

NOs vero' Prælati, Barones Maioris Polonię, Siradienſis, Lancicienſis, Cuianię, et Dobrynenſis, terrarum, in euidentiam conſenſus et voluntatis omnium præmiſſorum, Sigilla noſtra præſentibus etiam fecimus ſubappendi. Fol. 87.

¶ SIMILIS. De minuta pecunia braccata Statuimus: Vt per vniuerſum Regnum capiatur commode': quod pro medio lato Groſſo, nouem Denarij minutę et braccatę pecunię recipiantur. ad latos autem Groſſos Pragenſes, qui eos in ſuis obtinent cenſibus, fiant additiones, ſecundum curſum communem inter Mercatores currentem. Si autem aliquis præfatam pecuniam minutam recipere recuſauerit: ſi Nobilis fuerit: pignoretur per Capitaneum in pecoribus, quotiens exceſſerit. ſi vero' Ciuis, aut Mercator pro ſuis mercibus recipere renuerit: merces amittere debet, fiſco noſtro Regio confiſcandas. ſi Kmetho: captiuetur, et in turrim imponatur. Verumtamen ſi in ipſa pecunia minuta, duo Groſſi falſi apud quempiam, in vna Marca reperti fuerint: talis Marcam ipſo facto amittat. ſi vero' in vna Marca ſex Groſſi, de falſa Moneta (vt præfertur) fuerint inuēti: capite puniatur. Statutum inſuper eſt: vt Capitanei vbicunqꝫ locorum exactam, et diligentem habeant curam: vt præfata Kazimirz Petric. 1447. Fol. 91.

pecunia

pecunia minuta recipiatur: et contrariantes modo præmiſſo puniantur. negligentes Capitaneos, Dominus Rex puniet, tanquam contemptores Laudi præfati, et Decreti.

Moneta Swidniceñ proſcribitur: et falſa prohibetur.

Sigiſmun. Cracouiæ 1522. A 3.

ET quia Moneta Swidnicenſis, quæ vniuerſo Regno noſtro inæſtimabilem iacturam facit et detrimentum, hactenus cohiberi non poteſt: ignorantia ſimplicium hominum: et licentia eorũ, qui Decreta et Prohibitiones noſtras transgrediuntur: Decreuimus cum vniuerſo Senatu Regni noſtri, non ſolùm prorogandam et cuſtodiendam diligentiùs occluſionem viæ, in Sileſiam: ſed etiam eandem Monetam prorſus ex Regno extirpandam. ita quod deinceps nemo illam recipere, expendere, aut in Regnũ et dominia nobis ſubiecta inferre audeat: ſed quisq; intra hunc annum, aliàs, hinc ad duodecimam diem Marcij anni futuri, illam extra Regnum exportet: aut permutet, per modum cambij, aut rerum emptionis: ſeu quocũq; negotiationis genere. ſub pœna noſtra Regia quatuordecim Marcarum: et amiſſione huiuſmodi pecuniæ. Et qui illam intra hoc tempus permutare, et alienare à ſe non poſſet: expendat illam et permutet, intra ſpatium huius anni. Sed non cariùs: quàm quemlibet eius medium Groſſum, per quinq; denarios: aut ad officinam noſtram monetariã portet: pro qua dabitur bona moneta: et ſoluentur ſimiliter illi, pro quolibet medio Groſſo Swidnicenſi quinq; denarij. Poſt exactum autem annum, ea ipſa moneta, per quam ſplendor et decus Maieſtatis noſtræ Regiæ imminuitur, omniumq; ſtatuum et ordinum hominibus non mediocre damnũ infertur, nullo modo recipiatur: ſed tanquam falſa et noxia vitetur. Et apud quẽcunq; hominem, cuiuscunq; ſtatus et conditionis, reperta fuerit: et perdere illam debeat: et pœna quatuordecim Marcarum puniri. Sic quòd apud quemcunq; duo Groſſi illius, in vna Marca inuenti fuerint: totam illam Marcam perdat, abſq; ſpe alicuius veniæ. Conſtituemus etiam cuſtodes, in finibus Regni: qui cuſtodiant, et diligenter inquirant: ne deinceps ea ipſa moneta Swidniceñ, in Regnum inferatur. qui quidem cuſtodes apud quemcunq; illam inuenerint, recipere eam poſſint, et debent. Quia verò, præter ipſam externam monetam Swidnicenſem, magna etiam vis falſæ monetæ, tam in Regno noſtro, quàm etiam alibi excuſſa eſt, et excuditur: in magnum damnum et detrimentum Reipub. ipſius Regni, et dominiorum noſtrorum: proinde ne malefactores,

lefactores, cudendi illam deinceps, et importandi in Regnum, occaſionem habeant, prouidebimus: et Braccatores cōſtituemus, in Ciuitatibus, et oppidis: qui illam ſignent: et notam, ſeu ſignū percuſſionis illi imponant. quò facilius ab omnibus cognoſci, et vitari poſſit. Capitanei autem locorum exactam diligentiam facere debebunt: vt prædicta Conſtitutio, tam de Swidnicenſi, quam etiam falſa Moneta, ab omnibus ſtrictiſſimè, et inuiolabiliter obſeruetur.

Si quis inculpatur, pro cuſione monetę.

AD corrigenda autem tam enormia facinora, et falſitates: à quibus etiam nec Nobiles aliqui (vt ea eſt huius temporis malignitas) ſeſe continent: Statuimus: Quòd accuſatus ſeu inculpatus de falſa Moneta, aliquis vir Nobilis, cuiuscunq; ſtatus et dignitatis, citari debet ad præſentiam Noſtram, ex Officio noſtro. et ſi conuinci poterit, per duos teſtes Nobiles, in ſimili crimine falſę monetę depræhenſos, et condemnatos, ac vltimo ſupplicio affectos: qui confeſſi ſint, illum reum eius criminis eſſe: et falſam Monetam cudiſſe: aut conſilium, auxilium, patrocinium, ad illam excudendam præſtitiſſe: ac in illa confeſſione perſeuerauerint: et morte ſua confirmauerint: talis pœna capitis plectetur: bonaq; eius confiſcabuntur. quę Nos pro Nobis, et fiſco noſtro Regio retinebimus, ad præcludendam viam calumnijs hominum: et nemini illa conferemus. aliàs vita, ſalus, et ſtatus eius ipſius Nobilis inculpati, et hoc modo conuicti, erit in gratia noſtra Regia. Si vero teſtes contra illum teſtificantes, non fuerint Nobiles: ſed alterius inferioris ordinis, et cōditionis, domeſtici, ſeu externi: qui in eo ipſo crimine depræhenſi, et contra illum teſtificantes, et non reclamantes, ſeu confeſſionem ſuam nō reuocantes, vltimo ſupplicio affecti fuerint: in eo caſu Nobilis ille accuſatus, ſeu inculpatus, expurgabit ſe cum decemocto viris Nobilibus, bonę famę, ſibi in genere ſimilibus: quos nos ipſi deligemus, ex ter decemocto, hoc eſt, quinquaginta quatuor teſtibus Nobilibus. quos ille, qui ſe expurgaturus eſt, ſtatuere corā nobis debebit: in ſex Septimanis, à die indictę, et decretę ſibi huiuſmodi expurgationis. Qui ſi in probatione, et in ſui expurgatione defecerit: pro conuicto habebitur: et pœna falſi punietur. Si verò in ſe expurgando non defecerit: abſolui à crimine illo obiecto debebit. Vbi tamen poſthac de hoc ipſo crimine falſę monetę, ex quo ſe ſemel modo præmiſſo expurgauerit, accuſatus, inculpatus, et teſtimonijs hominum, ciuilis, plebeię, aut alterius conditionis, Sigiſmun. Cracouię.

conuictus modo ſupradicto fuerit: ad aliam expurgationem non admittetur: ſed vt falſarius, pœna debita punietur: ac bona eius confiſcabuntur: caputq́z, vita, et ſalus eius, erit in gratia noſtra Regia. Citatus autem literis Citationis noſtrę, de falſa Moneta, comparere coram Nobis debebit, non reuocando ſe ad diſtrictum. Et ſi in primo termino non comparuerit: Citabitur ſecunda Citatione: et terminus tam primę, quàm ſecundę Citationis, debet illi aſſignari, et præfigi: in quatuor Septimanis, a die poſitionis, et executionis eiusdem Citationis. qui ſi in ſecundo termino non comparuerit: pro conuicto habebitur: ſiue is fuerit poſſeſſionatus, ſiue non: debebitq́z banniri de Regno, et bona eius confiſcari. Et præſens Statutum durabit ad vitam noſtram.

Decretum per Conuentum generalē Petricouienſem, de Moneta factum: quę a Principe Pruſſię cuditur, in alijs Ciuitatibus Pruthenicis.

SIGISM. 1543. Vniuerſi Senatores, et terrarum Nuntij, attendentes Monetam, quę in terris Pruſſię cuditur, adeo auctam et noxiam eſſe: vt diutius ſine ingenti detrimento Regni tolerari non poſſit: Statuerunt et decreuerunt, vnanimiter iterum Sacrę Maieſtati Regię humilime ſupplicandum: vt Maieſtas ſua ipſam cuſionem Monetę, vbiq́z, tam in terris Pruſſię, quàm etiam alibi ſiſtere mandaret. Et quamuis Maieſtas ſua Regia, iam de ceſſanda ipſa cuſione, ſuam benignam et propēſam voluntatem declarare dignata ſit: tamen quia Illuſtriſſimus Dux Pruſſię, ab illa cudenda deſiſtere recuſat: et indignum videretur, antequam ille ceſſet, Maieſtatem Regiam deſiſtere debere: requiritq́z Maieſtas ſua Conſilium, qua ratione ille contineri deberet: omnium vnanimis eſt ſententia: Quòd cùm neq́z Illuſtriſſimus Princeps, neq́z Regię Ciuitates in Pruſſia, vllam vnquam aliam facultatem habuerunt, neq́z habent, Monetam æqualem monetę Regni, et quę a regnicolis recipi deberet, cudendi: niſi a Maieſtate Regia nouiſſime conceſſam: ſua vero Maieſtas, vt ex Iure Regni ipſam facultatem monetam cudendi, non niſi de conſenſu et decreto Senatus ſui habeat: neq́z illam ſibi Maieſtas ſua, vt Illuſtriſſimus Princeps hactenus vſurpauit: ita hac facultate maiorē et ampliorem facultatem, alijs concedere iuſte non potuit: neq́z illi eam ſibi vſurpare poſſunt: cùm id non ſolùm Iuribus Regni, ſed etiā transactioni et ſuperioritati Regię, contra ipſorum Iuſiurandum, et tenorem transactionis plane repugnaret: Proinde ſupplicarunt

ſupplicarunt vniuerſi,etiam atqȝ etiam:vt ſua Maieſtas Regia, habita ratione tanti detrimenti Regni ſui,iam tandem et ſuam, et aliorum quoqȝ omnium cuſtonem einsmodi monetę,in Regno recipiendę, ſiſti iubeat: et rebelles, Iure et poteſtate ſua Regia coërceat. Porro' cum vniuerſi regnicolę perſuaſum habeant,eam ipſam Monetam eſſe depravatam, et pretiū æquo vilioris: mandare dignaretur ſua Maieſtas Regia : vt tam Præfecti, et Procuratores rei monetarię, quàm etiam Ciues, qui eam cudunt,in futuro proximo Conuentu Regni ſe ſiſterent : et ſe palàm iuſtificarent.et vt interim in præcipuis locis, et Ciuitatibus, probatio ipſius Monetę fieret: ne (cum anteceſſores Maieſtatis ſuę, tales exceſſus et peculatum impunitū non ſinebant,etiam magnis Regni Proceribus) nunc his modernis Præfectis et Procuratoribus, in ea opinione et ſuſpitione hominum exiſtentibus, aliqua ob hanc cauſam ſiniſtra exiſtimatio, graues querimonię, ac denum aliquę turbę, inter homines excitarentur. quę hac potiſſimum ratione ſopiri poſſe videntur.

Moneta Pruthenica abrogetur: aut more antiquo cudatur.

SED ex eo quoqȝ magnum, ad Remp. Regni, incommodum peruenire videmus: quod cùm Nos, iam inde ab aliquot annis numos cudere deſierimus: Prutheni tamen in inſtituto ſuo perſeuerauerunt. Quare facturos Nos recipimus, et ſerio mandamus Pruſſię Ciuitatibus: vt ſi velint Monetam cudere, quemadmodum Priuilegia eorum in ſe continent,vetera illis ſigna imprimant: noſtro vero' ſigno vti non audeant. Quòd niſi dicto audientes fuerint, Edicto cauebimus : ne quiſpiam, quos ipſi contra voluntatem noſtram, ſub ſigno noſtro numos cuderint, his vtatur: eosq̀ȝ omnes Regno noſtro eijciendos,atqȝ exterminandos curabimus. Sigiſmun. Cracouiæ. 1539.

De Moneta Pruthenica.

DE Moneta Ducis Pruſſię, et Ciuitatum Pruthenicarum, vnà cum Conſiliarijs noſtris,et terrarū Nuntijs Conſtituimus: vt hæc illorum Moneta deponeretur, per eos Proceres: qui in Statuto ad id ſunt deſignati,ad iuſtum pondus ſeu valorem,ac menſuràm ipſius monetę: et hoc vt ſine damno Reipub. fieret. Nolumus enim, vt aliquis alius id damni ferat: niſi is qui vtilitates ex ea percipiebat.proindeq̀ȝ huius rei realis executio ad hoc tempus eſſe debet. Sigiſmun. 1543.

Poloni ad externam Monetam non cogantur.

SIGISM. Auguſtus Petrico. 1550. VOlentes nos in eo adæquare maioribus noſtris, pollicemur: Quia Regni noſtri ſubditos, ad vllam aliam aliorum noſtrorum dominiorum Monetam non cogemus.

Communi Moneta, vel Pragenſi, ſoluantur Contributiones Regiæ.

Ex Priuil. Iagellonis Wladiſlai ꝑpe Czyrwiensko. Fol.49. INſuper licet Collectores noſtri, per literas noſtras Cracouienſes et Sandomirienſes, pro Exactionibus noſtris, vulgariter Kroleſtwo nuncupatis, in ſignum ſubiectionis et veri dominij, nobis ſolui ibidem in moneta currenti, et conſuetis Groſſis Pragenſibus, a kmethonibus receperint: et noſtro infiſcauerint theſauro: ne tamen hoc valeat, in poſterum dictis terris parere aliquod detrimentum, vel Juribus earundem derogare, Decernimus, et edicto perpetuo Statuimus: vt amodo in dictis terris, Cracouienſi et Sandomirienſi, non alia niſi currens, et communis in Regno moneta, pro huiusmodi Exactionibus noſtris exigatur. hoc proniſo: Quod ſi aliqui ſubditi noſtri, in dictis terris, a ſuis Kmethonibus, pro ipſorum cenſibus Groſſos Pragenſes receperint, vel recipere voluerint: illi etiam kmethones, ad ſoluendum nobis ſimiles Groſſos Pragenſes, pro Exactionibus noſtris, per noſtros Collectores arceantur.

¶ Vide hoc idem in Titulo CONTRIBVTIO. Fo. 63.

MORTVVS CITATVS.

¶ De Citato mortuo, Vide in Titulo ACTOR. Fol. 4.

MOTIO IVDICIS.

Motio intermiſſa reſtituitur.

Sigiſmun. 1538. C 2. QVia Judicium incuria, et negligentia, frequenter euenire ſolet: quod Sententiæ, contra Juris et Conſuetudinis diſpoſitionem, ab eis feruntur: ad petitionem Nuntiorum terrarum, Motionem Judicis, quę olim fuit in vſu, et nunc quoq; in maiori Polonia ſeruatur, in vſum priſtinum reſtituimus, vbiq; in Regno noſtro ſeruandam.

Formula mouendi Judicis.

Ibidem. VErum ne quis Judicem mouens, ob ignorantiam Formulę, ea in re ſeruari ſolitę, in cauſa ſua labatur et ruat: eam hic volumus ad-

lumus adiungere. Pars ergo, contra quam lata fuerit Sententia, ſeu Decretum, per verba inſcripta Motionem faciet dicens: DOmine Iudex, Decretum hoc, ſeu Sententiam tuam, tanquã iniquam et iniuſtã, pro Iure non ſuſcipio: ſed te Moueo ad Conuentum generalem Regni, proxime celebrandum.

Termini aſſignatio poſt Motionem factam.

MOtione hoc modo facta, Miniſterialis mox, ſine quauis additione Iudicij, diem Iudicij ſextam, in Conuentu generali proxime celebrando, ad comparendum cum Decreto, ſeu Sententia ab eo lata, aſſignare poterit, et debebit. Ibidem.

Et hæc omnia, puta Motio, et Termini aſſignatio, debite in Acta Iudiciorum, per Iudicium et Notarium inſcribi debent. Reliqua vero in robore ſuo, ſecundum antiquum Statutum cõſeruamus. Pars vero Motionem faciens, non plus quam vnum Groſſum, pro ijs ſoluere tenebitur.

In quibus caſibus, Motio non admittenda.

☞ 1. Primò, pro Telonijs, et Foralibus, inique extortis.

☞ 2. Pro adminiſtratione Iuſticię.

☞ 3. Pro redimendis bonis obligatis. niſi hæreditas eſſe prætendatur.

☞ 4. Et ſi quis ſponte in Inſcriptiones Motioni ſeu Appellationi renuntiauit. Generaliter vero à Sententijs interlocutorijs Decretis, et alijs Acceſſorijs, per quę partes ſe grauari prætenderint à Iudicibus Regni, ante Sententiam definitiuã appellari non poteſt: niſi à Decreto fundationis Iurisdictionis: vbi Iudex aliquem ratione diſtrictus perſonę Priuilegij vel cauſę ſuę Iurisdictioni non ſubiectum iudicare vellet.

¶ Motio Iudicis, ſeu Appellatio Caſtrenſis, omiſſo Capitaneo, ad Regni Comitia fiat. Vide in Titulo APPELLATIO. Fol. 9.

MVNIMENTA.

POterint tamen et Actores, in faciundis documentis, habere Dilationem: cùm Citato idipſum ſit permiſſum. Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 33.

Qui ſe recipit ad Munimenta, et non probat, cauſa cadit.

Conſuet. Fol. 123. QVi vero recipit ſe ad aliquam ſuam Exceptionem, vel Allegationem probaturum aliquibus munimentis, nec probat: quo lucrari voluit ipſam cauſam perdit.

M V T V V M.

Si Ciues, aut Mercatores, dant mutuo aliquid.

Ka. Mag. Viſliciæ 1368. Fol. 16. FInem litibus imponere cupientes, Statuimus: Vt ſi quis Ciuis, aut creditor, pannos, aut alias res, ſeu mercantias alicui terrigenę mutuo conceſſerit: præter literam obligationis, in qua conſtare poſſet de debito ſuo: Ciuis agens probabit per teſtes, talem contractum initum ſecum: et probans Judicialiter obtinebit. alias Reus negans debitum, per proprium Juramentum præſtitum, ab impetitione agentis abſoluetur.

Qui mutuant, nec habent Inſcriptionem, Juramento negantis abſoluuntur.

Conſuet. Cracoui. Fol. 123. ITem, Si quis alicui pecuniam mutuauerit: et Inſcriptionem non habuerit: citaueritq; Mutuarium: tunc mutuarius, alias Citatus, Juramento præſtito, ab inſtantia petentis, et debiti petitione abſoluetur.

NOBILIS.

NOBILIS.

Nobilitatem probare volens, ſex teſtes producat: duos de ſua genealogia: et quatuor, ab Auis et matre.

NObilitatis ſtirpes, ex progenitoribus eorum ducunt originem ſemper. quorum nati progreſſum de genealogia approbare, eorum fideli teſtimonio cōſueuerunt.. Si quis itaqꝫ dicat, et aſſerat ſe Nobilem, aut Illuſtrem: et cæteris Nobilibus hoc negantibus, aſſerat ſe parem: ad probandum ſuę genealogię Nobilitatem, debet inducere ſex Nobiles, viros ſeniores: duos, de ſua ſtirpe genitos. Et hi duo iurati dicant: Quod ſit eorum frater: et de domo, ac ſtirpe eorū paterna procreatus, de ſecunda et tertia genealogia, etiam per duos teſtes producendo. Kazimirꝯ Viſliciæ. 1368. Fol. 16.

Nobilis eſt, cuius vterque parens Nobilis, ex familia Nobili genitus, iuxtaqꝫ morē patrię, inter Nobiles viuit. vel etiam, qui ex patre Nobili, matre plebeia naſcitur.

ET quoniam quæſtio incidere de genere Nobilitatis, quę diuerſo modo a quibusdam interpretari ſolet, Declaramus: (quantum ad præſens Statutum pertinet) Eum tantummodo vocari Nobilem, et capacem Dignitatum et Beneficiorum: cuius vterqꝫ parens Nobilis, et ex familia Nobili ſit progenitus: et quòd tam ipſe, quam parentes eius habitarent et habitant, in ſuis poſſeſſionibus, Caſtris, Oppidis, vel villis: iuxta morem patrię, et conſuetudinem Nobilitatis, viuentes legibus et Iuribus Regni noſtri Nobilium. In quo genere Nobilitatis, eos quoqꝫ Nobiles appellandos cenſemus: qui licèt matre populari, patre tamen Nobili ſunt procreati. quorum tamen parentes, et ipſimet, viuant et vixerint, ad inſtar aliorum Nobilium in Regno: (vt ſupra) et non exercuerint, vel exerceant eas artes, et actiones: quas communiter Ciues, et qui in Ciuitatibus morantur, exercere ſolent. Per contrarium enim vſum, Nobilitas ipſa in popularem et plebeiam conditionem tranſire ſolet. Alexan. in Radom. Fol. 117.

Si importauerit Nobilis Nobili aſſerendo illum eſſe filium Meretricis.

 Cùm om-

Kazimir9 Villiciæ 1 3 6 8. Fol: 27. CVm omnis ſcurrilitas verborum, et turpiloquium, homines ad rixas prouocans, apud virtuoſos homines non immeritò debeat euitari: atq; (niſi metu pœnę, quandoq; aliqui prohibentur a talibus, et refrænantur) nequeunt alias prohiberi: vnde Volumus: Vt ſi quiſpiam linguam ſuam non refrenans, Nobilis Nobili improperauerit, aſſerens eum eſſe filium meretricis: et ſtatim nō reuocat: aut negat, quod dixit: neq; probat eum eſſe talem, vt aſſerebat: pro vituperio illius, quem ſic vituperauit, ratione pœnę ſoluat 60 Marcas Groſſorū: veluti ipſum occidiſſet. Item dicimus, ſi matrem ipſius meretricem nominauerit, nec probauerit, quod aſſeruit: in ſimilem pœnam ipſum decernimus incidiſſe. et reuocando debet dicere: Id quod ſum loquutus, mentitus ſum, ſicut canis.

Qui vituperat Nobilem, et poſtea negat, iurabit ſe non dixiſſe.

Iagello Cracouiæ 1 4 2 3. Fol. 46. SI quis Nobilis, aut aſſerens ſe de Nobili genere procreatum, dicat: quòd aliquis ſibi, impar exiſtens in generatione, vituperoſa verba intuliſſet: Quòd tunc ille Reus, eidem æqualis non exiſtens, et negans ſe improperationem feciſſe, proprio Iuramento ab increpatione eius abſoluatur.

Nobilitati Kmetho vituperio ſuo nocere non poteſt: excepto vno caſu.

Ibidem. KMetho verò nō poterit alicui Nobili, vel pro Nobili ſe gerenti, Nobilitatem eius increpare, niſi fortè idem Kmetho audierit, per alium Nobilem ipſum increpatū eſſe: et ipſe ſe de huiuſmodi improperio minimè expurgauit. Hoc tamē volumus intelligi, de illis Nobilibus: qui ad Expeditionem ſeruiunt: et Iudicijs Terreſtribus ſubſunt: non autem de illis Nobilibus: qui in ciuitatibus reſideñ, ceruiſiā propinant: aut fortè alij ſunt vagi, in terra nihil habeñ: cùm tales teneantur ſe expurgare.

Nobilis niſi Iure victus fuerit, non captiuetur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1 5 5 0. CAptiuari etiam nullus Nobilium debet, niſi Iure cōuictus. iuxta Statuta et Priuilegia.

Nobilis prius Iure victi, bona confiſcanda.

Vt gra-

VT gratia vberiori conſolentur a' nobis Nobiles, et nos fide et ſeruitijs amplioribus proſequantur, Promittimus: Quod ex nunc et decætero, nunquam alicuius ſubditi Regni noſtri, cuiuscunqʒ Dignitatis, eminentię, ſtatus, aut gradus fuerit, bona hæreditaria recipiemus, confiſcabimus: recipi, aut confiſcari faciemus: nec ſe de eis per nos, vel Officiales noſtros, vel alios quoſcunqʒ homines, intromittemus: vel intromitti faciemus: pro quibuſcunqʒ exceſſibus, aut culpis, niſi prius ſuper hoc præcedat Judicium noſtrorum: quos ad hoc deputauerimus, cū noſtris Prælatis, Baronibus: matura cognitio et Sententia ſequatur. Wladiſl. R E X. Fol. 48.

Nobiles poſſunt habere domos, in Ciuitatibus.

QVo' Nobiles tanto faciliorem viuendi rationem habere queant: vt eisdem liberum ſit, in ciuitatibus areas, domos, et propōptuaria, alias Szpiklirze, eruere admittimus: ita vt hoc ipſum eisdem negari non poſſit. tali tamen ratione: vt ne Juriſdictionem ciuilem deuitent: et omnia debita, et onera ciuilia, ex illis areis et domibus ſeruientia, ſubeant. Sigiſmun. Auguſtus Petrič. 1 5 5 0.

Qui Nobiles capiendi ſunt, vel non.

QVanquam propter deprauatam adoleſcentium Nobilium multitudinem: quorum hac tempeſtate, adeo' aucta eſt licentia: vt etiam tanquam prodigioſe' iſtud commiſſum eſſet, quod non poſſet coërceri eorum temeritas: Conſtitutionibus antiquis decernentibus, nullum captiuandum fore, niſi Jure victus eſſet: Quapropter innitendo veteri prædeceſſorum noſtrorum inſtituto, Decernimus: Nullum Nobilem captiuandum, qui bonę eſſet famę: niſi prius Jure eſſet conuictus. Non cenſebitur vero bonę famę eſſe quilibet, ter in Regeſtris maleficiorum deſcriptus. Js ergo, vti malę famę, abſqʒ Juris proceſſu, præſentis duntaxat Statuti patrocinio capi, detineriqʒ poterit. Alexand. Radom. 1 5 0 5. Fol. Cxv.

Ad biennium haec lex prorogatur, de ſuſpectis in crimine.

JN Statutis Radomienſibus, Statutum de his, qui ſuſpecti fuerint in crimine (qui videlicet ter in Regeſtris maleficorū reperti fuerint, vt infames eſſe cenſeantur) non in perpetuum, ſed ad duos annos, robur ſuum habiturum decernimus. SIGiſmū. Cracouię. 1 5 0 4.

Eadem ad quinqʒ annos prorogatur.

Statutum

Sigiſmun. Petrico. 1510. Fol. 13. STatutum autem Sereniſſimi olim Alexandri Regis, de maleſactoribus,et prædonibus,ſiue ipſorum fautoribus, in Radomienſi Conuentu quondam editum,ab hinc ad quinq; annos exercendum etiam et exequendum, Conſiliarijs noſtris idipſum ſuadentibus et petentibus, promittimus, et pollicemur. de quibus etiam Capitanei locorum, nos certiores facere teneantur, Regeſtra examinum nobis tradendo: ſub pœna præmiſſa.

Cauſam Nobilitatis non Spirituales,ſed Judicium Seculare iudicabit.

Bodzanta Epiſcopus Cracoui. Fol. 56. PRæterea ne propter cauſam Decimalem, Judicem Eccleſiaſticum de Nobilitate Nobilem iudicare contingat, Statuimus: Quod vbi quis Clericus petens decimam illiberam, ab aliquo, qui ſe dicit Nobilem,ipſumq; propter hoc ad Judicium Eccleſię reuocaret: volumus, vt cauſa Nobilitatis eius, vel nobis, vel Officiali noſtro per ipſum propoſita,clypeoq; ſuo et parentela nominatis,per Nos,vel Officialem noſtrum,nullatenus iudicetur: ſed remittatur ad Judicium Seculare. vt ibi Nobilitatis quæſtione primitus expedita, doceatur Eccleſia: quo Jure talis Decima conferri debet, circa ſolutionem Decimę prædialis.

¶ De violentia quę a' Nobilibus infertur, Vide in Tit. VIOLENTIA.

¶ De vulneribus Nobilium, Vide in Titulo VVLNVS.

¶ De libertate a' Telonio Nobilium, Vide in Titulo TELONIVM.

¶ Nobili,extra metas Regni Expeditionem facienti, quinq; Marcę, ſuper quamlibet haſtam dari debent, Vide in Titulo BELLVM. Folio 13.

¶ Nobilitati,damna extra metas Regni paſſę, Rex reſarcire debet, Vide in Titulo BELLVM. Folio 13.

¶ Nobiles ad Expeditionem bellicam ſunt obligati,et debent ſeruire armati,Vide in Titulo BELLVM. Folio 13.

NOTARII.

Notarij terrarum, etiam circa poſitionem Librorum praeſentes eſſe debent. alioqui, electio ad Palatinum et Nobilitatem de more deuoluitur.

Sigiſmun. Petric. 1519. Fol.xxi. NOtarij Terreſtres ſint præſentes, circa poſitionem Librorum Terreſtriū: et moniti ſecus facientes, pœna Statuti puniantur:et electio de more,ad Palatinū et Nobilitatē deuoluatur.

Notarius cum Camerarijs, pro kmethone profugo iudicent.

Statuimus: vt pro Kmethonibus fugientibus, a die data præſentium, in futurum Citentur, qui citandi ſunt, ad Judicia terrarum. in quibus Judicijs Terreſtribus, in primo termino tanquam peremptorio, comparere et reſpondere citati tenebuntur. Et ſi Termini non celebrarentur tunc, cum Terminus ipſe penderet partibus: nihilominus, non obſtante abſentia Judicis, Subiudicis, et aliorum Dignitariorum Officialiumq; , Judicis præſidere ſolitorum, Notarius et Camerarij, qui intereſſent poſitioni Librorū, fugitiui Judicium iudicabunt ſententiabūtq;. IOAnnes ALbertus Fol.98.

Bonorum exemptiones etiam, Notarius cum Camerarijs iudicabit.

EAndemq; authoritatem, in abſentia Judicis et Subiudicis, habituri ſunt, in cauſis, Citationumq; Terminis, pro bonorum exemptionibus præfixis: ſic, vt redempturus bona, pecunias coram Notario, et Camerarijs reponat: quas Notarius ipſe, cum Camerarijs, decernat recipiendas, et exemptionem faciendam. Quorum decreto ſi fortaſſe retineretur eximendus, et de obligatione cedere nollet: nihilominus ipſi cum Libro Judicio præſidentes, pecunijs iuxta tenorem obligationis receptis, ad Cancellariamq; Terreſtrem repoſitis, decernant exemptionem factam. ita quoq; exempti poſſeſſionem aſſignandam, eamq; iuxta formam Juris, aſſignabunt parti, pecunias reponenti. Ibidem.

Vt Judices, ita Notarij eligantur.

VAcante autem Notariatu terrarum, in qualibet terra, terrigenę illius terrę, vbi Notariatus vacat, in Conuentione Terreſtri nominabunt quatuor perſonas idoneas, pro eodem Officio aptas, prout de Judicibus, et Subiudicibus, ſeruari ſolitū eſt. ex quibus quatuor, ſic nominatis perſonis, vni illorum conferemus Notariatum, ad placitum noſtrum. Kazim. in Nieſzowa &Opoki, 1454. Fol.94.

Ex Spiritualibus neq; Notarij neq; Vicenotarij ſint.

PEtitionibus Nuntiorum Terreſtrium permoti, et ad ſopiendam odia, (quę aduerſus Eccleſiaſticos viros, ob quorundam inſolentiam, apud ſeculares excitari contingit) Statuimus: Vt Eccleſiaſtici Sigiſmun. Petrico. 1538.

Eccleſiaſtici viri. Beneficiati aut Sacerdotes, non ſe immiſceant deinceps Judicijs Secularibus:neqꝫ officium Notariorum, aut Vicenotariorum,in Secularibus Judicijs obeant,ad quę per Judices Terreſtres non admittantur.

Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550. ¶ SIMILIS. Quia quodlibet Officium habet ſua negotia: ideo Spiritualis perſona Notarius Terreſtris eſſe nequit.

Notarij quoqꝫ electi, coram Palatino aut Caſtellano iurent.

Sigiſmun. Petric. 1519. Fol.24. TErreſtres Notarij ſint iurati:et in primis Terreſtribus Terminis, Juramentum præſtent: ſub pœna priuationis Officij: videlicet coram Palatinis ſuis,aut Caſtellano illius terrę.

Sigiſmun, Cracouię 1532. B I. ¶ SIMILIS. Notarij Terreſtres ſint Jurati: iuxta tenorem Statuti, ſuper eo conditi.

Juramentum Notarij.

EGo A. Juro,quia iuſte ſecundũ Deum, Jus ſcriptum, æquitatem, et partium controuerſias iudicabo, conſulam Judici, fideliterqꝫ partiũ, recognitiones, controuerſias,affectationes, ſeu proteſtationes Juridicas, vel Judicis decreta, in librum Actorũ terreſtrium inſcribam, et inſcribi curabo, diuitis, et pauperis, amici, et inimici, ciuis et peregrini,diſcrimine ſublato. Et neqꝫ fauorem, neqꝫ odium, neqꝫ premium, neqꝫ pœnam mihi propoſitam curabo: ſed in iudicando, conſulendo, et ſcribendo, ſolum Deum et iuſticiam ſanctam,et æquitatem, partium recognitiones,Controuerſias, ac Judicis ſententias, in hiſqꝫ omnibus iudicium conſcientię meę ſequar, et audiam: aliaqꝫ negotia mihi incumbentia fideliter et pro poſſe meo peragam.ſic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Crux Chriſti.

Notarij per ſe in Judicijs reſideant.

Wladiſl. IAgello. Iedlnæ, Fol.52. ITem Notarij Terreſtres, ad officium Notariatus promoti, ſemper ſoli Judicijs, et non per alios, vel ſubſcribas, vel ſurrogandos reſideant:vbi commode poterint,alias,liceret habere eis Subſtitutos: quos Baronibus, Judicibus terrarum, in quibus Officium huiuſmodi poſſident, ſubſtituendos præſentare tenéantur: et quod tales ſint bonę famę: et a dictis Baronibus, et Judicibus, ad Officium huiuſmodi approbati. Alias, nobis continuo huc ipſorum Officium, alijs habilioribus, et magis aſſiduis eſt conferendum.Nulla autem leuis cauſa,abſentiam Notariorum poterit excuſare.

Notarij

Notarij Vicenotarios habere poſſunt circa ſe: ſed ipſi literas ſubſcribant.

NOtarij Terreſtres, officia illis incumbentia diligenter curēt: et per ſemetipſos expleant. Notarios tamen Terreſtres Subſtitutos ſeu Vicenotarios, qui in ſcribendo duntaxat illos adiuuent, habere permittamus. hoc expreſſo: vt ipſemet præſentia ſua, tam Iudicijs Terreſtribus, quàm repoſitioni Librorum, et alijs Iuridicis actibus interſint: et Literas, et Reſcripta quæcunq; ex Actis Terreſtribus, in Pergameno et papyro extradēda, manu ſua ſubſcribant. SIGiſmū. Cracouię. 1 5 3 2. B I.

Poena abſentis Notarij: niſi abſit ex cauſa.

QVia inanimaduertentia Notariorum, multę negligentię fiunt: itaq; reuocantes antiqua Statuta, Conſtituimus: Vt ſoli Notarij Iudicijs aſſideant: et litigantium cauſas abſoluant: non per ſuffectos vicarios. Quòd ſi in eo negligentes fuerint: Palatini terrarum Nobilitati diem nouę electioni præſtituere tenebuntur, ad eligendum nouum Notarium. excepto, ſi Notarius Reip. cauſa ſit occupatus: vel ægrotet. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1 5 5 0.

Neq; Notarij: neq; Vicenotarij cauſas procurent.

PRæcauendo difficultatibus hominum, Prohibemus: Ne vllus Notarius, et Vicenotarius, apud Iudicium, circa quod reſident in Officio, cauſas vllas procurent. Sigiſmun. Auguſtus Petric. 1 5 5 0.

Quę eſt Notarij et Camerariorum poteſtas: abſente Iudice.

TErminos verò ac eorum Iudicia, Statuimus in terris et diſtrictibus ſingulis, ſic: vt conſueuerunt teneri, celebrariq;. At vbi pro aliqua vice celebrari non poſſent, pro qua celebranda erant: nihilominus pro eiſdem, die, et loco, prout in quibus ipſa Iudicia fieri conſueuerunt, volumus et Decernimus, vt toties, quoties Iudicia celebranda erant, ad minus Notarius Terreſtris, perſonaliter (ſub eadem pœna, per eum, ſi ſecus fecerit, ſoluenda: quam ad Iudicem, et Subiudicem, abſentes, conſtituimus) vna cum Camerarijs (ſi cæteri Officiales venire non poſſent) conſtituatur, cum Libris Iudiciorum. Coram quibus, Notario et Camerarijs, homines ad Librum venientes, IOAnnes ALbertus 1 4 9 6. Fol: 97.

Inſcriptiones facient in Libro: aut deſcribant. prout cuilibet inſcribendi, vel deſcribendi, neceſſitas incumbet.

Cum aliquis redarguit ſententiam Notarij.

Kazi. Ma. Viſliciæ 1369. Fol. 28.

CVm aliquis arguit, aliàs Nágáni, ſententiam cuilibet Notario Terreſtri, pelliceas vulpinas, abſq; omni contradictione, et antequam ad aliquam audientiam admittatur, dare et ſatisfacere teneatur.

Si Notarius inſcribere nollet.

Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 38.

QVòd ſi Notarius Terreſtris, inſcribere in Acta Iudiciaria, ea quę Iudex cum Subiudice decernendo præceperunt, noluerit: vel ipſe Notarius rebelliter de ſede Iudiciaria abierit, acticare nolens ea, quę ad officium eius pertinebant: per quod partibus aliquid poterit præiudicari: talis Notarius, per Iudiciũ Regię Maieſtatis, delatus priuatione ſui Officij punietur.

¶ De Salarijs Notariorum, ab Inſcriptionibus, Vide in Titulo, SALARIA COLLEGARVM IVDICII.

NVNTII.

Qui, quales, et quot Nuntij Nobilitatis, ad Conuentum ſunt mittendi.

SIGiſmũ. Cracouię. 1540.

CVm cerneremus numerum Nuntiorum Terreſtrium, qui ad Conuentum generalem deſtinantur, eouſq; proceſſiſſe: vt theſaurus Reip. in illos neceſſario plus æquo grauaretur: et magna pars Contributionum publicarum, in illos expenderetur, defenſioq; Reip. per hoc minueretur: ac item omnes tractatus et actiones, in Conuentibus neceſſariò cum illis agendę, in longũ traherentur: propter numeroſam illorum multitudinem: (quorum pleriq; in hoc munus ſeſe ingerunt: vt actiones, cauſas Iudiciarias, dicas, in Iudicijs, et negotia priuata, quę in Conuentibus eis incumbunt, poſſent commodius peragere) Propterea Conſiliarijs noſtris cenſentibus, in præſentia Nuntiorum Terreſtrium, ante concluſionem Conuentus præſentis edici fecimus: et hac Conſtitutione noſtra decernimus: Vt in Cõuentibus particularibus, Nuntij ad Conuentum generalem non plures eligantur: quam olim eligebantur, regnantibus fœliciter prædeceſſoribus noſtris. Quodq; nullus Nuntiorum eligatur qui cauſam et actionem Iudiciariam, in Conuentu agendam haberet.

haberet. Per hoc enim et Judicia Conuentionalia interturbantur: et tractatus Nunciorum plerunqȝ intermittuntur: cum vtriqȝ negotio ſimul ſatisfacere non ſufficiant.

Poena a Sigiſmundo Rege ſtatuta, contra violatores Conſiliariorum et Nunciorum, ad Conuentus publicos, ſiue ex illis proficiſcentium, ſiue in eiſdem commorantium. quod etiam de violatoribus Judicum Ordinariorum, ſiue Commiſſariorum, eſt intelligendum.

ITem contra eos, quorum licentia eousqȝ progreſſa eſt: vt ita promiſcue, ſiue in vijs publicis, ſiue in villis, et oppidis, non ſolum priuatas, ſed etiam publicas perſonas, violare non formidant: Jtaqȝ talium hominum inſolentiam cohibere et coërcere volentes, cum Conſilio omnium Regni Conſiliariorum, Statuimus et decernimus: Vt quicunqȝ Prælatos, Barones, et Conſiliarios Regni ſtatus cuiuslibet, et item Nuntios, ſiue Noſtros, ſiue Terreſtres, noſtra ac Reip. negotia obeuntes, ad Conuentus publicos, ſiue Terreſtres, ſiue Generales, proficiſcentes, in eiſdem Conuentibus manentes, ſiue ab eiſdem in domos ſuas redeuntes, quatuor ſeptimanis ante Conuentus, et poſt alijs quatuor ſeptimanis, ſiue in vijs, ſiue in villis, et oppidis, quoquo modo inuadere et violare auſus fuerit: crimine læſę Maieſtatis reus iudicabitur. Idem vero de his, qui in Judicijs, ſiue Ordinarijs, ſiue Commiſſarijs, Commiſſarios, Judices, vel Officiales, publica Officia exercentes, violare præſumpſerit, taliter erit intelligendum, vt eiusdem criminis læſę Maieſtatis obnoxij iudicentur.

SIGiſmũ. Cracouię. 1 5 1 0. Fol. 13.

N V N D I N A E.

Nundinę in Polonia per Germanos inſtituendę.

SJGiſmundus vniuerſis ſubditis noſtris, cuiuscunqȝ ſtatus et conditionis fuerint, in Regno noſtro vbilibet exiſtētibus. Syncere et fideles dilecti, Non incognitum eſt vobis: nos propter varias et multiplices iniurias, et grauamina, quę ex Sileſia et Marchia, Regno et ſubditis noſtris inferuntur, omnia itinera in ipſam Sileſiam et Marchiam, de conſilio vniuerſi Senatus

Sigiſmun. Cracoui. 1 5 2 4.

noſtri, et inſtantia regnicolarum noſtrorum, ad decennium, a
feſto Reſurrectionis domini proxime futuro computando inhi-
buiſſe: ſimul ac vobis ſtrictiſſime mandaſſe: vt hoc toto decen-
nio nemo veſtrum auderet, illuc in Sileſiam et Marchiam, res
et merces aliquas, tam grandes, quam exiguas, cuiuscunqꝫ qua-
litatis fuerint, (præterquam ſal noſtrum) vehere et inferre: ſed
nec ad alias quaſcunqꝫ remotiores partes, easdem res et mer-
ces, de Regno noſtro, per ipſam Sileſiam, aut Marchiam du-
cere: et boues etiam, ad alia aliqua bona, extra ipſum Regnum
noſtrum, (præterquam ad ea, quę per nos deſignarentur) quo-
uis modo, prætextu, vel colore pellere præſumeret: nedum ſub
amiſſione ipſorum boum et mercium: verum etiam omnium bo-
norum ſuorum confiſcatione. Proinde cum ipſum feſtum Re-
ſurrectionis Domini, iam appetat, a quo executio eius inhibi-
tionis, ac edicti noſtri, inchoari debet: Conſulere volentes, tam
ſubditorum noſtrorum, quam etiam hominum externorum com-
moditati: Nundinas, ſeu fora annua publica, pro vendendis et
emendis bobus, in oppidis Regni noſtris infraſcriptis, et fini-
bus eius exiſtentibus, loco Nundinarū, in Germania et Sileſia
prius agi ſolitarum, deſignandas et inſtituendas duximus: de-
ſignamusqꝫ, ac inſtituimus præſentibus noſtris literis: Videli-
cet in Maiori Polonia, et oppido Srzem, quatuor fora annua-
lia: primum ſcilicet pro feſto Sancti Eraſmi, loco Nundinarū
in Budſthet pro feſto Sancti Joannis Baptiſtę agi ſolitarum.
Secundū, pro feſto Viſitationis glorioſiſſimę Virginis Marię,
loco Nundinarum Herfordienſium: pro feſto Sancti Jacobi ce-
lebrari conſuetū. Tertium pro feſto ſ. Laurentij loco Nundina-
rum in Geruaſth, pro feſto Sancti Bartholomæi teneri conſue-
tarum. Et quartum pro feſto S. Heduigis loco aliarum Nū-
dinarum, Budſthetenī, pro feſto omnium Sanctorum, inſtitu-
tarum. Jn Minori vero Polonia in oppido Krzepice: ſimiliter
alia quatuor fora annualia, pro ipſis etiam bobus vendendis
et emendis inſtituimus. Primum pro feria ſecunda proxima
poſt feſtum Aſcenſionis Domini, pro Nundinis in Brzég pro fe-
ſto Sanctę Trinitatis, teneri conſuetis. Secundum pro feſto
diuiſionis Apoſtolorum loco Nundinarum in Niſſa, pro feſto
Sancti Jacobi agi ſolitarum. Tertium pro feſto Sancti Au-
guſtini loco aliarum Nundinarum in Brzég, pro feſto Natiuita-
tis ſanctę Marię inſtitutarum. Et quartum pro feſto San-
cti Franciſci Confeſſoris, pro Nundinis in Swidnica: ad fe-
ſtum Sancti Galli agi ſolitas. quo locorū et viarum compendio

et paſcuo-

et paſcuorum copia, quę circa duo prædicta oppida, maior quàm alibi ſuppeditari fertur poſſint facilius, tam ſubditi noſtri, ad pellendos illuc boues, quàm etiam ipſi homines externi ad eos, in eiſdem locis emendos, ac inde commodius expellendos adhortari. Conſeruañ nihilominus, prout conſeruamus præſentibus, in robore ſuo omnia alia, et ſingula fora in alijs Ciuitatibus, et oppidis Regni noſtri, alijs quibuſcunq; temporibus in venditione et emptione ipſorum boum, dudum agi et celebrari ſolita, Inhibeñ præſentibus: ne quiſquam cuiuſcunq; ſtatus, conditionis aut præeminentię exiſtat, ad alia remotiora loca, extra Regnum noſtrum, boues ipſos pellere præſumat: ſub pœna ſuperius expreſſa, et grauiſſima indignatione noſtra. Ne autẽ de præfatis Nundinis in oppido Srzem, quater in Anno, in Krzepice tot etiam vicibus pro emendis, et vendendis bobus, per nos inſtitutis nundinis in Germania et Sleſia prius celebrari ſolitis correſpondentibus, quiſpiam ſuam ignorantiã prætendens, pœnam eandem incurrat: Mandamus vobis Locorũ Capitan. ac Ciuitatum, et oppidorum procon: et Conſ. vt eas ipſas Nundinas diebus forenſib. ac feſtis circa Eccleſias Parochiales, per publicas proclamationes, ad vniuerſorum et ſingulorum, quorum intereſt noticiam, deduci faciatis, pro debito officij veſtri, et gratia noſtra, aliter non facturi. Datum Crac. feria quarta proxima poſt dominicam Palmarum. Anno Domini 1524. Regni noſtri. Anno 18.

Palatini prouideant: vt omnes res libere, per talenta et vlnas, in Nundinis Ciuitatum vendantur: Priuilegijs Poſnanienſium, aliorumue non obſtantibus.

LIcet Priuilegia, Ciuitatibus et oppidis, pro Nundinis habendis dari conſueta, liberam facultatem contineant mercandi, vendendi, et emendi: tamen quia delatum eſt ad nos, per querelas ſubditorum: quòd non obſtante eadem libertate, Mercatores Poſnanienſes prohibere conſueuerint: ne tempore Nundinarum externi Mercatores, et qui non ſunt Ciues Poſnanienſes, minutim, ac per talenta et vlnas, merces ſuas venderent: conſiderantes hoc fieri in præiudicium Priuilegiorum Regni, pro eiſdem Nundinis dari conſuetorum, Statuimus inhibentes: Ne in futurum, per eoſdem Ciues Poſnanienſes, aut quoſcunq; alios, libertas eorundem Priuilegiorum impediatur: dantes facultatem

Sigiſmun. Cracoui. 1507. Fol. 6.

Negotiatoribus, ad Fora et Nundinas venientibus, negotia exercendi, merces'qȝ ſuas vendendi, ad libras, talentum, et vlnas: et prout poterint. quod vt obſeruetur inuiolabiliter, ipſis Palatinis prouidendum committimus.

In Nundinis etiam Leopolieñ, Lublineñ, Poſnanieñ, et Warſſauieñ, aliȷsqȝ libera ſit omnium rerum, per talenta et vlnas venditio: ſub poena centum Marcarum.

SIGiſmū. Petrico. 1538. A 6.

INnitentes priori Statuto, Decernimus: Vt libera ſit venditio rerum omnium, per talenta, et vlnas, in Nundinis Ciuitatum, et oppidorum: præſertim in Leopolienſi, Lublineñ, Poſnanieñ, et Warſſauienſi Ciuitatibus: et in alȷs omnibus, in Regno conſiſtentibus. Quod ſi Ciuitates ipſę præmiſſis contrauenerint: citatę ad præſentiam noſtram, præmiſſorum occaſione, vbicunqȝ fuerimus conſtituti, peremptorie, in pœna centum Marcarum (vbi aliqua earundem ad minus tribus teſtibus conuicta fuerit (irremiſſibiliter eandem condemnabimus. cuius medietas pro fiſco noſtro Regio, altera vero pro parte inſtigante, ſpectare debet. Huiuſmodi vero libertas incipere debet, a proximo feſto Sancti Joannis Baptiſtę.

OBLIGATIO

OBLIGATIO BONORVM.

Modus obligatoriæ Præſcriptionis interrumpende, cauſa eximendorum obligatorum bonorum.

SI vero aliquis dedit bona quædam hæreditaria, in obligationem, ſeu pignorationem: volumus, et Decernimus: Quod idem ſic obligans, aut eo deficiente eius conſanguinei, aut proximiores in gradu, coram Iudice noſtro, (ſi ſaltem ipſius præſentiã habere poterint) vel in Parochia illa, vbi pignorata illa hæreditas ſita eſt, aut præſertim in Colloquio generali, faciat fieri publice, ſemel ad minus in anno vnam Proteſtationem: ad denuntiationem illius obligatę hæreditatis: nomen q; et ſummam pecunię, pro qua impignorata extat, exprimere faciat. Qua Proteſtatione ſic facta, et denuntiatione, dictus obligans, aut proximiores eius in gradu, (vt præmiſſum eſt) infra triginta annos, redimendi et liberandi prædictam hæreditatem, plenam et liberam habeant facultatem. Quod ſi non curauerint, vel neglexerint, per continuos quindecim annos, dictam facere Proteſtationem: ab omni Iure hæreditatis ſic obligatę, ſentiant ſe cecidiſſe. Ka. Mag. Viſliciæ 1368. Fol. 18.

SIMILIS. Quãuis Præſcriptio poſſeſſionis, ſiue hæreditatis, in pecunijs obligatę, ſeu impignoratę in quibusdã literis noſtris, ad decemocto annos ſeruabatur, et currebat: quibus tranſactis, eadẽ poſſeſſio per mutuatorem pecunię ſolebat perpetuo obtineri: viſum tamen fuit Nobis, et noſtrę Militię, æquum conſonumq; rationi: quia talis breuis Præſcriptio, non ſine pacto fuit obſeruata. Vnde ex nunc Statuimus, in præfatis obligationibus, Præſcriptionem triginta annorum eſſe obſeruãdam. quibus infra quinquennium, aut decennium, vel cum ſibi placuerit, coram Iudicio, in actis ſuam Obligationem poterit innouare. Wladiſl. Iagello Cracouiæ 1423. Fol. 44.

Si quis in foro Spirituali obligat ſe: pareat.

ETiam ad forum Spirituale pertinet eorum Iudicium: qui ſe ſua ſponte, in Spirituali Iure obligant, et inſcribunt.

¶ Obligare Sculteti, Aduocati, Molendinatores, non poſſunt Sculteti as, Aduocatias, Molendina, ſine conſenſu dominorum. Vide in Titulo MOLENDINVM. Fol. 160.

OBSTACVLVM.

¶ Vide in Titulo FLVMEN. Fol. 96.

OFFICIVM CASTRENSE.

Officium Caſtrenſe in quibus cauſis debet ſemper eſſe paratum.

SIGiſmū. Petrico. 1523. Fol. 36. DEbebit autem Officium Caſtrenſe, vnicuiqz ſemper paratum eſſe, in recenti crimine, in Miniſtranda Juſticia, et exequenda re iudicata: exceptis duntaxat feſtis ſolennioribus, et diebus Dominicis: non expectatis Terminis Caſtrenſibus. quę cauſę non debent differri, ad Terminos Caſtrenſes: ſed ſine celebratione Terminorum debent exequi.

Motio Officij, quę libera eſt vnicuiqz grauato, ad R. Maieſtatem fit ſimpliciter.

Sigiſmun. Petric. 1538. B 3. AB officio vero in cauſis Officij, ſimpliciter ad nos Judex Caſtrenſis moueatur.

In maiori Polonia, Tenutarius bonorum, etiam coram Judicio, vel Officio Caſtrenſi conuenitur.

SIgiſmun. Cracouię. 1540. COnſiliarijs, Nuntijsqz Maioris Polonię terrarum nobis recenſentibus, in terris illis veteri conſuetudine receptum eſſe, itaqz ſemper obſeruatum: vt ad redimenda bona reempticia, ſeu obligata, aut reformata, ad Judicium ſeu Officium Caſtrenſe, vnicuiqz liceat Citare bonorum huiuſmodi poſſeſſorem: ad tollendum pecuniam, et de bonis cedendum: nihilominus tamen pleroſqz conſuetudini huiusmodi reluctari: et canillis, ac Exceptionibus varijs, in poſſeſſione bonorum redimendorum ſeſe conſouere: Proinde vniuerſis Conſiliarijs, et terrarum Nuntijs Regni noſtri cenſentibus, Statuimus: Vt conſuetudo illa in omnibus, et per omnia obſeruetur: vimqz Statuti obtineat: liceatqz bona ſua cuilibet redimere volenti, ipſorum poſſeſſorem, ad tollendam pecuniam, ad Judicium ſeu Officium Caſtrenſe Citare: Citatusqz pecunias teneatur recipere, forum Caſtrenſe non declinando.

Pro redimendis bonis obligatis in foro Castren. Tenutarius Conveniatur.

Officium

¶ Officium Caſtrenſe, pro expulſione de bonis iudicabit. Vide in Titulo RESTITVTIO IN BONA.

OFFICII CAVSAE.

Cauſe Officij, ad Regem per Motionem deuolute, cito expediantur: neqꝫ cum terminis Regalibus ſuſpendantur, quorum ſuſpenſio publicari debet.

IN grauamen ſubditorum noſtrorum maximum fieri cenſentes: vt cauſe officij, ſeu ad querelas ad Tribunalia Capitaneorū Regni noſtri deducte, et deinde ad nos per viā Motionis ſeu Appellationis douolute, cum Terminis noſtris Regalibus generaliter ſuſpenderentur: (vtpote quia celeri expeditione indigent: ne eorum, qui de iniuria queruntur, iuſticia differatur) Statuimus, Conſiliarijs et Nuntijs terrarum ita petentibus: Vt huiusmodi Cauſe Officij, ſeu ad querelas ab Officio Caſtrenſi ad nos deuolute, nunquam deinceps cum alijs cauſis differantur, ad Terminos noſtros Regales: verùm ijsdem diebus, quibus Terminus ex Motione et Appellatione aſſignatus ceciderit, iudicentur et expediantur: dilatione generali Terminorum noſtrorum Regalium non obſtante. Hoc etiam adijcień: vt Suſpenſio generalis Terminorum noſtrorum Regalium, ita publicetur vniuerſis ſubditis Regni noſtri: vt ad illorum noticiam indubitatam deueniat. ne de illa ignorantes, ad tribunal noſtrum fruſtra fatigentur, laboribus et impenſis ſeſe grauando. SIGISM. 1540.

Cauſe Officij debent conſeruari in ſuis Conſuetudinibus.

CAuſe Officij debent in ſuis Conſuetudinibus conſeruari: et Motio ad nos in illis fieri. Quòd ſi tum à Regno abfuerimus: etiā ad Colloquia, cum negotio principali eas deuolui volumus. Sigiſmun. Cracouiæ 1543.

☞ Officij cauſe diſtrictum non habent. SIGiſmū. 1511.

PABVLA. Fol 18.

PABVLA.

Nullus Pabula pro equis in via, hoc eſt, in villis, tabernis, aut in locis ſolitarijs, violenter recipiat: aut ad vendendum cogat nolentes. quin vnusquisq; re ſua, pro libito ſuæ voluntatis vtatur.

Kazi. Ma. Viſliciæ Fol. 39. CVm itaq; omnis violentia, non immeritò varijs Juris ſanctionibus prohibeatur, et coërceatur: Maieſtas igitur Regia æquum cenſuit, ſubditorum cōmoda in his præſertim prouidere. Statuimus ideo: vt tranſeuntes per viam, ad dominos ipſorum, vel in proprijs etiam negotijs procurandis, ſiue ſint Principes, Milites, aut alterius ſtatus, et cuiuscunq; conditionis homines, exiſtant, pro ſe expenſas, aut pabula equorum, in villis, tabernis, aut locis ſolitarijs, non recipiant: aut aliquam vim inferant, vēdere nolentibus, aut a' vēditione ſe retrahentibus: ſed vnusquisq; libere vtatur re ſua, pro libito ſuę voluntatis.

PALATINI.

De Judicibus Palatinorum.

Kazimirꝰ Viſliciæ. 1368. Fol. 11. ITem, vt Palatini certo numero ſuorum Judicum ſint contenti, Statuimus: Quòd ſecundum tempora antiquiora, Palatinus Sandomirienſis vno, et Palatinus Cracouieñ, pariter vno ſuis Judicibus contententur declarantes, Quòd pro capite quolibet, Caſtellanorum Judices, quilibet in ſua Caſtellania, iudicandi et cognoſcendi habeant facultatem.

Duo Camerarij, Palatini et Succamerarij, Judicijs particularibus olim Praeſidebant.

IAGello Crac. & Varthæ, 1423. Fol. 45. IN Terminis particularibus, Camerarij Judicum, et Subiudicum, alij duo Camerarij, videlicet Palatini, et Succamerarij, eligendi per eosdem, ad illos adiungendi. ſine quibus Judex, et Subiudex, et Camerarij eorum, non habeant iudicandi facultatem. Prædicti etiam Camerarij, ſeu Officiales Judicij, ſic locandi, non debebunt alias cauſas, niſi proprias procurare: vel ad procurandum, ſe de Judicio leuare.

Palatinis, eorumue Camerarijs redargutis quid debetur.

CVm aliquis arguit, alias Nagáni, ſententiam Palatini: cuilibet Palatino pelliceas muſtellinas: Camerarijs autem iſtorū et aliorum omnium noſtrorum Dignitariorum, per ſex Scotos, abſq; omni contradictione, et antequam ad aliquam audientiam admittatur, dare et ſatisfacere teneatur. Ka. Mag. Viſliciæ Fol. 28.

Palatini ſoli habent Ius creandorum Miniſterialium.

HOc etiam ſpecialiter declaramus: Quód Officiales ſeu Miniſteriales, alias Służebniki, nullus niſi Palatinus inſtituere, et eos iudicare, proq; afflictione aut vulneribus, vel capite eorundem pœnas exigendi et leuandi omnimodam habent poteſtatem. Kaźimirg Viſliciæ. 1368. Fol. 32.

Palatini in Capitaneos non Conſtituantur.

ITem, cúm ſingula officia ſuis actibus ſunt deputata, Pollicemur: Quód in nullis terris Regni noſtri, Palatinum, aut Caſtellanum, in Capitaneum præficiemus: præter Capitaneum Cracouienſem. Kaźim. in Nieſzowa, &Opoki, 1454. Fol. 92.

Pretia rerum ex aequo bono moderentur Palatini.

ITem, plerunq; Ciuitatenſes et oppidani mercatores, et artifices, Nobiles et aduenas, per inordinatam venditionem conſueuerunt grauare, et opprimere: ideo Statuimus: Quód Palatinus cuiuſlibet terræ habeat facultatem, huiusmodi immoderatam venditionem moderandi, et ad bonum ordinem ponendi, et conſtituendi. Kaźim: in Korczin, 1447. Fol. 88.

Ciues renitentes ordinationi puniantur.

ITem, ſi Ciuitatenſes et oppidani, aliquo decreto in Statuto Palatini, contrarios et inobedientes ſe exhibuerint: huiusmodi Palatinus habebit facultatem, renitentem ſuo ſtatuto et ordinationi, puniendi, mutilandi, iuxta antiquam Conſuetudinem. Idem Rex Fol. 88.

Menſura, pretia, ac modus vendendi, conſtituatur per Palatinos.

Item

Idē Rex in Nieſzowa 1 4 5 4. Fol:95. ITem Volumus: Vt quilibet Palatinus, in ſuo Palatinatu habeat poteſtatem, in ſingulis Ciuitatibus, artificibus quibuscūqꝫ, etiam pincernis, certam menſuram et modum, vendendi res ſuorum artificiorum conſtituere. ne terrigenę noſtri, et eorum homines, eorum venditionibus aggrauentur. quodq́ꝫ præfatus Palatinus, annis ſingulis tenebitur facere: ſub pœna magna Regali, in terris ſingulis cōſueta, contra nō facientes per nos ſtatuenda.

Praetia et menſurę rebus venalibus conſtituantur: et Fraternitates artificum ne ſint.

IOAnnes ALbertus Petrico. Fol. CV. ITem, quemadmodum Rex Wladiſlaus, prædeceſſor noſter, in Conuentione Vartenſi, recenſendo artis mechanicę homines, venditione rerum non ex æquo vtentes, Legem deſuper inſtituit ſingularem: ſic Nos ſcientes, rationabiliter atqꝫ conſultò factam Conſtitutionem illam, decreuimus approbandam, et ratificandā: approbamusq́ꝫ et ratificamus: Statuentes: Quod Palatini terrarum, in ſingulis Palatinatuum ſuorum terris, aſcitis ſibi Capitaneis locorum, et Dignitarijs, quos cōmode habere poterint, ſingulis annis, et certis diebus, tam frumentorum, quàm pannorum, et aliarum rerum terreſtrium, quę ad fora per kmethones ducuntur, et quę in Regno noſtro inueniuntur, pretia atqꝫ menſuras indicere, inſtituere, moderari, et erigere debeant: ſecundum Conſuetudinem antiquam: prouidendo, ne circa easdem menſuras, et pretia, fraudes committantur. quodqꝫ, iuxta illud mechanicorum Kazimiri Statutum, Fraternitates deſtruantur. Si tandem Palatinus ipſe, aut aliqui Palatinorum noſtrorum, illius antiqui atqꝫ præſentis Statuti noſtri executionem facere poſtpoſuerint: et in videndis, inſtituendisqꝫ eisdem pretijs, negligentes aut incurabiles fuerint: ſeu aliquis eorum fuerit: extunc talis negligens Palatinus, pro pœna ſuę huiusdē negligentię, equum ambulatorem nobis dare debeat, et tenebitur: totiens, quotiens negligentiam in præmiſſis commiſerit, eadem pœna per nos ſucceſſoresq́ꝫ noſtros puniendus.

Palatinorum Conſtitutiones Capitanei exequantur.

ALExan. 1 5 0 3. Fol. III. DIgnitarij et Officiales ſua noſcant Officia. Si verò quibus incognitę ſunt: à Regali Maieſtate, et Dominis doceantur: eademq́ꝫ tam domi, quàm in bello debitè exerceantur. ne per quempiam cōmodo ſuo fraudentur Regnicolę: defectuqꝫ ordinis,

dinis, grauaminibus mechanicorum, et monopoliis mercatorū grauentur. Et quicquid Palatini ex Officio conſtituerint, præſertim in Ciuitatibus: id Capitanei ex Officio exequantur: ſub pœna amiſſionis Officij. ſi autē obligatorius eſſet: centum Marcas de inſcriptis ſummis amittat, totiens quotiens negligens conuictus fuerit.

Pretia rebus venalibus, ad inſtar externarum gentium conſtituantur.

Quamuis de pretio et valore rerum venalium, ſuperq; conſtat ſcriptum eſſe, et in noſtris ſuperioribus, et anteceſſorum noſtrorum Priuilegijs: tamen cum fortaſſe per negligentiam non fiat executio decretorum: idcirco Nos iterum, iterumq; decernimus et Statuimus: Quòd Palatini, in ſuis Palatinatibus, pretia mercantiarum, et rerum venalium conſtituent: perdiſcentq; veris teſtimonijs, et documentis, pretia rerum: qualia ſint, in partibus externis, vnde adducuntur. et iuxta hoc etiam conſtituent, iuſta æſtimatione facta. Contumaces verò, et contemptores huiuſmodi Conſtitutionū, per Palatinos factarum, puniantur pœna amiſſionis mercium. Alexan. in Radom. 1505. Fol. 118.

Palatino Conſules aſſiſtant: et illius Conſtitutiones exequantur.

NE Conſules Ciuitatum, et reliqui Ciues, negligentes et inobedientes ſint, in exequendis Conſtitutionibus, ſuper pretijs rerum venalium factis et fiendis, Statuimus: vt ijdem Conſules et Ciues, Palatinis, per quos pretia mercium, et rerum reliquarum, impoſita fuerint, vel imponentur, aſſiſtentiam facere teneantur: et executioni auxilium præſtare: quotiens opus fuerit. Quod ſi ſub quouis colore facere neglexerint: pro quolibet exceſſu, pœna centū Marcarum pecuniarū puniantur. cuius tertiā partem Palatino, reliquas duas pro Nobis reſeruamus. Sigiſmun. Cracoui. 1507. Fol 4.

Palatini prouideant: ne in menſuris et pretijs, homines grauentur. alioquin, Palatinus puniet Ciues. Si verò ipſemet officium ſuum facere neglexerit: centum Marcis à Rege puniatur.

QVerelis communiter omniū ſubditorum noſtrorum finē imponere volentes, Decernimus, et authoritate noſtra mandamus: Vt Pala- Sigiſmun. Cracouie. 1510. Fol: 9.

Vt Palatini officia ſua exerceant, circa artificia ordinãda, Statuto veteri innitendo: et in alijs rebus, ad ſuum officium pertinentibus, communi vtilitati, et iuſticię prouideant: ne in menſuris, et pretijs homines grauentur: et ne Iudicia, ipſis non curantibus, cum detrimento communis iuſticię, temporibus debitis negligantur. Qui quidem Palatini, formam artificibus rei fiendę, et pretium imponere debent. Si quis vero alia inuſitata forma, res mechanicas habere voluerit: eas ſic ſoluet, vt cũ artifice conuenire poterit. Hæc autem Conſtitutio non ſolum in noſtris ciuitatibus, et oppidis: ſed etiam in omnium Spiritualium, cuiuscunq; ſtatus et conditionis exiſtant, per Palatinos fieri debet. facta vero, per Conſules Ciuitatum et oppidorum ſeruari, cuſtodiri et exequi debet. Qui quidem Conſules, transgreſſores quatuordecim Marcis punient, Palatino ſoluendis: Palatinus autem Conſules, officium negligentes ſibi commiſſum, totiens quotiens deliquerint, centum Marcis puniet. quarum duas partes fiſco noſtro applicamus: et tertiam partẽ Palatino damus. Vbi vero Palatinus deliquerit, et officium ſuum qualecunq; neglexerit: promittimus ipſum puniendum centum Marcis fiſco noſtro applicandis: quoties de hoc compertũ habuerimus.

Palatini officia ſua, in conſtituendis rebus venalibus, diligenter exerceant: præſertim ingruente belli neceſſitate.

SIGiſmũ. 1523. Fol. 28. QVia mercatores, artifices, et alij, qui rebus ad vſum humanum neceſſarijs mercantur, eas ipſas res, pro arbitrio ſuo, et hominum neceſſitate, præſertim ingruente expeditione bellica, plus æquo æſtimare et vendere ſolent: in magnum Nobilium, et totius populi grauamen: Volumus, vt Palatini officia ſua, in conſtituendis rebus venalibus, diligenter, iuxta vetus Statutum, exerceant. quos Capitanei locorum, in eisdem officijs obeundis, minime impediant: ſed illos omni ope ſua adiuuent. Vtq; ipſi Palatini ita pretia rebus imponant: vt non pluris vendantur, poſt emiſſas literas reſtium: quam alias, per mercatores et artifices vendi conſueuerunt.

Itaq; de Palatinorum, Vicepalatinorum, et Ciuium negligentia, ſuper taxatione rerum, ſic ſtatuitur.

Conſentien-

Conſentientibus Regni noſtri Ordinibus, Decernimus: Vt de rebus, in Ciuitatibus et oppidis taxandis, Palatini ipſi diſpoſitioni Statutorum omnino ſatisfaciant:et, quam hactenus admittebant, nullam deinceps in hoc cōmittant negligentiam. Nam alioqui liberum erit vnicuiq; negligentiam Palatini nobis deferre. Vbi vero, ignorante Palatino, per negligentiam Vicepalatini, taxatio rerum prædictarum intermitteretur: Palatino debet diferri Vicepalatini negligentia. Verum ſi Palatinus, ſciens eiusmodi negligentiam committi, officium ſuum in ordinem non redegerit: resq; non taxauerit, pretio illis conſtituto: citatus ex officio peremptorie, pœnam Centum Marcarū pecunię luere debet, cuius medietas pro fiſco Regio, alia vero pro parte inſtigante, ſpectare debet. Sigiſmun. Petrico. 1538. A 5.

Vbi vero Conſtitutioni Palatini, Ciues vel oppidani quicunq; contrauenientes, plus ab aliquo emente extorſerint: citati pro hac iniuria, ſi erunt Ciuitatum noſtrarum incolę, ad Palatinum loci illius, vel eius vices gerentem, pœnam quatuordecim Marcarum pecunię luent, et ſuccumbent: ſi per Actorem fuerint conuicti. Si autem Spiritualium, Baronum, vel Nobilium ſubditi fuerint: ad eorum dominos, vel ipſorum locū tenentes citati et rei in hac parte reperti, cōdemnari in pœna quatuordecim Marcarum, totiens quotiens de inobedientia prædicta conuicti fuerint, debebunt. Quod ſi Palatinus loci, ad querelam huiusmodi, iuſticiam miniſtrare cum Ciuibus et oppidanis neglexerit: citatus ex Officio, pœnam centum Marcarum, modo præmiſſo luere debet. Domini vero Spirituales et Seculares, in ſimili caſu iuſticiā miniſtrare negligentes, pro non adminiſtrata iuſticia citati, ad Jus Terreſtre peremptorie, pœna quatuordecim Marcarum pecunię puniantur. cuius media pars Judicio, alia parti actorę cedere debet. Idem Rex āno codē.

De eodem.

Domini Palatini, iuxta Statuta antiqua, debent ex Officio ſuo prouidere, vnusquisq; in ſuo Palatinatu: incipiendo a Ciuitatibus, et oppidis noſtris Regijs, poſtea Spiritualiū et Secularium dominorum, et aliorum ſubditorum noſtrorum: vt res mechanicę, modij, menſurę, vlnę, venditio frumentorum, ceruiſiarum, et alię res, ſub Conſtitutionem cadentes, iuſte conſeruarentur et venderentur. Et quicunq; eius Conſtitutionibus aduerſaretur, vel eas non admitteret: talis debet puniri pœna centum Marcarū. pro qua executionem debent facere ipſi Palatini. SIGiſmū. Cracouiæ 1543.

¶ Palatini Colloquijs adſint. Vide in Titulo COLLOQVIA. Fol.47.

¶ Qui menſura breuiori vtuntur, per Palatinos puniantur. Vide in Titulo MENSVRA. Fol. 155.

PANNVS.

Panni ſtrictioris vel breuioris venditores, qua poena puniendi.

SIGiſmũ. Cracouiæ 1507. Fol. 4. QVia poſſet fraus contingere in textura pannorũ, qui in Regno vendi ſolent: non modo in diminuenda bonitate: ſed etiam menſura longitudinis: Statuimus: Quod ſi quis vel ſtrictiorẽ pannum, vel breuiorẽ, quam ſit conſuetum, vendere auſus fuerit: pœna falſi puniatur. Et nihilominus vniuerſum pannum illius generis, ipſo facto amittat. cuius tertiam partem Palatino, nobis autem reliquas duas, cedere volumus.

PASTOR.

Paſtor oues ad villam pellat.

Kazimirus Villiciæ 1368. Fol. 25. PRæterea de villanorũ paſtore Egidius depoſuit: quòd ouem ad gregem depulſam, et cuſtodię paſtoris commiſſam, de grege amiſit: nec per paſtorem ſibi eſſe reſtitutam dicit. Paſtor verò aſſerebat, ſe ouem prædictam, vnà cum alijs ad villam reduxiſſe. Nos in tali caſu Decernimus: paſtorem hoc videlicet, quod ouem cum cæteris ad villam impulit, Iuramento firmare debere.

¶ De paſcendis pecoribus, Vide in Tit. PECVS. Fol.178.

PATER.

Pater pro ſcelere filij non tenetur: nec contra: ſic nec frater pro fratre punitur.

Kazi. Ma. Villiciæ 1368. Fol. 39. CVm dicit ſcriptura, Quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec econuerſo: ideo Statuimus: Quòd pater pro nequam filio, et econuerſo, minimè coërceatur, vel puniatur. Et idem de fratribus germanis, vel quibuſcũq; conſanguineis, declaramus fore ſeruandum. niſi pater de culpa filij, vel filius de culpa patris, aut frater de culpa fratris, participando in crimine, delatus vel accuſatus ſe nequierit expurgare. quia tunc: ſecũdum exigentiam culpę, puniendum eſſe crimen decernimus. Sed committens crimen, ſecundum magnitudinem eiuſdem, percellatur: et punia-

et puniatur, in bonis mobilibus, ſeu in parte hæreditatis, ſibi contingente, Nobis et noſtræ curiæ applicanda.

¶ Parentes non tenebuntur ſoluere pro filijs: ſi aliquando perluſum aliquid amiſerint. Vide in Titulo LVDVS TAXILLORVM. Fol. 152.

PAX.

Ad pacem et unionem Deus non inuitat.

Ex Priuil. Wladiſlai & Mgri Pruſſiæ, 1404. Fol. 132.

AVthor pacis, ad vnitatis et pacis Spiritum, ſuis rigoroſis mandatis quotidie nos inuitat.

Pacis et Belli, Charitatis et Odij antitheſis.

Ex Priuil. pacis & cōcordiæ inter Regē & Mgrm Pruſſiæ 1436. Fol. 133.

ATtendentes, quòd non niſi in pace, pacis opifex Deus perfectè coli valeat: et ea nihil in Mundo exoptari poſſit pretioſius, aut deſiderabilius concupiſci. Hinc eſt, quòd nos non abſq; interna cōpaſſione, et graui cordis amaritudine recenſentes: quot et quanta mala, ex guerris, et diſſenſionibus procedant: quotq; ex contentionibus, et bellis, (ſi ea mortales agant) odia hominū, nō ſine etiam animarum et æternæ ſalutis diſpendijs, ac excidijs ciuitatum, prouinciarumq; et terrarum, ac in illis degentium, interitus ſubſequantur: Diuinus deperit cultus: et ſanguinis effuſio oritur: Cumq; talium diſcordiæ atq; bella, non ſolum ſe, ſuosq;, ſed etiam alios plurimos tractura ſunt, veriſimiliter in præcipiciū et ruinam: propterea ſupremis affectibus exoptamus: vt non creſcant iurgia: ſed iuxta magiſtram bonorum omnium Charitatem: quæ nihil ſapit extraneum, nil aſperum, nil confuſum: imò propria virtute nutrit concordiam, diſſociatos iungit, pacem et vnitatem conſolidat: ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, et beatæ Mariæ virginis glorioſæ, totiusq; hierarchiæ cæleſtis, propagationē Fidei, cultum iuſticiæ, et religionis Chriſtianæ ſalutiferum incrementum. etc.

Iterum pax laudatur.

Idem Rex Fol. 142.

INter humanæ voluntatis deſideria, quæ in aliquem citra Deū finem, atq; rerum omnium opificem diriguntur, nulla res optabilior, nulla gratior, (quemadmodum quotidianis experimur effectibus) nulla deniq; humano genere æquè ſalutaris, neceſſaria, iucundior, et vtilior, quàm pax habetur: in ortu redemptionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, hominibus bonæ voluntatis denūtiata per Angelos: et in receſſu ad Patrem, cætui Apoſtolico,

et vniuerſis Apoſtolorum ſequacibus, geminata donatione reli-
cta, et repromiſſa.

Ibidem. ¶ SIMILIS. Attendimus, quales ſint veræ pacis fructus: et quanta belli pericula: qualiſq; vaſtitas diſcordiam ſubſequatur.

Expedit Reip. vt eius municipes quiete viuant.

SIGiſmũ. Petrico. 1 5 2 3. Expedit Reipub. vt ſubditi quietè viuant. quod fiet: ſi nulli noceant: et in virtutibus conualeſcant.

Quales ciues eſſe oporteat: et quod pax et concordia Regib. Cuſtodienda.

Ka. Mag. 1 3 6 8. Quamuis diſponente Domino, ſubditi debeant eſſe pudici, modeſti, iuſti, ac pacifici: effrenata tamen cupiditas eouſq; progreſſa eſt: vt niſi a' cuſtodibus iuſticiæ frænaretur: tunc profecto concordia et pax inter homines deperirent.

PECVNIA.

¶ Vide in Titulo MONETA. Fol, 161.

PECVS.

De pecore ex ſeminibus abacto.

Kazi. Ma. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol. 23. Vt quilibet de proximi indemnitate vigilet: a' damniſq; et iacturis diligentius caueat inferendis: Statuimus: Quòd ſi quis alterius ſemina, iumentis, vel quibuſcunq; maioribus pecudibus depaſcat: quòd ille homo, cuius pecora reperta fuerint, pro quolibet iumento, vel pecore, vnam quartam denariorum damnum paſſo ſoluere teneatur.

Pecora quando ad foreſtam Regiam dantur.

Kaz Mag. Viſliciæ. 1 3 6 8. Fol. 23. Ad euitandam autem quamlibet altercationem, Decernimus: Quòd ad proximiorem Caſtellaniam, ſeu curiam Caſtellaniæ, ſiue fuerit Regalis, ſiue alterius cuiuscunq; Iudicis, iumenta damnum paſſus depellendi habeat facultatem. ita tamen, quòd teſtimonio vicinorum, in propria domo iumentis, ſiue pecoribus, per noctem ſeruatis: in craſtino autem, ad proximiorem curiam Caſtellaniæ, prædicta iumenta depellere teneantur.

Si pecus triduo detineatur.

Conſuet. terræ Cra. 1 5 0 5. Fol. 123. Item, ſi aliquis alicuius pecora habuerit, quocunq; modo: et ea non dederit, ad foreſtam Regalem, aliàs do Obory, ad diem trium:

tium: tunc ſi apud eum areſtabuntur: per Miniſterialem, et per duos Nobiles citatus, in Caſtro reſpondebit: et reſtituet pecora, cum pœna trium Marcarum. Sed Iudex Caſtri, pro damno partes non iudicabit: ſed eas remittet, ad terræ Iudicium.

Si pecus è damno abactum, ad fideiuſſionem non detur.

Item, ſi aliquis alicui pecus detinet, alias Zaýmuie, de damno: et noluerit illud dare ad fideiuſſionem, cùm fuerit monitus per Nobiles, et Miniſterialem: pro tali non datione debet citari ad Ius Caſtrenſe: et luens pœnam trium Marcarum, debet dare pecora ad fideiuſſionem: cùm deducetur prius, quia illud dare noluit ad fideiuſſionem. Fit autem iſtud ideo: vt ne pecora deſtruerentur: propter longæuam detentionem. et item ea ratione: quia Iure Terreſtri non citò adiri poſſit reſtitutio pecoris illius abacti. Pro pœna autem illa, Iudicium Caſtrenſe non iudicabit: ſed pro dãno illato, Iudex Caſtri partes ad Ius Terreſtre remittet. Ibidem.

De eodem.

Item, ſi quis pecus alienum in damno abegerit, aut ſimpliciter ſeruauerit: teneatur illud dare intra triduum, ad foreſtam Regiam, alias do obory. vbi ſi aderit dominus pecoris: dabitur ſibi ad cautionem fideiuſſoriam: et pro damno, remittentur partes ad Iudicium terræ. Si autem dominus pecoris non eſſet tũc, cùm pecus daretur ad foreſtam Regiam: tunc iſte qui ſeruat abactum pecus, fideiubebit. qua fideiuſſione facta, dandum erit ei viceuerſa ad ſeruandum, in cautione fideiuſſoria, ad duas ſeptimanas. quibus decurſis, iterum pecus præſentabit in foreſta: et iterum Burgrabius foreſtæ reſtituet ei pecus, in cautione fideiuſſoria, per alias duas ſeptimanas. Fieri autem iſtud poteſt, ad alias tertias duas ſeptimanas: videlicet pro tertia vice fideiubendo, et qualibet vice, abactor ſeu cõſeruator pecoris dabit Burgrabio Fertonem Iuris Regij, in vltimis duabus ſeptimanis conſeruatori in Cautione præfixis. Si dominus pecoris veniet: dandum erit ſibi pecus, in cautione fideiuſſoria. pro damno verò, remittantur partes ad Ius Terreſtre. Si non veniet dominus pecoris: tunc conſeruator pecoris, præſentando pecus Burgrabio in foreſta, habebit medietatem pecoris, tanquam Iure lucratam: et medietas debetur menſæ Regiæ, ſeu ad menſam Regiam. Cùm autem ſit ipſa pecoris diuiſio, inter partem Regis, et partem cõ- ibidem.

ſeruatoris:conſeruator et pro damno, et pro illis tribus Fertonibus, pro Iure Regio in Foreſta datis, medietate contentus ſit pecoris,ſeu pecudum.

Si Tenutarij bonorum Regalium, pecora de damnis abigant.

Kazim: in Nieſzowa, & Opoki, 1454. Fol. 94.

ITem Statuimus: Vt Tenutarij bonorũ menſę noſtrę Regię, ſi vicinis, aut alijs hominibus iniuriati fuerint, teneantur ſtare Iudicio Terreſtri: poſtquam fuerint per iniuriã paſſos euocati. Et ſi pellant pecora,ſeu pecudes,ad domos,aut curias Regales, occaſione differentię granicierum, aut ratione deſtructionis ſeminatorum: tenebuntur ea dare ad cautionem fideiuſſoriam,ſuper decretum dominorum. iuxta Conſuetudinem terrę, diutius obſeruatam. Quòd ſi ſecus fecerint: luent pœnas, ſicut alij Nobiles. quę pœnę poterint peti et exigi ab eis, etiam in pecunijs: ſi quas habuerint, in bonis Regalibus inſcriptas.

Iumenta quatenus paſcenda.

Kazi. Ma. Villiciæ 1369. Fol. 35.

STatuimus: Quod omnes habentes Iumenta indomita,à vigilia ſancti Adalberti, vſqꝫ ad feſtum Sancti Michaelis, illa ſub cuſtodia paſcere teneantur. aliás qui ſécus fecerit: extimatione damni conuictus Iudicio,et damnum paſſo,cum pœna vnius Marcę, ad ſoluendum ſit aſtrictus. Sed deniqꝫ ipſa iumenta dãnum patiens ad ſuam domũ propriam pellere non pręſumat.

Si quis pecudem,aut iumentum vulneret, aut occidat.

Kaz Mag. Villiciæ. 1368. Fol. 34.

STatuimus inſuper: Quòd interficiens iumentum indomitum cuiuscunqꝫ,quatuor Marcas: poledrum vero interficiens, tres Marcas: et vbi iumentum ictu vel plaga,culpa alicuius læſum fuerit ad dorſum, Marcam cum dimidia:et pro poledro ſecundi anni, quinqꝫ Marcas, huiusmodi ictum vel plagam inferens ſoluere teneatur. Vbi vero tertij, quarti, vel quinti anni poledrum, vulgariter Zrzebcá, occiderit: iuxta quod paſſus damnũ, ſuper exiſtimatione eiusdem poledri occiſi Iuramento ſuo firmauerit, ſatisfacere teneatur.

Pecus pro pignore captum,ad Palatinum vel Caſtellanum datur.

Item,

Item, vbi curię noſtrę ſunt remotę: terrigenę noſtri poſſunt pignora recepta, ad curiam Caſtellani, aut Palatini, in terra illa commorantis, propellere. Kazimirg Villicię. 1 3 6 8. Fol. 32.

¶ Pro pecude furto ablata, Præſcriptionem: Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO.

¶ Præſcriptio agendi pro pecudibus quę ſit, Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO.

P OE N AE.

Poenas Iudicialiter decretas, Subditorum ſuorum nemini Rex debet conferre.

PRæterea, vt inter Nobiles Regni noſtri, et alios ſubditos, iurgia, contentiones, diſſidia, ſtrages, homicidia, ſubmoueantur: quę poſſent veriſimiliter ſuboriri: dum pœnas noſtras, quę nobis de Iudicijs noſtris proueniunt, familiaribus, vel alijs ſubditis noſtris, ad eorum importunas petitiones, ab illis concedimus exigendas: qui ad illas nobis condemnantur. Proinde præſenti ſcripto Pollicemur, nunquam alicui huiusmodi pœnas in ſubditis noſtris dare, aſſignare, deputare, ex quacunq; cauſa, vel ratione: ſed eas per Officiales noſtros, pro nobis faciemus exigere: aut eas illis, qui nobis ad eas ſunt obnoxij, pia māſuetudine indulgere: vel alias de exactis diſponere: iuxta noſtrā Regiam voluntatem. Ex Priuil. Iagellonis ppe Czyrwiensko. Fol. 48.

¶ Reliquas pœnas, proprijs in locis reperies, quę occurrent, dum res ac leges, quibus indigebis, quæres.

¶ De pœna Siedmdzieśiąt, Vide in Titulo INCENDIARII. Fol. 113.

PERLVCRA.

Omnes Capitanei ſuorum diſtrictuum perlucra exequantur: ſub poena centum Marcarum.

PRopter differentias, inter Capitaneos Terreſtres, et Particulares diſtrictuum, pro executione perlucrorum nonnunquam excitatas: cum eorum alter in alterum executionem differret: conſueuerant negligi ſubditi noſtri, in effectu habendę iuſticię, iam pridem decretę: Idcirco ſtatuimus: Quod Capitanei diſtrictuum, tenentur et debent exequi omnia perlucra, contra omnes diſtrictus ſui ſubditos, ſub pœna centum Marcarum. ALExan. in Radom 1 5 0 5. Fol. 119.

¶ Pignorationē de perlucris, Vide in Tit. PIGNVS. Fo. 180. et reliqua de perlucris, eodem loco.

De iniuſta concitatione, ad ſatisfaciendum.

Conſuet. terræ Cra. Fol. 122. Item, Concitatus ad ſatisfaciendum, non poteſt aliquid ſibi in auxilium recipere, contra Actorem: excepto quod condemnatio minus iuſta eſſet, in perlucro: vel ſi nomen aliud eſſet ſcriptum in Citatione, quàm in Concitatione. Et ſi Concitatio ex hoc eſſet mala, videlicet ex conditionibus ſuperius deſcriptis: tunc Actor amittit id, pro quo citauit.

¶ Reliqua de perlucris, Vide in Titulo PROCESSVS IVRIS.

PIGNORATIO SEV PIGNVS.

De pignoribus: et quod ad curiam Palatini, vel Caſtellani, pelli poſſunt.

Kazimir9 Viſliciæ 1 3 6 8. Fol. 32. Item, vbi curiæ noſtræ ſunt remotæ: terrigenæ noſtri poſſunt pignora recepta, ad curiam Caſtellani, aut Palatini, in terra illa commorantis, propellere.

Pignorando pro Exactionibus Regalibus, quid accipiendum.

Kazim: in Nieſʒowa, Fol. 94. Item Statuimus: Quod quotienscunq; per Capitaneos noſtros, aut eorum vices gerentes, impignorationes fieri contingat, ex decreto Iuris Terreſtris: aut pro Exactionibus Regalibus: vt non exigant ipſi Palatini plus, quam illud, quod pro pignore recipitur. quod pro ſuis pignoratoribus, aut Miniſteriali, conſueuerūt ipſi pignoratores facere. quod omnino fieri prohibemus.

Bos pro pignore recipiatur: ſi furtum redimatur.

Kazi. Ma. Viſliciæ 1 3 6 8. Volumus quod Officiales, aliàs Miniſteriales, quando pro furto pignorant, habeant bouem mediocrem.

Mos antiquus pignorādi, pro poenis Iudicialibus.

Kazimir9 Viſliciæ 1 3 6 8 Fol. 9. Vt in rapinis, aut pignoribus noſtrorum ſubditorum, aliquis modus habeatur, et obſeruetur: cōſueuerunt enim hactenus auari Iudices, et eorum Officiales: vt, poſtquam pro pœnis, aut multis, in Iudicio condemnatis, aliquos pauperes, aut Nobiles, cuiuscuis ſtatus, impignerant et obligant, ſtatim ſpolia et pignora

gnora diuidunt:nullam gratiam et beneuolentiam pignerato fa-
cientes) ad ſuccidendam itaqꝫ et amputandam hanc conſuetudi-
nem pernicioſam, eamqꝫ obſeruari amplius nolentes et prohibe-
tes, Statuimus: Ut ſi quis Judex, Palatinus, Caſtellanus, aut
ipſorum Officiales, vel maleficiorum Judex, qui Oprawca dici-
tur, aut alius quicunqꝫ, pro pœnis Judicialibus per eos latis,
aut alijs exceſſibus, aliquem noſtrum terrigenam, diuitem vel
pauperem, Nobilem vel ſimplicem, impignerauerint, vel pigne-
rare iuſſerint: pignora in equis, pecudibus, aut in alijs ſubſtan-
tijs quibuscunqꝫ, ſic recepta non diſtrahendo, vel minuendo, (ſi
fuerit in æſtiuo tempore, duabus ſeptimanis integris: Si autē
hiemali tempore, octo diebus) illibita per recipientem debeant
obſeruari: ſiue iuſte pignerati fuerint: vel indebite rapina in eos
commiſſa. Et ſi extunc per illum, vel illos, quorum vel cuius
ſunt pignora, pro commiſſis pœnis, non fuerit illis qui pigno-
rauerint ſatisfactum: vel ſuam innocentiam nō oſtenderint: tan-
dem licitum ſit illis, qui pignora detinent, illa diſtrahere, diui-
dere: et pro libera ipſorum voluntate conuertere. Quod ſi ta-
les Judices, aut alij ſuperius nominati, ſuę auaritię non parcē-
tes, infra prædicta debita tempora inter ſe diuiſerint, aut diſſi-
pauerint, vel etiam alienauerint: vnum animal de prædictis,
damna paſſo, iuxta valorem animalis deperditi (quod ſuo com-
probabit Juramento) cum pœna Piatnadzieſta tenebuntur re-
ſtituere. Hoc itaqꝫ Statutum ſalubre, propter noſtrorum Ju-
dicum, et Procuratorum rapinam enormem, quā ſæpius comit-
tunt, ad ipſos, et ad Judices eorum extēdimus, et promulgamus.

Pignora, pro contumacia ac poenis.

Experientia nos edocuit: quod quandoqꝫ non Contumaces pro Contumacibus, vel ipſi Contumaces etiā, modum et illud quod iu-ſtum et æquum eſt excedendo, pro Contumacia puniuntur, et grauantur: (in eo videlicet: quod cum in aliqua villa pignora re-cipiuntur, vbi ſex boues fuerint recipiendi, triginta vel quadra-ginta recipiebantur: et antequam ad locum debitum depelleban-tur, per modum rapinę, in non modicam pauperum deſtructio-nem diuidebantur, et conſumebantur) ideoqꝫ ad ſubueniendum huic morbo peſtifero, Statuimus, et ordinamus certam quan-dam menſuram, et obſeruantiam: videlicet, Quod pro prima Cō-tumacia punienda, Miniſterialis cum duobus famulis Judicis, ad villam accedens, (ſicut aliās præmiſſum eſt) ſi dominus villę tantummodo fuerit culpabilis, in duobus bobus duntaxat impi-gnoretur.

Kaz. Mag. Viſliciæ. 1368. Fol. 14.

gnoretur. ſi autem Kmethones, aut villani, extiterint culpabiles, et citati Contumaces: quilibet eorum tantùm in vno boue pignoretur. Et idem decernimus pro ſecunda Contumacia eſſe faciendum, et obſeruandum. Si autem tertio dominus cum villanis, fuerint contumaces, decreuimus: quod contumax cauſam, pro qua dignoſcitur eſſe citatus, perdat: et cadat ab ea, per ſententiam iudicantis. Declarantes nihilominus: quòd dicti boues pignoraticũ, per ipſos Iudices, in æſtate duabus ſeptimanis, in hyeme verò octo diebus, abſq; aliqua diſtractione obſeruentur. Volentes deniq;, et decernẽ: Quòd dicti boues pignorati, ſine pœna cuiuslibet Contumaciæ, tantummodo Nobis et Iudici noſtro applicentur. Decernimus etiã, et Statuimus: Quod ſi prædicto Miniſteriali, deputato ad eandem pignorationem, cum familia ipſius Iudicis, villa pignoranda per dominum villę et villanos non permittatur pignorari, iuxta præmiſſam ſeu prædictã imitationem: vel ſi ipſa pignora habita, per eoſdem dominum aut villanos, in villa, vel ante villam, ſeu in via recipiantur violenter: dolum et rebellionem eorum puniendo, volumus: quòd pœnam Piatnadzieſta quę dicitur xv aliàs, iidem rebelles Nobis, et Iudici ſoluere teneantur. et nihilominus cum alia pœna Siedmadzieſta, eadem pignora denegata, vel violenter oblata, integraliter obſeruare aut aſſignare teneantur. Qui ſi in dandis pignoribus prædictis, et in ſatisfaciendo de pœnis prædictis, fuerint doloſi et rebelles: ita quòd forte Iudex, propter potentiam eorundem, ad puniendum et pignorandum eoſdem paueſceret: Volumus et decernimus, quòd pœna Siedmdzieſigih dicta, noſtrę Camerę applicanda, puniantur.

Pignorationis modus.

Ka. Mag. Viſliciæ 1368. Fol. 15.

PRæterea quia per frequentem et immoderatam pauperum pignorationem, pleriq; plurima damna, et oppreſſiones multiplices patiuntur: (videlicet in eo, quòd Cateruatim, et in turmis, non per modum iuſticiariæ poteſtatis, ad aliquam villam pignoratores accedentes, damnabiliter, et interdũ abſq; Iudicis mandato, et ſine culpa domini villę, vel villanorum, committere plurimas præſumunt rapinas, prætextu pignorationis) quapropter ſuper hoc prouidere volentes, Statuimus: Quòd deinceps Iudex, vel Subiudex, ad impignorationem faciendam, non plures quàm duos familiares, cum Miniſteriali tranſmittat: et quod ſine culpa vel cauſa, aut non condemnatos ſeu conuictos, aut in Iudicio non confeſſos, ipſe Iudex, vel Subiudex, non præſumat vel permit-

vel permittat pignorari. Quod ſi ipſe Iudex, vel aliqui alij, quauis authoritate, vel potius propria temeritate vel præſumptione pignorare, vel potius rapinas committere præſumant: præcipiendo decreuimus: Quod pecora, vel quaſlibet alias res, ratione impignorationis ablata et recepta, Iudex domino villę, et villanis villę eiusdem, aſſerentibus ſe indebite, et contra iuſticiam eſſe pignoratos, remota et ceſſante qualibet difficultate, eadem pignora integraliter, et ex toto (præmiſſa tamen, et recepta fideiuſſoria cautione) reſtituere teneantur: Termino eidem villę domino, aut villanis pignoratis, ad oſtendendum ſuam innocentiam et iuſticiam, aſſignato. Et nihilominus, vt audacia et temeritas pignorantium reſtringatur, Decernimus: Quod dum præmiſſo modo patefacta fuerit eorum innocentia, Iudex et Subiudex, qui tenent Iurisdictionem, ab omnibus et ſingulis, qui fuerint in dicta impignoratione, vel potius rapina, qui vel auxilium præſtiterunt, et a' quolibet illorum in ſpeciali, recipiant pœnam Piątnadzieſta, domino villę pignorato damnumq; paſſo perſoluendam.

Pignoratio in perlucris.

CVm aliquis ſuper aliquo rem habuerit iudicatam, alias perlucratus fuerit Ius: et dabitur ad brachium Capitanei: extunc ille, qui perlucratus eſt, duabus vicibus debet ire ad pignorandum: et duabus vicibus ad intromiſſionem. et pro qualibet repercuſſione, debet condemnare pro pignore, et pro intromiſſione. Et poſt hoc Capitaneus debet deſtinare cum eo, authoritate ſua aliquem, ſuo nomine: et intromittere victorem, vadiumq; imponere tenebitur. Conſuet. terrę Cra. 1 5 0 5. Fol.121.

¶ Quod pro pœna Nobilis, vtpote Obligatione, fideiuſſoria Cautione, non debent pignorari Kmethones: Vide in Titulo KMETHO. Fol. 141.

¶ De pignoribus apud Iudæos oppigneratis: Vide in Titulo IVDÆI. Fol. 130.

PISCES.

De furto piſcium.

PRæterea Statuimus: Quod ſi quis in alterius villa vel poſſeſſione, in lacu, piſcina, in aqua fluenti, in fœno, frumentis, furtum fecerit: Iudicio conuictus, damnum paſſo ſatisfacere teneatur: et domino villę, in qua huiusmodi furtum commiſſum eſt, Kazi. Ma. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol.38.

ipſe fur pœnam ſoluere teneatur. Depaſcentes vero' et incidẽtes gramina cum falce, in tunica vel pallio impignorentur.

PYXIDES.

Capitaneus prouidebit: ne vel equites, vel pedites pyxides deferant, praeterquam in terris Ruſſie.

Sigiſmun. Petrič. 1519. Fol. 24. NEmo deinceps tempore pacis, ſiue eques, ſiue pedes, pyxides breues, quas Ruczníce vocant, deferre audeat. ab hac tamen Cõſtitutione terras Ruſſię liberas eſſe volumus: quę parata arma, contra inſultus hoſtium, habere ſemper ſolent, et debent.

Qui aliquem ex pyxide occiderit, aut vulnerauerit.

SIgiſmun. Auguſtus 1557. SI aliquis ex pyxide aliquem vulnerare, aut occidere præſumpſerit: talis duplici pœna puniri debet. pro occiſione tamen, ſcrutiniũ fieri debet. Nemo tamen audeat cum onerata, aliàs z nábita ruczníca, in Ciuitatibus incedere: ſub pœna 14 Marcarũ. Qui vero' contra eiuſmodi Statutum incedere præſumpſerit: illam Officium Capitanei cum pœna recipere debet. Qui vero' illam tradere nollet: tum pœnam duplicem 14 Marcarum ſuccumbet. pro qua Capitaneus, in Officio ſuo facere debet. Cùm vero' Nobilis impoſſeſſionatus, vel Ciuis, vel Kmetho illam geſtaret: tamdiu in turri per Capitaneum, vel Officium illius detineri debet, donec pœnam ſoluat.

PONDVS.

Pondus et Menſura Cracouienſis cum Poſnanienſi, ſint aequalia: Leopolienſis vero' cum Lublinenſi.

SIGiſmũ. Cracouiæ 1507. Fol: 7. VT æqualitas ſeruetur in Regno, ponderis et menſurę, Statuimus: Quòd pondus ſtaterę, et ſimiliter vlna Cracouienſis, cum Poſnanienſi, ſint perpetuo' æqualia. pondus autem et vlnã Leopolienſem, ac Lublinenſem, ex rationabili cauſa in ſuo ſtatu remanere volumus.

Menſura Plocenſis Poſnanienſi exaequatur.

SIGiſmũ. Cracouię 1532. B 2. LIbram et pondus, quam adæquari Nuntij terrę Plocenſis libię et ponderi Ciuitatis noſtrę Poſnanieñ petierũt, Palatinus, Capitaneus, Caſtellani, cæteriq; Officiales terrę Plocenſis, aduocatis

aduocatis ad ſe Ciuibus et mercatoribus Ciuitatis noſtrę Ploccenſis, illam mandato noſtro coæquabunt:et æquiualentem conſtituent.prout eis melius et commodius videbitur.

PORCVS.

Si alienos porcos,in tua ſylua reperias.

Statuimus etiam: Quód quicunqꝫ ſcrophas proprias,ad glandes ſylųę alterius depulerit:hic cuius ſylua fuerit,pro prima vice porcum vnum : ſecunda vice ſi inuenerit, duos porcos mactare poterit,et valeat: et tertia vice ſi inuenerit,omnes ſcrophas pellere poterit ad curiam noſtram viciniorem:eaſdem nobiſcum per medium diuiſurus.ita tamen: quód vbicunqꝫ prædictos porcos, infra ſuos limites mactauerit,ſignum in arbore facere teneatur. Et ſi pars aduerſa,damnum ibidem illatum eſſe negauerit: tunc impigneras tenetur ſignum, in arbore inciſum et factum, exhibere: et hoc proprio ſuo Iuramento firmare: videlicet, ibidē porcos eſſe inuentos. Ka. Mag. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol.35.

¶ Quando quis porcos, per bona alterius pellere voluērit: quomodo id facere debeat: Vide in Titulo SYLVA.

POSSESSOR.

De poſſeſſore ad probationem admittendo.

AD præcludendam viam calumnijs, per Nos Prouiſum eſt: quód ſi quis vellet quempiam,pro hæreditate inpetere:dicendo, poſſeſſionem eandē in obligatione aut pignoratione poſſidere, et tenere: quam fortaſſis legitime et libere poſſidet: quód tunc poſſeſſor, Actore repulſo, ad probationem teſtium admittatur. et maxime, vbi vtraqꝫ pars literatoria et legitima teſtimonia, ſuper huiusmodi poſſeſſionem non habuerit. In tali itaqꝫ caſu, poſſeſſoris probatio admittatur. Wladiſl. IAGello Crac. & Varthæ, Fol.44.

¶ Poſſeſſor quam habeat in bonis emptis Præſcriptionem: Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO.

POSSESSIONATVS.

Nullus etiam terrigena poſſeſſionatus, pro aliquo exceſſu, niſi ſit Iure conuictus, Captiuandus.

Ex Priuil. Iagellonis in Iedlna, 1 4 5 3. Fol. 52.

Cæterum promittimus et Spondemus: Quod nullum terrigenam poſſeſſionatum, pro aliquo exceſſu aut culpa,capiemus,

ſeu capi mandabimus: nec aliquam vindictam in ipſo faciemus: niſi Iudicio rationabiliter fuerit cõuictus:et ad manus noſtras, vel noſtrorum Capitaneorum,per Iudices eiuſdem terrę,in qua idem terrigena reſidet, præſentatus. Illo tamen homine, qui in furto, vel in publico maleficio, vt pote incendio voluntario, raptu virginum aut mulierum, villarum depopulationibus et ſpolijs deprehendetur. ſimiliter illis, qui de ſe nollent debitam facere cautionem vel dare,iuxta quantitatem exceſſus vel delicti, exceptis. Nulli autem bona ſeu poſſeſſiones recipiemus: niſi fuerit iudicialiter per Iudices competentes vel Barones noſtros nobis condemnatus.

¶ Poſſeſſionati pecunia quomodo areſtetur: et vbi areſtetur impoſſeſſionati, Vide in Titulo ARESTATIO. Fol. 10.

PLANTAE.

De plantarum deſtructione,vel euulſione.

Kazimirꝰ. Viſliciæ 1368. Fol: 27.

Statuimus et decernimus: Quod ſi aliquę plantationes, iam inſertę et radicatę, euellentur et extirpentur:etiam ſi fuerint proprię ipſius extirpantis: qui debet medietatem illarum plantationum dimittere in ſolo,ſeu area:pœna ſex Marcarum teneatur.

PLEBEII.

Plebeij ad maiores Eccleſias non recipiantur.

IOAnnes ALbertus Petrico. 1496. Fol. 100.

Item quamuis per diuos olim Reges Polonię, prædeceſſores noſtros, ex antiquo fuerit conſtitutum,et aliquanto tempore inuiolabiliter obſeruatum:vt propter defenſionem Eccleſiarum,ac bonorum Eccleſiaſticorum, in principalibus videlicet, Gneſnenſi, Cracouienſi, Poſnanienſi, Wladiſlauienſi,et Plocenſi Eccleſijs,non ſuſciperentur(prout non ſuſcipiebantur) ad Dignitates, Perſonatus, et Officia, ac Canonicatus, et Præbendas ignobiles Plebeiiq; perſonę: quę ad defenſiones Eccleſiarum, in Regno noſtro per neceſſarias, (præſertim propter homines licentioſos, et crebras expeditiones bellicas) parum aut nihil prodeſſe poſſunt Eccleſijs:ſed duntaxat recipiendi erant Barones, Generoſi, et Nobiles: e quibus prompta, et facilis Eccleſiarum defenſio eſſet: tamen cum per diſſimulationem quandam, in obſeruando Statuto et Priuilegio veteri habitam,quamplures ignobiles ad Eccleſias prædictas his tẽporibus ſumerentur:ita quod Eccl.ſiarũ bona,cernerentur omni defenſione deſtituta:exindeq; magna

magna in parte vaſtata, et deſtructa eſſe: et in nonnullis locis, adeo annihilata: vt non extent domus, in poſſeſſionibus Eccleſię habitatoribus commodę, Ignobilibus illa minime defendentibus: Simul etiam animaduertentes grauiſſima, ne dum Cleri, verum etiam Regni noſtri ac Reip: incommoda: quę ex reſeruatione Beneficiorum, viuente poſſeſſore nuper adinuentam, ac etiã ex penſionibus, perſonis extra Regnum noſtrum Polonię genitis, et habitantibus (vt quotidianis experimur effectibus) euenire conſueuerunt: per quas cultus diuinus minuitur: deffenſio Eccleſiaſticę libertatis adimitur: et abſtrahitur facultas perſonis idoneis, Reip: Chriſtianę Regnoq; noſtro prodeſſe volentibus: Scandalaq; exinde a Clero, in plebem ſubiectam nobis, oriuntur: Pro tanto nos indemnitati non minus Reip. quam Eccleſiarum Regni noſtri, in hac parte prouidere (vti tenemur) cupientes, Statuimus: Vt in ſingulis Capitulis Eccleſiarum ſuprascriptarum, ad Dignitates Perſonatus, et Officia, ac Canonicatus, et Præbendas recipiantur perſonę, tantummodo Regni Polonię indigenę, Nobiles ex vtroq; parente. Quorum Nobilitatem ſic conſtaret probabilem eſſe: vti in Iure Regni noſtri communi, Nobilitas irreprehenſibilis probari conſueuit.

Quot tamen plebeij, et quales, ad Eccleſias Cathedrales recipiendi ſunt.

VErum ne quid in ea re actum videretur eſſe, in odium plebeiorum: (quorum conditio, perinde ac vt conſueuit, prærogatiuis gaudet ſpecialibus in Regno noſtro) idcirco tametſi Nobilium nati videantur æque docti, et plerunq; doctiores plebeiorum natis: non fueritq; Capitulum, quod doctos ac doctiſſimos Prælatos, et Canonicos, Nobiles haud contineret, non minus neceſſitati, quam etiam honori et decori Eccleſiarum ſufficientes, conſulereq; ſcientes, atq; ſolitos: tamen vltra eoſdem Doctores natorum Nobilium, in Capitulis exiſtentium, Decernimus admittendos plebeij generis eoſdẽ Doctores, numero et ordine infraſcriptis. Videlicet quod in Eccleſiis prædictis, in quibus habentur Doctores, aut Lectores, Iuris ac Theologię, ex antiquo ſiue etiam nouiter fundati, aut vbi habendi ſunt per nouam fundationem fiendam, ad eos datos, vnus in Theologię, vnus in Iure Canonico, et vnus in medicinę Facultatibus promoti. In eiſdem vero Eccleſiis, vbi non habentur fundati Doctores prędicti, Decernimus non plures, quam duos in Theologię, duos

IOAnnes ALbertus Petrico. Fol. 101.

in Juris Canonici, et quintum in Medicinę Facultatibus promotos. Qui tamen non aliter ſuſcipiantur per Capitula: quam quos loci Ordinarij idoneos, et in Facultatibus ipſis doctoratu dignos, approbauerint: ac vt tales cenſuerint, ſub eodem numero recipiendos. Quodq; nullus ſubditorum noſtrorum, aut aliàs vndecunq; fuerit, cuiuscunq; ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, et præeminentię exiſtat, ac quacunq; præfulgeat dignitate, Beneficiu. Eccleſiaſticum quodcunq; Regni noſtri Polonię, vel per impetratam in vita poſſeſſoris reſeruationem, nuperrime adinuentam, vel ſub aliqua penſione annua, etiam ſi tale Beneficium ſibi motu proprio, et ex certa ſcientia daretur aut prouideretur, acceptare: ſeu ſibi de eodem, ſub ipſa penſione, vel aliàs exceſſione Juris, aut Reſignatione cuiuscunq; extraneę perſonę, quę fortaſſe poſſeſſionem Beneficij ipſius non habeat, vt ſub eo pallio penſiones ipſę celarentur, prouidere, facere, vel procurare audeat, aut præſumat. Sin autem aliquis, aut aliqui Plebeiorum, in contrarium præſentis et antiqui Priuilegij, et Conſuetudinis Regni Polonię, Beneficia in Eccleſiis et Capitulis prædictis acceptare, aut ſe recipi procurare, petereq; præſumpſerint: demum etiam ſi aliquis ſubditorum noſtrorum, aut vndecunq; fuerit, cuiuscunq; ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, et præeminentię exiſtens, Beneficium vel Beneficia Eccleſiaſtica in Regno noſtro, vel per viam reſeruationis prædictę in vita, vel ſub penſione, (vt horum meminimus) acceptauerit: et ſimiliter ſi quiſpiam Beneficia Juriſpatronatus noſtri Regij, aut ſubditorum noſtrorum, in præiudicium et derogatus Juriſpatronatus noſtri, et ſubditorum eorundem noſtrorum, ex cauſa quacunq; impetrauerit: Statuimus, decernimus, et mandamus, omni bonorum ſuorum, communium et priuatorum, mobilium et immobilium ſecularium, ærario ſeu fiſco vel menſę noſtrę applicandorum priuatione: Eccleſiaſticorum verò Arreſto confiſcatione, et extra Regnum noſtrum bannitione, immediate puniendos. Verum ne quiſpiã Conſtitutionibus, et ordinationibus præſentibus noſtris, per media aliarum perſonarũ contrauenire tentaret: Statuimus et Decernimus, ſimili mulctę ſubiacere, et eſſe puniendos omnes et ſingulos Prælatos, Spirituales et Seculares, ac Capitula, Canonicos, Plebanos, Vicarios, Beneficiatos quoscunq;, et Præsbyteros omniũ Eccleſiarum, necnon Tabelliones et Notarios Regni noſtri Polonię, et aliàs vndecunq; exiſtentes: qui literas quascunq;, ſupraſcriptis ordinationibus noſtris contrarias, perſonis extraneis, ſiue indigenis,

et alijs

et alijs quibusuis, cuiuscunqꝫ ſtatus, gradus, conditionis, et præeminentię exiſtant, et quacunqꝫ præfulgeant dignitate, Ignobilium prouiſiones, prædictas quoqꝫ in vita reſeruationes, cum penſionibus, prouiſiones, et proceſſus deſuper fortaſſe obtentos, portarent, afferrent, et publicarent, palam aut priuatim: vel qui penſiones huiusmodi celando, illas ſummarie pecunijs redimerent: et prædictas Ceſſiones, ſeu Reſignationes ſuſciperent, vel acceptarent: ſeu qui Monitoria, Cenſuras, Priuationes, et Sequeſtra, ob non ſolutionem penſionum, etiam motu proprio impoſitarum, in ſe continentes, quacunqꝫ authoritate datis vel cōceſſis, admitterent aut exequerentur, vel ea ad eas, admitti, exequi, proſequi, foueri, et promoueri, procurare præſumerent, vel auderent: ſeu aliquis præſumeret, vel auderet: Mandantes præſentium per tenorem, atqꝫ decreti præſentis publicitus promulgati vigore, Conſtitutiones, Ordinationes, et Decreta præſentia, ab omnibus Prælatis, Capitulis, et vniuerſo Clero Regni noſtri Polonię inconcuſſè teneri, obſeruari, easqꝫ in Eccleſijs publicari ſupraſcriptis: tandem earum et eorū originalia, vel tranſumpta in Capitulis haberi. ne de præmiſſis quiſpiam ignorantiam allegaret in futurum.

De eodem numero Plebeiorum, ad Eccleſias Cathedrales ſuſcipiendorum.

AD Eccleſias Cathedrales in Regno noſtro non ſuſcipiantur, in Epiſcopos, Prælatos, et Canonicos: niſi Nobiles ex vtroqꝫ parente, et more Nobilium educati: vtqꝫ plebeiorum certus ſit numerus, circa eaſdem Eccleſias. Et qui ex eis, ad Epiſcopatus et Prælaturas euecti ſunt, qui non eſſent ex vtroqꝫ parente progeniti, et educati more Nobilium: ad altiora non aſcendant. ſub pœna perpetui exilij, et conſiſcationis bonorum, parentum et conſanguineorum, eorum qui niterentur venire contra huiuſmodi Ordinationem: ſub prætextu authoritatis cuiuscunqꝫ. Quapropter præſens et infraſcriptum Statutum, ſuper hoc publicitus editum, noſtris præſentibus, et alijs per nos approbatis prædeceſſorum noſtrorum Statutis, ac Priuilegijs perpetuis, aſcribimus huiusmodi ſub tenore.

ALExan. REX. in Radom 1505. Fol. 116.

Statutum Eccleſiarum, ſeu de Plebeijs, ad vota Sereniſſime Principis domine Elizabet, Dei gratia Regine Polonie, genitricis noſtre ſanctum: continens, qui, et qualiter ad Epiſcopatus, et Dignitates Eccleſiarum recipiendi: et qualiter Nobilitas talium probetur in futurum.

Fol. 117. Volentes tempore noſtri fœlicis regiminis, obuiare tempeſtiue periculis diſſenſionum, et ſeditionum inteſtinarum: que omni externo bello ſunt grauiores: quarum diſſenſionum nonnulla indicia iam pullulant, ex eo: quod Dignitates, et loca Eccleſiarum Regni noſtri Cathedralium, inferioris ſtatus homines ſæpe per ambitionem querere conſueuerunt: cum periculo manifeſto earundem Eccleſiarum, et Dignitatum: et cum præiudicio noſtre Nobilitatis: que ab antiquis temporibus, laborum et virtutum ſuarum officio, eiſdem Dignitatibus Eccleſiaſticis ſemper præficiebatur: tum quod eadem Nobilitas ſuis proprijs ceruicibus, a caſibus bellicis Regnum ipſum defendere conſueuit, et aſtricta eſt: tum etiam eidem Eccleſie, propter genus et aſſiſtentiam ſui ipſius, inuicem ſub pace et defenſione debita exiſtebant: quod eſſe nequaquam poſſet: ſi per eos regerentur, qui eadem aſſiſtentia, et cæteris adminiculis protegendi ipſas, carent: Proinde de communi omnium Conſiliariorum noſtrorum conſilio et aſſenſu, atque eiuſdem vniuerſe Nobilitatis expoſtulatione, hoc præſenti Statuto et decreto, perpetuis temporibus duraturo, Sanximus, conſtituimus, et irreuocabiliter decreuimus: Vt de cætero ad Cathedrales Eccleſias, in Epiſcopos in eiſdem Eccleſiis, in Prælatos: in Collegiatis vero Eccleſiis, ad principales Dignitates, homines tantummodo de corpore eiuſdem Nobilitatis poſſint promoueri. Inhibentes ſtrictiſſime, ſub pœna perpetui exilij, et confiſcationis bonorum omnium: cui pœne tam eos, qui præſenti Conſtitutioni quoquo modo, vel aliquo colore, aliquando auderent contrauenire, ambiendo vbiuis locorum ſupraſcriptas dignitates, vel etiam oblatas acceptando, quam eorum parentes, propinquos, ac promotores, adiutoresque, clandeſtinos, ac etiam manifeſtos, ſubiacere volumus: ita vt cum primum huic decreto aliquis, quocunque titulo inſignitus, non exiſtens Nobilis, inuentus fuerit contraueniſſe: ipſo facto prædicte pene ſit ſubiectus, cum eiſdem parentibus, et propinquis ſuis.

ſuis. In Canonicatibus vero earundem Cathedralium Eccleſiarum, per alios quam Nobiles obtinendis, ſeruari volumus Priuilegium et Decretum, aliás per prædeceſſores noſtros editum. Adÿcientes hoc etiam: ne quiſpiam, cuiuscunqz generis vel conditionis exiſtat, audeat Beneficium quodcunqz noſtri Iuris patronatus, quoquo modo impetrare: vel oblatum a' quouis ſuſcipere, ſine noſtro conſenſu. ſub incurſu præfatę pœnę exilÿ, confiſcationis ſuorum bonorum, et parentum ac propinquorum eius. Et quoniam quæſtio incidere de genere Nobilitatis, quod diuerſo modo a' quibusdam interpretari ſolet, Declaramus: quantum ad præſens Statutum attinet: Eum tantummodo vocari Nobilem, et capacem dictarum Dignitatum, et Beneficiorum: cuius vterqz parens Nobilis, et ex familia Nobili ſit progenitus: et quod tam ipſe, quam parentes eiusdem, habitarunt et habitant, in ſuis poſſeſſionibus, caſtris, oppidis, et villis: iuxta morem patrię, et conſuetudinem Nobilitatis, viuentes Legibus et Iuribus Regni noſtri Nobilium. In quo genere Nobilitatis, eos quoqz Nobiles appellandos cenſemus: qui licét matre Populari, patre tamen Nobili ſunt procreati: quorum tamen parẽ, et ipſimet viuant, et vixerint, ad inſtar aliorum Nobilium in Regno: vt ſupra: et non exercuerint, vel exerceant, eas artes et actiones: quas communiter Ciues, et qui in Ciuitatibus morãtur, exercere ſolent. Per contrarium enim vſum, Nobilitas ipſa, in Popularem et Plebeiam conditionem tranſire ſolet. Nobilis Quis.

Sigiſmundus quoqz confirmat priores leges, contra Plebeios et Cortiſanos editas.

AD tollendas murmurationes vniuerſę Nobilitatis, (quę plerunqz fiunt, propter Plebeios: qui exquiſitis conatibus, ſe ad Eccleſias Cathedrales recipi procurant) Decernimus: Statutá, quę contra Plebeios, et Cortiſanos, a' prædeceſſoribus noſtris ſancita ſunt, in ſuo robore obſeruãda: decernimusqz et volumus: vt eadem debitę executioni, quotiens opportunum fuerit, etiã per Officiales noſtros, demãdetur: ſub pœnis, in Officiales inſtitutis. SIGiſmũ. Cracouię. 1510. Fol. 14.

Tertio Rex Sigiſmundus cõtra Plebeios et Cortiſanos ſtatuit. quos etiam ex vrbe Romana, ad Sacerdotia, quę tantopere venantur, ſub poena Proſcriptionis et infamię, reuocat.

Statuta

Sigiſmun. Petrico. 1538. B I. STatuta de numero Plebeiorum, ad Eccleſias Cathedrales recipiendorum, et de penſionibus ſubmouendis, ac de pœna contra Cortiſanos edita, quotiens opus fuerit exequemur: et executioni debitę demandari faciemus.

De eodem.

Sigiſmun. Auguſtus. Petric. 1550. QVandoquidem in ordine militari multum ſitum eſt in Regno, videtur nobis res eſſe competens, et conueniens: vt ſpecialibus Priuilegijs ac prærogatiuis communiatur. Et quia hoc eſt Statutis anteceſſorum prouiſum: vt homines plebeij: ad primarias ſeu Cathedrales Eccleſias ne dentur: ſed tantum homines ex genere, aliás ordine Nobilitatis, gentis Polonicę: Quocirca mandabimus Capitulis: vt ne illos inter ſe, ſupra præſcriptum numerum ſuſcipiant.

PRATVM.

Prati demeſſor: probet ſe emiſſe.

Kazimirꝰ Villiciæ 1368. Fol.29. BArtholdus depoſuit querelam, contra Andream: quód pratū ipſius falcaſtraſſet, et gramina abſcidit: Andreas licét ſit confeſſus, prædictum pratum ſe falcaſtraſſe: tamen adijciendo propoſuit: quod idem pratum Wladarius Bartholdi, pro pecunia certa ſibi falcaſtrandum vendidiſſet: et pro eodem prato, pecuniam idem Wladarius recepiſſet. quem tamen mortuum aſſerebat. Nos autem conſiderantes confeſſionem prædicti Andreę et mortē ipſius Wladarij, in tali caſu decernimus: eundem Andream probare, prædictam prati emptionem et ſolutionem, taliter vt præmittitur eſſe factam.

¶ Idem repetitur in Titulo FOENVM. Fol. 93.

¶ Qui demetit alicuius fœnū, Vide in Titulo FOENVM. Folio eodem.

PRAEDONES.

SIGISM Cracouiæ 1532. A 4. DE incendijs, et alijs violentis inuaſionibus domorum, et iniurijs, quę à Myſzká, Berká, et reliquis prædonibus Sileſitis, Regno Polonię et eius incolis inferuntur, cenſemus cum toto Senatu ita prouidendum, vt ex publicis contributionibus, certus numerus equitum, in præſidijs finium terrarum Maioris Polonię et Sileſię collocetur: qui huiuſmodi violentias et iniurias hoſtiles inferri nō permittant: teneriq; et ſeruari ipſe numerus equitum debebit hoc anno: alias quandiu fines et terrę illę non

illę non pacificabuntur. Reſtituta autem pace et pacificatione, ſublatoq́ȝ metu, a' violentijs prædonum prædictorum, numerus ille equitum ſeruari amplius non debebit: et amplius declaratis Sereniſſimo Regi Ferdinando, et Principibus, alijſq́ȝ ordinibus Sileſię, iniurijs et damnis ſubditorum noſtrorum, niſi prædones poſt declarationem factam a' vi et iniurijs inferendis cōtineantur, et pro illatis damnis ſatisfaciant, Statutum, quod de non inferendo bello vel inimicitijs non denunciandis cauet, relaxabimus: et, vt vnicuiqȝ in poſterum vim vi repellere liceat, permittemus.

Exequutio Statuti Sereniſſimi olim Regis Alexādri de malefactoribus, prorogatur ad quinqȝ ānos.

Statutum autem Sereniſſimi olim Alexandri Regis de malefactoribus et prædonibus, ſiue ipſorum fautoribus, in Radomienſi Conuentu quondam editum, ab hinc ad quinqȝ annos exercendum etiam et exequendum, Conſiliarijs noſtris idipſum ſuadentibus et petentibus promittimus et pollicemur. De quibus etiam Capitanei locorum nos certiores facere teneantur: Regeſtra examinum nobis tradendo: ſub pœna præmiſſa. Sigiſmun. Petrico. 1510. Fol. 13.

PRAESCRIPTIO.

Poſſeſſionis Praeſcriptio animaduertenda eſt, et fines oſtendendi.

Ex conſuetudine, et Iure antiquo ſeruabatur: quod vendens hæreditatem, emptorem per tres annos, et tres menſes, ab impetitione quacunqȝ, ad interueniendum et liberandum eundem ſit aſtrictus. ſed quia multotiens contingit: quod vicini illius venditę hæreditatis, quorum limites etiam ipſam contingunt, infra præfatos tres ānos et tres menſes, emptorem vexare poſtponunt: donec venditor et interceſſor Præſcriptione emptionis euadat: qua elapſa, primo' emptorem pro Limitibus inquietare non formidant: licet venditioni præſentes extiterint: Eapropter volumus et Statuimus: Quod cum aliqua hæreditas emptori, per venditorem oſtenditur, vicini illius hæreditatis per emptorem cum Miniſteriali euocentur: quod illi oſtenſioni interſint. Qui ſi venire noluerint, ſic per Miniſterialem vocati: et infra tres annos et tres menſes, poſſeſſori quæſtionem pro Limitibus non moueant: tunc poſſeſſor, ad probationem ſuę emptionis, cum Wladiſl. IAGello Fol. 44.

teſtibus

teſtibus admittatur: Præſcriptioneq́ꝫ tanti temporis iuuabitur.

Praeſcriptio agẽdi pro Capite, trium annorum eſt.

Kaz. Mag. Villicis. 1 3 6 8. Fol. 31.

VT calumnijs malorum hominum via præcludatur: Conſueuerunt enim quidam homines litigioſi, calumnioſe viros innocentes, de crimine homicidij, cõmiſſi ante multos annos, queruloſe accuſare: cuius probatio vel expurgatio, propter facti vetuſtatẽ, haberi non poteſt: vnde Statuimus: Vt ſi quis de crimine homicidij, vult accuſare, vel agere contra aliquem: pœnam pro capite ſibi cupiens vendicare et obtinere, antequam tres anni elabentur, a die criminis commiſſi, hoc in Judicium deducat. alias tribus annis elapſis, petenti et agenti pro pœnę capitis, obſtabit Præſcriptio, et exceptio Præſcriptionis.

De eadem Praeſcriptione.

SIGiſmũ. Auguſtus 1 5 5 0.

PRæſcriptio currere debet pro capite iuxta Statuta.

Mulier maritata decennio praeſcribit.

Ka. Mag. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol. 18.

MVlier maritata, ad aliquam hæreditatem dicens, et credens (ratione dotis, vel quolibet alio modo) ſe Jus habere, et ad eam pertinere, ſi infra decem annos non curauerit, vel neglexerit, pro eadem hæreditate quæſtionem intentare: ita quod infra idem tẽpus decem annorum, tempore pacis et Concordię, patiatur poſſeſſorem pacifice, et quiete poſſidere: extũc decernimus: quod eadẽ mulier, ab omni Jure hæreditatis eiuſdem, ſe agnoſcat cecidiſſe.

Vidua ſexennio praeſcribit: et Praeſcriptiones tempore belli amittunt robur.

Kazimirꝰ. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol. 18.

VIdua, eodem modo aſſerens aliquam hæreditatem, ratione dotis, vel quomodolibet alio Jure ad ſe pertinere, quam hæreditatem alius poſſidet, ſi infra ſex annos, tempore pacis et Concordię, ſuſtinuerit vel paſſa fuerit, poſſeſſorem ipſam hæreditatem quiete poſſidere: Decernimus: Quod vidua ſentiat, ſe ab omni Jure illius hæreditatis cecidiſſe. ipſi vero poſſeſſori, ratione Præſcriptionis, in eadem hæreditate plenum Jus ſit acquiſitum. Volumus tamen et declaramus: quod præmiſſę Præſcriptiones, tempore pacis et concordię, vendicant ſibi locum: tempore autem guerrarum, ſeu diſcordiarum, nullatenus ſibi locum debeant vẽdicare: ſed tunc oportebit ſe ſalubri remedio eiusdẽ Præſcriptionis prouidere:

prouidere: iuxta diſcordiam, guerrarumq; qualitatem. ſicut et captiuis per Tartaros, nullam volumus fieri Præſcriptionem.

De eiſdem, viduarum et maritatarum Praeſcriptionibus: tum et virorum.

CVm realis diſtinctio perſonarum habeatur: inter quas, quædam perſonę ſunt liberę: vt virorum: alię autem, vt mulierum, quę minus libere agere poſſunt in Judicio, ſuper rebus et hæreditatibus, ipſis debitis et obligatis: Propter quod Statuimus: Vt viris, et maſculis, tantum Præſcriptio triennalis currat: viduis, ſex annorum Præſcriptio, propter fragilitatem ſexus, apponatur: mulieri autem maritatę, cum non habeat ſui ipſius poteſtatem liberam, propter maritum, decem annorum opponatur Præſcriptio. Ka. Mag. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol.31.

De maritatarum Praeſcriptionibus.

NVptę decennalem habeant Præſcriptionem. SIGiſmū. Petrico. 1 5 1 9.

Praeſcriptiones in Ruſſia eadem.

PRæſcriptiones Terreſtres, quę in aliis terris Regni noſtri currunt, etiam in terris noſtris Ruſſię currere volumus, et Decernimus. præter eaſdem terras, et diſtrictus: in quibus, propter hoſtilitatem, Judicia celebrari et agi non poſſunt, nec celebrātur. SIgiſmun. Cracouię. 1 5 3 2. B 1.

Qui emit villam, nec maiorem partem eius ſoluit, qua Praeſcriptione vti debet.

FRanciſcus vendidit Georgio hæreditatem, pro centum Marcis: pro qua ipſe Georgius ſtatim quadraginta Marcas exoluit: reſiduam pecuniam promittens, in certis Terminis per annos ſoluturum. et ſic idem Georgius, per quatuor annos pacifice et quiete, non facta totali ſolutione, tenuit et poſſedit prædictam hæreditatem. Demum prope finem quarti anni, idem Georgius emptor reliquam pecuniam offert ſe daturum, et ſoluturum Frāciſco venditori: Franciſcus vero nititur, et quærit, quod poſſit reſcindere, et reuocare eandem venditionem: cum per tantum tempus, ſibi totalis ſolutio non fuit facta, nec ſubſecuta. Quapropter nos Statuimus, et Declaramus: propter quietam et pacificam poſſeſſionem, habitam per tres annos, et tres menſes, venditionem prædictam perpetuam habere firmitatem: obſtante tanti temporis taciturnitate, et Præſcriptione. Ka. Mag. Viſliciæ 1 3 6 8. Fol.19.

Emptor ville, contra Propinquos, Creditoresqꝫ vendentis, triennio et tribus menſibus praeſcribit.

Ka. Mag. Viſlicię 1368. Fol. 33. DE cætero Statuimus: Quòd cùm aliquis emens hæreditatem, et ipſam tenens tribus annis, et tribus menſibus, pacifice et quiete. et ſi ipſam aliquis conſanguineus, vel affinis, poſt prædictos annos impediat, volens ipſum ab eadem emptione, per proximitatem videlicet repellere: Statuimus: Quòd ex quo idem proximior tacuit tribus annis, et tribus menſibus prænotatis: vt amodo non ſit ei licitum, prædictam acquirere hoc modo hæreditatem. Hoc etiam volumus intelligi: Quòd ſi aliquis debitor diceret: Hæc hæreditas eſt mihi propinquior, quàm tu tenes: Quia venditor ipſius, fuit mihi prius debitus, antequam ipſam comparaſti: Si talis, cuiuſcũqꝫ conditionis fuerit, Chriſtianus vel Iudæus: ⁊ tacuit tribus annis, ⁊ tribus menſibus: ſilentium ſibi perpetuum, pro eadem hæreditate imponatur.

Praeſcriptio, pro pecoribus, vel iumentis, vi vel furto ablatis.

Ka. Mag. Viſlicię 1368. Fol. 38. STatuimus inſuper: Quòd paſſus damna, per furtum vel ſpolium, in pecoribus, vel pecudibus, vel rebus minutis, infra annum tantummodo, euocandi ad Iudicium, quem voluerit, habeat facultatem: ſed in iumentis, vel equis, violenter vel furtim ablatis, infra duos annos. poſt annos verò ſupradictos, ad agẽdum non niſi cum teſtibus admittatur.

De Praeſcriptione Librorum Terreſtrium, et Caſtrenſium.

IOAnnes ALbertus Petrico. 1446. Fol. 109. ITem dubia declarantes, ſuper Librorum Terreſtrium et Caſtrenſiũ Præſcriptionibus, Statuimus: Quòd Libri Terreſtres Præſcriptiones habeant ſic: vt Statuta antiquiora Kazimiri Magni, et aliorum ſucceſſorum eius, continent. De Caſtri verò Præſcriptione, meminimus ſatis ſuprà dictum, circa tribunalia Capitaneorum loca: ſic vt ibidem ſpecialiter colligitur, quãdiu Inſcriptiones in eis contentę ſint valiturę.

¶ De Præſcriptione furti, Vide in Tit. FVRTVM. Fol. 104.

¶ Præſcriptio diuiſionis inter fratres factę, tribus annis et tribus menſibus ratificatur, Vide in Tit. DIVISIO. Fo. 80.

¶ Moniales bona hæreditaria, intra xx annos repetant, Vide in Titulo MONIALIS. Fol. 160.

De Præſcriptione obligatæ hæreditatis, redimendæ vel non redimendæ.

SI aliquis dedit bona quædam hæreditaria, in obligationem ſeu pignorationem: Volumus et decernimus: quòd idem ſic obligans, aut eo deficiente eius conſanguinei, aut proximiores in gradu, coram Judice noſtro, (ſi ſaltem ipſius præſentiam habere poterint) vel in Parochia illa, vbi impignorata illa hæreditas ſita eſt, aut præſertim in Colloquio generali, faciant fieri publice, ſemel ad minus in anno, vnam Proteſtationem et denuntiationem obligatæ illius hæreditatis: nomenq; et ſummam pecuniæ, pro qua impignorata extat, exprimere faciat. Qua Proteſtatione ſic facta, et denuntiatione, dictus obligans, aut proximiores eius in gradu, (vt præmiſſum eſt) infra xxx annos, redimendi et liberandi prædictam hæreditatem, plenam et liberam habeant facultatem. Quòd ſi non curauerint, vel neglexerint, per continuos quindecim annos dictam facere Proteſtationem: ab omni Jure hæreditatis, ſic obligatæ, ſentiant ſe cecidiſſe. Ka. Mag. Viſlicię Fol. 18.

De Præſcriptione hæreditatis petendæ.

CVm Præſcriptio, propter ſegnitiem et pigritiam dominorum, ſit inſtituta: proinde Statuimus, et decernimus: Quòd ſi aliquis credit, vel reputat ſe habere aliquod Jus, ad aliquam hæreditatem: quam aliquis præſentialiter poſſidet: ſi infra tres ānos, et tres menſes, tempore pacis et concordiæ, ſuſtinet et patitur pacifice ipſum poſſeſſorem poſſidere eandem hæreritatem: ita tamen, quod licet poſſit de facili, infra prædictum tempus et ſpatium trium annorum, et menſium, ad ipſum poſſidentem venire, vel coram Judice conuenire eundem: tamen immotam eandem reliquit quæſtionem, et paſſus eſt poſſidentem: extunc ab omni Jure hæreditatis, quomodolibet ſibi competenti, Cenſemus eundem, poſt decurſum trium annorum et trium menſium, cecidiſſe. Ka. Mag. Viſlicię Fol. 18.

¶ Præſcriptio ſepis: Vide in Titulo SEPES.

¶ Præſcriptio virginis, ſeu orphanæ: Vide in Tit. VIRGO.

¶ Præſcriptio frumenti mutuati: Vide in Titulo FRVMENTVM. Fol. 100.

¶ Præſcriptio fideiuſſionis: Vide in Titulo FIDEIVSSIO. Fol. 94. ¶ Præſcriptio furti: Vide in Titulo FVRTVM. Fol. 104. ¶ Præſcriptio Kmethonis petendi: Vide in Titulo KMETHO. Fol. 141. ¶ Præſcriptio poſſeſſionis ſiue hæreditatis in pecunijs obligatæ: Vide in Tit. OBLIGATIO. Folio 173.

PRIVILEGIVM.

Priuilegia ab initio conceſſa, quibus derogatum eſt, quoquomodo ad ſtatum priorem deducuntur, et confirmantur.

Wladiſl. IAGello, Fol. 52.

ITem attendentes, quod dicti Regni noſtri incolę & habitatores, in fauorem noſtrę Maieſtatis, Priuilegijs ipſis, per Nos & noſtros prædeceſſores conceſſis, quandoq; derogarunt: eadem ipſorum Priuilegia noſtra, et prædeceſſorum noſtrorum, Regum, ac Ducum, et hæredum legitimorum et verorum Regni Polonię prædicti, ad ſtatum priorem reducimus, reintegramus, reſtauramus: et præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, ratificamus, et declaramus, ipſaq; robur obtinere perpetuę firmitatis.

Priuilegium Ludouici Regis, confirmans omnes Literas, Iura, et Libertates, per anteceſſores eius indigenis Regni Polonię conceſſas: per quod nouas exemptiones ſuas Regno dedit, Pulchras, et perutiles. hę Priuilegium continet.

Ludouic9 REX, 1374. Fol. 40.

IN Nomine Domini Amen. Cùm geſta Principum debeant inuiolabiliter futurorũ memorię enodari: et Confirmationes, Libertates, immunitates, Priuilegia, inſtrumenta, ratificationes, perpetuis temporibus perennari: Proinde nos Ludouicus, Dei gratia Vngarię, Polonię, Dalmatię &c. Rex, ad vniuerſorum, tam præſentium quam futurorum, notitiam volumus deuenire: Quod ex puro animo, et ſynceris affectibus, regnum noſtrum Polonię in bono ſtatu et robore permanere anhelañ: Licét aliás promiſſionibus Inſtrumentorum, ſeu Priuilegiorum, Nobilibus ipſius Regni Polonię fuiſſemus obligati: quod decedentibus nobis de hac luce, maſculinam prolem noſtram tantũ, et non fœmineam, deberent habere et ſibi recipere noſtrum in hæredem, et ſucceſſorem Regni Polonię: demum Baronum, Militum Nobilium, et aliorum omnium conſenſu et voluntate accedente, filias noſtras, non extante prole maſculina, ſibi in dominos et hæredes Regni prædicti acceptarunt: quas fieri noſtros ſucceſſores, et Coronam Regni Polonię ipſas volunt, et voluerunt obtinere: Tamen in eo caſu, quo filium vel filias (Diuina

Succeſſores Regni, poſt Ludouicum.

nobis

nobis prouidente clementia)habuerimus, vnum ex eiſdem maſculis, illis deficientibus vnam ex noſtris filiabus, nunc natis et extantibus, ac in futurum naſcituris, quem vel quam Nos, vel excellentiſſima Regina mater, et conſors noſtra chariſſima, ipſis aſſignabimus, et aſſignabit, illum vel illam habeant, pro hærede et ſucceſſore noſtro: et ipſi regnicolę aſſumere teneantur, et habere: prout eiſdem, per Barones, Nobiles, Proceres, Ciuitatenſes, et ſingulos inhabitatores Regni Polonię, fit et facta eſt, de noſtra voluntate, obligatio omagialis, et promiſſio fit et facta eſt: exnunc, prout extunc, et extunc prout exnunc, recipient in Principem, hæredem, et legitimum ſucceſſorem: et deinde vel abinde, ſucceſſores eorundẽ vel earundem:locum regiminis habeant obtinere, in Regno Polonię prænotato. ¶ Sed quia Corona Regni prædicti, per has ſucceſſiones poſſet aliquo modo diuidi, rumpi, vel quouis modo violari: Promittimus bona fide, abſq; omni dolo cuiuſlibet fraudis, ſub Sacramento fidei noſtrę, ipſam Coronam Regni Polonię ſemper ſaluam, et integram, ac illibatam conſeruare: et nullas terras, vel partes earum, ab ipſa alienare, vel minuere: ſed eã augere, et recuperare. velut in Coronatione noſtra, ſumus et fuimus obligati noſtris munimentis. Terrę Regni Polonię non alienandæ.

¶ Et quia prædicti noſtri Nobiles, affectum ad nos habentes ſpecialem: quod etiam prolem noſtram fœmineã, veluti maſculũ, eis in Principem et Dominum (vt dicitur) acceptarunt: ideo ob merita, fideliaq; ſeruitia facta, et voluntates vniuerſitatis ipſorũ, quę Nobis et noſtris pueris vtriuſq; ſexus, facto fideli omagio præſtiterunt, et in poſterum loco et tempore fidelia ſeruitia ſunt parati (dante domino) exhibere, eos ſpeciali fauore proſequẽdo: Ciuitates, Caſtra, poſſeſſiones, oppida, et villas, incolas villarum totius Regni Polonię inhabitantes, ipſorum Baronum ac Nobilium omnium abſoluimus, liberamus et eximimus: ab omnibus et ſingulis collectis, donationibus, ſiue tributis, tam generalibus quam ſpecialibus, quocunq; nomine cenſeantur, et ab omnibus ſeruitijs, laboribus, vexationibus, angarijs, præangarijs, in rebus, ⁊ perſonis committendum, pure et ſimpliciter, ſolutos et abſolutos eſſe volumus, ac exemptos. ſed his tantum volumus eſſe contenti: quod duo groſſi, vſualis monetę in dicto Regno currentis, (quorum quadragin ta octo Marcam faciunt Polonicalem) de quolibet manſo, vel ſorte locatis, vel poſſeſſis, ſingulis ãnis, Nobis et noſtris ſucceſſoribus, in feſto beati Martini Confeſſoris, in ſignum ſummi dominij, et recognitionẽ Coronę regni Polonię, exoluantur: Eo expreſſo: Quod ſi inſultus Libertates Polonis datæ. &c.

 hoſtium

hoſtium, in dictum Regnum inualeſceret: tūc Nobiles ipſius Regni, ad repellendum eorum ſæuitiam, occurrant cum omnimoda eorum poteſtate. Demum ſi noſtro et noſtrorum ſucceſſorum regiminis tempore, pro aliqua expeditione facienda, vltra fines ipſius Regni, procedere nos expediat: vel eosdem nobiſcum, cum inimicis quibuscunqꝫ, in eadem expeditione, conflictum ſeu bellum facere et inire contigerit: et aliqui ex ipſis, in eodem conflictu, ſi capti vel detenti fuerint: damnaqꝫ parua, vel magna, perceperint: in rebus, et perſonis, ipſis plenariam ſatisfactionem
Fol. 41. impendemus. ¶ Item ſi aliquod Caſtrum vetus reparatione indigeat: tunc tempore pacis Burgrabius, ſeu poſſeſſor, et conſeruator illius Caſtri, tenebitur reparare. Oriente autem Guerra et diſcordia, Caſtra noſtra in confinibus Regni noſtri Poloniæ ſita et exiſtentia, homines illorum diſtrictuum, vbi ipſa caſtra ſita exiſtunt, adiuuare ad reparationem, reformationemqꝫ teneātur. Item ſi aliquod Caſtrum, pro defenſione et vtilitate ipſius Regni, cum conſilio et conſenſu eorundem Baronum conſtruere voluerimus: tunc ad eius conſtructionem, ijdem Regni Proceres tenebuntur adiuuare. Si vero ſine ſcitu et conſenſu eorundem Nobilium et Procerum, ædificare voluerimus: tunc ad eius conſtructionem, noſtris ſumptibus et expenſis faciemus. Item promittimus: quod tales honores et dignitates, vtpote Palatinatus, Caſtellanatus, Iudicia, et Succamerariatus Officia, et his ſimilia, qui vel quæ vſqꝫ ad vitam conſeruari conſueuerunt, alijs quibuspiam hominibus extraneis hoſpitibus non conferemus: niſi talibus, qui ſint regnicolæ terrarum eiusdem Regni: in quibus huiusmodi dignitates, vel honores conſiſtunt. Quas etiam dignitates, et omnia Officia ac ſingula, volumus in eorū Iuribus, prout fuerunt tempore Sereniſſimorum Principū dominorum, Wladiſlai aui, et Kazimiri auunculi, noſtrorum, Regum Poloniæ, conſeruare plenarie. Promittimus: Quod nullum Baronem, Militem, ſeu Nobilem, vel alium quemcunqꝫ, cuiuscunqꝫ conditionis exiſtat, extraneum, hoſpitem, ſeu alienigenā, præterquam natione Polonum, in Capitaneū præficere debemus: niſi talem, qui ſub eadem Corona, de gente Polonica ſit oriundus. dummodo non deſcendit de ſtirpe ducali. Cæterum promittimus: Quod nullum Caſtrum, ſeu Fortalicium Regni Poloniæ, alicui Duci vel Principi, aut deſcendenti de gente Ducali, regendum et tenendum committemus, pro tempore, vel in æuū. Deinde ſpondemus, Caſtra et Ciuitates ſæpedicti Regni, de quibus honores et Iudiciales ſedes procedunt, (hæc videlicet, Cra-

couia, Biecz, Sądecz, Wiſlicá, Woynicz, in terra Cracouienſi, Sandomirienſi: Záwichoſth, Lublin, Steczechów, Luków, Radom, in terra Sandomirienſi: ac Caſtrum Lanciciẽ, in terra Lancicień: terra Siradień, et Piotrków: item in terra Cuiauię, Brześćie, Kruſzwicá, Wladiſławia: itẽ in Polonia Maiori, Poſnania, Miedzyrzecz, Sbąſzyn, Kaliſz, Nakiel, Konin, et Pyzdry nuncupata) nulli alteri niſi terrigenis, ſeu Capitaneis, in eodem Regno conſiſtentibus, conferemus. Alia autem Caſtra quæcunq; hoſpitibus, vel alijs, quibuscunq; voluerimus, Nos et noſtri ſucceſſores habebimus et habebunt, liberam conferendi facultatem. Decernentes: quod ipſi Burgrabij, ſeu rectores caſtrorum, et homines ipſorum, corã Capitaneis, Iudicibus, Subiudicibus Regni prædicti, qui pro tempore fuerint, citati compareant, et reſpondeant de ſe querulantibus: prout cæteri Nobiles, et homines quicunq; Regni prædicti. dummodo cauſa vltionis ſanguinem non requirat: cuius cognitionem, pro Nobis et noſtris Succeſſoribus reſeruamus ſpecialiter. Præterea ſi per regnum illud, quocunq; tempore, Nos et ſucceſſores noſtros procedere contigerit: deſcenſus ſuper Barones, Nobiles, Milites, ipſorumq; populum, Kmethones, ſeu Iuagiones, non faciemus contra eorum voluntatem: nec aliquid, occaſione dicti deſcenſus, exigi faciemus ab eiſdem. Quod ſi aliás pro faciendo deſcenſu diuertere non poſſemus: extunc pro noſtris ſumptibus, et pecunia, nos procurari in victualibus et alijs neceſſarijs faciemus. Inſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, Ciuitates, oppida, villas, poſſeſſiones, eorundem populum, et Kmethones, in eorum libertatibus, pollicemur et ſpondemus conſeruare: nec eos contra illas intendimus aggrauare: vel per quempiam faciemus aggrauari. Omnes autem alias Literas, Ordinationes, pacta, inſtrumenta, et munimenta, data et conceſſa, per Nos et ſucceſſores noſtros parte ex vna, ac prædictos Barones et Nobiles Regni prædicti: parte ex altera, quę ſucceſſionem filiarum noſtrarũ ducẽ vel inducem, in dicto Regno fieri excludebant, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, et Nobilium dicti Regni Polonię, caſſamus, vacuamus, annullamus: Caſſas, vanas, vacuas, et irritas nuntiamus: volentes ipſas carere omni robore firmitatis, præſentibus ſolũmodo perpetuis temporibus valituris. In quorum omnium euidens teſtimonium, firmitatemq; perpetuã, præſentes conceſſimus literas noſtras, pendenti et euidenti Sigilli noſtri ſimplicis munimine roboratas. Datum et actum Caſſouię, 17. menſis Septembris, Anno domini 1374.

Wladiſlai Jagellonis Statuta, de libertatibus regnicolarum, tam Spiritualium quàm Secularium, in Jedlna conceſſum Priuilegium: tamen datum erat Cracouię, Rege ex Jedlna illuc veniente: et ſic in theſauro continetur ſcriptum.

Fol. 50. Wladiſlaus, Dei gratia Rex Polonię, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Litwanięq; Princeps, Pomeranię, Ruſſięq; Dominus et hæres. &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo libramine verę rationis, penſantes intemeratę fidei et inſuperabilis virtutis conſtantiam: quibus incolę Regni noſtri Polonię, in bellis et certaminibus, (quę cum proſperis, auſpice Domino, noſtrorum triumphorum ſucceſſibus, ſæpe ſæpiusq;, pro defenſione noſtra, et Regni eiusdem, hoſtium ſuſtinendo inſultus ſuſcepimus) placere nobis meruerunt: et votis noſtris, obſecundatione fideli, non abſq; varijs periculis corporum, et extenuatione rerum, deuota ſubiectione vbiq; et ſemper paruerunt: Horũ intuitu, et aliorum contemplatione meritorum, quę excelſa dona noſtrę munificentię non indignę promerentur: volentes etiam, vt beneuolentia eorũ, fidei affectus, quos cum tanta ſynceritate, et in filios noſtros, præclaros principes, Wladiſlaum, et Kazimirum direxerunt: quorum vnum, quem aptiorem ad regimen Regni cognouerint, quem noſtris requiſitionibus admoniti, ſibi, expleta vitę noſtro periodo, pro Rege, Principe, domino & hærede Regni huius Polonię, & terrarum Litwanię, & Ruſſię, (quas præclarus Princeps dominus Sigiſmundus Kerſtuthi, magnus Dux Lithwanię, frater noſter chariſſimus, prout in præſentiarum poſſidet, et debet ad tempora vitę ſuę poſſidere, et poſt obitum eius ad Nos, et filios noſtros prædictos, ac Coronam, vera et hæreditaria ſucceſſione deuolui: ſicut patentibus literis, ad hoc confectis, eſt firmatum) deuotè et humiliter ſuſceperunt: et Corona Regni, ſceptrisq; Regalibus, cum ſolennitate cæremoniarum debita, promiſerunt, tanquam verum et legitimum ſucceſſorem, poſtquàm ætatem legitimam habuerit, inſignire: dignis pro grata viciſſitudine, Regię celſitudinis muneribus compenſentur: Omnia Jura, et ipſorum Priuilegia, quę dudum circa Coronationem noſtram, et alijs poſt modum momentis et temporibus, ipſis conceſſimus, vel quę eis alij Reges, et Principes, veri hæredes

hæredes Regni Poloniæ prædeceſſores noſtri, ab antiquis temporibus conceſſerunt, patrocinio præſentis Priuilegij noſtri ratificamus, approbamus, renouamus, et confirmamus: ſub infraſcriptorum moderamine articulorum: quorum regulatione, ſi quę obſcura tenor prædictorum Priuilegiorum comprehendit, ſenſum recipient clariorem: et ambigua omni dubietate carebunt: per quę intellectus confundi, et naſci errores conſueuerunt. ¶ Primò quidem, quod vniuerſas ædes ſacras, ſeu Eccleſias, in omnibus eorũ Iuribus, immunitatibus, et libertatibus, ac metis, et diſtinctionibus antiquis, quibus temporibus dominorum prædeceſſorum noſtrorum Poloniæ Regum ac Ducum fruebantur, volumus omnimode conſeruare. Dignitates autem Eccleſiaſticas et Seculares Regni Poloniæ, æquo modo circa Iura et Conſuetudines ac libertates ipſorum, quę et quas temporibus Sereniſſimorum Principum Dominorum, Cazimiri, Ludouici, et aliorũ Regum ac Ducum, hæredum Regni Poloniæ, obtinebant, dimittemus perſiſtere et permanere. ¶ Quas quidem Dignitates, cum eas vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, niſi Nobili bene merito, et in fama laudabiliter conſeruato, illius terrę in qua dignitas vel honor vacauerit, (terrę videlicet Cracouienſis, terrigenam Cracouienſem: Sandomirienſis, terrigenam Sandomirienſem: et in Maiori Polonia, terrigenam maioris Poloniæ: et ſic de ſingulis terris Regni Poloniæ) dabimus, et quomodolibet cõferemus. ¶ Super quibus etiam Dignitatibus, Eccleſiaſticis et Secularibus, Literas expectatiuas nulli perſonæ dabimus in futurum. Et quòd prædictas Dignitates, tam Eccleſiaſticas quam Seculares, non debemus minuere: nec etiã ſuffocare: et poſſeſſiones, cenſus, aut ſalaria ad eos pertinentia, abſq; Iuris debito examine non auferre. ¶ Itẽ quia per Tenutarios Caſtrorum et Fortaliciorum alienæ gentis, et extraneæ nationis, Regnum in ſe, et in ſuis partibus, crebrius periclitari contingit: pro eo, et ex eo, nulli Ducum, et de Ducali genere deſcendenti, ſeu extraneo alienigenæ cuipiã, aliquod Caſtrum, Fortalicium, aut Ciuitatem, ad regendum pro tempore, vel in æuũ dabimus, aſſignabimus: aut quomodolibet conferemus. nec etiã aliquem talium, in Capitaneum aut Tenutariũ terræ alicuius, aut terrarum Regni noſtri prædicti, præficere volumus: nec etiã ſurrogare. ¶ Item promittimus inſuper et ſpondemus: Quòd dum ad requiſitionem noſtram, Nobiles noſtri Regni, extra metas eiuſdem Regni noſtri, ad repellendam hoſtium ſæuitiã transferre cõtigerit: ipſis ſatisfactionem condignam, pro captiuitate, cæteriſq;

VVladiſlaus cõfirmat Priuilegia & Iura, per prædeceſſores ſuis incolis Regni Poloniæ data, interpretando obſcura.

Eccleſię oẽs in ſuis libertatib9 cõſeruanſ.

Dignitates vacãtes, Nobilibus terrigenis illius di ſtrictus benè meritis dãdę.

Super Beneficijs & Dignitatibus Expectatiuę nõ dabunſ. pręterea verò earũdẽ nõ minuenſ.

Nulli alienigenæ ſeu extraneo, Caſtra ſeu Ciuitates, ad regendum cõmittantur.

Nobilibus extra Regnũ proficiſcentibus, indemnitatem Rex pmittit.

Nobiles ab inſultu hoſtium, ſuis ſumptib⁹ fines Regni tueri debent.

cæteriſq; damnis notabilibus, faciemus. ¶ Metas vero ſeu
granicies ſæpe dicti Regni memorati, Nobiles, ab inſultu et in-
curſu æmulorum et hoſtium, proprijs ſumptibus tueri debent, et
omnimode teneantur.

Captis in cõflictu inter metas Regni, de captiuitate dũtaxat: extra metas verò, tã d' captiuitate, quàm de damnis, Rex ſatisfaciat.

¶ In caſu vero, quo aliquis æmulus
Regni noſtri, quocunq; modo regnum noſtrum intrauerit: et cũ
eodem conflictum, intra metas eiusdem Regni, terrigenas no-
ſtros facere contigerit: eisdem terrigenis, pro captiuitate dun-
taxat: Si vero extra metas idipſum fieri contigerit: tunc et pro
damnis, ſi quę (quod abſit) incurrerint, et pro captiuitate, ſa-
tisfactionem condignam impendere.

Nobilis Nobilẽ Regi tradet, ſexagenã recepturus. Ciuẽ verò p ſe depactaturus.

¶ Et ſi quis ex noſtris
Baronibus, Nobilibus, Proceribus, ſeu terrigenis, aliquem vel
aliquos, captiuum vel captiuos, cuiuscunq; ſtatus, conditionis,
aut eminentię, captiuauerit: illi vel illis promittimus, a quoli-
bet huiusmodi captiuo, dare et ſoluere vnam Sexagenam mo-
netę, in Regno noſtro currentis: et recipere pro nobis captiuum
depactandum: exceptis Ciuibus et Plebeijs: quos ille vel illi de-
pactent, qui eos duxerit, ſeu duxerint captiuandos: pro libito ſuę
voluntatis.

Terrigenis extra Regnũ Rege mandãte pgredientib⁹, 5 Marcę, p qualibet haſta, per Regẽ dentur.

¶ Item quod quando præfatis noſtris terrigenis,
extra metas Regni noſtri expeditionaliter exire, ſeu ſe transfer-
re mandabimus, ſeu mandaremus: quinq; Marcas ſuper quam-
libet haſtam, dare, ſoluere, et diſtribuere promittimus: in Ci-
uitate notabiliori cuiuſlibet diſtrictus, ſeu antequam metas
Regni noſtri exiuerint prædicti. Caſu vero, ſeu ſucceſſu tempo-
ris ſe offerente, dum infra ſpatium duorum annorum, poſt di-
ſtributionem pecuniarum ſic (vt præmittitur) factam, ad expe-
ditionem non proceſſerimus: extunc ijdem terrigenę, ab huius-

Terrigenæ pecunijs receptis, ſi Regem ad bellum pgredi nõ contigat infra bienniũ, à ſeruitijs liberi erũt.

modi pecunijs et ſeruitijs, ratione prædictarum pecuniarum fa-
ciendis, erunt ſoluti penitus et exempti. ¶ Si aũt infra decur-
ſum eorundem duorum annorum, ad expeditionem cum eisdem
terrigenis noſtris tranſitũ faceremus: et extra metas Regni no-
ſtri, cum expeditione proceſſerimus: extunc prædicti terrigenę, ab
eisdẽ pecunijs, et ſeruitijs, prætextu earundẽ ſimiliter ſint abſoluti.

Sine conſenſu Conſiliariorũ moneta non cudenda.

¶ Item promittimus pro inclytis filijs noſtris prædictis: quod
poſtquam, dante Domino, vnus illorum in Regem electus, ſce-
ptra Regni Polonię amplectetur, monetam ex quocunq; genere

Kmethones ab omnib⁹ ſolutionibus & Cõtributionib⁹ abſoluunt: tantummodo duos Groſſos d' laneo dent.

metalli, abſq; conſenſu et conſilio ſpeciali, Prælatorum et Baro-
num, in regno Polonię cudere non permittet. quemadmodum
Nos, ſine ipſorum conſenſu et conſilio, huiusmodi monetam cu-
dere noluimus, neq; cudimus. ¶ Abſoluimus inſuper, et per-
petuo liberamus, omnes et ſingulos omnium noſtrorum terri-
genarum Kmethones, ab omnibus Solutionibus, Contributi-
onibus,

onibus, et exactionibus, vecturis, laboribus, equitaturis, Podwodis dictis, angarijs, grauaminibus, frumentorum dationibus, dictis Sep vulgariter: præterquam duos Groſſos monetę vſualis Polonicalis, et in Regno Polonię communiter decurrentis. quos quidem duos Groſſos, quilibet Kmetho prædictorum terrigenarum, de quolibet laneo poſſeſſo ſoluet: etiam ſi illum plures perſonę poſſideant. ¶ Scultetis eorum, et ſeruitoribus, (quos ab huiusmodi ſolutione duorum Groſſorum, volumus eſſe liberos, et exemptos) necnon Molendinatoribus, Tabernatoribus, et Hortulanis, non habentibus nec colentibus agros, hoc eſt manſos, ſeu laneos, integros vel medios, dūtaxat exceptis atq; demptis: ſingulis annis in futurum, in feſto ſancti Michaelis Archangeli, vſq; ad diem ſancti Nicolai, ſoluere ſit aſtrictus. Si autem prædictorum Molendinatorum, ſiue Tabernatorum, aut Hortulanorum aliquis, integrum Laneum agrorum coluerit: tunc ad ſolutionem duorum Groſſorum. ſi verò medium laneum, ad ſoluendum vnum groſſum, ſimiliter monetę prædictę, nobis ſint aſtricti. Ad quos quidem duos groſſos monetę præſcriptę, alias Sereniſſimo principi domino Ludouico, Vngarię et Polonię Regi, ſoluere libere ſe ſubmiſerunt.

Sculteti, Molendinatores, Hortulani, tabernatores, agros nō colentes, à ſolutione duorū Groſſorum ſunt exēpti.

¶ Quòd ſi infra præfixum terminum, nobis aliqua villa pecuniam huiusmodi ſoluere neglexerit: extunc Exactor noſter, quē pro tollenda eadem exactione duxerimus deputandum, in eadem villa vnum bouem, ratione non ſolutionis, abſq; ſpe reſtitutionis, habebit recipiendi omnimodam facultatem. Si verò infra quatuordecim dies, poſt eiusdem bouis receptionem, eadem villa, et quæuis alia, dictam pecuniam non ſoluerit: extunc exactor noſter duos boues conſimili modo, ſine ſpe reſtitutionis recipiat, atq; tollat. ¶ Memoratus etiā Exactor, pecuniarum prædictarum prætextu, notę (quod Napiſne dicitur) nihil exigat, atq; tollat: et nihilominus literis ſuis Kmethones quittet, de ſolutis.

Villa nō ſoluens Contributionē duorum Groſſorum, quomodo pignorat.

Exactor ratione notę, ſeu Spiſne, nihil tollat.

¶ De Ciuitatibus autem antiquis, et nouis, tempore regiminis noſtri locatis, ſic Statuimus: Quòd ille Ciuis ſeu oppidanus, qui Ciuitatem cum Vxore, filijs et familia inhabitat, et agrū ſolus, vel per ſuum hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam Porádlné penſionem. ſed ſi ante oppidum vel ciuitatem reſideret: ſoluet præfatam Porádlné penſionem: ac ſi in villa reſideret. nō obſtante, quòd ad Jus et Jurisdictionem eiuſdem oppidi ſeu ciuitatis pertinere, vel cum eis onera ſufferre perhibeatur. ¶ Item ſpondemus: Quòd in nulla terra totius regni Polonię, Juſticionarium conſtituere volumus, vel quomodolibet

Ciuis extra ciuitatē habitās, Poradlne ſoluet: intra verò, minime.

Iuſticionarius non inſtituendus.

Priuilegia, Eccleſiis ac reliquis terrigenis conceſſa, inuiolabiliter tenenda.

dolibet ſurrogare. ¶ Præterea Promittimus: Singulos articulos et clauſulas, in Priuilegijs, nullo vitio falſitatis depiauatis, Sereniſſimorum Principum dominorum, Kazimiri, et Ludouici, ac omnium aliorum Regum, Ducum, ex vera ſucceſſione hæredum antiquorum Regni Poloniæ, Eccleſiis, terrigenis, et Ciuitatibus conceſſis, noſtrorum prædeceſſorum contentas, præſertim commodum et profectum noſtrum, Regniq́z Poloniæ ſæpe fati et ipſius incolarum, concernentes, firmiter et inuiolabiliter obſeruare perpetuis temporibus, et tenere.

Rex ſtationes non capiat: ſed pecunijs emat.

¶ Item pollicemur: Quod nullas ſtationes, ſeu procurationes, vel deſcenſus in Ciuitatibus, villis, et hæreditatibus, curijs ac prædijs Eccleſiarum, Nobilium, et terrigenarum noſtrorum, faciemus. Si vero cauſaliter, neceſſitate et opportunitate nos cogente, ſtationem in bonis, Ciuitatibus, Caſtris, aut curijs Eccleſiarum, Nobilium, nos facere contigerit: extunc nil vi vel potentia recipere faciemus: vel quomodolibet facere recipi permittemus. imò quæqz neceſſaria, noſtris pecunijs proprijs volumus comparare.

Nullus terrigena poſſeſſionatus, niſi iure conuictus, captiuetur.

¶ Cæterum promittimus et ſpondemus: Quod nullum terrigenam poſſeſſionatum, pro aliquo exceſſu, ſeu culpa, capiemus: ſeu capi mandabimus: nec aliquam vindictam in ipſo faciemus: niſi Judicio rationabiliter fuerit cōuictus: et ad manus noſtras, vel noſtrorum Capitaneorum, per Judices eiuſdem terræ, in qua idem terrigena reſidet, præſentatus.

Fur, latro, Incendiarius, homicida, raptor virginū, villarū depopulator, vbiqz detinentur: Similiter qui de ſe Cautionem facere nollēt, iuxta delicti quantitatem.

illo tamen homine, qui in furto, vel in publico maleficio, (vtpote incendio, homicidio voluntario, raptu virginum et mulierum, villarum depopulationibus, et ſpolijs) depræhenderetur: Similiter illos, qui de ſe nollent debitam facere Cautionem vel dare, iuxta quantitatem exceſſus vel delicti, duntaxat exceptis.

Bona nulli, niſi iure victo confiſcanda.

¶ Nulli autem bona ſeu poſſeſſiones recipiemus: niſi fuerit Judicialiter, per Judices cōpetentes, vel Barones noſtros, nobis codemnatus.

Terrigenis Cōmiſſarij ad faciēdos limites dabuntur.

¶ Item promittimus: Quod omnibus terrigenis, cum bonis et hæreditatibus noſtris granicies poſtulantibus ac petentibus, non denegabimus.

Omnes terræ Regni ad vnū Ius reducunt.

¶ Item pollicemur: Quod omnes terras noſtras regni noſtri Poloniæ, etiam terram Ruſſiæ includendo, ſaluis tamen auenæ Contributionibus (de quibus nobis, ad tempora vitæ noſtræ, ſola Ruſſia reſpondebit) ad vnum Jus, et vnam legem cōmunem omnibus terris reducemus: reducimuſq́z, adunamus, et vnimus, tenore præſentium mediante.

Priuilegijs, quibꝰ aliquid derogatū eſt, robur priſtinū reſtituēdū.

¶ Item attendentes, quod dicti regni noſtri incolæ, et inhabitatores, in fauorem noſtræ Maieſtatis, Priuilegijs ipſis, per Nos et noſtros prædeceſſores conceſſis, quandoqz derogarunt: eadem ipſorum Priuilegia,

Priuilegia, noſtra, et prædeceſſorum noſtrorum, Regum ac Ducum, & hæredum legitimorum et verorum Regni Poloniæ prædicti, ad ſtatum priorem reducimus, reintegramus, reſtauramus: ac præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, ratificamus, et declaramus: ipſaq; robur obtinere perpetuæ firmitatis. ¶ Item ſi qui terrigenæ, aut quiuis alij incolæ Regni Poloniæ prædicti, pendente Lite in Iudicijs, pro quibuscunq; cauſis concordare voluerint: a pœnis noſtris, & Iudicum, ac Subiudicũ, Palatinorũ, ac Caſtellanorum, eosdem liberos facimus, et ſolutos. ¶ Item Promittimus: Quòd nulli pœnas ſuper Nobilibus, ad quas nobis Iudicialiter fuerint condemnati, exigendas donabimus: ſed eas per Nos, aut noſtros Capitaneos, ſeu Officiales exigemus: et exactas, iuxta beneplacitum noſtrum conuertemus. ¶ Item omnes incolæ Terrarum, Cuiauienſis et Dobrynenſis, de auena ſolita, quam nobis ſoluere conſueuerunt, ad decem annos duntaxat nobis reſpondere ſint aſtricti. quibus reuolutis, ab huiusmodi auena liberi ſint, et exempti. ¶ Item Notarij Terreſtres, ad Officiũ Notariatus promoti, ſemper ſoli Iudicijs, & non per alios, vel Subſcribas, vel ſurrogandos reſideant: vbi commodè potuerint. aliàs liceret eis habere ſubſtitutos: quos Baronibus, Iudicibus terrarum, in quibus Officium huiusmodi poſſident, ſubſtituendos præſentare teneantur: et quòd tales ſint bonæ famæ: et à dictis Baronibus, & Iudicibus, ad Officium huiusmodi approbati. aliàs nobis continuò hoc ipſorum Officium, alijs habilioribus, et magis aſſiduis eſt conferendum. ¶ Nulla aũt leuis cauſa, niſi ardua, abſentiam Notariorum poterit excuſare. Harum, quibus Sigillum noſtræ Maieſtatis appenſum eſt, teſtimonio Literarum. Datum Crac. Feria ſexta infra Octauas Epiphaniæ Domini, Anno Dñi 1433. Præſentibus Reuerendis in Chriſto Patribus, Magnificis, & Nobilibus: Alberto, Sanctæ Gneſneñ Eccleſiæ Archiepiſcopo, et Primate: Zbigneo Cracouieñ, Ioanne Wladiſlauieñ, Ioanne Chelmeñ, Epiſcopis: Nicolao de Michálów Caſtellano et Capitaneo Cracouieñ: Petro Száfrániec Sandomirien, Martino de Kálinowa Siradieñ, Ioanne de Lichin Brzeſteñ, Iarando de Grabie Wládiſláuieñ, Palatinis: Petro de Buyno Gneſneñ, Laurentio Zárebá Siradieñ, Alberto Málſki Lancicieñ, Dobeſlao de Oleſznicá Woyniceñ, Criſtino de Koziegłowy Sandeceñ, Domaratho de Kobylány Bieceñ, Criſtino Brzezeñ, Ioanne de Kretków Dobrineñ, Varſchio de Samborzec Záwichoſteñ, Paulo de Słodczy Málogoſteñ, Staniſlao Gámrath Polániceñ, Páſzkone de

Lite pendẽte, cõcordiã tentantes, à pœnis quibusuis abſoluuntur.

Pœnæ REgiæ nulli donãdæ. ſed p Capitaneos exigẽdæ.

Ad decennium Incolæ Terræ Cuiauieñ & Dobrynenſis, auenæ contributionem dabunt.

Notarij Tereſtres, per ſe in Iudicijs reſideant: aliàs ex cauſa rationabili, ſubſtitutos ad arbitriũ Iudicũ, & aliorũ Nobilium, habere poſſunt.

Notarius negligens, Officio priuatur.

Goſláwice Konárień, Staniſlao de Gozdna Brzeſteń, Caſtellanis: Joanne de Oleſznicá, Regni noſtri Poloniẹ Marſſalco. Petro de Pieſzkowa Skálá Crac. Petro Korczbok Poſnanień, Stániſlao Bieláwſki Lancicień, Staniſlao Szczkowſki Wladiſláuień, Andrea de Lublin Dobrzyneń, Regni noſtri Poloniẹ Theſaurarij, Succamerarijs: Paulo de Bogumilowice Cracouień, Joanne de Sprowa Sandomirień, Abrahẹ de Sbąſzyn Poſnanień, Petro de Widáwá Siradień, Nicolao Slup Dobrzyneń, Judicibus: Staniſlao de Chárbmowice Sandomirień, Zegothẹ de Moykowice Siradień, Alexio Dobrzyneń, Nicolao de Koścíelec Bydgoſtień, Vexilliferis: Petro Strynkowſki Pincerna Lancicień, Sigiſmundo Bobowſki Cracouień, Záwiſſio de Oleſznicá Sandomirień, Subiudicibus: ⁊ alijs Militibus, in generali Parlamento, ſeu Conuentione conſtitutis. Datū per manus prædicti Reuerendi Patris, Domini Joannis, Epiſcopi Wládiſláuień, Regni Poloniẹ Cancellarij: et Venerabilis Wladiſlai de Opporów, Decretorum Doctoris, Decani Cracouień, Sedis Apoſtolicẹ Protonotorij, eiusdem Regni Vicecancellarij.

Confirmatio Priuilegiorum, et aliorum Jurium, cum additione aliquorum Articulorum, per Wladiſlaum Jagello Regem, ipſis Regnicolis in loco Campeſtri, prope Czyrwieńſko, de anno Domini M. CCCC. XXij. conceſſorum.

Fol. 48.

Commendat REgia Maieſtas Regnicolas ſuos, receſendo vtutes eorum quàm multiplices.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriā, non debent res humanẹ vſqꝫ quaqꝫ deficere in robore, ⁊ viribus eneruari a quopiam: quos ſolida Principum firmauit authoritas: perfectio plantauit Literarum: et fides plena teſtimonij perfecit. Proinde Nos Wladiſlaus Dei gratia Rex Poloniẹ, necnon Terrarum Cracouiẹ, Sandomiriẹ, Siradiẹ, Lanciciẹ, Cuiauiẹ: Princepsqꝫ ſummus Litwaniẹ, Pomeraniẹ: Ruſſiẹqꝫ Dominus et hæres, ⁊c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, tam præſentibus quàm futuris, præſentiū noticiā habituris: Quomodo ad fidem eximiā, et obſequia ſemper fideli continuata ſtudio attendentes: quibus Prælati, Barones, Proceres, Nobiles, ac vniuerſa Regni noſtri Militia, nunc ſuis nos dirigendo conſilijs, nunc in bellis, nunc in alijs caſibus et contingentijs noſtris, infatigabili virtute nobis adhærendo, gratos ſe nobis reddiderunt,

reddiderunt, & quotidie reddunt inceſſanter: et aucta fidelitatis ſuę pręſtantia, adhuc magis reddere poterint in futurum: propter quę Regalis munificentię noſtrę bona, merētur a' nobis recipere.

¶ Horum intuitu, volentes ipſos gratiarum noſtrarū fauoribus præuenire: & eorum profectibus, quos ſemper cum proprijs computamus, intendere: quatenus ſic ad noſtra ſeruitia valeant, feruencioribus animis conuolare: ad inſtantes petitiones ipſorū, nobis cum humilitate oblatas, et maxime' ad preces, interuētus, et ſuaſum Sereniſſimi fratris noſtri chariſſimi, domini Alexandri aliâs Witowdy, Magni Ducis Litwanię, ſpeciales: infraſcripta Jura, libertates, et exceptiones, velut ipſis accomoda et neceſſaria, perpetuis temporibus ipſis concedimus duratura.

Exprimit Regia Maieſtas affectum quē habet ad ſubditos ſuos.

¶ Inprimis pollicemur: quod amodo et in antea, nunquam abſq; conſilio, ſuaſu, et conſenſu, et annuentia ſpeciali Prælatorū, et Baronum Regni noſtri, monetam, nunc currentem in Regno noſtro, vel aliam extraneam, aut de nouo inuentam cudere faciemus, aut cudi permittemus: et cudentes iuxta ipſorum demerita pœnis legis affligemus: vt per hoc damna, et importabilis ſubditorum noſtrorum penuria, per cuius abuſum hæc vbiq;, in Regno noſtro abundarunt, tempore noſtri regiminis, fœliciter auferatur.

Rex nō debet cudere Monetam, abſq; cōmuni ſuorum Regnicolarū cōſenſu & decreto cudens, aliâs Monetā clam pœna legis ē puniēd⁹.

¶ Quemadmodum diuę memorię dominus Kazimirus olim Rex Polonię anteceſſor noſter, hoc ipſis conceſſerat, et in libro Terreſtri, quem cum Prælatis et Baronibus ſuis, quondam Viſlicię in Conuentione generali edidit, et pro memoria ſempiterna dereliquit.

Meminit Statutorū Kazimiri Magni, Viſliciæ editorum.

¶ Item, vt gratia vberiori conſolentur a' nobis: etiam nos fide et ſeruitijs amplioribus proſequantur: promittimus: quod exnunc et decætero nunquam alicuius ſubditi Regni noſtri, cuiuscunq; eminentię, ſtatus, aut gradus fuerit, bona hæreditaria recipiemus, confiſcabimus: recipi vel confiſcari faciemus: ¶ Nec ſe de eis per nos, vel Officiales noſtros, vel alios quoscunq; homines intromittemus, vel intromitti faciemus, pro quibuscunq; exceſſibus aut culpis: niſi prius ſuper hoc præcedat Judicium noſtrorum: quos ad hoc deputauerimus: cum noſtris Prælatis, Baronibus, matura cognitio et ſententia ſequatur.

Rex pmittit nulli Regnicolarū recipere bona p quolibet exceſſu, niſi quis fuerit iure conuict⁹.

¶ Item nolumus amodo, nec debemus alicui petenti noſtram Maieſtatem, granicies limitum, ſeu granicierum huiusmodi cum bonis, villis, et hæreditatibus noſtris diſtinctionē denegare vel differre: dummodo per vim et violentiam non exigatur a' nobis.

De granaciebus per Regē faciendis.

¶ Item cum ex hoc non modica ſubditis noſtris contingant diſpēdia, ſi Judices in terris, in quibus præſunt, iudicijs in Capitaneos præficimus: propterea exnunc et in antea

Nullus Iudex poteſt effici Capitane⁹ illius terræ, cuius eſt Iudex.

nolumus aliquem Judicem illum, terrę illi in Capitaneum præ- ponere, in quo Judicio præſidet, et Judicij obtinet poteſtatem.

Pœnas i ſub- ditis ſuis Rex nemini debet conferre.

¶ Præterea vt inter Nobiles regni noſtri, et alios ſubditos, iurgia, cõtentiones, diſſidia, ſtrages, et homicidia ſubmoueantur: quę poſſent veriſimiliter ſuboriri, dum pœnas noſtras, quę nobis de Judicijs noſtris proueniunt, familiaribus, vel alijs ſubditis noſtris, ad eorum importunas petitiones, ab illis cõcedimus exi- gendas: qui ad illas nobis condemnantur. Proinde præſenti ſcri- pto Pollicemur: nunquã alicui huiusmodi pœnas in ſubditis no- ſtris dare, aſſignare, et deputare: ex quacunqꝫ cauſa vel ratiõe: ſed eas per Officiales noſtros, pro nobis faciemus exigere: aut eas illis, qui nobis ad eas ſunt obnoxij, pia manſuetudine indulgere: vel aliàs de exactis diſponere: iuxta noſtram Regiã voluntatem. Cæterum, cum omnibus terris, quas Regni noſtri ambitus com- præhendit, velut vnicus Princeps et dominus æqualiter domi- nemur: non eſt æquum, vt varijs modis iudicandi populus nobis ſubiectus, et ſub noſtro exiſtens regimine, in varios ritus iudici- orũ dilabatur.

In omnibus terris, Regno Poloniæ ſub- iectis vnũ Ius, vna cõſuetu- do Iudicij de- beat obſer- uari.

¶ Præterea perpetuo edicto Statuimus: vt om- nes et ſinguli homines Regni noſtri, cuiuscũqꝫ conditionis, ſta- tus, dignitatis, aut gradus fuerint, cauſas in iudicijs noſtris ter- reſtribus proponeñ, vel proponere volentes, ſingulariter ſinguli, & generaliter vniuerſi, eodẽ Jure, modis, conſuetudinibus, et riti- bus per regnum noſtrum potiantur: nec audeant Judices ſedi- bus et tribunalibus Judiciorũ noſtrorum præſidentes, alios mo- dos, ritus, et conſuetudines, circa terminos et ſententias obſer- uare: niſi illos, quos præfati domini Kazimiri prædictus Liber et Cõſuetudines doceant et informent: ad quem ſemper recurrant. Quicquid autem per ipſos aliter fuerit iudicatum, et ſententia- tum, irritum remaneat: et nullius roboris vel momenti.

Exactio, dicta Krolefſtwo, g aliâs duorum Groſſorũ, ſeu Porádlné nũ- cupaſ, cõmu- ni Moneta, & Pragenſibus groſſis, de- bet ſolui.

¶ In- ſuper licet collectores noſtri per terras noſtras Craco. et San- domirieñ. pro Executionibus noſtris, vulgariter Kroleſtwo nun- cupatis, in ſignum ſubiectionis et veri dominij nobis ſolui ibidẽ in moneta currenti, et conſuetis groſſis Prageñ, a Kmethonibus receperint, et noſtro infiſcauerint Theſauro: ne tamen hoc va- leat in poſterum dictis terris parare aliquod detrimentum: vel Juribus eorundẽ derogare: Decernimus: et edicto perpetuo Sta- tuimus: vt amodo, in dictis terris Cracouieñ, et Sãndomirieñ, non alia niſi currens et cõmunis in Regno Moneta, pro huius- modi Exactionibus noſtris exigatur. hoc prouiſo: quod ſi aliqui ſubditi noſtri in dictis terris a ſuis Kmethonibus, pro ipſorum cẽſibus groſſos Prageñ, receperint, vel recipere voluerint: illi etiã

Kmethones

Kmethones:ad ſoluen͂.nobis ſimiles groſſos Pragen͂.pro Exactionibus noſtris per noſtros Collectores arceantur. ¶ Poſtremò vt ſubditi et indigenę regni noſtri tã Spirituales,quàm Seculares, abſq; vlla ambiguitate viribus et Priuilegijs, quę nobis dudum a noſtris prædeceſſoribus diuę memorię Regibus Polonię,et à nobis ſunt conceſſa, ſecurius vti poſſent et potiri: nec aliqua circa eorum continentiam hęſitatione ſuſpendi: omnia et ſingula Priuilegia,Jura,libertates, et conceſſiones noſtras, et noſtrorum prædeceſſorum prædictorum, quas obtinent, ſub quacunq; forma verborum,in omnibus punctis,conditionibus, articulis, ſententijs,et clauſulis præſentibus,innouamus, ratificamus,approbamus. et robur perpetuum apponimus et addimus eiſdem. In quorum omnium et ſingulorum præmiſſorum teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Actũ in Kolo Campeſtri ſtationum Exercituũ noſtrorum. vltra Wiſlam,prope Monaſteriũ Czyrwienſko dioce. Plocen͂. in Craſtino S.Marię Magdalenę electę. Anno do. M. cccc. xxij. Præſentibus præfato Sereniſſimo fratre noſtro domino Alexandro, aliàs Witowdo, Magno Duce Litwanię. &c. chariſſimo, conſenſum & conſilium ad omnia præmiſſa præſtante, et præbente. necnon Reueren͂. in Chriſto patribus, ac Magnificis, et Nobilibus viris,dominis,Nicolao Archiepiſcopo Gneſnen͂.Jacobo Epiſcopo Plocen͂.Eccleſiarum. Joanne de Tarnów Crac.Sandiuogio de Oſtroróg Poznanien͂.Nicolao de Michálów Sandomirien͂.Nicolao de Opporów Lancicien͂.Palatinis.Martino de Kálinowa Siradien͂. Dobkone de Oleſznicá Woynicien͂. Martino de Rytwiány Záwichoſten͂.Caſtellanis.Paulo de Bogumilowice Crac. Petro de Widáwá Siradien͂.Prandotá Sárnowſki Lancicien͂. Judicibus,et alijs pluribus Baronibus, et Militibus noſtris fidelibus dilectis.Datum per manus Reuerendi patris dñi Alberti Epiſcopi Cracouien͂.Regni Polonię Cancellarij ſupremi:et venerabilis Joannis Decani Cracouien͂.Vicecancellarij,nobis ſincere dilectorum.

Confirmat omnia Priuilegia,& libertates, vniuerſis regnicolis.

Wladiſſaus Jagello Rex Polonię, confirmat Statutum Kazimiri Magni, et poenam decernit contra eos, qui ad Bellum eundo, damna inferunt, in bonis Spiritualium, et Monaſteriorum, et Secularium.

Fol. 63.

QVanquam fœlicis recordationis Kazimirus Rex Polonię, Prædeceſſor noſter, cum nonnullis principibus terrarum, Regno ⁊ Maieſtati ſuę contrariantibus, per multa tempora bella et expeditiones habuerit, fecerit, tenuerit, et exercuerit: nunquam tamen tempore fœlicis ſui regiminis regni, per bellatores, tot ⁊ grauia damna, pericula ſacrilegia, effractiones Eccleſiarū, et deuaſtationes bonorū Eccleſię, et Monaſteriorum, ac aliorum bonorum fuerunt, nec ſunt tot, et tam grauia: vti fœlicis tempore noſtri regiminis Regni (quod condolentes referimus) perpetrata, ac commiſſa. ¶ Statuerat enim et ordinauerat, laudabiliter præfatus prædeceſſor noſter, cum Prælatis, et dominis Regni ſui: Quòd omnes, et ſinguli regnicolę, ad expeditionem euntes, quocunq; nomine cenſerentur, nunquam in Ciuitatibus, oppidis, villis, allodijs, et alijs bonis tam Eccleſiarum, ⁊ Monaſteriorum, ⁊ Secularium, qui ædificia habent, ſed in campis, vel rubetis ſtationem facere: nullaſq; rapinas, bonorum quorumcunq;, et violentias cuiquam inferre debuiſſent. ¶ Item, Statuerat cum Prælatis ⁊ dominis prædictis, leuiori comparatione expeditionem tranſeuntium ⁊ vtilitate Regni penſatis: Quia euntes ad expeditionem, pro expenſis ſuis comparandis, bouem pro media Marca, vaccam pro octo Scotis, pro fertone porcum, Mutonē pro duobus groſſis, duas aucas pro groſſo vno, ſex pullos pro gr. Capetam tritici, pro duobus groſſis, Capetam ſiliginis, pro groſſo, et Capetam auenę pro groſſo ſimiliter emere debuiſſent. Quòd Statutum, per longam conſuetudinem terrigenarum noſtrarū, fuit et eſt tentum et laudabiliter obſeruatum. Sed tempore fœlicis noſtri regiminis regni, quorundam incolarum, regni noſtri deteſtanda peruerſitas, neſcientes abſtinere a' vetitis, nec debito modo gaudere conceſſis, tam laudabile Statutum, in abuſum damnabilem, deducentes, non tantùm præmiſſa, ſed multò plura, et maiora mala, quę diuinę Maieſtatis offenſam Regniq; noſtri deſolationem, inducere videntur, ferociter perpetrando commiſit: prout ex ſubditorum noſtrorū querelis, et queruloſis clamoribus percepimus:

Ad Bellum euntes, non in Ciuitatibus, oppidis, villis, vel allodijs Spiritualiū, vel Seculariū, faciant ſtationem: ſed in campis.

Euntes ad Bellū, bouem media Marca, vaccam octo Scotis, porcū Ferrone, Mutonē duobus Groſſis, duas aucas vno gr. 6 pullos vno gr. capetā tritici duob⁹ gr. ſiliginis vno gro. capetam, auenę groſſo comparabūt.

percepimus: et nos ipſi, certa experientia, probauimus. Ex quibus in regno noſtro, multa ſcandala, magna pericula et grauia incommoda, necnon deſtructiones Eccleſiarum, et Monaſteriorum ſunt ſecuta: et ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſuccurratur) veriſimile eſt in futurum. ¶ Nos igitur præmiſſis et alijs malis occurrere, et indemnitatibus Regni noſtri, et Eccleſiarum Monaſteriorum'qꝫ, prouida circumſpectione prouidere cupientes: tam laudabile Statutū, prædicti prædeceſſoris noſtri, de conſilio pariter et aſſenſu, Prælatorum et dominorum Regni noſtri, approbantes illud, auctoritate noſtra Regia cōfirmamus: noſtris vobis dantes in mandatis: quatenus tā laudabile Statutum in Ciuitatibus, et oppidis noſtri Regni, ac ipſius confirmationem, et approbationem publicare, et proclamare faciatis: illud'qꝫ ab omnibus regnicolis noſtris, ſub obtentu gratię noſtrę obſeruari præcipiatis. Transgreſſores vero ipſius, nobis et illis quibus damna intulerint, pœnā Siedmnadzieſta, alias 14 Marcas vel maiorem pœnam illius terrę, per cuius terrigenas prædicto Statuto contrauentum fuerit, vna cum illatis damnis, et iniurijs, ſoluere tenebuntur. ¶ Quę damna et iniurię per illius ſolius iuramentum, cui illata ſunt, quicunqꝫ ille ſit, corā nobis probari. duntaxat exceptis Pontificibus, qui cum ſæpius ex diuerſis, in remotis partibus cauſas agere habent, Procuratores ipſorum, diſcretos ⁊ idoneos Spirituales, vel Nobiles Seculares, Nobis iſtud præſtent. ¶ Vobis nihilominus huiuſmodi transgreſſores Statuti præſentis, noſtra approbatione et confirmatione iudicandi, condemnandi, ad ſatisfactionē cōpellendi, et puniendi, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus et cōmittimus facultatem. ¶ Mandantes vobis, omnino'qꝫ habere volentes: Quod præſentes noſtras approbationis et confirmationis huiuſmodi literas, in libro Terreſtri, de verbo ad verbū, ad perpetuam memoriam ſcribi et inferri faciatis. Nos igitur Wladiſlaus Dei gratia Rex Polonię, ⁊c. Hoc laudabile Statutū ſuperius notatum Sereniſſimi Principis, et Domini Kazimiri, Dei gratia Regis olim Polonię, prædeceſſoris noſtri, renouanī confirmamus: ⁊ ad librum Iuris Terreſtris ſcribi, et notari iuſſimus: prout antea in Statutis eiuſdē domini Regis Kazimiri continetur: ac in omnibus prius enarratis, obſeruari, et teneri fecimus, de Conſilio Prælatorum, ac Dominorum noſtrorum.

VVladiſlaus Rex, cōfirmat Statutū Kazimiri, & mandat illud publicari: Tranſgreſſores Statuti, pœna 14 Marc. vnā cū illatis damnis puniendos.

Damna Iuramento ſolius, cui illata ſunt, ꝓbari debent: Pontificib⁹ in remotis agētibus, exceptis qui per Procuratores idoneos, tā Spirituales, quām Seculares, Nobiles, illud præſtabunt.

Dat Rex authoritatē Iudicibus, tranſgreſſores iudicandi, & ad ſatisfaciēdum compellendi.

Ad perpetuā rei memoriā. Rex mandat, hanc confirmationem, in Librū Terreſtrem ſcribi & inferri, d' verbo ad verbū.

Conſtitutio Kazimiri Regis, tertij filij Wladiſlai Jagellonis, de proteſtatione Bellica, et pro damnis in profectione illa cōmiſſis, in Cōuentione Piotrcouienſi generali, Sabbato poſt feſtum Sancti Andreę Apoſtoli, Anno Domini 1457. edita: per quam datur arbitrium, damna paſſis, excōmunicandi Iudices, pro iniuſticia.

Fol. 64.

Iſta Conſtitutio Kazimiri, eadem eſt in forma cū Cōſtitutiōe Vladiſlai ſui, pgenitoris, preter paragraphū illum. Quòd ſi vos, aut aliquis veſtrum.

KAzimirus Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Litwanię, Ruſſię, Pruſſięqꝫ, Dominus et Hæres. Vniuerſis et ſingulis, Capitaneis Regni noſtri, tam generalibus, quam particularibus, quibuscūqꝫ terris, et diſtrictibus præſidentibus, Gratiam et beneuolentiam Regalem. Magnifici, Generoſi, et Nobiles fideles noſtri dilecti: Quanquam fœlicis recordationis Kazimirus, Rex Polonię prædeceſſor noſter, cum pluribus hoſtibus Regni ſui, per tempora multa, bella, expeditiones, habuerit, fecerit, tenuerit et egerit: nunquam tamen tempore fœlicis ſui regiminis Regni, per bellatores, tot et tam grauia damna, pericula, ſacrilegia, effractiones bonorum Eccleſię et Monaſteriorum, fuerunt et ſunt commiſſa: quod et quàm grauia tempore noſtri fœlicis regiminis Regni, (quod dolenter referimus) fuerunt, et ſunt commiſſa, et perpetrata. Statuerat enim et laudabiliter ordinauerat, præfatus prædeceſſor noſter, cum Prælatis, et Conſiliarijs Regni noſtri: Quòd omnes, et ſinguli regnicolę, quocunqꝫ nomine cenſeantur, ad expeditionem euntes, nunquā in Ciuitatibus, oppidis, villis, allodijs, et alijs bonis, tam Eccleſiarum, et Monaſteriorū, quàm Secularium quę ædificia habent, ſed in campis, vel rubetis ſtationem facere. Nullasqꝫ rapinas, bonorum quorumcunqꝫ committere et violentias inferre cuicūqꝫ debuiſſent. ¶ Item ſtatuerat cum Prælatis et Cōſiliarijs prædictis, pro leuiori comparatione expenſarum, ad expeditionem trāſeuntium commoda, et vtilitate Regni penſatis: Quia euntes ad Expeditionem, pro expenſis ſuis comparandis bouem pro media Marca, vaccā pro octo Scotis, porcum pro fertone, Mutonē pro duobus groſſis, Caſſulam ſiliginis pro gr. et Caſſulam auenę pro gr. emere debuiſſent. Quod Statutum per longam conſuetudinem terrigenarum noſtrorum, fuit et eſt tentum et laudabiliter obſeruatum. Sed tempore noſtri fœlicis regiminis quorundam

regnicolarum

regnicolarum noſtrorum deteſtanda peruerſitas, neſciens abſti-
nere a' vetitis, neqꝫ debito modo gaudere conceſſis, tam lauda-
bile Statutũ, in abuſum damnabilem deducens. non enim præ-
miſſa, ſed multo' plura ac maiora mala, quę Maieſtatis diuinę
offenſam, ꝛ Regni noſtri deſolationem inducere videntur, fero-
citer perpetrando commiſit: prout ex ſubditorum noſtrorum cla-
moribus queruloſis percepimus: et nosipſi certa experientia pro-
bauimus: ex quibus in Regno noſtro multa ſcandala, magna pe-
ricula, ꝛ grauia incommoda, necnon deſtructiones Eccleſiarum
ꝛ Monaſteriorum, ſunt ſecuta: ꝛ ampliora ſequi (niſi celeri reme-
dio ſuccurratur) veriſimiliter præſumitur in futurum. Nos i-
gitur præmiſſis ꝛ alijs malis occurrere, ꝛ indemnitatibus Regni
noſtri, ac Eccleſiarum ꝛ Monaſteriorum vtilitatibus prouida
circumſpectione prouidere cupientes: tam laudabile Statutum,
prædeceſſorum noſtrorum, pariter ꝛ aſſenſu Prælatorum, Conſili-
ariorum Regni noſtri, approbantes illud, authoritate noſtra Re-
gia confirmamus: Vobis, ꝛ cuilibet veſtrũ dantes in Mandatis:
quatenus tam laudabile Statutum, ac ipſius approbationem ꝛ
confirmationem, in Ciuitatibus, ꝛ oppidis Regni noſtri, publi-
cari ꝛ proclamare faciatis. Illud quoqꝫ ab omnibus regnicolis
noſtris, ſub obtentu gratię noſtrę, obſeruare præcipiatis. Trans-
greſſores vero ipſius, nobis, ꝛ illis quibus damna intulerint, pœnã
Siedmnadzieſta, vel maiorem pœnam terrę illius, per cuius ter-
rigenas prædicto Statuto contrauentum fuerit, vna' cum illa-
tis damnis et iniurijs, ſoluere tenebuntur. quę damna et iniurię
per illius ſolius Iuramentum, cui illata fuerint, quicunqꝫ ille ſit,
corã nobis probare debet: exceptis Pontificibus: qui cu'm ſępius ex
diuerſis cauſis in remotis partibus agere habent, per Procurato-
res eorum diſcretos et idoneos Spirituales, vel Nobiles Secu-
lares, corã nobis illud præſtent: Vobis nihilominus, et veſtrum
cuilibet, huiusmodi transgreſſores Statuti, præſenti noſtra ap-
probatione, et confirmatione iudicandum et condemnandum, ſa-
tisfacere compellendum, puniendum, omnibus dilationibus re-
motis, omnimodam damus et committimus tenore præſentiũ
facultatem. ¶ Quo'd ſi vos aut aliquis veſtrũ, in exhibenda iu-
ſticia, iniurias aut damna paſſis, poſtqua'm per eos requiſiti fu-
eritis, negligentes ac remiſſi fueritis: poterint perſonę Eccleſia-
ſticę contra vos, et quemlibet veſtrum, pro huiusmodi negligen-
tia, vti Iure Spũali: et per Iudices Eccleſiaſticos, cenſuris Ec-
cleſiaſticis compellere: quibus vos ſubijcimus. ¶ Volumus ta-
men eſſe in optione et arbitrio iniuriam aut damnum paſſi, quo'd
poſſit et valeat ſuper dãnis et iniurijs ſibi illatis, ad Eccleſiaſticũ
vel Secu-

Iudice Seculares, iuſticiã facere negligẽtes, damna paſsis, poſtquã fuerint requiſiti, poſſunt p perſonas Eccleſiaſticas cẽſurari & compelli.

In optione & arbitrio eſt, paſsi damnũ, an ad Iudicẽ Spiritualem, vel Secularẽ, voluerit pro iuſticia recurrere.

vel Secularem Judicem pro Juſticia recurrere. Mandamus vobis ⁊ cuilibet veſtrum, omnino habere volentes, quod præſentes noſtras huiusmodi approbationis ⁊ confirmationis literas, in libro Terreſtri, de verbo ad verbum, ad perpetuam rei memoriam ſcribi ⁊ inſeri faciatis: in teſtimonium futurorum. ſecus noſtrę gratię ſub obtentu non facturi. Actum ⁊ datum Piotrconię, in Conuentione generali: Sabbato poſt feſtum Sancti Andreę Apoſtoli. Anno Do. Milleſimo, Quadringenteſimo, Quinquageſimo ſeptimo: noſtro ſub Sigillo præſentibus appenſo, ⁊c. Præſentibus ibidē Reuerendiſſimo Reuerendisqȝ in Chriſto patribus, dominis, Joanne in ſanctę Eccleſię Gneſneñ Archiepiſcopo, ⁊ Primati: Thoma Craco. Joanne Wladiſlauieñ Cancellario: Andrea Poſnanieñ. Epiſcopis, Venerabiliqȝ Joanne Lutkonis de Brzéźié, vtriusqȝ Juris Doctore, Archidiacono Gneſnē. Vicecancellario Regni Polonię: necnon Magnificis, Generoſis, Strenuis, ⁊ Nobilibus: Joanne de Czyżów, Caſtellano ⁊ Capitaneo Craconieñ. Staniſlao de Oſtroróg Caliſſieñ. Derſlao de Rythwiány Siradieñ. Petro de Opporów Lancicieñ. Nicolao de Kościelec Wladiſlauieñ. Palatinis. Andrea de Sprowa Palatino ⁊ Capitaneo Leopolienſi. Petro de Számotuly Poſnanieñ. Petro de Gay Caliſſieñ. Hincza de Rogów Siradieñ. ⁊ Regni Polonię Vicetheſaurario, Creſlao de Kurozwiaki Lublinenſi. Joanne de Borek Brzezenſi. Petro de Mościná Dobrineñ. Petro de Stryyków Wladiſlauieñ. Staniſlao de Szydłowiec Zarnowienſi, Caſtellanis. Creſlao Woyſzyk de Woycza Cracouieñ. Sandiuogio de Łążenicá Sandomirieñ. ⁊ Capitaneo Lubliñ. Floriano de Páczánów Crac. Criſtino de Smólſko Juniwladiſlanieñ, Dapiferis. Joanne Kraſká de Lubnicá Caliſſieñ. Jacobo de Dądno Cracouieñ. Pincernis. et aliisqȝ pluribus fide dignis: circa præmiſſa. Datum per manus præfati Reuereñ. patris domini Joannis Epiſcopi Wladiſlauieñ. Cancellarii. ⁊ Venerabilis Joannis Luthkonis de Brzézié: vtriusqȝ iuris Doctoris, Archidiaconi Gneſneñ. R. P. Vicecancellarii, ſincere nobis dilectis. Sub Sigillo noſtro præſentibus appenſo, in fidem præmiſſorum: Ad relationem eiusdem Reuereñ Patris domini Joannis Epiſcopi Wladiſlauienſis, Regni Polonię Cancellarii.

¶ Priuilegium Wladiſlai Jagellonis de Decimis, ac iis, qui in excōmunicatione permanent, Vide in Titulo DECIMÆ. Folio 75.

Priuilegium

Priuilegium qui exhibet, Sexagenam ſoluat.

STatuimus: Quod dum aliquis contra ſuum Priuilegium, in qualicunqz cauſa citatur, et exhibendo ſuum Priuilegium in Iudicio, amittit Sexagenã: quam Iudex ab exhibente pro ſe tollit. Si Actor iurare renuerit: quia neſciebat Reum, quem citauerat, fuiſſe Priuilegiatum: ſoluet Reo Sexagenam, ſicuti præmittitur, amiſſam. ſed idem Actor ſi velit iurare, ſe neſciuiſſe Reum fuiſſe Priuilegiatũ, et prouiſum iſto tali Priuilegio: præſtito huiusmodi Iuramento, Sexagenam illã non ſoluet Reo, quem citauerat. Ka. Mag. Fol. 24.

Priuilegia caſſantur, per quę ſe aliquis delinquens excipit à Iudicio.

STatuimus: Quòd citati pro quibuslibet criminibus & delictis, in noſtro Iudicio iudicentur, & reſpondere teneantur: et conuicti debita pœna puniantur: non obſtante prædicta qualibet nominatione: etiam ſi ſuper hoc Priuilegiis noſtris, vel noſtrorum prædeceſſorum, eſſent communiti. quę, quatum ad hoc, vt perniciosa et erronea, caſſamus, irritamus, et reuocamus. In hæreditariis verò, et aliis quibuslibet quæſtionibus, per citatos in noſtro Iudicio nominati, tales ſi noſtram Iurisdictionem declinare voluërint, nolentes easdem quæſtiones in ſe recipere: Decernimus: quòd extunc prædicti citati, cuiuscunqz ſtatus et conditionis exiſtant, habeantur pro conuictis. Ka. Mag. Viſlicię. Fol. 13.

¶ Priuilegia Pacis Pruſſię: Vide in Titulo PRVSSIA.
¶ Priuilegia Vnionis Ducat9 Litwanię: Vide in T. VNIO.

PROCESSVS IVDICIARIVS.

INprimis igitur pro conſuetudine volumus obſeruari: vt in Citatione Terreſtri, ſufficiat ponere tantũ de Titulo noſtro Regio: videlicet: Sigiſmundus Dei gratia Rex Polonię, &c. et nõ plus. SIGISM. REX. 1523.

Item, quod eadem Citatio Terreſtris, Sigillo Terreſtri ſui Diſtrictus ſit obſignata. Fol. 32.

Item, vt in ea Citatione exprimatur nomen Actoris, et Rei, pro quo Reus erit citatus: ita vt Citatus intelligat, propter quid ſit per Actorem euocatus.

Vbi aũt debitè non intellexerit: tenebitur Actor ibidem corã Iudicio, in ſua propoſitione ſuam intentionẽ Citato declarare.

Et ſi quis in eiusmodi ſua Citatione, omiſerit Titulum, vel nomen Actoris, aut Rei: vel ſi Citatio ipſa Sigillo adulterino fuerit

fuerit obſignata: talis Actor, luendo ſoluendoq; ibidem mor, pro huiusmodi inſufficientia ſuę Citationis, ſex Scotos parti, et totidem Judicio, in inſtati ibidem proponere poterit, ex eadem ſua Citatione: inſufficientia illa non obſtante: et Citatus tenebitur ſibi ad obiecta reſpondere.

Omnes autem alias pœnas acceſſorias, videlicet propter defectum literę vnius, aut totius dictionis, vel alterius cuiuscunq; defectus in Citatione, ſiue ex quacunq; alia cauſa, quam Citatus Actori obijceret, volens Dilationibus & diffugijs laborare, etiam a coadiutoribus antea ſolui ſolitas, penitus anullamus. exceptis pœnis, poſt Decretum negotij principalis fieri ſolitis.

Debebit autem Judex præſidens, á partibus comparentibus, ante Sententię prolationem inquirere: an haberent aliqua ſua munimenta, vel documenta, defenſionesq; Juridicas, ad cauſę proſecutionem opportunas: ne homines ſimplices, ruditate ſua, in cauſis ſuis ſuccumberent. Et licebit vtriq; partium introducere res ſubſidiarias, et verbales, & literatorias, ante prolationem Sententię.

Et Proteſtationes Memorialium, ſeu captioſę, nullum deinceps ſint robur habiturę: quę ſolebant fieri ante prolationē Sententię: ſed pro re principali decreta tantūmodo, fiet Memoriale.

Licebit quoq; vtriq; parti, omnia quę opus habet allegare, reponereq;, ante Sententię prolationem.

Debet autem Miniſterialis, propter mortem ſuam, cum vno Nobili, in perſona Actoris miſſo, ponere Citationem indifferenter: vel apud Nobilem Citandum, in Curia eiusdem: vel apud Wladarium, aut Kmethonem, ſiue apud Hortulanum: publicando nihilominus Citationis poſitionem, in Curia terrigenali: quę ſi defuerit in eadem villa: extunc villanis idemipſum Miniſterialis notificabit, vt ad noticiam Citati deueniret.

In villis vero deſertis, poſſeſſionatis deficientibus, Citatio in lignum reciſum poſita, terręq; infixa publicetur: vel in villa viciniori, vel in Parochia, eiusdem villę deſertę.

Et vt poſitio Citationis, præcedat Terminum, vna integra ſeptimana.

Fol. 33. ¶ Citatus euadendę pœnę Contumacię luitionem, poterit ſibi differre primum Terminum, ſimplici infirmitate.

Jtem ſecundum Terminum, tanquam peremptorium, poterit differre reponereq; idem Citatus, vera infirmitate a Deo permiſſa: per certum nuntium ſuum, Nobilem poſſeſſionatū eiusdē Terrę, ad Judiciū miſſum: iuraturus mittentius dictus Citatus,

in Termi-

in Terminis ſequentibus, cum aliis duobus paribus ſuę conditionis: Quòd tunc temporis fuit infirmus vera infirmitate, à Deo permiſſa: quando ſibi Nobilis N. Terminum, vera infirmitate à Deo permiſſa repoſuit.

Si verò Citatus reponens in Termino ſibi aſſignato nō cōparuerit: permiſeritq́ ſe in lucro condemnari: et poſtea comparens in Termino Concitatorio, ad ſatisfaciendum, negaret ſe reponere illi Nobili commiſiſſe: extunc iuxta ſuā negationem, mettertius iurare debebit: Quòd illi nuntio ſuo, repoſitionem hanc Termini minimè commiſerit.

Præſtito autem huiusmodi Iuramento, idem citatus ibidem mox reſpondere teneatur, ſuper citationem Actoris.

Si autem dictus reponens, negans hanc Termini peremptorĳ repoſitionem, ſuper ſuam allegatam ægritudinem, modo præmiſſo nō iurauerit: vel ſe à Termino huiusmodi Iuramenti abſentauerit: talis ſuccumbet in cauſa ſua, ipſo facto.

Vlteriores verò dilationes eiusdem infirmitatis, penitus à modo abrogamus.

Idem volumus de Actore intelligi: cùm liceat Actori, quod & Reo: præter ſimplicem infirmitatem, quę Actoribus non conuenit: eò quòd Actores ſemper habent Terminos peremptorios, et propter hoc ſemper debent eſſe ad comparendum parati. Poterint tamen et Actores, in faciendis documentis habere dilationem: cùm Citato idipſum ſit permiſſum.

Volumus autem: Vt liceat vnicuiq́ alium quempiam, pro quacunq́ ſumma pecunię, vel iniuria hæreditaria, et perſonali, aut bonis quibuscunq́, totiens quotiens citare ad Iudiciū Terreſtre. vbi citatus parère, reſpondereq́ tenebitur, et debebit: non excipiendo ſe ad Terminos generales, ob ſummę magnitudinem. vel potius licebit Iudicibus Terreſtribus, etiam pro magna ſumma iudicare: cùm licebit vnicuiq́ partium appellare.

Et ſi citatus in ſecundo Termino peremptorio, temere ſine repoſitione Termini, non paruerit: Actor eum condemnabit in lucro: iuxta continentiam ſuę Citationis, tamen in talem condemnationem Citatio debet inſeri, ſiue acticari.

Poſthoc debebit condēnatus per Actorem concitari, aliàs Nabyc przypowieſzczōn, ad ſatisfaciendum ſibi: pro his omnibus, pro quibus ipſum citatum condemnauit, in Termino peremptorio. Quòd ſi ipſe Citatus, in tali Termino concitato non comparuerit: extunc Actor faciet aſtitionem Termini cōcitati. ex qua aſtitione obtinebit damnum, iuxta ſuam extimationem, in Citatiōe

expreſſam: quam habebit iam coniunctam cum ſumma principali, ſiue Eſſentiali, in Citatione expreſſa, ſiue Iuramento.

Fol. 54. Tandem in eisdem Terminis, et in continenti, debet ſibi Actori, Iudicium addere Miniſterialem Terreſtrem, tanquam victori: ad intromittendum eum, in bona Citati, ſiue victi, in ſumma perlucrorum, tam ſummę principalis, quàm damni, et pœnis inde ſequutis. quę pœnę concernunt Actorem, et Iudicium, ex condemnatione in lucro, et ex aſtitione Termini concitati. Et dabit Iudicium ſibi Literas perlucrorum, remittendo ipſum in defectu intromiſſionis, ad loci Capitaneum.

Sed ſi citatus in Termino Concitato comparuerit: et voluerit attentare Actorem iurare, ſuper damnis: extunc licebit Actori, ſuper ſummam damni iurare: ſiue ſuper integram, ſiue etiam ſuper minorem: (quod erit in eius arbitrio) non tamen augendo ſummam.

Si verò quis concitatus comparens, negauerit ſe de ſui Citatione ſciuiſſe: caſu, quo Miniſterialis Actori ad teſtificandum deeſſet protunc, circa Iudicium: talis negans tenebitur iurare: Quod talis Citatio, ſuper quam condemnatus eſt, non peruenit ad eius notitiam: nec ſibi de ea quicquam conſtat: et nihilominus mox ibidem Actori reſpondere tenebitur: ſuper contenta Citationis. Et ſi poſtulauerit ab Actore Citationem, ad reſpondendũ: Actor tenebitur ſibi communicare Citationem ſuam.

Si verò Citatus, perſonaliter coram Iudicio, ſiue in primo Termino, ſiue in ſecundo paruerit: factáq; Reſponſione ad obiecta Actoris, in cauſa ſua ſuccubuerit: et nihilominus à Iudicio rebelliter receſſerit: victori pro re decreta, ſiue lucrata, non ſatisfaciendo: talis rebellis, in pœna quatuordecim Marcarum pecunię condemnetur. et illi victori dabitur Miniſterialis, ad intromittendum eum, in conuictis, ſiue lucratis, in bona conuicti: tam in ſumma principali, quàm etiam in damnis, et pœna expreſſa: et procedetur contra victorem, prout ſupra.

Si verò Citatus Iure victus, conſentiet Actori ſiue victori intromiſſionem: et admittet pacificam poſſeſſionem, in bona, ſuper quibus perlucra perducta ſunt: dando ſibi in loco bonorum, in præſentia incolarum poſſeſſionem, et eorum obedientiam: extunc Miniſterialis poſt factam intromiſſionem, faciet recognitionem cũ Nobilibus, ad acta Caſtrenſia diſtrictus illius: Quod victus talis admiſit intromiſſionem et poſſeſſionem, in bona præfata, ſic vt permiſſum eſt perlucrata. Quam poſſeſſionem ſi deinde victor impedire quouis modo niteretur: huius poſſeſſionis defenſio,

defenſio, ad loci Capitaneum pertinebit, tanquam violenter expulſi, et ſpoliati.

Si vero victus intromiſſionem victori denegauerit: tam poſt tale (vt præmiſſum eſt) decretum, quàm etiam poſt aſtitionem Termini concitati, contra non comparentem: extunc idem Miniſterialis, qui fuit victori de Iure ad intromitendum additus, cum Nobilibus ſibi adiunctis, coram loci Capitaneo, aut eius Officio Caſtrenſi, facere debebit perſonalem relationem præfatā: ſcilicet N. Iure conuictum, parti ſe vincenti, Intromiſſionem Iure decretam, temere denegaſſe. Extunc idem Capitaneus loci, et eo abſente ſuus Vicegerens, vigore præfatę remiſſionis, de Iudicio Terreſtri factę, citabit victum literis ſuę innoteſcentię: ad videndum, et audiendum ſe, victorem præfatum, in bona talia, ex vi perlucrorum Iure Terreſtri obtentorum, et in ſumma, ſiue ſummis ibidem expreſſis, authoritate brachij Regalis intromitti: ſub hac forma.

¶ Tibi Nobili N. Innoteſcimus, prouidum N. Miniſterialem Terreſtrem N. cum certis Nobilibus, ſecum comparentibus coram Officio noſtro Caſtrenſi, perſonalem feciſſe Relationem: Quomodo dum nuper additus fuiſſet ad Iudicium Terreſtre N. Nobili N. Actori Iure vincenti, ad intromittendum ipſum, vigore ſuorum perlucrorum, in bona tua hæreditaria N. quorum literas, ſub ſigillis eiuſdē Iudicij Terreſtris, coram nobis & Officio noſtro obtulit, & produxit: prout hoc ipſum Iudiciū Terreſtre, ad nos & Officium noſtrum, tanquam brachium Regale remiſit: et tu exiſtens Iure conuictus, tanquam rebellis, intromiſſionem ſibi temere denegaſti. quo facto, exequutio ipſorum perlucrorum ad brachium noſtrum Capitaneale, quin potiùs Regale, cuius vice fungimur, in hac parte eſt deuoluta. Propter quod tibi Mandamus, vigore Regio, et noſtro ex Officio: quatenus coram nobis, aut noſtro Vicegerente, ſiue Officio Caſtrenſi, Feria tali et tali N. et in craſtino N. legitime compareas: ad videndum et audiendum nos, authoritate brachij Regalis, in vim executionis, præfatam partem Iure vincentem, in bona tua prædicta, et iuxta perlucrorum eius continentiā, potenter intromitti, tueriq;: prout ad noſtrū pertinet Officiū, aliàs Contumatia tua non obſtante, nos ad ea, quę nobis ex Officio noſtro incumbunt, procedemus. Fol. 35.

Quòd ſi talis victus, ad talem auiſationem loci Capitanei, in Termino ſibi præfixo, corā Officio Caſtrenſi cōparuerit: et metu pœnarum, ſiue vadiorum interponendorū, victori intromiſſionē et poſſeſſionem, in talia bona ſe daturum obtulerit: extunc loci

Capitaneus Miniſterialem addet: et vadia triplicata ſuper victum imponet. vt iã in inſtanti ipſe victus victori, in bona præfata, in quibus talia perlucra perducta ſunt, intromiſſionẽ de facto daret: et pacificam poſſeſſionem admitteret: nec eum in ipſa poſſeſſione, quouis modo inquietaret, per ſe, vel ſummiſſas perſonas: ſub eodem vadio triplicato.

Quòd ſi talis victus victori poſſeſſionem non admiſerit, vel quouis modo præpediuerit: extunc loci Capitaneus mouebitur manu forti, et armata: et tenebitur ipſum victorem, in bona partis victę intromittere, eundem victum de bonis præfatis potenter eijciendo: et vadia triplicata, ſuper eodem decernet. Et idem faciet Capitaneus: ſi victus, in Termino innoteſcentię non comparuerit: quòd videlicet cum triplicato vadio, victorem intromittet. cuius vadij medietas, pro Capitaneo loci cedere debebit. ~~et propter hoc Officiales Caſtrenſes, ab intromiſſione huiuſmodi nihil recipient a' victore.~~

Fol. 36. ¶ Quòd ſi victus eſſet adeo fortis: quòd per Capitaneum, ſua temeritas non poterit prohiberi: quòd videlicet brachio Regali contrauenire niteretur: extunc in inſtanti debebit citari, per Officium illud Capitaneale, ad Judicium Caſtrenſe peremptorie: ad audiendum, ſe vti rebellem, et Juri communi Regni contrauenientem, de Regno, ac dominijs ſibi ſubiectis banniri, et proſcriptum pronuntiari. Quòd ſi in tali Termino comparuerit, metu Bannitionis, et Proſcriptionis: debet ſatisfacere pro vadijs interpoſitis, et Capitaneo, et parti: et poſſeſſionem pacificam, ſub ſimilibus, non præpedire victori.

Similiter et omnes complices, eidem victo palàm patrocinãtes, citari debebunt: ad banniendum, et de Regno, vnà cum ipſorum præfato principali, Jure conuicto, proſcribendum ſe decerni. contra quos, prout eorum principalem, Officium Capitaneale procedere debet.

Qui verò eſſent impoſſeſſionati, per Officium illud Caſtrenſe comprehendantur: et in turrim conijciantur. quorum punitio, in arbitrio et gratia noſtra conſiſtat.

Et ſtatim poſt factam Bannitionem, in quantum idẽ victus bona ſua Jure amiſſa defenderet, exequutioni brachij Regalis ſe opponendo: extunc iuxta Regni Statutum, vniuerſa Nobilitas terrę diſtrictus eiuſdem, in quibus bona victi conſiſtunt, vnà cum Capitaneo loci, mouebitur cum apparatu bellico, contra victum rebellem: ita quòd poterit de bonis eius repelli, et reijci. Et ſi talis rebellis, poterit in perſona ſua cõprehendi: talis cũ complicibus

plicibus ſuis comprehendatur: et mancipatus turri includatur:ꝛ ipſius vita, in gratia noſtra conſiſtat.

Quod ſi aliquis Capitaneus, in facienda huiuſmodi exequutione, negligens eſſet aut remiſſus: extunc victori, totiens quotiens, ſuccumbet pœnam quinquaginta Marcarum pecuniæ vſualis: et aliam ſimilem pœnam noſtræ Regiæ Maieſtati. pro quibus pœnis, in præſentiam noſtræ Regiæ Maieſtatis citatus, in primo Termino, tanquam peremptorio, parere: ac pro pœnis præmiſſis, parti et fiſco noſtro Regio luitis, ſatisfacere ſimiliter, totiens quotiens, tenebitur et debebit. Et nihilominus, ſub eiſdem pœnis, exequutioni ſatisfacere teneatur: ad maximum in duabus ſeptimanis, gradus ſuperius expreſſos explendo.

Similis etiam progreſſus debebit obſeruari, in Iudicio Caſtrenſi: ſecundum materiam ſubiectam, in articulis duntaxat Caſtrenſibus. vbi ſtatim ex Termino Concitato aſtito, addatur Miniſterialis ad intromittendum, cum triplicitatis vadijs.

Inſtructio ad conſeruationem Terminorum, ac ad proceſſum executionis iudicatorum.

Quamuis fere in vniuerſis terris Regni Poloniæ, diuerſa obſeruentur tempora celebrandorum Terminorum, ſeu Iudiciorum Terreſtrium: prout in quibuſdam quater in anno, videlicet ſuper quælibet quatuor tempora, in aliquibus vero crebrius Iudicia fiunt: tamen qualitercunqꝫ obſeruetur differenter conſuetudo ipſa temporũ: nihilominus Sereniſſimus Dominus noſter Alexander Rex, decreuit ſcribendam conſeruandorum Terminorum, et totius Proceſſus Iudiciarij inſtructionem. per quã inſtructi eſſent Iudices, ad ſeruandum rectum et conformem ordinem, in Terminis conſeruandis, et Proceſſu Iudiciario: ac circa executiones iudicatorum: ſic, vt infra ſequitur. Alexan. ex ãtiquo Statuto, Fol. I.

Primus Terminus.

Differtur ſimplici infirmitate, per Citatum. Et ſi in eodem primo Termino, Citatus non compareret: extunc in primo Termino condemnatur, in pœna Contumatiæ, aliâs in pœna non paritionis.

Secundus Terminus.

Differtur per citatum vera infirmitate: ꝛ in tertio Termino, cum duobus teſtibus, vera infirmitas Iuramento probatur: ſic

vt nec Judex, neqꝫ Actor dubitaret, Reum tunc infirmum fuiſſe. Fit etiam iſtud: quia ſi ſecundo ſecunda Citatione citatur Citatus: tunc eandem Dilationem verę infirmitatis, habet Terminus ipſe ſecundus.

Tertius Terminus.

SAepius autem contingit, tertium Terminum alia vera infirmitate differri: ſic quod diceretur in termino: Sic iacet, ita iacet, ⁊ adhuc non conualuit. nihilominus tamen in quarto termino, cum duobus teſtibus Juramentum facere debet, ſic: Quia tunc erat infirmus: et ex ipſa infirmitate non conualeſcens, in ipſa infirmitate tunc infirmus iacuit.

Quartus Terminus.

Pro maiori Dillatio. QVartum Terminum Judicia conſeruant interdum Pro maiori: (qui, quo ad Dilationē, fit vltimus.) Qui terminus Pro maiori, poteſt differri ante veram infirmitatem, aut poſt quod quidem pro maiori Jus commune diffinit, ſic: dum in alio Judicio terrę cuiuscunqꝫ regni Polonię, eodem die, pro negotio maiori, terminum haberet citatus. tamen quandocunqꝫ Terminus Pro maiori recipitur, fit vltimę Dilationis. cuius etiam natura, et proprietas, iſto modo declarabitur. Citatus, Terminumqꝫ Pro maiori reponēs, eodem die debet habere coram alio Judice, Terminum Pro maiori ſumma, quàm ſit actio: occaſione cuius fit dilatio maioris. et debet notari iſtud in Dilatione, pro maiori: videlicet vbi eſt actio, cum quo ex nomine, pro quanta ſumma, coram quo Judice. Veniente enim termino Dilationis, debet portare literam, ab illo Judicio: vbi tunc ſe aſſerebat, pro maiori actionem habere: ſub Sigillo illius Judicis. In qua litera contineatur actio, cum quo, et pro quanta ſumma, tunc cauſa maioris vertebatur. Quam teſtimonij literam ſic producet Citatus, in Termino per Dilationē ſibi dato: et non ſuccumbet in Dilatione, inquietus pro maiori faciendo. Sed ſi literam huiusmodi non portauerit: aut portatàm, in aliqua parte eorum, quę debeant contineri, (vt præfertur) inſufficientem produxerit: tunc Citatus actionem ſuam amittit, et totaliter perdit.

Ad idem.

NOn conſtat vero in Judicijs Terreſtribus, et Regijs Regni Polonię, plures vnquam fieri Terminorum Dilationes. itaqꝫ de Terminorum obſeruatione hactenus dictum.

Pro-

Proceſſus in re iudicata: quę vulgari noſtro, in Iudicijs, et extra ea, Perlucra dicuntur.

TAmetſi Conſtitutiones ſatis ſuperq́z doceant nos, qualiter Iure proceſſuri ſumus, dum actiones incumbunt nobis: tamen quia nonnunquam fiebant dubia, in Proceſſu ipſo, etiam apud Iuris doctos, practicam tamen eiuſmodi habentes: Quapropter Sacra Maieſtas, poſt deſcriptam Terminorum conſeruationem mandauit deſcribi, communem in re iudicata, eiuſq́z executione, practicam infraſcriptam.

De re iudicata.

REm iudicatam, duobus modis ſcimus Iure obtineri. Aut enim fit, per Sententiam diffinitiuam: aut dum citatus, in Termino peremptorio, in lucro condemnatur.

Ad idem.

SI per Sententiam Diffinitiuā: tunc fit etiam dupliciter. Aut fit præſens citatus, circa Iudicium: aut fit abſens: ſed per Procuratorem cum Procuratorio, Sententiam diffinitiuam contra ſe, Iure decernente, ſcit reportari. Si præſens erat citatus, contra quem Sententia diffinitiuā promulgatur: tunc aut ſatisfacit, vt Iuris eſt, rei Iudicatę: aut rebellis a' Iudicio, abſq́z paritione recedit. Si ſatisfacturus, aut Sententię pariturus erit, faciet iſtud commode', aut per Cautionem fideiuſſorialem, aut per certam Inſcriptionis obligationem, aut per bonorum obligationem.

Ad idem.

SI autem rebelliter a' Iure recedit, nulla ſatisfactione rei iudicatę, aut paritione facta, extunc per Actorem condemnatur in pœna trium Marcarum, quę dicitur Piątnodzieſta, parti: et alia pœna ſimili Iudicio. Propter quā rebellionē rei iudicatę, (quod Iure conuictus non ſatisfecit: ſed a' Iure rebellis receſſit) condemnatur vno et eodem actu, Regię Maieſtati in pœna quatuordecim Marcarum, quę dicitur Siedmnodzieſta. et Miniſterialis datur de Iudicio, ad pignorandum eundem conuictum, in bonis ſuis: in perlucris, et pœnis ſupraſcriptis. Fol. 2.

Ad idem.

ADueniente tandem proxime futurorum aliorum Terminorum tempore, Actor coram Iudicio Miniſterialem ſtatuet: et recepta a' Miniſteriali recognitione, petit iterum dari Miniſterialem, ad intromiſſionem. cui petenti datur idem Miniſterialis, in perlucris, ad Intromiſſionem in bona conuicti.

Ad idem.

IN aliis proxime futuris Terminorum Iudiciis, tanquam in vltimo et finali Termino, ſi Miniſterialis coram Iure recognoſcet: Quia Intromiſſio, ad quam fuerat per Iudicium aditus, denegata fuit: tunc primum datur ad brachium Regale, et de illo Iudicio, vbi cauſa agebatur, remittitur Actor, et conuictus, cum ſuis perlucris, per literas executoriales, ad loci Capitaneum: ad intromittendum eum, de brachio Regali.

Ad idem.

SI autem Citatus non eſt præſens, circa Iudicium, ſed ſuus Procurator cum Procuratorio, dum Sententia Diffinitiua contra ipſum promulgatur: tunc inſuper fit vnus Terminus eſſentialis, videlicet Concitationis. quem in aliquibus terris Regni, ſic interpretantur vulgari, vti Latinum ſonat: In aliis vero, dicitur vulgari noſtro Przypowieſzczony: ad ſatisfaciendum pro re iudicata, ſeu perlucratis, et Iure acquiſitis, ea ratione: Quia fortaſſe nollet ſcire conuictus, in Iudicio abſens, de re iudicata: ideo Concitatio ad hoc eſt, in Terminos Iudiciorum introducta: tanquam monitio, et auiſatio: vt ille, qui eſt conuictus, et contra quem abſentem, ſed per Procuratorem ſuum comparentem, in ſui abſentia Sententia Diffinitiua prolata fuit, pareret rei iudicatę: et pro conuictis ſatisfaceret.

Ad idem.

IN quo Concitationis Termino, ſi comparet, decerni conſueuit: Vt rei iudicatę ſatisfaciat. Satisfacere autem debet ſic, vt prius eſt deſcriptum.

Ad idem.

ET ſi rebellis recedit: extunc condemnetur: vt prius contra rebellem eſt deſcriptum. Et fit proceſſus, in executione rei iudicatę, (vt ſupra ſcriptum eſt) ad brachium vſq; Regium. de quo infra videbitur.

Item

Item Proceſſus fit alio modo, et in Terminorum obſeruatione, et in re iudicata.

IN terris nonnullis Regni Poloniæ, in quibus Termini Iudiciorum Terreſtrium fiunt, ſingulis quatuor ſeptimanis, plures Dilationes fiunt: Proceſſusq; longior fit Iuris, ſic: Quia duo Termini, ſimplici infirmitate per Dilationem conceduntur: Sed expletis eiſdem duobus Terminis, ſimplici infirmitate prorogatis, alij Termini, prout de vera infirmitate, et Maiori, cæterisq; (vt ſupra ſcriptum eſt) de Terminorum conſeruatione, vſq; ad Sententiæ Diffinitiuæ prolationem, et primæ pignorationis decretum, obſeruantur. Attamen in eo iterum fit differens Proceſſus: quod in illis terris, in quibus ſingulis quatuor ſeptimanis Termini iudicantur, ter datur de Iudicio ad pignorationem ſucceſſiue: ſimiliter ter ad Intromiſſionem datur: et poſtea remittitur ad brachium Regale, ad loci Capitaneum. de quo infra.

Qualiter Capitanei locorum procedant, brachium Regale extenſuri, in demandatione executionis rei iudicatæ, ſeu perlucrorum: pia Maieſtas Sereniſſimi domini Alexandri Regis, ordine infraſcripto docebit.

De extenſione brachij Regalis, per Capitaneos.

IN primo Proceſſu Regalis brachij, loci Capitaneus, ſub cuius Iurisditione pars victa eſſet, pro prima vice, cum parte victore, rem iudicatam, ſeu perlucra, in ſcripto ſibi repræſentari, aut cum ſuo Procuratore, Miniſterialem cum duobus Nobilibus, ad bona partis Iure conuictæ, diriget: et præſertim ad talia bona, ſuper quibus perlucra cenſentur Iure eſſe obtenta, ſeu (vt in Stylo Iuris noſtri dici conſueuit) perducta: et ſuper quibus Proceſſus Iudiciarius, videlicet pignoris et Intromiſſionis, continuabatur. Qui quidem Miniſterialis, veniens ad bona huiusmodi, ſi in eiſdem fuerit præſens dominus loci, videlicet Iure conuictus, aut ſuus Officialis, vel Wladarius illorum bonorum, et coram Kmethonibus, iuxta continentiam et exigentiam perlucrorum, victorem in ipſius perlucris, de brachio Regali, anthoritate Capitanei loci, coram Nobilibus intromittet: dabitq; ei Intromiſſionem realem: et obedientiam Kmethonum conſignabit: inhibendo Iure conuicto, quod non audeat victorem de cætero, in Fol. 3.

tero, in poſſeſſione et Intromiſſione, iſto modo ſibi data, impetere, et inuadere quouis modo: ſub vadio M. M. quod vadium ſit literale, ſub titulo loci Capitanei, ſummam fere ſimilem perlucrorum non excedens. In quibus intromiſſis bonis, victorem intromiſſum, iuxta conſuetudinem relinquet: aut ſaltem eam ipſam poſſeſſionem ſibi tradet. Quę de brachio Regali intromiſſio, pro prima vice facta, et vadij interpoſitio, ex recognitione Miniſterialis et Nobilium, in Actis Caſtrenſibus debet, modo et ordine Iuris recognoſci, aliàs reponi, et acticari ſufficienter. Vadium tandem illud, etiam ſi pro ſecunda vice interpoſitum eſſet, vbi Capitaneo nullam facit fatigam, parti debetur: non Iudicio, neqꝫ Regię Maieſtati. ea ratione: quia pars ipſa Miniſterialem et Nobiles, in ſuffragium brachij Regalis, impenſis conducit priuatis.

Si Intromiſſio iſto modo data, eſſet aut adempta, aut impedita violenter.

POſteaquam victor intromittitur, de brachio Regali: ſi caſu quocunqꝫ violento, eius intromiſſio, ſeu poſſeſſio violatur, vel irritatur: neceſſariò victus ille, ſeu conuictus, contra quem proceſſum erat ad Iudiciũ Caſtrenſe, citandus erit pro vadio. et in vno ac primo termino, ſiue comparuerit, ſiue non, in vadio cõdemnetur: omnibus Dilationibus, et ſubterfugijs prætermiſſis.

Pro ſecunda vice Intromiſſio de brachio Regali.

SI poſſeſſio, ſeu Intromiſſio, ſic (vt ſupra ſcriptum eſt, vadio non obſtante) irritabitur, ſeu violabitur: tunc præmiſſa iſta Citatione, et condemnatione, pro vadio prædicto, (de quo ſupra) iterum Miniſterialis ſecunda ſeu altera vice, cum Nobilibus et Actore, aut ſuo Procuratore, per Capitaneum debet ad talia bona, modo priori, pro ſecunda vice mitti: et omnia, prout in prima Intromiſſione fuerunt, ſecunda vice faciet: hac ipſa ſecunda vice, de brachio Regali, tam in perlucris, quàm in vadio, Intromiſſionem dando: iuxta continentiam vadij, et perlucrorum. dataqꝫ Intromiſſione, duplicabit vadium: vt ſcilicet vadium literale, maiorem dupliciter ſummam continens, daret et relinqueret interpoſitum, inter intromiſſum victorem, et victum.

Si intromiſſio, pro ſecunda vice data, irritaretur.

IN quantum ipſe Iure conuictus, adeò rebellis, proteruus, et violator

violatoꝛ Juris communis Regni eſſet: Sic quod Intromiſſionem, pꝛo pꝛima, ſecunda vicibus, de bꝛachio Regali datam, contemnendo violare pꝛæſumeret: extunc, pꝛout pꝛius, pꝛo vadio ad Caſtrum citetur. Et ſimiliter, pꝛæmiſſis pꝛæmittendis, vt ſupꝛa ſcriptum eſt, abſqꝫ omni indulto Dilationum excuſationumqꝫ, in pꝛimo Termino, ſiue comparuerit ſiue non: in vadio peremptoꝛie et Judicialiter condemnetur.

Pꝛo tertia vice, perſonalis Capitanei executio finalis.

DEmum poſt pꝛimam et ſecundam vices pꝛædictas, ſi iterum victus ageret rebelliter, ſe manu, ſeu bꝛachio opponendo Regali: mouebitur Capitaneus perſonaliter, de ſede Regali, cui in Officio Capitaneatus pꝛæſidet, armatus et pꝛouiſus: ſic vt temeritatem violatoꝛis vinceret. Jbit cum Miniſteriali, et cum victoꝛe, ad bona huiuſmodi, cum perlucris: ſicqꝫ victoꝛem, authoꝛitate bꝛachij Regalis, et ſui Officij, (accitis, vt pꝛæſentes eſſent, hi ſcilicet, victoꝛ, aut factoꝛ, aut villicus: pꝛout ſupꝛa: coꝛam quibus modo ſupꝛadicto, Miniſterialis pꝛimis vicibus intromittebat) pꝛo tertia vice realiter intromittet victoꝛem, in perlucris: et in vadijs, pꝛo omnibus vicibus interpoſitis: eiecto abinde manu potenti victo. Pꝛæterea ne Capitaneus fruſtretur impenſis, per eum ad id factis, immediate dabit, et relinquet vadium literale, inter partes triplicatum. quod quidem ibidem relinquet, ſaltem Kmethonibus illud dando. pꝛo quo vadio (ſi expediet) pꝛoceſſus fit, ſic vt ſupꝛa ad condemnationem. Executionem autem eam vltimam Capitaneus, æque bene per alium, vt per ſe faciet: ſi commode poteſt. ſin aliter: tunc ibit ſolus ipſe, Officij debito ſatisfacturus. Habebit tamen ſecum Miniſterialem, et Nobiles, Capitaneus: ſiue per ſe, ſiue per alium iſtam faceret executionem perlucroꝛum, in bonis, in quibus perlucra ſunt obtenta, ſeu perducta faciendo. Cum qꝫ daturus erit Intromiſſionem huiuſmodi, in perlucris, et in vadijs: ſi bona valoꝛem Vadioꝛum, et perlucroꝛum, ferre poſſunt: faciet Intromiſſionē, dando vnum laneum poſſeſſionatū, de quo vna Marca annuatim pꝛoueniret, in quibuſlibet decem Marcis. Si autem lanei non ſunt poſſeſſionati, ſeu cenſuales: tunc Intromiſſio detur in agros: in quibus duodecim Choꝛi ſiliginis ſeminari conſueuerunt, aut ſeminari veriſimiliter poſſent: agros videlicet intelligendo, pꝛo Marca cēſus annui. Et ſi tam poſſeſſiones, quàm agri, et alia huiuſmodi, in quibus bona ſunt, et in quibus executio perlucroꝛum facienda eſſet,

Fol. 4.

enda eſſet, deficiunt: ſeu ſi ea victus non haberet: tunc ipſo Iure conuictus, (propterea quod Iuris proceſſum, ad hæc vltima Iuris puncta temere ſuſtinuit) capiatur in perſona: ſicq; eius captiuatio relaxanda, vel non relaxanda, in voluntate victoris: vſq; ad ſatisfactionem, pro Perlucris, et pro Vadijs faciendam.

Realis inſtructio, ad poſſeſſionis aſſignationem, circa executionem rei iudicatæ.

DVm hæc fierent, in prima ſecunda et tertia vicibus, vt ſunt abunde ſupra ſcripta: eã quisq; loci Capitaneus ſeruabit inſtructionem, circa ſuam ipſam, aut ſui Vicesgerentis, vel alterius nomine ſuo de brachio Regali miſſi, executionem. In loco hæreditatis, ſeu villæ, vel bonorum perlucratorum, conſtitutus ipſe brachij Regalis executor, vocabit conuictum: ſi eſt præſens: vocabit etiam Kmethones, præſertim illos, in quos eſt intromiſſio danda. quibus declarabit, ſeu declarari faciet Perlucra et Vadia, alias notificabit ea. Similiter etiam literas Perlucrorum, ſeu executoriales, coram Miniſteriali et Nobilibus, eis oſtendet, intimabit, et publicabit. Sic quoq; Capitaneus ipſe per ſe, aut alius nomine Capitanei, dicet: Audi ea, attende, Miniſterialis: Ego Capitaneus, iuxta Officium: aut alius ſic: Ego iuxta Officium Domini M. Capitanei, de brachio Regali, Nobili P. de G. in ſuis Perlucris et Vadijs, trado Intromiſſionem in iſtam villam D. vel iſta bona P. aut in iſtum Kmethonem, ſeu laneum: vel in iſtũ, aut iſtos agros. dicitq; Capitaneus: (ſi per ſe intromittit) Et interpono vadium C. Marcarum, per iſtas literas. aut alius nomine Capitanei, vadium ſiue Regium, ſiue Capitanei tenens, dicit: Et iſtud vadium Centum Marcarum, per Maieſtatem Regiam, vel per Dominum Capitaneum interpoſitum, in his literis ſcriptum, tibi Miniſterialis do: et tu tandem, iuxta officium tuum, iſtud vadium conuicto notifices: et ſibi, iuxta conſuetudinem Iuris, illud des: vel in domo hic ſua relinquas: (quod tamen vadium ſit triplicatũ: vt ſupra ſcriptum eſt) Dices vero: Quòd ipſe conuictus ſe in bona iſta, ad quæ victorem intromiſi, nec per ſe, nec per ſummiſſas perſonas, intromittere debeat, neq; intromittat: in eisq; victorem, nullis moleſtationibus, ſeu turbationibus, vel impedimentis aggrediatur. Vobis autem Kmethonibus vniuerſis, iſtorum bonorum incolis, mando: vt ipſum dominum P. de G. pro veſtro domino habeatis: ſibiq; obediatis, tanquam veſtro domino: ſubditiq; eius ſitis, vſq; ad totalẽ ſolutionem,

ſolutionem, et ſatiſfactionem omnium Perlucrorum, et Vadiorum. Et hæc omnia coram te, Miniſterialis, et coram vobis omnibus, qui eſtis præſentes, teſtificor. Exiciatq; conuictum de bonis: et pace facta victori, in bonis perlucratis, exeat de bonis Capitaneus.

Ad idem.

NIhilominus ſi non obſtante iſto Proceſſu, et Intromiſſione tot vicibus data, ac Vadijs et tot vicibus interpoſitis, ſi Iuri et brachio Regali victus non pareret: aut ſe defenderet: et Intromiſſionem, et pacificam poſſeſſionem non admittendo: tunc Capitaneus, ſeu vices gerens eius, in hac parte non inferat vllam victo, aut Kmethonibus, vel ſeruitoribus eius, violentiam: nec ſinat quenquã verberari, aut vulnerari: ſed ipſe victus, cum familia et coadiutoribus ſuis, tanquam Iuris pacisq; cõmunis violator atq; deſtructor, capiãtur: ſuntq; captiuandi: infamisq; et infames reputentur, et cenſeantur: etiam in corpore, iuxta Maieſtatis Regiæ votum, per Maieſtatem Regiam puniendi. Et ſi capiuntur: teneantur, vſq; quo ſatisfactio victori detur, pro Perlucris, et Vadijs.

Ad idem.

SI idem Iure conuictus, et alij eius complices, non poſſent capi detineriq;: tunc conuictus de bonis illis citandus erit, ad quæ in Perlucris non eſt data Intromiſſio, pro vadio vltimo & finali: quod vadium plenarie cædit, pro Capitaneo: et ad videndum, et decernendum, illum proſcribi: et proſcriptum, tanquam rebellem et Iuris Regni transgreſſorem et violatorem, banniri. Præmiſſa vera Bannitione, et ipſe, et familiares complicesq; ſui capiantur, per Capitaneum, vel per alium eius nomine: quamobrem dabit Maieſtas Regia literas contra tales, patentes, Vniuerſis quibus expedit Bannitionẽ publicando: et quibuslibet ſubditis mandando: vt tales bannitos capiant, et locorum Capitaneis dent. Fol. 5.

Ad idem.

SI vero non eſt poſſeſſionatus alijs bonis: tunc ipſa Citatio per ædictũ, contra ipſum, et contra ſuos complices, poſſit expendi.

Ad idem.

ET ſi comparuerit, in Termino primo: qui ſibi et omnibus ta-

m libus

libus debet eſſe peremptorius, et finalis, nullam habens dilationem: extunc in Vadio ſententietur. Et ſi habuerit bona aliqua: in eodem vadio recipiantur: et pro rebellione teneantur. Capiuntur autem: ſi non comparuerit, ſeu non comparuerint: tunc ipſe, et ſui complices, tanquam rebellis, Jurisq́ Regni violator, decernatur de Regno banniendus, proſcribendus, et capiendus: et ſolus ipſe Judex proſcribat, ſui Decreti prolatione mediante. et ibidem ſtatim proclametur, bannitus et proſcriptus capiendus: et non ſolum ipſe: ſed etiam ſui familiares, et alij, dantes ei auxilium, conſilium, et fauorem, et præſertim in domibus eũ conſeruantes, tales omnes ſunt proſcripti, captiuandi, et infames: ideoq́ capiendi. Contra quos literę dabuntur vniverſales patentes ante dictę, per territoria, et ad alios Capitaneos Regni porrigendę.

In aliquibus terris fit ſic, ex Conſuetudine.

PRimus Terminus differtur ſimplici infirmitate. Secundus vera infirmitate: et tertius etiam infirmitate, in hæc verba: Jacet, ſicut iacet. Et dum comparet ad reſpondendum, in Termino peremptorio: tunc citatus debet iurare, Quod vere fuit infirmus.

Ad idem.

ET ſi citato non recipitur Terminus infirmitate: et neq́ per ſe, neq́ per Procuratorem comparet in Judicio: tunc condemnatur in pœna Contumatię: et datur Miniſterialis in Jure Actori, ad auiſandum Reum: vt veniret ad alios Terminos, immediate celebrandos, et diceret: Quare ſuper Terminum aſtare permiſit. qui ſi non dixerit: iterum tunc condemnatur per Actorem, in toto, ſecundum Citationem: et Judicium decernit ſolutionem parti, ſub pœnis Judicialibus: videlicet ſub tribus Marcis, Actori in quatuor ſeptimanis.

Ad idem.

ITem, ſi non fecerit ſolutionem, in quatuor ſeptimanis: tunc ſcribitur contra citatum pœna ſex Marcarum. vt ſupra dictum eſt, in communi Terminorum conſeruatione.

Ad idem.

ITem ſimiliter alia pœna, in quatuor ſeptimanis: et in alijs quatuor

quatuor ſeptimanis ſimiliter. Itē ſi non curat ſatisfacere:tunc Concitatur ad ſatisfactionem Perlucris, et pœnis. et ſi in Termino non comparuerit:et nullam, per Actorem in proceſſu cauſę commiſſam,allegauerit nullitatem:tunc datur Miniſterialis de Iure, ad intromittendum in bona, in Perlucris, et Pœnis, ad Actorem pertinentibus:et Iudicium mittit ad pignorandum,pro medietate pœnarum,ad Iudicium pertinentium. Et ſi non admittit Intromiſſionem Reus: tunc Burgrabius vadit,et intromittit, receptis ſecum duobus Nobilibus, et Miniſteriali. Si vero Reus non admittit poſſeſſionem bonorum,ex Intromiſſione: tunc Capitaneus ſua in perſona vadit: et dat Intromiſſionē Actori in bona: et imponit vadium: mandans Reo:Vt Actorem in poſſeſſione,per eum aſſignata,non impediat: ſub vadio,per eū impoſito. Et totiens, quotiens Actor petit Intromiſſionem, totiens oſtendit literas adiudicatorias,ſibi per Iudicem et Subiudicem datas. et Capitaneus intromiſſum in poſſeſſione tueri tenetur. Si vero id non exequetur: tunc in eodem vadio, per eum in Reo impoſito,et Maieſtati Regię, et Actori ſuccumbet.

In alijs quibusdam terris,fit ſic etiam, ex Conſuetudine priuata.

PEr infirmitatem recipiuntur Termini:et Citatus iurat ſolus, ſine teſtibus: Quod fuit vere infirmus.et ſi Terminus nō differtur ſibi infirmitate: tunc Actor condemnat eum in Contumacia, pro primo. Et adcitatur literali Adcitatione,ad Citationem originalem: in Adcitatione inſertam: et in ſecundo Termino, ex Adcitatione ſimiliter condemnatur Reus, in pœna Contumacię, et adcitatur ſecundo ad Citationem originalem, et ad Adcitationem: et ſi non comparet: tunc condemnatur per Actorem in toto, ſecundum Citationem. Et decernit ſatisfactio, pro rebus citatis: et ſcribuntur pœnę. et proceditur ad finem ſic: vt in iſta immediate, ſeu proxima Conſuetudine eſt deſcriptum. Fol. 6.

Ad idem.

FIt etiam Terminus Pro maiori, qui nulli denegari debet: et pro primo, pro ſecundo, et tertio recipi poteſt. ſed recipiens huiusmodi Terminum, ad alia Iudicia Iudisis et Subiudicis, illius Iudicij, vbi dixit ſe Pro maiori habere actionem, Literam ad Iudicium portare debet: cum deſcriptione ſufficientis teſtimonij, de Iudicio altero, in quo Pro maiori habuit. Prout de hoc, in communi ſupradicta Terminorum Conſeruatione, eſt in-

formatio abundius exarata. Si enim in Litera teſtimoniali, non ſufficienter deſcriptum eſſet id, pro quo in alio egit Judicio: tunc cauſam iſtam perdet, prout ſupra ſcriptum eſt.

Ad idem.

ET licet eadem Maieſtas Regia, aliquarum terrarum priuatas deſcripſit Conſuetudines: tamen ſua Maieſtas, per modum conſilij, ſubditos hortatur vniuerſos: vt eam teneant et obſeruent inſtructionem, vbiq; terrarum. quam inſtructionem aſſumptam, æuoq; diuturniori continuatam, approbabit Lex ac Conſuetudo. Et tantum Maieſtas eadem Sereniſſima Domini noſtri Regis, de Terminorum Conſeruatione, ex Jurisperitis, et Vetuſtioribus Regni Priuilegijs, aſcripſit.

PROCVRATOR SEV PROCVRATORIVM.

Qui vult, Procuratore vtatur.

Ka. Mag. 1368. Fol. 10

QVia cuilibet ſua defenſio et tuitio (cum Juris ſit Naturalis) non eſt deneganda: ideoq; Statuimus: Quod in Judicijs noſtri Regni, quilibet homo, cuiuscunq; ſit ſtatus et conditionis, poteſt et debet habere ſuum Aduocatum, Procuratorem, vel Prolocutorem.

Ignaris et egentibus Procurator detur.

Kazim. in Nieſſowa 1454. Fol. 94.

SI quis vero in Judicio conſtitutus, rem debite ſuam proponere neſciuerit: aut in lingua impeditus fuerit: nec amicum, pro eo loqui volentem, poterit habere: Judicium ibi ſedens ex ſuo Officio, ſibi petenti Procuratorem idoneum deputare debebit.

Qui tamen velit, ſuam cauſam agat.

SIGiſmū. Cracouiæ 1543.

OMnis qui Procuratore careret, poterit ſuam cauſam coram Judicio exponere: vel controuerſiam, et defenſionem ſui facere: ſepoſitis atq; reiectis in partem, captiunculis pœnarum. quas captiones Judex permittere non debet: niſi hoc cuſtodire vt Juſticia vnicuiq; miniſtretur.

Mulieres in hoſpitio Procuratorem conſtituunt.

KAzimir. Viſlicię. 1368. Fol. 10.

VT dominarum habitatio, propter fragilitatem ſexus, a cœtibus virorum omnimode ſit diſtincta: et ne ad cauſas vocatę, premant

premant ſe in turmis et conuentibus maſculorum: ſanxit noſtra authoritas de præſenti: Vt ſi quę domina, ſiue virgo, citans aut citata, venerit ad Terminum ſibi præfixum: Iudex præſidens Iudicio, Officialem ſuum cum eius aduerſario, ad hoſpitium illius dominę, mittere teneatur. corã quo, actionẽ, ſiue defenſionẽ ſuę cauſę, Aduocato, vel ſuo Procuratori, cui placet, in toto delegabit.

Nec Spirituales etiam procurent, niſi cauſas proprias.

PEtitionibus Nuntiorum Terreſtrium permoti, et ad ſopienda odia, quę aduerſus Eccleſiaſticos viros, ob quorundam inſolentiam, apud Seculares excitari contingit, Statuimus: Vt Eccleſiaſtici viri, Beneficiati, aut Sacerdotes, non ſe immiſceant deinceps Iudicijs Secularibus: neqʒ cauſas procurent & promoueant, Seculariũ perſonarũ. neqʒ Officia Notariorũ, aut Vicenotariorũ, in Secularibus Iudicijs obeant. ad quę per Iudices Terreſtres nõ admittantur. Exceptis cauſis proprijs, aut aliarũ Spiritualium perſonarum. in quibus agendis procurandiſqʒ, liberam habeant vbiqʒ facultatem. SIGiſmũ. Petrico. 1 5 3 8. B 4.

Procuratorium Mandatum tribus groſſis venit.

ITem ne prædicti ſubditi noſtri, in Cancellaria noſtra à Notarijs plus iuſto grauentur, Decernimus: Quòd deinceps à Procuratorio, tantum tres groſſi accipiantur. SIGiſmũ. Petrico. 1 5 1 1. Fol. 16.

Inſufficiens Mandatarius punitur.

ITem aliquis manifeſtans ſe cum Procuratione, in Iudicio, ſi malum Procuratorium ſeu Procurationem habuerit: luit pœnã in Iudicio Terreſtri trium Marcarum: in Iure vero Caſtrenſi, ſex Scotos. quam ſolus ipſe Procurator ſoluet: non Principalis ſuus, alias, non ille à quo cauſam dicit. Conſuet. terrę Cra. Fol. 121.

Procuratores debent eſſe iurati: et aeſtimationes pecuniales in Citationibus, ſint moderatę.

PRocuratores mercenarij, qui mercede conducti hominũ cauſas in Iudicijs communiter procurant, ne amplius difficultates et comperendinationes in Iure facerent, debent eſſe iurati: Quia iniuſtas cauſas, neqʒ ſuſcipere, neqʒ eis conſulere, neqʒ illas promouere debent, in gratiã alicuius partis. Præterea ęſtimationes SIGiſmũ. Cracouię. 1 5 4 3.

pecuniales, quas pro iniurijs vel damnis in Citationibus ponunt, debent ita moderari, et ad eum valorem redigi, quanti dānum valet. ne ob hoc, probationibus et teſtibus homines grauarentur. Iudex autem, qui Iudicio præſidet, debet proſpicere et animaduertere in talem, et punire illum. ſicut eſt, de inordinatis Citationibus, Statuto deſcriptum. Quod ſi certò comperientur aliqui Procuratores, huius Statuti transgreſſores, et audaces: extunc debent per Iudicem ad Nos remitti. Quod ſi Decreto noſtro Regio, transgreſſionis Reus reperietur: extunc ei Officio procurandi, in omnibus Iudicijs noſtris Regalibus, Terreſtribus, Caſtreñ, inhiberi debet. Hoc autem intelligi debet, præter illos: qui conſanguinitatis, aut amicæ conſuetudinis Iure ducti, amicorum: necnon præter famulos, qui dominorum ſuorum cauſas procurarent: neqꝫ communiter in Iure cauſas dicerent. deniqꝫ præter illos: qui ipſimet ſuas proprias cauſas Iudicialiter agerent. Tales enim huic Statuto ſubdi non debent. Attamen Procuratores dominorum, tametſi domino aliquis eorum ſeruiat, et eius cauſas procuret, (ſi modò communiter Procuratoris Officium exerceat) eo non obſtante, tenebitur hoc Iusiurandum præſtare: et literas authenticas Iuramenti ſui, ab Iudicio Terreſtri accipiendas, habere. cum quibus literis, vbiqꝫ fides habebitur ei indubia.

Procuratores ſint diligentes, et fideles.

SIGiſmū. Auguſtus Petrico. 1548. EDicimus: ne cum inordinatis Citationibus et Actionibus, Procuratores ad Iudicium accedant. ſi volent pœnam Statuti euitare. Item vt vocati ſecundum Regeſtrū, præſto ſint. ſiquidem in vocandis perſonis, iuxta Regeſtrum nos conſeruabimus. Quod ſi quis vocatus abfuerit: condemnari permittetur. Etenim ſtudioſè extrahunt cauſas: vt non ſolum Iudices Prouinciales, verum etiam Regia Maieſtas, Aſſeſſoresqꝫ ipſius, non tum quando volebant, ſed quando Procuratoribus libebat, iudicabāt. Quocirca ſi quis Procurator negligentia vel nequitia, non controuertendo cum aduerſario, permitteret Principalem ſuū condemnari: is aūt Principalis tali damno affectus, eo nomine queritur: extūc ibidē corā Iudicio, vel in Comitijs adminiſtrabitur de eo Iuſticia: nō ſecus, atqꝫ de ſeruitore: etiā ſi fuerit poſſeſſionatus.

De poteſtate Procuratorum, in ciuilibus vel criminalibus cauſis. ſed Inſcriptiones excipiuntur.

Item,

ICem, antiquum Statutū æqua moderatione interpretantes, Statuimus: vt Procurator, ſiue poſſeſſionatus ſiue non poſſeſſionatus, habens ſufficiens Procuratorium, poſſit in Iudicijs cōparere: omniaqꝫ agere et exercere, quę ipſius Principalis cauſam vel cauſas, attinent ſeu tangunt: etiam partem Citatione verbali, alias Nadwornym, citare: et Iudicem Mouere: ac alia omnia facere, quę ad defenſionem cauſę pertinent. præter Inſcriptiones: quas nec nouas facere, nec de antiquis quietare, nec pecunias inſcriptas tollere poterit, ſine præſentia ſui Principalis, ſeu Actoris. SIGiſmū. Petrico. 1 5 1 1. Fol. 18.

PROFVGI.

Si quis praedo fugiat, praedonesue ſeruet: ac poſt redeat.

SAepius contingit, quòd quidam de militari proſapia procedentes, veluti prodigi honoris et famę ipſorum, furta ſiue latrocinia committentes, fiunt profugi noſtri Regni, ipſorum ſpontanea voluntate: ⁊ ſic occaſionem quærentes, mala committere non formidant: pro quibus in iram noſtrę indignationis incidunt. tandem de commiſſis furtis, et cæteris actibus malis, pœnitentia ducti, amicorum ſuorum interceſſione mediante, noſtram conſueuerunt implorare clementiam: et ſic noſtrę gratię de nouo reſtaurantur. Volumus itaqꝫ: Quòd licèt noſtra ira ſit dimiſſa eis, et pœnam nihilominus pro furtis, et damnis, viris bonis ⁊ iuſtis illatis, tenebuntur Iudicialiter reſpondere, et ſatisfacere: iuxta diffinitionem, per deputatum Iudicem factam. Et nihilominus tales infames reputamus: neqꝫ alijs Nobilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama et ſublimitate honoris poſſe adæquari. Statuimus etiam: illum qui occultè inſidiando inhabitatoribus Regni noſtri, fures, et profugos, aut prodigos ſeruat, eis hoſpitium præbet, et partitur cum eis rapta, et malè acquiſita, tales infames eſſe: impareſqꝫ viris probis ⁊ bonis reputari. Ka. Mag. Viſlicię 1 3 6 8. Fol. 26.

Sculteti et Kmethonis, à domino profugi, et quater ad Iudicium vocati, nec redeuntis, bona per dominum loci accipiantur. et quid faciendum ſit: ſi poſſeſſori Scultetię minetur.

CVm autem Scultetus et Kmetho, de agro ⁊ hæreditate ſua, abſqꝫ culpa domini fugerit: talis profugus debet per dominum, Wladiſl. IAGello, Fol. 46.

in Judicio maioꝛi ... ter, et ex ſuperabundante quartò, vt ad ſuam redeat hæreditatē, euocari: qui ſi non redierit, taliter vocatus: dominus villę, cum Proteſtatione, poterit ſuam hæreditatem per alium locare: Contumacia illius non obſtante. Et ſi is profugus, minas incuſſerit poſſeſſoꝛibus agroꝛum qualescū-qz: tenebitur dominus, ſub quo degerit requiſitus, Jus Polonicalę poſcentibus, cum eo miniſtrare. aliàs ille, ſub quo fuerit contradicens, pœnam Piątnadzieſta incurret, totiens quotiens contra hanc Conſtitutionem fecerit quoquo modo.

¶ De Kmethonibus pꝛofugis, Vide in Titulo KMETHO. Folio 141.

¶ Quibus pꝛofugis, ⁊ quomodo, Salui conductus dandi: Vide in Titulo SALVVS CONDVCTVS.

PVERI.

¶ Vide in Titulo MINORENNES. 158.

PVPILLI.

¶ Vide in Titu. MATERNALIA BONA. Fol. 154.

PRVSSIA.

Pax et Concoꝛdia, inter Wladiſlaum Regem Poloniæ, et Conradum de Jungingen: Magiſtrum Pꝛuſſię, Ratione finium regundoꝛum.

Fol. 132. IN nomine Sanctę et Indiuiduę Trinitatis, Amen. Frater Conradus, de Jungingen, Magiſter generalis Oꝛdinis Beatę Marię, hoſpitalis Jeroſolymitañ: de domo theutonica: Vniuerſis præſentibus et futuris, præſentium noticiam habituris, Salutem, et rei geſtę ad perpetuam memoꝛiam cognoſcere veritatem. Cùm auctoꝛ pacis, ad vnitatis et pacis ſpiritum, ſuis rigoꝛoſis mandatis quotidie nos inuitet: dignum arbitramur: vt inueteratę diſplicentię, guerrę, et offenſę, contra Sereniſſimum Pꝛincipem, et Dominū dñm Wladiſlaum Regem Polonię, ſupremum Ducem Lithuanię, et hæredem Ruſſię: ſuosq́z pꝛogenitores, quo ad Terras Lithuanię, et Pꝛuſſię, per nos noſtrum quoqz Oꝛdinem, intuitu oꝛthodoxę fidei, diutius exagitatę, in pacem perpetuam, remiſſionē, et concoꝛdiam committentur. ¶ Hinc eſt, quod nos de expreſſo

conſenſu

conſenſu compræceptorum noſtrorum, cum dicto Sereniſſ. Dño Wladiſlao, anno, die, et loco, infraſcriptis, certum terminum placitorū concorditer celebrauimus:ſuper pace,inter Nos et Terras Ordinis noſtri, ex vna, et ſupra dictum dominum Regem,et Terras ſuas,videlicet Litwaniam et Ruſſiam, parte ab altera: facienda perpetuo et firmanda,varijs præmiſſis tractatibus, tādem (vt ſequitur) concordauimus in hunc modū.

Magiſter Ordinis, de conſenſu conpręceptorū ſuorū iniuit concordiam cū Rege Polonię,p die &, tēpore hic expreſſit.

¶ Inprimis promiſimus, et præſentibus bona fide promittimus: quod exnunc et in antea tenebimus pacem inuiolabilem, et concordiam cum ſupra dicto Magnifico Domino Wladiſlao Rege Polonię, ſuis Catholicis hæredibus, et ſucceſſoribus, ac Prælatis et Eccleſijs, omnibus quoqꝫ Terris ſuis, per Litwaniam et Ruſſiam Terrarumqꝫ incolis,perpetuis tēporibus obſeruare.

Magiſter Ordinis ꝓmittit ſeruare perpetuā pacē cum Rege Polo.& ſuis ſucceſſoribus Chriſtifidelibus.

¶ Nec vnquam volumus et debebimus, aliquam ligam inire, aut facere, contra dictum Wladiſlaum,ſuos quoqꝫ Catholicos ſucceſſores Terrarū Litwanię,et Ruſſię,cum dominijs,aut alijs hominibus,⁊ rancore quolibet poſtpoſito : omnes et ſingulas iniurias nobis, et noſtris per ſe,vel per alios quomodolibet illatas, remittimus penitus et offenſas.

Magiſter Ordinis non debet cū aliquo inire ligā contra Regē Pol. & ſuos ſucceſſores Catholicos, in terris Litwaniæ & Ruſsiæ. iniuriæ & rācores etiā dimittūt.

¶ Inſuper Limites,et Terminos inter noſtros, et dicti Domini Regis Terras: videlicet, Litwanię et Ruſſię, diſtingui fecimus: et modis diſtinguimus infraſcriptis. Inprimis incipiendo in quadā Inſula Sawin, dicta vulgariter Sitta,in fluuio dicto Memla,habente in ſe Inſulam Romeyweider. Quę quidem Inſula tota apud Ordinem permanebit tēporibus affuturis: ab hinc directe progrediendo ad fluuium dictum Norueſſe, in decliuio ſeu villę continuę, ſub ſylua dicta Heyligenualth: Ab hinc dictum fluuiū ſequendo in medijs fluctibus, vſqꝫ ad Vyſuilten, aſcendendo ab hinc linealiter et directe eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda,iacentem in fluuio dicto A. et Roda vulgariter nuncupatum : ab iſto lapide, aſcendēdo ſuper ſtagnum dictum Sinarden: ab hinc directe eundo vſqꝫ ad viam vulgariter nuncupatam,Der Brengeliſcheweg, ab hinc directe vſqꝫ in Nouenrithen : ab hinc linealiter procedendo verſus finem,ſeu aciem mericę, dictę vulgariter Heyde, ad locum, vbi fons oritur : a dicto fontis ortu procedendo,per directum in ſolitudinem quandam, communiter Wiltniſſe dictam : vbi fluuius Egloſſe ortum habet:ab hinc directe eundo,per medium dictę ſolitudinis,vſqꝫ ad terminos et gades illorum, de Ploſzków: et hi omnes termini ſiti, ſunt verſus Liuoniam. Aſcendendo vero verſus Pruſſiam,termini ſubſcripti,per dictum Ordinem perpetuo, ſine quolibet contradictionis obſtaculo,habebuntur: In-

Limites & Termini inter terras ordinis Theutonici et terras Ruſſiæ & Litwaniæ, diſtinguūtur modo hic cōtento.

cipiendo

cipiendo a' ſupra dicta Inſula Sawin, in directum procedendo, vſq3 ad fluuium dictum Suppe, ab hinc procedendo ab locum ortus ſui: ab hinc progrediendo vſq3 ad fluuium, qui effluit a' lacu dicto Mothenſehe: et dicitur communiter Methenſky, ab hinc per deſcenſum fluuij, vſq3 in fluuium dictum Beber: deinde dictum fluuium ſequendo vſq3 ad miliare, prope fluuium, qui Nare dicitur: et ab hinc directe' eundo, vſq3 in dictum fluuium Nare.

Renūciat Magiſter & Ordo aiqs Terminis & omnib9 bonis ad Nouohrod pertinētibus.

¶ Cæterum pro nobis noſtro Ordine, omnibus noſtris ſucceſſoribus, renunciamus omni impetitione ⁊ Iure, quę in prædictis domini Regis Wladiſlai Terris, videlicet Litwanię et Ruſſię ſitis, terminos ſuperius expreſſos, verſus dictas Terras, habuimus, vel habere videbamur: inſuper Terrę et dominia, de magno Nouohroden, qualitercunq3 ſiue per nos: noſtrum Ordinem, aut per ſupra dictum Sereniſſimum dominum Wladiſlaum, aut per ſuos coniunctim, et diuiſim acquiſitę fuerint: vel aliás qualitercunq3 ad noſtrum Ordinem deuenerint, easdem ac eadem dictus Dominus Rex obtinebit: nec vnquam bona fide quominus easdem detineat impediemus.

Homines de Ruſsia, & Litwania, liberē mercari poſſint, abſq teloneis, in terris Magiſtri Ordinis.

¶ Præterea volumus: quod homines ſæpe dicti Domini Regis, et ſuorum ſucceſſorū in Terris Lithuanię et Ruſſię conſtituti, in omnibus Terris Ordinis, mercari et negotiari libere' valeant: abſq3 teloneis, alijſq3 exactionibus: quos etiam defendere tenebimur: ſicuti noſtros: ſaluis tamen teloneis, ab olim inſtitutis: ac quibuslibet edictis noſtris æditis, et ædendis, in Terris Ordinis quibus noſtri artantur, et dicti Domini Regis, ſuorumq3 ſucceſſorum homines per Lithuaniam, et Ruſſiam ſunt artati.

Ordo quandocunq cum Rege Pol. pro tpe exiſtēti in cōmuni expeditione fuerit, quoſcunq captiuauerit, ꝓ ſuis habebit.

¶ Item ordine noſtro in expeditione communi, cum prænominato Domino Rege, et ſuis ſucceſſoribus, et ipſorum hominibus, per Ruſſiam et Lithuaniam, exiſtente, quotquot ipſi captiuauerint, ſuos habeant vt captiuos.

Exceſſus per homines Regis qualitercunq perpetratos Capit. exercitus iudicabit.

¶ Exceſſus quoq3 per dicti Domini Regis, ſuorumq3 ſucceſſorum homines in prædictis Terris, qualitercunq3 commiſſos, Capitaneus exercitus eorundem, eoſdem libere' iudicabit.

Exceſſus per homines hinc inde cōmuniter cōmiſſi, ꝑ Capitan. vtriuſq exercitus iudicandi.

¶ Exceſſus verò communes per vtriusq3 exercitus homines commiſſos, Capitanei vtriusq3 exercitus, ſimul et communiter iudicabunt.

Armigeri Milites, vaſſalli, & aliās quicūq homo, in damnū Regū, non ꝑmittentur tranſire ꝑ ťras Ordinis.

¶ Nullos inſuper armigeros, dominos, milites, vaſallos, vel alterius cuiuscunq3 generis homines, etiam ſi Chriſtifideles fuerint, in damnum ſeu præiudicium, dicti Magnifici Domini Wladiſlai, aut ſuorum, vnquam per Terras noſtras, ſcienter ire permittemus: ſed impediemus et prohibebimus iuxta poſſe. ¶ Deniq3 omnes proſcriptos, ſeu bannitos, de ſupra dictis Terris, præfati Domini Regis, non recipiemus

ad Terras

ad Terras noſtras: maxime qui in ſui vindictam, homicidia vel incendia, eiusdem Domini Regis vel ſuorum ſucceſſorum, hominibus in præmiſſis Terris Lithuanię cōminantur, et Ruſſię.

¶ Præterea per Terras dicti Domini Regis, ſuorumq́; ſucceſſorum Catholicorum, videlicet Lithuanię et Ruſſię, contra quoscunq; nunquam traducemus exercitum, aut traducere per quemcunq; faciemus, niſi expreſſe fuerit de voluntate dicti Domini Regis, ſuorumq́; ſucceſſorum: qua obtenta damnum nequaquam ipſis, ac ipſorum hominibus inferemus. ¶ Præterea Promittimus: quòd nullos fratres, et conſanguineos ipſius Domini Regis fugitiuos, ſeu alios quoscunq; erroneos, per quos Dominus Rex et Regnū Polonię, ac Terrę Lithuanię et Ruſſię poſſent moleſtari, durante pace, debebimus ad Terras noſtras recipere vel fouere. ¶ Omnia verò ſingula præmiſſa, in articulis præmiſſis, et eorum quolibet contenta, bona fide promittimus, pro nobis totoq́; ordine noſtro, firmiter atq; inuiolabiliter obſeruare: nec vnquam contraueniemus, aut contrauenientes procurabimus per quoscunq;, arte, ratione, ingenio, de Iure vel de facto: conſilio, vel auxilio, publice vel occulte. ¶ In quorum omnium euidens teſtimonium, et fidem, de et ſuper omnibus præmiſſis, præſentes literas noſtri maioris Sigilli, munimine mandauimus communiri. Datum in fluuio dicto Wiſtá, prope Caſtrum Ráciąż dioceſis Wladiſlau. feria quinta proxima ante feſtum Sanctę Trinitatis. Anno Domini M. CCCC.iiij. Harum rerum teſtes ſunt, Reuerendi in Chriſto patres et Domini, Dominus Arnoldus Epiſcopus Culmeñ. et Dominus Ioannes Epiſcopus Pomezanieñ. ac honorabiles et Religioſi viri fratres Ordo et Commendatores.

De Reg. Pol. banniti p Magiſtrum in ſuis terris ne foueantur.

Per terras Ruſſię & Litwan. CAtholicorū Magiſter Ordinis non traducet exercitū cōtra quęcūq; abſq; cōſenſu Regio.

Sanguine iūcti Regi fugientes ad terras Ordinis p quos Regnū poſſet moleſtari nō debēt ab ordine ſuſcipi & foueri.

Magiſter Ordinis pro ſe & pro toto Ordine pmittit omnia ſupra dicta ſeruare.

Muniunt literę maiori Sigillo Magiſtri Ordinis.

Priuilegium pacis et concordię, per Wladiſlaum Jagellonis, tunc Polonię et poſtea Vngarię Regem, in Brzéſćie Cuiauię factę, cum Paulo de Rusdorff, Magiſtro Pruſſię: quę facta erat Anno Do. 1436. Praeſentibus Magno Duce Litwanię Sigiſm. eiusq; filio Michaële. Item Ducibus, Stolpenſi, et Mazouię, et vniuerſis de Regno, et de Magno Ducatu Litwanię Praelatis, Baronibus, et Conſiliariis, in fine Priuilegii ſubſcriptis. quod ſic ſequitur.

In no-

IN nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam: Conuenit actus hominum, qui vetuſtate cadũt, et ſucceſſu temporis in obliuionem vertuntur, ſolidis ſcripturarum et teſtium fundamentis commendare: in quorum cuſtodia nullis marceſcunt temporibus: ſed ſemper iugis perhẽnatione memoriȩ incommutabiles ſeruantur. Proinde nos Wladiſlaus Dei gratia Rex Poloniȩ, necnon Terrarum Cracouiȩ, Sandomiriȩ, Siradiȩ, Lanciciȩ, Cuiauiȩ, Lithuaniȩ Princeps ſupremus: Pomeraniȩ, Ruſſiȩ. etc. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis præſentibus et futuris noticiam præſentium habituris: Quomodo cum diuini diſpenſatione conſilij, huius Regni recepimus gubernacula: ad hoc quoq; tantum in Terris obtinuimus principatum: vt propenſiori cura, et vigilantia noſtra, ſemper ſtudia extendamus: per quȩ pacis deſideranda tranquillitas inter Chriſti fideles (ex quorum diſcordia, non ſolum Terrarũ et Vrbiũ, ſed Prouinciarũ atq; Regnorũ reſultant excidia: prout in plerisq; lugenda atq; calamitoſa exempla mortalibus exhibent argumẽta) procurari queant et procurata auctore pacis, de throno ſuȩ ineffabilis Maieſtatis, atq; potẽtiȩ cõcludi, et medijs ſalutaribus ſtabiliri ac extolli fœlicibus incrementis. ¶ Et attendentes, quòd non niſi in pace pacis opifex Deus perfecte coli valeat: et ea nihil in mundo exoptari poſſit precioſius, aut deſiderabilius concupiſci. Hinc eſt quòd nos non absq; interna compaſſione, et graui cordis amaritudine recenſentes: quot et quanta mala ex guerris et diſſenſionibus procedant: quotq; ex contentionibus et bellis, ſi ea mortales agant, odia hominum, non ſine etiam animarum et æternȩ ſalutis diſpẽdijs, ac excidijs Ciuitatum Prouinciarumq; et Terrarum ac in illis degentium interitus ſubſequantur. Diuinus deperit cultus: et ſanguinis effuſio oritur. Cumq; talium diſcordiȩ atq; bella: nõ ſolum ſe ſuosq;, ſed etiam alios plurimos tractura ſunt veriſimiliter in præcipicium et ruinam. ¶ Propterea ſupremis affectibus exoptantes, vt non creſcant iurgia: ſed iuxta magiſtram bonorum omnium charitatem, (quȩ nihil ſapit extraneũ, nil aſperum, nil confuſum, imo propria virtute nutrit concordiam, diſſociatos iungit, pacem et vnitatem conſolidat.) Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, et Beatȩ Mariȩ Virginis Glorioſȩ, totiusq; Jerarchiȩ cœleſtis, propagationem fidei, cultum iuſticiȩ, et religionis Chriſtianȩ ſalutiferum incrementum, à guerris deflendis, excidijs, diſplicentijs, odijs, rancoribus, et offenſis, inter nos, Wladiſlaum Regem Pol. etc. Sigiſmundum Magnũ

Pax qua nihil præcioſius eſt commendaf.

CHARitatis cõmendatio.

Ducem

Ducem Lithuanię etc. prædictos : et Inclitum Kazimirum germanum noſtrum Semouitum Kazimirum: Wladiſlaum, Boleſlaum Mazouię, ac Boguſlaum Stolpeñ. et Pomeranię Duces, Regum Pol. Terras'qꝫ noſtras Magni Ducatus Lithuanię, Ruſſię, Mazouię, Stolpeñ. et Woiewodam Moldauię: et alia dominia nobis ſubiecta ex vna: et Magnificum ac Religioſum dominũ Paulum de Ruſzdorff Ordinis Beatę Marię Theutonicorum Jeroſolymitani, et Ordinem ſuum ac Terras eiusdẽ Ordinis, Pruſſię, Almanię, Liuonię, et alias omnes ei ſubiectas parte ex altera: nouiſſime grauí offenſione, et iactura exortas, noſtrę mentis propoſitum retrahere decreuimus: et ea quę durantibus huiusmodi controuerſiarum et guerrarum turbinibus, circa bonum Reipub. ſunt diruta et deſtructa, per pacis integritatem ad ſtatum cupieñ. reducere quietum et tranquillum: cum eisdem Magiſtro, fratribus, et Ordine ipſius Terris Pruſſię, Almanię, et Liuonię ſubditis, et ſequacibus eorundem, perpetuę pacis, et inuiolabilis fœderis vnionem: elegimus, aſſumpſimus, ſuſcepimus: et iniuimus, eligimus'qꝫ, ſuſcipimus, aſſumimus, et inimus tenore præſentium mediante omni tempore perpetue duraturam. Quam ſub fide et honore ac iuramentis corporaliter præſtitis: ſine dolo et fraude Promittimus vigore præſentium obſeruare. et vt ipſa vnio cum tanta deliberatione et maturitate concepta, ad firmum et conſtantem ordinem iugiter obſeruandum reducatur: ipſam per articulos infraſcriptos omnino duximus regulandum.

Diſſenſiões & controuerſię inter Regẽ & Magiſtrũ Pruſſię ſopiendę.

¶ Inprimis quòd inter nos Regem, Magnum Ducẽ, et Duces prædictos, Regnum Polonię, Magnum Ducatum, et Terras Lithuanie, Samogitarum, Ruſſię, Mazouię, Stolpeñ. et Woiewodam Moldauię, et aliorum dominiorum et ſubditorum noſtrorum ab vna: et prædictum Magiſtrum generalem et Ordinem, Terras et ſubditos ipſius, tam in Pruſſia Almania, quàm Liuonia et noua Marchia, parte ex altera: omnes diſſenſiones, controuerſię et damna inter partes hincinde facta, dimiſſa et totaliter ſopita debent eſſe: nec illorum de cætero aliqua mentio, aut memoria, et ſignanter in querelis, aut in detractionem Partium, coram quibuscunqꝫ perſonis habeatur aut fiat. Sed nec vna Partium ad infamiam alterius Partis ſuggeret, cõſentiet, auxilium dabit, et fauorem, publice vel occulte: et quantum in ea Parte fuerit, dilationes et detractiones huiusmodi fieri non admittet, ſed potius prohibebit.

De damnis refarciẽdis, & decimis Prælatis Polonię per Magiſtrũ ſoluendis.

¶ Item quòd omnia bona Eccleſiarum, Gnezneñ. Wladiſlauieñ. Ploceñ. et Poznañ. Prælatorum, Abbatum, Monaſteriorum, Conuentuum, et aliarum qua-

rumcunq; perſonarum Secularium et Religioſarum: quę ſunt in Terris Ordinis prædicti ſituata, debent circa Jura omnia, tā Eccleſiaſtica quàm Secularia, et omnes aliquas conſuetudines, quæſtus, decimas, caſtra, villas, prædia, curias, et alias vtilitates, emolumenta & prouentus, quibuscunq; nominibus nuncupentur, conſeruari: nec aliquibus nouis conſuetudinibus, ſeruitiis et oneribus aggrauari. Quodq; eadem bona non alienentur, nec pro eorum alienatione inſtetur per partes, ſine conſenſu Prælatorum Spiritualium. Omnes autem cenſus, decimas, prouētus, et alias obuentiones qualescunq; in Terris Ordinis conſiſteñ quos et quas Magiſter et Ordo, Reuerendiſſimis in Chriſto patribus Dominis, Archiepiſc. Gnezueñ. Wladiſlauienſi, et Ploceñ. Epiſcopis, alijsq; Prælatis Secularibus et Regularibus Regni Polonię, per biennium ſubleuauerunt: plenè et integrè reſtituant, et reſtitui faciant. medietatem infra hinc ad feſtum Purificationis Marię, reliquā verò ad feſtum Paſchę proximè affuturum in Ciuitate Thorunceñ. quittationibus de ſolutione a præfatis Prælatis receptis. et quòd bona et decimę Reuerend. patris domini Wladiſlai Epiſcopi Wladiſlau. nouiter et quomodolibet areſtata relaxentur. ¶ Jtem vt omnis ſuſpicio et hoſtilis reſpectus hinc inde inter nos et partem Magiſtri generalis et Ordinis ſui in toto euellantur: Volumus: quod ligę, confœderationes, et Jnſcriptiones, quæcunq; ſunt vel fuerunt inter Magiſtrum generalem, præceptores per Almaniam, et Liuoniam et Ordinem ipſorum, Prælatos, Nobiles, Ciues, et ſubditos ipſorum, cum Duce Boleſlao aliàs Swidrygal, Prælatis, Ducibus, Boiaris, et ſubditis Terrarum Lithuanię, Samogitię et Ruſſię factę, debent eſſe caſſę, inanes, irritę, et in nihilum redactę. Jpſiq; Magiſter et Ordo, Prælati, Nobiles, Ciues et ſubditi ipſorum, debent præfatum Ducem Swidrigal, deſerere et dimittere perpetuis temporibus: et nunquam eidem aut alteri cuicunq; Magno Duci Lithuanię et Ruſſię auxilia et conſilia contra nos et ſucceſſores noſtros, et Regnum noſtrum, ac etiam præclarum Principem Dominum Sigiſmundum Magnum Ducem Lithuanię modernū, Magnūq; Ducatū Lithuanię præſtabunt: nec aliquas ligas, ſuggeſtiones, et confœderationes in damnum noſtrum, aut Regni facient in perpetuum cum eisdem: imò nec aliquem alium tenere et reputare debent pro Magno Duce Lithuanię et Ruſſię: niſi qui cum noſtro conſenſu, et Regio (quemadmodum præfatus Dux Magnus Sigismundus modernus eſt electus, iuxta diſpoſitionem dudum factā inter Re-

De nō ferendis ſuppetijs & auxilijs cōtra Regnum Boleſlao Swidrygal.

inter Regnum Poloniæ, et Terras Lithuaniæ (electus ſit et poſitus in Ducatum: nec etiã permittent ipſum Swidrygal deterris ſeu per terras et dominia Ordinis, ipſorũ damna aut impedimenta Regno Coronæ noſtris, Ducatui Magno Lithuaniæ, et Ducatibus prædictis inferre nec ipſum publice, vel occulte, per ſe vel ſubmiſſas perſonas iuuare aut ſubleuare quouismodo.

De non ferendo auxilio ꝑ Polonos cõtra Magiſtrũ.

¶ Item vt huiusmodi pacem perpetuam et concordiam ſub certiori attẽtionis firmitate et robore cuſtodiamus et ſeruemus, Promittimus, ſine dolo et fraude, ſub fide et honore ac onere præſtiti iuramenti: Quod ad nullius hominis viuẽtis requiſitionẽ inductionem, ſuggeſtionem, perſuaſionem vel mandatum, etiam quacunqꝫ dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, vel Regali, aut cuiuscunqꝫ congregationis legitimæ, perſonarum Eccleſiaſticarum vel Secularium, debebimus vel poterimus contrauenire ipſis in parte, vel in toto, expreſſe, manifeſte, vel occulte, per ſe vel alium ſeu alias quascunqꝫ perſonas ſubmiſſas Spirituales vel Seculares: neqꝫ eas taliter aut quocunqꝫ modo violare: etiam ſi modernus Imperator, aut ſucceſſores ſui Imperatores perſonaliter cum exercitu contra Magiſtrum et Ordinem ſe mouerent, non debemus ei nec ſucceſſores noſtri aſſiſtere ope, conſilio, auxilio vel fauore. ¶ Item quod medius fluuius Drwanicá ſit limes inter Regnum noſtrum et Terras Ordinis: nec fiat in eodem fluuio aliquod molendinum in limitibus et rippis cõmunibus. ¶ Et præcipue in loco Lubicz dicto, in quo alia factum fuerat: ſic quod idem fluuius ſuum antiquum meatum habeat: quodqꝫ reſiduum aggeris vna cum ponte maneat, ſine omni clauſura diurna et nocturna pro ſtrata publica, nec nouum ibidem molendinum deinceps erigatur. ¶ Quo per deſcenſum intrante flumen Wiſtá, iterum deſcendendo per Wiſtám inferius, ipſe medius fluuius Viſtá erit iterum limes inter Regnum Poloniæ, et Terras Magiſtri et Ordinis Pruſſiæ: cum omnibus ſuis Inſulis, piſcaturis, Iuribus, et obuentionibus vniuerſis, nullis excluſis penitus et exceptis: vsqꝫquo ipſa medietas prædicti fluuij Wiſtá tanget locum limitum: quem quondam Sereniſſimus Princeps Dominus Kazimirus diuæ memoriæ Rex Poloniæ, cũ Magiſtro Pruſſiæ, dicto Duſzmár, inter Terras Bidgoſtień. et Pomeraniæ certis Literis, et ſignis notabilibus limitauit, deſcripſit, et diſtinxit. ¶ Caſtro Jaſieniec in Terris Ordinis remanente. ¶ Ita tamen quod Caſtrum Nieſzowa, cum territorio ſuo et Villis Murzynowo, Orlowo, Nowawicś, et aliῗs villulis, molendinis, et vſibus ad dictum Caſtrum, et ter-

Drwanicá medius fluuius limes inter Regnũ et Terras Ordinis.

In loco Lubicz non ſit molendinum.

Medium Viſlæ limes inter Reg. Pol. & Terras Ordinis vbi Bruwanicza influit deſcendẽdo per Villam.

Caſtrũ Iaſyeniec pro ordine.

Nieſzowa Caſtrũ cũ Villis Murzynowo Orlowo, Nowawies ꝑ Regno.

n ij ritorium,

ritorium, cum omnibus Caſtri territorijs, ac Villarum prædictarum Borris, ſyluis et vtilitatibus: aquis quoqȝ et earum decurſibus, cum pleno et totali dominio: ac cum medietate nauigij in flumine Wiſlá, et eius prouentibus et Inſulis, ac piſcaturis: Juribus, libertatibus omnibus et ſingulis ad ipſa ſpectantibus ab antiquo, nullo penitus alicui præter nos, et Coronam Regni Poloniæ, Jure in eiſdem Caſtro et territorio ac Villis reſeruato, remaneat circa nos, et Coronã Regni Poloniæ perpetue et in æuũ.

De redimendis Iuribus p Regem iuxta taxã antiquã. ¶ Sic tamẽ quod nulli ſubditorum ſaluo cenſu debito, et ſolui conſueto, per hanc ceſſionem in Juribus ipſorum, in Inſulis, et molendinis præiudicium generetur. Et ſi nos in Juribus ipſorum ipſos tollerare noluerimus: extunc licitum ſit nobis iuxta antiquam taxam, prout ab antiquo inter ſe vendere conſueuerũt huiuſmodi Jura comparere et ſoluere: quemadmodum Sereniſſimus Princeps diuæ memoriæ Dominus Wladiſlaus genitor noſter chariſſimus, et Corona Poloniæ pacifice et quiete tenuit: a tempore concordiæ circa locum Melno iacentem, in Terris Ordinis, inter Caſtra Rádzyñ, et Regeżno, circa flumen Oſſa, die ſancti Staniſlai Epiſcopi et martyris, de menſe Septembri factæ, ad receptionem et occupationem eorundem per Magiſtrum et Ordinem de anno domini 1 4 3 1. attemptatam.

De tranſitu Mercatorũ libero in Terras ordinis. ¶ Specialiter addito et expreſſo: quod omnibus hominibus, et Mercatoribus cum quibuscunqȝ rebus, cuiuscunqȝ generis precij, vel valoris exiſtant proficiſcentibus, liberum ſit vendere huiuſmodi res ſeu merces abſqȝ impedimento et compulſa, et ſtare ſiue manere cum eis, aut eas in Ciuitate Nieſzowa locanda conſeruare, vel tranſire cum eis quo placebit, ſiue per terrã: ſiue per fluuiũ Wiſlá infra vel ſupra vel in Thorun, aut alia loca in Terris Ordinis conſtituta. Jtẽ incipiendo ab eo loco, in quo prædicti limites per Dñm Kazimirum Regem Poloniæ, et Magiſtrum Pruſſiæ facti, et in eorundem Literis expreſſi terminantur et deſinunt in procedẽdo vlterius: vſqȝ ad introitum fluminis Notheſz ſiue Birzuennik obſeruabimus iſtum modum et ordinem.

De cõcordia ſuper limitib⁹ tenenda. ¶ Quod ſi de prædictis limitibus poterint bonæ famæ tres homines pro parte noſtra et Coronæ, et tres pro parte Magiſtri et Ordinis electi, viſis vtriusqȝ Partis Literis, Juribus, et poſſeſſionibus, et alijs legitimis documẽtis concordare ſtabunt limites taliter cõcordati.

De ſortibus mittendis ſuper limitibus. ¶ Vbi autem non poſſent electi illi homines boni concordare, extunc ſortes ab vtraqȝ parte mittantur: quamcunqȝ autem partem ſors contigerit, ſic emiſſa: pars reliqua, quam ſors ipſa non tetigit, debet ſex perſonas quas placebit de parte prædicta eligere,

quæ per

quę perſone ſic electę: poſtquam iuramento corporali limites inter Partes prædictas,ſic de limitibus diſcrepātibus firmauerint limites illi, ſic iuramento firmati, pro ſignis et limitibus inter Regnum Polonię et nouę Marchię perpetue remanebunt. Teſtes autem illius Partis cui ſortes aduenerunt, in proceſſu limitum prædictorum Caſtra. Ciuitates Partiū prædictarum ex hac ſortium acceſſione non attingent nec mouebunt : aut pro ſua parte aliqualiter vendicabunt: ſed Partes ſuperius expreſſę Caſtra, Ciuitates ab antiquo tentas, abſqz impedimento ſortium obtinebunt. ¶ Ita tamen quod pons in fluuio Dráwá circa Odczeth cum libero tranſitu perpetuò manebit.hoc addito:quòd ſi in parte Magiſtri ſeu Ordinis ceſſerit, et in eius ſtructura negligētia cōmiſſa fuerit, licitum ſit nobis aut Capitaneis noſtris: huiuſmodi pontē nouū conſtruere,et antiquum reformare:quotiens fuerit opportunum. ¶ Et ne in poſterū de huiuſmodi perſonis ⁊ teſtibus ſupra ſcriptis aliqua difficultas oriatur,nos Reuerend.in Chriſto patrē D.Frāciſcū Epi.Varmień.et honorabiles ac religioſum Wolff de Sauſzenn cōmendatorē in Oſtrorode,et ſtrenuū Joannē de Sayſen pro huiuſmodi Cōpoſitoribus,et honorabilē ac religioſum Conradū de Erbinghawſchen, Hermanū Reuſſop Toruń. Hēricum Forrothdaneń. Proconſules: cū ſupraſcriptis,Epiſcopo Cōmendatore,et Joanne,pro teſtibus(in caſu, quo ſors Magiſtrum et Ordinem tetigerit) duximus nominandos et eligendos: qui ad faciendum præmiſſa cum noſtris, per Magiſtrum et Ordinem nominatis et electis,conueniant noſtri in Bydgoſtiam,ex parte Ordinis in Swece, in Craſtino Natiuitatis Marię proxime venturo, aliunde huiuſmodi limites ſicut præmittitur diſtinguendos,vlterius proceſſuri. ¶ Poſtquā autem ventum fuerit per limites prædictos, ſic vt præmittitur diſtinctos iuramento,quando limes ille fluuium Noteſz et Birzuennik inſiliet,ipſe fluuius Birzuēnik medius erit limes perpetuus inter Regnū Pol.et Terrā nouę Marchię: et iterū vbi Birzuennik cum Noteſz cōfluit,medius fluuius Noteſz erit limes: ita quòd Ordo et ſubditi eius,ipſum flumen aſcendēdo dimidiū miliare,et deſcendendo ſimiliter mediū miliare,ac verſꝰ Regnū dimidiū miliare pro paſcuis pecorum, et pecudum quorūcunqz, ac pro receptione argillę,calcis,lapidū,lignorum,tam pro igne quā ædificijs Caſtri et Oppidi liberum habeant vſufructum: et ſimiliter homines et ſubditi Regni ⁊ Coronę,dominio ⁊ proprietate apud Regnum noſtrum remanentibus. ¶ Teloneum autem aquaticum et Terreſtre cum ponte et ipſius ſtructura, ſecundum antiquam

De ſex perſonis Iuraturis, ſup limitibus ꝓ parte, quā ſors nō tāgit.

De ponte in fluuio Draua perRegem reſtaurādo,Magiſtro negligente.

De cōpoſitoribus & teſtibus caſu quo ſors Magiſtrū & Ordinē tetigerit.

De limite in medio fluminis Byrzuennik et Noteſz perpetuo in Regnū et terram Nouę Marchię.

De Theloneo & ponte pro Magiſtro & Ordine.

tiquam conſuetudinem absqz ampliori augmento prædicti telo- nei, apud Ordinem remanebunt. ¶ Piſcaturam etiam præfa- tus Ordo ſolus liberam in eodē flumine Birzuennik ſeu Noteſz, aſcendendo et deſcendendo vt præmittitur per medium miliare, á ponte qui ducit verſus Poloniam, obtinebit: eo ſaluo quod Vil- la Trzebieſzów in ſuis limitibus piſcandi liberam habeat facul- tatem. ¶ Hoc adiecto quód in eodem dimidio miliari aſcendē- do & deſcendendo fluuium Birzuennik, et etiam verſus Regnum ſimiliter per medium miliare, aliquod fortalicium non erigatur.

De piſcatura libera per medium miliare ſupra & infrá.

De nō erigē- do aliquo for talitio in Birz- uennik.

¶ Item poſtquám ventum fuerit ad limites, per aquam, vbi fluuius Birzuennik ſiue Noteſz taliter procedendo inferius, vt ſu- pra dictum eſt, verſus Lanczberg ſuper differentiam ibidem ex op- poſito prædicti Oppidi conſurgente, pars vtraqz, videlicet Nos et Magiſter ac Ordo elegimus nobis pro Judice Reuerendiſſi- mum in Chriſto patrem Dominum Chriſtoferum, Epiſcopum Lubuczeñ. in quem Partes ipſę de alto et de baſſo compromittēt: et ad feſtum ſanctę Trinitatis proximū ibidem circa Lanczberg adducent, et productis coram eo Juribus et probationibus legit- timis in Termino ſeu Terminis competentibus ab vtraqz parte laudum, & pronunciationem, quam vſus conſilio ſapientum ſuper omnibus differētijs inter Regnum & Oppidū prędictum Lancz- berg tulerit, ambę Partes huiusmodi ſententiam ſuſcipere, lau- dare, emologare, et ſeruare ſub fidei puritate tenebuntur.

De Epiſcopo Lubuceñ. pro iudice per. v- tramq; partē eligendo.

¶ Vo- lumus etiam et Decernimus per præſentes: quód teloneum et de- poſitum vulgariter et ablata, Magiſter et Ordo reſtituere tene- atur. ¶ Et ſi aliquis ſubditorum, de Terris aut dominijs no- ſtris vellet ad Terras Ordinis ratione incolatus ſe transferre, licite poterit: et liberé recedere: abſqz quouis impedimento aut areſto perſonę: et bona ſua vendere, aut de eis diſponere iuxta beneplacitum liberę voluntatis. pari modo volumus de bonis in Terris Magiſtri et Ordinis ablatis ſeu occupatis obſeruari.

De Theloneo per Magiſtrū ablato & ordinem reſtituendo.

De libero trā- ſitu icolarum hinc inde faciēndó pro placito.

¶ Item omnes coadiutores et adhærentes, qui in fauore no- ſtri et Regni noſtri Polonię coadiutorum et ſubditorum noſtro- rum, Magiſtrum et Ordinem Pruſſię diffidarunt, ab omni im- petitione Magiſtri et Ordinis prædicti ſint liberi & ſoluti.

De coadiutoribus Magiſtrū diffidantibus libere mittendis.

¶ Itē omnes apoſtatę Ordinis prædicti in Regno noſtro et Terris Li- thuanię, Samogitarum, Mazouię, Ruſſię, et Stolpeñ. et alijs dominijs Regni noſtri & Terrarum prædictarum commorantes, ne diutius in ſuis peccatis tollerentur, de Regno noſtro et do- minijs noſtris prædictis, per nos et Officiales noſtros exire cō- pellantur: et deinceps hi et alij in eiſdem nullatenus foueantur.

De Apoſtatis á Regno Polonię pellēdis.

Item

¶ Item quod nullus Mercator, ſeu alius homo cuiuscunqȝ conditionis exiſtat, aut bona ipſius propter delictum ſeu debitū alterius areſtetur, moleſtetur, vel turbetur, nec etiam captiuetur. ¶ Item ſi vectores et aurigę bona ſeu merces Mercatorum pro precio ducentes telonea ſeu loca datiarum prætererint, ipſi duntaxat in rebus et equis ſuis proprijs puniantur: et quod propterea bona Mercatorum, non debent occupari nec detineri.

De non arreſtandis Mercatoribus ratione culpę alienę.

De pœna vectorū telonea non ſoluētiū.

¶ Item ſylua Bābſko circa Fredelanth in diſtrictu Nakleñ. impignorata Ordini pro certa ſumma redimi poterat, per impignorantem vel per Regnum, ſoluta ſumma Ordini, pro qua extat obligata, et in Literis deſuper confectis continetur. ¶ Itē datio ſiue exactio dicta Funthómczol, ſuper qua priſcis temporibus et hactenus, controuerſia inter Magiſtrum et Ordinem ac Mercatores Terrarum Polonię, Magni Ducatus Lithuanię, ⁊ Ducatuum prædictorum vertebatur, et pendebat ex certis cauſis indeciſa, talem ponimus ordinem. Quod Mercatores Regni Ducatus Magni et Ducatuum prædictorum, præter alia quæcunqȝ grauamina et ſolutiones in poſterum imponendas quibuscunqȝ nominibus nuncupentur, reſpondeant Ordini de eadem duntaxat, ſi aliquando contigerit ipſos cum bonis ſuis in nauibus proprijs nauigare vltra mare. ¶ Ita tamen, quod ſi Ciuitates maritimę libertate et abſolutę via Iuris fuerint ab eadem, quod Ciues, Mercatores et indigenę Regni et Terrarum Polonię, Lithuanię, Mazouię, Ruſſię, à ſolutione huiusmodi ſint ſimiliter liberi et excepti. ¶ Et illa omnia quę ab eis à tempore, quo pręſens pax perpetua eſt firmata, ratione huiusmodi exactiōis ſunt recepta, integraliter reſtituantur per Ordinem prædictum, Mercatoribus Regni, Ducatus Magni, et Ducatuum prædictorum, viceuerſa, abſqȝ recuſatione et renitentia: qualicunqȝ interruptione, conſuetudine, præſcriptione, et diuturnitate nō obſtantibus. Si vero per concordiā extincta fuerit, ad reſtitutionē receptorū minime teneantur. Alię aūt oēs ⁊ ſingulę exactiones, quibuscūqȝ vocitētur nominibus, à Mercatoribus Terrarū Regno Polonię, Ducatui Magno Lithuanię, et Ducatibus prædictis ſubiectarū, vt præfertur indigenis, in Terris Magiſtro et Ordini ſubiectis. ¶ Et ſpecialiter exactio quędā dicta Lobegal ⁊ Firken nullatenus de cætero exigatur. ¶ Nec nos Rex Dux Magnus Lithuanię, Duces Mazouię, et Stolpeñ. imponemus aliquod nouum thelonium in grauamen et præiudicium duntaxat ſubditorum Ordinis prædicti, et ſi quod nouum eſt impoſitum in Terris noſtris et Ducatibus prædictis à tempore concordię circa locum Melno

De ſylua Babſco redimēda per Regnum vel impignorantem.

Exactio Funtomczol per Mercatores ſoluenda.

Si Ciuitates maritimę à teloneo liberę ſint, Mercatores Regni Polonię eadem libertate potiantur.

De reſtitutione perceptorum Mercatoribus facienda vel non.

De exactione Lobegal & firken nō exigenda.

De Theloneī noui in Regno Polonię non inſtitutione.

 factę,

factę, omnino deponatur. Teloneis et depoſitis antiquis ſemper

Telonea antiqua ſalua permaneant.

ſaluis. ¶ Item cum medietas nauigij circa Thorun ſupra dicti, cum medietate pecuniarum de ipſo prouenientium nobis vigore prius habitę et præſentis concordię, in perpetuum hæredibus

De collectore ex vtraque parte eligendo annuatim vicibus alternatis.

et ſucceſſoribus noſtris debeatur. ¶ de collectore pecuniarum ex ipſo ſic inter nos exiſtit conuentũ, ordinatũ, et concluſum: quòd is qui per nos et ſucceſſores noſtros ad ea fuerit deputatus conueniat cum Commendatore Thorunen. pro tempore exiſtenti: Vno anno in oppido Thorun, et alio in Nieſzowa: et ſic ſemper vicibus alternatis collectorem huiuſmodi ſingulis annis ſimul conſtituant. ¶ Qui ſub præſtito Iuramento pecunias quas colle-

De ſolutione famulorum & nauiũ reparatione cõmuni pecunia.

gerit, diebus dominicis in manus vtriusque præſentet æquali portione diuidendas: ſolutis precijs famulorum et reparatione nauium de communi. Et ſi alteri Parti ille collector pecuniarum non placuerit: anno elapſo tam Capitaneus ſiue ad ea deputatus, quam commendator conuenientes vt ſupra, alium eligant

De ſeruitijs alternatim impẽdẽdis, & expenſis prouidendis.

quotiens fuerit opportunũ. ¶ Seruitia vero per famulos nauigij prædicti quę Szárwek appellantur fieri conſueta partibus prædictis, ſimiliter alternatis ſeptimanis et paribus vicibus impendantur: et tunc Pars quælibet in ſua ſeptimana ipſis prouideat de expenſis: modo et forma ſicut hactenus eſt eis prouiſum.

Capitaneus ſuper iuſticia exequẽda negligẽ, Officio priuãdus, alias iuramẽto purgãdus. Cõmendator negligens, ab officio deponitur, ſubſtitutus iuſtitiã facturus.

¶ Item ſi aliqui de Terris Regni noſtri Ducatus Magni, et Ducatuum prædictorum, ſubditis Ordinis iniuriam intulerit, et ſuper eo Capitaneus vel alius Officialis noſter requiſitus iuſticiam nõ fecerit: extunc pro negligentia huiuſmodi ab Officio eſt deponendus: niſi de innocentia ſua iuramento proprio et corporali ſe purgauerit. ¶ Similiter ex alia Parte, ſi Commendator vel Officialis Ordinis prænominati, in reddenda iuſtitia in præmiſſis negligens fuerit, pari modo deſtituatur: Et nihilominus ſucceſſor iuſtitiam teneatur facere expeditam requirenti. ¶ Si vero is qui pro iuſtitia ratione delicti, vel alias requirit, ſimplex fuerit Terrigena, et iuſtitiam facere recuſaret aut negligeret: extunc damna iuſtitiam requirenti, per Capitaneum ſeu Commendatorem de bonis Terrigenę prædicti compenſentur et ſoluantur:

Requiſitus de iuſtitia ad dãni ſolutiõem cõpellendus. Propter exceſſum vnius pax perpetua non eſt infirmanda.

niſi ſimili ſe purgauerit iuramento. ¶ Item ſi per aliquem ſubditum, indigenam vel aduenam alicuius noſtrum, caſu et euentu Inſcriptioni ſeu paci huiuſmodi perpetuę fuerit in aliquo derogatum et contrauẽtum, (vt pote rapinę, ſpolia, incendia, vaſtationes, prædę, vel homicidia, aut aliqua maleficiorum genera, in dominijs et Terris noſtris alterutris patrata fuerint & commiſſa) propterea pax prædicta caſſari, irritari non debebit: ſed in ſuo robore, et

bore, et firmitate permanebit. Nec propter hoc pars cuius ſubditus maleficium huiusmodi commiſerit, cenſebitur forte deierans ſeu periurans. ¶ Prædicti autem delinquentes et malefactores, pro ipſorum exceſſibus, per Capitaneos ſeu Officiales vtriusq; noſtrũ, Judicialiter puniantur: et ad ſatisfactionem plenã ꝛ debitam arcebuntur et cõpellẽtur. ¶ Item vt Capitanei, Palatini, Cõmendatores, Officiales ſeu Judices Partis vtriusq; ad adminiſtrationem iuſtitię fortius indicantur: et ne aliqua grauis diſplicentia inter nos, Regem, Ducem Magnum, et Duces prædictos ex vna, Magiſtrum, Ordinem et Terras ſubiectas ſibi præ-nominatis, et ſubditos eorundem parte ex altera, inpoſterum valeant exoriri ſingulis annis, Nos, Rex præfatus, duos ex commẽdatoribus viros boni teſtimonij et conſcientię in feſto Penthecoſtes, et ſimiliter Magiſter ꝛ Ordo duos Palatinos, aut alios paris conditionis, in præfato feſtô, de Terris noſtris prædictis eligant: et ſibi quanto citius poterint huiusmodi electiones perſonarum ſcriptis inſinuent. ¶ Qui in feſto Sancti Michaelis cõuenientes, vno anno in Nieſzowa, alio in Thorun, et tactis ſacroſanctis Euangelijs, fauore, timore, et odio excluſis, de iuſticia facienda punient Judices, ac Officiales in adminiſtratione iuſtitię remiſſos et negligentes: et Jura municipalia loci delicti Partibus læſis facient. Nihilominus iuſtitiam congruentem, vel partes ſecundum æquitatem, et bonam iuſtitiam componẽt: et omnia faciant, quę pro conſeruatione huiusmodi iuratę pacis perpetuę viderint expedire. ¶ Pari modo inter Samogitiam et Pruſſiam vno anno in Veluna, et alio in Regnyth: Inter Lithuaniam et Liuoniam vno anno in Huſpole, et alio in Dimbórg aliás in Nowiná: Inter nouam Marchiam et Maiorem Poloniam, vno anno in Syrakowo aliás Czyrk, alio in Dreſzno: Inter Terrã Dobrineñ. et Pruſſiam, vno anno in Rypin, et alio in Bródnicá: Inter Terras Mazouię Ducis Wladiſlai et Pruſſiam, vno anno in Dzoldów, et alio in Mláwá: Inter Wyſznám et Pruſſiam, vno anno in Wyſzná, et alio Janusburg: Inter Terras Ducis Bolkonis et Pruſſiam, vno anno in Cyechanów, et alio in Nidbórg, per omnia volumus et decernimus obſeruari. Inter Ducatum Stolpeñ. et Pruſſiam, vno anno in Stolp. et alio anno in Rythaw. Inter Nouam Marchiam et Terram Stholpeñ. vno anno in Recz, et alio in Sáthyn: niſi Partes de alijs locis fuerint concordes. ¶ Item ne circa limites diſplicentię ſeu controuerſię ſuſcitari valeant: Volumus limites de quiennio in quiennium vbi opus fuerit innouare.

Item

Delinquens per Capitañ. ad ſatisfaciẽdũ cõpellẽd.

Duo cõmendatores & duo Palatini eligẽdi p iudicibus & Officijs remiſſis puniẽdis.

Vno anno in Thorũ alio in Nieſzowa conuenturi.

De limitibus de quiennio in quiẽnium innouandis.

De libero trāſitu mercatorū per Terras & flumina.

¶ Item liber ſit tranſitus et via omnibus Mercatoribus ac Incolis Terrarum, et dominiorum Ordinis cum ſuis mercancijs, frumentis cuiuscunq; grani, et rebus quibuscunq; et cuiuscunq; conditionis, vel manerici exiſtant: ſiue impedimento vel angaria, per Terras et maria, aquas et flumina, quocunq; aſcēdendo, in et ad Regnum Poloniæ, Terras Lithuaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, et Ruſſiæ: et deſcendendo per ipſum Regnum, atq; Terras prædictas, ac per ipſa flumina ſeu aquas vsq; ad maria: et transmare in nauibus paruis ſiue magnis, vacuis ſiue oneratis in perpetuum, quomodocunq; et quotienscunq; voluerint, abſq; aliquo arreſto vel impedimento cuiuscunq;: et ſpecialiter oppidanorum in Thorun. Quas quidem merces, frumenta et res, vt præſcriptum eſt, ſi præfati Mercatores ſeu Incolæ Ordinis ducentes, vendere aut ſtare in aliquo locorum ſeu Ciuitatum ad portum, ſiue rippam prædictam aquarum, ſiue maris ſituatorum, ſeu ſituatarum voluerint, eſt et debet eſſe in ipſorum arbitrio et volūtate. Si vero vendere noluerint, poſſunt abſq; omni impedimento ire ſeu aſcendere vel deſcendere quo eis placuerit, cum rebus prædictis, vt ſuperius eſt expreſſum, Theloneis et antiquis depoſitis prout ſupra ſaluis.

De damnis et iniurijs hincinde ſopiēdis & extiguēdis.

¶ Item omnia damna, iniuriæ, diſplicentiæ, impenſæ, et expenſæ Prælatorum eorumq; Eccleſijs, et capitulis, ac Abbatibus, Prioribus, Conuētibus, Monaſterijs, perſonis Eccleſiaſticis, Secularibus, et alijs quibuscunq; per nos, ſubditos, coadiutores, et adhærentes noſtros, in Terris Pruſſiæ et extra, illata quomodolibet et facta, in omnibus guerris præteritis et e contra per ſæpe dictum Magiſtrum et Ordinem, ac exercitus ipſorum Prælatis in Dominijs Regni noſtri conſtitutis ſint ſopita, auctoritate præſentium penitus et extincta: ita quod prætextu eorūdem per Prælatos ipſos, aut eorum aliquem ſuis aut Eccleſiarum, Capitulorum, Conuentuum, ſiue Monaſteriorum ſuorum nominibus, Magiſtro et Ordini prædicto, vel alijs ſupra dictis, quæſtio, cauſa, actio, vel impetitio de Iure vel de facto, nullo vnquam tempore moueatur.

De ſoluendis nouē millib⁹ & quingentis florenis p Magiſtrum.

¶ Item Magiſter et Ordo prædicti, tenebuntur nobis ratione concordiæ præſentis, dare et ſoluere nouem Millia florenorum cum quingentis Vngaricalibus iuſti et boni ponderis, aut eorū valorem in moneta Pruthenicali bona, noua: medietatem in dominica Lætare, et aliam medietatem in feſto ſancti Martini Epiſcopi in Thorun: proxime affuturis, pro rata cuiuslibet ſolutionis Literas, quittantias tenebuntur aſſignare.

De cōſuetudine veteri per omnia obſeruanda.

¶ Item circa Iudices, Iudicia, mercantias, emendas vel vendendas, et circa victualia

victualia comparanda, et thelonea antiqua ſoluenda, rationabilis conſuetudo, tempore bonę memorię Witowdi Magni Ducis Lithuanię tenta, in Lithuania, Samogitia, et Ruſſia inconcuſſe ſeruetur: et quantum fieri poterit, iuxta ritum Catholicorum in melius reformetur. ¶ Item ne circa hanc concordiam perpetuam aliquid in poſterum relinquatur: quod poſſit mentes et ſubditos partium prædictarum tam Spirituales quàm Seculares, ad lites et odia quæcunqȝ prouocare in futurum: cauſam Eccleſię Wladiſlauienſis, et ipſius Epiſcopi, ſuper demollitione domus Epiſcopalis ante oppidum Gdanſk, in præteritis guerris per Oppidanos Gedaneñ. attemptata, quę in Curia Romana, et Conſtantieñ. ac Baſilieñ. Concilijs, per annos plurimos pendebat indeciſa, duximus de conſenſu partium, et venerabilis Capituli Wladiſlavieñ. per medium concordię ſopiendam. Ita videlicet, quod Magiſter et Ordo, pro oppidanis Gedanenſibus, Reuerendiſſimo in Chriſto patri Domino Wladiſlao moderno Eccleſię Wladiſlauieñ Epiſcopo, mille ducentos florenos Vngaricales boni ⁊ iuſti ponderis, pro media parte huiusmodi ſummę in feſto Carniſpriuij, et vno ſtamine Bruſlieñ. boni operis in oppido Thoruñ, et pro alia media, in feſto ſancti Michaelis ibidem proximè affuturo, ratione demollitionis domus prædictę ſoluent, et expedient cum effectu: et abſqȝ excuſatione aliquali. Dominus vero Epiſcopus prædictus et Capitulum eius, eoſdē oppidanos Gedaneñ. et Ordinem, ab impetitione ſua debet dimittere abſolutos, et cauſam huiusmodi extinguere: nunquam ipſis de cætero per ſe et ſucceſſores ſuos intentandum. Quam ordinationem præfati dominus Epiſcopus et oppidani publicè et ſolenniter emologarūt. Solutione facta dominus Epiſcopus præfatus cum Capitulo ſuo, ſuper qualibet ſolutione quittabit ſufficientibus Literis Magiſtrum, Ordinem, et oppidanos antedictos.

De ſopienda controuerſia ſuper demollitione dom⁹ Epiſcopalis ante Gdanſk.

¶ Item Magiſter generalis et Ordo, omnem exactam et extremam diligentiam faciet: quòd Magiſter Almanię infra vnum annum maius ſuum Sigillum huic concordię perpetuę appendet. quod ſi facere nollet, ſed cum aliquo Domino Spirituali vel Temporali ratione bonorum ab eodem Domino obtentorum, Regi, Regno Polonię, et Ducatibus præmiſſis, ac eorum ſubditis bella moueret: extunc Magiſter generalis, et Magiſter ſeu Præceptor Liuonię, et fratres Ordinis per Pruſſiam et Liuoniam, abſqȝ dolo et fraude ſub fide et honore præſtiti iuramenti, eidem Magiſtro Almanię, necnon illis dominis ſub quibus conſiſtunt, ac alijs quibuscunqȝ hominibus per ſe vel aliàs, pu-

De Sigilli maioris Magiſtri Almanię appenſione pro concordia firmanda.

DE nō ferendis ſuppetijs, per Magiſtrū & Ordinem: aliâs ſubditi à IVRamentis præſtitis abſoluuntur.

ſcriptis. ¶ Ego N. Iuro, quòd hanc concordiam obſeruabo: nec contraueniam ei facto, auxilio, conſilio, vel fauore: ſic me Deus adiuuet, et hæc ſancta Chriſti Crux. Et quòd omnes Reges ſucceſſores noſtri et hæredes, infra annum Coronationis ſuę, ſeu ſuſcepti regiminis: ſimiliter Dux Magnus Lithuanię modernus, ad requiſitionem alterius Partis per Nuncios ſpeciale mandatum habentes, huiuſmodi pacem perpetuam Iuramentis firmare et ſtabilire teneantur. Quod'qꝫ de decennio in decennium, per Prælatos, Duces, Palatinos, Commendatores, Terrigenas atqꝫ Ciues, tam noſtrarum quàm Ordinis Partium, et prius non iuratos, debet nouis Iuramentis ſolidari.

Forma iuramenti ſup cōcordia facta præſtandi.

¶ Item vt Pars contra Partem metu animaduerſionis præſentis ad bellá et prælia non conſurgat: Statuimus decernentes: Quòd noſtri Prælati, Milites, Ciues, et tota communitas, debeant et teneantur Terrarum Magiſtri et Ordinis Prælatis, Nobilibus, Militibus, Ciuibus, ⁊ toti communitati dare certas noſtras Literas, et pares ſiue reuerſales ab ipſis ſub eadem forma recipere: quas tam nos quàm præfatus Magiſter ⁊ Ordo vtriusqꝫ ſubditis noſtris, dare promittimus ⁊ debemus.

De Literis, ꝑ Nobiles & Ciues, hincinde dandis.

¶ Ipſi'qꝫ ſubditi noſtri, ſubditos Magiſtri et Ordinis, et econuerſo ſubditi Ordinis, ſubditis Regni noſtri dare ⁊ præſentare tenebūtur in Dominica Lætare proximè ventura, ſub his vel ſimilibus verbis. Quòd ſi nos vel ſucceſſores noſtri, ſtante huiuſmodi pace perpetua, Magiſtro et Terris Ordinis, vellemus aut conaremur huiuſmodi guerras, aut bella mouere: non debent nobis ſubditi noſtri conſentire: nec in hoc obedire aut par'ere: quinimo erunt ab omnibus noſtris omagijs, Iuramentis, et ſubiectionibus liberi et ſoluti: donec in hoc caſu Nos et ſucceſſores noſtri, ad obſeruantiam pacis perpetuę reuertemur.

Forma Literarum reuerſaliū hincinde dandarum.

¶ Item omnes violationes Treugarum ac pacis, fœderum, ſtipulationum, contractuum, ſi quę inter partes prędictas in guerris pręteritis accidiſſent, vigore præſentis concordię, annulamus et caſſamus.

Omnes violatiões Treugarum &c. inter Partes priùs factę, caſſantur.

In cuius rei teſtimonium Sigillum noſtrum, quo ad præſens vtimur cum infraſcriptorum Illuſtrium ac præclarorum dominorum, fratrū noſtrorum chariſſimorum, Ducum, Baronumqꝫ, Militum, Procerum, et Ciuitatum Sigillis præſentibus ſunt appenſa. videlicet Sigiſmundi Magni Ducis Lithuanię prædicti, Semouiti, Kazimiri, Wladiſlai, Boleſlai, Mazouię, Boguſlai, Stolpeñ. Michaelis præfati domini Sigiſmundi Magni Ducis Lithuanię nati, Ducum: Necnon Reuerendiſſimorū ac Reuerendorū in Chriſto patrum dominorum, Alberti Sanctę Gneznñ. Eccleſię Primatis, et Ioannis Leopolieñ. Archiepiſcoporum: Sbignei Cracovieñ. Staniſlai Poſnanienſis, Wladiſlai Wladiſlauiēſis,

Staniſlai Plocenſis, Mathię Wilnenſis, Joannis Chelmenſis, Pauli Kamenecenſis, et Andreę Wlådzimir. Epiſcoporum: Andreę Wladzimirowic, Chebdogoldowic, Jorgij Syemionowic Ruſſię Ducum: et Magnificorum Nicolai de Michałów Cracouienſi Caſtellani, Sandiwogij de Oſtroróg Poſnanienſi, Petri de Pieſzkowaſkálá Cracouień. Joannis de Czyżów Sandomirienſi, Martini de Kálinowa Siradienſi, Joannis de Lichin Brzeſkenſi, Jarandi de Brudzewo Juniwladiſlauienſi, Oſtyk Caſtellani Wilnenſi, Dolgerth Wilnenſi, Luluſch Trocenſi, Joannis Mánżyk de Dąbrowa Leopolienſi, Petri Odrowąż Podolię, Staniſlai Gród de Strzeńſko Plocenſi, Joannis Głowacz de Laużenice Czyrnenſi, Pauli de Rádzimów Belzenſi, Palatinorum: Martini de Slamko Poſnanienſi, Dobeſlai de Syenno Sandomirienſi, Petri de Zyrniki Caliſſienſi, Laurentij Zarebá Siradienſi, Petri de Bnino Gneznenſi, Alberti Málſki Lancicienſi, Flouani de Koritnicá Viſlicienſi, Domarath de Kobelány Lublinenſi, Nicolai de Worzunowo Brzeſtenſi, Chriſtini de Koźieglowy Sandecenſi, Joannis Tánczyn Voynicenſi, Przedbory de Koniecpole Roſpierienſi, Nicolai de Wirzbicko Dobrinenſi, Joānis de Bábice Radomienſi, Barthoſſy de Goſtin Nakleń. Martini de Vyrzyſká Juniwlad. Clementis de Strzelce Biecenſi, Vincentij de Számotuly Miedzyrzecenſi, Dobrogoſtij de Kolno Cameneń. Przedpelkonis de Kopydlowo Landenſi, Dzik Przybiſlai Zarnouienſi, Várſy de Oſtrów Zawichoſtenſi, Pauli de Biſkupice Máłogoſtenſi, Alberti de Pákoſzcz Srzemeń. Mathię Brzeżinenſi, Joannis de Kálinoua Sandecenſi, Petri de Chelmpo Lanecenſi, Nicolai de Lubſtów Kruſzuicienſi, Staniſlai de Skárſzewo Biechowienſi, Jacobi Przekorá Czechouięſi, Przybyſlai Koualenſi, Nicolai Kielbáſá Bydgoſtienſi, Jákuſſij de Strzygi Ripinenſi, Páſkonis de Goſtáwice Konarienſi, Joannis de Włonowo Rogoznenſi, Hrickonis Kyerdeiowic Leopolienſi, Nicolai de Wiśnice Przemiſlień. Petri de Smolice Sanocenſi, Michaelis de Buczacz Halicienſi, Joannis de Oleśnicá Marſſalci: Andreę de Lubino Theſaurarij Regni Polonię. Andreę de Czechowice Plocenſi, Vigandi de Ciſkolongá Cyrneń. Dobrogoſtij de Nowydwór Warſſouienſi, Pauli de Lesno Sochaczouienſi, Adę de Rythlo Goſtinenſi, Markuſſy de Popyen Raueń. Nicolai Maldrzyk de Stárogród Belzenſi, Caſtellanorum: Petri de Pieſzkowaſkálá Cracouienſi, Petri Kordybóg Poſnanień. Andreę de Zelechów Sandomirienſi, Dobrogoſtij de Számotuly Caliſſienſi, Clementis Szeligá de Janowice Siradienſi, Staniſlai Bieláwſki Lancicienſi, Andreę Dunin Breſk. Staniſlai Juniwlad. Volckonis Rokátowic Leopolienſi, Sādkonis de

konis de Sennów Præmiſlienſi, Czurylonis de Stoiárice Halicienſi, Januſſij Kerkeiowic Kamenecenſi, Nicolai Grzymalká Sanocenſi, Staniſlai Kánymir Chełmenſi, Petri de Kámpá Plocenſi, Andreę de Rádzieiowice Sochaczouienſi, Nicolai de Brzozów Goſtinenſi, Joannis Tabaſz de Zaluſki Rauenſi, Succamerariorum: Marciſſij de Wrócimowice Cracouienſi, Theodorici de Modzichód Poſnanienſi, Staniſlai Slanká de Lapſowo Sandomirienſi, Nicolai de Pleſzewo Caliſſienſi, Zegothę de Monkowo Siradienſi, Petri de Oporowo Lancicienſi, Vaſzkonis de Służewo Breſteñ: Nicolai de Kośćielec Juniwlad. Derſlai de Wyſokie Lublinenſi, Georgij de Láſſodki Dobrinenſi, Joannis de Winnicá Leopolienſi, Jacobi de Zakowice Halicienſi, Andreę Wyżgá Płocenſi, Joannis de Reglewice Czyrnenſi, Joannis Rogálá de Wángrzynowo Wiſſegrodenſi, Derſlai de Podoſye Zákroczyneñ. Vexilliferorũ: Pauli de Bogumiłowice Cracouienſi, Abrahę de Zbaſzyn Poſnanienſi, Joannis de Sprowa Sandomirienſi, Troiani de Lekná Caliſſienſi, Petri de Widáwá Siradienſi, Adę de Thur Lancicienſi, Andreę de Ludbráńcz Breſtenſi, Mathię Figá de Oleſznicá Juniwlad. Alexij de Płónniki Dobrineñ, Joannis Kielczowic Lublineñ, Staniſlai de Dawidowo Leopolienſi, Petri de Grochowiec Præmiſlienſi, Joannis Kolá Halicienſi, Staniſlai de Strzegowo Płocenſi, Alberti de Chebdzino Czyrneñ. Zylani de Winnicá Wyſſogrodẽ. Zemak de Smogorzewo Ciechonowiẽſi, Saſſyni de Szczáwino Goſtinenſi, Jacobi de Glówno Rauenſi, Saſſyni de Wirzyſká Bełzẽ. Judicum: Joannis Fárurey Cracouienſi, Bieniakonis de Bándlewo Poſnanienſi, Joannis Powale Sandomirienſi, Sigiſmundi de Márgonino Caliſſienſi, Stephani de Oporów Lancicienſi, Criſtini de Koſzczół Brzeſtenſi, Joannis Boybuſki Juniwlad. Demetrij de Chodorów Leopolienſi, Mſzykrówſki Præmiſlieñ. Dapiferorũ: Januſſij de Kobelány Cracouienſi, Samborij de Małochowo Poſnanienſi, Petri de Krzyżánowice Sãdomirienſi, Thomkonis de Mirzá Siradieñ. Woieńſki Brzeſtẽ. Ráczkowſki Juniwlad. Nicolai de Felſten Leopolieñ. Venatorũ: Jacobi Klicze Pincernę Siradieñ. Skorá Poſnanieñ. Bogoſſij de Kruſſów Caliſſieñ, Andreę de Brzézie Breſteñ. Joãnis de Zimnawodá Leopol. Subiudicum: Nicolai de Brzéſſé Crac. Raphaelis de Gołuthowo Poſnanienſi, Jacobi de Báránów Sandomirię̃. Staniſlai de Oſtroróg Caliſſienſi. Nicolai Kolnczſki Juniwlad. Clementis de Bánczyce Lancicienſi, Nicolai de Szarlei Brzeſteñ. Subdapiferorum: Jacobi Lublinenſi, Kielcz Siradieñ. Joannis de Láſſodki Dobrinenſi: Jacobi de Malice Leopolienſi. Tribunorum: Staniſlai Ligánżyc, Spytkonis de Melſztyn, Petri de

Kurów, Nicolai de Królikowo, Przedpelcy Moſſczyc de Koźmin, Milai de Miloſtaw, Januſſij de Tuliſzkowo, Nicolai de Grandy, Petri de Zawády, Mſzczuy de Barczéw, Jakuſſij de Vromiáwy, Joánnis de Zychlino, Nicolai de Sleſzyno, Vincentij de Pniewá, Tomkonis de Sobothá, Thluk de Strÿków, Raphaelis de Tarnów, Joannis de Pilcá, Skarpkonis de Górá, Nicolai de Michów Nobilium et Procerum Cracouieñ. Poſnanię. Caliſſieñ. Leopolieñ. Ploceñ. Varſſouieñ. Stolpeñ. et Stargardeñ. Ciuitatum. Poſtquàm autem Deo fauente annos diſcretionis attigérimus, Promittimus et ſpondemus Juramentum pręſtare et appendere ſeu appendi facere præſentibus: Sigillum noſtrę Maieſtatis. Actum in Brzéśćié, Wladiſlauienſis diœceſis, ſabbato in Vigilia Circumciſionis Dñi. Anno eiusdem 1 4 3 6. Datum per manus Magnifici et Venerabilis Joannis de Koniecpole Cancellarij, et Vincentij Roth Cuſtodis Gneſnenſi, Cãtoris Cracouienſi, Regni Polonię Vicecancellarij, ſyncerè nobis dilectorum.

Magiſter Pruſſię promittit pacem ſeruare; cum Regno Polonię perpetuam.

Nos frater Paulus de Ruſzdorff Ordinis Beatę Marię domus Theutonicorum Jeroſolymitañ. Magiſter generalis. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis: Quia nunquã nos, nec ſucceſſores noſtri Sereniſſimo Principi et Domino dño Wladiſlao Regi, aut Regno ſuo Polonię guerras mouebimus, aut bella: ſed pacem perpetuam & concordiam inter prędictum Dominum Regem, Regnum, & adhærentes ſuos ab vna: Nos, Ordinem et adhærentes noſtros ab altera partibus, de anno domini 1 4 3 6. in vigilia Circumciſionis Domini in Ciuitate Brzyſk conceptam et firmatam, cuſtodiemus et ſeruabimus inconcuſſè, in omnibus ſuis articulis atq; pũctis. Promittentes: quòd ſi Nos vel ſucceſſores noſtri, ſtante huiusmodi pace perpetua, ſupra dicto Domino Regi, aut Regno Polonię vellemus aut conaremur huiusmodi guerras, aut bella mouere, non debent nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere: quinimo erunt ab omnibus noſtris omagijs, iuramẽtis, et ſubiectionibus liberi et ſoluti: donec in hoc caſu nos et ſucceſſores noſtri, ad obſeruationẽ pacis perpetuę reuertemur: quos in huiusmodi caſu abſoluimus ab omnibus omagijs, promiſſionibus, et iuramentis nobis factis, vt præfertur ipſo facto per præſentes. In cuius rei teſtimonium et fidem firmiorẽ, Sigilli noſtri appenſione præſentes fecimus cõmuniri. Datũ in Caſtro noſtro Marienburg ipſa die dominica Lætare. Anno dñi 1 4 3 6.

Erunt liberi ſubditi Ordinis ab omnibus omagijs, Iuramentis, et ſubiectiõis, ſi Magiſter pacem perpetuã nõ ſeruauerit.

QVERCVS.

QVERCVS.

De Quercu exciſa, aut lignis communibus.

Quidam de ipſorum audacia multū præſumentes, intrantes Syluam vel Gaium alicuius, præter domini voluntatē, quercus et ligna excidunt meliora, nullam pœnam ex hoc ſequi prætendentes: ideo Statuimus: Vt ſi quis inciderit quercum, in bonis alterius, domino inuito, ad axem valentem, vel de minoribus quercubus, vel alijs lignis currum impleuerit: pœnam, quę dicitur Piątnadzieſta, illi ſoluat: in cuius dominio ſunt inciſa. Statuimus etiam: quod pro qualibet arbore fructifera, ſeu pomifera exciſa, duodecim Groſſi duntaxat paſſo damnum, cum pœna Piątnadzieſta, exoluantur. Ka. Mag. Villicię Fol. 26.

Ne in alicuius Syluis, ligna quis ſecet, præſertim quercus.

Statuimus etiam: Quod quicunq; habens limites cum aliquo, vel terminos transgrediendo, ligna vel vtenſibilia, in alicuius Sylua vel Gaio inciderit: is cuius ſylua fuerit, incidentem primo in ſecuri, ſecundo in pallio vel tunica, tertio in bobus vel equis, ſeu in vno equo, impignerare poterit: ſine pœna. ſed ſi impignerauerit in duobus bobus vel equis: vnum pro ſe obtinebit: et aliū bouem, vel equum, ſuper fideiuſſoriam Cautionem dimittat: et ſignum in arbore, vbi impignorauit, facere et incidere teneatur. Si vero quis in Gaio alterius, furtiue vnam vel duas quercus inciderit: pro qualibet quercu, ſex Scotos: ſi vero tres inciderit: tres Fertones illi, in cuius Gaio hoc fecit, cum tribus Marcis pro pœna, et Iudicio alias tres Marcas, ſoluere teneatur. Et ſi tantum propagines, vel plātas minutas exciderit: quatuor Scotos ipſum incidentem ſoluere oportebit. Et idem volumus eſſe tenendum, de quercubus ſyluarum: ſeu in ſyluis aquaticis, circa quaslibet aquas. De quercubus vero Mericarum, vulgariter Dąbrowá, duos Scotos quilibet ipſam incidens perſoluat. Si autem propagines, aut ramos inciderit: ſolummodo pignora ab eo recipiantur. Si quis autem arborem cum apibus ſucciderit: paſſo damnum Marcam, et Iudicio alteram: Qui vero ſine apibus, tamen ad apes aptatam arborem ſucciderit: paſſo dānum Marcam mediam, et Iudicio pariter mediam, conuictus exoluat. Ka. Mag. Villiciæ Fol. 34.

QVERELARVM TERMINI.

Capitaneus pro expulſione e' dotalicio, et pro recẽti crimine, tantummodo per modum querelę iudicet: et quod tempus recentis criminis annus ſit, et ſex dierum hebdomadę.

ALexan. inRadom 1505. Fol. 116. QVerebantur ſubditi noſtri Maioris Polonię, præſertim de Capitaneatu Poſnanienſi, Citationibus Capitanei ſe vehementer grauari: quamobrem Decernimus: Quod Capitaneus citare non debet ad querelam: niſi pro expulſione dominę dotalicialis, et pro recenti crimine. Tempus autem recentis criminis ſit annus, et ſex hebdomadę.

De eiſdem literis, per Capitaneos, in tribus caſibus ad querelam dandis.

Conſuet. terrę Cra. Fol. 121. PRimo, cum aliquis dominam, dotem habentem, repellit ex reformatione: Secundo, cum frater fratri diuiſionem conſentire non vult: Tertio, cum aliquis aliquẽ expellit, ex pacifica tenuta.

Sed de dominabus dotalicionatis, et de alijs perſonis ex poſſeſſione bonorum pacifica violenter expulſis, haec Lex intelligi debet.

SIGiſmũ. Cracoviæ 1507. Fol. 2. PRæterea Statuiũ, de Citationibus Capitaneorum ad Querelam, volumus intelligi, de dominabus dotalicionatis: vt pro ipſarum, et aliarum perſonarũ, de pacificis poſſeſſionibus expulſione violenta, liceat Capitaneo Citationem dare. Reliquum eiusdem Capituli approbamus.

Termini ad Querelam Caſtrenſem non tranſponantur: Sed in duabus ſeptimanis iudicentur.

SIGiſmũ. 1519. Fol. 22. TErmini ad Querelam, vigore Mandati facti, non tranſponantur ſimul cum aliĩs Terminis: ſed ſemper in duabus ſeptimanis iudicentur: et non habeant Dilationes, niſi vnam: hoc eſt, niſi in ſecundo Termino, tanquam peremptorio, iudicari poſſunt. Hæc tamen Conſtitutio moderabitur, et concordabitur, per Cõmiſſarios ſupradictos, in omnibus terris deinceps obſeruanda.

¶ Termini Querelarum non tranſponantur. Vide in Titulo TERMINI.

¶ Formam Citationis ad Querelam: Vide in Tit. CITATIO. Folio 38.

RAPTOR VIRGINVM VEL VIDVARVM.

Raptoꝛ ſit infamis, rapta vero ſi conſentiat dotem perdat.

ITem de raptoꝛibus virginum ꝛ fœminarum, ita volumus eſſe obſeruandum: Vt talis raptoꝛ virginis, ſi Jure conuictus fuerit, ſecundum antiquioꝛa Statuta, honoꝛe: ꝛ fœmina rapi ſe conſentiens, bonis omnibus hæreditarijs, et quibuſcunqꝫ alijs ipſam concernentibus rebus, Doteqꝫ perpetua, priuentur perpetuis tempoꝛibus. IOAnnes ALbertus Fol. Cvij.

Eadem Lex interpꝛetatur.

AD ſubmouendam dubitationem, quę circa Statutum, De raptu virginum ꝛ fœminarum conditum, oꝛiri ſæpe ſolet, Viſum eſt Nobis et Senatui noſtro, per pꝛæſens Decretum illius intelligentiam ita declarare: Vt cum raptoꝛ virginis, aut mulieris, viduę, ſeu coniugatę, ad pꝛæſentiam noſtram, pꝛo raptu commiſſo citatus fuerit: tum demum, ſecundum antiquioꝛa Statuta, Jure eſſe conuictus in priuatione honoꝛis intelligatur: cùm virgo, aut mulier, vidua, ſeu coniugata, in pꝛæſentia noſtra conſtituta, confeſſa ſibi fuerit per raptoꝛem Citatum vim fuiſſe illatam: et ſe contra eius voluntatem, et conſenſum, per illum eſſe raptam. Per hanc enim raptę virginis, vel mulieris, viduę, ſeu coniugatę, confeſſionem: raptoꝛ Citatus, ad extendendam contra ſe pœnam priuationis honoꝛis, cenſeatur eſſe ſufficienter Jure conuictus. Alioquin, rapta virgine vel muliere, vidua ſeu coniugata, per expꝛeſſum in pꝛæſentia noſtra confitente et affirmante, ſe non per vim citati eſſe raptam: ſed voluntate, et conſenſu ſuo pꝛopꝛio, vndecunqꝫ abductam: Citatus de raptu, à pœna Statuti honoꝛis priuationis, liber eſſe cenſeatur. Virgo verò ſeu mulier, vidua aut coniugata, (ad quarum omniũ perſonas, et nomina, legem hanc diu Statutam et obſeruatam, pertinere et extendi volumus, ac declaramus) poſt factam huiuſmodi voluntatis et conſenſus ſui confeſſionem, bonis omnibus hæreditarijs, ꝛ quibuſuis alijs eam concernentibus bonis et rebus, doteqꝫ ſibi debita, perpetuis tempoꝛibus priuabuntur. SIGiſmũ. Cracouię. 1532. A 4.

RECOGNITIO.

Judices, quid in recognoſcente videre debeant.

SIGiſmũ. Petrico. 1523. Fol. 44. NOtandum, quòd Judicio præſidentes debent diligenter intendere, et conſiderare perſonam, recognoſcentem aliquam Inſcriptionem: ſi videlicet habeat debitam ætatem, aut diſcretionē bonam. quòd ſi aliter: non ſuſcipiatur Inſcriptio. Etiam debent conſiderare, ſi eſt ſanus corpore: tunc poteſt ſcribi, Sanus mente et corpore. ſed ſi æger corpore exiſtat, compos tamen rationis: prout eſt in re ſcribatur. ita videlicet, æger et languens corpore: tamen ſanus mente, et compos rationis.

¶ Tantùm Rex mittet ad ægrotos. Vide in Titulo ÆGER. Fol. 8.

REFERENDARII.

Referendarij Judicijs ſe non immiſceant: ſed tantum circa Regem cauſas audiant.

SIGiſmũ. Petrico. 1538. B 3. REferendarij noſtri querelis tantùmmodo, et non Judicijs, ſecundum Statuta Regni, intendere debebunt: neq; ſe deinceps Judicijs Secularibus immiſcere poterint. præterquam in præſentia noſtra: quando ipſi cauſis cognoſcendis interfuerimus perſonaliter. Nobiſcum enim aſſidere, et conſilia dare poterint. quos etiam, iuxta Statutorum tenorē, ſemper ſumus deſignaturi, vacatione occurrente. Judices autem & Subiudices terrarum, cauſas audient: et iudicabunt, in Curia noſtra, iuxta Statutum Kazimiri Regis.

In curia Regia, duo ſint Jurisperiti: alter Spiritualis, alter Secularis: qui querelas, ac preces ſupplicum audiant, Officialibusq; Cancellariæ referant.

SIGiſmũ. Cracouiæ. 1507. Fol 5. PRo clariori adminiſtratione Juſticiæ, et expeditione querentium, Statuimus: Quòd duo ſint Jurisperiti, vnus Spiritualis, alter Secularis, ſecuturi ſemper Curiam noſtram, per Nos eligendi. Qui iurati audiant querentes: referantq; fideliter Officialibus Cancellariæ Regni noſtri: qui deinde, de noſtro et ſucceſſorum noſtrorum Mandato, expeditionem facient: ſecundum quod Jus et Juſticia ſuadebit, ac ipſorum querentium neceſſitas expoſcet. Sedeant autem audientes querelam, peracta Miſſa noſtra,

noſtra,ad horam prandij: et poſt prandium,vſqꝫ ad tempus cœnę.vt liberius conſilijs,et alijs actionibus noſtris, intendere valeamus.Cauſę tñ Iudiciarię Iudici,iuxta Statutũ cõmittantur.

Referendarij quoqꝫ cauſas Theutonicales audiãt: quas cum Cancellarijs Regi deferent.

QVia in Iudicijs Theutonicalibus,multas cauſas Nobilitas habere ſolet. cùm ergo tales cauſę obuenient: tum eas cum Conſiliarijs, qui circa Nos tunc præſentes fuerint,iudicabimus atqꝫ abſoluemus.Cancellarię vero Officiales,cum Referendarijs audient eaſdem: et partibus præſentibus,nobis referent. SIGiſmũ. Auguſtus 1 5 5 0.

De eodem.

IVxta Statutum anni 1 5 3 8. Referendarij noſtri debent ſeſe conſeruare. Ibidem.

REFORMATIO

Bona Dotalicia vxoris,a' Perlucris libera ſint.

SI vero quis in aliquo alio,bona quæcunqꝫ Iuris decreto fuerit aſſecutus: in quibus ſcilicet bonis,vxor eiuſdem victi habuit Reformationem ſuam dotalicialem: talem Reformationem volumus illæſam permanere: et talis conuictus, pro goloťha debebit reputari, Iure Golotharum deinceps conueniendus: caſu, quo exequutioni rei iudicatę contrauenire t. SIGiſmũ. Petrico. 1 5 2 3. Fol.38.

RELATIO MINISTERIALIS

Relatio Miniſterialis ex alio diſtrictu, pro perſonali recognitione valet.

SI alicui neceſſe fuerit Miniſterialem producere,ex alia terra,in aliam terram: et non poterit educere ipſum Miniſterialem:tunc illum debet ducere, ad Iudicium Caſtrenſe illius diſtrictus, vbi eſt Miniſterialis: ibidẽqꝫ idem Miniſterialis debet facere Recognitionem. et ille, cui debet Recognitio eſſe,literas accipiat, a' Iudicio illo,vbi ſit recognitio: ad aliud Iudicium, ad quod ducendus erat Miniſterialis. Quę literę ſint ſub Sigillo Iudicij illius, vel Capitanei, vbi recognouit: et tandem talibus literis credendum erit: perinde ac ſi ipſemet Miniſterialis perſonaliter ſtetiſſet,et recognouiſſet. Conſuet. terrę Cra. Fol. 123.

¶ SIMILIS Relatio Miniſterialis,corã quibuncũqꝫ Actorũ libris,de poſitiõe Citatiõis facta,volumus vt tantũ valeat: quãtum perſo- SIGiſmũ. Cracouię. 1 5 4 3.

tum perſonalis Recognitio eiusdem Miniſterialis, valere debet: niſi quòd recognoſcat in eisdem Actis, tempus, et locum poſitę Citationis: et cui eandem Citationem publicauit, in bonis: et cum quibus Nobilibus, aut Nobili, hoc fecerit: iuxta Statutum.

RENVNCIATIO.

De abrenunciatione proprij diſtrictus.

Conſuet. terrę Cra. Fol. 123. ITem, ſi quis renunciabit terrę, et proprio diſtrictui: debet reſpondere ibi, vbi renunciando ſe inſcripſit. et cùm ſuper tali res obtinebitur iudicata, aliàs perlucrabitur: idem qui Ius perduxit, equitabit ad Capitaneum illum, ſub quo manet victus. Capitaneus tamen ille executionem facturus ſit rei iudicatę, alias illorum Perlucrorum, in alio Diſtrictu Iure obtentorum.

RESTITVTIO IN BONA.

Quomodo pulſi nunc reſtituantur in bona.

SIGiſmū. Cracouię. 1543. QVia negotium, de violenta expulſione de bonis, inter homines vehementer motum eſt: et increbuit adeò: vt iniquus iuſtū, nocens innocentem, reum peragat: bonisq; depellendo citet, in ſpem probationis: quę ex conſuetudine Iuris, bonis expulſo ſeruit: vt bona eius intercipiat: tametſi fortaſſis nunquā in poſſeſſione eorundem bonorum fuit: nec Literas vllas, ſeu Priuilegium, ſuper eadem acquiſiuit: Quocirca nos huiusmodi licentię ire obuiam, et eandem intercipere volentes, id illi remedij cum Senatoribus noſtris, terrarum Legatis reperimus: Vt ſi, qui ſe expulſos, ſeu deiectos bonis affirmant, ad Officium Caſtrenſe, in quo eiusmodi bona ſunt poſita, in recenti, ad maximum infra menſem (facturi eo nomine Proteſtationem, ſi volent) confugiant: et pro expulſione deiectores citent. Nihilominus Officium, ex controuerſia partium deſcendendo in illa bona, ſcrutinium ſeu inquiſitionem a' vicinis, illis bonis adiacentibus, facere: et teſtimoniū ab eis, ſub onere conſcientię, et bona fide Nobili, a' Amethonibus autem illorum bonorum, ſub corporali Iuramento, inquirere debet, de hac expulſione: ſi ita ſcilicet facta ſit, necne: et quis ante hanc expulſionem, vel menſem, illorum bonorum poſſeſſor fuit: num videlicet expulſus, aut citatus. Qui quidem Amethones tenebuntur narrare: quis eorum illos tenebat, cui cenſum dabant, ante hoc tempus: quisúe eisdem imperitabat, et iuxta hanc teſtificationem in vtramq; partem, Officium huius negotij iudicium, ſeu deciſionem faciet. Præter pueros illos: quorum fortaſſis patrui, vel Tutores, Iure Tutellę vſi, dum minorennes adhuc

adhuc eſſent, illa ipſa eorum bona vendidiſſent, aut alienaſſent: contra eorum Jus, et Juſticiam. Talibus enim pueris, poſtquã ad annos diſcretionis peruenerint, Officium tenebitur iuſticiam facere: tametſi non in recenti facto, ad hoc ipſum Officium confugerint, ne eo modo ſcilicet Tutores bona puerorum perdant: neu'e quis ab eiſdem incerta bona emat. Quod ſi Citatus reciperet ſe ad Munimenta: debet narrare, ad qualia Munimenta ſe recipiat: vnde, et ex quibus Actis producenda. Tunc enim non vlterior debet ei dari Dilatio: niſi ad Terminos proximos illorum Actorum, ad quę ſe receperit. Quod ſi aliud quidcunqȝ poſtea oſtenderit: extunc cauſam ſuam amittere debet: indeqȝ Actor pro damnis, quęcunqȝ hac depulſione ſua Reus fecerit, ad Jus Terreſtre, iuxta Statutum, remitti debet.

RESTIVM LITERAE.

Reſtium Literę bello praemittendę.

Statuimus et ordinamus: Quod dum bellum generale, iuxta Statuta antiquiora, per nos et ſucceſſores noſtros indictum fuerit: extunc primę Literę Reſtium, ſeorſim ſiue ſucceſſiue mittantur: et in vltimis Literis Reſtium, nominabitur dies Conuentionum particularium in diſtrictibus. Pro quo tempore Caſtellani diſtrictuum, tenebuntur cum Nobilitate conuenire: et conſtituere inter ſe vnanimiter diem, et locum: in quo Nobiles diſtrictuum, cum ſuis Caſtellanis ad locum generalis belli deſignatum procedant. SIGiſmũ. Bydgoſt. 1520. Fol. 25.

¶ SIMILIS. Literę Reſtium vnę pro binis, niſi in Comitijs ita decretum fuerit, emitti non debent, ſed alterę poſt alteras, iuxta Statutum. SIGiſmũ. Auguſtus 1550.

REVS SEV CITATVS, ET IVRE VICTVS.

¶ Vide in Titulo PROCESSVS IVRIS. Fol. 199.

REX.

Dignitas Regia, iniuſtitia profanatur.

Etenim dignitas Regia, per iniuſtitię culpam profanatur. ALbertus Petrico. 1496. Fol. 96.

Quales Ciues Regni eſſe debent: inter quos Rex, pacem et iuſticiam tuetur.

CVm Scriptura teſtante, omnis ętas ab adoleſcentia ſit prona ad malum: et omnis creatura conſiſtat ſub vitio: naturaqȝ humana Kazimirus Cracouię. 1369. Fol. 53.

humana facilius labitur ad delicta: ſic etiã quòd vitia imitetur. Quamuis enim Domino diſponente, ſibi ſubditi debeant fore, pudici, modeſti, iuſti, ac pacifici: effrenata tamen cupiditas, niſi Iuſticię conatus ſubuerteret, tunc profectò concordia et pax inter homines deperiret. Summũ autem bonum in hac vita eſt, Iuſticiam colere: et vnicuiq; quod ſuum eſt tribuere.

Rex dabit Literas ad Palatinos, et Capitaneos, alioſq; Officiales: vt ſua ipſi exequantur Officia.

IN petitione facta, de exequendis officijs Palatinorum, Capitaneorum, et aliorum Officialium Terreſtrium, etſi ſciamus expreſſa eſſe ſuper eo ſcripta Statuta: pœnaſq; in illis, contra negligentes ſua Officia eſſe adhibitas: nihilominus tamen, Nuntiorum et Nobilitatis Regni noſtri petitioni ſatisfacientes, dabimus ea de re literas noſtras, ad prædictos Palatinos, Capitaneos, et alios Dignitarios ſeu Officiales: quibus ad ſatisfaciendum debito ſuo, illos commonebimus.

Sigiſmũ. Cracouię. 1532. A 3.

Rex terras et quemlibet diſtrictum ingrediens, iuſticiam cum Capitaneis faciet.

ITem pollicemur: Quod ſemper in aduentu noſtro, in terras quaſcunq; noſtras, in quolibet diſtrictu, quem fœliciter ingreſſi fuerimus, omnibus petentibus iuſticiam fieri cum Capitaneis noſtris, ipſam expedire faciemus.

Kazim. in Nieſſowa 1454. Fol. 93.

Rex Iura conſeruet: nemini bona recipiat, aut captiuet, niſi Iure conuictum.

IN primis igitur pollicemur verbo noſtro Regio, omnes Regni noſtri incolas, in Iuribus quibuſuis, ipſis a prædeceſſoribus noſtris datis, integraliter conſeruare: nulliq; bona recipi mandabimus, aut captiuari faciemus: niſi prius fuerit Iure conuictus.

Ibidem. Fol. 92.

Rex nulli, niſi Iure victo bona recipiet.

ITem vt gratia vberiori conſolentur a nobis, etiam nos fide et ſeruitijs amplioribus proſequantur, Promittimus: Quòd exnunc et de cætero, nunquam alicuius ſubditi Regni noſtri, cuiuſcũq; dignitatis, eminentię, ſtatus, aut gradus fuerit, bona hęreditaria accipiemus, confiſcabimus, recipi et confiſcari faciemus: nec ſe de eis per Nos, vel Officiales noſtros, vel alios quoſcũq; homines intromittemus, vel intromitti faciemus: pro quibuſcunq; exceſſibus, aut culpis: niſi prius ſuper hoc præcedat Iudicium noſtrorum, quos

Ex Priuil. Wladiſlai Iagellonis Fol. 48.

rum, quos ad hoc deputauerimus, cum noſtris Prælatis, Baronibus, matura cognitio et ſententia ſequatur.

Rex differentias, inter Spirituales et Seculares perſonas, cum Epiſcopis componit.

CVm excitata erant odia multa, et differentię, inter Spirituales et Seculares perſonas Dominos diœceſis Cracouienſis: tandem compactata erant congeſta inter eos, in Conuentione, per Regem Kazimirum Magnum, et in Synodo per Bodzántham Epiſcopum Cracouieñ: pro vno tempore Cracouię quarta menſis Junij, Anno Domini 1369, habitis. Quibus intererat Jaroſlaus, Gneſneñ. Archiepiſcopus, Boguria dictus: tunc ex cauſa illius differentię, authoritate Metropolitica et Primatiali viſitans diœceſim Cracouienſem. Sunt autem compactata infraſcripta, ſuper Decimarum libertate, raptu tempore decimandi, foriſandi, per dominos locorum eas emendi, ex aratro percipiendi, noualium locatione, carũ progreſſione etcet. Columbationibus, viſitatione Archidiaconorum, ſuper expeditione ad bellum Clericorum, Secularium, ad Jus Spirituale citandorũ, fabrica Eccleſię, Decima Canapi, ſuper Interdicto triduano et ſimplici, ſuper ceſſatione a' diuinis, ſalarijs Tabellionum: item de Eccleſiis in bonis Nobilium erigendis: vt infra ſequitur.

Bodzanta Epiſcopus Cracouie, Fol. 55.

De eodem.

KAzimirus 2c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo agentibus nobis hic in Piotrków, pro Rep. Regni noſtri conuentionem generalem, inter cæteras huius Conuentionis ordinationes, ſuper differentia, quę inter Prælatos et Barones terrarum totius Regni, vnanimiter ordinatum eſt et concluſum: innitendo Ordinationibus, et Concluſionibus aliarũ Conuentionũ etiã generaliũ, ab eis non recedendo.

Kaz Mag. Petrico. 1451. Fol. 86.

De eodem.

ITem Promittimus: Quòd quàm citó, Deo dante, de Expeditione in terras noſtras nos reuerti contingat, omnes differentias, inter Spirituales et Seculares exortas, in Conuentione generali ſopiemus.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 93.

RVSSIAE DVCATVS.

Ruſſia vno Jure cum Regno Polonię gaudeat.

Ex Priuil. Wladiſlai Iagellonis in ledlna. Fol. 52.

ITem Pollicemur: Quod omnes terras noſtras Regni Polonię, etiam terram Ruſſię includendo, ſaluis tamen auenę Contributionibus: de quibus nobis, ad tempora vitę noſtrę, ſola Ruſſia reſpondebit) ad vnum Jus, et ad vnam Legem communem omnibus terris reducemus: reducimusq́ʒ, aduñamus, et vnimus, tenore præſentium mediante.

Ruſſia omnibus Regni libertatibus fruatur.

SIGiſmū. Cracouiæ 1507. Fol. 7.

AD ſupplicationē terrarum Ruſſię, Volumus, & Decernimus: Vt de omnibus fugitiuis, Statutum Regis Alberti obſeruetur. et quod Nobilitas illarum terrarum, ſicut in alijs terris, Regni, a' ſolutione Teloniorum, et Foralium, ſit libera atqʒ exempta: et in alijs eadem gaudeat libertate.

Terra Belzenſis Regno aſcribitur.

Kazimirꝰ REX. 1462.

IN nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam Acta mundi auida ſubitò detergeret obliuio: niſi ea literarum ſoliditas, et teſtium adnotatio memorię commendaret æuiternę: Proinde nos Kazimirus, Dei gratia Rex Polonię, necnō terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię: Magnus Dux Litwanię, Ruſſię, Pruſſięq́ʒ: nec non Culmenſis, Elbingenſis, Kinigſzbergeñ. et Pomeranię hæres et dominus, Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis et ſingulis, præſentibus et futuris, harum noticiam habituris: Quomodo recenſentes, et in animis reuoluentes, quanta puritatis affectione et fidei integrę conſtantia, Barones, Milites, Nobiles, Terrigenę et Proceres terrę Belzeñ. ſyncere', grate', & fideles noſtri dilecti, perſonam & Regnum Maieſtatis noſtrę venerati ſunt: ad nos, tanquam dominum naturalem, hæredem verum et legitimum, ac indubitatum ſucceſſorem ſuum, et ad Coronā Regni noſtri Polonię a' qua tranſactis temporibus exciderant, viceuerſa redierunt, et acceſſerunt: ſeq́ʒ Regno et Coronę, tanquam pars ſuo toto inuiſcerauerunt, vniuerunt, incorporauerunt, et appropriauerunt. Quę quidem terra Belzeñ. iuſto titulo, Jure legitimo, hæreditario et ſuccedaueo, nos et nullum alium contingebat, atqʒ contingit et concernit. Horum itaqʒ terrigenarum Belzenſium fidelitatis conſtantia, zelo dilectionis, maturitate conſilij, et ſagaci prouidentia, Regali conſideratione, meritò digeſtis et reuolutis, ac debite' penſatis: et intuentes ad eorum ſtatum, honorem, commodum, ſalubremq́ʒ profectum

profectum: pio et ſyncero mētis affectu,(quemadmodū ex aſſumptę dignitatis noſtrę debito tenemur,et pro Officio ſolicitè aſpirantes) ipſos in noſtram, et ſucceſſorum noſtrorum manutuitionem, et protectionem Regni et Coronę reaſſumpſimus, incorporauimus,appropriauimus, et vniuimus: tenoreq́ꝫ præſentium reaſſumimus,incorporamus,annectimus,appropriamus, et vnimus, perpetuò et in æuum: promittentes ipſos, et eorum quemlibet, in omnibus ipſorum Iuribus, libertatibus, immunitatibus,gratijs, prærogatiuis, dignitatibus, honoribus, et Officijs, tenere et obſeruare. In primis itaqꝫ, pro prædicta eorum fideli et iuſta adhæſione, et ſubiectione, Iure defendere, agere, manutueri, et eos euincere,contra quamcunqꝫ perſonam, cuiuscunqꝫ dignitatis, Imperialis, Regalis, aut Ducalis fuerit, aut cuiuscunqꝫ ſtatus, conditionis, et præeminentię extiterit, (dum per quempiam vexarentur ſeu impeterentur quomodo, pro ipſorum huiusmodi adhæſione) ſimiliter ab inſultibus, violentijs, bellis et alijs moleſtijs quibuslibet, protegere, defenſare, tueri, et realiter ac effectiue opponere,intercedere,et liberare. ¶ Itē terram noſtram Belzenſem, cum ipſius diſtrictibus, Lubáczouienſi,Lopáczouienſi,Schewlozienſi, Grábownicżenſi,et Hródlienſi, ſaluam et integram, prout fuit et in hactenus eſt conſeruata, ſuis limitibus, metis, et terminis, dudum tentis, obſeruabimus: tenereq́ꝫ et obſeruare volumus: nullos diſtrictus aut villas ab eadem remouentes,alienantes,ſeu diminuentes. REX nihil terrę Belzeñ alienet.

Item omnibus perſonis, tam Eccleſiaſticis quàm Secularibus ciuitatum, et oppidanis, Priuilegia ipſorum, per anteceſſores noſtros Reges et Duces data et conceſſa,iuſta,legitima, et ſufficientia, ritè et rationabiliter emanata, ac in nulla ſui parte vitiata ſeu ſuſpecta, confirmamus, ratificamus, et approbamus per præſentes. Vbi verò aliquibus perſonis forent,per voraginem ignis abſumpta: ſeu caſu infortunij amiſſa:et de hoc per ſufficiens teſtimonium probatum fuerit:præmiſſa innouare,atqꝫ dare volumus, et ſpondemus. Item exquo ex obligatione et Inſcriptione pecuniarum,Capitaneis in aliqua terra inſcriptarum, ſæpius indigenę eiusdem terrę varijs grauantur modis, oppreſſionibusq́ꝫ,et moleſtijs afficiuntur. Pollicemur: quòd prędefatam terram Belzeñ. in pecunijs nullipiam obligabimus, aut inſcribemus,vllo vnquam tempore. Quod ſi per obliuionem,aut alium caſum quemcunqꝫ, nos inſcribere contingeret: talem Inſcriptionem præſentibus,exnunc prout extunc caſſamus, annullamus, ac nullius roboris eſſe et fieri, decernimus per præſentes. Terra Belzeñ ne cuiquam obligetur.

Capitaneus Belzenſis ſit terrigena.

¶ Item nullum extraneum, cuiuscunqꝫ conditionis exiſtat, in Capitaneum terrę Belzeñ. præficere, et præferre debebimus: niſi terrigenam eiusdem terrę poſſeſſionatum.

DIGNItates terræ Belzeñ. cõſeruantur.

¶ Item volumus omnimode, dignitates, honores, Officia, in terra Belzeñ. conſiſtẽtes et conſiſtentia, æquo modo circa Jura et Conſuetudines ipſorum, quę et quas temporibus prædeceſſorum noſtrorum Regum et etiam Ducum obtinebãt, conſeruare in eodem numero, et permanere. Quas quidem Dignitates et Officia, dum vacare contigerit: nulli extraneo, niſi indigenę bene conſeruato illius terrę, in qua Dignitas vel Officiũ vacauerit, dabimus et conferemus.

Terrę Belzeñ ad alios diſtrictus non euocentur.

¶ Item quod nulli terrigenę, de terra Belzeñ. et ipſius diſtrictibus, ad alias terras ſeu diſtrictus euocentur: ſed penitus, iuxta conſuetudinem aliarum terrarum Regni noſtri, Juribus ipſorũ et libertatibus vtantur, et gaudeant.

C O Lloquia ſtatis temporib9 celebrẽt.

¶ Item Conuentiones, Colloquia generalia, Termini particulares, et Judicia, iuxta ritum et conſuetudinem in talibus dudum tentam et obſeruatam, in terra præfata, (quemadmodum in alijs terris Regni noſtri) debent habere progreſſum et proceſſum.

Nullus terrigena niſi Iure conuictus capiuetur.

¶ Item nullus terrigena poſſeſſionatus, per nos aut Capitaneos noſtros, niſi Jure conuictus captiuetur. iuxta Priuilegia aliarum Regni noſtri terrarum, et Conſuetudines.

Tantùm duobus Groſſis Rex ex Terra Belzenſi contentus erit.

¶ Item omnes et ſinguli Kmethones, Spiritualium et Secularium perſonarum, in dicta terra conſiſtentium, de quolibet laneo poſſeſſo, pro feſto Sancti Martini, ſingulis annis exactionem, alias Podymne, per duos groſſos Monetę et numeri communiter in Regno currentis, Nobis et ſucceſſoribus noſtris dabunt, et exoluent: more terrę Leopoliẽñ. et aliarum Regni noſtri terrarum. Alias autem Collectas, et exactiones, in Regno noſtro inſolitas et inconſuetas, (etiãſi tempore Ducum huiusmodi fuiſſent, in frumentis, bladis, aut auena, vel pecunijs exactę, vel ſolutę) de noſtra Regia benignitate caſſamus, et anullamus.

Cum bonis Regijs, Limites i terra Belzenſi fiant.

¶ Item cuilibet terrigenę noſtro, limites et granicies cum bonis noſtris Regalibus habere petenti, dare tenebimur: ipſas a ſignis metallibus, et ſcopulis conſuetis diſtinguẽdas volumus: iuxta modũ aliarũ terrarũ, in Regno obſeruatũ.

Cum terrigenis Leopoliẽñ ad Expeditionẽ Belzeñ proficiſcenſ.

¶ Item quandocũqꝫ terra noſtra Leopoliẽñ. ad bellicã Expeditionem ſe mouerit: aut neceſſitate incumbente, eandem procurauerit: præfata etiam terra noſtra Belzenſis, ſeu Nobiles et terrigenę eiusdem, cum ipſis Leopolienſibus, quotienscunqꝫ fuerit neceſſe, tenebuntur et debebunt, ac omnino ſunt obligati pariter ⁊ aſtricti: proficiſci bellicoſe, et tranſire: et non alias. eo tamen Jure et modo: quo terra Leopolienſis, ad Expeditiones ſe

mouere

mouere conſueuit, et ſolita eſt. Animaduertendum autem, præfatos Nobiles terrigenas & Proceres, ad nos tanquam ad dominum et hæredem ipſorum legitimum, affectum habere ſpecialem: horum prætextu, volentes ipſos fauore noſtro ſpeciali proſequi, et eorum Kmethones quoſlibet, præfatam terram Belzeñ inhabitantes, ab omnibus et ſingulis Exactionibus, angarijs, præangarijs, caſtrorum ædificijs, et pontium laboribus, et reparationibus, eximimus, abſoluimus: ac liberos, et abſolutos facimus perpetuè, ſecundum morem aliarũ Regni noſtri Terrarum. Præterea generaliter & ſingulariter omnes alios articulos, libertates, et Iura, alijs terris Regni noſtri data et conceſſa, et præſertim terrę noſtrę Leopolieñ, ſi quę hic omiſſa forent, pro inſertis habere volumus et habemus: eadem'qz extendimus et referimus, ad terrã Belzenſem. In cuius rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Actum in Brzéscié, Feria tertia feſtorum ſolennis Paschę: Anno Domini 1462: Præſentibus, Reuerendiſſ. patre domino Ioãne de Brzézié, Iuris vtriusqz Doctore, Electo Eccleſię Cracouienſis, et Regni Polonię Vicecancellario: necnon Magnificis et Generoſis, Petro de Oporów Lancicieñ, Nicolao de Kośćielec Brzeſteñ, Palatinis: Iacobo de Dębno Regni Polonię Vicetheſaurario, Nicolao de Boryſzowice Záwichoſteñ, Sbigneo Bank de Górá Malogoſtieñ, Caſtellanis: Nicolao Spoth de Wola Sandomirieñ, Ianuſſio Koluczki Iuniwladiſlauieñ, Vexilliferis: Ioanne de Oſtroróg Iuris doctore, Nicolao de Brudziewo Subpincernę Caliſſięñ, et Capitaneo Brzeſteñ, Iaroſlao Brzozoglowy Subiudice Iuniwladiſlauieñ, Staniſlao Marſſalkowicz de Brzézié, et Ioanne Synowiecz de Zadowicze, Curienſibus noſtris: et alijs pluribus, fide dignis teſtibus, ad præmiſſa. Datum per manus eiusdem Reuerendiſſimi patris, Domini Ioannis de Brzézié, Electi Eccleſię Cracouienſis, Regni Polonię Vicecancellarij, ſyncerè nobis dilecti.

Ad Relationem eiusdem Reuerendiſſ. patris Ioannis de Brzézié, Iuris vtriusqz Doctoris, Electi Eccleſię Craco. Regni Polonię Vicecancellarij.

SALARIA COLLEGARVM IVDICII.

Actor Reum in Contumacia condemnans, duos Groſſos ſoluet.

SIGiſmũ. Petrico. 1523. Fol.38. Item volumus: vt quilibet Actor, condemnando citatum in Contumacia abſentẽ, ſoluat duntaxat duos Groſſos. quorum vnus cedet Notario, et alter Groſſus Iudicio præſidenti.

Pro vna Nota Inſcriptionis, vnus Groſſus Notario.

Wladiſlai Iag.Crac. & Varthę 1423. Fol. 45. TErreſtres Notarij, in omnibus terris Regni noſtri, videlicet Maiori Polonia, Siradia, Lancicia, Cuiauia, Dobrineñ. &c. pro Notis æqualiter accipiant ſua Iura: ſecundum quòd Notarij Cracouienſis, et Sandomirieñ terrarum recipiunt: videlicet pro vna Inſcriptione vsq; ad finem cauſę, vnum groſſum: aut in principio medium, et in fine medium Groſſum.

Kazim. in Nieſzowa & Opoki, 1454 Fol. 94 ¶ SIMILIS. Item Statuimus: vt Notarij Terreſtres, in Iudicijs non exigant à Notis, præterquàm in primo Termino medium groſſum, et in vltimo tantundem: aut à Notis totius cauſę, recipiant vnum groſſum. Pro lectura verò, quam fecerint in Iudicijs, nihil penitus exigere debebunt.

Hoc Statutũ Sigiſ. Rex, Cra. 1510. Cõfirmat. Fol. 12. ¶ SIMILIS. ~~Sopientes controuerſiam~~, quę in Iudicijs Secularibus euenire ſolet, de quæſtu Notariorum Terreſtrium, relinquimus in robore Statutum Regis Kazimiri, in Opoka factum.

SIGiſmũ. Petrico. 1523. Fol. 38. ¶ SIMILIS. Et quia multę querelę fiebant, ad noticiam noſtram deductę, contra Notarios Terreſtres: quomodo ipſi à Notis, & Actionibus controuerſiarum, et aliarum quarumcunq; rerum, ~~plus ſolito~~ ſubditos noſtros, ~~depactare~~ de facto conſueuerint: ſimiliter à querendis Notis, Actis Iudicialibus inſertis: Quapropter Statuimus & Ordinamus, Statutis Regni vetuſtionibus inhærendo: Quòd ſinguli Notarij Terreſtres, ab vna controuerſia et cauſa, non plus recipiant, quàm per vnum groſſum. Talis autem cauſa et controuerſia debebit intelligi, ex vna Citatione.

A' teſtibus

A teſtibus productis, et Terminis peremptorijs, quantum Notarius accipere debebit.

STatuimus, Quòd ſcriptores Iudiciorum de teſtibus producendis, ſi ſcribere et ſignare eorum dicta oportebit, recipiant tres Groſſos. vbi verò Terminos peremptorios ſcribunt: de Nota et ſignatura, in Groſſo medio contententur. Kazimir9 Viſliciæ 1368. Fol. 37.

A dilatione Termini vera infirmitate, vel Caſſatione Inſcriptionis.

QVo ſalario, pro literis vel Notis, Notarij Terreſtres vel Caſtrenſes contenti eſſe debeant, tametſi Statuta per Nos et anteceſſores noſtros condita ſufficienter declarent: quia tamen ipſi Notarij, vltra modum præſcriptum, a' Dilatione Termini vera infirmitate, vel Caſſatione Inſcriptionis cuiuspiam, ſolutionem Memorialis per quatuor groſſos exigunt, Statuimus: vt Notarij Terreſtres et Caſtrenſes, in exigendo ſalario, a' Notis, Literis, et alijs Inſcriptionibus, modum in Statutis deſuper confectis expreſſum conſeruent. A' dilatione verò Termini vera infirmitate, vel Caſſatione Inſcriptionis, non niſi vnum groſſum, ratione Memorialis, et pro Nota exigant, ſub pœnis in Statutis prioribus, contra eos ſancitis. SIGiſmū. Cracouiæ 1532. B I.

A memoriali quantum ſoluendum.

LIcét pro redimenda pauperum vexatione, dudum ſolutio, dicta vulgariter Czeſné aut Pámietné, (quę conſueuerat Iudici præſidenti, ſeu aliquam cauſam deffiniente, applicari) fuerit ſublata et extincta: tamen eadem ſolutio, exquiſito colore, ſub alio nomine quod dicitur Pámietné, dignoſcitur eſſe innouata. quę dicitur eſſe contra prædictam ſolutionem, et tranſcendere comprobatur. Vnde circa hoc modum imponere volentes, Decernimus: Quòd in cauſis hæreditarijs, vel nō hæreditarijs, magnis, Iudex prætextu ſolutionis prædictę Pámietné, vltra quatuor gr. exigere et recipere non præſumat. in minoribus verò cauſis, tantummodo duos groſſos exigendi facultatem habiturus. KAzimir. in Viſlic. 1368. Fol. 19.

¶ SIMILIS. Officiales, aut Camerarij, ſeu Subiudices Terminorum particularium, non debebunt a' cauſis minoribus, quas vsq; ad extimationem triginta Marcarum, et infra computamus, pro Memoriali aliàs Pámietné, ſiue alio nomine Przyſyeżné, IAGEL. Cracouię. 1423. Folio 45.

ſyeżne,plus quàm duos groſſos recipere. a' maioribus verò Cauſis, quę vltra triginta Marcas ſe extendunt, quatuor Groſſos recipiendi habeant facultatem.

Ab vna Querela, multarum perſonarum, vnum Memoriale ſoluatur.

Ibidem. PRouiſum eſt inſuper: quòd poſtquàm vnam quamq; quæſtionem, coram Judicio expoſitam, dictam Załobá, aliquis edixerit: etiã ſi plures perſonę ſint: pro parte, quarũ quæſtio agitatur, tantùm vnum memoriale exigatur.

Tantum pro re principali decreta, detur Memoriale.

SIGiſmũ. Petrico. 1523. Fol. 32. ET Proteſtationes Memorialium ſeu Captioſę, nullum deinceps robur ſint habiturę: quę ſolebant fieri ante prolationẽ Sententię: ſed pro re principali decreta tantũmodo, fiet Memoriale.

A' decreto pro ſe lato, quantum ſoluendum.

SIGiſmũ. Petrico. 1523. Fol. 38. QVocirca volumus: Vt victor ſoluat a' quolibet Decreto, pro ſe lato, Judicio quinq; Groſſos. quorum tres Judici, et vnus Subiudici veniet. Notario verò ſimiliter vnum Groſſum, ab ejusdem Decreti acticatione, ſoluere quilibet teneatur.

SIGiſmũ. Cracouiæ 1543. Quinimo ipſi Judices Terreſtres, non plus ratione Memorialis accipiant, niſi quinq; Groſſos, a Decreto ſatisfactionis, in Termino Cõcitatorio, ab additiõe Miniſterialis ad intromittẽdum, & remiſſione ad Capitaneum: ſi Intromiſſio victori non eſſet admiſſa. et hoc ſub pœna xiiij Marcarum parti, et nobis alia.

Taxa literarum Judicij Terreſtris, et Caſtreñ.

SIGiſmũ. Petrico. 1511. Fol. 19. QVia verò Notarij Terreſtres, et Caſtrenſes, alicuius Actũ, ſiue Inſcriptionem, in libro Terreſtri ſeu Caſtrenſi quærentes, Nobilitatẽ immodicè taxare pro labore quærendi conſueuerunt, Statuimus: Vt ipſi Notarij nihil poſthac exigere audeant, pro labore quærendi. Pro literis verò Pargameneis, cum appenſis Sigillis decem Groſſorum ſalario ſint contenti. ex quibus ſex Judici, duo Subiudici, et duo Notario Terreſtri cedant. A' papyreis verò literis, ſub Sigillis Judicis et Subiudicis, vnus groſſus. A' condemnatione in pœna Contumacię, duo groſſi. A' condemnatione in lucro, 4 gr. A' Memoriali, iuxta antiqua Statuta 4 gr. ſoluantur.

Pro litera Iudiciali ſub Sigillo, quantum ſoluendum.

Item pro litera Iudiciali, Sigillis Iudicis et Subiudicis obſignata, decem groſſi. prout in quibusdam terris: hactenus fuit obſeruatum. SIGiſmũ. Cracouiæ 1523. Fol. 38.

Solutio Membranarum, et Minutarum non Sigillatarum.

Item Notarius a' Sigillatis Membranis, recipiet per medium Groſſum: et a' Minutis extractis, non Sigillatis, per vnum groſſ. ¶ At qui ſimplici Minuta nihil probari poteſt: ſed tantũmodo literis, aut Minuta ſub Sigillo, aut Libris corã Iudicio. Ibidem. Conſuet. terræ Cra 1505. Fol. 122.

Confirmantur Statuta, de Salarijs praeſcriptis,

Statutum, per Nos Conſiliariosq; noſtros ſtatus vtriusq;, et Nuntios Terreſtres, de ſalarijs Iudicum, Subiudicum, et Notariorum Terreſtrium editum, in robore ſuo permanere, et in executionem extendi volumus: et præſenti Conſtitutione, ſtrictius mandamus. SIGiſmũ. Bydgoſt. 1520. Fol. 27.

Poena, ſi Notarius contra Statuta extorſerit.

Quód ſi Notarius, vltra præmiſſam Ordinationem, contra vim Statutorum, quippiam ab aliquo depactauerit: talis eidem depactato, id quód iniuſte' extorſerit, reſtituere teneatur, cũ pœna trium Marcarum, et Iudicio totidem exoluenda: in qua peremptorię debet idem Notarius condemnari: et ſatisfacere victori mox teneatur: ſub illa pœna xiiij Marcarum. SIGiſmũ. Petrico. 1523. Fol. 38.

Conſtitutiones de Notarijs exequantur.

Decernimus omnino habere volentes: Vt Conſtitutiones, de Notarijs Terreſtribus dudum editę, iam exnunc debitam per omnia executionem habeant, et accipiant: atq; futuris temporibus diſpoſitio illarum, in omnibus ſeruetur, et manu teneatur. SIGiſmũ. Petrico. 1538. A 4.

¶ SIMILIS Cauendo ne Nobilitas noſtra grauaretur, circa receptionem et ſcriptionem quamuis literarum, Renouamus Statutum: Vt Terreſtres Notarij conſeruent ſe, iuxta Statutum Sereniſſimi olim parentis noſtri. Proptereaq; iuxta illud Salaria recipiant a' Membranis, Citationibus et condẽnationibus. Sigiſmun. Auguſtus Petrico. 1550.

Idem

Idem ſentiendum de Capitaneali Iudicio.

SIGiſmũ. Cracouiæ 1539. Capitaneale quoqz Iudicium, non plus à re Iudicata, ſeu ſcripturis quibusuis Iudicialibus exigat, quàm quod in Iudicijs Terreſtribus, à ſimilibus exigi ſolet.

¶ Taxa Literarum ex Cancellaria, Vide in Titulo CANCELLARIA. Folio 30.

SALVVS CONDVCTVS.

Defenſores contra metum Regis, vel Capitanei.

Kaz. Mag. Villiciæ 1368. Fol. 35. Statuimus: Quòd ſi aliquis coram Nobis, vel noſtro Capitaneo, de aliquo crimine vel maleficio fuerit accuſatus: et ad oſtendendum ſuam innocentiam, per Nos vel noſtrum Capitaneum non fuerit admiſſus; et ob hoc, ipſum fugere contingat: et ne huiusmodi fuga ad infamiam reputetur, idem fugiens coram Reuerendiſſimo in Chriſto Patre Epiſcopo Cracouieñ. aut Palatino Cracouienſi, aut Sandomirienſi proteſtabitur: quòd Nos, aut Capitaneus noſter, ad expurgandum ipſum admittere noluimus: et tales prænotati, aut Palatinus noſter illius terræ, Profugo Treugas duorum menſium dare poterit; et ipſum profugum ſeruare. Infra quod tempus, idem Palatinus, apud nos vel noſtros ſucceſſores, eidem profugo quærat gratiam, et fauorem: vt ipſum ad Iuſticiam admittamus. Quæ ſi prædictus Palatinus non poterit obtinere: quòd eundem videlicet, ad expurgandum ſuam innocentiam admittere nollemus: extunc Palatinus, ad metas ſuæ terræ illum conducere tenebitur. qui à tempore conductus Palatini, infra annum, terræ, Regno, et terrigenis nocumenta inferre non debebit, vxore ſua in bonis ſuis pacificè infra annum prædictum dimiſſa in quiete. Quo anno euoluto, infra quem gratiam noſtram ſemper quærere debeat: et ſi ipſam inuenire non poterit: et præfatus profugus aliqua nocumenta Regno, vel terrigenis intulerit: propter hoc infamis non debet reputari: nec ipſum per terrigenas captum, ad mortem Nobis, aut noſtro Capitaneo dare tenebuntur: nec propter hoc indignationem, aut offenſam noſtram, incurrant terrigenæ ſuprædicti. Si verò malicioſè, et abſqz culpa, contigerit aliquẽ profugere: et Iuri parere noluerit: et profugiendo, nocumenta Regno, aut terrigenis intulerit: bona ipſius immobilia, præter dotalicium vxoris, Cameræ noſtræ perpetuò applicentur: mobilia verò inter Nos et Barones noſtros, per medium diuidantur.

Et ſi

Et ſi captus fuerit per quempiam: in gratia noſtra conſiſtat. nec propter captiuitatem eius, per amicos debet aliqua indignatio, vel inimicitia occulta, vel manifeſta ſuboriri. Vxor vero eius in Dotalicio remanebit: prout ſuperius eſt notatum: vel illud vendendi liberam habeat facultatem.

Omnibus profugis publica fides eſt danda.

ITem quoniam contingit ſæpius regnicolis, caſu contingente, alias propter inſecuritatem vitę, extra Regnum neceſſario egredi: idcirco ne dignitas Regia, per iniuſticię culpam profanetur, volumus, Statuimus, et Decernimus: Vt Regnicolis, Nobilibus, vel plebeijs, cuiuscunque ſtatus et conditionis exiſtentibus, ſexus vtriusque, in ſecuritate perſonę, caſu quocunque eis contingente, et iſtud exigente, extra Regnum ſe conferentibus, Saluus conductus et Affidatio, per Nos et ſucceſſores noſtros, dari debeat petentibus. vt ſub libertate publica, vel ſe expurgarent, vel iuſtitiam peterent: eamque ex ſe redderent accuſati.

IOAnnes ALbertus 1496. Fol. 109.

Capitanei tamen Saluos conductus ſubditis contra dominos ne dent.

COnquerentibus Prælatis, et Proceribus maioris Polonię, quod cum quodam deſpectu et leuitate eorum, hactenus Capitanei Poſnanienſes Saluos conductus, Amethonibus illorum et terrigenarum dare conſueuerant, Statuimus communi conſenſu: Quod de cætero, Prælatorum, Baronum, Procerum, et terrigenarum noſtrorum ſubditis, Amethonibus, Ciuibus, Oppidanis, aut ſeruis, Capitanei locorum Saluos conductus dare non debeant: ſed ad Jus commune, in euentibus recurrendum decernimus Amethonibus talibus, et quibuslibet conquerentibus: ſic vt cuique Juris Patrocinium debebitur.

ALexan. in Radom 1505. Fol. CXVI.

Saluus conductus ne ſubditis cōtra dominos, vel eorum ſubditos detur: ſed tantum inter Ciues.

EX mutuo colloquio, ac conſenſu dominorum Conſiliariorum, et petitione Nunciorum Terreſtrium, ſic eſt Conſtitutum: Quia Literę publicę fidei, alias Zelázné liſthy, et Salui conductus, amplius dari non debent a Nobis, famulis contra dominos illorum, ſtatus et ordinis militaris, nec etiam contra ſubditos illorum, in damnum eorundem: ſed Nobis et Conſiliarijs noſtris liberum erit hoc facere: tales videlicet Literas dare ſubditis noſtris, ſta-

SIGiſmū. Cracouię. 1543.

ſtris,ſtatus ciuilis, contra ciues, iuxta arbitrium noſtrum; tamen contra Nobiles,et ſubditos illorum, nullas dabimus.

Saluus conductus ſecundum Statuta detur.

SIGiſmũ. Auguſtus 1550. Literę publicę fidei,ſeu Salui conductus, alias Gleythy, nullę, quæcunqz contrarię Iuri et Statuto eſſent,dari debent: et ſi quis eas obtinuerit,hę ſunt nullę.

Saluus conductus publicetur.

SIGiſmũ. Cracouiæ 1539. Vt in vtramqz partem, circa rationem Salui conductus, et ſecuritati eorum quibus inimicitię denunciantur, prouideatur: vt illi, quos pœna manet, Salui conductus calumnijs non inuoluant innocentes, Statuimus: vt nullius Salui conductus pœna incurratur: niſi qui fuerit publicatus, et qui illo velit ſeſe palam tutari.

S A L.

Confirmatio Statutorum de Zuppis ſalinarum, per diuum olim ſecundum Kazimirum Magnum editorum, per Sereniſſimum Kazimirum tertium facta.

Fol. 76. IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam.Ne error obliuionis geſtis ſub tempore verſantibus pariat detrimentum, alta Regum et Principum decreuerunt conſilia,ea literarum apicibus & teſtium annotatione perennari. Proinde Nos Kazimirus Dei gratia Rex Polonię,necnon Terrarum Cracouię,Sandomirię, Siradię, Lancicię,Cuiauię. Magnus Dux Litwanię,Pomeranię,Ruſſię,Pruſſięqz Dominus et hæres. Significamus tenore præſentium,quibus expedit vniuerſis,præſentibus et futuris, harum noticiam habituris. Quod ſi ex debito Regalis munificentię ad omnium ſubditorum commodum,et profectum,oculo conſiderationis intendere debeamus: propenſior tamen ſolercia circumſpectionis,ad augmentum Theſaurorum et prouentuum Regni noſtri incumbit: ex quibus Regni et ſubditorum noſtrorum commodis debite valeamus prouidere. ¶ Cum igitur Zuppę noſtrę Bochneñ et Wieliceñ,pars Nobilis prouentuum, et Theſauri Regni exiſtit: quę hactenus propter nimiam et continuam Nebilium

Zuppę & Bochneñ & Vieliceñ ſunt partes notabiles thezauri Regni Polonię.

Nobilium et diuerſarum perſonarum frequentationem, et ſalis elaborationem, in Nobili ſui parte deſolationem et iacturam ſuſceperunt: ex quo neqꝫ Zupparij, neqꝫ ſui Officiales, regimini laboribusqꝫ intendere valuerunt, hoſpitum curę, procurationiqꝫ intenti: et niſi eis tempeſtiue ſubueniatur: verendum eſt, ne ruinam et iacturam totalem ſubeant, et patiantur. ¶ Volentes igitur huiusmodi ruinę et iacturę ſubuenire: vt circũſpecti Principis eſt, ex præteritis habere memoriam: et intente conſiderationis oculum ad futura, et tandem ad ſingula ſalubri diſpoſitione procedere, dum omnia proſpexerit ſapienter. Imitando igitur veſtigia prædeceſſoris noſtri, diuę memorię Domini Kazimiri Regis Polonię, qui præfatum Theſaurum Zupparum in capite et in membris, ac omnibus prouentibus, ordine, diſpoſitione, et terminis ordinauit, ſtatuit, et regulauit, atqꝫ perpetuis temporibus huiusmodi ordinationem et regulationem tenendam, ſeruandam, et cuſtodiendam, ſub pœnis in eis contentis ſtatuit, et diffiniuit. Ne igitur nos, aut quempiam ſubditorum noſtrorum, ab huiusmodi ordinatione et diſpoſitione, recedere, aut eidem per ignorantiã contrauenire cõtingat: ¶ Statuimus: et præſenti ædicto in robur maioris firmitatis declaramus: ipſius Domini Kazimiri Regis præfata Statuta, et ordinationes, quę in noſtro hucusqꝫ ſeruata ſunt theſauro, in omnibus, et per omnia, ſecundum regulationem, ordinationem, et diſpoſitionem ſuam, debere teneri ⁊ obſeruari perpetuis temporibus duraturis. quorum et nos tenorem Conſtitutionum ⁊ articulorum, ex certa ſcientia, ⁊ maturo Conſilio ſuper hoc communicato, in omnibus ſuis punctis, articulis, conditionibus, et clauſulis, ratificamus, approbamus et confirmamus. ¶ Hoc ſpecialiter addito et expreſſo: quod omnia ſalaria, et cenſus, tam Eccleſiaſticis quàm Secularibus perſonis, per prædeceſſores noſtros, in perpetuum, ad tempus, vel ad vitam inſcripti, ac ab antiquo per Zupparios pro tempore ſolui ſoliti, et literę iuſtę et legitimę, quomodolibet emanatę, in ſuo debent perſiſtere robore, et firmitate. ¶ Ne autem ſucceſſu temporis quocunqꝫ colore, arte, vel ingenio, Statuta et Ordinationes prædictas contingat à quocunqꝫ in dubium reuocari, et de harum continentia et tenore concipere hæſitationem: ipſas præſentibus inſerendas duximus, et inſeruimus. quarum tenor ſequitur, et eſt talis.

Prouidet Rex ruinis & iacturis Zupparũ.

KAzimir9 iſ vult vt Statuta Zuppar̃ p Kaz: ĩ edita, et hucuſqꝫ tenta: adhuc in poſterũ teneãt ppetuè, ex matura deliberatiõe Regis & Conſiliariorũ ſuorũ.

Speciale quid adiungit vltra Statutum Kazimiri ĩ in hoc Statuto.

Propter tollendã hæſitationem & dubiũ de præfato Statuto KAzimiri ĩ. illud idẽ hic p KAzimirũ ĩ inſeritur in eũ vt ſequitur modũ.

IN Nomine domini Amen. Nota quod ſub anno Incarnationis domini 1368. Iſtud præſens Regiſtrum eſt ſcriptum, feria ſexta poſt Conductum Paſchę, in Caſtro

Cracouień. ad perpetuam rei memoriam: ob reuerentiam Dei Omnipotentis, necnon beatę virginis Marię eius genitricis glorioſę: nec non ob merita omnium Sanctorum, atq; Sanctarum: et ad Mandatum Illuſtriſs. Principis ac domini Domini Kazimiri Dei gratia Regis Polonię, Sandomirię, Cracouię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Pomeranięq; hæredis conſcriptum: per manus Notarij, Domini Demetrij protunc Vicetheſaurarij.

CAuſa cōpilationis Regeſtri Zuppar.

¶ Item ob iſtam cauſam iſtud Regeſtrum eſt compilatum, propter malam conſuetudinem perpetuis temporibus euitandā: et vt conſuetudo Zupparum Domini Regis Kazimiri, ac ſui totius Conſilij, per ſuos legitimos ſucceſſores perpetuis temporibus teneatur. Nam idem Dominus Rex Kazimirus nihil fecit in Regeſtro addere ſiue minuere: ſed fecit Regeſtrum conſcribere, et omnes conſuetudines diligenter antiquas perpetuè notare: prout antiqui Zupparij. Primus videlicet Porinus Gallicus Albertus, qui menſuram minuti ſalis minorauerunt: Petrus Vynricus Gotfridus Gallicus. Dominus Adam Presbyter, et Nicolaus Zupparius tenuerunt.

Alia Cauſa cō pilationis huiuſmodi Regeſtri.

¶ Et hoc propterea fuit factum: quia in emptione Zupparum Truklá, Henſel, Butá, Leſzko Iudæus, Barthko Monetarius, Arnoldus Velkier, propter remanentias ſalis, in reſignatione Zupparum, ac aliarum rerum ibidem ſcilicet in Zuppis exiſtentium. viciſſim fortiſſimè litigauerunt: quia neſcierunt in Zuppis modum, formam, ſiue conſuetudinem: et ob hanc cauſam fuerunt vocati, protunc antiqui Zupparij: videlicet Petrus Vynricus, Dominus Adam Presbyter, Gotfridus, Nicolaus Zupparius, qui rexerunt Zuppas tempore Domini Regis Kazimiri: vt modus regiminis Zupparum ſub Iuramento eorum perpetuis temporibus teneatur.

In cōpilatione huiuſmodi Regeſtri Zupparum, interfuit Conſiliū Regis, & Spūale & Seculare.

¶ Item in compilatione huius Regeſtri, fuit vocatum Conſilium Domini Regis, videlicet Spirituale, et Temporale: cui fuit data plenipotentia poteſtas, Domini Regis, vt taliter præſens Regeſtrum conſcriberetur: propter veram, bonam, antiquam conſuetudinem conſeruandam: ac propter vtilitates Theſauri dicti Regis, ac ſuorum legitimorum ſucceſſorum, ac totius Regni perpetuis temporibus debeat conſeruari.

Enumerantur nomina eorū, q interfuerūt compilationi REgeſtri. Et primo Dnōrū Spiritualium.

Nomina dominorum Spiritualium, hoc compilantium Regeſtrum, ſunt haec.

PRimus fuit dominus Florianus Epiſcopus Cracouień. Itē dominus Wilk Cancellarius Cracouień, Item Zawiſzá Archidiaconus

diaconus Cracouienſis. Item Janko frater Simkonis Vicecãcellarius. Item Bodzathá Procurator generalis. Item Dominus Michalko Canonicus Cracouienſis, Protonotarius Domini Regis. Item Zimko Notarius Domini Regis. Item Joannes Jelithkowit, qui tenuit protūc monetam ad fideles manus, cum Leſzkone Judæo.

Nomina Dominorum Temporalium ſunt haec.

Primus dominus Joannes Melſztyn, Caſtellanus Cracouienſis. Item dominus Neorzá Palatinus Cracouienſis. Item dominus Wáſroſzki Subiudex Cracouieñ. Itē Miſzczyuius de Kwiliná Succamerarius. Itē dominus Otto de Pilczá. Itē Swiáthoſlaus Vicetheſaurarius. Item Demetrius Theſaurarius. Itē Malochá antiquus Procurator. Item Szczepanko Magiſter Murorum. Nomina Dominorum ſecularium.

Nomina antiquorum Zuppariorum, Magiſtrorum montium, Stigariorum. &c.

Primus Czyndel Stigarius, de montibus Kuthnis. Item Thyczkrácz de Tanczyn. item Bernardus Stigarius de Vngaria. item Stigarius Kazimirieñ. item antiqui Zupparij: videlicet Petrus Vynrici. item Gotfrydus Gallicus. Item Dominus Adam Presbyter. item Nicolaus Zupparius. item antiqui Zupparij reterunt Zuppas ad manus fideles eis commiſſas, tempore Domini Regis Kazimiri: et illic ſub Juramento omnem conſuetudinem per eos traditam, Dominus Rex Kazimirus, cum toto ſuo Conſilio: videlicet Spirituali ac Temporali, perpetuis temporibus ſeruandū confirmauerunt. Enumerantur nomina antiquorum Officialium Zupparum.

¶ Itē ad Regeſtrum per Dominum Regem ac ſuum Conſilium fuerunt vocati moderni Zupparij confirmandum: primo Trita. item Leſzko Judæus. Itē Henſelburg Item Bárthko Monetarius. Item. Arnoldus Velkier. Pro cõfirmatiõe Regeſtri, fuerūt vocati moderni Zupparij, quorum nõia exprimūt.

¶ Item ad Regeſtrū formandū fuerunt vocati Vicezupparij, Magiſtri montium, Stigarij ambarum Zupparum: qui omnes conſuetudines Zupparum regendarum ſciuerunt. ¶ Primus fuit Albertus Magiſter pontiū, frater Hánkonis, de Mienſelmicz item Joannes Paulini Vicezupparius de Wieliczká. itē Rorezek Carpentarius montiū. item Giſzko Stigarius de Wieliczká. item Nicolaus Stigarius de Wieliczká. item Czándicz de Opáwia Vicezupparius de Wieliczká. item Penacus Montium Magiſter, de Bochnia. item Dominus Joannes Præbendarius de Pro formatiõe Regeſtri, fuerūt vocati Officiales Zupparum, quorum nõia hic narrantur.

darius de Zuppa Bochneñ. Item Czkuſunf Carpentarius montium de Bochnia. Item Bullein Magiſter montium de Bochnia. Item Joannes Prokendorff Stigarius de Bochnia. Itẽ Kuthá Magiſter montium de Bochnia. Item Petrus Weruſch Stigarius de Bochnia.

Null⁹ Dominoꝝ ſub pœna colli & priuatiõe bonorũ, audeat ſine ſpeciali Regio conſenſu Zuppas viſitare: ſtationẽ habiturus in eiſdem.

¶ Item primo et principaliter et maxime ſuper omnia Dominus Rex Kazimirus cum toto Conſilio, prius nominatam conſuetudinem Regeſtri comfirmauerunt: quod nullus dominorum, ſiue ſit magnus ſiue paruus, ſiue Caſtellanus, ſiue Capitaneus, præſumat Zuppas viſitare. Cauſam aſſignauerunt: Quia venerat dominus Neorza Palatinus ante Zuppam: et mandauit ſibi dari prælibationem. Extunc dominus Rex reſciens iraſcebatur ſibi plusquam ad duos menſes: ita quod vix illi venia per dominos fuit impetrata. Et ſic dominus Rex ſub pœna colli, ac bonorum demandat: quod nullus dominorum per amplius præſumat Zuppas attentare.

Equi Nobiliũ (pterq̃ Regis) in Zuppis nõ ſtatuãtur, ſeu pabulentur.

Nam quando Nobiles ad Zuppas veniunt, tunc Zupparius vtilitates domini Regis non poteſt tam diligenter aſpicere, propter impedimentum Dominorum Zuppas viſitantium. Ideo Statutum eſt: quod Nobiles nunquam debeant Zuppas viſitare: niſi ſit prius de maxima gratia Domini Regis.

Zupparius ad fideles manus Zuppã tenẽs ſine conſenſu Regis nẽmini neceſſaria miniſtret in expenſis.

¶ Item ſtatutum eſt: quod nullus Zuppariorum ſub pœna colli ac bonorum ſuorum, aliquem equũ Nobilium ſiue dominorum ad Zuppas præſumat acceptare: et ipſum pabulare: exceptis equis Regalibus. Rationem aſſignauerunt: quia pecuniæ Domini Regis in rationibus Zupparum, quæ proueniunt minorarentur.

Ab inciſione banci ſalis nõ niſi tres groſ. ſectorib⁹ ſunt dandi, Tragarijs non computatis.

¶ Item ſtatutum eſt: quod quando Zuppæ per dominum Regem dantur ad fideles manus, quod nullus Zupparius qui tenet Zuppas ad manus fideles, præſumat abſq; licentia Domini Regis aliquem dominorum ad Zuppas intromittere: et ei neceſſaria cum eius equis et familia miniſtrare.

¶ Item Statutum eſt: quod nullus Zuppariorum, qui tenet Zuppas ad manus fideles, ſoluat bancum ſalis, per ſectores inciſum, niſi per tres groſſos: Tragarijs vero non computatis.

Banc⁹ donatus p REGEM in Zuppa Bochneñ: p ſex, i Vieliceñ vo p quinq; gr. eſt p Zuppariũ in ratione ponend⁹. Notarijs, tragarijs & ſectoribus incluſis.

¶ Item Statutum eſt: quod Zupparius, qui tenet Zuppas ad fideles manus, bancum per Dominum Regem donatum Principibus, Nobilibus, ſiue quibuscunq; perſonis computatis, non debet aliter domino Regi ad rationem ponere in Zuppa Wieliczeñ, niſi per quinq; groſſos: in Zuppa vero Bochneñ. per ſex groſſos Tragarijs et Notarijs cum ſectoribus incluſis.

De Centenarijs donatis i Zuppis.

¶ Itẽ, Si dominus Rex aliquem Nobilem donauerit cum Sale Centenariato, ac thinis, tunc Zupparius, qui tenet Zuppas ad manus fideles omnes centenarios debet conſcribere: et eos rationiſtis in

ſtis in ratione enodare. ¶ Item, Si dominus Rex aliquem Principem, vel Nobilem, vel Clauſtralem, cum minuto ſale donauerit: tunc Zupparius qui tenet Zuppas ad fideles manus, non debet aliter menſuram computare, niſi per quatuor groſſos in ratione. ¶ Item ſal quod datur Nobilibus, ſiue Clauſtralibus, per Dominum Regem in Thinis, Zupparius qui tenet Zuppas ad manus fideles, non debet iſtud domino Regi computare ad rationem. quia non eſt de Iure. ¶ Item ſtatutum eſt: quod nullus Zupparius debet ſolus ſal vendere in depoſitorio Cracouien̄. neqz aliquis famulus Zupparij: ſed Zupparius debet ſal vendere mercatoribus, ſalſatoribus, tam de Cracouia, quam mercatoribus, id eſt Ciuibus de Wieliczká, et illi Ciues de Wieliczká debent habere plenimodam poteſtatem ſal vendendi in depoſitorio Cracouienſi. ¶ Item ſtatutum eſt: quod Bochnen̄. Mercatores ſalis, habeant plenimodam poteſtatem, ſal mundum deducere ad partes alienas: videlicet in Mazouiam, Ruſſiam, et Sileſiam, necnon Lithuaniam, necnon verſus Lublin.

Menſura ſalis miuti cuicūq; donata, dūtaxat q̄tuor gr. eſt in ratione taxanda.

Sal in Thinis donatum, nō eſt in ratione cōputandū.

De depoſitorio Cracouien̄.

De Bochnen̄ Mercatorib9.

Ciuibus Bochnenſib9 cōcedit ſal commune, ꝓpter piſtores, &c. ad depoſitorium, Craco. ducendum.

¶ Item Statuimus: quod Ciues Bochnen̄. ſiue Mercatores ſalis, debent habere plenimodam poteſtatem, ſal commune deducere ad depoſitorium Cracouienſe: propter piſtores panum, & etiā propter vectores de alijs partibus venientes.

CEntenarius ſalis ad Vngariā q̄tuor gr. detur. Floren9 aūr non niſi p ſeptē Scotos groſſorꝫ recipiatur.

¶ Item Statuimus ex mandato Domini Regis Kazimiri: quod Sal ad Vngariam non debet alio modo dari, niſi quilibet Centenarius per quatuor groſſis in floreno aureis: et floreni alio modo non debent recipi, niſi per ſeptem Scotos groſſorum. Cauſa eſt iſta: quia Vngaris concutitur vnus bancus ſalis, qui valet duas Marcas: poſtea quando concuſſus fuerit, vix ſoluet vnum florenum cum medio ad Vngariam: et illud eſt damnum Zupparum, et illud tangit Zuppam Wielicen̄. ¶ Item Statuimus: quod ſal quod datur e Zuppa Bochnen̄. ad Czypſenſem Terram, quilibet Centenarius debet dari per quatuor groſſos in floreno aureis: Et quilibet florenus debet recipi per octo Scotos groſſorum. ¶ Item ſi ferrum adducetur de Vngaria ad Zuppas pro ſale centenariato, tunc Statutum eſt: quod quilibet Centenarius ferri per Zupparium non debet alio modo recipi, niſi per ſeptem Scotos. ¶ Item Statuimus: quod homines, qui recipiunt ad Vngariam in Zuppa Wielicen̄. ſal centenariatum, et ſi iſtud ſal ad Vngariam non deduxerint, ſed in graniciebus iſtud ſal vendiderint: extunc equos cum ſale vbi reperti fuerint perdere debent, omni occaſione poſtergata. ¶ Itē Statuimus: quod ſi homines ad Terram Czypſenſem ſal de Zuppa Bochnen̄.

Centenari9 ſalis pro iiij gr. ad terrā Czypſēſem, detur Flor: ꝓ octo Scotis Groſſ.

CEntenarius ferri Vngarici, in Zuppis nō niſi per ſeptē Scotos eſt ſoluendus.

Vectores ſalis Vielicēſis, ad Vngariā ducētes, & ſal in metis vendētes, equos cū ſale perdant.

Sal pro terra Czypſen̄. emptū, ſi in Sanbecz &c. vendit, ſal & equi amittantur.

Pro quolibet equo REGio vnus coretus auenę dietim, cum fœno & ſtraminib⁹ ſufficientib⁹ dari debet.

Pro quatuor equis Regijs, vnus equ⁹ valens per Zupparium eſt tenendus.

receperint, et ſi in Sądecz vel alijs graniciebus vendiderint, eãdem pœnam debeant tolerare. ¶ Item Statuimus: quod quando equi domini Regis mittuntur ad Zuppam, tunc Zupparius aſſumptis equis, pro quolibet equo debet dare vnum coretum auenę, dietim, et de fœno, et ſtraminibus omnem neceſſitatem: et numerum equorum fideliter conſcribere. ¶ Item Statuimus: quod quando accipiunt equos Regales ad Zuppam: tunc Zupparius tenetur ad quatuor equos ſeruare vnum ſubagazonem bene valentem, et eidem omnia neceſſaria in victu et amictu miniſtrare: et illa fideliter conſcribere: conſcripta rationiſtis enodare: vt illi conſiderent, quò ſumma pecunię Regalis deuenit.

Eleemoſinarij in Zuppis nõ ſunt ad rationem per Zuppariũ ponẽdi.

¶ Item Statuimus: quod pauperes eleemoſinarij, qui ſunt in numero ſex in Zuppa Wielicen̄. et totidem in Zuppa Bochnen̄. cum pane, qui datur omni die pauperibus poſt miſſarum ſolennia, non debent poni ad rationem. Illud enim eſt confirmatum propter animas patris et matris domini Regis Kazimiri, nec non aliorum ſuorum progenitorum: et eiſdem pauperibus debet annuatim tribui conueniens amictus.

Emens Zuppas ſal inuentũ conſcribat, & iuxta Statuta Conſilij acceptet.

Sequitur venditio Zupparum.

Bancus Salis in Bochnia p ſex groſ. p D. Reg. acceptatur. In Vieliczka per quinq; groſ. omnib⁹ cõputatis, ſcz CApiſterijs, cordis canapeijs, ſuberis.

Lapis ſepi nõ debet alit cõputari, pro parata pęcunia, quàm i foro: in minuto verò ſale, qlibet lapis, per ſex Groſſos.

Cunei ferrei, in Zuppis reperti, nõ niſi, p mediũ gro. computandi.

Zuppas emẽs tantũ reddat ſalis, ſepi, ferri, & aliarũ rerũ, quantũ pcepit. aliâs tenetur D. Regi pecunia para ſoluere omia.

Item Statuimus: quòd ſi fuerint Zuppę venditę per Dominũ Regem ac ſuum Conſilium: tunc ille qui Zuppas emerit, debet ſal, quotquot inuentum fuerit diligenter conſcribere: et illud conſcriptum iuxta Statuta Conſilij acceptare. ¶ Itẽ Statuimus: quòlibet bancum non aliter à domino Rege acceptare in Zuppa Wielicenſi, omnibus computatis, videlicet Capiſterijs, cordis canapeis, ſuberinis, non aliter niſi per quinqz groſſos. In Bochnia verò niſi per ſex groſſos. ¶ Item Statuimus: Sepi quotquot lapides inuenti fuerint, nõ debent alio modo cõputari pro parata pecunia, niſi ſecundum exigentiam fori. In minuto verò ſale, quilibet lapis per ſex groſſos. ¶ Item Statuimus: quòd ratio laminarum ferrearum debet computari quælibet ſexagena, per vnam Marcam, in minuto ſale. ¶ Item Statuimus: quòd cunei ferrei, quotquot in Zuppis reperti fuerint, non debent alio modo computari, niſi quilibet per mediũ groſſ. ¶ Itẽ Statuimus: quòd cordę ſuberinę alio modo non debent computari, niſi quilibet per octo groſſos. ¶ Itẽ Statuimus: quòd cordę Canapeę alio modo non debent cõputari, niſi quilibet lapis per ſex gr.

¶ Item Statuimus: quòd quilibet Zupparius qui emerit Zuppas à domino Rege, tenetur tantum reddere de perceptis ſalis in numero ſepi, ac aliarum omnium rerum, quantum aſſumpſit: et ſi poſt

et ſi poſt reſignationem Zupparum ſui regiminis tantum ſicut percepit non dimiſerit: extunc omnia debet ſoluere domino Regi cum parata pecunia. prout in ſale Bancato, ac minuto, ac aliarum rerum extitit enodatum. ¶ Item Statuimus: quòd qui emerit Zuppas à domino Rege, non debet fouere Nobiles, ac dominos, prout priùs eſt conſcriptum. Cauſa, ne mala conſuetudo ex eo cõmittatur. ¶ Item Statuimus: quod quilibet Zupparius, qui emerit Zuppas à domino Rege, non debet aliter dare bancum ſalis de ſex centenarijs, niſi per alteram dimidiam Marcam. ¶ Item Statuimus: quod bancum ſalis de octo cẽtenarijs, Zupparius ſuis Mercatoribus ſalis, vt puta Regnicolis, non debet alio modo dare, niſi per duas Marcas. ¶ Item Statuimus: quòd Zupparius extraneis hominibus, videlicet de terris alienis, ſuper dictis vnum bancum ſalis de octo Centenarijs, non debet in cariori foro dare, niſi per duas Sexagenas.

¶ Item Statuimus: quòd quælibet Marca iuxta Statuta facit in dictis ſex menſuras minuti ſalis: et hoc fecimus Statutum ſalubre fideliter cõtaxatum: vt emptores ſalis, habeant incrementum. Rex verò plenimodam vtilitatem. ¶ Item Statuimus ex mandato antiquo Domini noſtri Regis Kazimiri: quòd ſi dominus Rex aliquem Principem, Nobilem, clauſtralem, cum aliquo banco ſalis donauerit: Zupparius non debet aliter computare bancũ Domino Regi niſi per mediam Marcam: menſuram minuti Salis per quatuor groſſos. Centenarium in Wieliczká per ſex groſſos, in Bochnia per octo: vnam Thimam in vtraqꝫ Zuppa per fertonem. ¶ Item Statuimus: quòd quilibet bancus ſalis qui exciditur in Bochnia, alio modo non debet computari Domino Regi in reſignatione Zupparum, niſi per ſex groſſos omnibus cõputatis. ¶ Itẽ Statuimus: quòd quilibet Zupparius, qui Zuppas emit à Domino Rege, in reſignatione ſui regiminis non debet, nec tenetur de ſale bancato plus deducere, niſi trecentos bancos, ad depoſitorium commune, id eſt forum Cracouienſe. Si autem plus deduxerit: vbicunqꝫ repertum fuerit: ſiue in domibus ſiue in cauernis, ſiue in ſtabulis: illud ſal totum debet recipi pro camera domini Regis: et Zupparius debet omnibus bonis priuari: niſi excepto quòd Zupparius haberet de mandato domini Regis. ¶ Itẽ Statuimus: quòd quilibet Zupparius, ſiue ſit ille qui ad fideles manus tenet Zuppas, ſiue ſit emptor Zupparum, non debet domino Regi bancum computare, niſi per quinqꝫ groſſos in Wieliczká: in Bochnia verò per ſex, ſepo, et omnibus alijs rebus largo modo computatis.

Bancus ſalis, d' octo centenarijs, nõ niſi ꝑ duas Marcas Regnicolis detur.

Bancus ſalis, d' octo centenarijs, nõ niſi ꝑ duas Sexagẽas extraneis debet dari.

Sex menſure ſal' minuti faciunt vnam Marcã iuxta Statuta.

Bãcus ſalis alicui donatus, nõ niſi ꝑ mediã Marcã, mẽſura ſalis minuti per quatuor gr. Centenari⁹ in Vieliczka, per ſex groſſ. In Bochnia, ꝑ octo gr. Thimа in vtraqꝫ Zuppa per Fertonem D. Regi i ratione cõputãdi.

In reſignatione Zupparũ, bãcus ſalis in Bochnia non niſi ꝑ ſex gro. Do. Regi eſt cõputandus.

ZVPParius in reſignatiõe ſui regiminis, nõ niſi trecentos bãcos ad forũ Cracouiẽ deducere põt, alias ſale et omnib⁹ bonis per REGem priuandus.

Zupparius in Vieliczka bãcũ nõ niſi per quinqꝫ groſſ. In Bochnia verò ꝑ ſex groſ. D. Regi cõputabit: ſepo, & alijs large cõputatis.

Eleemoſinarij per REGEM ſtabiliti, non ſunt in ratiōe per Zupparium emptorē cōputandi.
Emens Zuppas, non plures eq̄s quàm i cōtractu expreſsū eſt, tenetur recipe, & ꝑ quatuor equis famulū realē tenere.

¶ Item Statuimus: quòd Eleemoſinarij per dominum Regem Kazimirum ſtabiliti, per Zupparium qui emerit Zuppas, non ſint in ratione computandi. ¶ Item Statuimus: quòd Zupparius qui emit Zuppas, non tenetur plures equos Regales ad Zuppas recipere, niſi quantum in Conuentione Zupparum eſt expreſſatum: et ad illos equos, qui ſunt in emptione expreſſi, ad quatuor equos vnum famulum realem conſeruare, et eidem famulo victum et amictum ordinare: et illa non debent poni ad rationem Regalem. ¶ Item Statuimus: ſi plures equi Regales ad Zuppam adducti fuerint, quàm expreſſatum eſt in venditione Zupparum: extunc pro quolibet equo debet dari vnus coretus auenę per dierium, cum fœno et ſtraminibus: et illud computari, ſicut in foro emptum fuerit. Et pro quatuor equis vnus famulus, et famulo expenſas tribuere: et illas computare ſeptimanatim per ſex groſſ. et illa debent poni ad rationem.

Equis præter conuentū dieriū dandum ꝑ q̄libet vnus coret⁹ auenę, fœnū & ſtramina iuxta forū in ratione cōputanda.
Pro quatuor equis, famul⁹ deputetur: cui expēſę per ſex gro. ſeptimanatim ſunt cō putandi.
Statio REGI & Reginę, per Zupparīū in vtraq; Zuppa annuatim dā da: & REGI, centū, Reginę q̄nq̄ginta florenī donādi.
Zuppę nō remiſsius quàm ꝑ xviij millibus Marcarū vendi debēt.

¶ Itē Statuimus perpetuis temporibus: quòd quilibet Zupparius qui emerit Zuppas, debet domino Regi dare neceſſaria omnia, et dominę Reginę, et toti familię: et pabulare equos et alia neceſſaria dare ſemel in anno, in vtraq; Zuppa: et Zupparius tenetur donare dominum Regem cum Centum florenis aureis, et dominam Reginam cum quinquaginta: et illa non debent poni ad rationē Zupparum. ¶ Item Statuimus quòd Zuppę non debent remiſſius vendi, niſi pro decem et octo millibus Marcis: medietas groſſorum, medietas quartenſium ſiue vſualis monetæ: ſicut ſunt venditę proprio ore per Dominum Regem Kazimirum, Trutloni, Leſkoni Judæo, Henſelburg, Bárthkoni Monetario, et Arnoldo Velkier: quia in vna ſeptimana fuerat quadruplex mutatio Zuppariorum, quia vnus aliū in pecunia ſuperauit.

Sequuntur Jura Officialium.

Salaria cuilibet Officiali ſeptianàtim dandæ enumerantur.

ITem Statuimus Jura Officialium: primò Vicezuppario datur media Marca qualibet ſeptimana. Item Stigario in Bochnia vnus Ferto. Item Stigario in Wieliczká ſeptem Groſſ. Item Penſatori in Wieliczká ſeptem Groſſi, et tertia pars penſę. Item Penſatori in Bochnia ſex groſ. & quarta pars Carbariatus. Item in Wieliczká Carbario ſeptem groſ. Item Procuratori in Wieliczká ſeptem groſſi, et omnes paruę cutes. Itē Procuratori in Bochnia ſex groſſ. Item Pincernę duos groſſ. Item Viceprocuratori duos groſſos. Item cuilibet Sagittario quatuor groſſ. Item Coco quatuor groſſ. Item Subcoco duos groſſ. Item illi qui lauat ſcutellas duos groſſos. Item portulano duos groſſos.

Item

Item Camerario qui ſal furatum temptat quatuor groſſ. Item Vicetheſaurario qui ciſticulam portat duos groſſ. Item Calefactori duos groſſ. Item illi qui tegit menſas duos groſſ. Item illi qui ſyluas cuſtodit quatuor groſſ. ¶ Item Statuimus omnibus prædictis Officialibus annuatim dari duplica veſtimēta: videlicet æſtiualia et hyemalia: et quolibet mēſe vnicuiq; ſotulares.

Duplicia veſtimenta, ſcilicet æſtiualia & hyemalia Officialibus danda.

¶ Item Statuimus: quod quittationes Principū, Nobiliū, Dominorū Presbyterorū, & cuiuscūq; cōditionis extiterint, Zuppario non debēt præſentari: exceptis quittationibus ſalis: quia tūc illas quittationes ſalis Zupparius tenetur expedire. ¶ Itē Statuimus: quod Dimetrius Vicetheſaurarius omnes quittationes Principū, Nobilium Dominorū, ac cuiuscunq; conditionis extiterint, in pecunijs debet expedire: et pecuniam á Zuppario recipere, et ab omnibus Capitaneis, Procuratoribus totius Regni Poloniæ: et illam ad theſaurum deponere, et eam diſtribuere: prout ſibi dominus Rex commiſerit, et demandabit.

Quittantiæ ſalis dūtaxat per Zupparium ſūt expediendæ.

Quittātiæ pecuniariæ, per Vicetheſaurarium ſunt expediendæ.

Sequuntur Jura Dominorum in Zuppis, quæ non debent poni ad rationem.

Item Capitulum Cracouieñ. debet habere centum Marcas.

Centū Marcæ pro Capitulo Cracouieñ.

¶ Item Capitulum Gneſneñ. debet habere centum Marcas.

Centū Marcæ pro Capitulo Gnezneñ.

¶ Item Præbendario in Zuppa Bochneñ. videlicet S. Staniſlai, quibuslibet quatuor temporibus dantur duæ Marcæ. et non plus: et debet habere vnum famulum in montibus, et vnum famulum ad altare miniſtrantem. Qui Præbendarius et famulus debent habere veſtimentum á Zuppario vnum in anno, et nullum equum in Zuppis ſeruare debet.

Præbendarius Zuppæ Bochneñ, quolibet q̄rtali anni duas Marcas habeat, & vnū veſtimētum in anno, cum famulo.

¶ Item, Plebano in Bochnia datur omni ſeptimana vna Marca.

Plebanus Bochneñ ſeptimanati vnā Marcam habebit.

¶ Item Plebano in Wieliczká, datur omni ſeptimana vnus coretus minuti ſalis.

PLebanus in Vieliczka, vnum coretum ſalis minuti habet.

¶ Item Plebano de Collocelarij dantur quinq; Marcæ cum octo vlnis panni breuis de Thuna.

PLebano de Collocelarij, quinq; Marc. cū octo. vlnis panni, & vna thuna dant.

¶ Item Plebano in Niepolomicze, dantur annuatim quatuor lapides ſepi et totidem ceræ.

PLebanus in Niepoſomice q̄tuor lapides ceræ & totid' ſepi ānuatim habet.

¶ Item Viccarijs Eccleſiæ Capituli Cracouieñ dantur annuatim ſexaginta ſex menſuræ ſalis minuti.

Viccarij. Eccleſiæ Craco. CAthedralis, lxvi mēſuras ſalis minuti annuatim.

¶ Item Hankoni dicto Stoberim de Wieliczká, et ſuis veris et legitimis hæredibus et ſucceſſoribus, Iure hæreditario, ſuo pro Magiſterio, ibidē in Wieliczká ſuper Carbaria, damus triginta Marcas

Hankoni cū ſuis ſucceſſoribus pro Magiſtro in Vielicz ka ſup carbaria xxx Marcæ, ppetuo dātur anuatim.

Sal bancatum ꝑ monialib⁹ Vratiſlaueñ.

Marcas ſingulis annis, temporibus perpetuis duraturis: et iſta non debent ad rationem poni.

Sel bancatum & minutū, ꝑ Caſtris R. M. non ponendū in ratione.

¶ Itē ſal bancatum quod datur monialibus Wratiſlauiam.

¶ Item ſal ad Caſtra Domini Regis ſiue bancatū ſiue minutum, iſta omnia non debent ad rationem poni.

Nullus Dominoꝝ habiturus cenſum ĩ Zuppis pręterꝗ̃ ĩ Regeſtro ſcripti: aliâs collo & bonis priuandus.

¶ Item in præſentia totius Conſilij Dominus Joannes, Caſtellanus Cracouieñ, cum fratre ſuo Domino Raphaële hærede de Tharnów, monſtrauerunt quaſdā literas magiſtratus montium in Bochnia, videlicet ſuper montem Cracou. in quibus literis continebatur: quòd deberent habere ſeptimanatim vnam ſexagenam groſſorum: quę literę per dominum Regem Kazimirum ac totum Conſilium omnimode fuerunt annulatę. Et ideo præcepit dominus Rex: quòd perpetuis temporibus nullus dominorum debet aliquem cenſum habere in Zuppis: niſi illi qui ſunt in Regeſtro conſcripti, et finaliter per conſilium confirmati. Nam illi qui ſecus fecerint, collo et bonis debent omnimode priuari.

Sequuntur Jura Succamerarij.

Zuppari⁹ ratiõe itrouſatiõis Succamerario debet vnū ſtamẽ panni Machliceñ: alı̃s decẽ Marcas dare.

Item Statuimus: quòd Succamerarius quando Zupparium introuiſat ad Zuppas, tunc Zupparius ratione ſui Officij tenetur ſibi dare vnum ſtamen Malchiczeñ. Si verò Zupparius ſtamẽ non habuerit: tunc loco ſtaminis, debet ſibi dare decem Marcas.

Succamerari⁹ non ad Zuppas ſed hoſpiciū deſcendat, neceſſarijs hic deſcriptis ꝓuidendus.

¶ Item Statuimus: quod Succamerarius non debet intrare Zuppas, ne ipſas impediat: ſed debet deſcendere ad hoſpicium: et neceſſaria ſibi per ſeniores ſectores, videlicet vna menſura auenę, octo pulli, ſexagena panis, medium quartale carnium bouinarum cum potu debeant miniſtrari. quia hoc Statutum eſt: vt Zuppa per eum non impediatur.

Succamerari⁹ nõ iudicet hominẽ in Zuppis manentẽ. Equū in Zuppa Succamerarius nõ ſtabiliat, præter equū famuli, d' trib⁹ Marc. quo deficiẽte Zuppari⁹ aliū loco eius ordinet.

¶ Item Statuimus: quod Succamerarius nullum hominẽ in Zuppa permanentem præſumpſerit iudicare: et nullum equū in Zuppis ſtabilire, niſi equum ſui famuli Camerarij de tribus Marcis. Si idem equus ſeruitijs Zupparum defecerit: extunc Zupparius loco illius equi debet alium ordinare.

Succamerari⁹ ꝓ feſto S. Ioã. Bapt. Cõſules ĩ Vieliczka & ſeniores ſectores: In Bochnia vero ꝓ feſto Circũciſ. Dñi eligat.

¶ Item Statuimus: quòd idem Succamerarius ad feſtum Sancti Joannis Baptiſtę debet eligere conſules in Wieliczkâ, et ſeniores ſectores. In Bochnia verò in Feſto Circumciſionis domini: et illos iuxta Jura eorum iudicare.

Nullus Zuppas impediat nec itret, pręter Vicetheſaurarium qui in q̄tuor eq̃s ꝓ pecunijs vẽiens põt itrare ſub pœna bonoꝝ & colli.

¶ Item Statuimus: quòd nullus ſiue ſit magnus ſiue paruus, præſumat Zuppas impedire ac eas intrare: niſi tantummodo Dimetrius Vicetheſaurarius cum quatuor equis: dum venerit pro

rit pro pecunijs a' Zuppario aſſumendis. ſub pœnacolli, et omnium bonorum.

Sequuntur Jura Zupparij.

ITem Statuimus: quod nullus Zuppariorum de ſe querulanti debet reſpondere, niſi corã domino Rege: dum per ipſius annulũ fuerit euocatus.

Zuppari⁹ nõ niſi corãRege d' annulo ſuo citat⁹ rñdeat.

¶ Item Statuimus: quod nullus viuentium debet iudicare familiam Zuppę, niſi ſolus Zupparius.

Faña Zuppę, duntaxat per Zuppariũ iudicanda.

Sequuntur Jura Sectorum.

ITem Statuimus ſic volentes: quod in vtraqꝫ Zuppa, videlicet Wielicen. et Bochnen. tantummodo debent laborare ſexaginta ſectores, qui nominantur in vulgari Stolniczy, famulis hoſpitalibus incluſis, et non plus. Cauſa eſt iſta, quod ſi plures laborarent, montes ſale citius euacuarentur.

Sexaginta ſectores, aliàs Stolniczy, in vtraqꝫZuppa laboribus deputantur.

¶ Item Statuimus: quod idem ſectores debent laborare cõtinue a' feſto Sancti Martini, vsqꝫ ad feſtum Penthecoſtes. Si autem neceſſitas fuerit: tunc debent laborare a' feſto Sancti Michaelis vsqꝫ ad feſtum prænotatum. Et ijdem ſectores debent obedire Zuppario et Stigario, quotiens fuerit oportunũ.

Iniciũ labořr, à feſto ſ. Martini, ad feſtum Penthecoſtes: neceſsitate imminẽte, à feſto ſanct' Michael' ad feſtũ prænotatum.

¶ Item Statuimus: Si aliquis ſectorum rebelliſando ſal ſuum deſtruxerit: extunc Stigarius debet eum punire ſibi montes abnegando tam diu, quousqꝫ a' Zuppario et Stigario veniam impetrabit.

Sector ſal deſtruens, p Stigarium puniendus.

¶ Item Statuimus: quod omnes tragarios rebelles, quotienscunqꝫ crimen commiſerint, ſeu laborare noluerint, extunc idẽ Stigarius debet eos de laboribus deſtituere, et alios loco ipſorum ad labores ordinare.

Tragari⁹ negligẽs vel rebellis, p Stigariũ puniend⁹.

Sequuntur Jura Magiſtrorum Montium.

ITem Statuimus: quod Magiſter montium, non debet aliquẽ cenſum habere de Zuppis, neqꝫ ſeptimanalem, neqꝫ annualem: niſi tantummodo famulos, quos ab antiquo in montibus habuit: et eos proprijs pecunijs ſalarie ſecundum conſuetudinem mõtium, pecunijs quas de bipenne acquiſiuit. Et Carpentario mõtium, loco ipſius qui proprijs manibus laborat in montibus, debet dari ſeptimanatim vnus ferto, cum victu et amictu, prout cæteris Officialibus.

Magiſter mõtiũ, nullũ cenſum d' Zuppis habiturus.

Carpentario ſeptimanati, i Fert. cũ victu & amictu debetur.

¶ Item Statuimus: quod in quolibet monte, debent poni duo for-

Duo formatores in quolibet mõte p ſale quęrendo ponendi.

duo fornatores pro ſale quęrendo: et illud quod per fornatorem in omnibus quatuor angulis acquiſitum fuerit, debet obſeruari cũ optimis parietibus ſalis. ¶ Et quando ſectores proprijs laboribus fecerint: tunc Zupparius vna cum Magiſtro montium, debet eis fornaces cum parietibus largiri: et nulla munera ab eiſdem acceptare: quia illud eſt donũ Dei, & non Magiſtri montiũ.

Sectorib⁹ ꝓprijs laborib⁹ deferentibus, Zupparius cũ Mgr̃o mõtiũ, debet eis fornaces cum parietib⁹ largiri.

Ad idem.

Harum teſtimonio literarum quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum.

Ad idem.

CONſiliarij Regni Polõię approbãt Statuta ꝑ KAzimirum tertiũ confirmata: SIGillorum appenſione.

NOs vero Sbigneus, miſeratione diuina Sanctę Romanę Eccleſię tituli ſanctę Priſcę Presbyter, Cardinalis, et Epiſcopus Cracouień. Wladiſlaus Dei gratia Sanctę Eccleſię Gneſneń. Archiep. et Primas. Joannes eadem gratia Wladiſlauień. Andreas ſimili gratia Poſnanień. Epiſcopi Eccleſiarum. Joannes de Czyżów Caſtellanus et Capitaneus, Joannes de Thanczyn Palatinus Cracouień. Lucas de Górka Poſnanień. Joannes de Oleſznicá Sandomirienſis, Albertus de Male Lancicień, Joannes de Krethków Breſthen, Palatini. Joannes de Konieczpole Regni Polonię Cancell. Predborius de ibidem Caſtellanus Sandomirień, Creſlaus de Kurozwiaki Lublinenſis, Laurentius Zarebá Siradienſis, Petrus Skórá de Gay Caliſſień. Staniſlaus de Oſtroróg Gneſnenſis, Nicolaus de Oſſolin Woyniceń, Nicolaus de Wurzymów Breſteń. Petrus de Czurów Sandeceń, Hincza de Rogów Roſperień. et Regni Polonię Vicethesaurarij: Nicolaus de Wirbiáſko Dobrineń. Gregorius de Bránicze Radomień, Joannes de Brin Miedzyrzeczeń, Nicolaus de Wiśnicze Leopolień, Nicolaus de Zakrzów Wiſlicienſis, Stephanus de Opporów Brzezineń. Petrus de Stryków Juniwladiſlauień. Joannes de Bóbiká Biéczeń. Albertus de Michów Záwichoſteń, Nicolaus de Prochnicze Premiſlień. Joannes de Kurhahnizet Halicień. Borko de Ośiczno Nakleń. Caſtellani. Nicolaus de Brzézie Regni Polonię Márſſalcus, Joannes de Pilcá, Bárthoſius Obulecz de Bórá Cracouień. Nicolaus de Wiſzuntów Sandomirień. Thomas de Sobothá Lancicień. Judices. Petrus Száfrániecz Cracouień. Joannes de Czarnków Poſnanień, Nicolaus Powálá de Magnuſzów Sandomirień, Petrus de Brudzów Caliſſień. Joannes Kuropátwá de Lakuchow Lublineń. Michael de Láſotki Dobrineń. Nicolaus Bolá Juniwla.

Succamerarij.

Succamerarij: Joannes Biezad de Morſko Cracouien̄. Nicolaus de ibidem Sandomirien̄. Nicolaus de Noyków Sandecen̄. Vexilliferi. Nicolaus Subiudex Sandomirien̄. Cęteriq́ꝫ Prælati et Barones, Dignitarij, Nobiles, et Proceres, in hac conuentione generali Petricouien̄. congregati: innitentes approbationi confirmationiq́ꝫ prętati Sereniſſimi domini noſtri Regis Statutorum ſupradictorum, Sereniſſimi Domini diuę memorię Regis Kazimiri eadem Statuta velut hic habentur inſerta, per omnia approbantes, in omnibus punctis, articulis, et clauſulis, firmiter attendemus, cuſtodiemus, et ſeruabimus: et nunquam illis verbo aut facto contrauenіemus. Vnde et Sigilla noſtra præſentibus iuſſimus appendi, in robur firmitatis et teſtimonij omnium et ſingulorum præmiſſorum. Actum in Conuentione Petricouię feria quinta infra octauas feſti Pentecoſtes. Anno domini 1451. præſentibus Dominis ſupradictis. Datum per manus Magnificorum Joannis de Konieczpole Regni Polonię Cancellarij, Prædicti Petri de Szczekocin eiusdem Regni Vicecancellarij nobis ſyncere dilectorum.

Similis alia confirmatio praedictorum de ſalinis Statutorum.

IN Nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Ne error obliuionis geſtis ſub tempore Folio 83.
verſantibus pariat detrimentum: alta Regum et Principum decreuerunt conſilia, ea literarum apicibus, et teſtium annotatione perennare. Proinde nos Kazimirus Dei gratia Rex Polonię, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, ꝛcęt. Ruſſięq́ꝫ Dominus et hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis præſentibus et futuris, præſentium noticiam habituris. Et ſi ex debito Regalis munificentię, ad omnium ſubditorum commodum et profectum oculo conſiderationis intendere debeamus: propenſior tamen ſolercia circumſpectionis, ad augmentum Theſaurorum et prouentuum Regni noſtri incumbit: ex quibus Regni et ſubditorum commodis debite valeamus prouidere. Cùm igitur Zuppę noſtrę Bochnen̄. et Wieliczen̄. pars notabilis prouentuum et Theſauri Regni noſtri exiſtit: quę hactenus propter nimiam et continuam Nobilium, et diuerſarum perſonarum frequentationem, ꝛ ſalis elaborationem, in notabili ſui parte deſolationē et iacturam, ſuſceperunt. Quodq́ꝫ neqꝫ Zupparius neqꝫ ſui Of-

ficiales regimini et laboribus intendere valuerunt, hoſpitum voluntati intenti. Et niſi eis tempeſtiue ſubueniatur, verendum eſt, ne in ruinam et iacturam ponantur. Volentes igitur huiusmodi ruinę et iacturę ſubuenire: vt circumſpecti principis eſt, ex præteritis habere memoriam et intente conſiderationis oculum ad futura, et tandem ad ſingula ſalubri diſpoſitione dirigere: vt dum omnia proſpexerit ſapienter. imitantes veſtigia prædeceſſoris noſtri diuę memorię domini Kazimiri Regis Polonię: qui præfatum Theſaurum Zupparum, in capite et in membris, ac in omnibus prouentibus, ordine, diſpoſitione, et terminis ordinauit et regulauit: atq; perpetuis temporibus huiusmodi ordinationem tenendam, ſeruandam, et cuſtodiendam ſtatuit et diffiniuit. Ne igitur nos, aut quenquam ſubditorum noſtrorum ab huiusmodi ſui ordinatione, et diſpoſitione recedere, aut eidem per ignorantiam contrauenire contingat, Statuimus: et præſenti ædicto in robur maioris firmitatis declaramus: ipſius Domini Kazimiri Regis Statuta et ordinationes, quę in noſtro Regali ſeruantur Theſauro, in omnibus & per omnia, ſecundum regulationem et ordinationem ſuam debeant teneri, perpetuis tēporibus duraturis. Et quę quidē Statuta, hic habentes pro inſertis, in omnibus ſuis punctis, articulis conditionibus, et clauſulis, ratificamus, approbamus, et confirmamus. Harum teſtimonio literarum quibus Sigillum noſtrum eſt ſubappenſum.

Nomina omnium & ſingulorum REgni Prelatorū, Dignitariorū, & Officialiū, ſupraſcripta Statuta Zupparū approbantiū.

¶ Nos verò Wladiſlaus. Dei gratia Sanctę Gneſneñ. Eccleſię Archiep. et Primas. Joannes eadem gratia Wladiſlavieñ. et Andreas ſimili gratia Poſnanieñ. Epiſcopi. Nec non Joannes de Czyżów Capitan. et Caſtell. Cracouieñ. Lucas de Górká Poſnanieñ. Joannes de Oleſznicá Sandomirieñ. Albertus de Mali Lancicieñ. Joannes de Krethków Brzeſtheñ. Hniezko de Poizány Podolię Palatini, Joannes de Konieczpole Regni Polonię Cancell. Predborius de ibidem Sandomirieñ. Joannes de Pilcá. Staniſlaus de Oſtrorog Gneſnenſis, Nicolaus de Borzymów Brzeſtenſis, Petrus Skórá Caliſſienſis, Laurentius Zarebá Siradienſis, Creſlaus de Kurozwiáki Lublinenſis, Nicolaus de Oſſolin Woyniczenſis, Petrus de Kurów Sandecenſis, Nicolaus de Wirzbiſko Dobrinenſis, Gregorius de Branicze Radomienſis, Joannes de Bnin Miedzyrzeczeñ. Nicolaus de Wiſznicze Leopolienſis, Nicolaus de Zakrzów Wiſlicenſis, Stephanus de Opporów Brzezinenſis, Petrus de Strýków Juniwladiſlauienſis, Joannes de Bóbrká Bieczenſis, Andreas de Michów Zawichoſtenſis, Nicolaus de Prochnik Præmiſlienſis,

Joannes

Joannes de Kniahnicze Halicieñ. Borko de Osiczno Nakleñ. Caſtellani: Barthoſius Obulecz de Gorá Cracouieñ. Nicolaus de Wiſzmutów Sandomirienſis, Thomas de Sobothá Lancicienſis Judices: Joannes de Czarnków Poſnanienſis, Petrus de Opporów Lancicienſis, Petrus de Brudzów Caliſſienſis, Joannes Kuropáthwá de Láczнchów Lublinenſis, Michael de Laſothki Dobrinenſis, Nicolaus Kolá Juniwladiſlauienſis. Succamerarij: Joannes Brzyzath de Mokrſko Cracouienſis, Nicolaus de ibidem Sandomirienſis: Nicolaus de Moyków Siradienſis, Vexilliferi: Nicolaus de Pánków Subindex Sandomirienſis. Cæteriq; Prælati, Barones, Dignitarij, Nobiles, et proceres in hac Conuentione generali Petricouieñ. congregati. Innitentes approbationi, cõfirmationi, præfati Sereniſſimi Domini Regis Statutorum ſupradictorum, Sereniſſimi diuę memorię Domini Regis Kazimiri eadem Statuta velut hic habẽtur inſerta, per omnia approbantes in omnibus punctis, articulis, et clauſulis, firmiter attendemus, cuſtodiemus et ſeruabimus: & nunquam illis verbo aut facto contraueniemus: vnde et Sigilla noſtra præſentibus iuſſimus ſubappendi, in robur firmitatis, et teſtimonium omnium, et ſingulorum præmiſſorum. Actum in Conuentione Petricouieñ. feria quinta infra octauas Penthecoſtes. Anno Domini 1 4 5 1. præſentibus dominis ſupradictis. Datum per manus Magnificorum Joannis de Koniecзpole: Regni Polonię Cancellarij, et Petri de Szczekocin eiusdem Vicecancellarij nobis ſyncere dilectorum.

De Sale forenſi et aduectitio Statutum innouatum.

ITem licét genitor noſter ſtatuerit, certi tenore Priuilegij ſuper ſal forenſe ſcripti, quod terris infertur: quibus non eſſet inferendum, qualiter videlicet areſtandum, qualiterq; in Areſtatiõe agendum eſſet: tamen cum modernis temporibus Officiales excedere viderentur limites ſui Officij, ac Cõſtitutionis, et Priuilegij illius, nonnihil commitentes temere et iniurioſe etiam contra tenorem Priuilegij: idcirco Statutum illud, tanquam Officioſum, et rationabile, his noſtris de verbo ad verbum decernimus neceſſario inſerendũ, ſic videlicet. ¶ Quia conſiderantes theſaurum Regni noſtri communem in Zuppis Cracouieñ. continuo decreſcere & minui, propter ſalis forenſis et aduenticij in Regnum noſtrum, et præſertim in partes maioris Polonię licencioſam introductionem: quod incolis illarum partium paſſim et

ALbertus Petrico. 1 4 9 6. Fol. 102.

Hic inſertum eſt de ſale Statutũ: vt continet in Statuto KAzimiri.

libere' præter veterem ordinationem, ad vſum eorum communem propinabatur, in detrimentum Reip. et Zupparum Wielicen. et Bochnen. deſtructionem. Igitur cum conſilio communi Conſiliariorum omnium noſtrorū ad infraſcriptam deuenimus Sententiam, et ordinationem: vt ſal Wielicen. et Bochnen. Zupparum, per omnes Regni incolas cuiuscunq; ſtatus exiſtant e‑

Sal aduectitiū ſub pœna xiiij Marcarū, prohibitum, terris Rußiæ exceptis.

datur et propinetur. ¶ Nec quiſpiā extraneum ſal, in domo, vel hæreditate ſua audeat habere, comedere, vel conſeruare, ſub pœna xiiij Marcarum, totiens quotiens repertum fuerit, irremiſſibiliter perſoluenda. Terras tamen Ruſſiæ (vbi ſal proprium eſt) ab hac obligatione et Statuto volumus eſſe exceptas. ¶ Quæ

Pœnę ſalis, q̄lr̄ p Capitaneos exigēdę.

quidem pœnæ per Capitaneos locorum pignoratione mediante exigantur, more conſueto, vsq; ad intromiſſionem in ea bona, in quibus ſal forenſe repertum eſſet: quæ intromiſſio teneri debet vsq; ad integram ſatisfactionem pœnarum et damnorum.

Pœna xiiij Marcarū: in eū apud quē ſal reptum eſſet.

¶ Quod ſi apud quemcunq; Nobilem, Spiritualem, vel Secularem, cuiuscunq; ſtatus et conditionis fuerit: quotienscunq; præfatum ſal prohibitum, in domo vel in curia repertum fuerit: ille totiens irremiſſibiliter dicta pœna Regali xiiij Marcarum puniatur, et ad ſolutionem eius, modo quo ſupra compellatur.

Pœna contra Kmethonē, p ſale apd' eum reperto.

¶ Si vero' apud Kmethonem inuentum fuerit: totiens quotiens id fecerit idem Kmetho pari pœna puniatur: vbi vero' mediante pignoratione pœnam ſoluere non curauerit: extunc hæredis contradictione non obſtante (qui taliter ſubditos ſuos tenere debet, vt non ſint pœnales) bona dicti Kmethonis per Capitaneum poterint, et debent confiſcari, ad pœnæ valorem extinanda. Reſiduum vero quod ſupereſſet in bonis relinquantur pro Kmethone. Vbi vero bona Kmethonis non ſufficerent pro pœna ſoluenda: extunc idem Kmetho debet mancipari

In Ciuitatib⁹ & oppidis, ſi ſal reptū eſſet, eādem debeant pœnam.

et vinculis detineri, vsq; ad debitam pœnæ exolutionem. ¶ Caſu vero' quo in Ciuitatibus et oppidis, apud quascunq; perſonas, ſal et tale compertum fuerit habitū, comeſtū, vel propinatū & conſeruatū, Conſules dictorum Ciuitatū in ſimili xiiij Marcarum pœna puniantur. quæ Ciuitates et oppida, cum eorum incolis eum inter ſe ordinem ſeruent: vt extraneum ſal in detrimentum Reip. Regni noſtri apud eos non habeant, propinetur, vel conſeruetur, clam vel aperte'.

AREſtatores ſalis, ſi excederint contra Statutum areſtando, p Palatinos terræ illi⁹ iudicabūt, & detinebūt. vſq; ad pœnæ ſolutionem.

Quapropter Nos Joannes Albertus Rex Decernimus: et eo ipſo ordine Decreti paterni, Statutum de ſale obſeruetur æuiterne'. Et ſi illi qui ad recipiendum alias areſtandum ſal pro tempore deputantur, aliter in reperiendo, areſtando'q; ſale, et transgreſſores puniēdo proceſſerint: extunc Decernimus ſecus facientes:

cientes, pœna xiiij Marcarum puniendos: pro qua coram Palatino Terrę lociq́ʒ illius, comparere, reſpondereq́ʒ, et iuxta Decretum eius illam Palatino ſoluere debeant, more Terreſtris Juris exigendam. Et ſi impoſſeſſionati fuerint, habebit, et habeat ipſe Palatinus facultatem ipſos captiuandi, detinendiq́ʒ, tanquam Juris, æquitatisq́ʒ communis violatores: non mittendo eosdem, donec aut pœnam illam ſoluerint, aut cautionem pro ſe dederint ad ſoluendum.

De non admittendo ſale externo.

NOuas adinuentiones abrogando, de Conſilio Conſiliariorum noſtrorum, quę anteactis temporibus conſtituebantur, Theſauro communi contrarias, ſalem Cracouień. in priſtinum ſtatum et ordinem, Statutis vetuſtis iñnitentes, reducendum decernimus, ne Zuppę Cracouień. periclitentur in detrimentum Reip. atq́ʒ ideo innitentes vetuſtis Conſtitutionibus, Mãdamus omnibus Capitaneis, quatenus debitum officij ſui exerceant in prohibendo peregrino, et extraneo ſale, quodcunq́ʒ duceretur ad ea loca, vbi vſus ſalis Cracouień. eſſe conſueuit: ſub pœnis ſuper Capitaneos tam oppignoratos Capitaneatus habentes, quàm liberos iam pridem conſtitutis. SIGIſmũ. Cracouię. 1510. Fol. 10.

De Salis libera, ductura, venditione. Item de ciſtis Salis abolitis.

ITem crebris noti querelis ſubditorum noſtrorum ſuper cariſtia ſalis, in Terris Maioris Polonię, et Cuiauię ſæpius contingeñ. tametſi certi vectores, ad certa loca cum ſale minuto ire illudq́ʒ in ciſtis oppidorum deponere conſueuerunt: tamen abolentes ciſtarum earundem depoſitoria, Statuimus: vt vectores ſalis vbiq́ʒ in areſtis et prohibitionibus: ſale ducto eant, illudq́ʒ vel in ciſtis deponendo vel non deponendo, aut in curribus ipſis tenendo, vbi eis videbitur, faciendum, diebus et horis conſuetis, iuſto precio in ciuitatibus, oppidis, atq́ʒ villis, vendant ementibus vbiq́ʒ, adeo libere, vt in nullis locis ad ponendum cogi poſſint: Saluis tamen foralium ſolutionibus pœnam certam xiiij Marcarum conſtitueñ. ab illis, qui aut vecturam, aut venditionem ipſam prohibere niterentur, per nos noſtrosq́ʒ Capitaneos exigendam. IOAnnes ALbertus 1496. Fol. 104.

De ſale vehendo ad illas terras, ad quas nauibus demitti ſolet: quod vt Nobilitati iuſto precio vendatur, Palatini prouidebunt.

SIGiſmũ. ITem promittimus copiam ſalis non eſſe deuecturos ad omnes
Petrico. illas terras, ad quas nauibus depoitari ſolet: vt quæqꝫ prædi-
1 5 1 1. ctarum terrarum ſale antiquitus vti ſolito, et nunc copioſè vti
Fol. 19. poſſit: et vt iuſto precio à Mercatoribus, Nobilitati, et vulgo
vendatur, Palatinorum cura erit prouidendum.

Sal externum ac Marinum, ne in Kráyná quoqꝫ et Páłuki inferatur, Capitan. prouidebunt: Ruthenico verò ſali Bydgoſtię depoſitorium: ſimulqꝫ aeſtimacio imponitur.

Sigiſmun. ETiam innitentes veteri Statuto de extraneo ſale edito,
Bydgoſt. commodo fiſci noſtri Regij et Reip. prouidentes, prohibemus v-
1 5 2 0. ſum ſalis extranei cuiuscunqꝫ, tam Hallen. quam grandinoſi: hoc
Fol. 27. eſt Krupiaſtéy: quod per mare adduci ſolet, in locis vniuerſis terrarum máioris Polonię. In quibus ex antiqua conſuetudine vti ſolitum erat eodem ſale. Deinceps verò ſale noſtro Regio Ruthenico, loco illius extranei vtantur: ita tamen quòd Ruthenici ſalis depoſitorium Bydgoſtię conſtituemus: vt ex eodē Bydgoſtień. depoſitorio, ad loca illa in quibus extraneo ſale vti ſolitum erat, precio porrigatur. De quo ita conſtituimus: vt in eodē depoſitorio ſingulę tunnę ſalis bene refertę, tantę quantitatis, vt ſal noſtrum Regium Thorunij vendi ſolet vna ſcilicet Polonicali Marca pecunię emantur. Quia verò huiusmodi porrectio ſalis Ruthenici ad depoſitorium Bydgoſtień. non poterit tã propere fieri, concedimus, et admittimus: vt interim ſale illo ſolito extraneo vtantur: quoad illius tandem vſum vetare commiſerimus: et Capitaneis eum ſubmouere præceperimus: vtpote cum ſalis Ruthenici ſufficientia huc ad depoſitorium Bydgoſtień. conuecta fuerit. Publicatum verò eſſe debebit ſex ſeptimanis antequam vſus ſalis illius extranei ceſſabit: vt illud omnes diuenderent, nec eo amplius vterentur: tali modo, à die publicationis poſt decurſum ſex ſeptimanarum, nemo illud in Regnum inuehere, ſub amiſſione bonorum omnium et mercium ſuarum, et nec quisquam eo vti audeat: ſub pœna xiiij Marcarum pecuniarum, per eos apud quos repertum fuerit, irremiſſibiliter ſoluendarum:

nendarum: Etiam conſiderantes: quod licét conſtitutum fuerat, vt in Krayná et Páluki vniuerſi incolę, ſale de Zuppis Cracouień. vti deberent: compertum tamen habeń. raro, vel potius nunquam ſale ipſo noſtro Cracouień. ſed extraneo vulgariter Krupiáſta dicto vti, non ſine incommodo noſtro, et grauitate Zupparũ noſtrarum. Itaqȝ Statuimus: vt deinceps ipſi ſubditi noſtri de Páluki, et Kráyná ſale noſtro Ruthenico, ad inſtar aliorum ſubditorum noſtrorum, vbi ſal Saxonicum vendi conſueuerat, precio ſuperius expreſſo vtantur, ſub pœnis ſuperius expreſſis.

Sal ſolito precio vendatur: eiusqȝ copia eſſe debet.

SAlis venditionem, et eius adminiſtrationẽ, recipimus ita nos procuraturos eſſe: vt et ſal precio ſolito vendatur: et copia illius, quoad fieri poterit, vbiqȝ habeatur. SIGiſmũ. Cracouię. 1 5 3 2.

¶ SIMILIS Sufficientia ſalis, omnia dominia noſtra prouidebimus: iuxta Iura eo nomine conſcripta. A 4. SIGiſmũ. Auguſtus 1 5 5 0.

Attamen tunna ſalis transmarini in ſcapham Gedáno recipiatur.

TAmetſi vero Statutis Regni prohibitum eſt: ne ſal transmarinum in Regnum inferatur: nihilominus indulgentes in ea re ſubditis noſtris, permittimus illis: vt in ſcaphis, quę Gedáno reuertuntur, ad vſum nautarum ſeu familię circa easdem exiſtentis, tunna ſalis recipiatur in quamlibet ſcapham. SIGiſmũ. Auguſtus Petrico. 1 5 5 0.

SECRETARIVS MAIOR.

De maiori Secretario, et Praerogatiuis eius.

PRopter multiplicationem Secretariorum, cùm quilibet Notariorum, ac etiam Cubiculariorum, intrans Regis Cameram, Secretarij nomine ſe appellet, Statutum eſt communi Maieſtatis Regię Prælatorum et Baronum conſenſu: Quod vnus ſit ſemper Secretarius, ſciens ſecretas expeditiones publicas: qui etiam ad ea intromittetur ſecreta, quę Cancellario et Vicecancellario Regni pandentur. qui etiam ſit primus expectans Prælaturarum, Dignitatum, Beneficiorum'qȝ, immediate Cancellario Regni et Vicecancellario, in talibus et Officijs ſucceſſurus. ALexan. Petrico. 1 5 0 4. Fol. 113.

Promotionẽ tamen Cancellarij, Vicecancellarij, et Secretarij Maioris, Rex in ſua reliquit poteſtate.

SECVLARIVM CAVSÆ SPIRITVALI IVDICIO NON SVBSVNT.

Vide in Tit. EVOCATIO E DISTRICTV. Fo. 91.

SENATORVM ORDO.

Archiepiſcopi Eccleſiarum.

Gneſneñ. et Leopolieñ.

Epiſcopi.

Cracouieñ.	Wladiſlauieñ.	Poſnanieñ.
Ploceñ.	Warmieñ.	Præmiſlieñ.
Chelmeñ.	Culmeñ.	Camenecenſis.

Ordo Palatinorum Regni.

Caſtellanus Craco.	Siradieñ.	Lublinenſis.
Palatinus Craco.	Lanciciensis.	Belzenſis.
Poſnanienſis.	Brzeſtenſis.	Plocenſis.
Sandomirieñ.	Inowladiſlauieñ.	Mazouię.
Caliſſienſis.	Ruſſię.	Rauenſis.
	Podolię.	

Palatini in Pruſſia.

Culmenſis. Marieburgeñ. Pomeranię.

Caſtellanorum vero ordo.

Poſnanienſis.	Dobrinenſis.	Camenecenſis.
Sandomirieñ.	Biecenſis.	Czechouienſis.
Caliſſienſis.	Landeñ.	Kruſzwicieñ.
Lublinenſis.	Záwichoſteñ.	Kowáleñ.
Siradienſis.	Sremeñ.	Bydgoſtienſis.
Gneſnenſis.	Roſporienſis.	Rogoſneñ.
Lancicienſis.	Málogoſteñ.	Ripinenſis.
Sandecenſis.	Naczkleñ.	Conarienſis.
Brzéſtenſis.	Brzezinenſis.	Kázimirieñ.
Woynicenſis.	Sandecenſis.	Plocenſis.
Inowladiſlauieñ.	Polánecenſis.	Wárſzauieñ.

Sed ipſorum Caſtell. ordo iuſſu Regis Sigismundi ita erat conſcriptus.

Poſnanieñ.

Poſnanienſis, Rogoſneñ. Brzezinenſis.
Sandomirieñ. Radomieñ. Kruſzwicienſis.
Caliſſienſis. Zawichoſteñ. Oświecimeñ.
Woyniczeñ. Landeñ. Cameneñ.
Gneſnenſis, Sremeñ. Spicimirieñ.
Siradienſis, Zarnouienſis, Inowlodeñ.
Lancicienſis. Mologoſteñ. Kowalieñ.
Brzeſtenſis, Wielunenſis. Zawloceñ.
Junowladiſlauieñ. Præmiſlieñſis. Szochaczouieñ.
Leopolienſis, Halicienſis. Warſzouienſis.
Camenecẽſis, Sanocenſis. Goſtinenſis.
Lublinenſis, Chełmenſis. Wiſnenſis.
Belzenſis, Dobrinenſis. Raciesieñ.
Plocenſis, Polanenſis Sieprcenſis.
Gernenſis. Præmeteñ. Wyſzogrodienſis.
Rauenſis, Krzywineñ. Ripinenſis.
Sandecenſis. Czechouienſis. Zakroczynenſis.
Miedzyrzecenſis, Naczkleñ. Ciechanouienſis.
Wiślicenſis, Roſpirienſis. Lucenſis.
Biecenſis, Biechouienſis.
Bydgoſtienſis. Conar.ter. Sirad.
Conarieñ. terræ Lancicienſis. Conarieñ.terræ Cuiauieñ.

Caſtellani in Pruſſia.

Culmenſis. Elbingenſis. Pomeraniæ.

Generalis Conſiliariorum circa Regẽ authoritas eſt: quod Rex, abſq; illis, in Repub.nihil faciat.

NE Rex Senatorum ſuorum Conſilium negligat, nunquam nos commiſſuros eſſe: vt non communicato cum Senatoribus noſtris Conſilio, vlla de re quicquam ſtatuamus. SIGiſmũ. Auguſtus 1548.

Quiſq; Officialis ſuum ſpectet Officium.

SIngula Officia ſuis ſunt actibus deputata. Kazi. iiij in Nieſzowa 1454. Folio 92.

SENTENTIAE IVDICII.

Si retractabitur Sententia Judicis Caſtrenſis, honori Judicis nihil noceat.

SIGiſmũ. Petrico. 1519. Fol. 24.

TErreſtrium et Caſtrenſium Judicum Sententia, ſi quando retractata

retractata fuerit:honori et bonę exiſtimationi ipſorũ nõ nocebit.

Ad Librum Terreſtrem Actiones, quę coram Regia Maieſtate peragi ſolent, inferantur.

SIGiſmũ. Auguſtus Petrico. 1 5 5 0.

QVia etiã Iure communi, diuerſis Officialibus diuerſa ſunt negotia adſcripta: quicquid ad Terreſtria negotia,cauſasue Iudiciales pertinet,quę in præſentia noſtra peragi ſolent: hoc totũ in Librum Actorum Terreſtrium inſcribi debet. Alias verò cauſas, et negotia, ad Cancellariam noſtram, iuxta veterem conſuetudinem,et Statutum Anni 1 5 3 8, remitti volumus.

Sententia tranſit in rem iudicatam,à qua non fit Appellatio.

KAzimir. in Viſlic. 1 3 6 8. Fol. 20.

PEtrus agebat contra Ioannem Iudicem: quòd in cauſa,quã coram ipſo habuit,iniuſtam et iniquam Sententiã contra ipſum promulgaſſet. à qua tamen Sententia,quando ipſam idem Iudex tulit,Petrus non prouocauit, nec appellauit, vulgariter Nie nágánil. Nos itaqz huiusmodi Sententiam Iudicis, quę non fuit aliqua prouocatione ſuſpenſa, vulgariter Nienáganiona, declaramus tranſiuiſſe in rem iudicatam: prædictum Petrum, ad pœnam debitã,alias pro Iudicibus ſpectantẽ,condemnantes.

De Sententia reprobata.

SIGiſmũ. 1 5 2 3. Fol.37.

ITem Volumus: Vt dum Sententia redarguta per Iudicium Appellationis,fuerit reprobata: victus appellanti Actori,ſeu victori,ratione expenſarum,tres Marcas pecuniarum exoluet.quę alias Iudicibus, redargutę victoriam reportantibus, in vim emendę ſoluebantur.ita quòd ſi Sententia,à qua appellatum eſt, retractabitur et deſtruetur: extunc Appellans ſuas tres Marcas reaccipiet. quòd ſi talis Sententia approbabitur,et confirmabitur: appellans amittet tres Marcas,quas victor accipiet.

Res ſubſidiarię,ante prolationem Sententię adducantur.

SIGiſmũ. Petrico. 1 5 2 3. Folio 32.

DEbebit autem Iudex præſidens à partibus comparentibus, ante Sententię probationem inquirere: an haberent aliqua ſua Munimenta,vel documenta,defenſionesqz Iuridicas, ad cauſę defenſionem opportunas.ne homines ſimplices, ruditate ſua in cauſis ſuccumberent. Et licebit vtriqz partium introducere res ſubſidiarias,

ſubſidiarias, et verbales,& literatorios,ante probationẽ ſentẽtię.

Et proteſtationes Memorialium ſeu Captioſę, nullum deinceps ſint robur habiturę: quę ſolebant fieri ante prolationem Sententię: ſed pro re Principali decreta, tantummodo Memoriale ſoluatur.

Licebit quoque vtriq; parti, omnia quę opus habet allegare, reponereq;, ante Sententię prolationem.

De obliuione iudicatę Sententię.

ADijcientes, quod quando ſuper iudicato dubitabatur, et ad Iudicem recipiatur, alias Wſtecz: quod ſi ille in memoria teneat, qualiter iudicauit: ſtatim dicere, vel in craſtinum differre teneatur. KAzimir. Magnus, Fol. 32.

De Sententia iniquè per Iudicem lata, et impugnata.

CVm in cauſarum proceſſibus, apud iuſtos Iudices, nihil habeat odium vendicare, vel fauor vſurpare, timor præualere, aut præmium iuſticiam euertere: ſed geſtant ſtateram in manibus, æquo libramine lances appendentes: vt in concipiendis et ferendis Sententijs, ſolum Deum pię oculis habentes: ne velut famę ſuę prodigi, et perſecutores honoris, contra eorum conſcientiam et iuſticiam, per gratiam, aut per ſortes quicquam faciant, partis in grauamen. Propter quod Statuimus: Vt ſi aliquis deinceps Iudex ordinarius, vel delegatus, timore Dei poſtpoſito, vtiq; Sententiauerit, contra aliquem clientulum, alter parti ipſum condemnando, ſuper hæreditate, aut alia re certa, in Iudicium deducta, et propter hoc pars damnata, ad ſuperiorem appellet. Et quia moris eſt in Iudicio Polonicali: quod Iudex, à quo prouocatur, et omnis Sententia per partem impugnatur, non prius teneatur ſuam defenſare Sententiam: niſi prius per partem tres Marcę, aut pelles Marduriną ſibi aſſignentur. vt parilitas in pœnis habeatur. Et ſi idem Iudex vinceretur, per partem condemnatam: eidem pelles, aut tres Marcas receptas, cum pœna Piatnadzieſta, ſuffuſus rubore, ſuo aduerſario reſtituat: qui ad ſuperiorem, in falſa pronunciatione euocauit. Kazimirꝰ Magnus, Fol. 31.

¶ Siſenior frater, per Sententiam Iudicis cauſa cadit: iunior eandem Sententiam innouare non poteſt. præſertim ſi Pręſcriptione temporis probauerit, iuniorem præſcripſiſſe. Vide in Titulo. FRATER. Folio 98.

Qui Sen-

¶ Qui Sententias inique arguerit Caſtellanorum, ipſorumq; Camerariorum, qua pœna plectitur. Vide in Tit. CASTELLANVS. Folio 35.

Qui Sententiam Iudicis redarguit.

Kaz. Mag. Fol. 32. STatuimus inſuper: Quòd ſi litigator dixerit, in noſtra noſtrorumq; Baronum præſentia, vel abſentia, Iudicantem in cauſa ſua inique et perperam proceſſiſſe, vel iudicaſſe: Iudex per ſuos collegas, qui ſecum præſiderunt, in Iudicio eodem ſtatim probare debebit: quia iuſte et legitime iudicauit. Sin autem arguens de falſo, Sententiam ſuam probare voluerit, ipſum Iudicem (vt præmittitur) inique Sententiam protuliſſe: id probare teneatur, per ſex teſtes ſimilis dignitatis, cuius noſcitur eſſe Iudex: isq; redarguens Sententiam Iudicis (vt dictum eſt) nullatenus audiatur: donec Iudici tres Marcas, vel pelles dederit Mardurinas. quas idē Iudex pro ſe Iudicialiter obtinebit.

De redargutione Sententię Subiudicis, Caſtellani, et Iudicum Caſtellanorum.

KAzimir. Magnus, Fol. 32. SImiliter redarguens Sententiā Subiudicis, nō debet audiri: niſi prius illi tres Fertones, vel pelles vulpinas, curauerit aſſignare. quę eidem Subiudici cedunt: ſi ſe iuſte comprobauerit iudicaſſe. Et id quod de Iudice præmiſimus, & Caſtellano etiā cēſuimus ſentiendum. Si vero Iudicibus Caſtellanorum, obijciet aliquis falſitatem Sententię, audiri minime teneatur: donec eis pelles agnellinę fuerint præſentatę. quas pro ſe obtinebunt: ſi ſimiliter ſuum Iudicium oſtenderint fore iuſtum.

Vnus ſit Liber Actorum: propter Sententias Iudicij inſcribendas.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 93. ITem Statuimus: Quòd pro Iudicijs iuſte expediendis, et negotijs in Iudicium deductis ſcribendis fideliter, fiat vnus liber Iudiciorum, ſeu Actorum, in quolibet diſtrictu. Et dum in aliqua cauſa, in Iudicium deducta, ſuper aliquo articulo, audita: Propoſitione et Reſponſione, fuerit in Iudicio Sententiatum quòd illa Sententia, in librum Actorum inſcribatur, vt poſtea ſuper eodem articulo, vel ei ſimili, ſimilis Sententia proferatur.

SEPES.

Kazimirus Magnus, Fol. 19. FRanciſcus depoſuit querelam contra Egidiū: quòd in ipſius hæreditatem

hæreditatem et fundum, poſuit Sepes: et intra illos Sepes, omnes fructus, quos fecit et facere poterat, percepit. Ægidius autem, reſpondit: quod idem Franciſcus in eadem villa die ac nocte præſens eſt, et fuit cum ipſo: et per duos annos tacuit: nec vnquam admonuit ipſum Ægidium vnico verbo, pro Sepibus prænotatis amouendis. Nos itaq; attendentes deſidiam, ſeu pigritiam ipſius Franciſci, Declaramus: in hoc caſu, ipſi Franciſco duorum annorum obſtare Præſcriptionem.

SERVVS, SEV FAMVLVS.

Cum verò aliquis homo, cuiuscunq; ſtatus exiſtens, inculpatus fuerit: quòd ipſius familiaris violentiã domeſticã fecerit: vt ſcilicet deſcriptum eſt, hospitem, vxorem, filios, aut familiarem eius inuadens, manu violenta in domo eadem interfecerit: in eo caſu illum violatorem, apud ſuum dominum, per Nobiles et Miniſteriale areſtare decernimus: cum quo taliter inculpato, dominus ſuus Ius miniſtrare tenebitur. Et ſi perſonaliter requiſitus, Ius miniſtrare denegauerit: extunc pro eo reſpondebit dominus, ſecundum Iuris ordinem. IOAnnes ALbertus Petrico. 1496. Fol. 107.

¶ Idem vide in Tit. INVASIO DOMVS. Fol. 123.

Si ſeruitor violator domus fugerit: quid cum domino eſt faciendum.

Talis autem familiaris ſi aufugerit: per Nobilesq; areſtatus non fuerit: dominus ſuus pro ipſo Citatus, non aliter ſe innoxium de crimine tali expurgabit: niſi Iuramento, per eum cum duobus teſtibus ſimul præſtito: Quòd videlicet nec ſuo ſcitu, nec conſenſu, neq; mandato, aut voluntate, crimen id eſt commiſſũ: neq; dedit aufugiendi occaſionem ſeruitori. Idẽ REX. Fol. 107.

Quomodo contra ſeruos poſſeſſionatos, vel impoſſeſſionatos, inuaſionis domeſticæ, necis, aut vulnerum, aliorumue criminum reos, ſit procedendum.

Crebro iam experti, Conſtitutionem ſeu Decretum, quòd Oſtrogi nomine inſcribitur, ſubditorum noſtrorum rationes grauare: ne deinceps querelis vel offenſionibus mutuis, aliqua ſubſit occaſio: et vt peræque diuiti, ac pauperi iuſticia miniſtretur, Statuimus: Vt ſi quiſpiam aliquem dominorum, vel Nobiliũ, ſubditorum noſtrorum citauerit: quòd ſcitu, mandato, et voluntate ſua, quippiam per ſeruos miniſtrosq; eius, ad iniuriam SIGIſmũ. Cracouię. 1532. A 2.

 ſibi fa-

ſibi factum fuerit: Dominus, ſeu Nobilis iuſticiam, cum eiuſmodi ſeruis ſuis miniſtrare tenebitur: cum apud eum fuerint areſtati, per Miniſterialem, et Nobiles. In defectu vero iuſticię, is ipſe dominus, ſeu Nobilis Citatus, pro his duntaxat reſpondere, et ſe purgare debebit: quę attinent violentiam domus, et perſonę inuaſionem, vel Nobilis alicuius necem, ſeu vulnerationem, iuxta tenorem Statuti, per Regem Albertum ſuper hac re conditi. De alijs vero iniurijs, vtputa de percuſſione, aut vulneratione plebęi alicuius, item de ſeminum, vel frugum in agris, et graminum in pratis conturbatione, conculcatione, depaſtione, et alijs id genus minoris momenti commiſſis, ſi alter alterum in hunc modum citauerit: quòd ſitu, mandato, et voluntate ipſius, aliqua huiusmodi iniuria, per vnum, vel plures ſeruos, non poſſeſſionatos, affectus fuerit: Statuimus: Vt qui iniuriam paſſus fuerit, Juſticiam ſibi miniſtrari à ſerui, vel plurium ſeruorum domino poſtulare: dominus vero ſeruorum illam miniſtrare teneatur. ſi areſtati ſerui apud dominum ſuum, per Nobiles, et Miniſterialem Terreſtrem fuerint. Quòd ſi vero inculpati de crimine, vnus vel plures cuiuſpiam domini ſerui, fuerint poſſeſſionati, illos Actor iniuriam paſſus, et non dominum illorum, de commiſſo crimine, in Judicio, et foro competenti conueniet.

Famulus aliquem pro domino in contentione vulnerans, non eſt culpandus.

Kaz Mag. Fol. 38.

ITem Statuimus: Quòd quotiescunqz aliquos, cuiuscunqz conditionis vel ſtatus exiſtant, contendere contigerit: et famulus dominum ſuum iuuando, exempto gladio, vel cultello, aliquem vulnerauerit: pro eo indignationem vulnerati, vel amicorum ipſius, nullatenus incurrat.

Qui ſerui, praetereaqz alię perſonę, poſſunt ſponſione fidei, à Rege vel alio obligari.

SIGISmũ. Cracouię. 1540.

ITa poſtulantibus ſubditorum noſtrorum rationibus, Decernimus: Vt nullus Nobilis noſter, ſponſione fidei per nos obſtringatur: niſi Jure victus. ſecus erit, in exercitio rei militaris: et vbi Nobis, vel alicui ſubditorum noſtrorum, actio interuenerit, cum ſeruitore, factore, adminiſtratore, aut ſubdito ſuo: et vbi Reipub. cauſa aliquid ſit, contra quęuis agendum.

quemuis

Sed quicunqꝫ terrigena, ſeruos illiberos, ac fugientes retinet: neqꝫ eos in curia Regis viciniori manifeſtat ei, cuius ſunt: cum poena Piatnadzieſta reſtituit.

In lege Imperiali continetur: Quòd ſerui illiberi, aut ancillæ, non poſſunt nec valeant, de manibus dominorum ſuorum liberari: niſi per eosdem fuerint manu miſſi, et libertate donati. ſed quia multotiens tales illiberi, manus dominorum ſuorum ſubterfugientes, et euádere volentes, apud alienos terrigenas et vicinos latitant, et obſeruantur: et ſic tali modo dominos ſuos poſtponentes, et euadentes, ad propria reuertuntur: ex quorum fuga domini non modica damna percipiunt, ac ſi hæreditatem perderent: cum ſeruos illiberos, dominus vbi vult locare poteſt, acquirendo hæreditatem nouam, per ipſos erigendam. Vnde ſi apud aliquem tales de cætero latitabunt, aut ſeruabuntur: idem debet eosdem retinere, et in curia proximiori domini Regis proteſtari: quod tales habent retentos et ſeruant. Quòd ſi ille facere omiſerit: et dominus ſeruorum, per teſtes approbauerit contra ipſum illiberum domino, cuius fuerit, ſoluere tenebitur, cum pena Piątnadzieſta. IAGEL. Cracouiæ, & Varthe 1423. Fol. 47.

Serui furem inſequi nolentes, infames ſint.

Cum hac tempeſtate familiares vbiqꝫ ſe excuſarent: quia dominis eorum ad inſequendos fures, maleficos, aut hoſtes, non euntibus, ipſi quoqꝫ eosdem maleficos inſequi nollent. quo non mediocre dabant patrocinium nequam hominibus, manus euadentibus eorum, per quos commode poterant detineri. Quapropter Statuimus: Vt quicunqꝫ ſeruorum, ſiue famulantium, iubentibus dominis, fures et malefactores quoscunqꝫ inſequi, et apprehendere noluerint recuſauerintqꝫ, perpetuó ſint infames. Qui autem fures inſequentibus, et apprehendentibus, infamiam obijcerent: eandem pœnam infamiæ incidant, eo facto. ALEXAN. in Radom 1505. Fol. Cxvi.

Serui ſex ſeptimanis ante bellum, veniam abeundi petant.

Quicunqꝫ ſeruientium ſiue famulantium, ſub Expeditione bellica, aut aliqua alia neceſſitate iuſta et legitima, licentiam a ſeruitio apud dominum ſuum petierit: et ab eo receſſerit: perpetuo' Ibidem.

etiam ſint infames. Habebit autem quilibet, ante bellicam Expeditionem, ante neceſſitatem domini ſui, ſex ſeptimanarum tempus. infra quod, et non celerius, a' domino ſuo licentiam a' ſeruitio petet, et poſtulabit.

Decem poſtea date ſunt hebdomade.

SIGISmũ. Cracouię. 1 5 0 7. Fol. 2. Tum in illa quoq; Conſtitutione, De tempore ſeruorũ, ſub indicta belli expectatione, aut alia neceſſitate iuſta et legitima, a' dominis recedere volentium, (quę ſex ſeptimanas præfinit, petende licentię diſceſſus a' dominis, ante dictam Expeditionem bellicam) ad decem ſeptimanas extendimus.

¶ De ſeruis, dietim, horatim, aut ſeptimanatim, non annuatim ſeruientibus in Ciuitatibus. Vide in Titulo V A G I.

Si villicus, vel familiaris, de aliquibus rebus furto ablatis, culpatus fuerit: cum ſex teſtibus ſe excuſat.

Kaz. Mag. Fol. 30. Præterea cum dominus contra ſuum Wladarium, aut contra alium familiarem, pro aliquibus rebus, vel iniurijs mouerit quęſtionem: tunc ipſe Wladarius, aut familiaris, domino ſuo non deferendo Iuramentum, teneatur ſe cum ſex teſtibus expurgare.

S I G I L L V M.

Filij, dum viuunt patres, proprium Sigillum non habeant, nec portent.

Kazimirus in Viſlic. 1 3 6 8. Fol. 9. Quia filij cum parentibus, vna perſona Iuriſfictione cenſentur: ideoq; Statuimus: Quod viuentibus patribus, filij duntaxat Sigillo paterno vtantur: et aliud portare, vel habere non præſumant.

Conſuet. terrę Cra Fol. 122.

De Minuta non ſigillata, nihil probante.

Item ſimplici Minuta nihil probari poteſt: ſed tantummodo literis, aut Minuta ſub Sigillo, aut libris coram Iudicio.

S Y L V A.

Ka. Mag. Viſlicię Fol. 35.

De ſyluis glandarijs, fagarijs, et porcis.

Statuimus: Quod quando aliquis habens ſyluam vel mericam a' ſe di-

a ſe diſtantem, porcos ſuos vel ſcrophas per bona alterius intermedia et vicina voluërit pellere aut ducere ad eandem ſyluam: id facere non poterit per bona alterius: niſi per viam quę ducit ad ſyluam ſuam. Et idem dicimus eſſe per omnia obſeruandum, de eo, qui pro ſuis ſcrophis vel porcis, pro precio conduxerit, ſyluam glandinibus abundantem, vel fagis: et bona alterius ſunt intermedia, inter ſyluam huiusmodi vel mericam. Is ergo per cuius bona, pecudes huiusmodi domini, mericę vel ſylurę conductoris, pelli debebunt: ex vtraqz parte vię, ad triginta vlnas: glādes proprias prius colligat ſeu depaſcat: vt ſic prædictus conductor mericę vel ſylurę, prædictas ſcrophas vel porcos, abſqz ſuo damno, ſeu offenſa, poterit pellere ad eandem.

Capiatur precioſorum lignorum exciſor.

PRimæua Conſtitutione, in Capitulo Statuimus etcęt. noſcitur eſſe obſeruatum: quod cum aliquis Kmethonem, vel quempiam in ſua ſylua areſtauerit, eundem pro prima impignoratione, in ſecuri tantum pignorabit: prout ſupra in eodem Capitulo eſt deſcriptum. Et quia diuerſę ſunt ſylurę: inter quas aliquę reperiuntur, in quibus ſunt arbores magni valoris et pretij: vt eſt tarus, vulgariter Cis, et alię: His igitur attentis, quia pignora debent præcellere in valore res, pro quibus impigneratur: ęquū viſum eſt nobis, et noſtris Baronibus: Quod ſi aliquis ſyluam intrans, tales arbores, vel his ſimiles inciderit: poterit per hæredem et dominum ſylurę capi: ad fideiuſſoriam cautionem petentibus aſſignari. Non enim videtur conſonum et ſufficiens, pro tā notabili damno ſylurę pignus recipi: vel ſolum in pignore puniri. Et ſimiliter de Gaijs, vbi paucę ſunt ſylurę, obſeruetur. WLadiſl. IAGEL. Craco. & Varthæ, 1 4 2 3. Fol. 46.

De aruipiryo, et incendio ſyluarum.

FRequenter ſolet euenire: quod Nobiles, ſeu plebeij, Borra, Syluam, aut Gaijum, dictum Zapuſtá cuiuscunqz, ex induſtria intrantes, aut caſu caumatę, aliás Pożarem ſuccendunt: Si de hoc per dominum villę fuerint inculpati: tales non alio Jure, niſi Jure Polonico, ſicut incendiarij debent iudicari. Et licet honori ipſorum per hoc minime derogetur: nihilominus tamen cōuicti, ſi fuerit Kmetho, et non habet vnde ſoluat, redimat ſaltem vitam decem Marcis, ſicut pro capite plebeij dare eſt conſuetum. WLadiſl. IAGEL. Fol. 47.

¶ Quercum in ſylua excidens, qua pœna puniendus: Vide in Titulo QVERCVS. Fol. 220.

¶ Qui in aliena ſylua arbores excindit, qua pœna puniendus Vide in Titulo eodem, Folio eodem.

SCHOLA CRACOVIENSIS.

Wladiſlaus Jagello Rex, Scholam, ſeu Gymnaſium Cracouienſe literarium erigit.

Ex Bibliotheca Academię Cracouienſis deſumptū eſt hoc PRiuilegium.

WLadiſlaus Rex Polonię, &c. Significamus: quod cum ſupernę diſpenſationis prouiſione, de gentilitatis erroribus ac tenebris ad lucem, et ſui nominis agnitionem, eduxit miſericorditer: et tandē ad Regale dignitatis faſtigium exaltauit: ad hoc curam noſtram diligentię præſtantis extendimus: vt quos olim in erroris vetuſta caligine conſtituti ſocios tenebrarum habuimus, ſignanter indigenas terrę noſtrę Litwanię, per aſſuefactionem et exercitium piorum operum, (ſine quibus ipſa Fides vacua eſſe noſcitur) eò magis in filios lucis conuertamus. id tamen horum ope pariter et opera, quorum animos in fundamentis Scripturarum peritos eſſe noſcimus, et artibus virtuoſis, Reipub. ſtabilitas ſemper ſalubribus proficit incrementis. Videmus equidem, et certo certiùs experimur: qualiter Pariſia, per congregationem et conuocationem peritorum et prudentum, Franciam irradiat: Patauium cum Bononia, totam Italiam clarificat: Prágá Boëmiam illuminat: Almaniam Vronia illuſtrat. profecto ad hoc ſummi diſpoſitione præſidij, plurimarum gentium et diuerſarum Regionum obtinuimus Principatum: & Regni Polonię prædicti recepimus diadema: vt ipſum Regnum doctarum perſonarum ſtudijs illuſtremus. quorum doctrinis ignorantię cæcitate ſublata de medio, Regnum noſtrum in tempore noſtri regiminis fœlicis, cæteris regionibus poſſumus cōęquare: non dubitantes idipſum Regni noſtri ſubditis ſalubriter profuturum, in Ciuitate noſtra Cracouienſi: in qua ſtudium vigeat generale, in qualibet licita facultate, vtpote in Theologia, Juris Canonici, Phyſicę, Legum, et artium liberalium facultatibus, nominandum, eligendum, conſtituendum, ponendum, ordinandum, et erigendum dignum duximus: & tenore præſentium facimus, & inſtituimus, temporibus perpetuis duraturum. ſitq; ibi ſcientiarum præualentiū margarita: vt viros producat conſilij maturitate cōſpicuos, virtutū ornatibus redimitos, & varię facultatis doctrinis eruditos: fiatq; ibi fons doctrinarum irriguus: de cuius plenitudine hauriant vniuerſi, literarum cupientes imbui ornamentis.

Hanc Gy-

Hanc Gymnaſij erectionem Papa confirmat: ſed in eo Theologiam prælegi vetat.

VRBanus Epiſcopus, Wladiſlao Regi Polonię. Cum nuper tu, ad vtilitatem incolarum Regni tui Polonię, et aliarum partium vicinarum laudabiliter intendens, in Ciuitate tua Cracouienſi ſtudium generale, in qualibet licita facultate duxeris ordinandū: ac omnibus ⁊ ſingulis, Rectoribus vniuerſitatis, Doctoribus, Magiſtris, Scriptoribus, Stationarijs, ⁊ eorum familiaribus, ad Ciuitatem prædictam cauſa ſtudij huiusmodi ſe transferentibus, et ibidem morantibus, nonnulla certa Priuilegia, duxeris liberaliter concedenda: quę dilecti filij, Conſules, Scabini, Iurati dictę Ciuitatis, perpetuè tenere ⁊ inuiolabiliter obſeruare promiſerunt: prout tam in tuis, quàm dictorum Conſulum, Scabinorum, ⁊ Iuratorū patentibus literis, hinc inde confectis, tuóqꝫ magno et ipſorū Sigillis pendentibus munitis, pleniùs continetur: Nósqꝫ tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, de fratrum noſtrorum conſilio, per alias noſtras literas duxerimus ſtatuendum, et etiam ordinandum: Vt in dicta Ciuitate ſtudium exiſtat generale: illúdqꝫ perpetuis temporibus inibi vigeat: tam in Iuris Canonici, et Ciuilis, quàm alia qualibet licita: præterquam in Theologica facultate. et quòd Legentes ⁊ Studentes ibidem, omnibus Priuilegijs, libertatibus ⁊ immunitatibus conceſſis Doctoribus, Legētibus, et Studētibus commorantibus in ſtudio generali, gaudeant, ac vtantur.

Bonifacius Theologiam concedit.

EXhibita nobis nuper, pro parte Regis Wladiſlai et Reginę petitio, continebat: vt in eorum Ciuitate Cracouienſi, ex Statuto et ordinatione ſedis Apoſtolicę, ab olim fuerit, et ſit, in vtroqꝫ Iure, et alia qualibet licita facultate, ſtudium generale. Itaqꝫ pro parte ipſius Regis ac Reginę prædictorum, nobis iterum fuit ſupplicatum: vt in Ciuitate prædicta ſtatueremus, et ordinaremus huiusmodi ſtudium generale, etiā in ipſa Theologia: idcirco Statuimus, et ordinamus: Quòd in ipſa exnunc, et ſemper, perpetuis futuris temporibus, ſit ac eſſe valeat, etiam in eadē Theologia, huiusmodi ſtudium generale. Et nihilominus de vberioris dono gratię concedimus: quòd Studentes et Legentes pro tempore, in ipſo ſtudio, in eadem Theologia, Baccalaureatus, Licentię, vel Doctoratus gradum ibidem ſuſcipientes, omnibus Priuilegijs, libertatibus, prærogatiuis, et indulgentijs gaudeant, et

vtantur: quibus in eadem Theologia, Studentes, Legentes, et ſimiles gradus Pariſiis ſuſcipientes gaudent: ac etiam quomodolibet potiuntur.

Eccleſię dotatę ſunt, propter cultum diuinum, et propter doctos retinendos.

SIGIſmū. Cracouię. 1532. B 3. CVm magna pars Reipub. noſtrę, in ordine ac ſtatu Eccleſiaſtico conſiſtat: Eccleſięq; Regni noſtri, per anteceſſores noſtros ſint ampliter dotatę: cùm ad diuinum cultum peragendum, et manu tenendum: tùm etiam ad viros literatos, et idoneos, maxime verò Nobiles promouendos: quorum pauci eſſent, quibus vel animus, vel facultas adeſſet literis incumbendi, et alia ſtudia, per quę emergitur, ſectandi: niſi bona Eccleſiaſtica, non ſolum facultatem viuendi, ſed etiam opem multis ſe et ſuos ſubleuandi præſtarent.

Synodi Petricouienſis decretum, de Lectoribus ſalariȷs Epiſcoporum fouendis, tale eſt.

Tpe PETRI GAMRathy Archiepiſcopi. PRo reformanda Vniuerſitate Cracouień. matre noſtra, et prouentibus Lectorum augendis, et aliunde vocandis: Legiſtę, et duobus literarum humanarum profeſſoribus, Reuerendiſſimus dominus Archiepiſcopus Gneſnenſis, inhærendo deliberationi in proxima præterita Synodo factę, promiſit in hac ſacra Synodo ſe daturum centum ducatos auri in auro, ratione Eccleſię Gneſnenſis: ratione verò Eccleſię Cracouienſis, ſimiliter centum auri in auro ducatos. Cuiauienſis, centum Florenos in moneta, per mediam ſexagenam: et Plocenſis ſimiliter etiam centum: Poſnanienſis ſimiliter centum, per mediam ſexagenam: ex decreto et ordinatione Synodi, Reuerendiſſimo domino Poſnanienſi, et reliquorum dominorum Epiſcoporum Nuntȷs conſentientibus, dare et ſoluere debebunt. ad quod Capitula Eccleſiarum prædictarum, conſenſus ſuos præſtare polliciti ſunt: attento, quòd hoc ſanctum propoſitum, in totius Regni vtilitatem publicam vergere dinoſcatur. Et quòd abſentes domini Epiſcopi admoneantur, vigore præſentis Synodi: vt Decretum præſens exequantur, et Capitulorum conſenſus obtineant: ſub pœna centum Aureorum Vngaricalium, per Synodum, ſeu aliàs Reuerendiſſimum dominum Archiepiſcopum à ſingulis exigenda, ad vnius anni decurſum.

Abbates differunt deliberationem.

DOmini vero Abbates, in eadem Synodo præſentes, propter abſentiam aliorum Abbatum, et Religioſorum, et quod ea de re cum fratribus ſuis tractatus et conſilia non habuerunt, diſtulerunt hoc negotium in aliam deliberationem, et reſponſionem.

Petetur Regia Maieſtas: vt Lectoribus aliquem cenſum conſignare velit.

DEbent autem domini Archiepiſcopus et Epiſcopus, precibus ſupplicibus diligenter inſtare, apud ſacram Regiã Maieſtatem: vt eius ſacra Regia Maieſtas, ad tam ſanctum, et laudabile, ac neceſſarium opus, de ſuis prouentibus aliquem cenſum perpetuum, prædictę Vniuerſitati conſtituat.

In Magiſtros et Baccalaureos promouendi, ſumptibus non grauentur: et Academia Cracouienſis reformetur.

QVoniã Vniuerſitas, ſeu Schola generalis Cracouienſis famatiſſima in amplitudine nominis ſui, propter nonnullas nouas & ægre tolerandas conſuetudines, promouendorum'qꝫ ad aliquos gradus inſolitas depactiones, quę in ipſa hac noſtra tempeſtate, per incuriam temporum pedetentium decreſcere videtur: cum magno dedecore, et iactura Reipublicę: Placuit Synodo: vt Reuerendiſſimi in Chriſto patres Domini, Archiepiſcopus Gneſnenſis, ac Cracouienſis et Præmiſlienſis Epiſcopi moderni, Cracouiam deſcendentes, reformationem faciant, vigore Breuis Apoſtolici, ad hoc habiti: omnes'qꝫ illas ineptias in ea natas tollant, et depellant: faciant'qꝫ in omnibus ita bonam reformationem: quo Schola ipſa priſtinę claritudini reſtituatur: et Scholares promouendi releuentur, ab excogitatis et ſuperuacaneis impenſis, circa Promotiones ſuas. et præſertim, vt ordinatio fieret noua, ad Collegiaturas et Lecturas: talis ſcilicet, quę in eruditione faceret conditionem meliorem. Quod ſi forſan omnes eo deſcendere non poſſint: duo vel vnus eorum id faceret. aut ſi forſan nullus ipſorum eo deſcendere poſſet: deputarent viros aliquos dignos, et doctos, antiquarum conſuetudinum illius Scholę gnaros, ad hoc faciendum: et quicquid facient, tota Vniuerſitas æquo animo ſuſcipere debeat, et teneatur.

IOAnnes de Lasko, 1523.

Scholis maioribus Magiſtri et Baccalaurei præficiantur.

Quoniam Eccleſia Dei, ſicut pia mater, prouidere tenetur: ne pauperibus, qui parentũ opibus iuuari non poſſunt, ſtudendi et proficiendi opportunitas ſubtrahatur: Vt ſic Reſpub. et Eccleſia doctrinis illuminetur: et virorum eruditorum ingenijs decoretur: hoc ſacro approbante Concilio, Decernimus: Vt locorum Ordinarij, non ſolum in Metropolitanarum, Cathedralium, et Collegiatarum Eccleſiarum Scholis, Rectores, Magiſtros in artibus ſeruent, et foueant: foueriq́ꝫ, et ſeruari faciant: verum etiã in oppidis maioribus, et in oppidis minoribus, Baccalaureos: vbi Magiſtri ſuſtentari non poſſunt. In alijs vero locis inferioribus, Scholares maturos, idoneos, et doctos: prouidentes, vt Rectores Scholarum ſeruent in Scholis, idoneos, bene morigeratos, et minime licentioſos diſcipulos: quos dirigant bono regimine, et laudabili diſciplina. Si autem aliqui ex eis eſſent incorrigibiles: eoſdem Ordinarijs, vel eorum Officialibus deferant puniendos.

Scholaſtici vagi de Scholis pellantur.

Scholares vagos, eos ſcilicet qui Scholam derelinquerint, remiſſeq́ꝫ et licentioſe vixerint, ex ciuitatibus et oppidis eſſe propellendos Statuimus.

De libertate Scholaſticorum.

Cracouiæ 1401. Wladiſlaus Jagello Rex Poloniæ ꝛc. Vniuerſis ⁊ ſingulis, Clericis, Laicis, et Scholaribus, cuiuscunqꝫ ordinis, conditionis, et ſtatus exiſtant, et ſignanter Rectoribus Vniuerſitatis, Doctoribus, Magiſtris graduatis, Baccalaureis, Studentibus, Scriptoribus, Stationarijs, et Bedellis, ac eorum familiaribus quibuscunqꝫ, qui ſe gratia ſtudij in Ciuitatẽ prædictam Cracouienſem contulerint, et ibidem moram traxerint, articulos conſcriptos in præſenti Chyrographo contentos, irrefragabiliter tenere promittimus, et ſeruare. quos etiam fauoribus gratioſis proſequi volumus: ipſosq́ꝫ, et eorum quemlibet, in ſuis Juribus, Priuilegijs, libertatibus, immunitatibus, Statutis, gratijs, et conſuetudinibus ſingulis, quę in ſtudijs generalibus tenẽtur, et ſeruantur, ſeruare, tenere, defendereq́ꝫ volumus, ac tueri: omnesq́ꝫ et ſingulos Clericos, Scholares, Studentes,

Studentes, Laicos, ad præfatam Ciuitatem Cracouień. cauſa ſtudiorum (vt præmittitur) temporibus futuris accedentes, in acceſſu ad eam, et receſſu ab ipſa, cum omnibus eorum rebus, ſcilicet equis, libris, Veſtimentis, lectiſternijs, vtenſilibus, pecunijs et ſuppellectilibus, ab omnibus damnationibus, ſolutionibus, paſſibilibus, pontialibus, caſtris, cuſtodijs, Gabellis, Pedagijs pedalibus, decimis et oneribus, quocunq; nomine cenſeantur, ex certa noſtra ſcientia eximimus: ac autoritate Regia liberamus: Volentes: quod a' prædictis Scholaribus ſeu Studentibus, qui ſibi per ſeipſos, per amicos, aut per quaſcunq; perſonas promiſſiones facere voluerint, in eſculentis, ac poculentis, ac victualibus, ad vſum vitę ſpectantibus, in bladis, frumentis, farina, braſeo, ceruiſia terciali, et quacunq; alia, vino et alijs potionibus, lignis, et alijs neceſſarijs, per aliquas terras, quas Regni et dominiorum noſtrorum complectitur amplitudo, nulla penitus telonia, et dationes requirantur, ſeu decimę, nec eos carnifices, piſtores, ⁊ molendinatores aggrauent, ⁊ perturbent: ab ipſis Scholaribus et Studentibus, pro macellis, emolumentis, et piſtrinis, plusquam a' ciuibus, et incolis Ciuitatis Cracouień. exigere et extorquere præſumant. Ne autem ſub habitu et nominis Studentium, a' mercatoribus, vel alijs, fraus in præmiſſis valeat exerceri: volumus in hac parte, vt iuxta qualitatem perſonarum, Juramento ipſarum credatur: ſi a' ducentibus prouiſiones huiusmodi, merito' viſum fuerit exigendum: vt teſtimonia literalia Rectoris Vniuerſitatis ſtudij ſupradicti, ab ipſis recipiantur. quibus in hac cauſa, fidem ab omnibus volumus plenariam adhiberi. Præterea ſi aliquis Studentium, aut Scholarium, ad Ciuitatem Cracouień. ratione ſtudij proficiſcens, in terris Regni noſtri, per prędones vel maleficos, ſpoliatus, prædatus, aut dānificatus fuerit, in rebus ⁊ bonis ſuis quibuscūq;, publice' vel occulte': cū plena ⁊ totali diligentia operam apponemus, ⁊ apponi faciemus: vt prædicti malefici et prædones, per Officiales Regni noſtri inquirantur: et ablata eorundem Scholarium et Studentium, ab eis repetantur: per ipſosq; Officiales noſtros tales malefici, pro poſſibilitate corrigantur. Et vt ordo debitus, et rigor ordinatus, in ſtudio generali Cracouień. per Scholares iugiter obſeruetur: Volumus, vt omnes Scholares et Studentes Cracouiam accedentes: ibidem cauſa Studiorum moraturi, proprium Rectorem habeant: qui in Ciuilibus cauſis ipſos doceat, iudicet, habeatq; Jurisdictionem ordinariam ſuper omnes: cui ſub onere Juramenti, debitam obedientiam præſtare, et honorem. Rector Vniuerſitatis, eiusq; Authoritas.

honorem exhibere teneatur. nec nullus vnquam, in eisdem ciuilibus cauſis, Studentes et Scholares Vniuerſitatis Cracovień. cuiuscunqʒ ſtatus et conditionis fuerint, alibi coram Judice alieno, Eccleſiaſtico vel Seculari, audeat conuenire. A ſententia autem Rectoris prædicti nullus appellare valeat, vel ſupplicare: aut reſtitutionem in integrum petere. Et ſi appellatū fuerit: ipſius Appellatio non ſuſcipiatur: nec appellans per aliquem Judicem, Eccleſiaſticum vel Secularem, audiatur: ſed Rectoris ſententia, in ſuis clauſulis inuiolabiliter obſeruetur. Verumtamē ſi de nullitate, vel iniuſticia, argueretur eadem Rectoris ſententia: per Conſiliarios Vniuerſitatis, de ipſius Juribus et Juſticia cognoſcatur: et quod Juridicum fuerit, per ipſos in ea decernatur.

CRIMINales cauſas Studētum quis iudicabit.

¶ Inſuper Rector prædictus, Scholares et Studentes ſuos, in cauſis criminalibus leuioribus, vtpote pro capillatiōe, offenſiōeqʒ cū palmo vel pugno, ad effuſionē ſanguinis, ac contentione qualibet non enormi, habeat iudicare: nec ob hoc ipſi Scholares et Studentes, vel eorum familiares, atqʒ ſerui, ad extranea Judicia euocentur, et trahantur. Si autem (quod Deus auferat) Studens, Scholaris, vel alius prædictorum, in furto, adulterio, ſtupro, homicidio, vut aliquo crimine capitali et ignominioſo, notum ac fuerit deprehenſus: illorum cognitio non debet ad Rectorem pertinere: ſed ſtatim criminaliter deprehenſus Scholaris, ſi Clericus fuerit, ad Epiſcopale Judicium remittatur: ſi vero Laicus: noſtro Judicio ſubiacebit. Et iam quilibet Scholaris, Laicus, Bedellus, Stationarius, aut ipſorum familiaris, ſi de crimine homicidij, incendij, adulterij, membrorum mutilationis, aut letali vulnere, vel quocunqʒ nefario exceſſu fuerit accuſatus: extunc non ſecundum conſuetudinem patriæ, aut Regni noſtri, nec ſecundum Statuta ipſius, ſed iuxta Leges, per Nos ad Judicem deputatum, criminaliter accuſatus debebit iudicari. quinimo per proborum hominum atteſtationes, ad expurgationem illati criminis admittatur. Porrò ſi aliquis Scholaris vel Studens, aut quicunqʒ prædictorum, pro quocunqʒ crimine, exceſſu ue magno, ſiue paruo, fuerit inculpatus: nullus ipſum capere vel retinere audeat: niſi cum Rectoris familia, et de ipſius requiſitione ſpeciali.

Exclusus à Rectore, pellatur CRACOVIA.

¶ Item ſi Rector contra aliquem, de ſua Juriſdictione iuſte proceſſerit: et ſecundum formam Statutorum, ipſum de Vniuerſitate excluſerit, ſtudiorumqʒ commodis priuauerit: ad requiſitionem ipſius Rectoris, talis priuatus de ciuitate vtraqʒ, tam Cracouienſi, quàm Kazimirienſi, et alijs

de nouo

de nouo locandis, et Cracouię et Kazimirię in poſterum adiungendis, per Aduocatos, Ciues et incolas earundem, protinus expellatur: nullusq́ꝫ talem in ſuo hoſpicio, aut manſione, ſeu domicilio, audeat colligere, et fouere: vel neceſſarijs vitę, in victu et amictu, aliquid miniſtrare. ¶ Si aūt Scholaris, vel Studens, vel alius de prædictis, ſententię vel mandato Rectoris non paruerit: et Rectori ſuo contumax fuerit, et rebellis: ad requiſitionem eiusdem Rectoris, teneantur Aduocati et Conſules ciuitatum prædictarum, eorum familiam mittere, ad dicti rebellis pertinaciam compeſcendam. Hæc autem Statuta, in præſentibus literis contenta, ſub pœna decem Marcarum Groſſorum Pragenſium, quę fiſco Scholarium debent applicari, Statuimus firmiter obſeruanda. qua pœna Statutorum præſcriptorū, et ſubſcriptorū, punire volumus transgreſſores. ¶ Statuimus etiam: vt quotiensecunqꝫ aliquos Scholares, in qualibet facultate, per Doctores ſeu Magiſtros, ad priuatum examen, more conſueto poni contigerit: ſuper illos Cancellarius noſter, qui tempore fuerit, tanquam ſupremus, approbandi ipſum examen omnimodam poteſtatem habebit. ¶ Item ordinabimus prædictis Scholaribus vnum Campſorem, vel Iudæum, in Ciuitate Cracouienſi: qui habebit ſufficientem pecuniam, ad mutuandum ipſis, ſuper bonis oppignorandis. qui de vſura non plus exiget, niſi vnum Groſſum de Marca qualibet, infra menſem.

CONtumax reprimendus.

CANcellarij ACADemię poteſtas.

CAMPſor Studioſorum Iudæus.

¶ Demum Statuta, per Doctores et Magiſtros Vniuerſitatis prædictę Cracouienſis condenda, quę hic non poterunt conſtitueri, quę in aliorum Studiorum Vniuerſitatibus, iuxta poſſibilitatem ſeruari poterint, volumus pro ipſorum ſtudio confirmare. ¶ Et vt Doctores, Magiſtri, Licentiati, Baccalaurei, Studentesq́ꝫ Vniuerſitatis Cracouieñ. prædictę, eorum Lecturas, Exercitia, et Actus doctrinarum, liberiùs et magis commodè valeant et poterint exerceri: pro habitatione Magiſtrorum, et pro quotidiano et communi congreſſu Studentium, et Scholarium Vniuerſitatis Studij prædicti Cracouieñ. domum noſtram, quę Stephani Páncyrz fuerat et vocabatur, quam et Gersdoff olim Ciuis Cracouieñ. habebat, in platea Sanctę Annę ſitam, prout in eius latitudine, longitudineq́ꝫ, et amplitudine eſt limitata et diſtincta, decreuimus aſſignandam: ipſam ab omnibus ſolutionibus, tributis, exactionibus, iudicijs, iuribus, et conſuetudinibus, impoſitione onerum, et angariarum liberātes. quam Vniuerſitati prædictę appropriamus, incorporamus, adiungimus, perpetuè et in æuum: nihil Iuris in ea et dominij,

Statuta Vniuerſitatis confirmantur.

Domus Collegij erigēdi.

pro nobis et ſucceſſoribus noſtris, reſeruantes. quam eiſdem Iuris libertatibus, et gratijs, et ſignanter in libertate fugitiuorum, et alijs, quibus Deo dicatę fruuntur Eccleſię, vti frui volumus, et gaudere: per ipſos Doctores, Magiſtros, et Collegiatos, tenendam, habendam, et temporibus perpetuis poſſidendam.

Friderici autem Imperatoris ea eſt, de praerogatiua Scholarium Conſtitutio.

In Codice Capitu. 4. Fol. 143.

OMnibus, qui cauſa Studiorum peregrinantur Scholaribus, et maxime diuinarum atq; ſacrarum legum profeſſoribus, hoc noſtrę pietatis beneficium Indulgemus: Vt ad loca, in quibus literarum exercentur Studia, tam ipſi, quàm eorum nuntij veniant, et in eis ſecure habitent. Dignum nanq; exiſtimamus: vt cùm omnes bona facientes, noſtram laudem et protectionem omni modo mereantur: quorum ſcientia totus illuminatus Mundus, et ad obediendum Deo, et nobis eius Miniſtris, vita ſubiectorum informatur, quadã ſpeciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur: qui amore ſcientię exules facti, de diuitibus pauperes ſemetipſos exinaniunt: vitam ſuam multis periculis exponunt: et à viliſſimis ſæpe hominibus (quod grauiter ferendum eſt) corporales iniurias, ſine cauſa perferunt? Hac igitur generali, et in perpetuum valitura Lege Decernimus: Vt nullus de cætero tam audax inueniatur: qui aliquam Scholaribus iniuriam inferrę præſumat, nec ob alterius cuiuſcunq; prouincię delictum, ſiue debitum, (quod aliquando ex peruerſa cõſuetudine factum audiuimus) aliquod damnum eis inferat. Sciturus huiusmodi ſacrę Conſtitutionis temeratoribus, et etiam ipſis locorum Rectoribus, qui hoc vindicare neglexerint, reſtitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notaq; infamię, eis ipſo Iure irrogandę, dignitate ſua ſe carituros in perpetuum. Verumtamen ſi litem eis quispiam, ſuper aliquo negotio mouere voluerit: huius rei optione data Scholaribus, eos coram domino, vel Magiſtro ſuo, vel ipſius Ciuitatis Epiſcopo, quibus hanc Iuriſdictionem dedimus, conueniat. qui verò ad alium Iudicem eos trahere tentauerit: etiam ſi cauſa iuſtiſſima fuerit, à tali conamine cadat.

S C V L T E T V S.

Sculcetus non vendat potentiori Sculcetiam ſuam, abſq; conſenſu domini.

Cùm

CVm Officium Scultetorum, ſemper exiſtat ſeruile: et ad nutum dominorum ſuorum, ſtare, et facere iure teneantur: indecens eſt, vt maiores et potentiores perſonę, in Scultetias aliquas, prętter dominorum voluntatem aſſumantur. idcirco fuit viſum noſtris Baronibus: Vt nullus Miles, aut alius quicunqꝫ Illuſtris, emat aut acquirat ſibi, in aliqua villa Scultetiam: pręter illius villę poſſeſſoris, ſiue domini, ſiue patroni, voluntatem. Factam aũt emptionē contra hoc Statutum, decernimus irritã et inanē. Kazimirꝰ Vıſlicię. 1 3 6 8. Fol. 30.

De Sculteto inutili, ac rebelli.

INutilem Scultetũ dominus in hæreditate habens, aut rebellē Dominus poteſt recipere Scultetiam ſuam, et vendere. Qui ſi emptorem non habuerit, nec habere poterit: tunc ille hæres, cum dicto Sculteto, debebunt et tenentur accedere ad Iudicium Terreſtre: et recipere duas eligendo perſonas ſagaces, neutri partium ſuſpectas: qui valorem Scultetię ad ſummam taxantes, vnam eidem domino, ſeu hæredi, ſoluere nuntiabunt. et ſic dominus ſoluta taxa illa pecuniali, pro ſe Sculteiam obtinebit. WLadiſl. IAGEL. Craco. & Varthæ, 1 4 2 3. Fol. 46.

Eadem lex corrigitur, in verbo recipere.

ITem errorem in Statuto, De inutili Sculteto, iuſta interpretatione corrigere volentes, Statuimus: vt pro verbo Recipere, verbum Præcipere ponatur. SIgiſmun. Gracouię. 1 5 1 1. Fol. xviij.

Sculteti, Aduocati, et Molendinatores, ſcultetias, aduocatias, et molendina ſua, abſqꝫ conſenſu dominorum ſuorum, cuiquam alienare et obligare non debent: ſub amiſſione ſummę, in eis deſcriptę, domino vel Regi ceſſure.

SAepenumero Aduocati, Sculteti, Molendinatores, Iuri dominorum per ignorantiam detrahere conſueuerant: ꝛ vendebant, vel oppignorabant, Aduocatias, Sculteias, et molendina, in toto vel in parte, abſqꝫ conſenſu dominorum ſuorum: Quapropter Statuimus: ne hoc amplius facere audeant: ſub amiſſione ſummę, pro qua vendiderint, vel oppignorauerint: fiſco domini ſui, in bonis vero noſtris, nobis applicandę. Petentibus aũt ad oppignorandum Conſenſum, non negabimus. ſine tamen incommodo noſtro. Et Cancellaria non amplius debet recipere a Conſenſu, quam a centum Florenis quindecim groſſos. SIGiſmũ. 1 5 1 0. Fol. 15.

Sculteti vel Kmethonis à domino profugi, et quater ad Iudicium vocati, nec redeuntis, bona per dominum loci accipiantur. et quid faciendum ſit: ſi poſſeſſori Sculteciæ minetur.

WLadiſl. IAGEL. Fol. 46.

CVm autem Scultetus, vel Kmetho, de agro et hæreditate ſua, abſq; culpa domini fugerit: talis profugus debet per dominum, in Iudicio maiori & bannito, ter, & ex ſuperabundanti quarto, vt ad ſuam redeat hæreditatem euocari. qui ſi non redierit, taliter vocatus: dominus villæ, cum Proteſtatione, poterit ſuam hæreditatem per alium locare: Contumatia illius non obſtante. Et ſi is profugus minas incuſſerit poſſeſſoribus agrorum qualescunq;: tenebitur dominus, ſub quo degerit, requiſitus, Ius Polonicale poſcentibus cum eo miniſtrare: aliàs ille ſub quo fuerit contradicens, pœnam Piątnadzieſta incurret, totiens, quotiens contra hanc Conſtitutionem fecerit quoquo modo.

Sculteti omnes, Spiritualium, et Secularium, militent.

Kazimirꝰ Viſlicię. 1368. Fol. 10.

QVia onus, præſertim quod omnes tangit, inter plures diuiſum facilius deportatur: quapropter Statuimus: Quòd indifferenter omnes Sculteti, tā Spiritualiū quam etiā Secularium perſonarum, iuxta ipſorum facultates, ad quamlibet Expeditionem nobiſcum tranſire teneantur.

Sculteti Spiritualium, niſi liberentur Priuilegio, ad Expeditionem bellicam eant.

SIgiſmun. Petrico. 1538. C I.

VIſum eſt: vt ſi probatum fuerit, Sultetos Spiritualiū teneri ad Expeditionē bellicā, Sculteti eorū ſint obligati deinceps nobiſcum in bellū proficiſci. præter eos, qui Priuilegijs eſſent ab expeditione exempti et liberati. Quę Priuilegia domini Spirituales, in Synodo proxima, poſtquàm præterita (propter mortem domini Archiepiſcopi) effectum ſortita non eſt, ſe recenſere promiſerunt: et illa poſtmodum in Conuentu generali Regni, proximè poſt Synodum futuro exhibebunt. vt ex illis fiat cognitio, de immunitate Sultetorum, ſeu Aduocatorum: vel obligatione, ad præſtandam et ſuſtinendam bellicam Expeditionem.

SIGiſmū. Auguſtus Petrico. 1550.

¶ SIMILIS. Quia vbi eſt maior hominum copia, ibi vis potentior: renouando antiqua Statuta, Statuimus: Vt ex Sultecijs

Scultetijs & Aduocatijs bellicum ſeruitium fiat:idq; tam ex eis, quę poſſidentur ab ipſis: quam ex his,quę exemptę ſunt. Nihilominus in futuris Comitijs, Spirituales hoc docere debent: an Sculteti vel Aduocati eorum, a' bellico ſeruitio liberi ſint: iuxta Statutum, anni 1538. quodquidem ſi non fecerint: extunc Sculteti, et Aduocatię eorum,ad profectionem bellicam iam tenebuntur et erunt obligatę.

SCOPVLVS.

Diſiectorum Scopulorum poena, et ſatisfactio.

SI quis autem Scopulos erectos, vel alia ſigna metalia, vel in parte,vel in toto diſiecerit,annihilauerit'q; violēter: talis violator,a' quolibet Scopulo aciali,luet parti contra ſe agenti,per tres Marcas pecunię vſualis. ab alijs vero' Scopulis diſiectis, et ſignis quibuscunq; metalibus deſtructis, et annihilatis, luet per ſex Scotos. SIGIſmū: Petrico. 1523. Fol. 40.

¶ Et nihilominus idem violator teneatur Officium Succamerarij,ad locū Granicierū violatarum,ſumptibus ſuis educere: & eosdē Limites a' ſe diſiectos reſtaurare, & de nouo erigere.quod facere tenebitur, poſt auiſationem per Miniſterialem, et Nobiles,ex parte talem iniuriā paſſi infra octo ſeptimanas: ſub pœna xiij Marcarum parti et totidem Iudicio ſuccumbenda: Qua pœna ſoluta,in alijs octo ſeptimanis,tenebitur Granicies,ita vt præmiſſum eſt, reſtaurare. et ſic, totiens quotiens ipſas granicies reſtaurare renuerit, et noluerit: totiens xiij Marcas præfatas,parti et totidem Iudicio ſuccumbet ad ſoluendum, in quibuslibet octo ſeptimanis. Ibidem.

Inofficioſe' erigens Scopulos, quam poenam luit,et quomodo ſatisfacit.

SI quis in alieno ſolo, ſiue in aliena hæreditate, ſine Succamerario et eius Officio,ſigna granicialia ſuapte,ſponte, & temere erexerit, et fecerit: talis etiam pari modo, a' quolibet Scopulo aciali tres Marcas: et ab alijs,per ſex Scotos(prout ſupra)ſuccumbet ad ſoluendum. Et nihilominus Scopulos, & ſigna omnia metalia,taliter inofficioſe' facta, officioſe' per Officiū Succamerarij deſtruet, diſſipabit, annihilabit: ita vt in poſterum nullum præiudicium,parti iniuriam paſſę,ex eorum veſtigijs euenire poſſit. quod facere tenebitur,ſub pœna xiij Marcarum parti,et Iudicio totidem. Et ſimiliter contra talem procedetur, in octo ſe- Sigiſmun. Petrico. 1523. Fol. 41.

octo ſeptimanis: prout et contra violentum deſtructorem Graniciernm. vt ſupra deſcriptum eſt.

Scopulos tres, vel ſigna notabilia, ſi quis oſtenderit: ad probationem per Succamerarium admittatur.

IAGEL. Cracouię. 1423. Fol. 44.

DE Limitibus aūt noſtrorum Nobiliū, taliter duximus prouidendum: Quòd ſi contigerit aliquem litigantē pro limitibus, docere, vel oſtendere Scopulos, dictos Kopce, ad minus tres, aut alia ſigna notabilia, in campis, vulgariter Wyązdy: in ſyluis verò ſigna, ad inſtar crucis facta, vt eſt moris: extunc Succamerarius noſter, illum qui meliora & notabiliora Signa ſeu Scopulos oſtenderit, diſcernens ſub honore et conſcientia, debebit et tenebitur mittere ad probandum. Vbi autem vtraqꝫ pars, Signis notabilibus inter hæreditates caret: extūnc Actor ad probationem Limitum, cum teſtibus, prout de Jure eſt, admittatur.

S C R V T I N I V M.

Scrutinium Regi reſeruatur. Scrutatores autem iurati ſint.

SIGIſmū. Auguſtus 1550.

SCrutinia, Statuto Regis Joannis Alberti, perſonę tantùm Regię ſunt credita. circa quę nos ita conſeruabimus: ſicut Statuto deſcribitur. Scrutatores autem iurati eſſe debent. ſub quo Juramento debent ſcrutari diligenter, ab hominibus Juramento obligatis, veritatem rei, ſeu facti.

¶ De ſcrutinio homicidij, Vide in Titulo HOMICIDIVM. Folio 107.

¶ De ſcrutinio expulſorum de bonis, Vide in Titulo EXPVLSIO. Folio 92.

SPIRITVALES.

☞ Hic etiam omnia de Eccleſiis vide.

Quia Eccleſię dotatę ſunt, propter Dei cultum augendum, et doctos viros fouendos: Cortiſani, Penſionarij, Reſeruatores, &c. eiuſmodi puniantur.

SIGIſmū. Cracouiæ 1532.

CVm magna pars Reipub. noſtrę, in ordine et ſtatu Eccleſiaſtico conſiſtat: Eccleſięqꝫ Regni noſtri, per anteceſſores noſtros ſint an-

ſint ampliter dotatę: cùm ad diuinum cultum peragendum, et manu tenendum: tum etiam ad viros literatos et idoneos, maxime' vero' Nobiles promouendos. quorum pauci eſſent, quibus vel animus, vel facultas eſſet literis incumbendi, et alia ſtudia, per quę emergitur ſectandi:niſi bona Eccleſiaſtica,non ſolùm facultatem viuendi, ſed etiã opem multis ſe et ſuos ſubleuandi præſtarent. Vnde Nobilitas Regni,quę potiſſima eſt iſtius Regni portio, & cuius domus ac familię partim multiplicatione prolis, partim etiam alijs euentibus, plerunq; extenuari ſolent, præcipuum habeat ſtatus et prouectionis ſuę ſubſidium & adiumentũ: ac cum ſucceſſu temporis, multi indigni homines,varijs artibus et præſertim Romanis impetrationibus,ſeſe ad ſacerdotia ingererent,ac illa viris dignis et idoneis præriperent: anteceſſores noſtri multiplicibus ſtatutis et pœnis grauiſſimis,collationes ſuas et ſubditorum ſuorum Secularium,aſſeruërunt, ac defenderunt. Sed cùm Ordinarij Regni noſtri,qui et magis debent ſtatui, et dignitati Eccleſiaſticę proſpicere:et melius ſciunt perſonas Spirituales Eccleſię et Reipub. idoneas eligere, hactenus nihil haberent præſidij, quo ſuas collationes et prouiſiones ſaltem in mẽſibus ſuis, aduerſus Romanas multiplices reſeruationes, acceſſus,regreſſus, et coadiutorias,aliaq; id genus impedimẽta,tueri poſſent: vnde lites et expilationes multarum facultatum ſequebantur: nos inter alia quę toto tempore fœlicis noſtri regiminis, in Regno noſtro reficienda curauimus:hanc indignitatem et incõmodum,tam Eccleſiarum quàm etiam Reipub.conſiderantes, magna cura egimus, apud Sanctiſſimum in Chriſto patrem,& Dominum Clementem ſeptimum,ſanctę Romanę ac vniuerſalis Eccleſię ſummum Pontificem: vt quòd nonnulla alia Regna et Prouincię,pro magno et ſingulari haberent Priuilegio,ac diligentiſſime' obſeruarent,eius Sanctitas nobis et Regno noſtro,cùm de ſede Apoſtolica, tum etiam de vniuerſa re Chriſtiana bene merito concedere dignaretur: vt videlicet Ordinarij, alięq; perſonę Eccleſiaſticę perpetuis deinceps temporibus haberent viciſſim cum ipſa ſede Apoſtolica ſex menſes liberos: in quibus nullę qualeſcunq; reſeruationes, nulli acceſſus, regreſſus, ac coadintorię,aliaq; impedimenta ex curia Romana prouiſionibus et collationibus ipſorum obſiſtere aut illas impedire poſſent. Quòd tandem Priuilegium de gratia ad benignitatem eius ſanctitatis obtinuimus, ampliſſimis quidem rationibus et clauſulis roboratum,prout ex tenore ipſius clariùs conſtat. Cuius exempla ad omnes Eccleſias Cathedrales ſub Sigillo noſtro trãſmiſimus.

Quia tamen tanta eſt multorum hominum temeritas, tanta rerum et temporum varietas, vt nihil tam ſolidi obtineri ac ordinari poſſit, quod non turbetur et labefiat in poſterum: niſi vi et poteſtate Principum defendatur ac manu teneatur. De conſilio ac conſenſu vnanimi omnium, tam Conſiliariorum quàm etiam Nuntiorum terrarum Regni noſtri Statuimus et decernimus perpetuis temporibus obſeruãdum: quòd quicunq; aduerſus Priuilegium hoc tam ſalubre, et tanto labore et cura noſtra obtentum, per derogationes, aut quoſcunq; alios modos quidquam committere per ſe, vel ſummiſſas perſonas, aut quouis alio prætextu ſeu colore, illud in parte vel in toto infringendo, vel contra id aliquid tentando auſu temerario præſumpſerit: vel cõtra illius diſpoſitionem beneficium quodcũq; Eccleſiaſticum, acceptauerit vel acceptare voluerit: vel penſionem quamcunq; ſeu aliquam quottam ex prouentibus beneficij per eum impetrati vel acceptati ſibi reſeruari procurauerit: cuiuscunq; ſtatus, conditionis, præeminẽtię, et dignitatis exiſtat, pœnis in Statutis Sereniſſimorum Joannis Alberti, et Alexandri, Regum Polonię germanorũ et anteceſſorum noſtrorum contra Plebæos ad maiores Eccleſias ſe recipi procurantes, et alios imperatores Cortiſanos editis, ſubiaceat ipſo facto: quippe omnium bonorum ſuorum communium et priuatorum, mobilium et immobilium ſecularium, erario ſeu fiſco et menſę noſtrę applicandorum priuatione: Eccleſiaſticorum vero areſto et confiſcatione: et præterea extra Regnum et dominia noſtra bannitione & proſcriptione puniendus. Ne autem extraneis perſonis contra hoc Priuilegium aliquid tentandi via pateat, ſi per ſummiſſas perſonas illi contraueniendi facultas relinqueretur, Statuimus et Decernimus: ſimili pœnę et mulctę ſubiacere et eo modo eſſe puniendos omnes et ſingulos Prælatos, Spirituales et Seculares, ac Capitula, tã Secularia quàm Regularia, Abbates, Canonicos, Plebanos, Vicarios, beneficiatos, et quoscunq; presbyteros omnium Eccleſiarum: necnon Tabelliones, Notarios, et quasuis alias Eccleſiaſticas et Seculares perſonas Regni noſtri, et alias vndecunq; exiſtentes: quę literas quascunq; ſupraſcripto Priuilegio Regni noſtri, et præſenti ordinationi contrarias perſonis externis ſiue indigenis et alijs quibuscunq;, cuiuscunq; gradus, conditionis, et præeminentię exiſtant, et quacunq; præfulgeant dignitate, alias prouiſiones in vita, reſeruationes cum pẽſionibus, ſurrogationes, et quoscunq; proceſſus deſuper obtentos in ſe continentes, portarent, afferrent, et publicarent, palàm et priuatim: aut qui

penſiones

penſiones huiusmodi celando illas, ſummarie pecuniis redimerent, et ceſſiones vel reſignationes beneficiorum ſeu Iuris ad illa competentis ſuſciperent, vel acceptarent: ſeu qui monitorio cenſuras, procurationes, et ſequeſtra, contra prouiſos ordinariorum ob non ſolutionem penſionum, etiam motu proprio reſeruatarum, in ſe contineñ. quacunqȝ auctoritate data, admitterent aut exequi præſumerent: vel talium fautores, executores, Procuratores, aut quosuis ſollicitatores promouere, fouere, vel illis auxilium opemue aliquam præbere auderent, vel talia fieri promouerent: pœnis ſupra expreſſis ſubiaceant, per locorum Capitaneos ſub pœnis in negligentes Capitaneos conditis, contra tales temerarios transgreſſores irremiſſibiliter exequeñ. Datum in Conuentione generali Cracouienſi, die ſanctorum Fabiani et Sebaſtiani Martyrum. Anno domini. M. D. XXXii. Regni noſtri Anno XXv.

Ad mandatum Regię Maieſtatis proprium.

Ne Spirituales Iudiciis Secularibus ſe immiſceant.

PEtitionibus Nuntiorum Terreſtrium permoti, et ad ſopienda odia, quę aduerſus Eccleſiaſticos viros, ob quorundam inſolentiam, apud Seculares excitari contingit, Statuimus: Vt Eccleſiaſtici viri, Beneficiati, aut Sacerdotes, non ſe immiſceant deinceps Iudiciis Secularibus, neqȝ cauſas procurent, et promoueant Secularium perſonarum: neqȝ officia Notariorum, aut Vicenotariorum in Secularibus Iudiciis obeant: ad quos, per Iudices Terreſtres non admittantur. Exceptis cauſis propriis, aut aliarum Spiritualium perſonarum: in quibus agendi, procurandiqȝ liberam habeant vbiqȝ facultatem. Verùm Capitaneis licebit habere Notarios Spirituales: quandoquidem ipſi, pro exceſſu Notariorum reſpondere tenebuntur, et erunt aſtricti. In Iudiciis autem noſtris, in pręſentia noſtra, dum ipſi perſonaliter Iudicio interfuerimus, licebit Spiritualibus perſonis nobis aſſidere, et Conſilia præſtare. SIGISmū. Petrico. 1 5 3 8. B 4.

Differentias Spiritualium et Secularium, Rex ſopit.

ICem Promittimus: Quòd quàm citò, Deo dante, de Expeditione Kazim. in Nieſzowa Fol. 93.

ditione in terras noſtras nos reuerti contingat: omnes differentias, inter Spirituales et Seculares exortas, in Conuentione generali ſopiemus.

Coram Archiepiſcopo gladium ſtringentis, poena.

Kazimirꝰ Viſliciæ 1 3 6 8. Fol. 39.

SI vero coram domino Archiepiſcopo, gladium vel cultellum extraxerit: ſiue vulnerauerit, ſiue non: pœna Siedmnadzieſta puniatur, eidem Domino Archiepiſcopo applicanda.

Coram Archiepiſcopo turpia verba proferentis, poena.

KAzimir. Viſliciæ. 1 3 6 8. Fol. 39.

SI quis vero turpia coram eo protulerit: pœnam eidem Domino Archiepiſcopo Piątnadzieſta perſoluat.

Si Sacerdos occidatur, capiatur, vulneretur, aut detineatur.

IAroſlaus Gneſnēſis Archiepiſcopus, Fol. 54.

PRæterea vbi Clericus ordinatus, vel Presbyter eſſet occiſus, captus, vulneratus, vel detentus: illius loci Eccleſia, vel Eccleſiæ, ſi fuerint plures, á Iure ſint interdictæ. et ideo in eisdem Diuinum Officium non debet celebrari: quouſqz malefactor Domino Epiſcopo tradatur. Qui ſi comprehendi non poterit: tunc habitatores eiusdem loci præſtabunt Iuramentum: Quòd malefactorem deprehendere non potuerunt: nec occaſionem effugiendi dederunt. extunc Ordinarius tollet Interdictum, á Iure ſtatutum. Et nihilominus malefactor ſit proſcriptus: et per quemcunqz rapi poterit, Domino ordinario tradatur, et omnino Excommunicetur.

De eodem, Bodzáutá Epiſcopus Cracouieñ. conſtituit.

Fol. 57.

PRæterea vbi Clericus ordinatus, vel Presbyter eſſet occiſus, vulneratus, captus, vel detentus: illius loci Eccleſia, vel Eccleſiæ, ſi ſint plures, Iure ſint interdictæ. et ideo in eis Diuinum Officium non celebretur: quouſqz malefactor Domino Epiſcopo tradatur. Qui ſi deprehendi non poterit: tunc habitatores illius loci præſtabunt Iuramentum: Quòd malefactorem detinere nequiuerunt: nec occaſionem aufugiendi dederunt. demū Ordinarius tollet Interdictum, á Iure ſtatutum. Cùm tamen nihilominus molefactor ſit proſcriptus: et per quemcunqz rapi potuerit,

potuerit, domino Ordinario ipſemet tradatur, & Excōmunicetur.

Rectores Eccleſiarum a' Sacramentis pecunias non exigant.

RЕctores quoqz Eccleſiarum, pro Sacramentis Eccleſiaſticis, quę gratis miniſtranda ſunt, nihil exigant. aliàs ipſos grauiter puniemus. Bodzanta Epiſcopus Fol. 57.

¶ Archiepiſcopus Gneſnenſis Jaroſlaus, inter Dominum Regem Kazimirum, et Bodzantám Epiſcopum Cracouieñ. de Decimis quemadmodum decreuit: Vide in Titulo DECIMÆ. Folio 72.

De viſitatione per Archidiaconos.

PRohibemus etiam Archidiaconis, Præpoſitis, et alijs Prælatis noſtrę diœceſis, Iuriſdictionem habentibus: vt viſitando non excedant euectionem numerum, a' Jure diutiùs inſtitutum: neqz in tempore viſitationis, pecuniam exigant a' ſubiectis. Ibidem.

Seculares, ad Judicium Spirituale non euocentur.

PRæterea volumus: Quòd Laici deinceps, pro debitis, et in alijs cauſis ciuilibus, per Clericos ad forum Eccleſiaſticū non trahantur. niſi forte' cauſa ſit Spiritualis, vel Spirituali annexa: aut debitum fuerit Decimale. Ibidem.

Quę cauſę Spiritualium Juri Terreſtri ſubſunt.

SPirituales pro bonis, ſiue iniurijs bonorum, Juri communi ſubiectorum; Jure Terreſtri experiantur. Iniurię ſunt, ſuper Limitibus, Kmethonibus fugitiuis, cæde, et vulneribus, aliàs iuxta Statuta Joannis Alberti Regis. ALexan. in Radom 1505. Fo. Cxvij.

Quas cauſas Judices Spiritualium cognoſcent.

DIfferentias Judiciorum, inter Spirituales et Seculares perſonas, ſic in præſentibus Comitijs, cum Conſiliarijs noſtris vtriusqz ſtatus, et terrarum Nuntijs Conſtituimus: neampliùs alteri alteros, ad Jus incompetens euocent. Vt itaqz ſit definitum, quę cauſę ad Judicium Spirituale, et Seculare pertinent: per SIGiſmū. Cracouię. 1543.

nent: per hanc illarum deſcriptionem, ſignificamus, deſcribimus et Conſtituimus, cum conſenſu dominorum et Prælatorum Spiritualium, necnon dominorum ſtatus Secularis, et Nuntiorum Terreſtriũ. In primis ad Spũalium Iudiciũ pertinet, Iudicare differentias Fidei ſanctę Chriſtianę, hæreſes, ſchiſmata, blaſphemias contra Deum, et apoſtaſias.

Item pro Decimis, ſeptem Sacramentis Eccleſię, Beneficiis, Sacrilegiis, Simonia, Fœnoribus, Spiritualium homicidiis, Percuſſionibus et vulneribus Ordinatorum, aliàs Conſecratorum, Sacrorum nundinatione, et pro his, qui confugiunt ſub tutelam templorum, vel Monaſticorum Cœnobiorum. exceptis tamen illis, quos Ius templis defendere non permittit: vt ſunt Nocturni damnidatores, in ſegetibus, fundis, vel agris: Sicarij, aliàs diſpercuſſores libere` iter facientium, Fures publice` proclamati, vel ter in Regeſtris conſcripti: Incendiarij, et Violatores libertatum Eccleſiarum. iſti et tales debent de templis recipi, neq; defendi.

Item ad Iudicium Spirituale iudicare pertinet, Incantationes, et Magias, Cenſus perpetuos Eccleſiaſticos terreſtres et temporales, Reemptiones, Eccleſiarum dotationes, aliàs Poświątné. Nihilominus de ipſis fundis, Eccleſiis dotatis, aliàs o Poświątnym, ſic eſt conſtitutum: Quia ſi aliquis Spiritualis, vel vigore literarum, vel poſſeſſionis diuturnę, poſſideret id, quòd aſſerit eſſe Eccleſię dotatum aliàs Poświątnym: et ex illa Eccleſia, vel Eccleſiaſtica perſona, inoſficioſe`, et alicuius vi vel violentia, eſſet depulſa: et eo nomine citaret: is debet iudicari, iuxta veterem Conſuetudinem, Iure Spiritualium. excepto hoc, ſi in Termino perſona Secularis citata aſſereret: quia hoc ipſum, pro quo citatur, Eccleſiaſticum non eſt: ſed tantùm adiectum de eius proprio, ad Eccleſiaſticum: hoc eſt, quia hæc perſona Spiritualis plus ſibi dationis, aliàs poświątnego, appropriauit: latiùs, vel longiùs, quàm debet habere, iuxta literas Fundationis, vel Poſſeſſionis: extunc Spiritualis Iudex adiudicando Actori hoc, quod in literis Fundationis habet, vel ab eo iuſte` poſſideri dominus cognoſceret: vel id, ſuper quod legitime` doceret: pro reliquo fundi, illo ſcilicet, quod eidem non agnoſceret dominus, debet remitti ad Ius Terreſtre. In qua quidem cauſa, pro proprietate, pro limitibus, aut pro meta, à Decreto Remiſſionis a` Iudicio Spirituali ad Ius Terreſtre, ad ſuperius tribunal Iudicij Spiritualis, vel Romanum, Appellatio admitti non debet: ſub pœna infraſcripta.

De Poſwyatne, quis iudicabit.

Sic etiam

Sic etiam ad Judicium Spirituale pertineat, Perſona miſera et derelicta: quæ manibus ſuis victum ſibi emereri, atqz elaborare non poteſt. Item huic etiam Spirituali Judicio pertinet, Quærere et Judicare de legitimi vel illegitimi tori liberis, ſeu natalibus.

Item ad Judicium Spirituale pertinent Cauſæ eorum: qui ſe ſponte ſua obligant, et inſcribunt, in Jure Spirituali, præter Inſcriptiones illas: quas Kmethones et ſubditi Nobilium facerent inter ſe, coram Judicio Spirituali. Nam tales Inſcriptiones, inter Kmethones et ſubditos Nobilium, a' Spiritualibus ſuſcipi non debent. quòd ſi ſuſciperentur: extunc tales Inſcriptiones nihil valere debent. Sed Inſcriptiones, et venditiones Decimarum pro debito Eccleſiæ, vel Spirituali perſonæ faciendas, poſſunt ſuſcipere et iudicare Judicio Spirituali. ſed hoc debet intelligi, de Kmethonibus et ſubditis liberis, non obligatis, noſtris Regalibus: ſic etiam de Kmethonibus Spiritualium: quibus licebit tales facere, et in ſe ſuſcipere Inſcriptiones. tantùm a' Kmethonibus, et ſubditis Nobilium, ſuſcipi non debent. De Inſcriptionibus Kmethonū, in Iure Spirituali.

Etiam pro Percuſſionibus, et Exceſſibus contra Eccleſias, et Eccleſiaſticas perſonas conſecratas. præterquam illos Eccleſiæ miniſtros, qui Eccleſiaſtici et Acolyti eſſent, et vxores poſtea ducerent: præter etiam illos, qui exiſtentes miniſtri Eccleſiæ, non tamen Sacerdotes, ipſi ſoli in tabernis lites quærerent, et in illis litibus cõuicti fuerint: hi ad Judiciũ Spũale pertinere nõ debẽt.

Etiam ad Judicium Spirituale pertineant, cauſæ Juriſpatronatus, Plebanatuum, Altarium, Præbendarum, et aliorum Sacerdotiorum: ad hæc Diuortiorum, et Dotiũ inter perſonas, per Diuortium ſeparatas. cognitio tamen ſeu Judiciũ de Dote, perſonæ per Diuortiũ ſeparatæ, remitti debet ad tribunal S. M. Regiæ: ſecundum veterem Conſuetudinem.

Teſtamentorum verò cauſa, vtriusqz Juris, tã Spiritualis, quàm Secularis, debet eſſe. exceptis illis, quæ eſſent in Jure Seculari factæ. Ea enim in eodem Jure recognoſci debent. niſi forte' aliquid in eo Eccleſiæ, vel in pios vſus, et miſericordiæ opera legaretur: ſed nihil Juri Terreſtri ſubiectum, contra Statutum legari debet. Hoc eſt autem Teſtamentum mixti fori: quòd coram Publico Notario fieret: vel qui illud propria manu ſcriberet: vel coram aliquibus teſtibus præſertim Nobilibus, factum eſſet. hoc tamen debet eſſe liberum Nobilibus: non autem Ciuitatum incolis. et pro talibus poteſt citare, qui vult, ad forum Teſtamenta mixti fori.

v Spirituale,

Spirituale, vel Seculare, ad quod aliquis pertinet: hoc in eius voluntate ſtat. Sed Teſtamentum, quod aliquis coram Nobis, vel coram quocunqȝ alio Iudicio, aut Iure Seculari Terreſtri, Caſtrenſi, Ciuili, Villano, Aduocato et Iuratis faceret: tale omnino ad Ius Spirituale non pertinebit: neqȝ nomine illius poteſt quis conueniri, coram Iudicio Spirituali, excepto, ſi aliquid Eccleſię, et quod contra Ius Terreſtre non eſſet, legaretur: hoc in eius voluntate erit, ad Spirituale ſcilicet vel Seculare Ius citare. Et ſi qua Spiritualis perſona aliquem Nobilem, vel Nobilis ſubditum, ad Ius Spirituale, pro alia re, vltra articulos ſuperiùs deſcriptos, ad Spirituale Ius extraheret, vel citaret: extunc ibidem eodem euocato, pro pœna debet dare xiiij Marcas pecunię, quę debet in illo decerni, in Spirituali Iure, ſub Cenſuris. A quo decreto pœnę, Appellatio non debet admitti, per Spiritualem Iudicem. Alias autem omnes cauſas, Iudicium Seculare debet iudicare: ita quòd ſi etiam Spirituales haberent aliquid cum Secularibus agere, vel cum illorum ſubditis: debēt in Iure Seculari experiri. Similiter etiam ſi quis Secularis, Spiritualem ad Ius Seculare Terreſtre, pro his articulis Iudicio Spirituali pertinentibus, euocaret: talis etiam debet condemnari in pœna xiiij Marcarum. Nihilominus per hanc Conſtitutionem noſtram, Nolumus vt in aliquo derogetur Iuribus et Priuilegijs Spiritualium, in Statutis deſcriptis: hoc eſt, ne in illis hoc mutaretur, vel deſtrueretur: quòd eſt plus in illis ſcriptum, quàm hæc Conſtitutio habet. Ita enim cum Conſiliarijs noſtris, et Nuntijs terrarum conſtituimus: quia hoc debemus vnicuiqȝ, tam Spirituali quàm Seculari, ſubdito noſtro tenere et reformare, iuxta Conſtitutiones priores.

De ſalario Tabellionum.

Bodzanta Fol. 58. STatuimus, et præſentibus ſtatuendo Ordinamus: Ne quis Notarius Publicus, aut priuatus Curię noſtrę Epiſcopalis, aut diœceſis Cracouieñ. prædictę, pro libertate ſuper quacunqȝ re cōficienda, ſeu Priuilegio ſuper ea conſcribenda, vltra ſex groſſos Pragenſes, exigendo non recipiat ab indigente, quocunqȝ colore quæſito. Pro quibuscunqȝ Quittationibus verò, vnum Groſſum Pragenſem. Item pro ſententia Contumatię, duos Groſſos: et pro Aggrauaminibus ſubſequendis, nullatenus vltra ſex Groſſos, dictorum Prageñ. ab indigentibus, et prædicta petentibus exigantur: ſub pœna Excommunicationis: quam ipſos, qui præſenti Statuto et Ordinationibus præmiſſis contrarium fecerint,

fecerint, ſubiacere volumus ipſo facto. Vt autem prædicta noſtra Conſtitutio, Ordinatio, ſeu Decretum, temporibus perpetuis, inuiolabiliter perſeueret: ipſam conſcribi iuſſimus: noſtriqꝫ ac Capituli ſupradicti Eccleſię noſtrę Cracouienſis, Sigillorum appenſione muniri. Actum et datum Cracouię, xiiij. die menſis Junij, Anno Domini 1 3 6 9. Præſentibus et Ordinantibus, Venerabili in Chriſto patre ꝛ domino, dño Jaroſlao, ſanctę Gneſnenſis Eccleſię Archiepiſcopo: et honorabilibus viris dominis, Othone Præpoſito Gneſneñ, Joanne Decano, Floriano Præpoſito, Nicolao Cuſtode Cracouieñ: Gweſlao Wiſliceñ, et Nicolao Skarbimirieñ. Præpoſitis, Canonicis Eccleſię Cathedralis Cracouieñ, prædictę: nec non Wilkone Sandomirieñ. Joanne Woyniceñ, Zawiſza Sandeceñ. Caſtellanis: Andrea Succamerario, et Petro Tribuno Cracouieñ. et alijs fide dignis.

¶ Spirituales damna in bello paſſi, quo Jure pro eiſdem agere debet, Vide in titulo BELLVM. Folio 13.

De Interdictis et Excommunicationibus, pro iniurijs Eccleſię.

VT autem tollantur dubia de Interdictis, ꝛ Excõmunicatis, intra Statutum Prouincię Gneſnenſis, pro raptu et inuaſione bonorum, et perſonarum Eccleſię: Nos Alexander Rex, ad informationem ſubditorum noſtrorum, Spiritualiũ ꝛ Seculariũ, Jura Diuina non calentium, deciſionem de corpore Juris, et de libris Eccleſię Doctorum, ſuper Statuto Prouinciali Gneſnenſi ſcriptam, per Venerabilem Nicolaum Koribficz, Archidiaconum Poſnanienſem, et Canonicum Gneſnenſem, Juris Pontificij ac legum Doctorem collectam, congeſtis per nos Priuilegijs Regni communibus aſcripſimus, ſub ordine infra ſcripto. ALexan. Fol. 69.

Statutum Prouincię Gneſneñ, poſitũ ſub Tit. de Rap. diſponit et ſtatuit: quod ij, qui decimas, poſſeſſiones, tributa, ac bona mobilia, ad Eccleſias perſonasqꝫ Eccleſiaſticas, ac eorum ſubditos ſpectantia, rapiunt, inuadunt, occupant, exactionant, iniuſte pignorant, extorquent: vel quouis ſumpto colore grauant: aut in bonis eiſdem notorium damnum, aut manifeſtam offenſam inferunt: poſt tres dies, (niſi ſatis fecerint) Excommunicationis ſententiam incurrunt ipſo facto. Inuaſor bonorũ Eccleſię eſt excommunicandus.

Circa quod Statutum noto primo, id quod notat

Panormitanus, in Rubri. de Sagitt. quòd hic Rubrum eſt generalius nigro. Rubrica enim loquitur ſolùm de raptoribus: Textus vero' etiam de illis, qui alioquin damnum, grauamen, aut offenſam faciunt: abſqz eo, quòd aliquid rapiant, auferant, et exportent.

Damnum quid. Pro clariori tamen Statuti intelligentia, præmitto primum: quòd hoc verbum Damnum proprie' pertinet ad res: et eſt quædam deſtructio, ſeu deteriatio rerum, in bonis noſtris conſiſtentium. vt in libro iiij, folio de Dam. infec. vbi Iuriſconſultus Damnum vocat, patrimonij diminutionem.

Offenſa quid. ¶ Verbum vero' Offenſa, proprie' pertinet ad perſonam: et eſt quædam iniuria facta perſonę, ſeu in perſonam: quę hominem ad inſtam turbationem inducit. vt dicit Bar. in L. Cum filium, folio de here. inſti. Tamen large' ſumendo vocabula, aliquando Offenſam perſonę vocamus damnum. vt dicit Alexander in L. Iusiurandum, folio de Iureiurando, per L. Si in duobus, de reg. iur. Quod damnum famę, præfertur damno pecuniario. et econtra, damnum rerum vocamus Offenſam perſonę. Vnde dicit Tex. Inſt. de Iureiurando. Quòd ſi cuius bona, quaſi debitoris, cum tamen nihil debeat, poſſeſſa ſint: iniuriam admitti manifeſtum eſt. Et ſic large' Damnum, et Offenſa, vnum pro alio poſſunt poni. Hoc præmiſſo, quæro: Qualiter in hoc Statuto capiantur, hę dictiones Damnum ſeu Offenſa: vtrum ſtricte' et proprie', an vero' large': ita quòd vnum capiatur pro alio, et vnū intelligatur in illo. Et reſpondeo: Quòd capiūtur ſtricte' et proprie'. Non enim eſt opus vnum ſub alio intelligere: vbi ſingula ponuntur expreſſe'. quia in certis, non in incertis eſt locus ſubauditioni, L. Continuamus, folio de ver. oblig. facit regula in pœnis libro 6. Ex quo enim Statutum eſt pœnale, debet fieri ſtricta interpretatio.

Rapina, Inuaſio, &c. quid. Secundo' prænoto: quòd Damnum, ſeu Offenſa, habent ſe ad Rapinam, Inuaſionem, Occupationem, et Exactionem iniuſtam, Pignorationem, vel Extorſionem: ſicut Genus ad Species. Prædicantur enim de quolibet ipſorum: et valet Conſequentia: Rapina eſt: Ergo damnum, ſeu Offenſa. et non econtra. Et ſic de ſingulis. Capio tamen hic Genus non ita proprie', vt capitur à Dialecticis: ſed ſecundum Legiſtas, pro eo, quod continet ſub ſe plura. vt not. Panor. in C. Paſtoralis, §. Quoniam de reſcriptis. ¶ Hoc præmiſſo, quæro: An iſtud Statutum habeat locū, in alijs caſibus, ſub iſtis verbis generalibus, ſcilicet

ſcilicet Damnum ſeu Offenſa, tacite comprehenſis: vltra caſus, qui ſunt ſpecialiter enumerati, ſcilicet Rapina, ⁊c. Et reſpondeo: Quod ſic per ea, quę not. Panor. in C. ſedes de reſcriptis. In ſecundo non. et in quinta Columna, vbi dicitur: Quod quotiens enumeratis Speciebus ſubiungitur Genus, ſub nomine Adiectiuo, licet illud Genus reſtringitur, vt non cõprehendat niſi Species pares expreſſis: nõ tamen reſtringitur, ad Species expreſſas tantum: ſed imo comprehendit omnes alias Species, tacite ſub eodem Genere cõprehenſas, quę ſunt pares expreſſis. ¶ Cum aũt hic enumeratis Speciebus, ſcilicet Rapina, Inuaſione, ⁊c. ſubiunguntur dictiones generales, ſcilicet Damnum, ſeu Offenſa: quibus dictionibus generalibus, adiungũtur Nomina Adiectiua: (nam huic dictioni Damnum, adiungitur hoc Adiectiuum Notorium: huic dictioni Offenſa, adiungitur ⁊ hoc Adiectiuũ Manifeſta) dico quod hoc Statutum habet locum, etiam in alijs caſibus, tacite ſub eiſdem verbis generalibus comprehenſis. Sed quæro: Qui ſunt iſti caſus, tacite ſub eiſdem verbis generalibus comprehenſi? Dico: Quod ſub verbo Damnum Inferunt, comprehenduntur illi: qui incendunt ædificia, quę ſunt in bonis Eccleſię: et qui mutilant, aut necant pecora, et pecudes. Iſti enim licet nihil Rapiant, nihil Extorqueant, ⁊c. tamen quia dant Damnum, incidunt in pœnam huius Statuti. Sub verbo vero Offenſam Inferunt, comprehenduntur illi: qui in bona Eccleſię venientes, percutiunt homines, familiam, aut ſubditos Eccleſię. Iſti enim quamuis nihil Rapiunt, ⁊ nullum Damnum faciunt: quia tamen Offendunt, incidunt in pœnam huius Statuti.

Damni & Offenſę nomina, late patent.

¶ Et quia dicitur in Textu. Quouis ſumpto colore grauent: quæro: Quomodo poſſint Colorari grauamina, de quibus in tex. Reſpondeo: et pono exemplum in Rapina, per C. Clericos, de immu. Eccle. libro 6. Si quis rapiendo, proteſtatur ſe nomine doni, mutui, ac commodati accipere. vel pono exemplum de illis, qui veniunt ad bona Eccleſiarum: et exigunt victualia, et ſtationes, ſub colore hoſpitalitatis: aſſerentes Clericos pertinere ad hoſpitalitatem. vt ſupra de immu. Eccle. in Statuto quod incipit, Item cum ad aures. Clerici enim non tenentur ad hoſpitalitatem, Nobilium, diuitum, aut ſtipendiariorum: Glo. in L. I. et L. Omnia, C. de Epiſcopis, et Clericis: ſed ſolum ad illam, quę continet Officiũ pietatis: xlij. Di. §. I. C. 2. de. ſup. neg. prel. et per dec. in C. de Monachis de præben. ⁊ per Bar. in C. I. de empt. et vendi. Et quia in tex. dictiones Adiectiuę, adiunctę verbis generalibus, qualificant ipſa, (Nam verbo Damnum, adijcitur,

Quomodo colorantur grauamina.

qualitas Notorij: verbo Offenſa, adijcitur qualitas Manifeſti) quæro: An iſtę qualitates Notorij, et Manifeſti, debeant referri ad caſus ſpecialiter enumeratos: et ita qualificent eaſdem ſpecies, ſicut qualificant genus. vel an vnum verbum generale, qualitatem ſuam coniiceret alteri verbo generali: et econtra. Et reſpondeo: Quòd ſic. Moneor per ea, quę notat Bar. in Lib. Doli, folio de ſer. cor. vbi dicitur: Quòd quotiens in aliquo Statuto, enumerãtur plura delicta: ſi circa vltimum adijcitur aliqua qualitas, illa refertur etiam ad delicta prius enumerata etcęt. Facit quod notat Panor. in C. Inquiſitionem, de appel. dicens: Quòd qualitas in fi. diſpoſitionis poſita, non reſtringetur tantùm ad immediatè præcedentia: ſed concernit omnia, in diſpoſitione cõtenta: maximè vt dicit Phil. in C. 2. Requiris c. ti. ex quo non eſt dare differentiã, quare magis ad vnum, quàm ad alium referatur, per Leges ibidem allegatas. Facit quòd notat idem Bar. in L. Prætor, §. En idq; folio 6. Bo. rap. in illa. q. An dicta in pręcedentibus, intelligantur repetita in ſequeñ. Per quę dico: Quod iſta qualitas Notorij, addita verbo Damnum, et qualitas Manifeſti, addita verbo Offenſa, referenda eſt ad ſingula: tam ſpecialiter expreſſa, quàm tacitè in verbis generalibus comprehenſa. Deinde quæro: quomodo hæc dictio Manifeſta, poſita in Statuto, debet accipi. & antequam reſpondeam, præmitto: Quod hæc dictio Manifeſtum, in Jure aliquando capitur impropriè, pro Notorio. vt in C. Manifeſta 2. Q. I. et C. Quoniam de filijs presby. et C. Ex parte, cum C. ſequen. de ver. Sig. Aliquando verò capitur propriè: prout eſt quædam ſpecies de per ſe, differens à Notorio: et habens ſe in minus, quàm Notorium: et eſt illud, quod procedit ex certo authore. Et poteſt probari xi, Q. iij Eorum: et notatur in C. Cum olim de ver. ſig. C. Venerabilibus Ver. Senes autem de ſen. exco: lib. 6. et in C. Veſtra, de cohæ. de. et mu. per Glo. et dec.

Notoriũ, & Manifeſtum, quorſum referenda ſunt.

¶ Hoc præmiſſo, reſpondeo ad quæſitum: Quòd dictio Manifeſtã, hic debet accipi propriè, pro non Notorio. Moneor primò: quia verba Statuti, ſemper debent potiùs propriè, quam impropriè exponi et interpretari: ſi talis interpretatio non eſt contraria Juri cõmuni. ſecundum Bar. in L. prætor ait: vt ff De dam. infect. et Panor. C. Cum dilectus, De conſue. Sed certum eſt: quod hæc expoſitio propria, huius verbi Manifeſta, non eſt contraria, imò conſona Juri Communi. Nam ſecundum Jus Cõmune, ille qui tranſgreditur legem in occulto, non minus incidit in pœnam legis: quàm ille qui tranſgreditur in publico. Vnde dicit Gloſ.

cit Gloſ. Non in cle. de here. in ver. Eoipſo: Quòd ille, qui percutit Clericum in occulto, non minus cadit in ſententiã Canonis: quàm ille qui percutit in publico: et non minus debet declarari Excõmunicatus. dummodo huiuſmodi percuſſio occulta, id eſt, non notoria poſſit probari: Secundò moneor per ea, quę notat Panor. in D. C. Cum olim, De ver. ſig. vbi dicit: Quòd ſemper hęc dictio Manifeſta, debet accipi propriè, ſi materia ſubiecta hoc patitur. Quòd aũt materia ſubiecta huius noſtri Statuti, hoc patiatur, imò requirat, propter mentẽ ſtatuentium: probatur per Argumentum, ab Abſurdo, ſeu Inconuenienti. quod eſt in Iure validum: vt dicit Gloſ. in C. Dudum, De præben. lib. vi. Si enim deberet accipi pro Notorio: et ſic per conſequens, hoc Statutum deberet tantùm in caſu Notorio intelligi: ſequeretur hoc inconueniens: quòd aliquando ille, qui pauca raperet, eſſet Excommunicatus, vigore huius Statuti: ille verò, qui multa raperet, aliquando non eſſet Excommunicatus. Exemplum: Ille, qui dum dies eſt, veniret ad villam, et vicinis cernentibus raperet vnum equum, eſſet Excõmunicatus: ille verò, qui veniret de nocte, et alijs vicinis dormientibus aggrediretur vnã domum, et (fruſtra repugnante hoſpite) reciperet multos equos, oues, boues, &c. non eſſet Excõmunicatus propterea. quia factum non eſſet Notorium. Similiter ille, qui ſolo paſtore præſente et repugnante, gregem totius villę, qui ibat in paſcuis abigeret, non eſſet Excõmunicatus. quia non poſſet dici Notorium, quod vnus tantùm vidit. Sed hoc eſſet inconueniens, et contra mentem ſtatuentiũ. qui voluerunt per hoc Statutum prouidere: ne bona Eccleſiarũ, et pauperum hominum in eis degentiũ, ſiue occultè, ſiue notoriè raperentur, et damnificarentur. imò fortè ex mente ſtatuentium poſſit argui: quod hæc verba Notoriũ Damnum, ſeu Manifeſta Offenſa, non eſſent in hoc Statuto poſita, ad differentiã, Occulti Damni, ſeu Offenſę Clandeſtinę: ſed potiùs ad differentiam Modici Damni, et Perſonę offenſę. vt ſit ſenſus: Damnum Notorium, id eſt, Notabile: & Offenſa Manifeſta, id eſt, Nõ paruula. quia modicus exceſſus non eſſet curandus: ſecundum Gloſ. in C. Reuera, De conſe. di. ij ver. mortui. Et licèt pro hac expoſitione fac. tex. in C. Ex parte abe. de reſt. vbi Raptores, propter notorietatem famoſos, vocat Notabiles: tamen quia alibi, nõ reperio huius expoſitionis fundamentum, non ſequor eum: ſed ſequor primam expoſitionem: et capio hoc verbum Manifeſta propriè, pro non Notorio, quod probari poteſt. et concludo: quod hoc Statutum habet locum, tam in raptu, damno, offenſa, Notorijs:

Hęc vox Manifeſtũ, duobus modis ſumitur.

Dictio Manifeſtã, debet propriè hic ſumi.

quàm in Non notorijs. Quamuis autem vigore huius Statuti, tam Notorius, quàm Manifeſtus, id eſt, Non notorius raptor incidit in Excōmunicationem:tamen aliter procedetur contra Notorium. et aliter contra Non notorium, vt infra ſubijciam. ¶ Oppono tandem contra iſtud Statutum: et arguo, illud non eſſe validum: Primum ex eo, quòd in ipſo non præmiſſa Monitione, fertur Excōmunicationis ſententia ipſo facto. quod eſt contra C. Sacro, de ſen. exco. C. Romana, § Sed nec in ſpem. e. ti. lib. 6. Reſpondeo primò: quòd ex diuerſis non infertur. L. Popinianus ff. de Mino. ſed dictum C. Sacro, in alio caſu loquitur: ſcilicet de Excommu. quæ fertur ab homine, non niſi pro Contumatia. vt dicit Gloſ. xi. Q. iij, C. Epiſcopi. à Iure tamen ſeu Statuto, fertur etiam ex delicto. vt in C. Si quis xvij Q. iiij. Secundò reſpondeo: quòd imò in hoc Statuto, ſaltem tacitè Excommunicationem præcedit Monitio. Nam vt dicit Jo. an. in C. ij, Ne. Cle. vel Mo. in Nouella, ſuper Gloſ. ij. Quandocunqꝫ in Synodo aliquid mandatur, vel prohibetur, ſub pœna: illud Mandatum, ſeu prohibitio, habetur loco Monitionis: ita quòd contra faciens incurrit pœnam, abſqꝫ alia Monitione, quòd dictum Jo: an. allegat, et ſequitur Rota ſubſti. De dolo, et com. in nouis deci. incipień. Jtem extra Rotam hoc idem voluit Panor. in C. I de Rap: ij non, dicens: Quòd imò per Synodale Statutum, Excommunicatio poteſt fieri pro delicto, abſqꝫ Monitione. quia Statutum tacitè admonet. Circa hanc ſecundam ſolutionem poſſit dubitari, de ratione differentiæ: Quare ſupra in Statuto Prouinciali, ſub titulo De immu. Eccle. § Qui cum adminiſtrorum, quaſi in eiſdem terminis fertur Excōmunicationis ſententia ipſo facto: et tamen ibi cauetur, vt præmittatur Monitio, priuſquàm incidat in eandem. in Statuto verò iſto, nihil cauetur de huiuſmodi Monitione præmittenda. Reſpondetur, Quòd licèt cōditores legis, aut Statuti, poſſint ferre Excōmunicatiōis ſententiā ipſo facto, Monitione nō præmiſſa: non tamen tenentur. imò poſſunt etiam præfigere terminū, ad ſatisfaciendum: ita vt delinquens non incidat eandē ſentētiam: niſi tunc factus fuerit Contumax, vt in C. iij De rap. ij rñſo. Quare tamē conditores legis, aut Statuti, hoc aliquando faciunt, aliquando non, non ſemper poteſt dari ratio L. Non omnium, ff. de legi: Verùm quòd ad hoc Statutum noſtrum, et illud, quod eſt poſitum ſub Ti. de immu. Eccle. credo poſſit hæc dari ratio differentiæ: cùm illud de immu. Eccle. aliud habet fūdamentum. Quia enim in turba, vel exercitu, non facilè poteſt

Obiectio 1. contra hoc Statutū, cū Reſponſiōe.

ſciri

ſciri priuata perſona, quę committit raptum: vnde ne propter hoc impune ſpoliarentur bona Eccleſię, illud Statutum fecit prouiſionem: et voluit puniri illum, qui eſt principalis in exercitu, et qui habet poteſtatem ducendi, et locandi exercitum vbi vult: et ponunt, non proprie pro Damno: ſed ſecundum C. ſi. de iniu: ideo: quia dat occaſionem damni, faciendo ſtationem in bonis Eccleſię: quę vtiq; ſine damno fieri non poteſt. Vnde quia facere ſtationem nō eſt culpa: quę ipſo ſuo genere eſſet pecatum: voluit dictū Statutū nō excedere terminos c. reprehenſibilis, de Appe: ſed voluit eum prius moneri, antequā incideret in huiusmodi ſententiam, ipſo facto prolatam. Secus in hoc noſtro Statuto. Quia enim raptus eſt peccatum, ipſo ſui genere grauiſſimū: et Iure diuino, per Decalogū prohibitū: Ergo ſeuerius, in ipſo procedendū.

¶ Oppono Secundo contra hoc Statutum: et arguo illud eſſe inſufficiens, ex eo, quod in ipſo nihil cauetur: vt ſaltem Iudex præmittat Citationem contra raptorem, antequam ſententialiter declaret, eum incidiſſe in dictam Excommunicationum ſententiam: quod videtur eſſe contra C. Caueat iij. Q. iiij. contra L. 1. §. Item, cum ff. quę ſen. ſine appel. et inſti. de pen. temere liti. §. Omniū autem pro ſolutione ſciendum eſt, quod Panor. in C. Peruenit, primo de Appellatione ponit hanc quæſtionem: An ille, qui pro aliquo delicto incidit in ſententiā Excommunicationis, a Canone aut Statuto latam ipſo facto, debeat neceſſario citari: ad videndum declarari, ſe incidiſſe in eandem: et dat hanc diſtinctionem: quod aut delictum non eſt Notorium: et debet neceſſario citare: Aut eſt Notorium: et tunc non oportet eum citari. Quo ad primam partem, ſcilicet quando delictum non eſt Notorium, dicit ibidem Panor. quod citanda eſt pars, et recipiendę ſunt probationes, ſuper facto: et deinde conſtituto facto, procedendum eſt ad declarationem. pro hoc allegat. C. Cum ſecundum leges de hære. lib. 6. et tres Gloſ. in hac materia, valde non videlicet in cle. præſenti. et de cenſi. in ver. Conſtiterit. Cle. 1. de Pen. in Ver. Commode, et in C. Sacro de ſen. excom. in ver. Conſtiterit. Et in hac prima parte huius diſtinctionis, puto fundatam deciſionem Rotę, ſub ti. de lit. conteſtatio vij. in ordine, in nouis deci. quę dicit: Quod priusquam declaretur aliquis incidiſſe in Canonem, Si quis ſuadente: debet prius vocari: & debet cognitio ſummaria præmitti. Loquitur enim in caſu non Notorio. prout ex Iuribus et Gloſ. in ea allegatis, poteſt cognoſci. Quo ad ſecundam partem diſtinctionis, ſcilicet quando delictum eſt Notorium, dicit Panor. vbi ſupra; Quod poterit fieri declaratio, non præmiſſa aliqua Citatione. al-

Obiectio 2. contra hoc Statutū, etiā cū Solutiōe.

legat

legat C. Reprehenſibiliter de Appel. vbi hoc idem tenet Hoſti. allegat etiam C. Quoniam de fi. Presby. Facit Ca. Bone Titul. De elec. C. Cum ſit Romana. de Appel. C. euidentia, de accu. cum ſi. Hoc tamen debet intelligi de Notorio, quod eſt Notorium: ita vt conſtet, delinquenti nullam defenſionem competere. Nā dicit idem Panor. in C. Cum olim de re. iudi. poſt Gloſ. & in C. Veſtra, De coha. cle. prope finem: Quod Jura, quę dicunt, quod in Notorijs non eſt opus Citatione, debent intelligi de tali Notorio: in quo conſtat, abſenti nullam defenſionem competere: alioquin, vbi eſſet dubiū, an abſenti competit aliqua defenſio, vel excuſatio: opus eſt præmittere Citationem, vt patet Gloſ. in C. Quę Lotharius ij q. I allegans § Quando ea. cau. et quæſtione. Soluendo ergo Argumentum dico, hoc Statutum non poſſe redargui, de inſufficientia: quod in eo nihil dicatur de præmittenda, vel non præmittenda Citatione. Expreſſio enim eorum, quę de Jure tacite inſunt, nihil operatur. L. Non recte C. de fideiuſſo. Jn hoc enim recipit tacite ſupplementum á Jure communi. Secundum Gloſ. in L. ſcimus §: Jn computatione ver. Sed hæc C. de Jure deli: Super qua Glo: dicit Bal Quod ſi Statutum loquitur indefinite, de hæreditatibus: non diſtinguendo, ſi fecit Jnuentarium, vel non: aut ſi hæreditas ſit ſoluendo, vel non: tamen intelligetur et fiet diſtinctio, ſecundum Jus commune. Sic ergo et Statutum noſtrum, quamuis nihil dicat de Citatione præmittenda, vel non: diſtinguetur tamen ſecundum Jus commune. ita vt aliter in Notorio, et aliter in Non notorio procedatur: ſecundum præfatam diſtinctionem. ¶ Vltimo quæro: Quis Judex poſſit aut debeat adiri, ſuper Executione huius Statuti: et qualiter hoc Statutum debeat practicari: ſi ille, qui raptum commiſit, non moratur in diœceſi, in qua deliquit. Et dico, quod tam Judex domicilij. ſub quo moratur: quàm Judex delicti, vt in L. I. et in autē. qua in prouincia. C. Vbi de tri. agri. opor. Nam ratione delicti quis ſortitur forum: ſicut et ratione domicilij iij. q. vi. C. I. et de for. con. C. fi: Eſt ergo in optione damnum paſſi, vtrum malit adire Judicem: ſub quo delictum eſt commiſſum, an vero Judicem ad quem ſe delinquens tranſtulit. Sed ſi ergo accedit Judicem delicti: et delictum eſt ita Notorium, vt appareat delinquenti nullam excuſationem, ſeu defenſionem competere: (vt ſupra dictum eſt) tunc raptore non Citato, poterit coram Judice delicti inducere teſtes, de tali Notorietate: videlicet quod in oppido, aut villa, in qua raptus huiuſmodi eſt commiſſus, viciniа tota ſcit. vt in C. Cum delictis de pur: ca: Vel illius vicinię, adminus

Huius Statuti quis executionē factur9.

adminus decem hominibus: ſecundũ Panor:in C.Verã,de cohabi: cle: et mu. Et probatur hoc per teſtes fide dignos,adminus duos:ſecundum Glo.in c.§ Deus Qñ ij.q.1.Deinde probata Notorietate,raptore ſimiliter non citato, poterit eum obtinere declarari, incidiſſe in Excommunicationum ſententiam, á Statuto prolatam. Demum ſi voluérit, vt raptor in loco,in quo agit domicilium, habeatur pro Excommunicato: ſummarie probabit (vt dicit textus Statuti)coram Judice domicilij huiuſmodi declarationem. Hæc autem probatio ſummaria, poterit fieri per literas declarationis, emanatas á Judice, qui declarauit. Nam etſi per teſtes etiam probari poſſet: ſicut et alia ſententia: tutiùs tamen et faciliùs probatur per literas, vt pulchre decidit Rota, de reiudi. in nouis deci: incipieñ. Jtem fuit dubitatum, et eſt xix. eo tit. Et ſic probata huiuſmodi declaratione, Judex domicilij faciet raptorem denuntiari,et vitari.vt in Statuto dicitur. Si veró delictum non eſt Notorium: tunc aut raptorem priùs, quám ſe tranſtulit de loco delicti apprehendit Citatio:ſecundum C.Propoſuiſti,de foro com: tunc poſtea contra abſentem poterit procedi, etiam ad Excommunicationem. vt notat Panor: in di: C.fi: de foro com: Tamen ad videndum Jurare teſtes,et ad alios actus fiet Citatio in audientia,aliás per Edictum. Nam ex quo ſemel fuit apprehenſus perſonaliter,ſufficit Citare poſtea per Edictum: prout colligitur ex deci: Rotę, de ſen. excom: in no: incipieñ. Jtem ſi pronuncietur circa medium. Aut Citatio non præuenit raptorem, in loco ſuo, in quo deliquit.et tunc eſt quæſtio, inter Doctores: An Judex delicti poſſit eum verbaliter, aliás per literas citare, in alia diœceſi. Et quidam Legiſtę, ſicut C.ij: tenet, quod ſic. quia executio Citationis non eſt actus Jurisdictionalis: et ideo poteſt fieri ſecundum eum vbicunq; eſt ad cle: paſtoralis, de reiudi: quę facit in contrarium. Reſpondet, quód ibi errauerunt Canoniſtę. ſed Bar. in l. prima ff. de requi: reis, ſaluat illam cle: et dicit eam habere locum in territorijs: in quibus ſunt Jurisdictiones diſtinctę: quarum vna non pendet ex alia, vel dato quód pendeat: nihilominus habet locum, ſi minor vult citari,in territorio maioris,cui ſubeſt. quia tunc non poteſt propter maioris reuerẽtiam: quem debet potiùs requirere,vt ipſe citet. Jo: an. in addi: ſpecu: in Ti: com: iudi: ade. § 1,verſi.Sed quomodo, in Gloſ: quę incipit, An ratione delicti, videtur ſentire, contra dictam cle. quód videlicet vnus Judex poſſit citare in territorio alterius:vbi hoc per aliquod Statutum particulare non eſſet prohibitum.Alij Canoniſtę,in dicta cle: et in dic. C. ſi.de

ſi. de ſo. com. et ibi Panor. tenent: quod non poteſt citare, quo ad diſtringendum, ſeu excõmunicandum perſonam. quos ſequitur Rota, in ti: de Judi. in nouis deci: incipieñ. Si quæritur vtrum. Vbi determinat et declarat: quod etiamſi crimen ſit leue: in quo ſcilicet non habet locum remiſſio: tamen Judex delicti non poterit citare delinquentem, extra territorium conſtitutum: ſed ſcribet ad Judicem domicilij: qui ad hanc requiſitionem citabit eum, vt compareat coram Judice delicti: et illa Citatio arctabit eum: ita quod poſtea valebit ſententia contra abſentem lata, ſic ſcilicet dictum eſt. Jtaqꝫ propter opiniones præmiſſas, videretur bene conſultum eſſe. Quod ex Statuto ſaltem Prouinciali, Epiſcopus qui habet Juriſdictionem delicti, poſſit etiam citare in Diœceſi alterius, etiã comprouincialis. Si vero damnum paſſus eliget adire potius Judicem, ſub quo delinquens habet domicilium: citabit coram ipſo delinquentem. et eo negante delictum: quia Judex domicilij non poteſt cogere teſtes, qui ſunt in alia Diœceſi C. Vt animarum, de conſti: li. vi. niſi hoc haberet Conſuetudo lib. iij ff. de teſti. Et itẽ quia difficile foret damnum paſſo, teſtes ab eorum negotijs euocare, et ſumptuoſum in aliam diœceſim deducere, C. Conſtitutus de fideiuſſ. ſcribet ergo Judex domicilij, ad Judicem delicti: vt teſtes examinet, et depoſitiones eorum notet: denunciabitqꝫ delinquenti, vt vadat pro termino pro quo iurare debebunt, ⁊ deponere. vt legitur et notatur in dicto C. Conſtitutus de fideiuſſ. et apud ſpe. in tit. de teſti: § Qualiter, ver: Scribet autem. Et ibi, ſi erit delictum Notorium: ſufficiet teſtes inducere ſuper Notorio: ſi vero Nõ notorium: oportet inducere ſuper facto. Judex ergo delicti, receptis atteſtationibus transmittet eas Judici domicilij: et Judex domicilij, receptis atteſtationibus, ad ſententiam declarationis procedet, delinquente Citato vel non citato. ſicut ſupra dictum eſt.

Non obſtat lex Judices et auteñ. apud eloquentiſſimum C. de fi. inſtru. et Gloſ. in C. teſtes iij. q. ix in ver. præſentes. vbi dicitur: quod in cauſis criminalibus requiritur præſentia teſtiũ: nec poteſt Judex eorum abſentium examinationem alteri cõmittere. Hoc enim intelligitur, in cauſis criminaliter intentatis: in quibus agitur ad pœnam ordinariam, præſertim corporalẽ: in quam aliquando opus eſt teſtes torquere. L. Edictum, ff. de quæſti. et ideo opus eſt eorũ præſentia. Sed in cauſis Ciuilibus, non facile itur ad quæſtiones. vt in L. Diuus ff. eo. ti. et in. L. I C. eo. ti. Cum autem per hoc Statutum agatur, non ad pœnam ordinariam, ſed ad ſatisfactionẽ damni illati, et ſi ſit cauſa criminalis: quia

quia tamen ciuiliter intentatur, requiratur Jus Ciuile C. Tuę de procu. et notat Car. in Cle. ij. § Deniqꝫ de reiudi. prętere a Bal. in dicta auteñ. apud eloquentiſſimum dicit quoſdam Doctores tenere: quòd etiam in cauſa criminali, poſſit fieri commiſſio receptionis teſtium propter neceſſitatem imminentem: et exemplificat: ſi teſtes ſunt forenſes, et nolunt venire. Alioquin, ſi nec ſolus Judex poſſit teſtes cogere: nec alteri committere eorum examinationem: adimeretur facultas puniendi nocentes. et ſic publica vtilitas negligeretur in eo: quòd crimina remanerent impunita: contra L. Ita vulneratus, ff. ad L. Aquil. et c. t. Vt fame, de ſen. excommunicationis.

¶ Spirituales damna in bello paſſi quo Jure experiri debēt, Vide in Titulo BELLVM. Folio. 13.

SPISNE.

Spiſne a decimis pecuniarijs non exigatur.

ITē Statuimus: vt Spiſne non exigatur in exactionibus et decimis pecuniarijs, et ſimiliter in exactione duorum groſſorum, quę vulgo Regalia vocantur. SIGiſmū. 1511. Fol. 19.

Exactor deſcriptionales ne exigat.

MEmoratus etiā Exactor pecuniarum prędictarum, prętertu notę quòd Napiſne dicitur, nihil exigat, atqꝫ tollat: et nihilominus literis ſuis, Kmethones quietet de ſolutis. WLadiſl. Fol. 51.

¶ SIMILIS. Jtem volumus et Decernimus: ne pecunię ſiue inſcriptionales, ab exactione noſtra Regia deinceps recipiantur et exigantur. Kazimir9 IAGEL. Fol. 88.

Alioquin Exactor areſtetur.

ITem Statuimus: quòd Burgrabij, aut Exactores Regales, ſeu Capitanei noſtri, non exigant Spiſne de hominibus, tam Nobilium, quàm Spiritualium. quòd ſi ſecus fecerint, nec poſſeſſionati fuerint, in hoſpitijs eorum, per Burgrabium loci, aut Proconſulem areſtentur, donec acceptum reſtituant: pœnam trium Marcarum luant ei a quo huiusmodi Spiſne exegerint. KAzimir. 1454. Fol. 95.

SPOLIVM.

De expurgatione Spolij in via publica facti.

Kazimir9 Villicię. Fol. 30. Martinus conqueritur de Nicolao: quod die forenſi in via publica ſibi de pera octo Scotos violenter recepiſſet: Nicolaus vero negabat, iniuſteq; ſe ab eo accuſari aſſerebat, cum eandem pecuniam non amiſiſſet, nec ſibi recepta fuiſſet: violens ſe tantum ſex teſtibus de hoc expurgare: Nos in tali caſu Decernimus: cum duodecim teſtibus fide dignis, et non paucioribus fieri huiusmodi expurgationem.

SPONSIO FIDEI.

Et primo qui et pro quo ſponſione fidei a Rege vel aliquo Regnicolarum poſſunt obligari.

SIGiſmū. Cracouię 1540. Ita poſtulantibus ſubditorum noſtrorum rationibus Decernimus: vt nullus Nobilis ſubditus noſter ſponſione fidei per nos obſtringatur, niſi Jure victus. ſecus erit, in exercitio Rei Militaris: et vbi nobis, vel alicui ſubditorum noſtrorum Actio interuenerit, cum ſeruitore, factore, adminiſtratore, aut ſubdito ſuo: et vbi Reipub. cauſa aliquid ſit contra quemuis agendum.

De eodem.

SIGiſmū. Auguſtus Petrico. 1550. Sponſione fidei nullus Nobilis poſſeſſionatus obligari debet a nobis neq; ab vllis Officialibus noſtris: tantum iuxta deſcriptionem Statuti. Anno 1540 conditi.

STATIONES.

Rex ſtationes apud Nobiles et Barones nō faciet.

Ex Lodouici eodē Priuileg. Kaſſouię, 1374. Fol. 41. Præterea ſi per Regnū illud, quocunq; tēpore Nos, & ſucceſſores nrōs procedere contigerit: deſcenſus ſuper Barones, Nobiles, Milites, ipſorumq; populum, Kmethones ſeu Juagiones, non faciemus contra ipſorum voluntatem: nec aliquid occaſione dicti deſcenſus exigi faciemus ab eisdem. Quod ſi alias pro faciendo deſcenſu diuertere non poſſemus: extunc pro noſtris ſumptibus, et pecunia nos procurari in victualibus, et aliis neceſſariis faciemus. Inſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, ciuitates, oppida, villas, poſſeſſiones, eorundem populum, et Kmethones, in eorum libertatibus Pollicemur, et ſpondemus conſeruare: nec eos contra illas intendimus aggrauare, vel per quempiam faciemus aggrauari.

WLadiſl. IAGEL. Fol. 51. ¶ SIMILIS. Item Pollicemur: quod nullas ſtationes, ſeu procurationes, vel deſcenſus in ciuitatibus, villis et hæreditatibus, Cu-

bus, curijs, ac prædijs Eccleſiarum, Nobilium et terrigenarum noſtrorum faciemus. Si vero caſualiter, oportunitate, et neceſſitate nos cogente, ſtationem in bonis, Ciuitatibus, Caſtris, aut Curijs Eccleſiarum, Nobiliumq; nos facere contigerit, Extunc nihil vi, vel potentia recipere faciemus, vel quomodolibet facere, et recipi permittimus, imo quoq; neceſſaria, noſtris pecunijs proprijs, volumus comparare.

Si Rex aliquem ſtatione in Priuilegio non donauit, Iuri Regio eſt reſeruanda.

VBi Specialis mentio in Priuilegio, vel in inſcriptiōe de ſtatione facta non eſt, Iuri Regio reſeruata eſſe cognoſcitur.

¶ Stationes militum mercenariorum in locis oportunis fiant. Vide in Titulo BELLVM. Folio 13.

STATVTA.

Ioannes Albertus etiam decernit ſua Statuta in Comitijs facta, perpetuo duratura.

NOs Ioannes Albertus Dei gratia Rex Poloniæ. Cōmuni et diuturna conſultatione præmiſſa, cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; nūcijs, ac ſubditis vniuerſis noſtris, Spiritualibus et Secularibus, in hac Conuentione generali Petricouieñ. exiſtentibus, corpus eiusdem Regni cum plena facultate abſentiū repræſentantibus, nonnihil commendantes a Statutis præinſertis, et alijs diutius ſancitis: nonnihil vero denuo pro caſuum emergentium nouitate decerneñ. Statuta et Conſtitutiones noſtras infra ſcriptas decreuimus per Nos edendas, et conſtituendas, edimusq; et conſtituimus perpetuis temporibus duraturas, et obſeruandas. Petrico. 1496. Fol. 96.

Vniformiter Iuribus iudicetur.

NOs itaq; Kazimirus ſecundus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæ, Ruſſiæq; Dominus et hæres etcæt. vna cum Prælatis, Baronibus, cæterisq; Nobilibus, et ſubditis noſtris, animaduertentes, et proinde reuoluentes, quia iuxta temporum antiquitatem, in terris, et dominio ditioni noſtræ ſubiectis, cau- Kazim. in Viſlicza. 1368. Fol. 8.

ſe plerunq; in Iudicijs non vniformiter, ſed ſecundum animorum et ſenſuum diuerſitatem, hominum etiam excreſcente malicia et improbitate, varie et diuerſimode ventilantur, deciduntur, et deffiniuntur. Ex qua varietate actiones ſiue cauſę, nonnunquam poſt multiplices vexationes, altercationes, et contentiones remanent indeciſę, et quodam modo immortales. Quapropter ad laudem Dei omnipotẽtis, beatiſſimęq; Marię virginis, totiusq; cœleſtis Curię, et ad profectum, commodum, et vtilitatem noſtrorum ſubditorum, Decreuimus dictorum Iudiciorum, ſeu cauſarum (potiſſimum in ijs, quę plerunq; accidunt) decidere et euellere varietatem. Volentes, et Statuentes: Quòd deinceps perpetuis temporibus, hæc eadem Statuta, ⁊ Conſtitutiones habeantur, exerceantur, et obſeruentur, per omnes et ſingulos Iudices, Officiales, ac eorum miniſtros, reliquosq; noſtros ſubditos, et terrarum noſtrarum inhabitatores: ne quiſquã audeat illis quouis modo temere contrauenire. ſub graui noſtrę indignationis aculeo.

Item Alexander Statuta publico conſenſu condit et euulgat.

ALexan. Petrico. Fol. 112. NOs item Alexander Rex, poſteaquàm de Magno Ducatu Litwanię redijmus fœliciter, in dicta Conuentione generali, quã Petricouię pro feſto Sanctę Agnetis Anno Domini 1504. celebrauimus, et continuauimus vsq; ad feriam quartã ante Dominicam Lætare Anni eiusdem 1504. Conſtitutiones certas decreuimus, cum conſilio et aſſenſu communi, Prælatorum et Conſiliariorum infra ſcriptorum, ac Nuntiorum Terreſtrium, iuxta Regni conſuetudinem vocatorum, nomine abſentium, poſt vocationem literalem noſtram, atq; ædicta publica, ad eandem Conuentionem venientium, in eaq; conſtitutorum, et aliorum non conſtitutorũ, Corpus Regni repręſentantiũ: præſertim verò de vnanimi volũtate, ⁊ laude cõmuni. Reuerendiſſ. et Reuerendorũ in Chriſto pat. dominorum, ac Magnifi. Genero. Venerabi. et Nobil. perſonaliter Conuentioni intereſſentium. Andręę Rożà Archiepiſcopi Gneſneñ. Ioannis Cracouieñ. Vincentij Wladiſlauieñ. Ioannis Poſnanieñ. Eraſmi Ploceñ. Matthię Chelmeñ. Eccl. Epiſ. Spythkonis de Iaroſław Caſtell. Cracouieñ. Petri Kmithá de Wiſznicze Palat. Cracouieñ. et Marſzál. Regni noſtri, ac Scepuſieñ. ac Sandecz. Capit. Ioan: de Tharnów. Sando. Nicolai Gardzina de Lubrancz. Caliſſ. Ambroſij Pampowſki,

powſki, Sirad. et Capit. Maioris Polonię general. Petri Myſzkowſki de Mirów Lancicieñ. Nicolai de Koscielecz Brzeſteñ. Nicolai de Kretków, Iuniwladiſlauieñ. Ioannis de Tarnow. Ruſſię generalis, Nicolai de Kurozwiąki Lubli. Pauli Kolá de Dalenów Podolię, & Staniſlai Kmitá deWiſznicze Belzeñ. Palatinorum, ac Dobrogoſtij de Oſtroróg Poſnanieñ. Ioannis Iaranth de Brudzów Caliſſieñ. Ioannis de Przerąb Siradieñ. Ianuſſij Látáſki Gneſneñ. Ioannis de Slupczá Sandeczeñ, et Martini Skotnicki de Boguria Záwichoſteñ. Caſtell. Ioannis de Laſko Gneſneñ. et Regni noſtri Cancella. Matthię de Drzewiczá, Prępoſiti Skármirieñ. Vicecan: eiusdem Regni noſtri. Alberti Górſki Scholaſtici Wladiſlauieñ. Secretarij noſtri, et in præſentia vniuerſorum Nuntiorum de ſingulis terris miſſorũ, et conſentientiũ: aliorumq; quàm plurimorum ſubditorũ noſtrorum, in eadem Conuentione exiſtentium, et publicitus conſultantiũ, quibus cum omnibus ibidẽ Petricouię, eas ipſas vt præfertur Conſtitutiones noſtras ſcripſimus, & condidimus infraſcriptas.

Item Rex Alexander Officium boni Regis in condendis legibus deſcribit.

CVm vniuerſi Principes, qui vel Monarchiarum vel dominatuum quorumcunq; gerunt gubernacula, admonente eos ſuſcepti curæ regiminis, vt populo ſibi diuinitus ſubiecto prouideant: quatenus ab iniurijs et moleſtijs conſeruetur: et nouitates euentuũ, nouis moribus, nouis quoq; inſtitutis ac legibus moderentur. Qui quidem euentus in humano genere toties fiunt, quoties ipſum illud genus mortalitati ſubiectum, ætatum, curriculis immutari innouariq; contingit natura ipſa. ſic vt anteceſſores, ſic quoq; poſteres, in ortum et occaſum (velut in rota) promouente, ſanctiones edere rationabiles, et ſuorum mores fidelium præcepto legali temperare, ſuaq; ipſa præcepta, leges, et inſtituta, literarum munimine, et publici conſenſus authoritate perennare conſueuerunt.

In CONuentione Radom. 1505. Fol. 9.

Idem prædeceſſorum Statuta colligit, et ſua condit, vtraq; vero euulgat.

CVm non omnibus patuit quòd omnes concernit. Per quandam etenim, vt ita dicamus deſuetudinem, ac inanimaduertentiam, et Priuilegia, et libri Statutorum, vel in theſauris publicis, vel in paucorum manibus duntaxat cõcluſa, communi vero

ALexan. in Radom 1505. Fol. 6. Fol. 7.

populo occluſa, imo incognita hactenus erant. Itaq; in hac Conuentione Radomień. generali, ad quam de vniuerſis Regni & dominiorum noſtrorum Terris, Prælati, Barones, Terrarijq;, ac Ciuitatum Nuntij iuſſu noſtro venerant, petiti exiſtentes publicitus, vt commune edamus toti Regno Priuilegium Statutorum eiusdem Regni Legalium, prædictorum olim diuorum prædeceſſorum, ac aui, genitoris, patrui, et olim Joan. Alberti Germani noſtrorum, cum additione aliorum Statutorum noſtrorum: illudq; per vniuerſa Capitaneatuum, et Eccleſiarum Maiorum loca daremus originaliter: quo non obſcura, ſed vulgaris eius, et eorum eſſet cognitio. Nos autem de innata nobis benignitate, et iuſticia, Nolentes ab olim prædeceſſorum noſtrorum degenerare virtutibus: qui ſicut laudabiles conſuetudines, et Jura prædeceſſorum primorum approbabant, et ſua ſcribebant noua, ſic nos illorum laudabili innitentes conſuetudini, præſens commune Statutorum Priuilegium, cui inſeruimus antiqua, et addidimus noua, nonnulla etiam externa ad eruditionem fidelium noſtrorum ſubditorum annexuimus, de conſilio, ſcientia, et vnanimi voluntate omnium, et ſingulorum, Prælatorum Spiritualium et Secularium, Conſiliariorum, et Baronum, et Nuntiorum terrarum, et Ciuitatum: qui vniuerſum corpus Regni, etiam nomine abſentium, per literas noſtras, & proclamationes publicas, ad præſentem Conuentionē vocatorum, venientium et non venientium, indubitanter repræſentarunt, toti Regno dandum: illudq; in publicum Regni noſtri Caſtri Cracouień. Theſaurum, vbi et coronationis, Diademata, et alia Regni ſecretiora, ſeruari conſueuerunt. tandemq; in loco capitularia maiorum Regni noſtri Eccleſiarum, ac Capitaneatuum Terreſtrium vbiq; terrarum inferendum, in eiſq; vt omnibus proſit, et cognitum ſit, quod ad omnium ſalutem neceſſitatemq; congeſtum eſſet, habendum et omnium neceſſitatibus petentium commodandum decreuimus et decernimus.

Idem continuat proceſſum ſuum et Decreta in Rad: conuen: ſancita.

In CONuentione Radom. 1505. Fol. 115.

Radomienſem autem Conuentionem, Nos Alexander Rex, anno Domini 1505. habuimus et celebrauimus, quę eo ipſo anno, pro Dominica conductus Paſchę per nos indicta, propter Conſiliarios Litwanię ac Pruſſię terrarum expectatos, in teſtimonio præſentium ſcriptos, aliosq; magnę importantię euentus, vsq;

tus, vsqꝫ ad diem Sabbati, poſt octauas ſacratiſſimi Corporis Chriſti continuata fuit. In eaqꝫ Reuerendiſſ. et Reuerendis in Chriſto patribus, ac Magnifi. Venerab. Genero: et Nobilib. Prælatis et Baronibus, Conſiliarijs noſtris, ac terrarum Nuntijs, in fine Priuilegij iſtius communis ſcriptis, moderantibus, ⁊ cōſentientibus, noſtras ſcripſimus Cōſtitutiones infraſcriptas.

Rex Conſtitutiones in Iure et contra Ius non faciet abſqꝫ publico conſenſu.

QVoniam Iura communia, et Conſtitutiones publicę, non vnum ſed communem populum afficiunt. Itaqꝫ in hac Radomieñ. Conuentione, cum vniuerſis Regni noſtri Prælatis, Conſiliarijs, Baronibus, et Nuntijs terrarum æquum et rationabile cenſuimus, ac etiam ſtatuimus: vt deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil noui conſtitui debeat, per nos et ſucceſſores noſtros, ſine communi Conſiliariorum, et Nuntiorum Terreſtrium cōſenſu: quod fieret in præiudicium grauamen'qꝫ Reip. et damnum atqꝫ incommodum cuiuslibet priuatum, ad innouationem'qꝫ Iuris communis, et publicę libertatis. ALexan. in Radom 1 5 0 8. Fol. Cxv.

Idem ſic concluſit ſua ipſa Radom. Statuta publice' edita.

IAm vero' hic finem faciemus noſtris in Radom Inſtitutis ſupraſcriptis, quę omniū voto communi Prælatorum Spiritualium et Secularium, ac Procerum Regni, et Nuntiorum terrarum Conſtituimus anno et die, ⁊ loco ſupraſcriptis. Præſentibus Reuerendiſſimis et Reuerendis in Chriſto patribus dominis ac Magnificis, Venerabilibus, Generoſis, Nobilibus et famatis, Andrea Róża de Boryſzouice, Archiepiſcopo Gneſnenſi, et Primate Regni noſtri, ⁊c. Cæteris'qꝫ quàm plurimis Conſiliarijs, vniuerſarum'qꝫ terrarum Nuntijs, ⁊ Regnicolis noſtris teſtibus ad præmiſſa fide dignis, ſyncere' et fidelibus dilectis. ALexan. in Radom Fol. 119.

Sigiſmundus quoqꝫ Rex, ex publico conſenſu, leges ſuas condidit.

NOs quoqꝫ veſtigia prædeceſſorum ſequuti, cùm ab initio regiminis noſtri, pleraqꝫ in Conuentibus generalibus, de cōmuni Prælatorum, Procerum, ac totius Conſilij, et Nobilitatis noſtrę conſenſu, pro communi bono, ſtatu ac ordine, iuxta rerum ac temporum SIGiſmū. Cracouię. in COronatiōe ſui, 1 5 0 7. Fol. I.

temporum rationem inſtituiſſemus, ac ea in publicum edi ſubditi noſtri merito exigerent: cùm vana ſit lex niſi obſeruetur, obſeruari aũt nequit, niſi, innoteſcat omnia inſtituta noſtra in vnũ colligi, et ad omnium noticiã imprimi, et publicari mandauimus.

Simile in Priuilegio eiuſdem Regis, Cracouię 1507.

IdẽREX. Fol. 2. Caeterum inſiſtentes veſtigijs, et exemplis prædeceſſorum noſtrorum, conſulentium varijs temporum neceſſitatibus, ⁊ mutationibus, per diuerſas ſanctiones ſuas: vt vitia comprimantur, boni mores adaugeantur, et quod iuſtum ſit, ac rectum in toto Regno exerceatur, Decreuimus de Prælatorum, Baronum, ac totius Conſilij, et Nobilitatis noſtrę conſenſu, nonnulla Statuta noſtra perpetuis temporibus, ad communem omnium vtilitatem et neceſſitatem duratura.

Dẽ conciliandis ijſdem Statutis.

SIGiſmũ. Bydgoſt. 1520. Fol. 25. Diuerſitas Conſtitutionum, diuerſas inter homines controuerſias generat: et diuerſos Iudices cauſas iudicantes, diuerſa intelligere, et ſentire cogit. Supplicationibus itaq; crebris Nũtiorum Terreſtrium moti, in proximo generali Cõuentu futuro, omnibus conſuetudinibus, Iuribusq;, et Statutis vetuſtis, ex omnibus Palatinatibus congregatis, reformationem omnium Conſtitutionum, per deputatos et deputandos Iurisperitos Regni noſtri, fauente Deo aggrediemur: Doctoribus etiam Iurispontificij, et legum adhibitis. qui à loco Conuentionis generalis proximè celebrandę non diſcedant, donec eandem Regni Iurium ⁊ Conſtitutionum debitam emendationem fecerint: ⁊ tales per nos deputatos et deputãdos, expenſis noſtris prouidebimus. alios aũt Nobiles viros Iurisperitos, quos Nobilitas ex Palatinatibus adiunget, ſuis expenſis prouidebit. ita tamen quòd omnes Palatinati Terrarũ, ſub pœna in Conſtitutionibus noſtris expreſſa, conſuetudines terrarum, pro eadem proxima Conuentione nobis præſentent.

Vna ſit Iudiciorum forma, ſublata contrarietate.

SIGiſmũ. Cracouię. 1532. A 2. Etſi iam antea publicis exigentibus rationibus, et communi omnium ſuadente cõmoditate, decreueramus in pluribus Regni noſtri generalibus Conuentibus: vt omnia Regni Iura, ⁊ dudũ obſeruata, quæuis Statuta, à certis deſignatis Iurisperitis, tã Spiritualibus,

Spiritualibus, quàm Secularibus perſonis recenſerentur: vtq; in illis contrarietas omnis, et noxia dubitandi occaſio tolleretur. Quia tamen multis interuenientibus impedimentis, quę ex pluralitate deſignatarum perſonarum, ſero hinc inde conuenientium, et plerunq; inuicem diſſentientium contingebant, hę res vtcunq; in aliqua parte inchoata hucusq; ad exitum perduci non potuit: Nos vt neceſſitati communi, et ſimul in perficiendo maturius opere, dignitati noſtrę conſulamus, primam Iurisperitorum deſignationem, ad pauciorem numerum redigentes, communi omnium Conſiliariorum noſtrorum conſilio Decreuimus, et Decernimus præſentibus: vt ſex tantummodo ex vtroq; ſtatu, viri inferius deſcripti ſint, ad eam ipſam expenſionem, et correctionem Iurium deſignati: qui huc Cracouiam ad diem primã Maij proxime venturi conuenientes, Statutorum Iudicialium obſcuritatem, Priuilegijs, et alijs Statutis ad Iudicia non pertinentibus intactis relictis, illuſtrent, ambiguitatem tollant: et omnia quę illis, ad æquanimitatẽ in Iudicijs ſeruandam neceſſaria videbuntur, in conſonantiam reducant, reiectis et abrogatis ſingulis clauſurarum nodis: ex quibus in poſterum dubitatio, quę hucusq; Iudices reddebat perplexos ſuboriri poſſet. Quod cum ab illis erit factum, amplius Decernimus: vt forma Statutorum, et Iuris iudiciarij, per dictos ſex viros emendati in plura exemplaria redacta, ad Conuentus particulares deferatur: illicq; in præſentia dignitariorum, Officialium, et reliquorum Nobilium perſonarum, non tumultuarie, ſed cum attentione omnium perlegatur: ſubindeq; Nuntij, e medio Nobilium, ſic vt dictum eſt, congregatorum, eligantur: qui forma Statutorũ, et Iuris emendati, ad generalem proxime tunc futurum Conuentum relata, vel aſſentiri omnium nomine dictę emendationi, vel illam, pro neceſſitate rationabilius inſtruere, cum noſtro totiusq; Senatus conſilio, et authoritate poſſint: vt tandem pro incertis certę, et pro incommodis, commodę iudiciarię Conſtitutiones efficiantur: et ne amplius, per incertam interpretantium contentionem, ab adminiſtranda æqua litigantibus iuſticia Iudices remorentur. Sunt autem per nos deſignati, Iurium et Statutorum prædictorum correctores, ex Maiori Polonia Generoſus Nicolaus Niemoiewſki, Iudex Iuniwladiſlauienſis, et Generoſus Matthias Krzyżanowſki, Subiudex Poſnanień. Ex Minori vero Polonia, Generoſus Ioannes Pieniąžek, de Kruzlowa Iudex Cracouień. et Generoſus Bernardus Maćieiowſki, Iudex Sandomirień. Referendarij noſtri. Quibus adiunximus Spiri-

mus Spirituales duos Juriſperitos, videlicet Venerabiles Nicolaum Zamoſczki, Scholaſticum Lancicieñ. ꝛ Georgium Myſzkowſki Canonicum Cracouieñ. Secretarios noſtros. Quoniam autem in Regno noſtro, non ſolùm ſcriptę Conſtitutiones, ſed et conſuetudines inueteratę, pro lege in pluribus locis obſeruantur, Statuimus: vt ſinguli Palatini, cõſuetudines ſui quiſq; Palatinatus conſcribant: ꝛ huc Cracouiam ad primam Maij Menſis diem ad nos mittant. Jllas enim, ſicuti et reliqua Jura correctorum iudicio committimus: vt æque in his, vt in reliquis Statutis æquanimitas, et vniformis iudiciorum modus, contrarijs et obſcuris ambiguiſq; interpretationibus reiectis ſtatuatur.

Alioquin poſteriora Statuta ſeruentur, quoad conciliabuntur.

Sigiſmũ. Cracouiæ 1543. Statuta poſteriora, in omnibus forenſibus cauſis, teneantur vſq; ad futura Comitia: ita vt iuxta poſterius Statutum, omnes cauſę Terreſtres Caſtrenſes, et Commiſſariales, iudicentur, reiectis ad partem interim alijs omnibus prioribus Statutis prius factis, et poſterioribus Statutis fortaſſe contrarijs. Et enim in futuris Comitijs debemus cum Dominis Conſiliarijs noſtris, et Nuntijs terrarum, hos quærere modos, quibusnam Juſticia hominum conſtabiliretur, differentię autem Statutorum conciliarentur. Quod ſi fortaſſis in primis et proximis Comitijs, nihil tale fecerimus: tunc hoc Statutum de tenendis Statutis poſterioribus conditum eo vſq; durare debet, quo ad in aliquibus Comitijs, cum ipſis Conſiliarijs noſtris, et terrarũ Nuntijs aliquid ſalubrius eo nomine conſtituere poterimus.

Sic ergo Rex Sigiſmundus Auguſtus Jura omnium exequitur.

SIGIſmũ. Auguſtus Petrico. 1550. Omnia Inſtituta, quę in Cõſtitutionibus noſtris nominauimus, quibus Jura communia, et Priuilegia, ac libertates Regni reintegrarentur, in debitam executionem reſtituimus, et literis noſtris confirmamus, ac roboramus: volentes et mandantes: vt ab omnibus firmiter et inuiolabiliter teneantur. prout et nos ea tenere, et iuxta ea ſubditos noſtros ſeruare volumus. Ac vltra hoc etiam quodcunq; nobis oſtenderetur eſſe, iuxta Jura, communia Statuta, literas, et Priuilegia, id totum tenere, et iuxta hoc ſubditos noſtros conſeruare volumus, et tenebimur prout et tenemur,

et tenemur: et his omnibus finalem exequutionem facere, verbo noſtro Regio Pollicemur: ac nos hiſce literis noſtris obligamus. Quòd ſi etiam nos contra hoc quidquam fecerimus: tum non aliter intelligi debet, niſi quia in hoc ipſo contra iusiurandum noſtrum exceſſimus. Et ad maiorem certitudinem, et teſtimonium præſentes literas conſcribi mandauimus, et noſtro Sigillo conſignauimus. Datas et ſcriptas in Comitijs generalibus Regni Petricouię, Sabbato die feſto Sanctę Annę, anno 1550. Regni noſtri 21. habitis: quibus interfuere Conſiliarij noſtri Spirituales, et Seculares.

¶ Conſtitutiones ſeu Statuta neminem afficiant, niſi publicentur. Vide in Titulo CONSTITVTIO. Folio. 61.

STIPENDIATI MILITES.

Stipendiati ne damna dent.

Item conſiderantes damna plurima, oppreſſiones, rapinas, et violentias in bonis & hominibus Spiritualium ſubditorum noſtrorum, per Stipendiarios committi ſolita, atq; ſolitas, nulla ſatisfactione, aut mulcta compenſari, Statuimus: vt in futurũ Stipendiati, vndecunq; et quacunq; neceſſitate in Regno noſtro pro tempore exiſtentes, pro ſingulis damnis, oppreſſionibus, rapinis, violentijs, et iniurijs, ſatisfactionem debeant omnimodam, per Capitaneos, aut locorum, aut gentium, cum ea qua decet ſeueritate, ad impendendum eam compellendi. Et inſuper Magiſtri Comitiuarũ, de quibus tales reperientur oppreſſores, tanquam criminũ conſcij, ac illorum duces improuidi, in turrim deijciantur, vſq; ad plenariam ſatisfactionem detinendi.

IOAnnes ALbertus Petrico. 1496. Fol. Cix.

Quilibet Præfectus ſuos commilitones ducat, ne damna alicui inferant.

Quia milites Mercenarij in Ruſſia militantes, cõſueuere, poſt exactum ſeruitium plurima damna in bonis tam Spiritualium quàm etiam Nobilium committere, Statuimus: quòd qui ex ipſis Militibus, damna aliqua tam Spiritualibus, quàm etiam Nobilibus intulerint, ad ea reſarcienda, accepta à nobis ſtipendij ſolutione teneantur. ¶ Quilibet aũt præfectus, non per ſubſtitutum, ſed ſolus per ſeipſum ducere debet Comites ſeu commilitones ſuos, tam eundo ad Terras Ruſſię, quàm inde redeundo, et proſpicere, ne damna fiant hominibus Spiritualibus et

SIgiſmun. Petrico. 1523. Fol. 29.

SIGIſmũ. Cracouię. 1527. A 3.

Secularibus,

Secularibus,aut eorum ſubditis,neu'e ab illis ſtationes exigantur. Quę damna ſi facta fuerint: ipſe Præfectus pro illis conueniatur: et ad ſolutionem reſartionemqꝫ illorum erit obligatus.

Vt autem Præfectus poſſit prouidere indemnitati ſuę,cùm ob culpam alterius nemo mulctari debet,reſeruabit apud ſe partem aliquam pecunię commilitonibus ſuis ſoluendę, cùm ad terras Ruſſię cum illis proficiſcetur: et ſimiliter cùm ad domum cum eis reuertetur, vt ſi in itinere et profectione, aliquis comes ſeu ſocius eius damnum cuipiam homini,cuiuscunqꝫ ſtatus,fecerit, et reſarcire noluerit: ipſe pro illo, ei, qui damnum paſſus eſt, ſub teſtimonio ſociorum ſuorum ſatisfaciat: et poſthac eidem militi, qui damnum fecerit, de eius Stipendio, id quòd pro eo ſoluerit detrahat et defalcet.

Item præfectus cuiuslibet Palatinatus, duabus ſeptimanis, ante finitum ſeu expiratum ſeruitium ſuum, et comitiuę ſuę, de Caſtris et terris Ruſſię diſcedet:vt comitiuam ſuam, ſub obedientia habeat, et in Officio contineat, prohibereqꝫ commodius poſſit: ne damna hominibus, et miſeris colonis et Spiritualibus inferantur.

SIGISmū. Cracouię. 1532. B 2.

De Militibus mercenarijs, vel Nobilitate ad ſeruitium bellicum proficiſcente, vel inde redeunte, Capitaneus exercituum Regni, et Palatinus, ſeu Caſtellani locorum prouidere debent, ne Subditis Spiritualium, vel Secularium aliqua damna, vel violentię, contra Regni Conſtitutiones et Priuilegia inferantur: et ſi illata fuerint, vt ad ſolutionem et ſatisfactionem damnorū̃ et iniuriarum illas inferentes compellantur. Cùm verò milites Mercenarij ex ſeruitio, vel Nobiles Regni noſtri,ab expeditione bellica, domum reuertentes aut reuerſi, aut in proprijs agentes,alicui damna intulerint: nos iuſticiam cuilibet de illis facere,et adminiſtrare Pollicemur:vel Officiales noſtri miniſtrabunt,iuxta Statutum Regni noſtri.

¶ Milites mercenarij damna ſecundum Conſtitutiones rependant priores. Vide in Titulo BELLVM. Folio.13.

SVCCAMERARII OFFICIVM.

De Succamerariorum Officio ac poteſtate. Forma Citationis Terreſtris, contra Principalē ad faciendum limitem.

QVi te Citat ad faciendū granicies, ſeu limites inter ſua bona N. hæreditaria, villę N. ab vna, et tua etiam hæreditaria villę N. partibus ab altera, ad attentandum ſibi N. decerni Actoratum, vigore præſentis Citationis. Judicialiter reſponſurus. SIgiſmū. Cracouiæ 1 5 2 3. Fol. 52.

Contra vicinos ſeu collaterales, ſi ſint ſimul cum Citato, neceſſario tam ad Terreſtre quàm ad Cāpeſtre Judicium Citandis, ſic eſt procedendum, ne in campo limitationem impediant.

SI verò eſſent alij Nobiles, habentes vicinas hæreditates, quarum parietes adiacerent, et eſſent contigui hæreditatibus, inter quas tales granicies fieri deberent, putarentq́z ſe habere intereſſe, ex vi contiguitatis, ad tales granicies: tales etiam vicini collaterales etiam per Actorem pro vno Termino, cum principali ad Judiciū Terreſtre adcitentur: et ſimiliter prout cum principali, ita et cum eis per Actorem procedetur, ne in Termino Campeſtri granicies poſſent impedire. SIGiſmū. Cracouię. 1 5 2 3. Fol. 40.

Talis eſt ergo forma Citatiōis ad Judicium Terreſtre contra vicinos habentes contiguos parietes, cum haereditate ſeu bonis limitandis.

CItat vos ad aſpiciendum parietem veſtrum, ſi quem vos habere prætenditis, villę ſeu hæreditatis ipſius N. contiguum: quę bona ſua hæreditaria præfatus N. vult diſtinguere, et diſlimitare graniciebus ſignisq́z metalibus, cum bonis N. Nobilis N. hæreditarijs: pro quibus graniciebus Citauit præfatum N. tanquā principalem, et vos adcitat tanquam collaterales: vt ſtaretis, et Actoratū ſibi N. Actori agnoſceretis, vel attentaretis ſibi decerni per Judiciū Actoratum contra præfatum N. principalem, ⁊ vos tanquā Collaterales. ad præmiſſa Judicialiter reſponſuri. SIGIſmū. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 41.

Si Citatus nec in primo nec in ſecundo Termino cōparuerit, tunc Actor cum adiudicatione Actoratus ad campum remittatur.

SIGISmū. Petrico. 1 5 2 3. Folio 32. SI vero Citatus in primo Termino non comparuerit, in pœna contumatiæ condemnetur. Si autem in ſecundo et peremptorio Termino idē Citatus nō paruerit in lucro Actoriatus per Actorem condemnetur: per quam condemnationem iam obtinebit Actoriatum contra Citatum decreto Iudiciali accedente.

Facta igitur tali condemnatione in Lucro, Iudicium remittet Actorem cum obtentione Actoriatus ad campum ad Succamerarium Terreſtrem ſiue eius Officium, veluti exequutorem proſequendæ huius limitationis.

Itaqꝫ poſt Citati condemnationem, Actoris vero Iure vincētis a Iudicio Terreſtri ad Campeſtre remiſſionem, ſequitur proceſſus in campo.

SIGISmū. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 39. POſt hoc autem Succamerarius per ſuam literalem innoteſcentiam ſeu Citationem debet citare partes ad ſui, ſiue Officiū præſentiam, ad locum limitum ſiue differentiæ pro certo termino, peremptorie Terminum aſſignando: mandando reo condemnato: vt compareat ad inſtantiam Actoris, ad videndum et attentandum ipſum Actorem Officium ducere: et ad Sipandum et faciendum granicies ſiue limites inter bona præfata: et attentādum audiendumqꝫ ipſum Actorem iurare cum teſtibus ſuper iuſta ductione et Sipatione granicierum.

Talis autem eſt Citatio, ex Officio Succamerarij ad campum, poſt condemnationem Citati in lucro in Iudicio Terreſtri obtento.

SIGISmū. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 53. N. N. Succamerarius. N. N. tibi Nobili. N. hæredi de N. Mandamus: quatenus coram nobis aut Camerario noſtro feria ſecunda poſt Feſtum Sancti Nicolai nunc inſtans proxima, in loco campeſtri, inter bona hæreditaria Nobilis. N. dicta N. et tua etiam hæreditaria dicta N. vbi videlicet præfatus N. Actor nos ſeu noſtrum Camerarium locabit compareas: ad attentandum et videndum ipſum ducere nos ſiue Officium noſtrum: ducereqꝫ et Sipare granicies, ſcopulos de terra erigendo, et alia ſigna metalia ſiue granicialia faciendo: attentaresqꝫ et aſpiceres ip-

ceres ipſum cum teſtibus præſtare iuramentum tanquam Actorem, ſuper vera et iuſta ductione et Sipatione præfatarũ granicierum: prout præfatum Actoratum contra te obtinuit, condemnando te in lucro Actoratus in Judicio Terreſtri. N in Terminis iam præteritis: cum quo Actoratu, ad nos ſiue noſtrum Officiũ ad campum eſt remiſſus: præmiſſa Judicialiter attentaturus.

Sed forma adcitationis Succamerarialis contra eoſdẽ collaterales, ſiue habentes parietes contiguos et vicinos poſt remiſſionem fieri ſolitę talis eſt.

N. Succamerarius vobis Nobilibus. N. et. N. etcęt. hæredibus de. N. Mandamus: quatenus coram nobis, aut Officio noſtro Succamerariali in loco campeſtri inter hæreditates. N. Nobilis. N. Actoris ex vna. et. N. Nobilis de N. Citati partibus ex altera, vbi videlicet præfatus Actor N. nos ſeu Officium noſtrum locabit feria tali et tali etcęt. ad inſtantiam præfati N. Actoris compareatis: qui vos adcitat alias przypozywa ad aſpiciendum parietem veſtrum, et ad videndum attentandum'qȝ ipſum vigore Actoratus contra præfatum N. principalem, et contra vos tanquam collaterales in Judicio Terreſtri N. obtenti, ducere Officium, et proſequi granicies ſeu limites faciendo ſcopulos, ⁊ alia ſigna metalia circa talia fieri conſueta: et attentandum ipſum iurare cum teſtibus ſuper iuſta Sipatione granicierum: ideo vt ſtaretis ⁊ præmiſſa Judicialiter attentaretis: quia nos non obſtante veſtra abſentia ſine contumatia ad præfatam limitationem ex Officio noſtro procedemus. Datum.

SIGIſmũ. 1523. Fol. 62.

Condemnatus in Judicio Terreſtri, in campo ad controuertendum non admittitur: quinimo nõ obſtantibus quibusuis etiam documentis literatorijs vel ſignis euidentioribus, ſi quę reus protunc oſtenderit, Actoris tamen arbitrio ductioni ac iuramẽto cum teſtibus ſtandum eſt.

IN quo quidem Termino campeſtri non licebit Citato aliquas controuerſias facere coram Succamerario vel eius Officio ſuper Actoratu: quem iam in Judicio Terreſtri amiſit: ſed Actor ducet Officium iuxta ſuam voluntatem, et ſuam conſcientiam: faciet'qȝ granicies ſcopulos ſipando, ⁊ alia ſigna metalia faciendo:

SIGIſmũ. Petrico. 1523. Fol. 39.

non obſtante quauis contradictione Citati, nec quibusuis documentis literatorijs, vel ſignis euidentioribus, ſi quę pro tunc oſtenderit. Quibus finitis circa finalem et acialem ſcopulum iurabit Actor cum ſex teſtibus ſibi in genere ſimilibus ſuper vera & iuſta limitatione: ita videlicet, quod nihil terrę et hæreditatis Citato ademit, et ab eo alienauit.

Porrò ſi condemnatus etiam in campo non paruerit, idem fit, quin vbi Actor praeſtiterit iuramentum cum teſtibus, Succamerarius decernit perpetuò duraturos.

SIGiſmū. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 40. QVòd ſi in tali Termino Campeſtri Citatus nō comparuerit, ſed contumax extiterit: nihilominus Succamerarius vel eius Officium tenebitur Actorem ſequi, et facere granicies iuxta ductionem ipſius: Nihilominus circa vltimum et acialem ſcopulum Actor iurabit cum teſtibus, non obſtante abſentia Citati, tantummodo in præſentia Officij Succamerariatus. Quas granicies ſic vt præmiſſum eſt factas, et Iuramento Actoris comprobatas, Succamerarius aut eius Officium decernet perpetuò duraturas, et tenendas.

Quę dilationes ad campum Citato admittuntur.

Ibidem. POterit autem Citatus Terminum talem Campeſtrem vera infirmitate differre, ſimiliter et pro Maiori et non aliter.

Primò autē omnium, Succamerarius in negotio limitationis naturalem limitem ſpectet: nempe riuulum aut fluuium interfluentem, ſeu alueum nouum et antiquum aliás Rzéczyſko haereditatis limitantem.

Kaʒ Mag. Viſlicię. 1 3 6 8. Fol. 8. CRebra altercatione inter noſtros ſubditos ſuper limitibus in hæreditatibus ipſorum diſtinguendis graues ſuſcitantur quæſtiones: ex quibus augentur expenſę, et labori nimio interdum ſupponuntur diſcordantes. Et quia fluuij et fluuiorum aluei, vt plurimum inter hæreditates poſſeſſiones et villas fluunt et habentur. vnde ſi quę villę aut hæreditates inuicem conueniunt, aliquo fluuio vel riuo mediante, ſi inter eaſdem hæreditates non ſunt limites de Iure facti: tunc illa quælibet hæreditas ſuam teneat rip-

neat rippam illius fluminis ſeu riui, ad illam hæreditatem protenſam: et idem fluuius ſeu riuus pro limite ſemper ſit habendus. Qui fluuius ſeu riuus, ſi etiam omiſſo primæuo alueo per alia loca ſuum diuertit meatum ſeu defluxum, ſine miniſterio hominis: ſed propria virtute naturali nihilominus eiusdem fluuij primæuus alueus, vbi ante decurſus aquæ fuit, verus limes hæreditatum illarum erit. In quo antiquo fluuio ſeu riuo aliâs antiqui fluuij alueo, homines vtranqꝫ villam ſeu hæreditatem illam inhabitantes, licitè ſuas facient piſcaturas, prout faciebant tunc, cum aqua ſuum primæuum, ſeu antiquum curſum in eodem antiquo alueo habuit. Sed ſi fluuius ſeu riuus huiusmodi per hominis induſtriam auerſus eſſet ab antiquo curſu et alueo, vt in alium nouum influeret alueum: tunc ille nouus alueus hæreditates limitabit: dabit quoqꝫ ſic vt antiquus ille alueus dare conſueuit. vnam rippam vni hæreditati, alteram alteri quam alluit. Quo caſu dum per hominis induſtriam ſit fluminis auerſio, vna hæreditatum ipſarum illa videlicet, in qua remanet antiquus alueus, omnem et integram habeat proprietatem in alueo, et rippis antiqui fluminis ſeu riui.

Praeterea eum qui notabiliora ſigna limitum oſtēdit, Succamerarius ſub honore et conſcientia, admittat ad probandum: deficientibus autem ſignis ex vtraqꝫ parte, Actori cum teſtibus probatio deferatur.

DE limitibus autem noſtrorum Nobilium, taliter duximus prouidendum: quod ſi contigerit aliquem litigantem pro limitibus docere vel oſtendere ſcopulos dictos Kopce ad minus tres, aut alia ſigna notabilia in campis vulgariter Wiązdy: in ſyluis verò ſigna ad inſtar crucis facta, vt eſt moris: extunc Succamerarius noſter, illum qui meliora & notabiliora ſigna ſeu ſcopulos oſtenderit, diſcernens, ſub honore et conſcientia debebit et tenebitur mittere ad probandum. Vbi autem vtraqꝫ pars ſignis notabilibus inter hæreditates careat: extunc Actor ad probationem limitum cum teſtibus prout de Iure eſt, admittatur.

IAGEL. Cracouiæ & Varthę 1423. Fol. 44.

Succamerarius terminum partibus non tranſponat, niſi conſentiant, aut cauſa ſubſit.

Ioā. Alb. Petrico. 1496. Fol. 108.

COm autem plerunqꝫ Succamerarij, aut eorum Camerarij trans-

tranſponerent limitationes granicierum, aut fauore quodam, aut partis vnius neceſſitate accedente, altera nolente, exindeq; cum negligentia per dilationes fauorabiles in limitatione granicierũ committerent. Nos huic errori prouidentes Decreuimus, & Decernimus perpetuò obſeruandum: Quod amodo Succamerarij omnium terrarum totius Regni Terminos graniciales per ſemetipſos pro ſuo velle, contra Juris ordinem tranſponere non debeant, ſub pœna xiiij Marca. in eo qui aliter fecerit per nos exigenda: excepto quòd accederet ad id conſenſus partium, aut cauſa interueniret legitima.

Poſtremo Succamerarius Decreti ſui ſeriem ſiue contumaciæ Citato, ſiue per litis conteſtationẽ facti, per patentes literas Judicio Terreſtri ſignificabit.

Sigiſmũ. Petrico 1 5 2 3. Fol. 40. CVius quidem Decreti, et totius proceſſus, talium granicierũ ſeriem Succamerarius per ſuas patentes literas referet Judici Terreſtri in Terminis Terreſtribus, extunc immediate celebrandis. Quas literas Succamerarij per Actorem præſentatas Judicium Terreſtre ad Acta Terreſtria acticabit ad perpetuam rei memoriam.

Succamerario vel eius Camerario inique moto, quid debetur.

Kazimir9 Viſliciæ. Folio 28. CVm aliquis iniuſte arguit, aliàs Nágáni, ſententiam Succamerarij, ſex Marcas pœna illi ſoluitur. Camerario verò illorum vt aliorum omnium dignitariorum, per ſex Scotos abſq; omni contradictione: et antequam ad aliquam audientiam admittatur dare, et ſatisfacere teneatur.

Olim Succamerarius pro vna die, duas vel tres haereditates limitans mediam Marcam: Si verò pluribus diebus vnam vel plures limitauerat tres Marcas, duas ſecures et duo foſſoria tollebat.

Kazimir9. Viſliciæ. 1 3 6 8. Fol. 37. PRo limitatione hæreditatum etiam ſi pro vna die duas vel tres hæreditates inter eoſdem dominos Succamerarius limitauerit, & conſumauerit, recipiat mediam Marcam. Sed à pluribus diebus, ſiue plures limitauerit hæreditates, ſiue vnam limitauerit,

mitauerit, tres Marcas et duas ſecures cum duobus foſſorijs iure ſuo tollat.

Sed iã Succamerarij, vel eorum Camerarij tres Marcas a' ſingulis limitatibus recipiant.

ITem de Salarijs Camerariorum Terreſtrium vnam atq3 cõmunem terris omnibus conſtitutionem faciendam Decreuimus et Statuimus: vt in omnibus terris Regni noſtri, Succamerarij terrarum vna' cum Camerarijs ipſorum non plus qua'm trium Marcarum arram, ſeu notam pro graniciebus limitatis accipiant vbiq3. Ioã. Alb. Petrico. 1496. Fol.103.

TAXATIO FVNDORVM.

Sigiſmundus, Dei gratia Rex Polonie, Magnus Dux Litwanie, Ruſſie, Pruſſie, Maſouie, etcet. Dominus et haeres.

SIgnificamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quia cùm fatali quadam aduerſitate, hactenus contingere non potuit, vt certa, ſtabilis, et oportuna defenſio, aduerſus continuos et anniuerſarios hoſtes Regni noſtri ſtatueretur: ita vt quotannis nos Conuentus agere, et nouos ſemper tractatus, de ipſa defenſione facere oporteat: Factum eſt, vt pene quotannis ingentia damna, Regno et dominijs noſtris inferantur: et Reſpub. in deterius ſemper labi videatur. Quare cu'm per Statuta, anno ſuperiori, debilem ac incertam defenſionem, maxima damna Regno noſtro eſſent illata: regnum'q3 Vngarię ſummam cladem accepiſſet: nolentes deeſſe Reip. tantis diſcriminibus expoſitę, et ſolidiorem aliquam defenſionem conſtituere: indixeramus Conuentum generalem Cracouienſem. in quo vna' cum vniuerſis Conſiliarijs, et Nuntijs, anxie' diſquirentes, et in medium conſulentes, de certo et firmo aliquo defenſionis modo, tandem ad infraſcriptas Conſtitutiones omnes conuenimus: et vt in Executionem deuenirent, decreuimus. SIGIſmũ. CRAC. 1527. A 2.

Inprimis ſtatuemus Conuentus particulares, in ſingulis Palatinatibus Regni noſtri: videlicet in Palatinatibus terrarum

Maioris Polonię, pro feria ſecunda proxima poſt Dominicam Conductus Paſchę: in Palatinatibus vero terrarum Minoris Polonię, ad Feriam tertiam proximam ad Dominicam Judica proxime futuram. Ad quos quidem Conuentus, Palatini, et omnes Dignitarij, Caſtellani, Capitanei, et Officiales, totaq; Nobilitas vniuſcuiusq; Palatinatus conuenire debent: ſub pœnis noſtris Regalibus. et in eis Palatini, Caſtellani, et Nuncij terrarum, qui ad hunc generalem Conuentum Cracouienſem extant miſſi, declarabunt communi Nobilitati: quod decreta eſt, in hoc ipſo generali Conuentu Cracouienſi, Taxatio omnium bonorum, ſeu fundorum: hoc eſt, ciuitatum, oppidorum, et villarum totius Regni. præter bona noſtra Regia: quę libera ſunt, & non oppignorata, iuxta Decretum Conuentus Piotrkouienſis, ante biennium habiti. quod poni debet hoc anno in executionem.

In his autem Conuentibus, quisq; Palatinus, cum Caſtellanis, Officialibus, et Nobilibus ſui Palatinatus, eliget et deſignabit ad ſingulos diſtrictus vnum Caſtellanum illius diſtrictus, et duos viros Nobiles eiusdem diſtrictus: ſic, quod ad ſingulos diſtrictus, ſit electus & deſignatus Caſtellanus, et duo Nobiles eiusdem diſtrictus, fide digni, probatę virtutis, ac bonę conſcientię: ad ipſos fundos, ſeu bona terreſtria taxanda. Quod ſi non fuerit in aliquo diſtrictu Caſtellanus: eliget Palatinus alium Dignitarium, ſeu Officialem illius diſtrictus: de conſenſu Dignitariorum, Officialium, ac Nobilitatis, quę ibi fuerint: aut maioris partis ipſius. Hi vero omnes ſupradicti, Jurati eſſe debebunt: Palatinus, et Caſtellanus, ſub eo Juramento, quo Nobis et Reip. Regni noſtri obſtricti ſunt: dicti vero duo illi Nobiles, ex communitate electi, corporale Juramentum præſtabunt: quod omnium et ſingulorum bona iuſte taxabunt, et conſcribent: ita vt illa vendi aut emi deberent: non habita ratione ſanguinis, aut amicitię, vel cuiuscunq; neceſſitudinis: neq; ex amore, prece, pretio, aut odio: nec propter munera, aut pollicitationes: nec metu, aut timore: ſed pure, ſyncere, ac ſecundum Deum et Juſticiam.

Quisq; autem Palatinus, cum Caſtellano primario, et duobus Nobilibus, ex communitate electis, initium faciet eiusmodi Taxationis bonorum, Feria ſecunda poſt Feſtum Sanctę Trinitatis proxima: et primus ipſe capitalem diſtrictum ſui Palatinatus obequitabit: videndo, æſtimando, et taxando cuiusq; bona, a ſuis proprijs incipiendo: ſi illa, in eodem diſtrictu Capitali habuerit: ſiue illa ſint hæreditaria, ſiue obligatoria: ſecundum in-

duſtriam,

duſtriam, diſcretionem, et conſcientiam. et deſcendendo perſonaliter cum ſibi adiunctis, Caſtellano, et Nobilibus, ad ſingulas Parochias eiusdem diſtrictus, et vbi opus fuerit, et dominis Taxatoribus ita expedire videbitur, etiam ad villas ipſas, ciuitates, et oppida, ſitum, prouentus omnes diligenter perpendendo et disquirendo: et ibidem valorem, et extimationem bonorum illius Parochię, vocato ad ſe Plebano, aut eius Commendario, et aliis hominibus, tam Nobilibus quàm Plebeiis, omnis ordinis et ſtatus circumadiacentibus inquiret, nulli fauendo: ſed Deum, et conſcientiam prę oculis habendo. ac ipſam Taxam, & valorem ſingulorum bonorum eiusdem diſtrictus, fideliter conſcribi et annotari faciet.

Quo exemplo alii Caſtellani, cum duobus Nobilibus Iuratis, ibunt per diſtrictus ſibi deputatos illius Palatinatus: & Taxationem omnium bonorum, deſcendendo ad Parochias, modo præmiſſo facient, et fideliter conſcribent.

Ibit autem vnus Caſtellanus poſt alium, infra vnam Septimanam, (ſi, et in quantum priorem diſtrictum abſoluerit) per alios ſingulos diſtrictus. propterea vt Nobiles in diuerſis diſtrictibus bona hæreditaria habentes, Taxationi ſuorum bonorum intereſſe poſſint: id quod facere debebunt, et tenebuntur, ſub pœnis noſtris Regalibus. Vel ſi ipſimet perſonaliter commodè intereſſe non valerent: vices ſuas amicis, vicinis, familiaribus, aut Officialibus ſuis, committere poſſint. alioquin eorum bona nihilominus taxabuntur, et Taxari debent: abſentia illorum non obſtante.

Et quoniam in omnibus Palatinatibus, et diſtrictibus, domini Spirituales habent bona ſua Eccleſiaſtica, ſeu fundos: quę licèt nunquã aliàs ſubiecta erant oneri bellicę ſeruitutis: vt quę per Sereniſſimos prædeceſſores noſtros Polonię Reges, et Duces, ſunt ab initio fundationis Eccleſiarum, ad vſum duntaxat et onera Eccleſię collata: multisq; immunitatibus, et libertatibus donata: tamen in præſenti Regni neceſſitate, et ſummo diſcrimine, volentes ipſi domini Spirituales, ſibi et Eccleſiis ſuis gratiam noſtram Regiam demereri: fratribus verò ſuis dominis Secularibus gratificari: Reiq; publicę (pro cuius bono ſtatu orare tenentur) ope ſua non deeſſe: permiſerunt etiam non grauatim bona ſua Eccleſiaſtica, hactenus ſemper libera, cum his quę ad defenſionem obligata ſunt, in præſens Taxari: ita vt bona dominorum Secularium Taxabuntur. Et proinde domini Archiepiſcopi, et Epiſcopi, deſignabunt duos viros Eccleſiaſticos, bo-

ſticos, bonę fidei, et conſcientię, ad quemlibet Palatinatum: qui vnà cum Taxatoribus, per Palatinum, Caſtellanos, Officiales, et Nobilitatem electis, ſeu eligendis, taxabunt bona omnia, tam Spiritualium quàm Secularium perſonarum: et hi primùm cum Palatino, et Caſtellano primario, ac duobus Nobilibus electis, Capitalē diſtrictum obequitabunt, per ſingulas Parochias: et ſimul cum illis, bona eiusdem diſtrictus taxabunt, et æſtimabunt, modo ſupra ſcripto: ſecundum Deum, ⁊ conſcientiam, ſublato amore, fauore, metu, prece, odio. ꝛc.

¶ Iidem Spirituales deſignandi per dominos Archiepiſcopos, et Epiſcopos, ituri deinceps ſunt ſucceſſiuè, per alios diſtrictus illius Palatinatus: et bona omnia, tam Spiritualia quàm Secularia, cum Caſtellanis, et Nobilibus electis, ſeu eligendis taxabunt, modo et ordine ſupra ſcripto: et non erit opus, vt ad ſingulos diſtrictus eligantur, ſeu deſignentur alij et alij Spirituales: prout Taxatores Seculares, qui ad ſingulos diſtrictus eligi et deſignari debent: ſed ad totum Palatinatum, et diſtrictus illius omnes, duo duntaxat Taxatores Spirituales, incipiendo à primo et capitali diſtrictu, bona omnia (vt ſupra dictū eſt) cum Taxatoribus, ad ſingulos diſtrictus electis, ſeu eligendis, taxabunt ſeu æſtimabunt. Verùm præſtabunt priùs Iuramentum corporale, in manibus ſui Epiſcopi: quòd non amore, prece, odio, metu, fauore, ꝛc. ſed iuſtè, et ſecundum Deum, ac conſcientiā, ac iuſtum rationis ſuę iudicium, bona omnia taxabunt et æſtimabunt.

Si verò Taxatores Spirituales et Seculares, inter ſe fuerint diſcordes, in taxatione aliquorum bonorum, Spiritualium aut Secularium: huiusmodi differentiam, et quibus rationibus et cauſis quæq; pars niteretur, et aſſertionem ac motum animi ſui fulciet, deſcribent: et ad Nos, ad proximum generalem Conuentum, perferent: reuidendam per Nos, ⁊ Conſiliarios noſtros, et Iuſticia mediante decernendam. Peracta autem in ſingulis Palatinatibus, et diſtrictibus, eorum taxatione ſupra ſcripta: deſcriptisq; diligenter omnibus differentijs: ſi quę circa eam exorientur: eam Palatini ipſi, Caſtellani, et Taxatores Spirituales et Seculares ſupra ſcripti, in ſingulis Palatinatibus conſcribent: ac in Regeſtra, ſeu libros redigent, ac redigi facient: illaq; manibus proprijs ſubſcripta, Sigillis ſuis obſignabunt. quę Palatini ipſi terrarum, ad ſe recipient: et nobis afferent, ad proximum generalem Conuentum: in quo nos, cum Conſiliarijs noſtris, et terrarum Nuntijs, viſis, perſpectis, ⁊ maturè perpenſis

Taxationibus omnium bonorum, Conſtituemus modum & ordinem defenſionis Regni noſtri: qui eidem Regno vtilis, et ſubditis noſtris tolerabilis, et ferendus ſit futurus. idq́ʒ, quod nobis in ea ipſa Taxatione bonorum moderandum, agendum, et minuendum videbitur, facere et conſtituere cum Senatu Regni noſtri, et Nuntijs Terrarum curabimus. Quia verò nos ferimus multa onera, in ſuſtinendo ſtatu noſtro Regio, et expediendis Reip. negotijs: non viſum fuit, vt bona noſtra Regia, quę libera et non oppignorata habemus, ſubijcerentur Taxationi ſupra ſcriptę. quoniã Nos, pro Officio ac debito noſtro, proq́ʒ virtute ac benignitate noſtra Regia, nunquam deeſſe ſolemus, nec vnquam deeſſe volumus, viribus et facultatibus noſtris defenſioni ipſius Regni, et ſubditorum noſtrorum. Verùm bona reliqua noſtra omnia Regia, in Summis pecuniarum quibuscunqʒ obligata, ſubiecimus, et ſubijcimus Taxationi ſupra ſcriptę: quę perinde Taxari et æſtimari debebunt, ac aliorum ſubditorum noſtrorum, Spiritualium et Secularium, bona hæreditaria et obligatoria Taxabuntur.

Quocirca vobis omnibus, Palatinis, Caſtellanis, cæterisq́ʒ Dignitarijs et Officialibus, ac vniuerſis ſubditis noſtris, tam Spiritualibus quàm Secularibus Regni noſtri, præſentem Cõſtitutionem Conuentus generalis denuntiamus. Mandamusq́ʒ vobis: vt illam eo ordine et modo, vt præmiſſum eſt, diligenter exequamini. pro fide veſtra, ac gratia noſtra non aliter facturi. Datũ Cracouię in Conuentu generali, Feria tertia proxima poſt Dominicam Reminiſcere, Anno Domini 1527, Regni noſtri anno 21.

TELONIVM.

Telonia poſt mortem Wladiſlai data, caſſantur.

TElonia inſuper omnia, poſt mortem Domini Wladiſlai genitoris noſtri, ſub quacunqʒ verborum forma, qualicunqʒ occaſione, in terris, aut aquis conceſſa, tanquam Rempub. grauiter lædentia caſſamus, annullamus: et illorum exactionem diſtrictè de cætero prohibemus. KAzimir. IAGEL. 1447. Fol. 90.

Telonia nemo ſibi temere inſtituat.

ITem de his, qui telonia per terram recipiunt, depoſitum eſt: quòd Iura eorum, coram Regia Maieſtate requiſiti producant, ſuper talibus Telonijs, ſi quę habent. Et ſi quis talium Telonia Ka. Iagel. 1447. Fol. 91.

exigentium

exigentium inuentus fuerit Jus aliquod non habere: ſed propria temeritate ductus exigebat talia: extunc per præſentis Conuentus decretū,bona ſua,vbi talia exigebat Telonia, amittere debet meritó,pro Regia Maieſtate confiſcanda.contra quos nihilominus Dominus Rex Judicium locabit: et præſidentes illi,ſententiam ferre debeant, iuxta diſpoſitionem articuli præſentis.

ALexan. inRadom 1506. Fol. 118. ¶SIMILIS. Quoniam depactatio quælibet,alieno ſeu priuato Jure commiſſa,communem læderet(vt veriſimile eſt)libertatem:idcirco pro tuendo Jure communi,libertatis regnicolarū vniuerſorum communi accedente conſenſu, Statuimus: Quòd noua Telonia,nemo Secularium et Spiritualium,in bonis ſuis conſtituet,neq; conſtituere audebit: ſine licentia, et conſenſu, donationeq; noſtra, et Conſiliariorum Regni, in Conuentione generali. Si verò quiſpiam ſecus fecerit:talis Jure conuictus, per Nos ſucceſſoresq; noſtros, iuxta noſtrum et Conſiliariorum noſtrorum arbitrium, priuationis bonorum illorum pœnam ſuſtinebit:in quibus voluntate ſua,ac priuatis Jure et auctoritate ſuis, tanquam noſtris, ſolutiones ſibi conſtituit de ſubditis noſtris,libertate Juris communis gaudentibus.

Qui autem non habent,aut amittunt Literas,ſuper Telonia diu poſſeſſa, gratiam in eo Regiam querant.

SIGiſmū. Petrico. 1519. Folio 24. NOn habentes literas, aut illas amittentes, ſuper Telonia longo tempore poſſeſſa, quærent in ea re gratiam noſtram, et ſucceſſorum noſtrorum.

Litere Vectigalium reuideantur: et ſi inique fuerint, abrogentur.

SIGiſmū. 1539. QUoniam ita multa ſunt Vectigalium,ſeu Teloniorum genera,per quosuis inſtituta: vt his perſoluendis,grauiter ſe noſtri homines premi querant: Nos eorum rationibus proſpicere,atq; grauaminibus his eximere cupientes,certos quoſdā Conſiliarios noſtros deſignauimus: qui Vectigalium ipſorum rationem diligenter inſpicerent:et feriem cuiusq; Priuilegij,ſuper Telonijs Pontalibus, aggeralibus annotarent. vt Nos cognitis omnibus et ſingulis conceſſionibus, cum conſilio Senatorum noſtrorum, et aſſenſu Nuntiorum Terreſtrium, cùm primùm eius rei faciendę facultas nobis dabitur, quę iuſta et legitima videbuntur,ea

tur, ea confirmare: quę contra iniuſta, ea abrogare poſſimus: prouidereq́z, ne in poſterum onera aliqua imponerentur hominibus, præter Jus et æquum: ne'ue vllę poſtea ſimiles querimonię, ad aures noſtras peruenirent. Quę tamen Priuilegia, exhibita et oſtenſa eſſe non poterunt, ante Conuentum futurum: in Conuentu exhiberi, et reuideri poterunt.

De qualibus Literis ſit hoc intelligendum

TEloneares Literę, de quibus in aliquod Comicijs præteritis diſceptabatur: vt ſcilicet hę, quæcunqz inutiles & damnoſę Reip. fuerint, tollerentur, neceſſarię autem relinquantur: eo modo in præſentibus Comitijs Conſtituimus: Vt ex illis terminationibus, ſeu ſignationibus, quę in Cancellaria noſtra, per aliquot annos factę fuerant, Commiſſiones ad diſtrictus conſcriberentur. quarum authoritate, ante Comitia prima, per Cōmiſſarios, ad Cancellariam cenſura afferatur, vel mittatur: quò locorum aliquod Telonium, Aggerale vel Pontale, eſt neceſſarium, vtile vel damnoſum Reipub. Sed hoc intelligi debet de his Literis, et Telonijs, Aggeralibus et Pontalibus: quæcunqz fuiſſent ad placitum noſtrum, vel ad vitam obtentę. Nam perpetuitatis Literas, Priuilegia, et poſſeſſiones antiquas, in Telonijs Aggeralibus et Pontalibus infringere, et mutare cuiquam, non videbatur eſſe iuſtum. Eorum autem Commiſſariorum conſcientia, ſicut et in limites facientiū, aſtringi debet. Poſteaquàm autem à Commiſſarijs, afferetur cenſura, de illis locis: in quibus illis videretur Telonium, Aggerale aut Pontale, iuſtum vel iniuſtum: tum Nos, cum Conſiliarijs noſtris, et Nuntijs terrarum, iuxta cenſuram Commiſſariorum, aliquas prædictarum literarum tollemus: nonnullas verò moderabimus, et relinquemus. quomodo ſcilicet tum neceſſitas, ac vtilitas Reipub. poſtulabit. SIGiſmū. Cracouię. 1543.

Telonium niſi expreſſè literis Regijs inſcribatur, Juri Regio reſeruatur.

VBi ſpecialis mentio, in Priuilegio, vel Jnſcriptione, de Telonio facta non eſt: Juri Regio reſeruatum eſſe cognoſcitur. SIGiſmū. Cracouiæ 1510. Fol. 15.

Nobilitas libera eſt ab omnibus Telonijs: ac poena iniquè extorquentium.

ITem licèt Nobiles, per alios prædeceſſores noſtros Reges Polonię, et eorum Priuilegia atqz Statuta, liberati fuerint: vt Ioā. Alb. Petrico. 1496. Fol. 100.

Telonia,vel de ſale,vel de rebus omnibus,in domos, aut de domibus eorum ductis,non ſoluant: ſub pœnis certis, contra Teloneatores ſtatutis, atq; in Priuilegijs deſcriptis: quia tamen inoleuit Præiudicialis conſuetudo: vt Teloneatores, præmiſſis non attentis, Telonia de Nobilibus exigere non vereantur: contra quos pro pœnis non definitum erat, qualiter Nobilis, Telonijs grauatus iniuriatus'q;,acturus eſſet. Idcirco extendentes libertates in hac parte Nobilium, Statuimus: Vt tam de ſale, quàm rebus alijs, cuiuscunq; generis fuerint, aut in domos Nobiliũ ductis, vbiq; in Regno noſtro Telonia minime' exigantur. alioquin, Teloneatores ſecus facientes, tam pro pœna in Priuilegijs prioribus deſcripta, quàm pro damnis Nobiliũ, in hac parte illatis, Iure Terreſtri, (ad quod pertinent ratione poſſeſſionum, quas videbũtur obtinere, poſſidere'q;) quoties neceſſitas expoſcet conueniantur. Ipſi vero' ſi impoſſeſſionati fuerint, perſonaliter Citabuntur: et Citati, in Iure eodem Terreſtri comparere, reſpondere'q; tenebuntur. Contra quos ſic agendum procedendũq; erit: vt fieri conſueuit Iudicium cum impoſſeſſionatis. Obtentis tandem Perlucris, illa Capitanei locorum exequantur: iuxta Iuris formam, et antiquam conſuetudinem: libertatibus, et exemptionibus, Teloneatoribus dari conſuetis, minime' eos aut excipientibus, aut tutantibus, in præmiſſis.

Nemo Telonia, et Foralia, ex Spiritualibus, et Nobilibus, eorumq; ſubditis exigat: cum quid pro vſu domeſtico emunt, aut ſua vendunt. ſecus eſt, ſi lucri cauſa emant. Ceruiſiam quoq;, vbi velint, accipiant.

Albertus Petrico 1496. Fol. Ciiij.

Item fit fortaſſe ſæpius: quòd Capitanei locorum, aut quia aduenę, aut quia nouitij, vel impoſſeſſionati exiſtentes, tanquam Iurium et Conſuetudinum localium ignari, nouas introducunt conſuetudines: introitus ſtatuentes et exigentes inconſuetos: et in nonnullis Capitaneatibus, ſtringentes ſubditos noſtros Spirituales Seculares'q;, ad recipiendas in domos et tabernas ceruiſias oppidorum noſtrorum, in Capitaneatibus conſiſtentium. quo plurimum arctari videtur libertas communis. Vnde neceſſario' Statuimus: Quòd vbilibet locorum noua et inconſueta Telonia, Foralia'q;, per Capitaneos, alios'q; Dignitarios & Officiales noſtros, á ſubditis noſtris, cuiuscunq; ſtatus et conditionis

et conditionis exiſtentibus, præſertim vero à Nobilibus, ad fora, non propter mercaturam, ſed in priuatis actionibus venientibus, ac etiam Amethonibus, pecora et pecudes, res quoqꝫ alias priuatas, cuiuslibet generis, domeſtica cura comparatas, ducentibus, vendentibusqꝫ, aut pro vſu domeſtico ementibus, exigi non debeant: prout præſenti Statuto exigenda prohibemus. Et abuſum illum, quo ad recipiendas in villas, de Ciuitatibus et oppidis noſtris ceruiſias, quarum Spirituales et Seculares ſubditi noſtri, ſpecialiter in Brzéſteñ. Juniwladiſlauienſi, ꝛ Radzieionienſi terris, alijs quoqꝫ terris et diſtrictibus cōpellantur, tollimus et abolemus: perpetuo Decernentes, ſtatuentesqꝫ, illos ꝛ alios, vbiqꝫ locorum in Regno noſtro cōſtitutos ſubditos noſtros, villarũ dominos, eorũqꝫ ſubditos, in hac libertate cōſeruandos: Vt liceat cuiqꝫ ceruiſias et liquores alios, vndecunqꝫ recipere, ſumere, in villisqꝫ, et locis alijs ditionis eorũ, braxare, et braxari facere: ac vndecunqꝫ maluerint, aut voluerint ſumere, habere, propinare, et vti frui, libere, abſqꝫ omni noſtri, ꝛ Capitaneorum noſtrorum, prohibitionis areſti, ac pœne formidine. Qui vero ad reuendendum aliquid emunt, in ciuitatibus vel oppidis: illi Foralia ſolita et licita ſoluere tenebuntur. A rebus vero mechanicis, quas ſubditi Nobilium ducunt ad Ciuitates et oppida, vtputa rotis, ſcutellis, cantaris, et alijs id genus, Foralia moderata accipiantur: iuxta antiquam conſuetudinem.

SIGIſmũ. Petrico. 1 5 2 3. Folio 29.

Mulctantur qui exegerint Telonia, à Nobilitate vel Spiritualibus.

STatutum de libertate Nobilitatis a ſoluendis Telonijs, per omnia approbamus: et inſuper pœnam dupli adijcimus, in ſecus facientes. vt ſcilicet, quantum aliquis Teloneator, a Nobilitate, vel Spiritualibus perſonis, a Telonio abſolutis, pro Telonio extorſerit: eius duplum ſoluat. Quam pœnam Iudex Spiritualis loci illius, de Teloneatore Spirituali, per cenſuras Eccleſiaſticas: Secularis vero loci Capitaneus, de Secularibus Teloneatoribus, abſqꝫ proceſſu Iuris, cognita rei veritate exigat. Quod ſi ipſemet Capitaneus, Telonium exegerit: ſi bona Capitaneatus in obligatione tenuerit: centum Marcas de ſumma, in illis bonis inſcripta, amittat. ſi vero ſine obligatione bonorum, Capitaneatum habuerit: priuatione Officij puniatur. Et nihilominus vtroqꝫ modo Capitaneatum gerens, iniuriam paſſo, duplum eius quod recipit reſtituat.

SIGIſmũ. in Corōatione ſui. 1 5 0 7. Fol. 2.

Nec Telonia, nec Foralia, à Nobilibus et eorum ſubditis, vltra debitum exigantur: aut quum ſua vendunt, et ad vſum domeſticum emunt.

SIGIſmū. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 29. QVia Nobilitas queritur, Teloneatores modum Telonij excedere, Volumus: vt ipſi Teloneatores noſtri, tã aquatica quàm etiam terreſtria Telonia exigentes, quando aliquid vltra debitum à Nobilitate exegerint: id totum Citati, vnicuiq; reſarcire et reſtituere cogantur. Foralia etiam, iuxta antiquam conſuetudinem, et Statuta Regni, non exigant à Nobilitate, et eorum ſubditis: cùm frumenta, et res ſuas domeſticas, ad victum ſpectantes vendunt: aut etiã emunt aliquid, pro vſu ſuo domeſtico.

De eadem ipſa, à Telonijs, Foralibus, Pontalibus libertate, poſtremò definitur: Statutis prioribus, quę aliqua in parte contrarium diſponunt, abrogatis.

SIGIſmū. Petrico. 1 5 3 8. A 2. QVoniam magnis et frequentibus querelis ſubditorum noſtrorum obruimur, ob multiplicia grauamina: quę Teloniorum quorumcunq; præfecti, aut exactores, ſubditis noſtris, etiam his qui Militaris ordinis ſunt, inferre noſcuntur, ideo ad coërcendam eorum licentiam, facilemq; cuilibet iuſticię adminiſtrationem aſſequendam, Statuimus: Vt quæcunq; Priuilegia poſteriora, Ludouici Regis Priuilegio, vniuerſę Nobilitati dato, priuatis perſonis, vel Ciuitatibus, ſuper Telonijs, Pontalibus, vel Aggeralibus, conceſſa eſſent, contra publicam Nobilium libertatem, in præſenti Conuentu per Nos caſſarentur, et annihilarentur. Verùm ne quis in ea Priuilegiorum abrogatione, præter æquum et iuſtum, grauari ſe prætendere valeat: viſum eſt, vt collatis Priuilegijs meliùs appareat, qualiter aliquo Priuilegio publicę libertati derogetur, priùs illa diſpiceremus. quod etiam in præſenti Conuentu, magna ex parte fecimus: atq; ea Priuilegia, quę videbuntur publicę libertati aduerſari, abrogauimus: alia verò, quę ad commodum et neceſſitatem publicam transeuntiũ conceſſa ſunt, in robore relinquimus. Simile iudicium, de reliquis omnibus huiuſmodi Priuilegijs, in proximè futuro Cõuentu, ſumus facturi: & per Edictum publicum proclamari mandabimus: vt omnes, in eo ipſo Conuentu, cum huiuſmodi Priuilegijs ſuis, peremptoriè compareant. alioquin, Priuilegiorum

ſuorum vſum perpetuò amiſſuri: neqꝫ deinceps vllus, in huiuſmodi Telonijs percipiendis, Priuilegijs ſuis vti debebit aut poterit, ſub amiſſione bonorum: niſi qui literas noſtras, in præſenti vel futuro Conuentu, ea de re obtinuerit.

Regnicolę cum ſuis rebus proprij laboris iter facientes, à ſolutione Telonij ſunt liberi.

QVia verò ab omnibus Telonijs, Pontalibus et Aggeralibus, alijsqꝫ huiusmodi exactionibus, certę perſonę et ordines Regni noſtri, publicis et antiquis Priuilegijs exempti eſſe noſcuntur, Decernimus: Vt Prælati, Barones, et Nobiles, ac eorum ſubditi, cum rebus quibuscunqꝫ ſuis proprij laboris, vltro citroqꝫ per Regnum commeantes, diſpoſitioni Priuilegiorum, ſuper exactionibus præfatis conceſſorum, non ſubiaceant: ſed perpetuis temporibus, à ſolutionibus quibusuis huiusmodi ſint liberi et immunes. Ibidem.

Qui inique Telonium extorſerit, quo Judicio conueniendus, et qua poena puniendus: et qui debent eſſe Teloneatores.

STatuimus inſuper, et Decernimus: Vt deinceps futuris temporibus, Teloneatores noſtri omnes ſint Nobiles, poſſeſſionati, Seculares, et Chriſtiani. exceptis locis iſtis: in quibus Capitanei, et Præfecti arcium et ciuitatum noſtrarum, habent in cura et poſſeſſione ſua Telonia noſtra. Nam ipſi pro Teloneatoribus haberi, et reputari debent. Quicunqꝫ autem ex Teloneatoribus, contra libertatem Nobilitatis, aliquem Nobilem, aut eius ſubditum, exactione Telonij, Foralis, Pontalis, Aggeralis, ſeu cuiusuis excogitatę exactionis, indebitè onerauerit: et aliquid ab eo, per ſe vel per alium exegerit, ſeu extorſerit: pro tali iniuria Citari peremptoriè poterit vbilibet: pro arbitrio eius, qui iniuriam paſſus fuerit: vt vel ad Terreſtre, vel ad Capitaneale illius loci Judicium, ſibi vbicunqꝫ locorum talis Teloneator, ſiue in Curia noſtra Regali repertus, et Citatione Curię Citatus fuerit, tum ibidem ſine quauis Exceptione reſpondere tenebitur: tanquam pro articulo Officij, qui terram et diſtrictum non habet. Et cùm conuictus fuerit Teloneator, in aliquo Judiciorum prædictorum, iniuriam feciſſe in exigendo aliquo Telonio, Forali, Pontali, Aggerali &c. primum omnium reſtituere debet illud Ibidem.

quod exegit: deinde ei, a' quo Citatus fuerit, in pœna xiiij Marcarum pecuniæ, et trium Judicio, ſeu Officio, condemnari debet.

Nobilis Teloneator Juramento ſe purgabit, nihil ſe inique exegiſſe.

Ibidem. A 3. IN his verò Judicijs, Nobili Citato admitti debet expurgatio. ita videlicet, vt Teloneator Nobilis, iuxta quantitatem ſummæ et damni præſtet corporale Juramentum: Quòd nihil exegit, nec per ſe, nec per quempiam alium: quod eſſet contra Priuilegium, et libertatem publicam. Js etiam modus repetendi, a' Teloneatoribus indebita exigentibus, in aquaticis et pontium Telonijs præſidentibus, tam in Regno quàm generaliter omnium terrarũ, et Palatinatuũ Regno Poloniæ ſubiectorum, ſeruari debebit.

Quod de Teloneatoribus, idem de Capitaneis ſtatuitur.

Ibidem. SImiliter et de Capitaneo loci, qui indebita exactione aliquem onerauerit, hoc quod ſupra ſcriptum eſt, erit obſeruandum.

Vado tranſmittere volenti, impediri non debet tranſitus.

Ibidem. QVoniam aũt contingit in plerisq; locis et fluminibus pontos extrui: vbi prius tranſitus non admodum difficilis fuit, et nunc quoq; pateat: Decernimus: Vt liberum ſit vnicuiq; fluuium aut locum, quem Bròd vulgariter appellant, tranſire, ſi volet declinare pontem: quo caſu, cogi non debebit, neq; poterit, ad ſolutionem Pontalis. Nemo tamen debet huiusmodi tranſitus, ſeu Brody, atq; tranſeuntes, modis quibuscunq; & ingenijs impedire aut deſtruere: ſub pœnis ſupra ſcriptis.

Dominus ſi Exactorem ſuum non ſtatuerit: pro eo ſatisfacere tenetur.

Ibidem. QVòd ſi Præfectus ſeu Exactor alicuius Telonij, Pontalis, Aggeralis, Foralium, aut cuiuscũq; præſtationis, in bonis dominorũ Spũaliũ, Seculariũ, aut Nobiliũ quorũcunq;, a' quocũq;, cõtra libertatẽ publicã aliquid exegerit, et extorſerit: eo caſu, dominus ipſius tenebitur corã Judicio, ſeu Officio præfato, huiusmodi Exactorem, etiam apud ipſum non areſtatum, ſtatuere: et cauere debet, quòd ipſe Teloneator ſeu Exactor Juri parebit: & Jure

Iure conuictus,ſatiſfaciet parti modo præmiſſo. Ubi vero huiusmodi Teloneator, ſeu Exactor, conuictus ſeu condemnatus, damnum ⁊ pœnas præfatas ſoluere non poſſet: tunc Actori damnum paſſo,per dominum in manus, ibidem inſtanti tradi debet. Quod ſi dominus Teloneatorem ſeu Exactorem ſuum , coram Iudicio,vel Officio ſuo, modo præmiſſo Citatus non ſtatuerit: tum in inſtanti ipſe reſpondere, et victus Iure, parti ſatiſfacere,ſine quibusuis Exceptionibus et Appellationibus tenebitur.

Agens de iniuſto Telonio, aut ipſe probet, aut Citato expurgationem admittat.

Item in arbitrio et libertate Actoris erit, vel Exactori Plebeio Citato expurgationem admittere: vel ipſi ſoli , iuxta quantitatem ſummæ,ſuper damno illato probationem facere. Ibidem.

Probatio ſeu purgatio Teloneatori, Nobili, vel ignobili,qualis incumbit.

PRobatio vero ſeu Expurgatio, tali modo fieri debet: Quod Teloneator Nobilis iuret, iuxta quantitatem ſummæ: Plebeius vero et ignobilis, pro ſumma decem Marcarum metſecundus: pro maiori autem ſumma, metſeptimus iurare debet: Quod videlicet nihil ab Actore,cõtra libertatẽ publicam,exegit ⁊ extorſit. Ibidem.

Ciuitatum incolæ ſuperioribus legibus tenentur.

CIuitatum etiam ac oppidorum incolæ , vbilibet in Regno conſtituti,eidem legi ſubiacebunt:quod videlicet modo ſupra ſcripto, ad præfata Iudicia , et Officia Citari, eodemq; modo Iuri parere, et reſpondere , et condemnati ſatiſfacere tenebuntur. et ipſi Ciues præfati,Proconſul ſcilicet cum Conſulibus,ſuos Teloneatores ſeu Exactores, coram præfatis Iudicijs , et Officijs, ſimiliter ſtatuere debebunt et tenebuntur. Ibidem.

In defectu vero ſtatutionis,ſoli reſpondebunt:et Iure victi, parti ſatiſfacient : vt ſupra de alijs conſtitutum eſt. Neq; poterint ipſi Ciues,a præfatis Iudicijs,ſeu Officijs,ſe excipere ſeu eximere: aut ad Ius ſuum Ciuile,vel ad quodcunq; aliud reuocare, vigore Priuilegiorum ſuorum , Iurium , conſuetudinum, aut libertatum eis conceſſarum. quibus omnibus, in hac parte duntaxat, derogatur: quod in hac cauſa , quæ mere ad Officium ſeu Iudicium Regale pertinet, Priuilegia in contrarium diſponentia, merito illis ſuffragari non debeant.

Foralia non exigantur à vendentibus ſuas res, et ſibi neceſſaria ementibus.

Ibidem. AD coërcendam vero licentioſam Foralium exactionem, Statutum olim Sereniſſimi Joannis Alberti, Folio Ciiij, in robore conſeruandum Decernimus: quo cautum eſt: quòd à Kmethonibus, pecora et pecudes, res quoqꝫ aliàs priuatas, cuiuslibet generis, domeſtica cura comparatas, ducentibus vendentibusqꝫ aut pro vſu domeſtico ementibus, nulla Telonia Foraliaqꝫ exigi debent. non obſtante Statuto noſtro, de rebus mechanicis diſponente. quod, quo ad hoc, ſeruari non debet.

Qui damnum à tranſeuntibus patitur, qua ratione illud teſtari debet: ac quomodo pro damno agere.

Ibidem. QVia frequenter accidit, damna in bonis à tranſeuntibus inferri: et pro illis, tranſeuntes nonnunquam pluſ æquo grauari, Statuimus: Vt hi, qui in poſſeſſionibus ſuis damnum ſe receppiſſe prætenderint, ab aliquo eorum, qui publico itinere pecora pecudesqꝫ egerint, vel cum curribus et equis iter fecerint: damnum huiuſmodi ſibi illatum, cum Miniſteriali Terreſtri, ⁊ duobus Nobilibus, illud cõſpiciant et teſtentur: in defectu verò Nobilium, vel Miniſterialis, cum quatuor, vel adminus duobus plebeijs iuratis villæ illius, ſeu viciniæ. Et quòd illi, Miniſterialis, Nobiles, vel plebeij iurati, pro damno dandum decreuerint, exigat. Pro qua exactione, ſi in Judicium Citatus fuerit ille: qui eo modo, vt ſupra ſcriptum eſt, damnum ſe accepiſſe proteſtatus fuerit: Juramento ſuo proprio, iuxta recognitionem illorum, qui damnum conſpexerint, Actorem euadat.

Simile ſuperioribus. qui inique extorſerit Telonium, ad Regiam Maieſtatem citari debet.

SIGiſmũ. Cracouiæ 1 5 4 3. TAmetſi multum diſceptabatur, quòd Teloneis aquaticis Nobiles ſubditi noſtri grauarentur: qui quidem ſe ſe (vt ſunt) liberos, cum bonis ſuis, non ſolum à Telonijs terreſtribus, verum etiam aquaticis liberos eſſe exiſtimant: nihilominus Nos, nolentes in eo cuiqꝫ ſubditorum noſtrorum quicquam detrahere, et iniuriari, ſic eam controuerſiam in his Comitijs definimus: Vt quicunqꝫ putaret, ſe ab aliquo in aqua affectum eſſe iniuria, vt ad præſentiam noſtram damni datorem citet. Nos autem in illo termi-

illo termino Citationis, pollicemur cognoſcere: vt quicunqꝫ ſine Iure, ſine Priuilegijs et illegitime, res, contra libertates ſubditorum noſtrorum Nobilitatis Regni Poloniæ, detineret, debitam multam ferat. vt ne poſtea id in ſe admittat. Quod autem ad nos attinet, Promittimus: ſubditos noſtros Spirituales & Seculares, in libertatibus eorum conſeruare: neqꝫ Telonia aquatica ex eisdem accipere: iuxta Statuta, et antiqua Priuilegia: et hoc ab omnibus rebus proprij illorum laboris: iuxta antiquam conſuetudinem, et obſeruationem. Cum quibus quidem rebus, Nobilis, qui a domino ſuo defluet, præſtabit Iuſiurandū corporale: iuxta Conſtitutiones priores. vt ne poſtea in alijs locis, iurandi neceſſitas illi imponatur.

Suſpenſio libertatum a ſoluendis Telonijs, relaxatur.

Caeterum conſiderantes ſubditorum vniuerſi Regni detrimentum, relaxauimus, de conſilio et conſenſu vniuerſi Senatus Regni noſtri, et Nuntiorum terrarum, ſuſpenſionem libertatum: quæ erat ad quiquennium facta, a ſoluendis Telonijs antiquis: omnibusqꝫ ad priſtinum ſtatum reſtitutis, ipſam ſuſpenſionem penitus ſuſtulimus. SIGiſmū. Cracouiæ I 4 3 2.

Etſi debitor Teloniorum, in diſtrictu conueniatur: Teloneator tamen Regi ſatisfaciat.

PErmoti iniurijs ſubditorum noſtrorum, (quibus ſe per noſtros vectigalium, ſeu Teloniorum præfectos, eorumqꝫ Miniſtros affici propterea querebantur: quod pro pecunia, ratione Telonij ſeu vectigalis ſoluenda, extra diſtrictum et forum eorum competens, ad præſentiam noſtram Regiam euocarentur) prouidere volumus: ne in poſterum præfecti Vectigalium et Teloniorum noſtrorum, aliquem ſubditorum noſtrorum, ſtatus et conditionis cuiuscunqꝫ, cameram Telonio ſoluendo inſtitutam tranſire permittant: niſi ſoluto prius Telonio, vel Vectigali, Nobis et fiſco noſtro Regio debito. vt hoc modo occaſio, ſubditos noſtros ex eorum diſtrictu et foro competenti euocandi ſubmoueatur. Alioquin præfecto Telonij noſtri, ſolutionem ipſius Telonij, contra mandatum et prohibitionem noſtram cuipiam deferenti, incumbat neceſſitas, illud ipſum Telonium ſeu vectigal debitum, in diſtrictu et foro debitoris competenti repetere: nobis vero, Litis pendentia huiuſmodi minime obſtante, de prouentibus SIGiſmū. Cracouiæ. I 5 3 2. A 4.

tibus

tibus Telonij et Vectigalium noſtrorum, integre reſpondere.

Nobilitas quoq; terrarum Ruſſię, pari modo, ab omni Toloniorum et Foralium ſolutiõe, eſt libera.

SIGIſmū. Cracouiæ 1543. AD ſupplicationem terrarum Ruſſię, Volumus et decernimus: Vt Nobilitas terrarum illarum, ſicut in alijs terris Regni, a ſolutione Teloniorum, et Foralium, ſit libera atq; exempta: et in alijs eadem gaudeat libertate.

Mercatores, qui nouum Telonium transgrediuntur, vnà cum fautoribus ſuis, tanquam pro crimine peculatus, in rebus et bonis puniantur.

SIGIſmū. Cracouiæ 1510. Fol. 14. CVm in eos ſeueriùs animaduerti oporteat, qui in fraudē reditum Reip. licentioſius delinquunt: Decernimus: Conſiliarijs noſtris conſentibus: Quemlibet, quicunq; Telonium ad vtilitatem Reip. inſtitutum, puta à bobus, à cutibus, et alijs rebus ſimilibus, tranſire et fraudare auſus fuerit, boues extra Regnum expellendo, et cutes educendo, Telonio non ſoluto, puniendum pro tali exceſſu, et crimine peculatus, in bonis, et rebus, ad nos Citatum, iuxta arbitrium noſtrum: nec minus eos, quorum permiſſione, fauore, conſilio, præſertim Officiales et terrigenas, in finibus vndequaq; reſidentes, pro huiuſmodi fraude (vt ſupra) puniemus. quandoquidem facientes et conſentientes, pari pœna puniendi ſunt. Et hoc Statutum ſe extendere debet, non ſolùm ad futura, ſed etiam ad præterita.

Hoc idē nouum Telonium, ſolum ab his rebus quę extra Regnum aguntur vel ducuntur, eſt exigendum: non autem ab his, quę intra Regnum venduntur, vel mactantur.

SIGIſmū. Cracouiæ 1540. OMnes regnicolę, et alij homines quicunq;, etiam externi, boues, iumenta, et res alias, à quibus Telonium nouum ſoluendum eſt, in Regno ementes, et illa verſus limites Regni ducentes aut pellentes, teneantur ſeſe manifeſtare in Cameris Teloneatorum deputatis: et in eiſdem cameris, Telonium debitum ſoluere: ſi huiuſmodi boues, aut iumenta, vel res alię, ad reuendendum, et extra Regnum pellendum emptę fuerint. Ab his vero rebus, quę ad vſum proprium, vel ad mactandum in Regno, et vendendum

et vendendum infra fines Regni emptę fuerint, Teloneum ſolui non debet. Quod ſi quis cum huiuſmodi bobus, iumentis, aut rebus alijs in Regno emptis, cameras præterierit, ſe in illis non manifeſtando: res huiuſmodi amittet. et licebit Teloneatoribus eas areſtare, et recipere.

Nobiles, et Spirituales, à Telonij noui ſolutione eximuntur.

QVandoquidem homines Militaris et Spiritualis ſtatus, eorumq́ꝫ ſubditi, et munificentia et Priuilegijs maiorum noſtrorum ea gaudeant libertate: vt nulla Telonia, nulla etiam Vectigalia aquatica, Foralia, Menſuralia, aliàs Pomierne, ſimiliterq́ꝫ et illorum homines, ab his omnibus rebus, quæcunqꝫ domi illorum naſcuntur, ſoluere ſint aſtricti: proindeq́ꝫ nos volentes in hoc initio Imperij noſtri, gratiam erga ſubditos noſtros ſtatus Militaris, declarare, facimus quoqꝫ eis hanc libertatem: Quia Telonium nouum, in limitibus Regni exigi ſolitum, nobis ab hoc tempore, ipſimet ſtatus militaris et Spiritualis, à bobus, qui in domibus illorum educarentur, vel etiam ab emptis, quicunqꝫ frumentis illorum ſaginati fuerint, ſoluere non tenebitur. Super quibus bobus ipſimet, vel Factores illorum, qui huiuſmodi boues agent, in cameris Iuſiurandum facere tenebuntur. vt ne ſcilicet in eo circumuentio aliqua fieret. ſic videlicet, quaſiliter in aquatico Telonio Nobilitas ſeſe conſeruare ſolet, per Factores, ſeu ſeruitores illorum. Quòd quidem etiam et de Boario tributo, aliàs Opolowczyznie debet intelligi. SIGISmũ. Augustus 1550.

De non euehendis mercibus in Sileſiam, vel in Vngariam, ſine profeſſione Telonij, primum Statuti poena tollitur: hoc vero rurſus, de non transgrediendo Telonio, in vnum annum cum poena Conſtituitur.

GRauioribus noſtrorum hominum iniurijs, magnisq́ꝫ & alijs cauſis adacti, cunctis Regni ordinibus flagitantibus, Statutum illud, quo pœna peculatus rei decernebantur, qui vectigal Regni ex bobus debitum fraudantes, licenter ſine profeſſione boues extra Regnum propellerent, tollimus et abrogamus: Edictum autem huiuſmodi in ea re, ad Conuentum proximè futurum duraturum, fecimus: Ne quiſpiam in Vngariam, aut Sileſiam, SIGISmũ. Petrico. 1539.

Sileſiam, merces vehere: neue boues, aut iumenta agere, non ſoluto Telonio impune poſſit. Si quis contra faceret: omnia quę exportaſſet abegiſſetqꝫ, ex commiſſo tolli iuſſimus, nobiſqꝫ loco pœnę cedere. Quod ſi publicani, aut Teloneatores noſtri, merces aut boues huiuſmodi aſſequi non poſſent: tunc vero vt exiſtimatio fieret Decreuimus: vt quanti boues aut res hę fuiſſent, quas contra noſtrum Edictum euehere aliquis, exportare, aut abigere auſus eſſet: tantum commiſſę pœnę loco, Nobis, ſiue publicano ſiue Teloneatori noſtro, numerare cogeretur. ſin aūt exportaſſe ſe, aut abegiſſe negaret, recenti re non conuictus, neqꝫ deprehenſus: ſi Nobilis eſt: tenebitur Iureiurando dato ſe expurgare, vna cum alijs æque Nobilibus. ſi Plebeius: probatio contra illum Teloneatori decernetur. Et hæc Conſtitutio ſeruari debet, vſqꝫ ad alium Conuentum proxime futurum.

De illis, qui inter cameras et fines Regni manentes, in oppidis vltra cameras exiſtentibus, aliquid emunt.

SIGiſmu. Cracouiæ 1540. DE illis vero regnicolis, qui intra Cameras et fines Regni, cum Sileſia, Vngaria, et alijs confinijs Regni agunt domicilium, et in oppidis vltra cameras exiſtentibus aliquid emunt, non tenentur cum illis ad cameras deſcendere: verum Teloneatores diligenter cuſtodiant, in Regni finibus: ne in Vngariam, aut Sileſiam, et alias vicinas terras, expellantur vel educantur. contra facientes vero deprehenſi, boues, iumenta, et res huiuſmodi amittere debent. Si quis vero Teloneatorum alicui hominum quicquā receperit, priuſquam cameram præterierit: res ſic receptas reſtituere, et pœnas in Conſtitutione Petricouienſi editas, idem Teloneator incurret. Hæc autem Conſtitutio, de Mercatoribus, et ad reuendendum ementibus intelligenda eſt: & non de his regnicolis, qui ad vſum proprium quicquam emerent. Per hanc autem Conſtitutionem noſtram, nolumus derogatum iri Edicto, de prohibito tranſitu, in Vngariam et Sileſiam, facto. quod alia Conſtitutione noſtra mandauimus firmius obſeruari.

THESAV-

THESAVRARIVS, ATQVE THESAVRVS.

De Officio Theſaurariorum, et Vicetheſaurariorum.

ANtiquis Regni Conſtitutionibus introductum eſt rationabiliter, & neceſſariò: vt Theſaurarius Regni, & Vicetheſaurarius Curię, ſemper eſſent. prout hac tempeſtate, vſq; in præſens iſtud fieri conſueuit, verùm quia nulla fuit vnquam Cõſtitutione ordinatum, quod cuilibet incumbere debeat ex officio: itaq; Statutum eſt: Quòd Theſaurarius Regni, quemadmodum Coronas & Theſauros Regni, quę ſumma ſunt omnium rerum maximarum, conſeruat: ſic fungi debeat Conſulari authoritate. Ipſe quoq; Theſaurarius, ex ſua, tanquam Priuilegiata authoritate, expeditiones, condictamina, et rationes faciet, Stipendariorũ, Curienſium, et omnium, quibus ratione ſeruitutis, aut Reipub. aut Maieſtatis Regię aliquid debebitur. Ipſe etiam Theſaurarius Regni ſit vnus Magiſter Monetarum, pro tempore cudendarum. qui ſatis ſuperq; eſt dotatus cenſibus Zupparum. Ipſe habeat omnem monetę curam: habeat quoq; probatores, ſculptores ſuos, quos ipſe ſalariet: et ipſe ſalarietur quatuor Marcis Septimanatim. quod ſalarium ex medio Floreni in cuſſione accreſcenti percipiat: et ex eodem medio Floreno, reliquis Monetarię officinę operarijs, et vniuerſa alia neceſſaria, ad Monetariam pertinentia, ſoluet, comparabit. Et quicquid ex eodem medio Floreno reſultauerit, ſolutis ſalarijs et impenſis, pro cudendis monetis: id totum ad vtilitatem Regię Maieſtatis, ac Reip. tribuatur. In Curia vero Vicetheſaurarius, tanquam Theſaurorum Curię Secretarius, ſit vir probus, modeſtus, et diſcretus: qui per Maieſtatem Regiam pro tempore conſtituetur, et tenebitur, à Curia nunquam remouendus. qui abſente Regni Theſaurario, omnes pecunias redituum Regalium, et alias vndecunq; ad Maieſtatem Regiam datas, in Theſaurum recipiet: et illas, cum conſilio Officialium et Conſiliariorum Curię diſpenſabit, mandante Maieſtate Regia. et omnia alia faciet, cum Curienſibus et ſtipendiarijs: quę Theſaurario Regni incumbunt. ALexan. REX. Fo.Cxiiij.

Eo tamen Theſaurario Regni præſente, Vicetheſaurarius Curię nihil eorum attentabit, quòd ad Theſaurarium Regni

pertinet: ſed cum ſcientia et conſilio Theſaurarij Regni, diſpenſabit et faciet, quicquid debet. Sit autem iuratus, et idoneus ad rationes publicas, Terreſtres, quàm priuatas Regias: ſic vt omnibus rationibus, abſente Regni Theſaurario, ac etiam præſente, intereſſet: et eorum Regeſtra ſeruaret: diſpenſatores inſtitueret vtiles, et inutiles deſtrueret: faceretq; cum illis rationes. vt Maieſtas Regia, et quilibet, eum intelligat diligenter attendiſſe: ne pecuniæ Maieſtatis Regiæ, inaniter infideliterq;, aut prodigè diſpenſarentur.

Rex Theſauros colligat: vt in Remp. poſſit eſſe liberalis.

Kazim. iij Folio 76.

ET ſi ex debito Regalis munificentiæ, ad omniū ſubditorum cōmodum & profectum, oculo conſiderationis intendere habeamus: propenſior tamen ſolertia circumſpectionis, ad augmentum theſaurorum, et prouentuum Regni noſtri incumbit. ex quibus, Regni et ſubditorum noſtrorum commodis, debite valeamus prouidere.

De publicis pecunijs diſpenſandis, et conſeruandis.

SIGISmū. Cracouiæ in COronatione, 1507. Fol. 3.

QVoniam ea, quę ab omnibus publicę vtilitatis cauſa conferuntur, æquum eſt, vt expeditis pro tempore neceſſitatibus, quę ſuperfuerint ad futuras diligenter conſeruentur, Statuimus: Vt quicquid contigerit in theſaurum, de publicis pecunijs inferri, ſit illud quidem in poteſtate et arbitrio noſtro, et ſucceſſorum noſtrorum diſpenſandi: prout vtilitas et neceſſitas Regni expoſcet: adhibito conſilio dominorum Conſiliariorum, qui tunc nobiſcum, vel cum eiſdem ſucceſſoribus noſtris fuerint: et terrę illius dominorum, in qua prouidendi publicę commoditati opportunitas euenerit. Quod autem, expeditis publicis neceſſitatibus, ſupererit: Decreuimus vt ſeruetur fideliter in theſauro. ex quo ſi quis aliquid ſuſtulerit, rapueritúe: aut quouis modo, in vſus proprios conuerterit, præſertim ſub Interregno: fraudis et peculatus reus iudicetur.

Thronus

THRONVS REGIVS.

Thronus Regius Iuſticia firmatur.

Thronus, ſplendor, et potentia Regalis, et cuiuſlibet principantis Maieſtatis, tūc dignoſcitur inter fideles ſuos, non ſolùm tutiſſimè roborari: verùm etiam velut radijs naturaliſſimis prominentibus, eis ſplendere: dum puræ fidei, & beneuolentiæ ſubditorum meminit: dumq́; acumen cunctarum lucubrationum et meditationū ſuarum, pro earūdem fidelium ſuorum quiete, tranquillitate, æquitate, et iuſticia defigit. Quod fit præcipuè: dum pro fide et beneuolentia, in Regiam excellentiam efferendam ſublimandamq́; collata, digna remunerationis brauia ſuis ipſis tribuet fidelibus: non ſolùm in libertatibus, Iuribus, et Cōſtitutionibus largiendis inſtituendisq́; nouis: verùm etiā alijs, per alios Reges et Principes, pia conſideratione inſtitutis, confouendis, et cōfirmandis. Neq; in hoc errat ſublimis Regū & Principū meditatio. Etenim obſeruantia fidei, ſui trahens originē ex augmēto, gratiam Iurium et libertatum, rationis et naturæ ipſius legibus ſtabilior perſeuerat: cùm fauor et benignitas Principis, in ſuos oſtenſa ſubiectos, ſic commodari exhiberiq́; conſpicitur: vti eorum neceſſitas, honeſtas, ac euentuum communium Ius, creditur pro tempore et in futurum expoſcere. Ipſa tandem Maieſtas quicquid vnquam propterea decreuerit, aut inſtituerit: id ne, labentibus ſeculis, obliuionis confundatur erroribus, conſueuit literarum apicibus cōmendare, euiternæ (perinde ac viuaciter) memorandum ac duraturum. IOAnnes ALbertus Petrico. Fol. 91.

TEMPLVM.

Qui ſint etiam ex Templis et Coenobijs, capiendi.

IVs commune non permittit, defendi ab Eccleſijs, ſeu templis, nocturnos ſegetum, et fundorum, ſeu agrorum damnidatores, liberarumq́; viarum obſeſſores, ſeu prædones: item fures publicè proclamatos, vel ter in Regeſtris conſcriptos, incendiarios, et Libertatis Eccleſiaſticæ violatores. Tales enim ex Templis debent capi, neque defendi. SIGIſmū. Cracouiæ 1543.

Templa, ad vota Nobilium erigenda.

ET vt Diuinus cultus noſtris temporibus augeatur, Promittimus: Quod vbicunq; Nobiles continuam ſuſtentationem pre- Bodzanta Fol. 57.

sbytero aſſignare curauerint: eidem Eccleſiam in bonis ſuis fundabimus indilate.

Eccleſię, et Dignitates Spiritualium ac Secularium, circa Jura ſua conſeruantur: et terrigenis Nobilibus dentur, abrogatis Expectatiuis.

IAGEllo in Iedlna, 1433. Fol. 50.

PRimo quidem, quod vniuerſas ædes ſacras, ſeu Eccleſias, in omnibus earum Juribus, immunitatibus, et libertatibus, ac metis, et diſtinctionibus antiquis, quibus temporibus dominorum prædeceſſorū noſtrorū Polonię Regum ac Ducum fruebantur, Volumus omnimode conſeruare. Dignitates autem Eccleſiaſticas et Seculares Regni Polonię, æquo modo, circa Jura et conſuetudines ac libertates ipſorum, (quę et quas temporibus Sereniſſimorū Principū dominorū, Kazimiri, Ludouici, et aliorum Regum ac Ducum, hæredum Regni Polonię, obtinebant) dimittimus perſiſtere, et permanere.

Quas quidem Dignitates, cùm eas vacare contigerit, nulli extraneo terrigenę, niſi Nobili, bene merito, et in fama laudabiliter cōſeruato, illius terrę in qua dignitas huiuſmodi vel honor vacauerit, (terrę videlicet Cracouienſi, terrigenam Cracouienſem: Sandomirienſi, terrigenam Sandomirienſem: et in Maiori Polonia, terrigenam Polonię Maioris: et ſic de ſingulis terris Regni Polonię) dabimus, vel quomodolibet conferemus. ſuper quibus etiam Dignitatibus, Eccleſiaſticis & Secularibus literas Expectatiuas nulli perſonę dabimus in futurum. et quòd prædictas Dignitates, tam Eccleſiaſticas quàm Seculares, nō debemus minuere, nec etiam ſuffocare: et poſſeſſiones, cenſus, aut ſalaria, ad eas pertinentiá, abſq; Juris debito examine non auferre.

Theſauri Eccleſiarum conſeruentur.

SIGiſmū. 1552.

THeſauri Eccleſiarum vt integre conſeruētur Statuimus: vt domini Epiſcopi in ciuitatibus et bonis noſtris, vnà cum Capitaneis ſeu Tenutarijs noſtris: in bonis verò Nobilium collatores, inuentaria argenti ſeu aliarum rerum pretioſarum in Eccleſiis conſcribant.

TERMINI.

Judicia ſemel in menſe celebrabantur, et per quos.

De Termi-

DE Terminis autem Particularibus ſimplicibus, quia vexationi et turbationi noſtrorum pauperum Militum ſumus compatientes, taliter duximus prouidendum: Quod præfati Termini Particulares, non pluries, niſi ſemel infra menſem, in quolibet diſtrictu, ſeu Iurisdictione, aliàs Powiat, fieri debebunt. In quibus Camerarij, Iudicum, et Subiudicum, alij duo Camerarij, videlicet Palatini et Succamerarij, eligendi per eosdem, ad illos adiungendi: ſine quibus Iudex, et Subiudex, et Camerarij eorum, non habeant iudicandi facultatem. Prædicti etiam Camerarij, ſeu Officiales iudicij, ſic locandi, non debebunt alias cauſas, niſi proprias procurare: vel ad procurandum ſe, de Iudicio leuare. ac bonum et conſultum videtur: quòd Iudex, vel Subiudex, Particularibus Terminis perſonaliter (cùm poſſint præſideant. ſicut et in Maiori Polonia eſt conſuetum. WLadiſl. IAGEL. Cracouiæ & Varthę 1 4 2 3. Folio 45.

Sed deinceps tantum in anno quater fiebant.

Kazim. in Korczyn 1 4 9 5. Fol. 87.

ITem Volumus, et Decernimus: Quòd Iudicia Terreſtria quater in anno, iuxta priorem conceſſionem et admiſſionem, ad euitandum inanes expenſas et fatigas, celebrentur.

¶ SIMILIS. Inprimis quoniam crebriuſculè contingit, Iudicia non teneri Terreſtria: propter abſentias eorum, è quorum authoritatibus generalis dependet adminiſtratio Iuſticię. idcirco ſtatuendum putauimus, et Statuimus: vt in ſingulis terris Regni noſtri, Iudicia Terreſtria quater in ãno celebretur. IOAnnes ALbertus 1 4 9 6. Fol. 96.

In Russia verò, ſexies Iudicia celebranda.

INſuper ordinauimus, et pro conſuetudine obſeruari Volumus: vt in terris Ruſſię, ſexies in anno Termini Terreſtres celebrentur. nec licebit Iudicibus, et alijs eiusdem Officij Officialibus, ſuapte ſponte, ſine legitima cauſa, vel legali impedimento, (puta belli, aut Conuentionis generalis) Terminos differre: ſed temporibus in ferijs deputatis, et aſſignatis) ſub pœnis, contra Iudices negligentes, et ſua Officia non exercentes, ſtatutis) ipſi Termini Terreſtres celebrentur. Quorum prima celebratio erit, primo die Feriali poſt feſtum Epiphaniarum: ſi fuerit Iuridica: quam videlicet dies Dominicus, aut aliquod feſtum celebre non præpediret. Secunda celebratio, poſt feſtum Sancti Mathię Apoſtoli, in Vere, etiam Feriali Iuridica proxima. Tertia celebratio erit, prima ſeu proxima die Iuridica poſt feſtum Sancti Adalberti. Quarta celebratio, poſt feſtũ ſ. Ioannis Baptiſtę, etiam proxima Feriali die Iuridica. quinta poſt feſtũ Sancti Bar- SIGISmũ. Petrico. 1 5 2 3. Folio 42.

tholomæi Apoſtoli, Feria proxima Juridica. Sexta, prima die poſt feſtum Beatorum Simonis & Judę Apoſtolorum Juridica, et ſic quotannis obſeruabitur. Sed quia in Ciuitate Premiſlienſi, vbi Judicia Terreſtria celebrantur, Nundinę, ſiue annuale forum, pro Feſto Epiphaniarum peragitur: propter quod, Termini Terreſtres Premiſlień. quiete non poſſent eodem tempore iudicari: ea propter Termini Terreſtres Premiſlień. poſtponentur vna ſeptimana, poſt tempus celebrationis Terminorum in alijs terris: videlicet incipiendo primã celebrationem prima die poſt Octauas Epiphaniarum. et ſic deinceps, poſt Terminos Leopolienſes ſemper in vna ſeptimana celebrabuntur.

Judicia vbiqȝ, vſqȝ ad Conuentum particularem ſint.

SIGiſmũ. Petrico. 1538. C 3. QVoniã abuſu quodam inoleuit, Judicia Terreſtria non celebrari mox, vt literę de Conuentu generali ſtatuto emittuntur: (quod fit cum magna iuſticię negligentia) proinde Statuimus: vt deinceps futuris temporibus, non obſtantibus literis huiuſmodi, et Conuentus generalis publicatione, Judicia Terreſtria vbiqȝ celebrentur: vsqȝ ad Conuentum particularem, in vnoquoqȝ Palatinatu inſtitutum.

Termini Terreſtres ter in anno celebrẽtur: quarta verò pars anni, Colloquijs deputetur, Vide in Titulo COLLOQVIA. Folio 47.

Neqȝ coram Rege, neqȝ coram Capitaneo vllus Terminus eſt Peremptorius.

ALexan. in Radom 1505. Fol. Cxvi. IN Maiori Polonia, ad vota illarum terrarum incolarum, ſubditorum noſtrorum, Decernimus et Statuimus: vt coram quolibet Capitaneo, non ſit Terminus Peremptorius, in primo Termino. ne maioris authoritatis eſſe putetur Capitaneus, quàm Rex: coram quo non eſt Terminus Peremptorius, in primo Termino. niſi quis ad hoc ſe ſponte ſubmittat.

Vt Terreſtres, vel Caſtrenſes, ita etiam Officiorum Termini, neqȝ reponi, neqȝ ſuſpendi poſſunt.

SIGIſmũ. Petrico. 1543. REpoſitio et ſuſpenſio Terminorum Terreſtrium, et Caſtreń. eſſe non debet: ita quod Citationes, et cauſę hominum, nullo mo-

nullo modo, neq; etiam generaliter debent ſuſpendi per Judices ad alios Terminos. Quicunq; autem Judices, et Capitanei, vel Vicecapitanei tales ſuſpenſiones Judiciorum ſua ſponte fecerint, iuxta Statutum debent puniri. excepto, ſi tales Repoſitiones, ex conſenſu partium fecerit. Et propterea Vicecapitanei, et Judices Caſtrenſes, vbiq; debent eſſe poſſeſſionati: ſub pœna amiſſionis Officiorum Capitanealium. Contra quos Capitaneos, Vicecapitanei et Judices, ſimiliter etiam Nuntij illius terræ, inſtigare aſtringuntur.

Forma Inſcriptionis, ſuſpenſionis, Termini, per Judicium, ad interrogandum, ſiue ad deliberandum, aut ex quacunq; cauſa, partibus præfixi.

Judicium motu proprio, ex certis reſpectibus, cauſam inter Nobiles N. Actorem, et B. Citatum, ad Terminos proximos Terreſtres differt, cum toto ipſius cauſæ effectu, partibus præfatis Terminum aſſignando talem, qualem hodie habere debuerunt, in præfatis Terminis Terreſtribus, hic in N. proxime celebrandis, nullius partis Jure læſo: imo vtriq; partium integre conſeruato. Et idem erit ad Conuentionem. SIGISmū. Petrico. 1 5 2 3. Folio 43.

Forma ſuſpenſionis Termini, de conſenſu et voluntate partium.

Nobilis A. de B. Actor, et C. de N. Citatus, habent talem Terminum, ad Terminos proximos Terreſtres: iuxta ipſarum partium Citationē vel Citationes: et totum Actoris proceſſum, et effectum cauſæ, qualem hodie habere debuerunt: earundem partium Jure illæſo, imo in toto conſeruato. Ibidem.

Secunda dilatio in Terminis particularibus, et Colloquijs, conceditur propter infirmitatem.

Peruerſa conſuetudo, in tranſpoſitione Terminorum Colloquij generalis, et Terminorum particularium, a noſtris ſubditis hactenus obſeruata extitit. vnde diuerſa Juramenta, et periuria oriebantur: ac infirmitates fictitiæ allegabantur. Vnde talibus obuiare volentes, et iniquitati viam præcludere, de vnanimi conſenſu Prælatorum et Baronum ac Nobilium noſtrorum, talem ordinem in prædictorum tranſpoſitione Terminorum, volumus a noſtris ſubditis fore obſeruandum: vt prædictis periurijs ob- WLadiſl. IAGEL. Cracouiæ & Varthe 1 4 2 3. Folio 42.

uietur: illicitę'qz dilationes amputentur. Decernimus igitur: Quod Termini Colloquij generalis, taliter in Judicijs terrarum noſtrarum, in poſterum transponi et obſeruari debeant: videlicet quod primum Terminum, per ſimplicem infirmitatem prorogent: ſecundum vero per veram infirmitatem, abſqz confeſſione et allegatione Capellani transponant. pro qua infirmitate, in tertio Termino, ſi ſuperuenerit, Juramentum corporale præſtare teneatur: Quod tunc vera infirmitate fuerat innodatus. Si aūt in eadem infirmitate caſualiter perduret: tunc tertio poterit iterum facere prorogare eundem Terminū: Quia prout iacebat in ipſa infirmitate hucusqz non conualuit. et nihilominus in Colloquio quarto generali parere ſtudeat: aut Procuratorem certū transmittere non poſtponat. alioquin cauſam amittat. Idem volumus de Terminis obſeruare Particularibus: quod in eis, primum et ſecundū Terminos, per ſimplicem infirmitatem, ſubditi noſtri transponere valeant: tertium vero Terminum, abſqz allegatione Capellani, per veram infirmitatē poſſunt et debent prorogare: et in quarto finaliter corporale Juramentum præſtare debebit: Quod non fictiue tunc infirmabatur. ſi ſuperuenerit. Sin autem eum, qui Terminum procurat prolongare, contigerit in eadem infirmitate morari, et diutius perſeuerare: tunc quarto iterum prolongari poterit. prout ſuperius, de prolongationibus Colloquij generalis eſt expreſſum. Hoc tamen de Reo et Citato intelligere volumus. Sed Actor Terminum Colloquij generalis aliter transponere nequeat: niſi primum per veram infirmitatem: et in Terminis particularibus, ſemel per ſimplicem infirmitatem.

Kazim. iij 1 4 5 1. Fol. 88. ¶ SIMILIS. Item Decernimus: Quod omnes Terminorum repoſitiones ſeu dilationes inutiles caſſentur, et minorentur. Nam repoſitio et dilatio Terminorum, ſi fieri debet: aliter non fiat, niſi vera infirmitate allegata. Et ille, cuius nomine propoſita extitit, iurabit cum teſtibus mettertius: et litera Judicis, more Terreſtri probabit: Quod pro illo tempore et die, habuit actionem vel Terminum pro Maiori.

Kazi. iij in Nieſzowa 1 4 5 4. Fol. 92. ¶ In Judicijs non recipiantur dilationes Termini, præterquam infirmitate. de qua primum per Juramentum conſtare debebit. In ſecundo autem Termino, in Terminis comparere et reſpondere debebit.

Si quis ſe inſcribet, Terminum non differre.

Conſuetu. terræ Cra. Fol. 122. Item ſi aliquis alicui ſe inſcribet quamcunqz rem euincere ſeu ratificare

ratificare, alias Ziscic: et inſcribet ſe Terminum non differre, alias non reponere: talis non poteſt ſimplici infirmitate Terminum differre, alias reponere. excepto vera infirmitate: pro qua debet iurare iuxta Statutū, quia ſcilicet vere tum infirmabatur.

De transpoſitione Termini, vera infirmitate.

Item ſecundum Terminum, tanquam Peremptorium, poterit differre reponereq; idem Citatus, vera infirmitate, a Deo permiſſa: per certum Nuntium ſuum, Nobilem poſſeſſionatū, eiuſdem terræ, ad Iudicium miſſum: iuraturus mettertius dictus Citatus, in Terminis ſequentibus, cum alijs duobus paribus ſuæ conditionis: Quod tunc temporis fuit infirmus, vera infirmitate a Deo permiſſa: quando ſibi Nobilis N. Terminum, vera infirmitate a Deo permiſſa, repoſuit. SIGIſmū. Petrico. 1 5 2 3. Pol. 33.

Si vero Citatus reponens, in Termino ſibi aſſignato non comparuerit: permiſeritq; ſe in lucro condemnari: et poſtea comparens in Termino Concitatorio ad ſatisfaciendum, negaret ſe reponere illi Nobili commiſiſſe: extunc, iuxta ſuam negationem, mettertius iurare debebit: Quod illi Nuntio ſuo repoſitionem hanc Termini minime commiſerit. Præſtito autem huiusmodi Iuramento, idem Citatus ibidem mox reſpondere teneatur ſuper Citationem Actoris. Si autem dictus reponens, negans hanc Termini peremptorij repoſitionem, ſuper ſuam allegatam ægritudinem, modo præmiſſo non iurauerit: vel ſe a Termino huiusmodi Iuramenti abſentauerit: talis ſuccumbet in cauſa ſua ipſo facto. Ibidem.

Vlteriores vero dilationes eiusdem infirmitatis, penitus amodo abrogamus.

Termini dilatio per ſimplicem infirmitatem, Actori non conceditur: ſed in faciendis documentis conceditur.

Idem volumus de Actore intelligi: cum liceat Actori quod et Reo: præter ſimplicē infirmitatem, quę Actoribus non conuenit. eo quod Actores ſemper habent Terminos Peremptorios: et propter hoc, ſemper debent eſſe ad comparendum parati. Poterint tamen et Actores, in faciendis documentis habere dilationem: cum Citato idipſum ſit permiſſum. Ibidem.

Unus Groſſus ſoluatur à dilatione Termini, vel Caſſatione Inſcriptionis.

SIGIſmū. Cracouiæ 1532. B 1.

AB dilatione vero Termini vera infirmitate vel Caſſatione Inſcriptionis, non niſi vnum Groſſum, ratione Memorialis, et pro nota, Notarij Terreſtres et Caſtreñ. exigant: ſub pœnis, in Statutis prioribus, contra eos ſancitis.

Dilatio Pro maiori.

Conſuetu. CRaē. Folio Cxxiiij.

ITem dū aliquis differt Terminum Pro maiori, dicens: Quia in Iure alio Pro maiori haberet Actionem: danda erit dilatio, propter maiorem actionem. attamen Termino adueniente, ipſe differens Terminum, probabit Literis teſtimonialibus Iudicialibus: Quia Pro maiori habuit tunc Actionem. Quibus ſi caruerit: amittet cauſam, pro qua Citatus, Terminum Pro maiori differebat.

Dilatio pro maiori.

ALexan. Folio I.

QVartum Terminum Iudicia conſeruant interdum Pro maiori: (qui, quo ad dilationem, fit vltimus) qui Terminus Pro maiori poteſt differri ante veram infirmitatem, aut poſt. Quod quidem Pro maiori, Ius commmune diffinit ſic: dum in alio Iudicio terrę cuiuſcunq; Regni Polonię, eodem die, pro negotio maiori Terminum haberet Citatus. Tamen quandocunq; Terminus Pro maiori recipitur, fit vltimę dilationis. Cuius etiam natura et proprietas, iſto modo declarabitur. Citatus, Terminumq; Pro maiori reponens, eodem die debet habere coram alio Iudice Terminum, Pro maiori ſumma: quām ſit Actio, occaſione cuius fit dilatio maioris. et debet notari iſtud, in dilatione Pro maiori: videlicet, vbi eſt actio, cum quo ex nomine, pro quanta ſumma, coram quo Iudice. Veniente enim Termino dilationis, debet portare Literam ab illo Iudicio, vbi tunc ſe aſſerebat, Pro maiori Actionem habuiſſe, ſub Sigillo illius Iudicis. in qua litera contineatur Actio, cum quo, et pro quanta ſumma, tunc cauſa maioris vertebatur. Quam teſtimonij literam, ſic producet Citatus in Termino, per dilationem ſibi dato: et non ſuccumbet in dilatione, inquietus pro maiori faciendo. Sed ſi literam huiuſmodi non portauerit: aut portatam, in aliqua parte eorum, quę debeant contineri, (vt præfertur) inſufficientem produxerit: tunc Citatus actionem ſuam amittit, et totaliter perdit.

De recla-

De reclamatione Terminorum.

ITem Volumus: Quòd reclamatio Terminorum non debet eſſe deinceps, nec ſit neceſſaria: ſed Termini, et Colloquia, partibus aſſignatis Judicabuntur. quia Termini et Colloquia erũt peremptoria, pro partibus conſtitutis celebrandi. Kazim. iiij Fol. 87.

¶ Qui ſe recipit ad munimenta nec probat, cauſa cadit. Vide in Titulo MVNIMENTA. Folio 166.

¶ De dilatione ſeu tranſpoſitione Termini in Colloquijs. Vide in Titulo COLLOQVIA. Folio 47.

¶ Terminus pro hæreditate trium ſeptimanarum aſſignari debet. Vide in Titulo CITATIO. Folio 38.

¶ Terminus facionatus in vna ſeptimana præfigi debet. Vide in Titulo ARESTATIO. Folio 10.

¶ Terminus ad diſlimitanda bona Regalia & Nobiliũ, duarum ſeptimanarum eſſe debet. Vide in Titulo BONA REGALIA. Folio 25.

¶ Terminus ad Conuentum generalem dies ſexta poſt ingreſſum Regium Vide in Titulo COMITIA. Folio 51.

TESTAMENTVM.

Teſtamenta, non de Immobilibus, et hacreditarijs bonis: ſed ſolum de bonis Mobilibus, aut Regalibus condantur.

PJetatem ſanctam opprimere nolentes, ſed eam ſummo fauore proſequi cupientes, Decernimus: Vt Teſtamenta condantur, iuxta veterem Conſtitutionem, ex more antiquitus ſeruato, de bonis Mobilibus: Immobilia verò bona, tã hæreditaria, quàm oppignorata (ne defenſio Reip. minuatur) Teſtamenti ordinationi ſubiecta minime eſſe debent. ſecus de bonis Regalibus. Eadem enim, propter Reip. commodum, nobis in parte, vel in toto, Teſtamento legari poterint. SIGiſmũ. Cracouiæ. 1510. Fol. 11.

Teſtamenta contra hoc Statutum facta, irrita ſunt.

TEſtamenta, contra Statutum per Nos antea editum condita, deinceps non confirmabimus: et quę confirmata ſunt, Iure impugnari debebunt. SIGiſmũ. Petrico. 1519. Folio 23.

De Fo.

De Foro, ac forma Teſtamentorum.

SIGISmũ. Cracouię. 1543. Teſtamentorum verò cauſa, vtriusq; Iuris, tam Spiritualis quàm Secularis debet eſſe. exceptis illis, quę eſſent in Iure Seculari facta. Ea enim in eodem Iure cognoſci debent. niſi forte aliquid in eo Eccleſię, vel in pios vſus, et miſericordię opera legaretur. ſed nihil Iuri Terreſtri ſubiectum, contra Statutum legari debet. Hoc eſt autem Teſtamentum mixti fori: quod coram publico Notario fieret: vel qui illud propria manu ſcriberet: vel corã aliquibus teſtibus, præſertim Nobilibus, factũ eſſet. hoc tamen eſſe debet liberum Nobilibus, non aũt ciuitatũ incolis. Et pro talibus poteſt Citare qui vult, ad forum Spirituale, vel Seculare: ad quod aliquis pertinet. hoc in eius voluntate ſtat. Sed Teſtamentum, quod aliquis coram Nobis, vel coram quocunq; alio Iudicio, aut Iure Seculari Terreſtri, Caſtreñ. Ciuili, Villano, Aduocato, et Iuratis faceret: tale omnino ad Ius Spirituale non pertinebit: neq; nomine illius poteſt quis conueniri, coram Iudicio Spirituali. excepto, ſi aliquid Eccleſię, et quod contra Ius Terreſtre non eſſet, legaretur. hoc in eius voluntate erit, ad Spirituale ſcilicet vel Seculare Ius Citare.

TESTIS.

Si teſti Excommunicatio obijciatur.

Kaz. Mag. 1368. Fol. xvij. PEr experientiam didicimus: quòd ſententia Excommunicationis in producendis teſtibus, malicioſe plerunq; conſueuit opponi. ex qua oppoſitione, pullulat oppreſſio veritatis. Vnde circa hanc exceptionem ſic duximus Statuendũ: Quod cùm aliquibus teſtibus producendis, fuerit obiecta exceptio Excommunicationis: producens teſtes eoſdem, abſq; ſuę cauſę læſione, alios teſtes (ſi poteſt) nominandi et producendi plenam et liberam habeat facultatẽ. Si verò non poterit alios teſtes nominare, vel habere: præter eos, quibus obijcitur ſententia Excommunicationis, Volumus: quod is, ad cuius inſtantiam fuerint Excommunicati, debito modo, ſcilicet cum ſufficienti fideiuſſoria Cautione, vel Iuratoria depoſitione cum reuerentia, aut ſatisfactione requiratur, et petatur: Quòd eiſdem teſtibus Excommunicatis, ad perhibendum tantummodo teſtimonium, et ſubueniendum veritati (ne veritas opprimatur) beneficium Abſolutionis inpendat. Quod ſi Excommunicator, præmiſſo modo petitus pro teſtimonio prohibendo, beneficium denegaret Abſolutionis: huiuſmodi

poſtulantes, Veniam et abſolutionem, quantum ad Deum, cenſeantur obtinere. Volumus et Decernimus: quod extunc, absqz vulneratione cauſę, teſtimonia eorundem teſtium per Iudicem recipiantur: et habeant ipſorum teſtimonia firmitatem.

De Teſtibus conſanguineis, et probatione Contractuum, et Venditionum.

COnradus a' Dominico domum vendicabat: et ad ſuam intentionem probandam, Conradus sex teſtes, iuxta Iudicis mandatũ produxit. quorũ primus teſtis Iacobus: alter Petrus, ipſius Conradi compater, et mediator, ſeu amicabilis compoſitor, in eadem cauſa. quem ipſe Dominicus, cu'm teſtes in Iudicio ſecundum conſuetudinem nominarentur, neglexit impugnare: nec huiusmodi conſanguineitatem obijcere. Demum circa teſtium Iuramentum, opponendo prædictus Dominicus teſtimonium dicti Petri, propter præfatam conſanguineitatem, conſtanter aſſeruit non valere: et ſic dicebat, ſe cauſam eandem obtenturum. Nos conſiderantes: quo'd amicabiles compoſitores, ſeu mediatores, conſanguinei eſſe conſueuerunt: Declaramus in tali caſu, teſtimonium prædicti Petri pro Conrado valiturum. Kaz. Mag. Fol. 18.

Notarij Terreſtres, ſiue Caſtrenſes, pro teſtium depoſitionibus tres Groſſos accipiant.

STatuimus: Quod Scriptores Iudiciorum, de teſtibus producendis, ſi ſcribere & obſignare eorum dicta oportebit, recipiant tres Groſſos. Kaz. Mag. 1 3 6 8. Fol. 37.

Officiales vero', a' producente teſtes, quatuor Scotos accipiant.

ITem Volumus: Quo'd Officiales, de vno producente teſtes, habeant quatuor Scotos. Ibidem.

Forma Iuramenti Teſtium ne mutetur.

ITem ſi Officialis, alia's Woźny, aliter formam Iuramenti teſtibus dixerit, qua'm eſt mandatum: et de hoc conuictus Iudicio fuerit: perpetuo' de Officio deponatur. Ibidem.

Si teſti ignobilitas obijciatur.

SI vero' Citatus ſiue victus, aliquem teſtium inductorum in Termino SIGiſmũ. Petrico. 1 4 2 3. Folio 40.

Termino Campeſtri, ſuper Nobilitate inculpauerit, volens per hoc Limitationem ipſam Actor impugnare, vel præpedire: extunc pro tali inculpato, dabunt teſtimonium alij teſtes, illi videlicet quinqꝫ, ſimplici verbo: Quod eſt poſſeſſionatus: habet videlicet bona Terreſtria: et habetur pro Nobili, inter vicinos: et ſeruitia bellica cum Nobilitate peragit. et tale teſtimonium ſufficiet ſibi protunc: quod videlicet debet admitti ad Iuramentum, cum Actore præſtandum. Tamen Succamerarius reſeruabit ſibi cum inculpatore Iuridicam actionem, in foro competenti proſequendam.

TRIBVNATVS.

Noui Tribunatus abrogantur: veteres autem bene meritis Militibus ſunt conferendi.

SIGiſmũ. Petrico. 1538. B 3.

DEcernimus: Vt noui Tribunatus, quicunqꝫ ſunt à nobis vbilibet inſtituti, non diutiùs quàm ad mortem modernorum poſſeſſorum durent. quibus ex hac vita ſublatis, Tribunatus quoqꝫ ipſi extincti cenſeantur. Nouos deinceps nullos conſtituemus: & ãtiquos bene meritis, aut emeritis Militibus cõferemus.

De Tribunatibus, fere Similis.

SIGIſmũ. Auguſtus 1550.

QVia etiam Bellico ſeruitio Tribunatibus non parum decedit: omnes hos Tribunatus, poſt annum 1538 inſtitutos, abrogamus. antiquis autem, iuxta hoc ipſum Statutum ſupra poſitũ, diſpenſabimus. quin etiã et eos, qui Caſtris carent, caſſamus: tantùm aũt eos, qui Caſtra habent, in robore relinquimus.

TORVNENSES.

Torunenſes nauigationem Gedanum ne impediant.

REX. ALbertus Fol 98.

QVodqꝫ Torunenſes non impediant, neqꝫ areſtent, aut retineant nauigantes: illis violentias vllas facere non præſumant. à quibus eos tueri pollicemur: ſic vt Gedanũ quiſqꝫ liberè atqꝫ ſecurè fluitet, per Toruneñ minimè prohibitus aut prohibẽdus.

TVTOR.

Tutor de nihil perpetuum, de hæreditate puerorum diſponet: ſic neqꝫ illam limitabit.

Cùm pa-

CVm pater deceſſerit pueris relictis, ipſis ad annos legitimos nondum educatis: Tutor ipſorum, non poteſt hæreditatem ipſorũ vendere, nec gades limitare, nec ipſam hæreditatẽ aliquo modo perdere. quia ſi ſecus fecerit: pueri ad annos diſcretionis peruenientes, hæreditatẽ ſuã a' poſſeſſore vice verſa habere, et lucrari poſſint: nec ipſis aliqua Præſcriptio allegari poſſit. Kazimirꝰ. Villiciꝫ. Fol. 33.

Licẽt Tutores debent reſignare bona pueris, poſtquàm nacti fuerint annos 15: tamen pueri, ante annum 24, non poſſunt illa bona alienare, abſqꝫ conſenſu amicorum.

ITem quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenentur reſignare bona puerorum; dum habebunt annos 15. pueri verò bona ſua accipiendo, vti debent eis: ſic nihilominus Jure ſit prouiſum: (prout fieri conſueuit) quòd ipſi pueri bona vendere, obligareqꝫ non debeant, ſine conſenſu amicorum, conſanguineorum: donec habebunt annos 24 tranſactos. Conſuet. terrꝫ Cra. 1 5 0 5. Fol. 120.

Tutor, de Cenſibus, ac iumentis indomitis tantum, rationem reddet.

MVltotiens contingit: quòd pueris in orphanitate conſtitutis, aliqui, quaſi eiſdem compatientes, ipſos nomine Tutorio in curam recipiunt, et Tutelam. Tandem ipſis ad ætatem legitimã venientibus, a' Tutore ſolent exigere rationem: de bonis et rebus, Mobilibus et Immobilibus, quibuscunqꝫ. Vnde de conſilio Baronum noſtrorum Statuimus: Quòd Tutor, peractis temporibus, de nullo rationem facere tenetur: niſi de Cenſibus, et Iumentis indomitis. Kaz.Mag. 1 3 6 8. Fol. 33.

¶ Tutores de bonis Minorenniũ, ſecundũ quantitatẽ bonorũ eorundẽ, militatũ expediant. Vide in Tit. BELLVM. Fo. 13.

¶ Tutor pro capite agere poteſt. Vide in Tit. HOMICIDIA. Folio. 107.

¶ Si Tutores, virgines maritare negligãt. vi. in ti. VIRGO.

Pater, liberis, ac Vxori Tutores dare poteſt.

STatuimus: Quòd pater viuens, poſſit et valeat pueris ſuis & vxori, (ſi ipſa affectauerit) conſtituere certos Tutores: quos voluerit: de quibusqꝫ maior ſibi fides, et confidentia apparuerit, qui tueri & curare eoſdem poterint, vſqꝫ ad annos ſuperius allegatos: nec eoſdem Tutores, poſt mortem conſtituentis, proximiores a' Tutela poterint remouere. WLadiſl. IAGEL. Folio 43.

VADIVM.

In articulis Caſtrenſibus, ex Termino concitato aſtito, recte Vadia interponuntur.

SIGiſmũ. Petrico. 1523. Folio 36.

PRogreſſus debebit obſeruari in Iudicio Caſtrenſi, ſecundum materiam ſubiectam, in articulis duntaxat Caſtrenſibus. vbi ſtatim ex Termino concitato aſtito, addatur Miniſterialis ad intromittendum, cum triplicatis Vadijs.

¶ Reliqua de interpoſitione Vadiorum, vtpote de Vadio literali, vigore intromiſſionis Perlucrorum: item de Vadio triplicato: et de Vadio vltimo. Vide in Titulo PROCESSVS IVRIS. Folio. 199.

VAGI.

Vagi raptores infames ſint.

Kaz. Mag. Viſlicię. 1368. Fol. 22.

SVnt nonnulli: qui per indiſcretionem, victum longi temporis breui hora conſumunt: tandemq; aſſumunt ſibi, extra propria occaſionem vagandi: et taliter vagantes, aliena rapere non formidant. Vt igitur tales, à qualibet occaſione vagandi, et rapiendi, ſaltem formidine pœnę retrahantur, Statuimus: Quòd taliter vagantes, et rapinas committentes, quibuſlibet bonis ipſorum, quę habent, ipſo facto ſunt priuandi. Et ſi contigerit, huiuſmodi fugitiuos noſtrę gratię reconciliari: Volumus nihilominus: quòd inter ſuos pares, vt infames habeantur.

¶ De Mendicis Vagis, Vide in Titulo, MENDICVS. Folio. 156.

Laici dietim, horatim, aut ſeptimanatim ſeruientes, vel ſine literis teſtimonialibus aduenientes, nõ foueantur in ciuitatibus: ſub poena 14. Marcarum. Nam Inquilini, pro ſuis ſeruitijs ſeptimanalibus ſufficient.

Albertus Petrico. 1496. Fol 99.

ITem quoniam propter laicos, propria domicilia non habentes, qui ſeptimanatim ſeruire, et ſalaria ſeptimanalia habere conſueuerunt, fit defectus ſeruitorum, in villis, et prædijs bonorum, tam Maieſtatis Regię, Spiritualium, et Secularium perſonarum: quiq; in ciuitatibus et oppidis fouentur inconſideratè, non

te, non aduertendo quibus officijs victum quærant: qui exinde certis temporibus prædatum, certis verò temporibus ſeruitum exeunt, in villis meſſis tempore ſalaria exigentes grauia: Statuimus: Vt ſub pœnis quatuordecim Marcarum, totiens quotiens ſecus factum eſſet ſoluendis, Ciues et Oppidani noſtri, et quorumlibet ſubditorum noſtrorum, cuiuscunqꝫ ſtatus et conditionis exiſtentium, non foueant in Ciuitatibus et Oppidis homines tales: qui ad annum integrum ſeruitium nō haberent: aut Officium aliquod non gererent, de quo victum colligerent. et ſimiliter illos, qui abſqꝫ literis teſtimōialibus, à dominis locorū recipiendis, illuc ſe conferant. Et licèt Officia quædam ſint inter illos: quę ipſi Ciues, pro eorum victu, habere gereréqꝫ conſueuerunt, per labores, et ſuffragia ſeptimanalium ſeruitorum: pro illis ſeptimanalibus ſeruitijs, Inquilini domorum aſſumantur. per quos ſuppleatur defectus apud illos: qui non diutiùs, quàm pro certis diebus ſeruitores conueniunt.

Poena contra Ruſticos vagos.

RVſtici vagi, qui ad diem tertium, poſt ſuum in ciuitates vel oppida ingreſſum, ſeruitio ſiue artificio ſe non applicuerint, Volumus, et Statuimus: vt per Officium Ciuile capiantur, et detineantur: vinctiqꝫ cōpede, ad faciendos aggeres et foſſas Ciuitatum vel artium adhibeantur. ne et furta, vel latrocinia ex eis multiplicentur: et Nobilitas, ſeruorum et laboratorum penuria prematur. id quod et alijs omnibus in bonis ſuis facere licebit. SIGIſmū. Petrico. 1 5 1 9. Fol. xxuij.

Kmethones verò, Hortulani, et eorum filij, à dominis ſuis profugi per Capitaneos vel per Ciuile Officium capiantur: Dominus verò eoſdē repetens duodecim groſſos ſoluat.

COnſulentes cōmoditati rei communis domeſticę Regni noſtri, (quę plerunqꝫ fugitiuorum colonorum, ſeu Kmethonum, vel filiorū eorū malicia ita defraudatur: vt multi ſubditorū noſtrorū, ex defectu laborantium et ſeruitorum, in laboribus neceſſarijs negligantur:) Statuimus, et Decernimus: Vt quicunqꝫ colonus ſeu Kmetho, Hortulanus, ſeu quiuis alius ſubditus, vel filij eorum, inuito vel inſcio domino ſuo, in alienas prouincias fugiēs ſe transferat: per Capitaneos, et eorum Vicesgerentes, deniqꝫ per Officiales ciuitatum, et oppidorum, ad quę deuenerint, SIGIſmū. Cracouiæ 1 5 3 2. A 3.

capiantur: et capti, operis ſeruilibus adhibeantur tam diu: donec dominus detenti vel detentorum, illos inuentos repeti erit. Repetente enim domino ſubditum, et docente illum eſſe ſuum, Capitanei, et eorum Vicesgerentes, vel ciuitatum et oppidorum Officiales, illum extradere debent irrecuſe: receptis prius ab eo, qui ſubditum ſuum repetit, duodecim Groſſis. quos illi pro opera et diligentia, in detinendo ſubdito adhibita, ſoluendos fore Decernimus.

De furtis prohibendis, et vagis coërcendis.

SIGiſmū. Petrico. 1 5 2 3. Fol. 29.

ITem ad continenda furta, et vagos homines coërcendos, Capitanei locorum diligenter curabunt: homines ocioſos et vagabundos, nullisq; ſeruitijs aut artificijs addictos, in ſuis Capitaneatibus perquirere, et cohibere. Nobiles vero, in bonis ſuis tales coërceri per Capitaneos, permittant. alioqui, Citati illos coram Capitaneis ſtatuere teneantur.

De laicis et mulieribus, meſſis tempore de Regno exire prohibitis.

IOAnnes ALbertus Petrico. 1 4 9 6. Fol. 103.

QVoniam quàm plures laici, et mulieres, de terris Mazouię, et alijs terris Regni Polonię, Sileſiam, et Pruſſiam, meſſis tempore ſe transferre conſueuerunt: quo fit, vt in terris Polonię, laboratores et ſeruitores haberi non poſſint faciliter: itaq; Statuimus: Vt omnes tales, de terris Polonię, et Mazouię, extra Regnum laboratum euntes, per Capitaneos, Tenutarios, atq; Nobiles, et locorum dominos, Officialesq; impune retineantur: retentiq; laboribus Regnicolarum applicentur.

De eiſdem Ruſticis, extra Regnum laboratum non mittendis.

Prælati Petrico. 1 5 0 3. Fol. 112.

ITem ne Ruſtici extra Regnum exire poſſent, pro iuuandis aliarum prouinciarum laboribus: per Capitaneos vbiq; prohibeantur: et alijs quibuscunq;, erit licitum eos impune retinere, et ad vſus ſuos, etiam ſine mercede, ad vnum menſem redigere: ita tamen, quod menſe exacto ad propria reuertantur.

De fugitiuis ad Sileſiam, à Capitaneis arcēdis.

SIGIſmū. 1 5 3 8.

VOlumus: Vt Capitanei arcium finitimarum, Ruſticos omnes, ex Polonia in Sileſiam vel Vngariam fugientes, aut ſe conferentes,

conferentes, tranſire non permittant: ſed eos contineant et arceant: ſecundum Statuta Regni noſtri.

VENDITOR, SEV VENDITIO.

In vendicione bonorum, conſanguinei teſtantur.

Conradus à Dominico domum vendicabat: et ad ſuã intentionem probandam, Conradus ſex teſtes, iuxta Judicis mandatum, produxit. quorum primus teſtis Jacobus: alter Petrus, ipſius Conradi compater, et mediator, ſeu amicabilis cõpoſitor, in eadem cauſa: quem ipſe Dominicus, cum teſtes in Judicio ſecundum conſuetudinem nominarentur, neglexit impugnare: nec huiusmodi Conſanguineitatẽ obijcere. Demum circa teſtiũ Juramentum, opponendo prædictus Dominicus teſtimonium dicti Petri, propter præfatam Conſanguineitatem, conſtanter aſſeruit non valere: et ſic dicebat, ſe cauſam eandem obtenturum. Nos conſiderantes: quòd amicabiles compoſitores, ſeu mediatores, Conſanguinei eſſe conſueuerunt, Declaramus: in tali caſu, teſtimonium prædicti Petri pro Conrado valiturum. Kaz. Mag. 1 3 6 8. Fol. 18.

Vẽditor oſtendat hæreditatis limites: et intra tres annos, et tres menſes, emptorem tueatur.

Ex conſuetudine, et Jure antiquo ſeruabatur: quòd vendens hæreditatem, emptorem per tres annos, et tres menſes, ab impetitione quacunq; ad interueniendũ et liberandum eundem ſit aſtrictus. ſed quia multoties contingit: quòd vicini illius venditę hæreditatis, quorum limites etiam ipſam contingunt, infra præfatos tres annos, et tres menſes, emptorem vexare poſtponunt: donec Venditor et interceſſor, Præſcriptione emptionis euadat: (qua elapſa primo, emptorem pro limitibus inquietare, non formidant: licet venditioni præſentes extiterint) eapropter Volumus et Statuimus: Quòd cum aliqua hæreditas emptori per venditorem oſtenditur, vicini illius hæreditatis per emptorem, cum Miniſteriali euocentur: quod illi oſtenſioni interſint. qui ſi venire noluerint, ſic per Miniſterialem vocati: et infra tres annos, et tres menſes, poſſeſſori quæſtionem pro limitibus non moueant: tunc poſſeſſor, ad probationem ſuę emptionis, cũ teſtibus admittatur: Præſcriptioneq; tanti temporis iuuabitur. IAGEL. Cracouiæ 1 4 2 3. Folio 44.

¶ Qui vendit aliquid, vxorem habens, eandem ſtatuat cum duobus amicis, de linea paterna proximioribus, vt venditioni conſentiant, Vide in Titulo V X O R.

V I D V A.

Vidua dotata quid tollat: et ſi alteri marito nubit.

Kaz. Mag. Villicię. 1 3 6 8. Fol. 29

STatuimus: Quod marito mortuo, vxor circa Donationem, et Dotem, et quælibet Parafernalia, in pecunijs, gemmis, lapidibus, et veſtibus ſuper extantibus, et remanentibus, debeat remanere. Ipſa autem mortua, ad liberos (ſi ipſos habuerit) prædicta omnia bona deuoluantur. Quę mulier, habendo pueros, ſi alium virum receperit, vel recipere voluerit, Decernimus: quod tantummodo ad eosdem pueros, omnia bona paternalia integraliter, cum alia parte, ipſos in diuiſione concernente, quorumlibet bonorum maternalium, in quibuscũq; rebus conſiſtãt, absq; aliqua contradictione deuoluantur: et cum alia reſidua ſuorum bonorum parte, maritum accipiat, iuxta ſuã voluntatem.

Vidua Dote, et Dotalitio tantum potiatur.

IAGEL Cracouiæ 1 4 2 8. Fol. 42.

AD abolendam damnoſam conſuetudinem: quę hactenus inter ſubditos noſtros, ſolũm ex communi vſu ſeruabatur: quod vxor, marito mortuo, in ſede viduali (contra quandam anteceſſoris noſtri Conſtitutionem: quę incipit, Statuimus &c.) remanens, omnia bona poſſidebat: propter quod nonnulla bona pueris, vel proximioribus, per inaduertentiam, et malam ipſorum procurationem, annihilabantur, et deſolabantur: vnde talibus obuiare volentes, Statuimus de cætero: Quod vxor, marito mortuo, tantum Dotem, et Dotalicium habeat. alia vero bona, in quibus Dotem et Dotalicium non habuerit, pueris, vel proximioribus tenebitur reſignare.

Vidua, quę bona Mobilia tollit.

WLadiſl. Iagello, Folio 42.

LIcet etiam antiquitus per anteceſſores noſtros, in quodam Capitulo Statutum ſit: quod marito mortuo, vxor Donationem, et Dotem, et quælibet Parafernalia (videlicet in gemmis, argento, veſtibus, et pecunijs) habeat, et teneat: tamen quia non modica damna, per hoc pueris euenire ſolebant: quapropter de conſilio et conſenſu Prælatorum, et Baronum noſtrorum omnimode Statuimus: Quod vxor, marito mortuo, ſolum circa Parafernalia domeſtica remaneat: theſauro videlicet, pecunijs, et argento, equis magnis, cum omnibus armis, equireis exceptis: quę omnia ad pueros deuoluantur. Declarantes inſuper: quod talis mulier, circa omnia pecora, & quęuis alia, quę in Dote

ſua et

ſua & Dotalicio fuerint, vna cũ equis vectigalibus, quibus tẽpore mariti ſui vehebatur, remaneat. demptis veſtibus, et equis paruis, in valore trium Marcarum, mariti defuncti: quę in æqualẽ ſortem, ſeu portionem, dominę cum pueris cedere debebunt, et diuidi cum effectu.

De crinili nuptarum virginum, maritis mortuis.

Item dum aliquis copulat ſibi matrimonialiter virginem, ſeu puellam, et priuatur vita, non reformando eidem vxori: extunc talis vxor accipiet pro Crinili Marcas 30. aut poſſeſſionem, vbi trium Marcarum eſſet prouentus: habebit tamdiu, donec ſibi perſoluetur Crinile, tenendam. quę non tenetur equitare de bonis, vbi eam maritus morte reliquit, aliás Odumarl: vsq; quo dabuntur ei, aut triginta Marcę, pro Crinili: aut trium Marcarum prouentũ, aliás cenſum, ſibi conſtituent mariti ſucceſſores. Conſuet. terrę Cra. Fol. 121.

¶ Vidua ſexennio præſcribit. Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO. Folio 187.

V I AE.

Mercator per veteres vias tranſeat.

Item Prohibemus omnibus mercatoribus: Ne cum rebus, et mercimonijs ſuis, audeant per nouas vias et loca tranſire: ſed iuxta Conſtitutionem diuę memorię, Domini Kazimiri ſecundi, noſtri prædeceſſoris, antiquas ſtratas obſeruent. aliás omnes decreto huic contrauenientes, Permittimus et Decernimus á Capitaneo noſtro capi: et bona eorum omnia et ſingula, noſtro infiſcari theſauro. Kazimirus. Petrico. 1 4 4 2. Fol. 91.

Capitanei ſecuritatem viarum defendant.

Decernimus: Vt in illis terris, in quibus Judices ab eorum Capitaneis conſtituti Officia exercent, ipſos terrigenas et ſubditos noſtros, itinerumq; ac itinerantium ſecuritatem, iuxta Juris formam, á violentijs iniuriantium defendant. ad ſolutionem verò pœnarum, quę ex iudicato debentur, eoſdem compellant. SIGISmũ. Cracouię. 1 5 0 7. Fol. 6.

Latitudo publicarum viarum, quomodo eſt conſtituenda.

De via quoq; ſępe fuit diſceptatum: dum alij ſeminantes, alij ædificantes, partem illius occupare dicerentur: non ſine graui SIGISmũ. Cracouiæ
cuutium 1 5 3 9.

euntium, atqȝ agentium iniuria. Vt itaqȝ hæc quoqȝ, de via publica occaſio diſceptandi tolleretur: recipimus nos, datis ad præfectos arcium et ciuitatum literis, mandaturos illis: vt ſinguli eorum, adiunctis ſibi duobus ex Equeſtri ordine viris induſtrijs, et eorum peritis, latitudinem viæ vbiqȝ conſtituant, et determinent: ſecundum diſpoſitionem Statuti, de hoc editi.

Ne viæ publicæ, et Telonia declinentur.

SIGISmũ. Bydgoſt. 1507. Fol. 7. Ipſi etiam Capitanei prohibituri ſunt negotiatoribus: quòd nõ niſi vijs conſuetis, et publicis ſtratis, Telonia et publica loca nõ declinando, vadant: ſub rerum, quas per obliquas vias vexerint, priuatione.

Non per Marchiam, ſed per Glogouiam, cum mercibus eatur: ſale Ducis Stolpenſis excepto.

SIGISmũ. Bydgoſt. 1520. Fol. 27. COnſtituimus etiam in eodem Conuentu, occludendum eſſe tranſitum, tam vniuerſis Regni ſubditis, quam etiam extraneis mercatoribus, per Marchiam: omnesq́ȝ negotiatores, ſub omnium ipſorum bonorum amiſſione, in et extra Germaniã, cum quibuscunqȝ mercibus, et bobus, via præfata ire non debent: ſed ea via, per Glogouiam, et alia loca, qua antiquitus ire ſolitum eſt. Sed quoniam in terras Domini Ducis Stolpenſis, per nouam Marchiam ire hic inde ſolitum fuit: Nos autem nolentes, nec noſtris nec ipſius Domini Ducis Stolpenſis ſubditis, et alijs mercatoribus, negotiationem et tranſitum hinc inde prohibere: volentesq́ȝ, quantum poſſibile fuerit, hoc prohibere: vt nemo, tam in Regnum noſtrum veniens, quàm etiam ex eo tranſiens, aliqua loca Domini Marchionis attingeret: et hic ſcire non valentes, debitam locorum poſitionem, per quę tranſitus vtrinqȝ commodius poſſet conſtitui: cõmittimus Magnifico & Famatis, Lucę de Górká, Caſtellano Poſnanienſi, et Capitaneo Maioris Polonię generali, cum Conſulibus Poſnanienſibus conſtituere: et publicare tranſitum, et loca: per quę tam ex Regno noſtro, per terras et dominia ipſius Domini Ducis Stolpenſis, quam etiã ex eius terris et dominijs, cum mercibus, (ſale tamen excepto) et pro alijs rebus, pro quibus ex vſu vel neceſſitate eos in Regnum noſtrum venire contigerit, eadem via, et non alijs obliquis, tranſitus pateat. ſub mercium, et equorũ, ſecus facientes priuatione. Qui viam ipſam euitantes, vbiqȝ locorum prohiberi, et areſtari poterint. Quam huiusmodi Conſtitutionem, præfato Domino

Duci Stolpeñ, ipſe Magnificus Lucas de Górká literis ſuis declarare debebit. vt ſubditis ſuis hæc publicari faciat: præcipiat'qꝫ, pro bona vicinitate, vt ſe in ea re hoc modo gererent: et cùm dominia ſua attigerint, vt ſimiliter eis per ipſa, viam conſtituat, et deſignet: qua poſſent tranſire.

In Sileſiam cum mercibus progredi, vel tranſitum permittere, capitale eſt.

Et quia non verentur plurimi, prohibitionem viç in Sileſiam multiplicibus modis transgredi, in contemptum decretorum et mandatorum noſtrorum, et in peſſimum inobedientiç exemplum: volentes tam cuſtodes, quàm etiam negotiatores, hanc ipſam prohibitionẽ noſtram transgredientes, coërcere: Statuimus cum vniuerſis Conſiliarijs, et terrarũ Nuntijs: Quòd quicunqꝫ deinceps compertus fuerit, eandem prohibitionem noſtrã, transeundi cum mercibus, aut frumentis qualibuscunqꝫ, in Sileſiam, vltra fines Regni noſtri transgreſſus eſſe: et capite, et bonis omnibus puniri debebit. Qui verò non fuerit in transgrediendo deprehenſus: ſed vel furtim, vel conniuentia Capitaneorum transgreſſus, et de hinc domum reuerſus: ſi teſtibus idoneis conuictus fuerit, eam transgreſſionem commiſiſſe: pœna capitis punietur. Si autem quispiam Capitaneorum permiſerit aliquem, contra ipſam prohibitionem noſtram, in Sileſiam trãſire: et Capitaneatus ſuo Officio priuari, et alia, quç nobis condigna videbitur, animaduerſione puniri debebit. Si verò fuerit Capitaneus, qui bona noſtra habuerit oppignorata: perdere debebit, absqꝫ vlla ſpe veniç, ſummas omnes pecuniarum: quas in ipſis bonis noſtris habuerit inſcriptas. eademqꝫ bona ad nos, ipſo facto deuolui debebunt. Quòd ſi Burgrabius, Vicecapitaneus, aut Notarius Capitanei, modo ſupradicto exceſſerit: et idoneo teſtimonio conuictus fuerit: quòd aliquem contra prohibitionem noſtram, tranſire in Sileſiam permiſiſſet, quouis colore, et prætextu: illũ eius dominus, vel euincere, vel ad pœnam capitis et bonorum, nobis extradere debebit. Atqꝫ huic Conſtitutioni, et decreto noſtro, vniuerſi homines, tam noſtri, quàm ſubditorum noſtrorum, Spiritualium et Secularium, ſubiacebunt: nec quisquam exemptus eſſe debebit.

SIGISmũ. Cracouiç. 1527. A 4.

Regni incolis via in Vngariam et Sileſiam prohibetur, non externis.

Ad euitandas

SIGIſmũ. Petrico. 1538. C 1.

AD euitandas magnas inſecuritates,iniurias, et depprædationes, (quas ſubditi noſtri ab incolis Regni Vngariç , et Ducatus Sileſiç , annis ſuperioribus incurrerunt : et adhuc ſuſtinere coguntur) de conſenſu omnium ordinum , in hoc Conuentu congregatorum,Interdicimus,et ſeuere prohibemus: Vt nemo ſubditorum noſtrorum, ad Vngariam et Sileſiam, cum mercibus, aut pro mercibus,et rebus quibuſcunqꝫ ire et proficiſci, aut inde in Regnum noſtrum merces quaſcunqꝫ inuehere audeat: ſub amiſſione rerum,et mercium earundem. Relaxatio autem eiuſdẽ occluſionis,a nobis fieri non poteſt: niſi in Conuentu Regni generali. Verum permittimus: vt Nobilitas et Mercatores, boues quos hac hyeme aluerunt,extra Regnum, ita vt prius, vſqꝫ ad feſtum ſanctç Trinitatis proximum,depellere poſſint et valeant. Liberum tamen erit Vngariç, et Sileſiç incolis, cum rebus , et mercibus quibuſcunqꝫ, interea ad Regnum noſtrum venire: et ex Regno,cũ alijs quibuſcunqꝫ rebus,ſine quouis impedimento, ad ſua redire,non obſtante huiuſmodi occluſione : quç duntaxat ad ſubditos noſtros pertinere debet. Hæc autem prohibitio relaxari non debet per nos: (vt ſupra diximus) niſi in generali Conuentu Regni,cum conſilio Ordinum, tum in Conuentu exiſtentium : neqꝫ vlli ſubdito noſtro , libertatis literas , contra prohibitionem huiuſmodi,ad Vngariam, et Sileſiam , vel inde cum rebus et mercibus commeandi et tranſeundi,concedimus. quas etiam conceſſas effectu carere, et res quaſcunqꝫ ab huiuſmodi impetratoribus libertatis ductas, fiſco noſtro fore applicandas, Volumus et Decernimus.

In Sileſiam,et Vngariam,ingreſſus prohibetur: quouſqꝫ de iniurijs vtriuſqꝫ cognoſcatur.

SIGIſmũ. Cracouiæ 1543.

CVm de occluſione viç in Sileſiam diſceptaretur : tametſi ſubditorum noſtrorum poſtulationes,apud nos factç, erant variç:nihilominus ex communi Conſiliariorum noſtrorum, et Nuntiorum Terreſtrium conſilio, in eo ſtatu reliquimus negotium: Vt hæc occluſio, et inhibitio viarum , tamdiu duraret : quoad iniuriç,et damna, pro quibus cum ſubditis Regis Romanorum ſubditi noſtri vtrinqꝫ experiri debent, tam in Sileſia , quàm in Vngaria ſarcirentur : et per Cõmiſſarios vtriuſqꝫ Regni,iuſtè finirentur,et compenſarentur. Et tamen hoc quoqꝫ Conſtituimus : (vt melius hæc inhibitio viarum prouideretur) Vt videlicet Capitanei,in confinio exiſtentes, ſub amiſſione Officiorum

ſuorum,

ſuorum, diligenter hoc cuſtodiant: vt præter hanc inhibitionem ſubditis noſtris nihil facere, neqꝫ illuc equitare permittant. hoc inſuper adijciendo: vt vectores noſtri Theutonicorum merces, neqꝫ ex Polonia, neqꝫ in Poloniam ducant: ſed vt ipſi mercatores Theutonici, ſuas res & mercimonia, tam in Poloniam, quàm ex Polonia ducant, et vehant. Et quicunqꝫ Capitanei hanc inhibitionem diligenter obſeruabunt: tales mercimoniorum, in pœnam commiſſi cadentium, à transgreſſore Conſtitutionis accipiendarum, medietatē habebunt: alterā verò pro nobis tollemus.

V I O L E N T I A.

Violenti, etiam per quemlibet famulum citantur: ſed alias, per Miniſterialem.

Poſſibilitas hoc dictat rationis: quòd Iudices, in exercendis ſuis Iudicijs, habeant ſuos certos Miniſteriales ſeu Officiales. Quapropter Statuimus: Quòd penitus nullus Iudex, per aliquam aliam perſonam, quàm per certum ſuum Officialem ſeu Miniſterialem, faciat et expediat ſuas Citationes: Milites aūt ſuperiores, per literas. excepto hoc: ſi aliquod crimen in Iudicio, vel in curia Iudicij, recenter et de nouo committatur: tunc pro huiuſmodi crimine, per quemlibet familiarem, contra tales liceat fieri Citationes.

KAzimir. Viſliciæ, 1 3 6 8. Fol. 13.

De aliqua re, violenter recepta.

Item ſi quis violenter mantellum ſuum, vel aliam rem propriā quamcunqꝫ, alicui authoritate propria receperit: Iure repetendo, cum pœna ſex Marcarum, eandem reſtituere teneatur.

Kaz. Ma. Fol. 28.

De homine paupere, diuitē pro violentia citante.

Item cùm pauper diuitem pro violentia Citat, diues per teſtes debet et poterit ſe expurgare. alias, iuxta violentię qualitatem debita pœna eſt multandus.

Kaz. Mag. Viſlicię. Fol. 28.

Nobilis circa violentiam in ciuitate captus, abſqꝫ Capitaneo iudicari non debet: et poena 6o Marcarum à ciuibus iniuſtè capto debetur.

Quod ad violentias, quę in ciuitatibus et oppidis Regni noſtri committuntur, attinet: ſi quiſpiam Nobilis violentiā ipſam perpetrauerit:

SIGISmū. Cracouię. 1 5 2 7. A 5.

perpetrauerit: et in ciuitate,ſeu oppido,ciuem vel hominem aliquem verberauerit: aut iniuriam aliquam per violentiam cuipiam intulerit: detineri quidem, ſeu comprehendi ab Officio ciuitatis poterit: ſed iudicari, et ad pœnam condemnari, non niſi ſub præſentia Officij Caſtrenſis debebit.

De eadem captiuatione Nobilium in ciuitatibus ob admiſſa crimina.

SIGISmū. Petrico. 1538. A 4. Statuimus: Vt Nobiles, ſecundum Statutum Tornnij editum, pro admiſſis criminibus, in ciuitatibus et oppidis capiuntur:et qui Officio Capitaneali digna pœna videbuntur,in ciuium poteſtate relinquantur. qui vero iudicabuntur ab Officio Capitaneali, vtcunq; Ciuibus diſſentientibus,pœnā non promeruiſſe: in cuſtodiam Officij Caſtrenſis tradi debent: vsq; ad cognitionem noſtram, ſuper eiuſmodi detentorum exceſſibus faciendam. Quod ſi nos decreuerimus aliquem iniuſte detentum eſſe:eumq; per ſententiam noſtram liberum fecerimus:Ciues pro huiuſmodi iniuſta detentione, pœnam detento 60 Marcarum pecuniæ ſoluere tenebuntur,ſintq; aſtricti.

Statuti autem formula, Torunię per nos anno M. D. xx editi,in haec verba ſequitur.

Ibidem. Quia Nobilium et Ciuitatum Regni noſtri damnoſa fuit exorta differentia, ſuper his Nobilibus: qui in recenti crimine, pro violentia,in ciuitatibus et oppidis,capiebantur: proinde nos tam graui negotio ad præſens, propter Pruſſię bellicam occupationem, pro perpetua ordinatione intendere non valentes: nihilominus prouidentes tranquillitati ſubditorum noſtrorum, de vnanimi conſilio Conſiliariorum noſtrorum omnium, et Nunciorum Terreſtrium Regni, Statuimus et ordinamus: Quod dum aliquis Nobilis, in Ciuitate noſtra,vel oppido noſtro, aut aliquorum Spiritualium et Secularium ſubditorum Regni noſtri, pro crimine violentię, per Officium Ciuile captus fuerit: extunc talis Nobilis,pro violentia captus,detineri debet in Prætorio ciuitatis vel oppidi, vbi capietur. quo facto, Officium ciuitatis vel oppidi illius, vbi talis violator captus fuerit, nullum penitus Iudicium faciet: neq; aliquam pœnam exiget, de eodem Nobili: niſi prius ad eorum requiſitionem Capitaneus, vel Vicecapitaneus Caſtrenſis,illius Iuriſdictionis noſtrę Regalis,ſub quo ciuitas talis vel oppidum ſitum fuerit,præſens interfuerit

terfuerit eidem ciuili Iudicio: quod miniſtrari et fieri debet, pro violentia contra dictum Nobilem. Et vbi Capitaneus, vel Vicecapitaneus noſter, ad vnam ſententiam, cum Officio illius ciuitatis vel oppidi, vbi talis Nobilis detentus fuerit, concordati fuerint: extunc præfatus Nobilis, iuxta huiusmodi ſententiam Capitanei noſtri, aut eius Vicecapitanei, ex Officij Ciuilis, condemnari et puniri debet. Si vero talis Capitaneus noſter, vel eius Vicecapitaneus, non poterit ſe concordare ſuper ſententiã, cum Officio Ciuili, contra talem Nobilem; extunc ipſe captiuus, interea temporis in decenti captiuitate ciuili detineri debet tam diu: donec a Maieſtate noſtra Regia informationem Capitaneus noſter, et illa ciuitas, vel oppidum habuerit: Quomodo talis Nobilis captiuus ſententiari, et puniri deberet: Præſcriptione tanta temporis non obſtante: qua ſe prædictus captiuus tueri non valebit. Si vero in aliqua ciuitate, vel oppido, Officium Ciuile contra præmiſſa aliquid attentauerit: extunc per Capitaneum noſtrum Caſtrenſem, ſub cuius Iurisdictione et diſtrictu, talis ciuitas vel oppidum conſiſtit, Proconſul pro tempore exiſtens, cum vno Conſule capi, et decollari, et capite priuari debent.

De eodem.

IN Statuto Thorunenſi, Anno 1 5 3 8 conditi, eſt ſufficienter deſcriptum: quomodo ſe debent conſeruare ciues, circa captiuationem Nobilium, quod in omnibus teneri debet. SIGiſmũ. Auguſtus. Petrico. 1 5 5 0.

¶ De domus violatione, ac in ea vulneratione, et complicibus violatoris, Vide in Ti. I N V A S I O D O M V S. Fo. 123.

¶ De violentia in Iudicio comiſſa, Vide in Tit. I V D I C I V M. Folio 128.

¶ De violationibus virginum, et oppreſſionibus viduarum vel maritatarum, Vide in titulo V I R G O. Vide infra.

V I L L I C V S.

De inculpato Villico, aut familiari, per ipſius dominum.

PRæterea cùm dominus contra ſuum Wladarium, aut contra alium familiarem, pro aliquibus rebus, aut iniurijs, mouerit quæſtionem: tunc ipſe Wladarius, aut familiaris, domino ſuo non deferendo Iuramentum, teneatur ſe cum ſex teſtibus expurgare. KAzimir. Viſliciæ, Fol. 30.

VIRGO ORPHANA.

Virgo orphana, poſt deſponſationem ſui, tribus annis et totidem menſibus praeſcribit, contra Tutorem ſuum.

Ka. Mag. Viſlicię. 1368. Fol. 19. FRanciſcus neptim ſuam Luciam, in infantili ætate conſtitutam, orphanam, cum bonis centum Marcarum valentibus, tuendam et ſeruandam, in ſuam accepit curam. Tempore verò procedente, ipſam (dum adhuc eſſet minorennis) de viginti duntaxat Marcis dotatam, marito tradidit. Deinde ſtando cum marito, poſt quatuor annos, eadem Lucia, pro reſiduis bonis hæreditarijs reſtantibus, vltra prædictas viginti Marcas, Franciſco ſuo auunculo, et Tutori mouet quæſtionem. Franciſcus autẽ reſpondit: quòd longo tempore poſt contractum matrimonium, per quatuor annos videlicet, nunquam fuit monitus, pro rebus, vel pro bonis prædictis. Nos itaq; talibus volentes caſibus prouidere, Declaramus et Statuimus: Quòd prædicta Lucia, poſtquàm cum marito fuerit ſiue ſteterit, per tres annos et tres menſes, infra eoſdem ad cauſam non prouocando: ſiue ſit minorennis, ſiue maior, de cætero non poterit, nec debebit agere, pro quibuſcunq; bonis vel rebus reſiduis: obſtante ſibi termino trium annorum, et trium menſium taciturnitate, et Præſcriptione.

Si Tutor nubilem virginem non maritat.

WLadiſl. IAGEL. 1423. Folio 43. AStutię et doloſitati hominum peruerſorum, qui omnia in peius conuertere & interpretari non formidant, viam præcludere cupientes, Sancimus: Quòd quicunq; nomine tutorio, aliquam vel aliquas, puellam vel puellas, Iure Affinitatis, cum bonis hæreditarijs ipſas ex ſucceſſione paterna cõtingentibus, ſeu concernentibus, iam puberes atq; nubiles, ad deſponſandum ſeruant, eas nolentes maritari: in hunc finem, quòd bona ipſarũ diutiùs valeant obtinere, ſeu poſſidere: Decernimus: quòd tales virgines, ſic vt præmittitur adultę, poterint et valeant de maritis ſibiipſis prouidere, ſine eiuſdem patrui ſeu Tutoris voluntate, et aſſenſu: tamen cum conſenſu, et conſilio aliorum amicorum, aut patruorum, aut auunculorum: nec in bonis ipſarum priuari poterunt, vel fraudari. non obſtante quadam Conſtitutione noſtri anteceſſoris: quę incipit: Quicunq; verò virginem, &c. vt ſupra de violationibus virginum.

De violatione

De violatione virginum, et oppreſſione vidua-arum, et maritatarum.

QVicunqȝ vero' virgini, ſeu viduę, vel coniugatę, in campo, ſylua, domo, aut vbicunqȝ opprimendo, violentiam fecerit: et Ka. Mag. virgo, ſeu mulier, euadens violentiam oppreſſoris, ſi infra tridu- Fol. 34. um ad villam viciniorem veniens, ſeu in villa exiſtens, ad villanos clamauerit: plorando, vel lacrymando, narrando ſibi violentiam eſſe illatam: et ſigna oppreſſionis in ea apparuerint manifeſta: et ſubſequenter iurauerit: in gratia noſtra, amicorumq́ȝ eius, idem oppreſſor exiſtat. et hoc, ſi de eius clamore dicti villani fuerint proteſtati. Si vero' virgo de oppreſſione aliquem accuſauerit calumnioſe': et in ea ſigna non apparuerint oppreſſionis: extunc ſi is, quem accuſauit, cum ſex ſuę conditionis hominibus ſe expurgabit: extunc ipſa calumniatrix, cuiuſcunqȝ ſtatus et conditionis exiſtat, pœna debita caſtigetur. Reliqua de virginibus vide in Titulo Dotis et in Tit. Filiae.

V I S.

Ne quis res quoqȝ ſuas vi repetat.

ITem ſi quis violenter mantellum ſuum, vel aliam rem propri- Kaz.Ma. am quamcunqȝ, alicui authoritate propria receperit: Iure repe- Viſlicię. tendo, cum pœna ſex Marcarum eandem reſtituere teneatur. 1 3 6 8.

De vi, in via publica commiſſa. Fol. 28.

VT itaqȝ certa menſura et regula, de pœna, quę conſueuit noſtro fiſco, ſiue noſtrę camerę applicari, (quę Siedmdzieſiąt dici- Kaz.Mag. tur) habeatur, Statuimus: Quod tantùm in quatuor caſibus, Viſliciæ, in Statuto deſcriptis, et non in pluribus, noſtrę camerę appli- 1 3 6 8. cetur. Ex his autem ſecundus caſus eſt: vbi aliquis de violentia, Fol. 15. ſiue ſpolio publicę ſtratę, accuſatus fuerit: et defecerit in ſui expurgatione. Tunc enim volumus: quod in præmiſſo caſu, prædicta pœna noſtrę camerę applicetur.

Si die forenſi in via ſit vis.

MArtinus conqueritur de Nicolao: quod die forenſi, in via publica, ſibi de pera octo Scotos violenter recepiſſet. Nicolaus Kaz.Mag. vero' negabat: iniuſteq́ȝ ſe ab eo accuſari aſſerebat: cùm eandem Viſlicię. pecuniam non amiſiſſet: neqȝ ſibi recepta fuiſſet. volens ſe tãtùm 1 3 6 8. ſex teſtibus, de hoc expurgare. Nos in tali caſu Decernimus, cum Fol. 30. duodecim

duodecim teſtibus fide dignis, et non paucioribus, fieri huiusmodi expurgationem.

Violentus, niſi conuincatur, expurget ſe.

Kaz. Ma. Villiciæ. 1 3 6 8. Fol. 16. PRæterea vt calumnijs via præcludatur, Statuimus: Quòd ſi aliquis bonæ famæ, in Iudicium pro quibuslibet violentijs euocatur, Actor teneatur quod aſſerit comprobare. alias Reus tantummodo proprio Iuramento ſe valeat expurgare.

VVLADARIVS.

¶ Vide in Titulo VILLICVS. Folio 291.

V L N A.

Ne vlnatim, aut talentis mercetur in villis, Capitanei prouideant. exceptis tamen pecudibus, et pecoribus, ac frumento. Negotiatores etiam, vijs publicis eant.

SIGIſmū. Cracouiæ. 1 5 0 7. Fol. 7. PRouidere volentes indemnitati oppidorum, et eorum ſubditorum, in quorum præiudicium mercata in villis fieri conſueuerunt, Statuimus, et Decernimus: Vt Capitanei locorum, mercata in villis, per publicas Proclamationes exerceri prohibeant: et maximè, ne in villis, et cæteris locis, quibus fora ex Priuilegio non ſunt conceſſa, vlnis et talento fiat rerum venditio. ſecus facientes, per rerum venditioni expoſitarum receptionem puniantur. exceptis frumento, pecoribus, pecudibusq;. Ipſi etiã Capitanei prohibituri ſunt Negotiatoribus: quòd non niſi vijs cõſuetis, et publicis ſtratis, Telonia & publica loca nõ declinãdo, vadant: ſub rerum, quas per obliquas vias vexerint, priuatione.

V N I O.

Rex Ducatus ad ferenda onera Regno vniat.

SIGiſmū. Cracouiæ 1 5 1 0. Fol. 8. CVm compertum ab omnibus habeatur: quòd virtus vnita fortior ſolidiorq; eſſe cõſueuit ipſa diuiſa: Promittimus nos operam daturos: vt Magnum Ducatũ Litwaniæ, terrasq; Pruſſiæ, et alias terras, in finibus Regni conſiſtentes, ad vnionẽ redigamus: et quantũ poſſibile factu erit, onera omnibus cõmunia cõmuniter ferenda, ſimulq; monetã æqualem cõmuniter recipiendam imponemus. præſertim cùm Conuentum vtriſq; dominijs præfatis ad hoc perficiendum conſtituerimus.

Similis.

¶ SIMILIS. Cum varijs exemplis doceamur, vires in vnũ collectas, multo plus poſſe quàm diſperſas: & videamus: quod vnita virtus multo fortior eſt quàm diuiſa. Id nos diligentiùs animo nobiſcum reuoluentes: cum videamus Regno noſtro maiora nunc et grauiora, quàm vnquam antea pericula impendere: quo facilius ea à noſtris noſtrorumq; ceruicibus propulſare poſſemus: omnia nos facturos pollicemur: vt quibus poſſimus rationibus honeſtis, Ducatus noſtros Litwaniæ, Zathorieñ: et Oświecineñ. atq; vnà terras noſtras Pruſſiæ, eo adducamus, vt (quum in Regni noſtri periculo, ſuum quoq; periculum agi videant: neq; hoc tueri poſſit, quin illæ quoq; terræ, eodem labefactatæ motu concidant) omnes ſuas vires, cum Regni viribus coniungant. Quod ſi potens hoſtis vim aliquam nobis inferre conetur, coniunctis animis, et copijs in vnum collectis, faciliùs eam arcere poſſimus. SIGIſmũ. Cracouiæ 1539.

¶ SIMILIS. Cùm ſubditi Regni noſtri Poloniæ, et Comitijs generalibus, ante annum Petricouiæ habitis, tam per Nuntios, quàm per literas, nobis tum Vilnæ agentibus, à nobis peterent: Vt Dominium noſtrum, Magni Ducatus Litwaniæ, cũ Regno Poloniæ vniretur: tam bello contra communem hoſtem ſuſtinendo: quàm etiam in alijs negotijs, et pactis antiquis, viciniæ, ac fraternitati hinc inde conſeruandæ, cauſa perneceſſarijs. Et quamuis tũ pro ratione poſtulationis ipſis reſpondiſſemus: attamẽ cùm in præſentibus Comitijs Regni, conſultando de perpetua defenſione, contra potentes hoſtes, vtriusq; dominij noſtri, tam Regni, quàm ipſius Magni Ducatus Litwaniæ, cum Conſiliarijs noſtris, et terrarum Nuntijs longiorem defenſionẽ Regni, niſi annuam conſtituere non potuimus: prætereaq; ad Conſiliarios Magni Ducatus noſtri Litwaniæ intimauimus: vt illi etiam hoc anno conſimilem defenſionem, cum Regno noſtro Poloniæ: contra communes hoſtes in finibus tenerent. Interim autem Pollicemur Conſiliarijs noſtris, & Nuntijs terrarũ Regni Poloniæ: Quia hoc anno, ſubditos noſtros Magni Ducatus Litwaniæ adducere volumus: vt conſimilem defenſionem cum Regno Poloniæ contra communem hoſtem in finibus tenerent. Quod aũt ad pacta, ſeu Inſcriptiones, et Conuentus ipſius Ducatus, & Regni communes attinet in eo nihil certi adhuc facere potuimus. Quandoquidem Conſiliarios ipſius Ducatus circa nos non habuimus: attamen hoc reſponſi Conſiliarijs noſtris et terrarum Nuntijs credimus, quia cum aliquid vtile, dignum et perpetuum in Regno conſtitueretur, faciliùs nobis eſ- SIGIſmũ. Cracouiæ 1543.

ſet apud Conſiliarios noſtros Magni Ducatus ipſius hoc obtinere: vt illi ſimiliter, cauſa Reipublicę ſuę, et Regni, ad conſimiles Cõſtitutiones conſentirent. quod cum fiet, Pollicemur ſubditis noſtris Regni Polonię: quia volumus Conſiliarios noſtri Magni Ducatus Litwanię, ad hoc ducere, vt illi etiam in omni re non minus ſibi, quàm Regno vtili, in bonoq; ordine, & Conſtitutionibus ac defenſione eiſdem conformiter conuenirent: iuxta pacta, ſeu inſcriptiones, ac Priuilegia antiqua, inter vtraq; dominia facta et recepta.

Magnus Ducatus Litwanię, Regno Polonię incorporatur.

WLadiſl. IAGel. & Vitowdy ĩ Hrodlo, 1400. Fol. 125.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuã rei memoriam. Debitores ſumus ſpiritualis alimonię: ſalutaria illis pocula miniſtrare: quibus præſidentes temporalium cõmodorum præſtamus ſuffragia: vt quos ad corporis neceſſitatem ſuſtentamus: ſalutis etiam, ipſis, quantum noſtra ſufficit facultas, miniſteria porrigamus. ne dum temporalibus inſiſtimus profectibus, vitę commoda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis, et brauium expectamus ſempiternũ: inde vitę detrimenta ſentiamus: et præmijs deſtituti adoptatis, nulla laboris noſtri cõmoda conſequamur. ¶ Expedit perquirere, et debita attentare ratione: vt dũ hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur: qualiter ipſis cœleſtia præbeamus alimẽta: & quos in hoc ſeculo tranſitorijs rerum condimus copijs: illis viam æternę beatitudinis demonſtremus: quatenus et hic noſtrę munificentię cognoſcant præſidia: et tandem futurę glorię compendia, per exercitia directionis noſtrę apprehendant, in omniũ ſaluatore. Proinde nos Wladiſlaus, Dei gratia Rex Polonię, necnon terrarũ Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Litwanię Princeps ſupremus: Pomeranię, Ruſſięq; Dominus et hæres. & cęt. et Alexander: alias Witowdus Magnus Dux Litwanię, necnon terrarum Ruſſię Dominus et hæres &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit, vniuerſis, præſentibus, & futuris, pręſentium noticiam habituris: Quomodo terras Litwanię, & earũ incolas, noſtro ſubditos dominio (in quos ſæpe liberalitatis noſtrę manum extendimus, et profectui ipſorum intendentes, multa frequentia, ſtatum et conditionem eorum ſemper ſtuduimus facere meliorem) feruenti deſiderio cupientes in aſſumptę fidei deuotione

REX etiã debet meditari, vt ſubditis ſuis viã æternæ beatitudinis demonſtret.

Cupit Litwanos ĩ fide Catholica nouit aſſumpta ſolidare. Litwani ad fidẽ Catholicã ſunt opa Domini REGIS POlonorum conuerſi.

deuotione iugiter ſolidare et fundare. vt ipſos altiſſimus (quo præſtante lumen fidei per noſtram operam receperunt (ad laudẽ et honorem ſui nominis, et eiuſdem fidei catholicę augmentum, gratię ſuę charismate confirmaret.

¶ Cum eos ſæpe munificentię noſtrę donis refecimus, ſummopere affectamus ſpiritualibus gratijs refouere: et per quæq3 legitima ſtudia et labores id feruentius mancipare. ¶ Qui vt ſe in fidei conſtantia commodius exerceant: et creſcant de virtute in virtutem: iugum ſeruitutis, quo hactenus fuerunt compediti, et conſtricti, de ceruice ipſorũ deponentes et ſoluentes, ex innatę nobis benignitatis clementia, ipſis libertates, immunitates, gratias, exemptiones, et Priuilegia dari Catholicis ſolita, iuxta continentiam Articulorum ſubſcriptorum, tenore præſentium concedimus et largimur. Et primò, quamuis eo tempore, quo almo Spiritu inſpirante, fidei Catholicę recepta et cognita claritate, Coronam Regni Polonię aſſumpſimus: pro Chriſtianę religionis incremento, et bono ſtatu, et cõmodo terrarũ noſtrarũ Litwanię prædictarum, ipſas, et cum terris ac dominijs ipſis ſubiectis et connexis, præfato Regno noſtro Polonię appropriauimus, incorporauimus, coniunximus, vniuimus, adiunximus, confœderauimus, de conſenſu vnanimi noſtro, et aliorum fratrũ noſtrorũ: et omniũ Baronum, Nobilium, Procerum, et Boijarorum, eiuſdem terrę Litwanię, voluntate accedente et aſſenſu. Volentes tamen terras prædictas Litwanię, propter hoſtiles inſultus, et inſidias Cruciferorũ, et eis adhęrentiũ, ac aliorum quorumcunq3 inimicorũ (qui præfatas terras Litwanię et Regnũ Polonię demoliri nituntur, et in ipſorum deſtructionẽ machinantur) in certitudine, ſecuritate, et tutela melioribus reponere: et eis perpetuũ commodum procurare: eaſdẽ terras, quas ſemper cum pleno dominio ac Iure mero ⁊ mixto, hactenus habuimus, ⁊ habemus, vſq3 modo à progenitoribus noſtris, et ordinę geniturę, tanquam domini legitimi, Baronum, Nobilium, Boijarorum voluntate, ratihabitione, ⁊ cõſenſu adhibitis, prædicto Regno Polonię iterũ incorporamus, inuiſceramus, appropriamus, cõiungimus, adiungimus, confœderamus, et perpetuè annectimus: Decernentes, ipſas cum omnibus earum dominijs, terris, Ducatibus, Principatibus, Diſtrictibus, proprietatibus, omniq3 Iure mero ⁊ mixto, Coronę Regni Polonię perpetuis temporibus irreuocabiliter et irrefragabiliter ſemper eſſe vnitas. ¶ Cæterum omnes Eccleſias terrarum Litwanię prædictarum, tam Cathedrales, quã Collegiatas, Parochiales et Conuentuales, videlicet Vilneñ. et

Cõcedit REX Pol. Litwanis veluti nouis CHRIſtianis, PRIVIlegia, grãs & libertates Catholicis dari ſolitas.

Magnus Ducatus Litwãiæ cũ alijs Terris ſibi annexis, Reg. Polo. eſt incorporat9, vt cõmunib. virib. hoſtib. cõmunib. facilius ac fortius reſiſtere poſsint.

Eccľię Litwaniæ Catholicę in libertatib9 & imunitatibus ſuis conſeruantur.

cæteras

cæteras in eis erectas, erigendas, fundatas et fundandas, in omnibus ipſarum libertatibus,immunitatibus,Priuilegijs, exceptionibus,et conſuetudinibus vniuerſis conſeruamus. Harum ſerie mediante,iuxta conſuetudinem Regni Polonię.

BARones & NOBiles Litwanię, Rõanę Eccl'ię ſubiecti,et Nobiles Litwanię, eadẽ libertate cũ Polonis, à quibus arma ſumpſerunt, gaudebunt.

¶ Barones etiam, Nobiles, Boiari terrarum noſtrarum Litwanię prædictarum,donationibus, Priuilegijs, et conceſſionibus ipſis per nos datis,impertitis, et collatis, duntaxat Catholici et Romanę Eccleſię ſubiecti, et quibus Clenodia ſunt cõceſſa,gaudeant,participent, et fruantur. prout Barones et Nobiles Regni Polonię ſuis potiuntur et fruuntur.

NOBiles Litwanię Catholici,ſuccedunt in bõa patña, eo℈ iure,quo & POLONI, gaudentes.

¶ Item Barones et Nobiles prædicti,bona ipſorum paternalia,pari Iure obtineant: ſicut Barones Regni Polonię, ſua noſcuntur obtinere: et donationes noſtras, ſuper quibus literas obtinent a' nobis efficaces, et fulcitas perpetui roboris firmitate, ſimiliter obtinebunt: et liberam habebunt ipſa vendendi, commutandi, alienandi,donandi, et in vſus ſuos conuertendi facultatem: noſtro tamen conſenſu ad hoc ſpecialiter accedente.

REſignatio bonorũ ſeu cõmutatio, &c. cum conſenſu PRincipis eſt facienda.

¶ Sic tamen: quòd ipſa alienando,commutando,vel donando: coram nobis vel noſtris Officialibus, iuxta conſuetudinem Regni Polonię reſignabunt.

Morte parẽtũ ſecuta, liberi nõ priuentur bonis ſuis hęreditarijs.

¶ Item poſt mortem patrum, liberi non debent bonis hæreditarijs priuari:ſed ea cum ſuis ſucceſſoribus poſſidere. prout Barones et Nobiles Regni Polonię ſua poſſident: et in vſus conuertunt beneplacitos.

DOtalicia in bõis ſuis poſſunt vxoribꝰ aſſignare.

¶ Similiter vxoribus ſuis, dotalitia in bonis et villis, quas ex ſucceſſione paterna vel conceſſione noſtra perpetua habuerint, vel fuerint habituri,poterint aſſignare: prout in Regno Polonię aſſignantur.

Filias & ſorores viris duntaxat Catholicis, Litwani maritabunt.

¶ Filias autem, ſorores,conſanguineas, et affines ſuas,præfati Barones,et Nobiles terrarum Litwanię,copulare poterint viris duntaxat Catholicis:et tradere coniugio iuxta beneplacitũ eorum voluntatis: et iuxta conſuetudinem Regni Polonię ab antiquo obſeruatam.

LItwaniæ, ad tributa & alia cõſueta ſoluẽda aſtringantur, libertate non obſtante.

¶ His autem libertatum conceſſionibus non obſtantibus,Barones ad conſtructionem et erectionem caſtrorũ,vias expeditionales facere,et tributa dare,iuxta antiquã conſuetudinem aſtringantur.

LITwani fidelitatem ſuis PRincipibus ſub Iuramento ſeruaturi.

¶ Hoc ſpecialiter expreſſo: quòd omnes Barones et Nobiles terrarum Litwanię,fidelitatem, et debitam ac Chriſtianicã fidei conſtantiam,nobis videlicet Wladiſlao Regi Polonię,et Alexandro alias Witowdo,Magno Duci Litwanię, et ſucceſſoribus noſtris tenere debebunt et ſeruare: prout Barones et Nobiles Regni Polonię, ſuis Regibus tenere ſoliti ſunt ſeruare: ſuper quo Barones, Boiari, et Proceres terrarum Litwanię prædicti, Iuramentum nobis iam præſtiterunt. prout

runt. prout clarius in literis ipſorum,quas cum Baronibus Regni Poloniȩ ſibi inuicem conceſſerunt,continetur. ¶ Pari modo ſub fidei ſacramento, et ſuo bonorum ſuorum amiſſione, nullis Principibus, aut Baronibus, vel alijs cuiuscunqȝ conditionis hominibus,terris Regni Poloniȩ aduerſari volentibus,conſilia,fauorem, et auxilia miniſtrabunt vel præſtabunt : ſed eos tanquam hoſtes terrȩ et dominiorum Litwaniȩ, totis viribus perſequentur: et ad nullum alium reſpectum habebunt: niſi ad nos,et ad noſtros ſucceſſores: prout hoc ipſum Barones et Nobiles prædicti,pro ſe et pro ſuis poſteris,per fidei ſacramentũ cautionem præſtiterunt et fecerunt.

LITwani aduerſarijs REgis POLoniȩ conſilia &auxilia ne ferāt.

LITwani ꝓ ſe & ſuis poſteris iurant.

¶ Item Dignitates,Sedes, et Officia, prout in Regno Poloniȩ inſtitutȩ ſunt, inſtituentur et locabuntur in Wilna: ſcilicet Palatinus et Caſtellanus Wilnenſis. Et demum in Troki, et in alijs locis, vbi nobis videbitur expedire:iuxta noſtrȩ beneplacitum voluntatis,perpetuis tēporibus duraturis.

DIGNItates, ꝓut in Poloniȩ REGNO inſtituendȩ.

¶ Et huiusmodi Dignitarij non eligantur, niſi ſint fidei Catholicȩ cultores: et ſubiecti ſanctȩ Romanȩ Eccleſiȩ ꝛc. Nec etiam aliqua Officia terrȩ perpetua, vt ſunt Dignitates,Caſtellanatus ꝛc.niſi Chriſtianȩ fidei cultoribus conferantur.et ad conſilia noſtra admittantur: et eis interſint,dum pro bono publico tractatus celebrantur. Quia ſæpe diſparitas cultus,diuerſitatem inducit animorum : et conſilia patent talibus diuulgata.quȩ traduntur ſecrete obſeruanda.

Ad Dignitates non niſi CAtholici eligendi,& ad Conſilium admittendi ſunt.

¶ Item omnes,quibus huiusmodi libertas et Priuilegia conceduntur, nunquam Nos Wladiſlaum Regem Poloniȩ, et Alexandrum Witowdum Magnum Ducem Litwaniȩ, quoadvsqȝ vixerimus, et noſtros ſucceſſores Reges Poloniȩ, et Duces Litwaniȩ,à nobis et noſtris ſucceſſoribus ſtatuendos et locandos deſerant,vel recedant ab eisdem : ſed ſub fide et honore, pariter et onere iuramenti,fideliter et firmiter nobis et ſucceſſoribus noſtris adhærebunt,fauoribus,conſilijs, et auxilijs, perpetuis temporibus et in æuum.

Litwani,REGI POLoniæ & Duci LITwaniæ perpetuò adhȩſuri ſunt.

¶ Hoc etiam addito: quod prædicti Barones et Nobiles ꝛc. Litwaniȩ, poſt mortem Alexandri, aliàs Witowdi, Magni Ducis moderni,nullum habebunt aut eligent, pro Magno Principe et domino Litwaniȩ: niſi quem Rex Poloniȩ,vel ipſius ſucceſſores,cum conſilio Prælatorum ⁊ Baronum Poloniȩ,et terrarum Litwaniȩ duxerint eligendos,ſtatuendos,et locandos.

Litwani,nullū PRincipē niſi à Regē Poloniȩ electū,pro DOMino ſuſcepturi ſunt.

¶ Sic ſimiliter Prælati,Barones, et Nobiles Regni Poloniȩ, Rege Poloniȩ ſine liberis ⁊ ſucceſſoribus legitimis decedente,Regem et Dominum non debent ipſis eligere,ſine ſcitu ⁊ conſilio noſtro:videlicet Alexandri Magni Ducis: Baronumqȝ et

Poloni REGE ſine liberis decedēte,nō debent ſibi REgem ſine conſilio Litwanorum eligere.

Nobilium

Cultores fidei CHRIſtianę dũtaxat, libertatibus cõceſſis gaudebũt.

Nobilium terrarum Litwanię prædictarum; iuxta tenorem, & cõtenta priorum literarum. Præterea prædictis libertatibus, Priuilegijs, et gratijs, tantummodo illi Barones et Nobiles terrę Litwanię, debent vti et gaudere: quibus arma et Clenodia Nobilium Regni Polonię ſunt conceſſa: et cultores Chriſtianę religionis, Romanę Eccleſię ſubiecti: et non ſchiſmatici vel alij infideles.

LITerę circa Coronationẽ cõceſſę Litwanię per VVladiſlaum confirmantur.

¶ Item omnes literas, quaſcunq; Regno Polonię, et terris Litwanię ante octo vel ſeptẽ annos, ac poſt vel circa Coronationẽ noſtrã cõceſſimus et dedimus, tenore præſentiũ cõfirmamus, ratificamus, approbamus, et robur perpetuum imponimus eiſdem: habentes ipſas præſentibus pro inſertis.

Conuẽtiones neceſſarias in LVBLIN aut PArczow Poloni cũ Litwanis celebrent.

¶ Hoc etiam addito ſpecialiter et expreſſo: quod præfati Barones et Nobiles Regni Polonię, et terrarum Litwanię, Conuentiones et Parlamenta, quando neceſſe fuerit, in Lublin vel in Parczów, et aliás in locis aptis, de conſenſu et voluntate noſtra celebrabunt: pro cõmodo et vtilitate Regni Polonię, et terrarum Litwanię prædictarum meliori.

ELiguntur & nõinib⁹ proprijs ſpecificat DOMINI Litwanię, de quib⁹ armis & domibus Nobilium Polonię, Inſignia ſumpſere & CLenodia.

¶ Præterea Nos Alexander aliás Witowdus, de conſenſu Sereniſſimi Principis Domini Wladiſlai Regis Polonię, fratris noſtri chariſſimi, eligimus ad arma et Clenodia Nobilium Regni Polonię, terrarum noſtrarum Litwanię Nobiles infraſcriptos: quos ipſi Regni Polonię Nobiles, ſimul cum omnibus qui ex eorum ſtirpe originem ſuam ducunt, ad fraternitatis et conſanguincitatis conſortia receperunt. Et primo Nobiles Leliwá, Moniwid Palatinum Wilneñ. Item Zadorá, Palatinum Jáwnum Trocenſem. Ráwá, Minigał Caſtellanum Wilnenſem. Lyſy, Sunigał Caſtellanũ Troceñ. Jáſtrebcy, ſeu Lázánki, aliás Boleſty, Nagorá vocatos, Nemir, Trambki, hoſticonem, Topory, Butrym. Item Lábáncz alias Skryniſczy Goligunt, Poráye, Nicolaum Bilimin. Dąbno, Korewám. Odrowąs wyſzegerd. Wádwicz, Petrum Mondigerth. Drzá, Nicolaum Táwtigerd, Habdániecz, Joannẽ Gaſztołdy. Półkozá, Volczkonem Kukwá. Grifones, Butowdum, Srzeniáwá, Jádaldum, Pobodze, Kálonem, Grzymáłá. Joannem Rymowidowicz, Zarebá, Gynet Kouczewicz, Pirzcháłá, Dáwxá, Nowiná, Nicolaum Boynár, Dzáłoſzá, Wolczkonem Kokutowicz, Kopacz, Gedorwoch, Rola, Dángiel, Sirokomla, Jacobum Mingel, Cattus Marinus, Woyſznár Wilkolewicz, Powáłá, Georgiũ Sángaw. Itẽ Pomian, Saká, Doliwá, Naczkonem, Sarzá, Tuerbut, Dolanga, Monſtwild, Bogoria, Staniſlaum Wiſzygin. Jánina, Woyſzym Dánczykowicz, Bicháwá, Monſtold, Swinká, Andreã Dewknetowicz, Koldá, Minimund Seśnikowicz, Sulimá, Bodywił.

Bodywil. Itē Nałántcz,Roczanum,Łodza,Mięzuſz,Gelitowe, Gerdud, Korczakowe Czuppam, Biała, Moydylonem,Czuſzołowicz,Wanżyk Koyczanum, Sukowicz, Czolek. Joannem Ewil,Godzámbá,Staniſlaum Buthowthowicz,Oſmoróg:alias Geralth,Surgutes de Kieſlynn,&c. ¶ Quibus quidem armis, Clenodijs,& proclamatióibus,prædicti Nobiles,Proceres,et Boiary terrarū Litwaniæ,exnunc et in antea,perpetuis temporibus vbilibet gaudeant,potiantur.prout ipſis præfati Nobiles Regni Poloniæ vti frui conſueuerunt et potiri. ¶ Vt aūt corroborationis et cautelæ vberioris omnia præmiſſa accipiant firmitatem, præſentes fecimus Sigillorum noſtrorum munimine corroborari. præſentibus & conſentientibus,ac ratum habentibus,Reuerēdiſſimis in Chriſto patribus dominis,Nicolao Gneznenſi Archiepiſcopo. Alberto Cracouieñ. Joanne Wladiſlauienſi, Petro Poznanienſi, Jacobo Plocenſi, Nicolao Wilneñ. Joanne electo Leopolieñ. Metropolieñ. Mathia Premiſlienſi, Michaele Kijowienſi,Gregorio Wlodimirieñ. Sbigneo Camenecenſi, electo Eccleſiarum Epiſcopis Chelmenſi, et cæteris Eccleſijs vacantibus. Necnon Magnificis, validis,et ſtrenuis,Criſtino Cracouienſi Caſtellano. Joanne de Tarnów Cracouienſi, Nicolao de Michálów Sandomirienſi, Sandiuogio de Oſtroróg Poznanienſi, Mathia de Waſoſże Caliſſienſi, Jacobo de Koniecpole Siradienſi, Joanne Ligezá Lancicienſi, Mathia de Labiſzyn Brzéſtenſi, Januſſio de Kościelec Gnewczowieñ. Palatinis. Michaële de Bogumiłowice Sandomirienſi, Joanne de Szczekocin Lublineñ, Dobeſlao de Oleſznicá Woynicienſi, Floriano de Rokitnicá Wiſlicienſi, Criſtino de Koźiegłowy Sandecenſi, Martino de Kolikowo Gnezneñ. Clemente de Mokrzko Radomienſi, Domárat de Kobylány Biéczenſi. Moſticio de Stáſzów Poznanienſi, Januſſio de Tuliſzków Caliſſienſi, Martino de Kálinów Siradienſi, Petro de Wloſzczowa Dobrinenſi, Alberto de Kośćioł Brzéſtenſi, Joanne de Lánkoſzyn Lancicienſi, Criſtino Cruſzwicieñ. Joanne de Łaczuchów Zawichoſtenſi,Martino de Lubniczá Brzéźinenſi, Staniſlao Gámrat Polánecenſi, Joanne de Bogumiłowice Czechowienſi, Mathia Koth Naklenſi, Grottone de Jánczowicze Małogoſtenſi, Juano de Obichów Srzémenſi, Januſſio Furman Miedzyrzéczenſi, Caſtellanis. Sbigneo de Brzéźie Regni Poloniæ Marſſalco. Petro Száfrániec Succamerario.Martino de Wróćimowo Vexillifero Craconieñ.Paulo de Bogumiłowice Cracouienſi, Nicolao de Strzelce Sandomirieñ.

Nomina Dominorū, tam SPiritualium quàm SECularium, in cōſilio præſidentium, exprimuntur.

domitień. Nicolao de Czarnków Poznanienſi, Jáká Caliſſień, Andrea de Ludbrancz Cuiauienſi, Petro de Widáwá Siradienſi, Nicolao de Suchydół Lublinenſi, Petro de Thur Lancicień Judicibus. Actum in oppido Hródło circa flumen Bug, in Parlamento ſeu Congregatione generali die ſecunda menſis Octobris: ſub anno domini Milleſimo Quadringenteſimo tredecimo. Datum per manus Reuereń. in Chriſto patris domini Epiſcopi Cracouień. Supremi Cancellarij Regni Polonię nobis ſyncere dilecti. ſcriptum verò per manus Ciołkonis Canonici Sandomirień. ſecreti noſtri Notarij.

Praelati Litwanię incorporant ſe Regno Polonię, ac Regi Pol. ſe ſubijciunt: quem vnâ cum Polonis eligent.

Tēpore Vladiſlai Iagellonis de Ducatu Magno ad REGNVM aſſumpti.
1401.
Fol. 128.

IN Nomine Domini Amen. Tunc enim multis errorum et dubiorū incommodis prudenter occurrimus: dum geſta ætatis noſtrę, literarum apicibus et Sigillorum appenſionibus perennamus. Proinde nos Prælati, Principes, Barones, Nobiles, Terrigenę terrarum Litwanię et Ruſſię, videlicet Jacobus, diuina prouidentia Wilnenſis Eccleſię Epiſcopus, Dux Juanus Olgimunti cum filijs ſuis, videlicet Andrea, et Sēcone, et cęteris. Mungaylo Gedigoldo fratre, et cæteris. Czupurná Marſſalco Sēcon Jámunti, Fedorius Leonis, cū Juſzkone fratre Germano, Gáſzów cum filio Tálnuſz, Gineyd cum filio Milus, et cæteris: Kinunt cum filio Dáwxá, Strzigoył, Káriconis, Gintolt Aſtok cū fratre Germano, Dorgi Gaſtolt cum Przehgindo fratre germano, Nemirá cum fratribus ſuis germanis, Szugaylo Olizaę Weſzylonis, Woynad Ruſzyłowicz, Kieſzgáiło, et Kumbold Wolimuntonis, cum ſuis cæteris fratribus Germanis, Goligin, Roman Mileykonis, cum fratre Wolczkone et cæteris, Woyſzyund cum filio Radiuilo, Wołochko Cauotmonis, cum fratribus Butoldmuntygáylo, Hannuſz Montigerdonis cum fratribus ſuis, Dowogin Viſzygirdonis, Dráunti cum Weſzkone filio, Wolczko vel Vtrwicz, Wolczko Konſzowtowicz, Dogirdi Voijnis Vrdzich cum fratribus, Goligind, Veydimin, Heschis Selkowicz, cum cognationibus et genelogijs ſuis: necnon tota vniuerſitas omnium et ſingulorum Nobilium, et terrigenarum prædictarum Litwanię et Ruſſię terrarum. quorum quamuis nomina ſingulatim

Nōina omnium & ſingulorū Principū, Prelatorū, Baronū, & Nobilium Ducatus Litwanię, ſe & ſucceſſores ſuos Regno Polonię ppetuò incorporantium.

latim hic non ſunt expreſſa: ipſorum tamen conſenſus ad ſubſcripta adeſt, ac ſi pro inſertis haberetur. Proinde Significamus quibus expedit vniuerſis. Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, et Nobiles, et cõmunitas Terrigenarum Regni Poloniæ, diuina cooperante clementia, Sereniſſimum Principem Dominũ Wladiſlaũ Regẽ Poloniæ, ſupremũ Ducẽ Litwaniæ, heredem Ruſſiæ, Dominum noſtrum gratioſiſſimum de gentilitatis erroribus educentes, in Regem et Dominum ipſorum aſſumpſerunt. ¶ Nos quoq;, ipſius veſtigia ſequentes, almi Spiritus gratia eruditos, ad ipſorum conſortium Catholicum inuitantes, de tenebris erroris vetuſti, per aſſumptionem ſacræ fidei orthodoxæ receperunt. Cum quibus in fide facti vnanimes et conſortes, ad perfectionem catholicorum operum, merito et oportune debemus per concordiam perpetue aſpirare. ¶ Pro eo, prædicto domino Wladiſlao Regi Poloniæ &c. et ipſius Coronæ, Regno ac Regnicolis Poloniæ, firma fide et inuiolabili ſponſione promiſimus, et tenore præſentium promittimus: toto poſſe et viribus, contra inſultus quorumlibet hominum eis aſſiſtere: et eos nullo exquiſito coloris fuco vnquã deſerere: ſed ipſos ſine dolo et fraude, ſcilicet Regem et Coronam, Regnum et Regnicolas Poloniæ, in eorum neceſſitatibus, perpetue adiuuare: eorumq; profectus, vtilitates, commoda, et bonum commune peragere, ſalubri et fideli diſpoſitione: velut noſtrum proprium. quod et ipſi nobis pari modo tenebuntur facere viceuerſa. ¶ Demum quia prædictus dominus Wladiſlaus Rex &c. dominus noſter gratioſus, ex ſpeciali confidentia, Magnifico et Præclaro Principi, domino Alexandro aliàs Witowdo Duci Litwaniæ, &c. ipſum in partem ſuæ ſolicitudinis aſſumens, ſupremum Principatum terrarum earundem Litwaniæ, cæterorumq; Dominiorum ſuorum Ducatus, dedit et contulit: et ipſum in eis de manu ſua ſtatuit: ad vitæ eiuſdem domini Ducis Witowdy terminum vltimum, et extremum. ¶ Pro quo eundem dominum Wladiſlaum Regem conſtantiori fiducia proſequi volentes: et prout iuſtum eſt, ipſum reddere certiorem, firma ſponſione et irreuocabili promiſſo, ſibi tenore præſentium, Promittimus: quod ſupremus prædictus Principatus terrarum Litwaniæ, et cæterorum dominiorũ Ducatus, vnà cum bonis, et cæteris patrimonialibus ad eundem dominum Ducem Witowdum pertinentibus, et cum omnibus caſtris, fortalicijs, diſtrictibus, territorijs, et eorum incolis, poſt deceſſum ipſius, ad ipſum dominum Wladiſlaum Regem, ac ad Coronam Regni huius Poloniæ, iuxta tenorem Literarum, per

Litwani fatent ſe per Polonos eruditos & ad conſortiũ Catholicum receptos fuiſſe.

Litwani ꝓmittunt ſe Polõis auxilia ĩ omnibus neceſſitatibus præſtaturos.

ALEXander aliàs Vitowd' Dux Magnus Litwaniæ, per Vladiſlaũ Regem Poloniæ conſtituitur.

Vitowdi aliàs Alexãdri morte ſecuta, offerunt ſe Litwani Vladiſlaum Regem Polõiæ in Ducem ſuũ ſuſcepturos: Ducatũq; Litwaniæ Regno POLoniæ incorporandũ.

prædictum Dominum Ducem Witowdum, eidē Domino Wladiſlao Regi, et Coronę eius datarum, debent plene et integre deuolui et redire. Et nos etiam cum noſtris poſteris atq; ſucceſſoribus, poſt deceſſum domini Ducis Witowdi, promittere prædicto Domino Wladiſlao Regi, Coronę, et Regno Polonię adhærere, ſubijci, obſequi, et ſeruire, ſine dolo et fraude, toto poſſe et viribus tenebimur: et præter ipſum ad Coronam Regni eiusdem, nunquam nobis alios vel alium Dominū vel Dominos aſſumemus. ¶ Illo etiam non omiſſo: quod ſi Dominus Wladiſlaus Rex prædictus (quod Deus auertat) ſine prole deceſſerit: extunc ſine ſcitu et conſilio eiusdem Domini Ducis Witowdi, et noſtro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles et communitas Terrigenarum terrarum Regni Polonię prædicti, ſibi Regem et Dominum non debent eligere ſeu locare: cum quibus firmam, mutuam, et conſtantem ſeruantes aſſiſtentiam in dulcedine fidei, et viſceribus Jeſu Chriſti, perpetuam et irreuocabilem tenebimus vnionem. ¶ In quorum omnium fidem et teſtimonium euidentiam'q; pleniorem, pro perpetuo robore, Sigilla noſtra præſentibus ſunt ſubappenſa. Actum et datum in Wilno ipſo die ſanctę Priſcę virginis et Martyris. Anno Domini Milleſimo quadringenteſimo primo.

Rege Polonię ſine ꝓle decedente, non debent Poloni Regem ſine Litwanis eligere, nec econtra.

Wladiſlaus tertius Rex Polonię confirmat Iura et Priuilegia, Sigiſmundo Magno Duci Litwanię, ſuper Ducatu Magno per Diuum olim Wladiſlaum ſuum genitorem, eidem Sigiſmundo conceſſa.

Fol. 129.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Wladiſlaus Tertius Dei gratia Rex Polonię: necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Litwanię, Princeps ſupremus, Pomeranię Ruſſię'q; dominus et hæres, etc. Significamus tenore præſentium, tam præſentibus, quam futuris, noticiam præſentium habituris. Quod ex quo præclarus et Magnificus Princeps Dominus Sigiſmundus, Dei gratia Magnus Dux Litwanię, Ruſſię etc. Patruus noſter præcharus, omnem ſynceritatis conſtantiam, erga Regnum Polonię noſtrum, et noſtram Regiam præſentiam ſemper geſſit incorrupte: cuius rei nos memores et pergrati, dignū cenſuimus ſibi proinde, cordis

puro zelo

puro zelo occurrere: et omnium, qua decet gratitudine, hanc fidem et conſtantiam integram compenſare. ¶ Vnde ex certa noſtra ſcientia, ſufficientiſſima deliberatione præhabita, animo beniuolo et voluntate noſtra vltronea: noſtrorum Prælatorum, ⁊ Baronum salubribus freti conſilijs, ſibi Domino Sigiſmundo, magno Duci, noſtro patruo chariſſimo, Iura, Literas ⁊ Priuilegia, quę à nobis, ⁊ fœlicis memorię genitore noſtro, Domino Wladiſlao Rege Polonię, ſuper Ducatu magno, et quibuscunq; bonis et libertatibus, ſub quibuscunq; datis, et tenoribus exiſtunt, (quę hìc habere volumus pro inſertis) in omnibus earū punctis, conditionibus, poſitionibus, particulis et clauſulis vniuerſis, ratificamus, innouamus, gratificamus, approbamus, et præſentis ſcripti patrocinio confirmamus: Decernentes ea robur obtinere perpetuę firmitatis. Promittimus inſuper in verbo noſtro Regio præſentibus, et ſpondemus, easdem ipſius Literas, Iura, et Priuilegia, ritè et iuſtè emanata, per omnia, rata atq; grata habere: et incōcuſſa iugiter ⁊ inuiolabiliter obſeruare, ⁊ de eis ſatisfacere. Hatum, quibus Sigillū noſtrę Maieſtatis eſt appēſum, teſtimonio literarum. Datum in oppido Piotrków in Parlamento generali, feria tertia proxima, poſt feſtū ſanctę Lucię virginis. Anno dñi M. cccc.xxxviij. Præſentibus ibidem Reuerendiſſimis ⁊ Reuerendis in Chriſto patribus Dominis, Vincentio Sanctę Gneznen̄. Eccleſię Archiepiſcopo, et Primate, Sbigneo Cracouien̄. Wladiſlao Wladiſlauien̄, Epiſcopis, et Andrea de Bnin, electo confirmato Eccleſię Poznanien̄. Ac Magnificis, Nobilibus, ⁊ ſtrenuis viris, Ioanne de Czyżów Caſtellano Cracouien̄. Dobeſlao de Sēno Sandomirien̄. Martino de Sławków Caliſſien̄. Alberto de Male Lancicien̄. Ioanne de Lichni Brzéſten. Iárando de Grábie Iuniwladiſlauien̄. et Petro Odrowąs de Sprowa Leopolien̄. Palatinis: Dobrogoſtio de Számotuły Poznanien̄. Clemente Wątrobká de Strzelce Sādomirien̄. Laurentio Zarebá de Kálinowa Siradien̄. Caſtellanis: Ioanne de Oleſ̄nicá Marſſalco, et Andrea de Lubino Theſaurario Regni Polonię et alijs Dignitarijs, Baronibus, Militibus et Nobilibus, teſtibus circa præmiſſa. Datum per manus Magnifi. et Genero. virorum, Ioannis de Koniecpole Cancellarij, et Petri Wodá de Szczekocin, Vicecancellarij Regni Polonię, nobis ſyncerè dilectorum.

De conſilio & conſenſu omnium REGNI Cōſiliariorū, VLADiſlaus confirmat libertates & Literas MAgno Duci LITwaniæ.

Ad relationem Magnifici Ioannis de Koniecpole R. P. Cancellarij.

 Tempore

Tempore Joannis Alberti Regis Polonię, et Alexandri Magni Ducis Litwanię, Barones et Consiliarij, Magni Ducatus Litwanię, confirmant Inſcriptiones, per anteceſſores eorum cum Regno Polonię factas.

PRælati vniuerſiq́ Conſiliarii, quorum nōina hîc deſcribunt, & tota cōmunitas Magni Ducatus Litwaniæ, vdſcribunt ſe Regno Polōię.

IN Nomine Domini Amen. Ne geſta ætatis noſtrę tempus et vetuſtas aboleret: inuentum eſt, vt ad memoriam poſteritatis, literarum apicibus, et teſtium annotatione deducantur. Proinde Nos Prælati, Barones, Nobiles et vniuerſitas Terrigenarum Magni Ducatus Litwanię, videlicet Albertus Wilneñ. Joannes Luceorieñ. Martinus Medniceñ. Eccleſiarum, Dei gratia, Epiſcopi: Nicolaus Rádziwilowicz, Palatinus Wilnenſis, et Magni Ducatus Cancellarius, Dux Alexander Jurgewicz de Holſzany, Caſtellanus Wilneñ. et Capitaneus Grodenſis, Joannes Jurgewicz de Zabrzeze, Palatinus Trocenſis, ac ſupremus Magni Ducatus Marſſalcus, Staniſlaus Janowic Caſtellanus Trocenſis, et Capitaneus Terrę Samogitarum, Georgius Paczowic Poloceñ. Gregorius Oſzczykowic Curię Marſſalcus, et in Merec, Nicolaus Nicolai Rádziwilowicz, Pincerna Ducalis, et in Biélſko, Jacobus Dowoynowic Drohieñ. Staniſlaus Poſtráſzkowic Lideñ. Joannes Litaor Nowogrodenſis, Staniſlaus Michaëlis Potkowic Brzéſtenſis, Albertus Janowic Vexillifer et Cauneñ. Nekraſz Wolotkowic in Belzicá, Petrus Rádywilowic Succamerarius, et in Eyriſzki, Niemira Grzymálic Mielniceñ. Nicolaus Jundylowic in Dubiczá, Georgius Montontowic, Alexander Motygordowic Capitanei, Marſſalci, et Tenutarij, Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo licét vniones et fœdera inter hæc dominia, videlicet Regnum Polonię, et Magnum Ducatum Litwanię, terrasq́; eisdem ſubiectas, á tēporibus longe retroactis ſub Rege Polonię, Wladiſlao aliás Jagello, et ſub Magno Duce Litwanię, Alexandro aliás Witowdo inita et conſtituta, hucusq́; inuiolate ſeruentur. Poſtquàm veró Sereniſſimi Principes Domini noſtri gratioſiſſimi, ſuper ipſa dominia, in Regē Polonię, Sereniſſimus Dominus Joannes Albertus: in Magnum veró Ducē Litwanię, Sereniſſimus Dnūs Alexander, Domini noſtri gratioſiſſimi diuina diſpoſitione aſſumpti ſunt: placuit Prælatis, Baronibus, et Nobilibus Regni Polonię fratribus noſtris, ſi-

militerq;

militerq; ipſi nobis iam defacto fecerunt, et per noſtras nouas Literas, et Inſcriptiones anteceſſorum noſtrorum ſuper huiusmodi fœderibus confirmaremus. Quarum quidem Literarum verbum de verbo tenor ſequitur, et eſt talis. In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Sator rerum omnium, cuius oculus penetrat vniuerſa, et ſcientia nunquam extinguitur, in rebus humanis, quas obliuionis caducis momentis conſtat ſubiacere, vt memoria earum remaneat, apices literarum alti conſilij prouidentia ordinauit: quarum præſidio, rerũ ordinationes, pacta, et tractatus conſeruantur. Proinde nos Monuitus Palatinus Vilnenſis, Jauinis Palatinus Troceñ: Mingal Vilneñ, Sungal Troceñ, Caſtellani: Nyenir Oſztyk, Butrym Golignith, Nicolaus Biliñ. Koreyowá, et Wyſzygert, Petrus Montigerd, Nicolaus Táwtigerd, Joãnes Gáſztowdy, Wolczko Kulwá, Buſſowdus Jadáth Rálo, Joannes Rymowidowic, Ginenth Konczewic Doxa, Nicolaus Byeinár, Wolſko Rochutowic, Jacobus Mingel, Woyſſnár Wirkolowic, Gregorius Sángáw, Sáká Naczko, Verbuth Monſtywild, Staniſlaus Wyſzygin, Woyſzyn Dámenkowic, Monſtold, Andreas de Vknetowic, Munimunth de Seśnikowic, Rodwil, Koczanus, Miczuch, Gerdud, Czuppá, Woydźilo Koſzylowic, Koczanus Sukowic, Joannes Eywild, Staniſlaus Buthowthowic, Surgutes de Keſzynki. etc. Significamus tenore præſentiũ, quibus expedit vniuerſis, præſentibus et futuris, præſentiũ noticiam habituris: Quòd, quia Sereniſſimorum Principum Dominorum, Wladiſlai Regis Poloniæ, etc. et Alexandri aliàs Witowdi Magni Ducis Litwaniæ, Dominorum noſtrorum gratioſiſſimorum conceſſione et indulto, Arma, quibus vti inſolitum fuit nobis, contraria conſuetudine obſiſtentes, ad inſigniendum nominis Nobilitatisq; noſtræ Titulum, à Baronibus, Nobilibus, et Proceribus ſuis ordine geniture contraxerunt, recipimus: et ad gratias, libertates et immunitates, Priuilegia et exemptiones, et multa alia beneficia, et Prærogatiuas, quæ nobis per dictos Dominos gratioſos, Wladiſlaum Regem Poloniæ, et Alexandrum Magnum Ducem Litwaniæ, munifica ſunt conceſſa largitione, et Literarum patrocinio munita, interuentu ipſorum et ſtudio promoti extitimus, et prouecti: promiſeruntq; ſuis patentibus Literis, adhuc qua poterint diligentia, bonum, commodum, et profectum ſtatus noſtri et honoris, vbilibet promouere, et nunquam in aduerſitatibus noſtris et neceſſitatibus nos deſerere: ſed ſemper contra omnium inimicorum noſtrorũ inſidias

Inſertio antiq Priuilegij, tẽpore Vladiſlai IAGellonis & Vitowdi editi.

Cõmunes hoſtes & amicos Poloni cũ Litwanis ſunt habituri.

 et inſultus

et inſultus, auxilijs, conſilijs et fauoribus ſuis proſequi et iuuare. Horū intuitu, volentes tot beneficiorum merita compenſare: et ipſis dignas vices pro eis impēdere (ne diſparitatis in nobis aut ingratitudinis contagia, et inæqualitas Literarum cernerentur vendicare: ſed vt ſemper vnanimis idemptitas inter nos remaneat, et voluntas animorum. ſicut idem cultus, et religio fidei obſeruatur, vniuerſaliter vniuerſi, et ſingulariter ſinguli noſtris nominibus, ac vice omnium Nobilium, Boiarorum, Procerum, et Incolarum terrarum Litwaniȩ, bona fide, in verbo noſtro cōſtanti et fideli, omni dolo, fraude, et colore amputatis, ꝛ remotis, Promittimus, pollicemur, vouemus, ſpondemus, et Iuramenti noſtri miniſterio ſtrictius nos obligamus: Nunquam præfatos Prælatos, Barones, Nobiles ꝛ Proceres Regni, et ipſum Regnū Poloniȩ prædictum, in omnibus eorum neceſſitatibus et aduerſitatibus deſerere: ſed ſemper ipſis contra omnium inimicorum eorū inſidias et inſultus, conſilia, auxilia, et fauores fideliter miniſtrare: et nulli lites, bella, aut guerras, præter ſcitum et voluntatem ꝛ conſenſum, conſilium et requiſitionem ipſorum, et eorum ſucceſſorum indicere, facere vel mouere, præfatosq́ꝫ Dominos, Wladiſlaum Regem Poloniȩ, et Alexandrum alia's Vitowdum Magnum Ducem Litwaniȩ, et eorū ſucceſſores Reges Poloniȩ, et Duces magnos Litwaniȩ nullis tēporibus deſerere quoquomodo: ſed ſemper ipſis ſine dolo et fraude fideliter adhærere, omni conſilio, auxilio, et fauore. Præterea Promittimus: prout ſupra: Quod defuncto præfato Domino Vitowdo, Magno Duce Litwaniȩ, nunquam eligemus, aſſumemus, et recipiemus, in Magnum Ducem Litwaniȩ vel Dominum, niſi quem præfatus Dominus Wladiſlaus Rex, ſi vita potietur longiore, vel eius ſucceſſores, et Prælati, Barones, Nobiles, et Proceres Regni Poloniȩ duxerint eligendum, ſtatuendum vel locandum. Et viceuerſa Prælati, Barones, et Nobiles Regni Poloniȩ, Rege præfato, quod abſit, ſine liberis et ſucceſſoribus legitimis decedente, ſine ſcitu et conſilio Illuſtris Domini Alexandri alia's Vitowdi Magni Ducis Litwaniȩ, ſi ſuperſtes remanſerit, et noſtro, eligere non debebunt. Vt autem corroborationis ꝛ cautelȩ vberioris omnia præmiſſa accipiant firmitatem, fecimus Sigillorum noſtrorū muniminе roborari. Actum in oppido Hrodlo, circa flumen Bug, in Parlamento ſeu congregatione generali, die ſecunda, menſis Octobris, Anno Domini 1413. Proinde nos Prælati, Barones, Proceres, ꝛ Nobiles Magni Ducatus Litwaniȩ præfati, prævidentes: quia vetuſtate temporū multa in ambiguitatē veniunt: per quam

Se et ſuos poſteros Domini Litwani obligant, ſupra & infra ſcripta tenere ſub Iuramento.

per quam ne quid incōmodi eueniat, dignum cenſuimus prouidere: Volentes igitur ne articulus de electione Sereniſſimorū dominorum noſtrorum, tam Regis Poloniæ, quàm Magni Ducis Litwaniæ, in præinſertis Literis breuitate verborum cōtertus, aliquid ambiguitatis in poſterum inducat: Cupientesq́ꝫ præfatos Prælatos, Barones, et Proceres Regni Poloniæ, in ipſo articulo electionis pares nobis, vt dictū eſt, efficere: ¶ adijcientes declaramus: Quod defuncto Magno Duce Litwaniæ, ſine ſcitu et conſilio Prælatorum et Baronum, Procerum, et Nobilium Regni Poloniæ fratrum noſtrorum, ad electionem Magni Ducis noui non procedemus: ſed cum ipſis pariter, ſi vocati tempore cōgruo venire voluerint, Magnum Ducem et Dominū eligemus: pariformiter defuncto Rege Poloniæ, præfati Prælati, et Barones Regni Poloniæ, ſine ſcitu et conſilio Prælatorum et Baronum Magni Ducatus Litwaniæ, ad electionem noui Regis nō procedant: ſed pariter cum Prælatis, et Baronibus Magni Ducatus Litwaniæ, ſi vocati tempore congruo voluerint, Regem et Dominum eligent: quibus ita vt præmittitur ſtantibus, et in poſterum obſeruandis, de certa ſcientia omnium aliorum Prælatorum, Baronum, Procerum, et Nobilium Magni Ducatus Litwaniæ, fratrum noſtrorum, Inſcriptionem præinſertam prædeceſſorum noſtrorū ſuſcipimus, ratificamus, ſuſcipimusq́ꝫ, et confirmamus per præſentes: obligantes ſe noſtris nominibus, ac vice omnium Prælatorum, Baronum, Procerum, et Nobiliū Magni Ducatus Litwaniæ, bona fide, in verbo noſtro conſtanti et fideli, omni dolo, fraude, ⁊ colore remotis: Promittimusq́ꝫ, pollicemur, ac vouemus: et noſtri Iuramenti præſtiti onere et miniſterio, ſtrictiùs nos obligamus: ipſam præinſertam Inſcriptionem, cū reformatione ⁊ declaratione articuli, de electione Sereniſſimorū Dominorum noſtrorum, vt præmittitur, in omnibus articulis, clauſulis, punctis, et ſententijs firmatum tenere, perpetuoq́ꝫ et inuiolabiliter obſeruare, Et ſi quæ aliæ ſingulares Inſcriptiōes, inter Nos, Prælatos, ⁊ Barones Magni Ducatus Litwaniæ, ac Prælatos, et Barones Regni Poloniæ forent, quæ cōmunem vtrinqꝫ honeſtatem læderent: quas anteceſſores noſtri non tenuerint: tales nos quoqꝫ non recepimus neqꝫ tenebimus. Vt autem omnia præmiſſa, perpetuæ firmitatis robur obtineant: præſentibus Literis Sigilla noſtra ſubappendi iuſſimus. Datum Vilnæ in Conuentione generali, quarta et viceſima menſis Iulij, in vigilia Sancti Iacobi Apoſtoli, Anno Domini Milleſimo Quadringenteſimo Nonageſimo nono.

NOn debent DOmini Litwani Magnū Ducē ſine ſcitu, conſilio, & conſenſu Dominorum Polonorū: e conuerſo Domini POLOni, Dn̄m Regem Poloniæ, abſqꝫ ſcitu, conſilio, & cōſenſu Litwanorum eligere.

Non ſunt tenende Inſcriptiones, quæ communem læderent honeſtatem.

Terra Drohicień Iuri Polonico adſcribitur.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinationes Regum et Principum, pro ſubditorum commodo quomodolibet factę, vt potiſſimum firmę ac ſtabiles eſſent, tam Literarum munimentis, quàm teſtium fide dignorum annotatione perennari conſueuerunt. Proinde nos Sigiſmundus, Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Litwanię, Samogitięq́ȝ, Dominus et hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, præſentibus et futuris, harū noticiam habituris. Quòd licet Nobiles et terrigenę noſtri Diſtrictus Drohicień. de ſpeciali conceſſione prædeceſſorum noſtrorum, huius Magni Ducatus noſtri Litwanię Ducum, Iure Terreſtri Polonico, more Nobilium Terrigenarum, in Regno noſtro Polonię degentium gauderent, et vterentur: haberentq́ȝ deſuper Literas et munimenta eorundem prædeceſſorum noſtrorum: videlicet Sereniſſimorū olim Principum fœlicis recordationis, Kazimiri genitoris, et Alexandri germani, noſtrorum chariſſimorum, Polonię Regū, et huius Ducatus Litwanię Ducum, ſucceſſiue conceſſa: Quia tamen in eiſdem Literis ſeu Priuilegijs, coram nobis ad præſens originaliter productis et exhibitis, multa comperimus articulatim ſuperuacaneè deſcripta, quę in Libris Statutorum Regni noſtri Polonię, ſpecifice et per expreſſum continentur: ⁊ iuxta nōnulla, quę in perniciem, iacturam, et oppreſſionem non modicam eorundem ſubditorum noſtrorum fuere adiecta: hoc idem Ius Polonicum, eiſdē ſubditis noſtris Nobilibus, et Terrigenis Priuilegiatis et non Priuilegiatis, hoc eſt, Ius habentibus et non habentibus, Diſtrictus præfati Drohicień. præſentibus et futuris, eorumq́ȝ ſucceſſoribus, coniunctim et diuiſim, de certa ſcientia et gratia, fauoreq́ȝ ſpeciali Ducatibus noſtris, de nouo iterū dandum et conferendum duximus: damusq́ȝ et conferimus, in omnibus punctis, articulis, ⁊ cōditionibus: prout in Libris Statutorum Regni Polonię latius continentur. in eodem Diſtrictu noſtro tenentes, et obſeruantes, omnes et ſingulos articulos Iuri prædicto Polonico ac iuſticię quomodolibet contrarios, in Literis et Priuilegijs præfatis prædeceſſorum noſtrorum prædictorum, vti præfertur, expreſſos et ſpecificatos: oppreſſionem huiusmodi ſubditorum noſtrorum præfatorum in ſe continentes, et in nihilum redigentes, caſſantesq́ȝ et mortificantes, ac extinguētes, perpetuò et in æuum, tenore præſentium mediante. Præter illum

articulum,

articulum,quo mediante,præfati prædeceſſores noſtri Officiales ſeu Miniſteriales,vulgo Litwanico Dziecʒkie nuncupatos,cõtra ipſos Nobiles et Terrigenas eiusdem Diſtrictus, nunquam deinceps fore dandos, prohibuerant: quos quidem Officiales primo expreſſos, nos quoqʒ dandos eſſe præſentibus prohibemus quomodolibet in futurum: Volentes et diſtricte præcipientes: vt omnes et ſinguli Officiales Terreſtres et Caſtrenſes, Diſtrictus prædicti Drohicien. pro tempore exiſtentes, quilibet eorum pro ſuo intereſſe, Nobiles et Terrigenas noſtros prædictos, ad cuiuscunqʒ inſtantiam, videlicet tam Nobilis, quàm ignobilis, Rutheni, Iudæi, Armeni, Chriſtiani, et Pagani, Citatos, ac Literis Citationum interciſis, non niſi ſermone et caracteribus latinis, iuxta conſuetudinem Iuris Terreſtris Polonici conficiendis legitime euocatos, pro cauſis tam paruis quàm magnis, nullis excluſis, ſecundum hoc idẽ Ius Polonicum, et ordinationes in Libris Statutorum Regni noſtri Poloniæ ſpecifice contentas, non aliter quàm nunc et in futurum iudicarent temporibus æuiternis. Et quamuis Iure ipſo Polonico laudabiliter prouiſum ſit: vt in ſingulis Terris eiusdem Regni noſtri, homines poſſeſſionati et indigenæ, ex incolis cuiuslibet Terræ, ſeorſum, et non extraneæ perſonæ ſingulis Officiorum Terreſtrium et Caſtrenſiũ in caſu vacationis præficiantur in hactenus: pro maiori tamen cautela et ſecuritate prædictorum ſubditorum noſtrorum Drohicien. præſenti Priuilegio noſtro id ipſum ſingulariter inſtituimus et ordinamus: vt in eodem Diſtrictu Drohicien. huiusmodi Officiales Terreſtres, per liberam electionem indigenarum, et vniuerſorum Nobilium conuentionaliter congregatorum, de Iure cõmuni Regni fieri ſolitam, ad eadem Officia ſua, totiens quotiens per deceſſum vacatura, non niſi cum ratihabitione noſtra Ducali, ſucceſſorumqʒ noſtrorum Magni Ducatus Litwaniæ Ducum: Caſtren. verò pro arbitrio noſtro duntaxat, ex eiſdẽ incolis et indigenis Diſtrictus prædicti Drohicien. per nos et ſucceſſores noſtros Litwaniæ Duces, (dum modo vterqʒ ipſorum Officialium Romanæ religionis eſſent) deinceps inſtituerentur: de omnibus et ſingulis Cauſis ſubditorum noſtrorum prædictorum coram ſe legitime exortis, motis et mouendis, ſtatutis à Iure, temporibus, modo præmiſſo cognituri, confirmantes eſſe: Nihilominus in hoc moribus et conſuetudinibus approbatis et approbandis Terræ Cracouien. tam diu, quoadusqʒ omnes aliæ conſuetudines Iudiciariæ vniuerſarum Terrarum Regni noſtri prædicti, per nos vel ſucceſſores noſtros Poloniæ Regẽs, aut eos,

quorum

quorum intereſſet inuicem coæquarentur. Caſu verò quo aliquis Terrigenarum noſtrorum Drohicieñ. prædictorum, aut quiſpiam alius, in Iudicio Terreſtri vel Caſtrenſi Drohicieñ. ſententiam contra ſe latam reportauerit: qua mediante crederet ſibi quomodolibet præiudicatum iri: extunc inſtituimus et ordinamus: vt in eiuſmodi præiudicio, liceat vnicuiq; taliter cōdemnato, à ſententia Iudicis et Capitanei noſtrorum prædictorum, velut iniqua & erronea, ad nos & ſucceſſores noſtros Litwaniæ Duces, cum parte ſua aduerſa legitime appellare: et coram nobis ſucceſſoribus'q; noſtris, cum eadem parte aduerſa iuſticiam ſuam experiri meliorem: Iudice et Capitaneo illęſis, quietis'q; propterea manentibus, prout in Terris Mazouię, et præſertim in Terra noſtra Ploceñ. teneri et obſeruari eſt conſuetum. De pœnis vero Iudicialibus, per partes victas legitime luitis, ad ſortem noſtram, et ſucceſſorum, Officialium'q; noſtrorum, et etiam partis vincentis, ex vi perlucrorum, vel quomodolibet aliter ſpectantibus, per Officiales noſtros Caſtrenſes, et Terreſtres, præſentes et futuros Drohicieñ. exigendis: ac de Amethonibus eorundem Terrigenarū noſtrorū, Drohicieñ. fouētes manu tenentes. Melificijs quoq;, ſeu Apiaſterijs, ac iniuriarijs et damnis quomodolibet inde ſecutis, et iuſticia viciniis, cum ſubditis Nobilium et Terrigenarum pro quacunq; re miniſtranda, cuiuscunq; ritus vtrinq; aut conditionis eſſent. necnon captiuandis et non euocādis ad quodcunq; Iudiciorum noſtrorum eiſdem Terrigenis de proprio eorum Diſtrictu Drohicieñ. pro quibuscunq; eorum exceſſibus, toto'q; proceſſu Iudiciario, ac Inſcriptionibus, & alijs rebus quibuscunq;, per ſingulos Iudices et Capitaneos noſtros Drohicieñ. pro tempore exiſtētes, non aliter volumus obſeruari: niſi quēadmodum Iure ipſo Polonico iuxta Conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorū, in toto Regno hactenus teneri et obſeruari ſolitum eſt, ac conſuetum. Ordinamus etiam ac inſtituimus, vt in ſingulis Citationibus Literalibus, Terreſtribus, Sigillū Terreſtre Diſtrictus Drohicieñ. infra depictum, equum ſellatū vno homine armato, Litera S. ad perpetuam memoriam nominis noſtri præcincto, in ſe cōtinens, applicaretur, ſubimprimereturq; toties quoties fuerit oportunum. Quod quidem Sigillum ſupra deſcriptum, præſenti Priuilegio noſtro ipſi Diſtrictui Drohicieñ. et Incolis eius pro tempore exiſtentibus, quò ad præfatam neceſſitatem Iudiciariā, ac pro armis Terreſtribus Drohicieñ. de noſtrę celſitudinis clementia tribuendum: concedentes'q; duximus, prout tribuimus et concedimus perpetuis temporibus,

per eos

per eos quorum intereſt obſeruandum. Vt itaq; præmiſſa omnia per nos conceſſa, robur obtineant perpetuę firmitatis: præſentes Literas noſtras ſcribi, Sigilliq; noſtri Magni Ducatus Litwanię iuſſimus et fecimus appenſione communiri. Actum et datum Vilnę die Dominico Lętare. Anno Domini 1516. præſentibus ibidem Reuerend. in Chriſto Patre Domino Alberto Epiſcopo, ac Magnificis et Generoſis, Nicolao Radziwilowic Palatino Vilneñ. et Cācellario, Gregorio Oſzczykowic Troceñ. et Marſſalco Curię, Alberto Gaſztold Poloceñ. Joanne Zabrzeziñſki Nowogrodeñ. Palatinis. Andrea Dowoynowic Succamerario, Georgio Hlinicz Capitaneo Breſteñ. Joanne Szczytowic, Nicolao Jundylowic, et Joanne Hlebowic Marſſalcis: cæterisq; Dignitarijs et Officialibus Curię noſtrę, circa præmiſſa teſtibus fide dignis, ſyncere nobis et fidelibus noſtris dilectis. Datum per manus præfati Magnifici Nicolai Radziwilowic Palatini Vilneñ. et Magni Ducatus Cancellarij, ſyncere nobis dilecti. Sigiſmundus Rex ſignificat.

Relatio eiusdem Magnifici Nicolai Radziwilowic Palat. Vilneñ. & Magni Ducatus Litwañ. Cācell.

Item Bielſceñ. Diſtrictus, Juri Polonico adſcribitur.

IN Nomine domini Amen. Ad æternam rei memoriam. Sigiſmundus Auguſtus Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Litwanię, Ruſſię, totiusq; Pruſſię, Samogitię, Mazowię, &c. Dominus et hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, harum noticiam habituris. Quia cum in hoc Conuentu generali, ex clemētia noſtra ſingulari, ad petitiones ſupplicationesq; vniuerſorum Ordinū, Magni huius Ducatus noſtri, Priuilegia omnia et ſingula a maioribus noſtris habita, omnium hominum incolarum eiusdē approbauerimus, id quod ex Literis ſeu diplomate noſtro, ſuper ijs per nos illis dato et conceſſo videre eſt. Tamen cum eſſet nobis ſpecialiter ſupplicatum nomine vniuerſę Nobilitatis Terrę Bielſceñ. et Territoriorum eius per quosdam e medio eorum, videlicet Joannem Mieñſki, et Martinum Wiſzeñſki Jalbrzyk, huc ad præſentem Conuentum miſſos. Quia quamuis habeant Priuilegium ex conceſſione Sereniſſ. olim Alexandri Regis

Poloniæ, et Magni Ducis huius Ducatus noſtri Litwaniæ, patrui noſtri deſideratiſſimi: quibus illis permiſſum fuerat: vt conſuetudinibus et Iure Polonico vterentur et gauderent: prout et hactenus vſi ſunt et gaudebant. Sed quia in eiusmodi Priuilegio eſſent quædam, quæ à Iure, Legibus, et conſuetudinibus Polonicis diſcrepant et diuerſa ſunt: quare ſummo ſtudio à nobis orauerunt: vt ſublatis exceptionibus eiusmodi omnibus, quæ a Iure, Legibus, et conſuetudinibus Iuris Polonici, quo ipſi ſic vtuntur, diſcreparent, et diſconuenirent, potius illis permitteremus: vt in vniuerſum, et vt dicitur totaliter, et plenè, conſuetudinibus et Iuribus Polonicis vterentur, ipſi et eorum poſteri perpetuò. Quorum nos ſupplicationibus clementer annuentes, et inhærentes maiorum noſtrorum Magnorum Ducum Litwaniæ veſtigijs: volentesq́ eosdem obligatiores et alacriores ad optimè de nobis, et Reip. huius Magni Ducatus noſtri Litwaniæ bene merendum facere: cum vniuerſo Senatu noſtro Decernimus: vt deinceps ſemper perpetuis t mporibus vniuerſa Nobilitas, incolæ Terræ Bielſceñ. et eius Territorium ſeu diſtrictuum omnium, gaudeant et vtantur Iuribus, Legibus, et conſuetudinibus Polonicis, perinde atq; Nobilitas Terræ ſeu Diſtrictus Drohicieñ. ex ſpeciali conceſſione maiorum ſeu prædeceſſorum noſtrorum, fœlicis memoriæ Magnorum Ducum Litwaniæ, et prærogatiuis ipſis datis, conceſſis, et legitimè emanatis, (quas et hic volumus habere pro expreſſis) hactenus vtitur et gaudet. Decernentes inſuper: omnes alios quoscunq; abuſus, iſthic contra Leges, Conſtitutiones, et Iura Polonica hactenus exiſtentes, et ſiue ex Priuilegijs aut conſuetudine ſeu potius deſuetudine aliqua, aut improbitate etiam aliquorum Officialium, aut cuiusuis Magiſtratus, ſiue quacunq; alia ratione exceptos, ſpecificatos vel reſeruatos, et introductos, eſſe tollendos, et abrogandos. prout eosdem et per præſentes tollimus et abrogamus perpetuò. Volentesq́; deinceps ſemper futuris perpetuis tēporibus, vniuerſos ⁊ ſingulos Dignitarios ſeu Officiales, Terreſtres et Caſtrenſes, et alios quosuis præſentes et futuros, iam conſtitutos ⁊ in poſterum conſtituendos, non aliter ſe debere, nec poſſe gerere erga illorum Territoriorū incolas, quam ſecundum præſcriptum Iurium, Legum, et Conſuetudinum Polonicalium præſentium et futurorum, quibus Diſtrictus Drohicieñ. gaudet. Alioqui ſi quid in contrarium fuerit in præmiſſis per quempiam hominum attentatum: id Decernimus nullum ⁊ inualidum: eiuſq; modi attentatores, pœnis ſeu mulctis in Iuribus Polonicis

conſtitutis

conſtitutis et contentis, puniendos et mulctandos ſemper perpetuo. In quorum omnium fidem et teſtimonium præmiſſorum, Sigillum noſtrum eſt appenſum. Datum Vilnę in Conuentione generali, die vigeſima tertia menſis Februarij. Anno domini 1547. Præſentibus Reuerēdiſſimis in Chriſto patribus, & Magnificis dominis, Strenuis ac Generoſis Militibus, Paulo Vilneñ. Georgio Luceorieñ. Venceſlao Medniceñ. Epiſcopis. Joanne Hlebouic Palatino Vilneñ. Cancellarioq́ʒ noſtro, et Tenutario in Bobroyſko et Boryſzów, Gregorio Oſzczykowic Caſtellano Vilneñ. Tenutario Vpiteñ. Joanne Juryowic Duce Dobrouiceñ. Palatino Troceñ. Tenutario Mobilouieñ. Hieronymo Chodkiewic Caſtellano Troceñ. Capitaneo Samogitienſi. Nicolao Joannis Radziwil, Marſſalco Terreſtri, Tenutario Szowleñ. Staniſlao Dowoyno Poloceñ. Alexandro Chodkiewic Nowogrodeñ. Staniſlao Petri Kiſzká de Ciechonowiec Viteblieñ. Palatinis. Andrea Sángusſkowic, Duce de Koſzyr, Capitan. Luceorieñ. Juano Hárnoſtay Marſſalco Curię, et Theſaurario Terreſtri, Præfecto Slonimeñ. Nicolao Georgij Rádziwil Pocillatore, Joanne Joannis Rádziwil Structore menſę, Staniſlao Nicolai Kiezgal Dapifero, Gregorio Chodkewic Succamerario, Nicolao Petri Olechnowic Gladifero, Nicolao Andruſzowic Præfecto equiſonum noſtrorum, Tenutario Ozenſi et Pereloméñ. Nicodemo Joannis à Ciechonowiec Melniceñ. Nicolao Alberti Narbuth Kreueñ. et Mozireñ. Præfectis, Marſſalcis, alijsq́ʒ Officialibus, Dignitarijs, ac Conſiliarijs noſtris fidelibus nobis ſyncere dilectis.

¶ Similiter Diſtrictus Mielniceñ. Regno Polonię incorporatus eſt. eius tamen Priuilegij copiam habere non potui.

VVLNVS, SEV VVLNERATVS.

Si quis coram Rege aliquem vulnerauerit, vel coram Capitaneo.

Kazimir9. Viſliciæ, 1368. Fol. 39.

Inſuper Statuimus: ſi quiſpiā coram nobis gladium, vel cultellum extraxerit: et aliquem vulnerauerit: ſine gratia puniatur. ſi autem extraxerit: et non vulnerauerit: in gratia noſtra conſiſtat. Et idem, ſi coram Capitaneo noſtro hoc factum fuerit, Decernimus obſeruandum.

Vulnera quomodo olim per Miniſterialem conſpiciebantur, et per teſtes totales probabantur : et quod vulneratus luet pœnam , ſi vulnera non probauerit, pro quibus citat.

Kazim. in Nieſzowa 1454. Fol. 94.

ITem Statuimus: Quod ſi quis Citabit,ſeu euocabit aliquem ad Judicium,pro vulneribus: Miniſterialis ad inſtantiam vulnerati,vulnera conſpiciat debite. qui ſuper Miniſterialis recognitionem vulnerum ſuorum , coram Judicio debet docere teſtibus totalibus,ſuper vulnera ſua. Qui ſi docere non poterit : extunc idem vulneratus , luet Judicio Regalem pœnam , dictam Septuaginta,alias Siedmnadzieſta : et parti aduerſę pœnam, dictam Quinquaginta,alias Piątnadzieſta.

Sed iam non Miniſteriali, verum Officio Capitaneali, aut Iudicio Terreſtri vulnera oſtenduntur. quorum Actorum reſcripto , atq; cum duobus teſtibus Actoris Iuramento , vulnera probentur.

SIGISmũ. Petrico. 1538. C 3.

PRæterea accidere frequentius ſolet : vt Citati pro capite,aut vulneribus,ad euitandam pœnam , pro capite et vulneribus debitam,viciſſim Actores multis Citationibus pro vulneribus Citare ſolent. Ad extirpandam igitur hanc impediendę Juſticię artem, Statuimus : vt vulneratus cruentis vel liuidis vulneribus,vulnera in recenti, quamprimum potuerit,Officio Capitaneali,quodcunq; proximius percuſſo fuerit , aut Judicio Terreſtri illius diſtrictus oſtendat: et teſtata per ſe faciat. quę ſic oſtẽſa,et eorum qualitas,in Acta Caſtrenſia,aut Terreſtria,in Terminis Terreſtribus illius diſtrictus ſcribantur: & eo teſtimonio, velut authentico,et ſufficienti,Actor Reum tutò,et citra calumnia , in foro Judicij Terreſtris , mettertius cum ſibi ſimilibus iurans, more antiquo conuincere poterit.

De Nobilibus, aut Kmethonibus Spiritualium vel Nobilium, occiſis vel vulneratis , in ciuitatibus, Jus Polonicum eſt dicendum.

Kazim. in Nieſzowa, 1454 Fol. 95.

ITem Statuimus:Quod ciues ciuitatum noſtrarum, Nobiliũ et Spiritualium,pro vulneribus,& homicidio, Jus Polonicum, hominibus villatarum noſtrarum,Spiritualium et Nobiliũ, miniſtrare tenebuntur.

De eodem.

De eodem.

DEcernimus: vt deinceps, ſecundum antiquas Regni noſtri Conſtitutiones, de occiſis ſeu vulneratis Nobilibus, aut eorum Kmethonibus, in omnibus ciuitatibus et oppidis noſtris Regijs, Spiritualiumq; et Secularium dominorum, non Iudicium ciuile, ſed Terreſtre et Polonicum, ſeruetur et locetur. Vbi verò ciuile Ius fuerit à ciuibus in hac re ſeruatum: pœna quatuordecim Marcarũ pecuniæ, ciues ipſi parti ſoluenda puniātur: Iure Terreſtri, totiens quotiens opus fuerit, peręptoriè exigēda. SIGISmū. Petrico. 1538. A5.

Actori pro mēbrorum mutilatione, incumbit cum duobus teſtibus probatio: quum annum integrum tacuiſſet.

PEtrus conqueſtus eſt de Ioanne: quòd ipſum quatuor digitis in manu mutilaſſet. quòd Ioannes ſe feciſſe negauit. Et quia idem Petrus, pro eadem mutilatione, poſt annum elapſum, ſatisfactionem habere petebat: Nos itaq; in tali caſu, eundem Petrũ mettertium pronuntiamus iuratum: Quòd prædictam mutilationem digitorum quatuor, habuit à Ioanne. KAzimir. Viſlicię. Fol. 20.

Qui vulnerat aliquem, vitam ſuam defendendo.

ACcepimus: quòd Petrus inſequendo Ioannem, grauiter in platea vulnerauit. quod cùm Ioannes in Iudicium deduxiſſet: Petrus licèt confiteatur ſe Ioannem vulneraſſe: tamen ſe aſſerebat hoc feciſſe, neceſſitate compulſum per ipſum Ioannem: qui ab initio, et antea, ipſum Petrum vulnerauerat. quod idem Petrus offerebat ſe probaturum. Nos itaq; in tali caſu Decernimus: ipſius Ioannis probationem eſſe admittendam, ſuper eo: Quòd dum in platea Petrus ipſum Ioannem inſequeretur, vulnerauerit: cùm dictus Petrus, non vitam defendendo, ſed iniuriam ſibi aliàs illatam vlciſcendo, Ioannem noſcitur vulneraſſe. Kazimir9 Viſlicię. Fol. 17.

Aeſtimatio mutilationum, ac vulnerum, Nobilibus inflictorum.

MIlitem mutilans in pede, manu, vel naſo, quindecim Marcas: in pollice verò mutilans, octo Marcas: digitorum verò quemlibet alium amputans, tres Marcas Groſſorum ipſi mutilato, vel in digito læſo, (vt ſupra dicitur) ſoluere teneatur. Pro Kazimir9 Viſliciæ 1368. Fol. 21.

qualibet autem vulneratione prædictorum membrorum, vulnerato pœna, quę dicitur Piathnadzieſta, perſoluatur.

De eadem mutilatione, vulnerumq; aeſtimatione maiori.

Ibidem. VT violentorum audacia refrenetur, Statuimus: Quod dum Miles parem ſibi Militem mutilauerit: pro mutilatione membri cuiuslibet, triginta: et pro ſimplici vulnere, quindecim Marcas ſoluere teneatur.

De percuſſionibus Militum, Nobilium, et Kmethonum, ſine ſanguinis effuſione.

Kazimir9 Villicię Folio 27. IN percuſſionibus Militum, ac aliorum noſtrorum ſubditorum, iſtum in pœnis modum exigendis volumus obſeruari. Si Miles Militi, aut Nobilis Nobili, plagam vel ictum dederit, abſq; ſanguinis effuſione: Nobili, cui illata fuerit talis percuſſio, pœna quę dicitur Piathnadzieſta, per inferentem et lædentem debet aſſignari. Si autem illi inferatur, qui non habet Jus Militare: tunc Marca Groſſorū, pro tali vulnere: Kmethoni verò Sześć Grzywien, aliàs pœna ſex Scotorum, per inferentem debet ſolui.

De villano, Militi aut Nobili Plagam inferente: et de capite, atq; vulneribus eorundem.

Kazimir9 Villicię Fol. 29. MIliti, pro vna plaga vel pluribus, à Kmethone facta vel factis, pœna quindecim, aliàs Piatnadzieſta, percuſſo: et Judicio alia ſimilis pœna, perſolui teneatur. ſi verò fuerit baculo cruentatum vulnus illatum: ſicut pro gladiali vulnere, declaramus ſatisfaciendum. Pro capite verò Militi famoſo, aliàs Slachcie, 60 Marcę: Scartabello, 30 Marcę: Militi autem creato de Sculteto, vel de Kmethone, 15 Marcę pro capite. Item Militi Slachcie, pro vulnere, decē Marcę: Scartabello verò quinq; Marcę: Sculteto, vel Kmethoni, factis Militibus, tres Marcas Statuimus pro vulneribus eſſe perſoluendas.

Si Plebeius occiderit aut vulnerauerit Nobilem, qui dederit vel non dederit illi occaſionem inuadendi ſe.

SIGiſmū. 1532. PLebeius Nobilem occidens, cui nullam cauſam, vel occaſionē ſe inuaden-

ſe inuadeñ Nobilis præſtiterit : nec initium contentionis , vel percuſſionis cum eo fecerit, pœna capitis puniatur. vulnerans vero Plebeius Nobilem:cui ſimiliter occaſionẽ ſe vulnerandi Nobilis non præbuit, pœna capitis puniatur. hoc tamen intelligi debet, de vulnere graui : ex quo ſequitur mutilatio, vel inualiditas alicuius membri Nobilis vulnerati. Quod ſi nulla ex huiusmodi vulnere mutilatio, et inualiditas membri conſequetur : pœna pecuniaria ſecundũ antiquum Statutũ Plebeius puniatur. At vbi Nobilis cauſam, et occaſionem occiſionis, vel vulnerationis ſuę Plebeio præbuerit: punietur Plebeius ſecundũ antiqua Statuta, de vulnerato, vel occiſo Nobili condita. Vt autem conſtare Judici poſſit : data nec ne fuerit Plebeio cauſa, vel occaſio vulnerandi Nobilem, quilibet Nobilis Plebeium de vulnere, aut nece accuſans, probare teneatur ſuo, et duorum ſibi ſimilium Nobilium corporali Juramento, id quod aſſerit verum eſſe: expreſſe hoc verbis nuncupans: quod non ex initio à ſe facto, neqȝ cauſa, aut occaſione per ſe data, Plebeius illum vulnere, ſeu nece affecerit. alioquin Nobilis in huiusmodi probatione deficiens, non poterit Plebeiũ in pœnam ſuperius expreſſam inijcere. Nihilominus tamẽ Plebeius vulnerans quomodocunqȝ, aut occidens Nobilem, pœna in antiquis Statutis perſcripta punietur. Hoc aũt Statutum cum ſit pœnale, ad tres duntaxat annos valere, et obſeruari debere Decernimus.

Licet amicus amicum, iocando ſeu ludendo vulnerauerit: tamen laeſo pro vulnere ſatisfaciat.

ITem Bartholdus depoſuit contra Andream: quod ipſum vulneraſſet. Andreas confeſſus eſt, ipſum Bartholdum vulneraſſe: dicens ſe inuitum, et nolentem feciſſe: ſolatijqȝ cauſa : prout amici plerunqȝ aſſolent facere, iocando. Nos igitur audita ipſius Andreę confeſſione : attendentes quod ludus non debet ſe extendere ad aliquam læſionem, ſeu vulneris offenſionem : ipſum Andream in tali caſu, Decernimus Bartholdo ad vulneris ſatisfactionem condemnandum. Kazim. Viſliciæ Folio 29.

De extinctione candele, et vulneris incuſſione.

QUerelam Egidius propoſuit contra Falconem : quod dum in domo ipſius Egidij facta fuiſſet in ſero contentio quædam: ipſe Falco ſuperueniens candelam ſuffocauit, et extinxit. qua extincta, Egidius neſcit, nec ſcire poteſt, per quem, in illa conten- Kazimir9 Viſliciæ Foli 24.

tione et diſcordia, fuerit vulneratus. licét Falco extinctionem candelę confitetur: tamen ipſum Egidium vulneraſſe negat.

Nos itaq;, a' prædicto Egidio Actore Juramento recepto, Quod in prædicta candelę extinctione, neſcit per quem vulneratus ſit: ideo Falconem prædictum, quia extinctione candelę vulneri præſtitit occaſionem, in vulnere duximus condemnandum.

Vulneratus in diſcordia admittet, ad Juramentum eum, quē accuſat. et hoc, ſi ille Citatus ipſum Actorem ſeipſum vulneraſſe aſſereret. alioqui, Actori probatio eſſet decernenda.

Kazimirꝰ Viſlicie. Fol. 17.

QVerelam Petrus depoſuit de Joanne: quód ipſum vulneraſſet. Joannes vero conſtanter aſſerebat: quód Petrus ſeipſum vulneraſſet. quod offerebat ſe legitime' probaturum. Nos autem in tali caſu duximus diſtinguendum: Quód ſi in contentione et diſcordia, Joannes aſſerit Petrum ſeipſum vulneraſſe: tunc Joannis probationes ſunt admittendę. Si autem extra omnē contentionem et diſcordiam, Petrus eſſet vulneratus: tunc (vt eſt moris) dicimus, Petri Juramentum fore et eſſe admittendum.

De Kmethone vulnerato.

Kazimirꝰ Viſliciæ Fol. 22.

VVlnerans Kmethonem, eidem vulnerato vnam Marcam: Domino autem ipſius, ſi vulnerans et vulneratus vnius domini fuerint, vnam Marcam integram, ipſe vulnerans pro pœna ſoluere teneatur. Si vero' vulnerans, et vulneratus, duorū dominorū fuerit: inter ipſos Marca huiusmodi pœnalis diuidatur.

Pro vulnere vero' liuido Kmethoni ſex Scoti dantur.

IdēREX, Fol. 27.

PRo tali vulnere, abſq; ſanguinis effuſione, Kmethoni ßeść Grzywien, alias pœna ſex Scotorum, per inferentem debet ſolui.

Sed duę laeſo, tertia vero' pars poenarum pro vulneribus Kmethonis decretarum, Judicio cedat.

Ibidem.

VT pœnarum diſtinctio, et legitima diuiſio habeatur: ſi Kmetho vulneratur, cum ſanguinis effuſione, aut percutitur enormiter: de omnibus pœnis, pro vulneribus aut percuſſionibus ſententi-

ſententiatis, duas partes læſo: tertiam autem Iudicio, vbi cauſa agitatur, dare demandamus.

¶ Qui inuadit domum alterius manu violenta, et vulneratur, aliosq; vulnerat in illa domo, Vide in Titulo INVASIO DOMVS. Folio 126.

V V L P E S.

CAtulos vulpium nemo ex nidis tollere audeat. apud quem vero reperti fuerint, pœna decem Marcarum puniatur: idemq; catuli in ſyluas libere dimitti debeant. SIGiſmũ. Auguſtus 1557.

V X O R.

Vxor viro nihil inſcribat, ſine amicis.

ITem vxor marito ſuo nihil inſcribat, ſine conſenſu amicorum. et ſi inſcribit: illud nullius roboris ſit. Conſuet. terræ Cra. 1505. Fol. 121.

Conſenſus vxoris requiritur ad vendenda bona, in quibus ipſa habet Reformationem.

ET ſi venditor haberet vxorem, cuius reformatio extenderet ſe, ad talia bona vendita: conſtituetur per maritum ad Acta: et cum conſenſu amicorum, ad minus duorum, ex linea paterna Conſanguineorum, conſentiet ad talem Inſcriptionem. quo ad eius Reformationem. SIGIſmũ. Petrico. 1523. Folio 44.

De eodem.

SI verò is, qui venderet, obligaret, aut quocunq; alio modo inſcriberet, alienaretq; bona ſua, habuerit vxorem: tum eandem tenebitur cum amicis eius, ad renuntiationem Doti eidem inſcriptæ, adducere. quæ adducta recognoſcet, ſe Inſcriptioni ſuæ Dotali renuntiare, cum amicorum conſenſu. SIGIſmũ. Cracouiæ 1543.

De vxore, et Parafernalibus: circa quæ debeat remanere, poſt mariti mortem.

STatuimus: Quòd marito mortuo, vxor circa Donationem et Dotem, et quælibet Parafernalia, in pecunijs, gēmis, lapidibus, et veſtibus ſuperextantibus, et remanentibus, debeat remanere. ipſa autem mortua, ad liberos (ſi ipſos habuerit) prædicta omnia bona Kazimirꝰ R E X. Fol. 29.

nia bona deuoluantur. Quę mulier, habendo pueros, ſi alium virum receperit, vel recipere voluerit: Decernimus: quod tantummodo ad eoſdem pueros, omnia bona paternalia integraliter, cum alia parte, ipſos in diuiſione concernente, quorumlibet bonorum maternalium, in quibuscunq; rebus conſiſtant, absq; aliqua contradictione deuoluantur. et cum alia reſidua ſuorum bonorum parte, maritum accipiat, iuxta ſuam voluntatem.

¶ De Dote, per conſanguineos mortuę mulieris a' marito repetenda, Vide in Titulo DOS. Folio 81.

Z V P P Æ.

¶ Vide in Titulo S A L. Folio 229.

STATVTORVM REGNI POLONIÆ IN ORDINEM ALPHABETI DIGESTORVM.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IN ARMA SERENISSIMI PRINCIPIS & DOMINI, D. SIGISMUNDI AUGUSTI, DEI GRATIA REGIS POLONIÆ. & cæt.

DVM petit excelſum rapidus IOVIS ales Olympum,
Hic videt in vaſto quæq; profunda mari.
REX 'edens etiam ſublimia geſta POLONVS,
Peruidet in Regnis inferiora ſuis.
Alba gerens Aquilę præſtans Inſignia PRINCEPS,
SARMATIAM clara candidus ornat ope.

In eadem.

IN EADEM.

Iacturus firmę L A CH V S fundamina Sedis,
Ardua GNEſnenſis culmina montis adit.
Hic niueas nidos Aquilas miratus habere:
Quàm GNEſnoſ propria voce beatus ait.
Cum fauſto fælix Aquilam capit omine Regni:
Nobile cumq́ ſuo S T E M M A Nepote gerit.
Cernis, vt extenſis erecta per áëra pennis,
Aſtra coronato vertice ſumma petit?
Hæc auis eſt auium totum Regina per orbem:
R EG V M ſunt REges, terra POLona, tui.
His ſuprema manet maieſtas, forma, poteſtas,
V irtus, imperium, gloria, candor, honos.

V. G. Sambor.

In Statuta

IN STATVTA REGNI POLONIÆ, AB IOANNE HERBVRTO EDITA, CARMEN: EX VIGILANTII GREGORII SAMBORITANI OPVSCVLO QVODAM, VARIAS PRINCIPVM POLONORVM LAVDES CONTINENTE, DESVMPTVM.

IOVIS ad DEos Oratio, in qua Princeps POLOnorum Pios laudat.

IVPITER in pulchra confidens altior aula,
Ad Superos fecit talia verba ſuos.
Sunt mihi vobiſcum confectis otia bellis:
Quid faciemus eo tempore, quæro, boni?
Quid, ſi quiſq; velit proprium memorare laborem:
Vt ratio facti conſtet honeſta ſui?
Ipſe dabo vobis exemplum primus amicis:
Et monumenta meę commemorabo manus.
Geſsimus immenſum celeberrima geſta per Orbem:
Nota manent rebus munia noſtra ſuis.
Non tamen omnis erit vaſti prouincia Mundi.
Cum geſtis hodie commemoranda meis.
Sarmatis illa mihi memorabilis ora videtur:
Huius amica ſuus mentio fiat honor.
Quid vos egeritis terra, referetis, in iſta:
Ingenio referam IVpiter Acta meo.
Hos ego produxi Cœlis Heroas ab altis,
Qui ſtatuere ſua Regna Polona manu.
Primus hic eſt Læchus, rutilo ſpectandus in auro: LÆChus.
A' quo Læchiadum nomina clara manent.
Notior ille pia paſsim pietate Piaſtus: PIAſtus.
Cruſuicienſis inops antè colonus agri.
Pacificus Zemomyſlus, vehementer in omnes ZEmomyſl9.
Extitit ingenuo pronus amore ſuos.
Corporis, & fidei ſuſcepto lumine Meſcus, MEScus.
Illuſtrat patriam relligione ſuam.
Candidior Chabrus, Regno diadema Polono, CHAbrus.
Cæſare ſuſcepto primus Othone, tulit.
Multos conſultò Primates mitto Polonos:
Ingenua claros ex pietate viros.
Hunc mihi, quem vobis, Superi, commonſtro, videte: SIGISMūd9 AVGVSTVS.
Hic Rex Auguſti Cæſaris ora refert.
Ora refert, nomenq; pium, pacemq; colendam:
Fortunamq; bonam, conſiliumq; ſagax.

Fff Quàm

Quàm pia Regali ſplendet clementia vultu?
Quàm micat integro comis honore fauor?
His ego productis in Regna Polona Monarchis,
Qualia cum quali munera laude feram?
MARTIS Oratio, in qua Principes Polon. fortes prędicat. Mars Iouis Odryſius Piſæi dicta ſecutus,
Acriter hos rauco protulit ore ſonos.
Quos, pater, enumeras celebres pietate Polonos:
Feci Mars fortes in fera bella viros.
SEMOuitus. Nobile Semouitus in aptis ſplendidus armis,
Sit ducibus ſpecimen, militibusq; ſuis.
IAGELLO. Principe de Litauo Rex ille Iagello Polonus,
Quanto te victor Marte, Boruſſe, premit?
Qua cono pulcher criſtato laude triumphat?
Quamuis hoſtili ſanguine tinctus eat.
E bis centenis Pruſſorum millibus, euge,
En quinquaginta millia cæſa iacent.
BOLESLAVS. Boleſlaus hic eſt, Hermanni filius ille,
Inclyta Sarmaticę gloria gentis ouans.
Omnia quis referat digniſsima Principe geſta?
Hæc Boleſlani ſumma decoris erit.
Quadragena ſenem fecit Victoria clarum:
Nam ſeptem taceo geſta minora volens.
SIGISMVND⁹ Primus. Sola Sigiſmundi ſi nunc mihi prælia Primi
Denarranda forent ſingula: deficerem.
Cum Moſco geſsit duriſſima bella potenti:
Acri cum Valacho contulit acrè manus.
Regia Germani nouerunt prælia Pruſsi:
Excita perſenſit Tartarus arma ferox.
Compleuit formidatos formidine Turcas:
Fecit, vt in dulci, Sarmata, pace fores.
MERCVRII Oratio, in qua Principes Polon: facundos præconijs effert. Fundere Mercurius iandudum verba paratus,
Hæc cœpit modulo promere dicta ſuo.
Per me facundum fortes didicere Poloni,
Pulchre cuncta ſuis promere ſenſa modis.
Perplexas illos docui diſſoluere cauſas:
Litibus extremas impoſuiſſe manus.
Quę placet in ſacris aptiſsima concio templis:
Qui docet in medio ſermo, iuuatq; foro:
In diuerſi gradis Fabella probanda Theatris:
Emporijs pacto verba ferenda ſuo:
Omnis laudando dicendi gratia fructu:
Omnes delicię, lingua polita, tuę:

Optima

Optima ſunt deprompta meo donaria cornu:
De noſtro fandi copia fonte fluit.
Occinit inde, manuq́ꝫ Chelym percurrit Apollo:
Tactaq́ꝫ geſta fides iſta canora ſonat.
Inſtitui Vates, Medicos, ſanctosq́ꝫ Poëtas:
Ornaui gentem per tria dona meam.
Inclytus inſtinctu noſtro Rex Chabrius ille,
Et virtute potens, et pietate nitens:
Cùm veniens eius manibus fera Parca malignis
Rumperet extremo ſtamina longa die:
Multa futura ſuo coram miranda Senatu,
Lingua de Regno vaticinante dedit:
Qua Mahometigenę vaſtarent cæde Rhutenos:
Quę vis à crebris eſſet habenda Getis:
Quàm mala vos turpes mundarent balnea, Turcę,
Viſcere cùm cæſę calfieretis equę:
Vt caſſante Polonorum propè ſanguine Regum,
Rex nouus è Litaua ſtirpe *IAGELLO* foret.
Tum bona, maieſtate ſui ſpectabilis oris,
Iuno ſuum verbis talibus ornat opus.
Hæc opibus feci florentia Regna ſuperbis,
Regna, Lycaonio quę videt Vrſa Polo.
Vt gratis finem poſuit Saturnia dictis:
Cæpit virgo ſua Cynthia voce loqui.
Caſta mihi ſoleo caſtas ſociare puellas,
Quę ſunt Vandalicę pignora chara domus.
Sic ſua finiuit Latonia dicta puella:
Cypria ſic dictis eſt comitata ſuis.
Egregias ſponſas, forma præſtante puellas,
Egregijs ſaui, pignora grata, viris.
Inde Iouem ſpectat conſtanti fronte Minerua:
Alloquiturq́ꝫ ſuum ſic animoſa patrem.
Poſſem Vandalicis inſignia plurima terris
Auſpicio, per me geſta, referre tuo.
At, ne detineam feſſas compluribus aures,
Vnum de geſtis commemorabo meis.
Maxima confectis laudaui numina rebus:
Appoſui ſummam ſed tamen ipſa manum.
Perfeci multo ſanctas molimine Leges:
Sarmata communi voce Statuta vocat.
In quibus inſiſtunt tanti munimina Regni:
Et res inuicto publica Iure manet.

APOLLINIS Oratio, ī qua Principes Polon: Vates cō-celebrant. CHABRIVS.

IVNONIS Deę Oratio, in qua Principes Polon: Diuites commendat.

DIANÆ Oratio, ī qua Caſtas principum Polo: puellas laudibus tollit.

VENERIS Oratio, ī qua puellas principum Polo. Formoſas cō-memorat.

PALLADIS Oratio, ī qua ſancta principum Polon: &c. Statuta collaudat.

Quo verò pacto ſtudium proceſsit honeſtum,
Dicam: conſilium, quæſo, videte meum.
Rex habuit iuſtum ſolenni more Senatum
AVGVSTVS, patriæ gloria ſumma ſuę.
Qualis ſum, nullis appareo Pallas in armis:
Ad dextram ſedeo Regis amica latus.
Omnibus attentas in me tendentibus aures,
Tali produco talia verba ſono:
Quòd Dea Conſilij ſubeam penetralia veſtri,
O' Rex, ò Regno fida Corona tuo:
Non puto, vos à me dubios expoſcere cauſam:
Aduentu crebro res manifeſta meo eſt.
Non parma læuam, non condimus ægide pectus:
Torta nec in dextra tollitur haſta manu.
Armatos armata viros inuiſo Minerua:
Vtentes adeo Diua togata togis.
Arma decent bellum: bello ſunt arma ferenda.
Sint pacis ſumptę præuia ſigna togę.
Nec mihi difficile eſt, veſtros cognoſcere ſenſus:
Æthereis veniunt obuia cuncta Deis.
Noui, quò tendat veſtri ſententia Voti:
Mittitur in certum veſtra ſagitta ſcopum.
Sunt vobis poſito ſeruandę limite Leges,
Quas olim veſtri conſtituère patres.
Has donare ſuo confuſas ordine vultis:
Clara tenebroſis lumina ferre locis.
Nulla fuit veſtris occaſio patribus, vt ſic
Poſſent exacto tradere Iura modo.
Qua poterant poſitas ratione recudere Leges:
Quando recudebant tela ſubinde noua?
Tela recudebant, hoſtili in tergore fracta:
Hoſti tela nouum dura futura malum.
Nunc vobis iunctis Pax aſsidet aurea pennis:
Aſsidet eiecto læta Labore Quies.
Si vos officijs alijs oblata gerendis
Hæc toga perpetuo fortè vacare iubet:
Iſta viris aliquot mandate negotia doctis:
Qui certa Leges lège locare ſciant.
Quin, proceres, vnus (ſapientes eſtis vt omnes)
E' vobis tantum munus obire queat:
Vnus Ioannes nobis HERBORTVS amatus,
Qui pius aſsiduè numina noſtra colit:

REGIS AVGVSTI SENATVS.

Dea PALLAS AVGVſtum Regem, etcæt. alloquitur.

LEGES Polon. anteà cõfuſę.

IOANNES HERBORTVS Legum Polon: ordinator.

Hoc vos

Hoc vos angenti (promitto) labore leuabit,
Tradite: cunctorum nomine tollat onus.
Afferat hic vmbris optatam quandoq; lucem:
Rectus perplexis luceat ordo libris.
Suaſi: perſuaſi: cuncti mea dicta ſecuti,
Mandarunt tanto munera tanta viro.
Ille Polonarum ſuſcepta volumina Legum,
Perluſtrans oculis omnia ſæpe ſuis:
Talia miranda modò ſedulus edidit arte:
Qualia gratanti lumine quisq; legat.
Illius ipſa meo direxi numine mentem:
Ipſe ſuo ſtudio condidit autor opus.
Plura volente loqui Tritonide, Iupiter alma
Hæc Maia genito conficienda dedit:
Iret vt aſſumptis Zephyri trans æthera pennis,
Ad Bunouini rura beata ſoli.
Afferretq; Statutorum monumenta nouorum:
Luminibus ſuperûm conſpicienda Deûm.
Exiluit Cœlo rapidis Cyllenius alis:
Perrexit dictis docta Minerua ſuis.
Quid meliùs potui, quàm iuſtas condere Leges?
Confuſaſq; ſuis diſpoſuiſſe locis?
Lex ſuprema regit certis viuentia fatis:
Certis Lex fatis inferiora regit.
Lex diuina ſuo conſeruat cuncta tenore:
Lex humana ſuo cuncta tenore fouet.
Lex facit, æternis cedant mortalia Diuis:
Lex hominum generi cedere bruta facit.
Vera gubernandi ratio Lex optima fertur:
Degendę vitę regula certa datur.
Nuſlliùs eſt hominis tanto natura vigore:
Nullius ingenium cernere tale queas:
Vt atis illarum cognoſcat commoda rerum,
Quarum fors ſemper publica poſcit opem.
Nam, quamuis induſtrius omnia nôrit agenda:
Non, quę recta videt munia, ſemper obit.
Quod Virtus illi faciendum dictat honeſta:
Lex monet, et cogit: ducit, et vrget opus.
Ducit ad optatum, quę dirigit, omnia finem,
Per medię felix vtilitatis iter.
Debita proponit ſubiectis præmia cunctis:
Detrimenta malis: emolumenta bonis.

IVPITER MERCVRIū, ad IOANnem HERbortum in RVSſiam mittit.

Laus Legum generalis.

Lex

Lex etenim totis id agit conatibus vnum,
Sic queat vt ciues inſtituiſſe ſuos:
Turpia quò fugiant: quò ſemper honeſta ſequantur;
Nam decet officio quenque vacare ſuo.
Res eget aſſiduo vaſtiſsima publica cultu:
Vt bona fœcundus ſemina reddat ager.
Vellendę veniunt rigidis cum ſentibus herbę:
Pinguibus vt noceant noxia nulla ſatis.
Hoc autem præſtant ſanctarum munia Legum:
Et multa faciunt commoditate frui.
Lege vacante, mouet furibunda Licentia turbas:
Omnia Tartareum miſcet agenda chaos.
Nulla pio diuina coluntur numina ritu:
Nemo pacata viuere mente poteſt.
Turbarum varijs agitatur terra procellis:
Et per in exitium multa pericla ruit.
Nullus eam per ſe valeat componere princeps:
Tolluntur lata noxia Lege mala.
Hanc igitur ſanctus iuſto cum Rege Senatus:
Pro confirmanda condere Pace ſolet.
Nec decet ad minimos ab ea diſcedere palmos:
Nec mutare bonam qualibet arte licet.
Si tamen et tempus mutandam cenſeat, et res:
Ius immutandę Conditor vnus habet.
Vt variat medicus variatis pharmaca morbis:
Sic variat Leges Conditor ipſe ſuas.
Imbuimus noſtra mortalia pectora mente:
Ac dandę ſpecimen Legis vbique damus.
Conſtituit Lacedæmonijs ſua Iura Lycurgus: Legumlatores.
Cecropibus iuſtus ciuibus ille Solon.
Magnanimus Pœnos muniuit Lege Charondas,
Donauit Siculis mira Statuta Plato.
Legibus ornauit patriam Geta rite Zamolxis:
Romuleum Latium Pompiliusque Numa.
Quis Leges numeret reliquis mortalibus omnes
A' ducibus latas, principibusque ſuis?
Qui tulerint noſtris Legum monumenta Polonis,
Per mea me paucis dicta referre iuuat.
Ius erat in prima ſimplex ætate Polonis:
Aequum, iudicij ſumma: Bonumque, fuit.
Sæpius a' bino certamine cauſa duorum
Controuerſa, velut Lege, dirempta fuit.

Tum maioris

Tum maioris erat pugnacis dextera ciuis:
Quàm nunc cauſidici callida lingua viri.
Viſlicię demum Caſimirus: magna Monarchę
Cui Magni nomen geſta dedère ſuum:
Omnia Niliacis mandauit Iura tabellis:
In ſcripto Leges maluit eſſe nouas.
Quarum præſcripto ſeri durante nepotes
Semper ab annoſis dirigerentur auis.
Adiecere bonis aliĳ meliora Statutis,
Qui tenuere ſua ſceptra Polona manu:
IAnus, Alexanderq́ꝫ, SIGISMVNDVSq́ꝫ beatus:
Huius et AVGVSTVS filius ipſe patris.
Contulit illa librum noſtràs Herbortus in vnum:
Collatisq́ꝫ ſuum lumen habere dedit.
Ipſe ſed ecce redit de Pleiade natus: et ipſum,
Vt Corydon agnum, portat eundo librum. **MERCVRII reditus.**
Vos ipſi tandem, Diui, Diuęq́ꝫ, videte,
Quę cultor mecum præſtitit ille meus.
Omnia cunctarum congeſta volumina Legum
Prima nitent, quarum eſt Litera prima caput.
Incipit inde ſecunda locatas Litera Leges:
Tertia dat titulos Legibus inde ſuis.
Et, quę continua ſerie ſe Elementa ſequuntur,
Cuncta Statuta iubent nomen habere ſuum.
Qui cupit ad durum ſpectantia noſcere Bellum:
Singula ſub Belli nomine Iura legat.
Vult alius lætę cognoſcere præmia Pacis:
Præmia Pacis ei ſumma notata refert.
Non opus eſt omnes quærendo reuoluere libros:
Inuenienda ſua dictio fronte patet.
Conſpicuam collata facit ſententia Legem:
Alteriusq́ꝫ ſequens altera lucet ope.
Hæc vbi Pallas ait, ſummo ſua Iura Tonanti
Exhibuit, flexo virgo decora genu.
Iupiter, aſpiciens proprio de vertice natam:
Aſpiciens tantę dexteritatis opus: **Dĳ, deæq́ꝫ Polonię Leges cõprobant.**
Diſsimulare nequit porrecto gaudia vultu:
Nec vocem claram continuiſſe poteſt.
Inſtinctuńe tuo perplexas, filia, Leges
His ita diſpoſuit ſedulus ille locis?
Hæc dicens, Marti iuxta ſe viſa ſedenti,
Perq́ꝫ vices aliĳs Iura videnda dedit.

In rigidam

In rigidam capiens porrecta volumina dextram
Sithonius retulit talia dicta deus.
Hoc vnus potuit, Superi, præſtare Rhutenus?
Quàm tot Sauromatum millia multa queant?
Vlius accipiens manibus formoſus eburnis,
Hæc cum mirando verba ſtupore dedit.
Quid non cura facit? quid non ſtylus expolit autem?
De quantis tenebris lumina quanta micant?
Legifero manibus ſumpto, viſoq; libello,
Talia Iunonis verba fuère Deę.
Lege, facultates omnes ſeruantur, honeſta:
Integra, quæuis integra, Lege manent.
Incipiens librum teneris euoluere palmis,
Ore modeſta ſuo Cynthia comis ait.
Nec pudor vllus erit: nec erit venatio noſtra:
Si licet, vt tenſas rumpere Iura plagas.
Laudatura nouam formoſa Citheris opellam,
Mouit, vti geminas bina labella roſas.
Dum, quæcunq; libent, ſine Lege licenter aguntur,
Quanta puellari damna feruntur agro?
Inde librum proles iterum Cyllenia ſumens,
Dulciloquo tales promit ab ore ſonos:
Quid Reges eſſent ſumma virtute nitentes:
Quid tot tantorum lingua diſerta Ducum:
Si Pax turbatis pellatur finibus alma:
Si nullo ſedeat nympha ſerena throno?
Apparat hanc illi Legum veneranda poteſtas:
Confirmant ſolium firma Statuta ſuum.
Adiecit primis hæc claudens omnia dictis,
Attollens lectum cæſia Diua librum.
Has igitur Leges generoſa Polonia ſeruet:
Et magis eximijs inclyta rebus erit.
Iupiter inde grauem deducens pectore vocem,
Hæc dat lucrifico perficienda deo.
Lazarus hæc, iubeas, tabulis excudat ahenis,
Optima quę fragilis Iura papyrus habet.
Hoc tibi ſit curę: planis, Tegeæe, figuris
Prodeat in lucem clarus vt iſte Liber.
Veſper adeſt: toto reſplendet ſidera Cœlo:
Complentur ſuperûm gaudia ſumma Deûm.
Omnes in pleno ſatiati corpore mente,
Surgunt: atq; ſuum quiſq; cubile petunt.

FINIS.

INDEX OMNIVM
TITVLORVM, TOTIVS STATVTI
IN ORDINEM ALPHABETI DIGESTI.

A.

Abbates, Folio 1.
Abſentes, 3.
Acceſſoria, ibidem.
Actiones, ibidem.
Actor, 4.
Actoratus, 6.
Actorum libri, ibidem.
Aduitalitas, 7.
Æger, 8.
Ager, ibidem.
Alienatio, ibidem.
Alueus, ibidem.
Annatę, ibidem.
Anni diſcretionis, ibidem.
Annus gratię, 9.
Apes, ibidem.
Appellatio, ibidem.
Arbor fructifera, 10.
Archiepiſcopus, ibidem.
Areſtatio, ibidem.
Aromata, 11.
Aromatarij, 12.
Auena, ibidem.
Aureus nummus. ibidem.

B.

Bannitio, Folio 13.
Bellum, ibidem.
Bona Regalia, 25.
Boues, 29.
Burgrabij, ibidem.

C.

Calumnia et Calumniator, 30.
Camerarij, ibidem.
Cancellaria, ibidem.
Capitanei, 32.
Cardinalatus, 35.
Caſtellani, Ibidem.
Caſtra, 37.
Cauſa quis cadit, Ibidem.
Cauſę ad Conuentionem deuolutę, Ibidem.
Canis, Ibidem.
Celeritas, 38.
Cēſus ꝑpetui ſolo ānexi, Ibidē.
Ceruiſia, Ibidem.
Citatio, Ibidem.
Ciuis, 46.
Coadiutor, 47.
Columbatio, Ibidem.
Colloquia, Ibidem.
Comitia, 51.
Cōmiſſarij, ſeu Cōmiſsiōes. 52.
Complices, 54.
Condemnatio, Ibidem.
Confirmatio Iurium, 55.
Cōſenſus ſup bōa Regalia, 60.
Conſtitutio, 61.
Conſuetudo, 62.
Contumacia, Ibidem.
Contributio, 63.
Corylus, 69.
Corteſani, Ibidem.
Clericus, 70.
Crimen læſę Maieſtatis, Ibid.
Criminales cauſę, Ibidem.
Crinile, Ibidem.
Curialis citatio, Ibidem.
Currus bellici, Ibidem.
Cutes, Ibidem.

D.

Damnum, Folio 71.
Debitum, Ibidem.
Decretum, Ibidem.
Decimę, 72.
Deliberatio, 77.

Dignitates,

Dignitates, ſeu Officia, Fol. ibi.
Dilatio Terminorum, ibidem.
Diuiſio bonorum, ibidem.
Diuortium, 81.
Donatio, ibidem.
Dos, ſeu Dotalicium, ibidem.

E.

Eccleſia, in Spiritualis.
Electio REgis, Folio 84.
Emporium, 89.
Equus, ibidem.
Euictio, 90.
Euocatio è diſtrictu, 91.
Exemptio bonorum, ibidem.
Exceptio, 92.
Excommunicatio, ibidem.
Expeditio in bellum, ibidem.
Expectatiuę, ibidem.
Expulſi quomodo reſtituuntur in bona, ibidem.
Extinctio candelę, ibidem.

F.

Factor, Folio 93.
Falſator, ibidem.
Fœnum, ibidem.
Fera acta, 94.
Fideiuſſor, ſeu fideiuſsio, ibidē.
Filius, 95.
Filię quę hæreditant, ibidem.
Fiſcus, ibidem.
Fora, ſeu Targi, ibidem.
Formulę Inſcriptionum, 96.
Flumen, ibidem.
Fratres, 98.
Fraternitas, 99.
Frumentum, 100.
Fruges, 101.
Fumalia, ibidem.
Fures, 103.
Furtum, 104.

G.

Golothę et inquilini, Fo. 105.
Gladius diſtrictus, ibidem.
Guerra, ibidem.

H.

Hæreticus, Folio 106.
Homicidium, 107.

I.

Impoſſeſsionati, Folio 103,
Incendiarij, ibidem,
Infames qui ſunt, 114,
Inhibitio, ibidem,
Inſcriptio, 115,
Inſcriptionū varię formę 117,
Intercesſio, 121,
Interdictū quatriduanū, ibidē,
Interrogatio, 122,
Interregnum, ibidem,
Intromiſsio, 123,
Inuaſio domus, ibidem,
Inuenta res, 124,
Iudex et Subiudex, ibid.
Iudicia, 127,
Iudicatę rei exequutio, 129,
Iudæi, 130,
Iumentum, 136,
Iuramentorum formę, ibidem,
Ius, 139,
Iuſpatronatus, 140,
Iuſticionarius, ibidem,

K.

Kmetho, Folio 141,

L.

Lex, 146,
Lepus, 148,

Libertates

Libertates, Folio ibidem,
Liber Actorum, 149,
Limites, ibidem,
Lis pendens, 150,
Literę, ibidem,
Ludus taxillorum, 152,

M.

Marſſalcus, Folio 153,
Maternalia bona, 154,
Mazouia, 155,
Mendici, ibidem,
Menſura, ibidem,
Mercatores, 156,
Milites, ibidem,
Miniſteriales, ibidem,
Minorennes, 158,
Minuta, 160,
Modij, ibidem,
Molendinator, ſeu molendinum, ibidem,
Monaſterium, ibidem,
Moniales, ibidem,
Moneta, 161,
Mortuus citatus, 165,
Motio Iudicis, ibidem,
Munimenta, 166,
Mutuum, ibidem,

N.

Nobilis, Folio 167,
Notarij, 168
Nuncij, 170,
Nundinę, 171,

O.

Obligatio bonorũ, Fol. 173,
Obſtaculum, ibidem,
Officium Caſtrenſe, ibidem,
Officij cauſę, 174,

P.

Pabula, Folio 174,
Palatini, ibidem,
Pannus, 177,
Paſtor, ibidem,
Pater, Ibidem,
Pax, 178,
Pecunia, ibidem,
Pecus, ibidem,
Pœnę, 180,
Perlucra, ibidem,
Pignoratio, ſeu pignus, ibidem,
Piſces, 182,
Pyxides, ibidem,
Pondus, ibidem,
Porcus, 183,
Poſſeſſor, ibidem,
Poſſeſsionatus, ibidem,
Plantę, ibidem,
Plebeij, ibidem,
Pratum, 186,
Prædones, ibidem,
Præſcriptio, 187,
Priuilegium, 189,
Proceſſus Iuris, 199,
Procurator, ſeu Procuratorium, 207,
Profugi, 209,
Pueri, ibidem,
Pupilli, ibidem,
Pruſsia, ibidem,
Pœnarum valor 203

Q.

Quercus, Folio 220,
Querelarum Termini, ibidem,

R.

Raptor virginum, vel viduarum, Folio 121,
Recognitio, ibi dem,

Pœna Siedmdziesiat ali 14 in quibus Casibus est decernen. Fol. 114

Refferen-

Refferendarÿ, Folio 121,
Reformatio, 122,
Relatio miniſterialis, ibidem,
Renuntiatio, ibidem,
Reſtitutio in bona, ibidem.
Reſtium literę, 123,
Reus ſeu citatus et Iure victus, Ibidem.
REX, Ibidem.
Ruſsię Ducatus, 224,

S.

Salaria collegarum Iudicÿ, 226,
Saluus conductus, 228,
Sal, 229.
Secretarius maior, 239.
Secularium cauſę, ibidem.
Senatorum Ordo, Ibidem.
Sententię Iudicÿ, 240.
Sepes, 241,
Seruus ſeu famulus, 242.
Sigillum, 243.
Sylua, Ibidem.
Schola Cracouienſis, 244.
Scultetus, 248.
Scopulus, 250.
Scrutinium, Ibidem.
Spirituales, Ibidem.
Spiſne, 260.
Spolium, Ibidem.
Sponſio fidei, Ibidem.
Stationes, Ibidem.
STAtuta, 261.
Stipendiati Milites, 265.
Succamerarÿ, 266.

T.

Taxatio fundorum, Folio 269.
Telonium, 271.
Thezaurarius atque thezaurus, 278.
Thronus REgius, 279.
Templum, Ibidem.
Termini, Ibidem.
Teſtamentum, 283.
Teſtis, Ibidem.
Tribunatus, 284.
Torunenſes, Ibidem.
Tutor, Ibidem.
Term. facion. Z. Arcſto 11.

V.

Vadium, Folio 285.
Vagi, Ibidem.
Venditor, ſeu venditio, 287.
Vidua, Ibidem.
Vię, 288.
Violentia, 290.
Villicus, 291.
Virgo orphana, Ibidem.
Vis, 292.
Wladarius, Ibidem.
Vlna, ibidem.
Vnio, ibidem.
Vulnus, ſeu vulneratus, 303.
Vulpes, 306.
Vxor, ibidem.

Z.

Zuppę, Vide in Titulo Sal. Folio 229.

FINIS INDICIS.

ADMONITIONES DE HOC OPERE CVM ERRATIS.

IN Quaternione A, Titulo Abſentes quomodo citandi: Lex,Cùm quis extra terram ſit,hæc
Lex integrè habetur in quaternione D, Titulo Debitum,Folio 71. ℂ Item Folio 4. Titulo
Actor, Lege Volumus de Actore intelligi,verſu 5,facientes pro faciendis. ℂ item eodem Titulo
fo: 5.Lex,Quod deinceps ſine certo Actore: hæc Lex in antiquo Statuto folio 37 continetur.
¶ Itē Folio 6. Titulo Actorum libri,Lex: Item Statuimus, vt pro Iudicijs,hæc Lex nō fo:90.
ſed 93. in antiquo Statuto continetur. ¶ Item Fo: 12. Titulo Aromatarij: Lege,Quia plerią;
ſunt, verſu 6. Aromatarias pro Aromatarios. ¶ In Quaternione B. Fo. 19. Titulo Bellum,
Lege: Item Spirituales,verſu 3. itidem pro ibidem. Eodem verſu:.Nobiles,pro Nobilium ſcri-
ptū. ¶ Item fo:23:Lege: Terræ Crac.Sandomirieñ.verſu 4. præferet pro perferet. ℂ Item
26. Titulo Bona regalia,Lex,Priuilegia publica & priuata,anno 1 5 3 8 condita.
¶ In Quaternione C.Folio 30. Titulo Calumnia,Lex,Cū quiſpiam perſonam iuſtam & in-
nocentem.hæc Lex integrè repetitur in Quaternione I.fo.124. Titulo Inuaſio domus.
Item. 34. Titulo Capitanei, Lex, Item ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abuſus,
hæc Lex non Sigis.ſed Alberti Regis eſt. ¶ Item Fo. 41. Titulo Citatio.Item ad abolendam
iniquam,verſu primo,antiquam pro iniquam ſcriptum. ¶ Item Fo.63. Titulo Contributio:
Item in exigendis cæteris exactionibus, verſu primo,actionibus pro exactionibus ſcriptum.
¶ In Quaternione D. Fo.72. Titulo Decimæ, Lex:Pro raptu decimæ prædialis, non fo. 54.
ſed 57. in antiquo Statuto continetur. ¶ Item, In Quaternione.E. Fo.91. Titulo Euictio.
in Lege hæreditarijs 70. At ſi ex munimentis,conſuetudo Iuris eſt,non verba legis ſunt. ¶ Itē
Fo. 92. Titulo Exemptio bonorum,Lege: Eandem autoritatem,verſu 6.retineretur pro reti-
teretur ſcriptum. ¶ In Quaternione F.Fo.97.Titulo Flumen,Lex: Quod hactenus prohiberi
non poteſt, hæc Lex,non anno 1 5 50 ſed 1557 condita. Item Fo: 103 Titulo Fures,Lex:Inſu-
per Statuimus ſi in curia, hæc Lex: non Sigis.ſed Kazi.Magni Folio 39.continetur,in antiquo
Statuto. ¶ Item,Fo: 103.Lege:Fures tametſi: verſu 2.qui Cū eo,pro eo,qui In eo:Itē ſub eo-
dem Titulo Lex: Ius cōmune non permittit, non Sigis.Aug:ſed Sigis: Regis eſt 1 5 4 3. ¶ In
Quaternione I,Fo:123 Titulo Intromiſsio,Lex: Capitanei introligantes quemquam in antiquo
Statuto 116 continetur. ¶ Item,Fo: 126 Titulo,Iudex Subiudex,Lex:Inprimis qm̄ crebriu-
ſculè contingit , hæc Lex : 96.non 95 in antiquo Statuto continetur. ¶ Item Fo: 126 Ti-
tulo Iudex: Lex: Inſuper Statuimus, hæc Lex,32 continetur folio. ¶ Item:Fo:128:Lex:Qm̄
intereſt anno 1 5 3 9 continetur ¶ Itē: Fo. 138 Titulo Iuramentum,Valachorum iuramentū
non fo: 142: ſed Fo: 162. ¶ In Quaternione L.Fo: 149.Titulo Limites,in Lege:Ad tollēdas
difficultates verſu quinto Iudicijs pro indicijs. ¶ Itē:Fo: 150 Titulo Literas,Lege, Vt deinceps,
calumniantem pro calumniantium ſcriptum. ¶ In Quaternione M.Fo:163: Titulo Mone-
ta: Lex & quia moneta Suidniceñ. non anno 1 5 2 2 ſed 1 5 2 7.condita. ¶ in Quaternione
R.Fo.221 Titulo Refferendarij,Lege: Pro clariori,.verſu 8:querelam pro querelas. ¶ Item:
Fo: 223. Titulo Reſtium literæ verſu 3. lege: Statuimus & ordinamus. primæ pro trinæ ſcri-
ptum. ¶ Item.Fo:240 Titulo Sententia, Lege,Debebit autem,verſu primo,probationem
pro prolationem ſcriptum.

Ad Lectorem admonitio.

NOn eſt etiam quòd te conturbet, amicæ Lector,ſi nonnullis in locis,integras Leges , ita vt promulgatæ habentur,non reperias. Tantum enim Legis alicubi à me ſumptum eſt,quantum propoſito Titulo conuenire videbatur. Proprijs tamen ſuorū Titulorum in locis,me integras retuliſſe re ipſa experiêre.

Cæterum vbi in margine nomen ſimplex Conſuetudinis adnotatum cernes, non Conſuetudinem terræ Cracouienſis. ſed eam,quam Iudices in iudicando retinuerunt,intelliges.
Porrò quanquam Conſtitutiones Anni Domini 1 543. abrogatæ ſint : non tamen eas ſupprimendas eſſe putauimus: propterea quòd aliquando latæ fuerant. Tandem vale, operæ noſtræ non ingratus,

CRACOVIÆ.
LAZARVS ANDREÆ excudebat.
ANNO DOMINI 1567.

LVCERna pedibus meis Verbum tuũ DOMINE,

Et LVMEN ſemitis meis. &cęt.